Elektronicznie podpisany przez:
Jan Bobek
dnia 28 sierpnia 2018 r.

Uchwała Nr XXXIX/832/18
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego

z dnia 28 sierpnia 2018 r.

w sprawie uchwalenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.

Na podstawie art. 18 pkt 3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 913 z późn. zm.) oraz art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1073 z późn. zm.), uchwala się co następuje:

§ 1. Uchwala się Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego w brzmieniu określonym w załączniku do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

§ 3. Traci moc Uchwała Nr VII/164/15 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 maja 2015 roku w sprawie uchwalenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Przewodniczący Sejmiku Województwa
Warmińsko-Mazurskiego

Jan Bobek

WARMIŃSKO - MAZURSKIE
BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W OLSZTYNIE

Załącznik do uchwały Nr XXXIX/832/18
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 28 sierpnia 2018 r.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Olsztyn 2018 rok

Siedziba w Olsztynie
ul. 5 Wileńskiej Brygady AK 28b
10-602 Olsztyn
tel.: 89 533 05 64
fax: 89 533 05 70 wew. 29
e-mail: wmbpp@wmbpp.olsztyn.pl

Filia w Elblągu
ul. Wojska Polskiego 1
82-300 Elbląg
tel.: 55 232 60 04
fax: 55 232 42 83
e-mail: wmbppelb@op.pl

www.wmbpp.olsztyn.pl

Generalny Projektant Planu
Dyrektor Warmińsko-Mazurskiego Biura Planowania Przestrzennego w Olsztynie
Anna Łukaszewicz-Paczkowska

Zespół Generalnego Projektanta
Mariola Dekańska, Katarzyna Krzymowska, Agnieszka Mrozek, Katarzyna Rawa-Gładych, Andrzej Żywicki

Koordynator prac
Agnieszka Mrozek

Zespół projektowy
Jolanta Celej, Mariola Dekańska, Barbara Grządka, Łucja Krupińska, Katarzyna Krzymowska, Hanna Kurowska, Anna Łukaszewicz-Paczkowska, Dorota Maciejkowicz, Agnieszka Mrozek, Maciej Muszak, Stanisław Olech, Anna Piziur, Szymon Puławski, Katarzyna Rawa-Gładych, Agnieszka Smoleńska, Patrycja Szarek-Iwaniuk, Aleksandra Sudoł, Teresa Träger, Monika Wróblewska, Katarzyna Wyrzykowska, Andrzej Żywicki

Asystenci
Urszula Juchnowska, Bożena Małysko, Małgorzata Spiek, Beata Stolarek

Graficy komputerowi
Leszek Buszyłło, Małgorzata Jeremicz, Urszula Juchnowska, Bożena Małysko, Czesława Pawlikowska, Szymon Puławski, Piotr Schilling, Małgorzata Spiek, Beata Stolarek

Spis treści:

WPROWADZENIE

TOM 1.
UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

I. ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA POLITYKI I ROZWOJU PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
   1. Uwarunkowania i ustalenia wynikające z podstawowych dokumentów strategicznych
   2. Województwo w kraju i w Europie
      2.1. Przygraniczne położenie województwa
      2.2. Powiązania z systemami transportowymi Europy i kraju
      2.3. Powiązania i systemy infrastruktury technicznej
      2.4. Powiązania przyrodnicze
      2.5. Powiązania z województwami sąsiednimi
II. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE
   1. Struktura funkcjonalno-przestrzenna województwa
   2. Sieć osadnicza
   3. Środowisko przyrodnicze i kulturowe
      3.1. Wiodące cechy i zasoby środowiska przyrodniczego
      3.2. Zasoby dziedzictwa kulturowego
      3.3. Krajobraz
      3.4. Zagrożenia środowiska
   4. Sfera społeczna
      4.1. Sytuacja demograficzna
      4.2. Rynek pracy
   5. Infrastruktura społeczna
      5.1. Szkolnictwo wyższe i edukacja ponadgimnazjalna
      5.2. Ochrona zdrowia
      5.3. Problemy społeczne i pomoc społeczna
      5.4. Instytucje kultury
      5.5. Infrastruktura sportowa
   6. Sfera gospodarcza
      6.1. Gospodarka w regionie
      6.2. Przemysł
      6.3. Turystyka
      6.4. Rolnictwo
      6.5. Rybactwo i rybołówstwo
      6.6. Leśnictwo
   7. Systemy transportowe
      7.1. Dostępność transportowa
      7.2. Infrastruktura drogowa
      7.3. Infrastruktura kolejowa
      7.4. Śródlądowe drogi wodne
      7.5. Morskie drogi wodne
      7.6. Infrastruktura transportu lotniczego
      7.7. Przejścia graniczne
      7.8. Publiczny transport zbiorowy
   8. Infrastruktura techniczna
      8.1. Gospodarka wodna
      8.2. Gospodarka ściekowa
      8.3. Gospodarka gazowa
      8.4. Ciepłownictwo
      8.5. Elektroenergetyka
      8.6. Odnawialne źródła energii
      8.7. Systemy teleinformatyczne
      8.8. Gospodarka odpadami

9. Obronność i bezpieczeństwo państwa
III. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

TOM 2.
POLITYKA PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA

I. WIZJA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA
II. CELE I NADRZĘDNE ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA
III. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA
1. Ład przestrzenny
2. Sieć osadnicza
3. Środowisko przyrodnicze i kulturowe
4. Infrastruktura społeczna
5. Sfera gospodarcza
5.1. Przemysł, przetwórstwo i produkcja
5.2. Gospodarka morska
5.3. Turystyka
5.4. Rolnictwo
5.5. Leśnictwo
5.6. Rybactwo i rybołówstwo
6. Infrastruktura komunikacyjna
6.1. Systemy komunikacyjne i dostępność transportowa
6.2. Infrastruktura drogowa
6.3. Infrastruktura kolejowa
6.4. Drogi wodne
6.5. Komunikacja lotnicza
6.6. Przejścia graniczne
7. Infrastruktura techniczna
7.1. Zaopatrzenie w wodę
7.2. Gospodarka ściekowa
7.3. Gospodarka gazowa
7.4. Elektroenergetyka
7.5. Odnawialne źródła energii
7.6. Ciepłownictwo
7.7. Systemy teleinformatyczne
7.8. Gospodarka odpadami
8. Obronność i bezpieczeństwo państwa
IV. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA
1. Uwarunkowania rozwoju przestrzennego
2. Wizja rozwoju i nadrzędne cele polityki przestrzennej
3. Kierunki polityki przestrzennej
4. Zasady zagospodarowania przestrzennego
V. KIERUNKI I ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH
1. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym
1.1. Obszar Funkcjonalny Żuławy
1.2. Przygraniczny Obszar Funkcjonalny
1.3. Obszar Funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich
2. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym
2.1. Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Regionalnego Elbląga
2.2. Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Subregionalnego Ełku
2.3. Przybrzeżny Obszar Funkcjonalny
2.4. Obszar Funkcjonalny Ostródzko-Iławski

TOM 3.
REALIZACJA PLANU WOJEWÓDZTWA

I. ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM
II. NARZĘDZIA REALIZACJI PLANU WOJEWÓDZTWA
III. MONITORING REALIZACJI PLANU WOJEWÓDZTWA

Spis map
Spis rysunków
Źródła danych

WPROWADZENIE

Podstawa sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa

Podstawą sporządzenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego (zwanego dalej Planem województwa) jest Uchwała Nr XL/816/14 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 września 2014 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.

Podstawę prawną sporządzenia Planu województwa stanowią:

- ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa,
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Ponadto Plan województwa uwzględnia przepisy prawa powszechnie obowiązującego w zakresie, w jakim odnoszą się one do regionalnych i ponadregionalnych struktur przestrzennych województwa.

W Planie województwa, uwzględniono wymogi wynikające z „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030" oraz zmiany legislacyjne odnoszące się do planowania regionalnego w zakresie wymaganym na dzień zakończenia prac nad projektem Planu województwa.

Zasięg terytorialny i horyzont czasowy planu zagospodarowania przestrzennego województwa

Plan województwa odnosi się do obszaru województwa warmińsko-mazurskiego w jego granicach administracyjnych. W uwarunkowaniach zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględniono również oddziaływanie obszarów sąsiednich, położonych poza granicami województwa.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest dokumentem długookresowym ściśle powiązanym ze strategią rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Ujęcie długookresowe, sięgające do 2030 roku (przy czym niektóre elementy wykraczają poza 2030 rok), ma zastosowanie w przypadku formułowania polityk przestrzennych i wynika ze specyfiki planowania strategicznego. W przypadku określania poszczególnych zadań i działań mamy do czynienia głównie z perspektywą średniookresową (do 2025 roku).

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nie określa perspektywy czasowej planu województwa. Potrzebę aktualizacji tego planu zakłada się w przypadku wystąpienia istotnych zmian uwarunkowań zewnętrznych, zmian w funkcjonowaniu regionalnych struktur przestrzennych oraz zmian w rozmieszczeniu inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym. Konieczność zmiany planu województwa może wynikać z potrzeby dostosowania do zmienionych przepisów.

Charakter planu zagospodarowania przestrzennego województwa, jego funkcje, cele i zadania

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest narzędziem do realizacji jednego z ważniejszych zadań samorządu województwa, jakim jest kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w województwie. W oparciu o ocenę przestrzennych uwarunkowań rozwoju formułuje on kierunki polityki przestrzennej oraz zasady organizacji przestrzennej na poziomie struktur regionalnych.

Plan województwa jest aktem kierownictwa wewnętrznego wiążącym organy i jednostki samorządu województwa.

W systemie sterowania rozwojem plan województwa pełni trzy funkcje:

- funkcję stanowiącą realizowaną poprzez ustalenia dotyczące najważniejszych elementów polityki przestrzennej województwa, przy tworzeniu innych dokumentów odnoszących się do przestrzeni województwa, wymagana jest ich zgodność z planem województwa,
- funkcję koordynacyjną realizowaną poprzez treści adresowane do rozmaitych podmiotów gospodarki przestrzennej, publicznych i komercyjnych, w celu uniknięcia ewentualnych zagrożeń i konfliktów w przestrzeni,
- funkcję informacyjną, poprzez interdyscyplinarną formułę planu obejmującą szeroki zakres wiedzy o regionie, szczególnie pod kątem wartości jego przestrzeni dla rozwoju.

Celem planu województwa jest ochrona i kształtowanie ładu przestrzennego, który ma zasadnicze znaczenie dla prowadzenia rozwoju w sposób zrównoważony. W praktyce oznacza to:

- określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju (społecznych, gospodarczych i środowiskowych), w tym zróżnicowanych cech przestrzeni regionu, aby mogły one służyć realizacji programów i projektów rozwojowych na wszystkich poziomach planowania: krajowym, wojewódzkim i lokalnym,
- rozmieszczenie w przestrzeni celów i działań ustalonych w aktualnie obowiązującym dokumencie Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego,

– wskazanie zasadniczych ram dla rozwoju przestrzennego gmin w kontekście krajowym, regionalnym oraz międzygminnym.

Zadania Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego:

– w systemie regionalnego planowania strategicznego realizuje przełożenie ustaleń aktualnie obowiązującego dokumentu Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego na przestrzeń regionu,
– w programowaniu działań rozwojowych: wyznacza możliwości udostępnienia przestrzeni regionu do planowania rozwoju na poziomie operacyjnym,
– w systemie planowania przestrzennego, oprócz narzędzia prowadzenia polityki przestrzennej województwa, pełni rolę koordynacyjną pomiędzy planowaniem krajowym a planowaniem miejscowym,
– w planowaniu realizacji inwestycji stanowi narzędzie koordynacji rozwoju przestrzennego gmin w odniesieniu do nadrzędnego interesu publicznego, poprzez procedury opiniowania i uzgadniania studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin.

Plan województwa zawiera treści, stanowiące podstawę do formułowania wniosków do opracowań planistycznych, w tym do koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, do planów zagospodarowania obszarów morskich, do planów zagospodarowania przestrzennego województw sąsiednich oraz do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zakres planu zagospodarowania przestrzennego województwa

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa umieszcza się elementy wymagane na mocy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w tym:

1) uwzględnia się ustalenia strategii rozwoju województwa oraz rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym (art. 39 ust. 3),
2) określa się w szczególności (art. 39 ust. 3):
   – podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych,
   – system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
   – rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
   – granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz, w zależności od potrzeb, granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym,
   – obszary szczególnego zagrożenia powodzią,
   – granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
   – obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin i udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla,
3) uwzględnia się ustalenia koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, o której mowa w art. 47 ust. 1 pkt 1 oraz programy o których mowa w art. 48, ust. 1 (art. 39 ust. 4),
4) umieszcza się inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością (art. 39 ust. 5),
5) dla miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego uchwala się plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego jako część planu zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 39 ust. 6).

Istotnym dokumentem bezpośrednio związanym z planem zagospodarowania przestrzennego województwa jest prognoza oddziaływania planu na środowisko. Podstawę prawną do sporządzania prognozy stanowi ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego składa się z części tekstowej i graficznej. W części tekstowej uwzględniono:

1) uwarunkowania zewnętrzne zagospodarowania przestrzennego, w tym m. in. uwarunkowania europejskie i krajowe,

2) uwarunkowania wewnętrzne zagospodarowania przestrzennego ze wskazaniem głównych elementów struktury przestrzennej województwa,
3) politykę przestrzenną województwa, w tym m. in. cele i zasady polityki przestrzennej, kierunki polityki w odniesieniu do zagadnień branżowych, zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego,
4) politykę przestrzenną województwa w odniesieniu do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna, jako odrębny element Planu województwa,
5) zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych, o znaczeniu ponadregionalnym oraz o znaczeniu regionalnym,
6) sposób realizacji ustaleń Planu województwa, w tym m. in. rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Część graficzna składa się z rysunków, map, tabel i wykresów. Mapy i rysunki zamieszczone w Planie województwa mają charakter poglądowy i nie mogą stanowić dokumentów w postępowaniach administracyjnych i urzędowych oraz nie mogą stanowić podstawy do wyznaczania przeznaczenia terenu.

Nowe wyzwania determinujące prace nad Planem województwa

Zasadniczą determinantą formułowania uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego województwa jest konieczność wdrażania nowych przepisów prawa. Nowe uwarunkowania kierują się w stronę akcentowania terytorializacji rozwoju (obszary funkcjonalne) oraz pełniejszego wykorzystania potencjałów endogenicznych.

Podstawę do podjęcia prac nad Planem zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego stanowiły zmiany przepisów regulacje dotyczące obszarów funkcjonalnych (z wyodrębnieniem miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego) oraz zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym regionu. Zakres zmian obejmuje zmiany w strukturze przestrzennej województwa w odniesieniu do korytarzy transportowych, systemów infrastruktury technicznej, ochrony środowiska, w tym korytarzy ekologicznych oraz zagrożenia powodziowego.

W Planie województwa uwzględnione są cele określone w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030", głównie w zakresie przywrócenia ładu przestrzennego oraz terytorializacji procesów rozwojowych.

Nowe wyzwania niesie „Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)", przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 14.02.2017. Jej efektem będzie długotrwały proces wdrażania zmian systemowych, prawnych oraz programowych, powodujący konieczność podejmowania sukcesywnych aktualizacji Planu województwa, na podstawie wprowadzanych regulacji prawnych.

Uwagi metodyczne

Zgodnie ze stosowanymi w praktyce planistycznej zasadami, proces sporządzania Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego przebiegał etapowo. Opracowania branżowe zostały poddane aktualizacji w wybranym zakresie, w latach 2015-2018. Proces sporządzania dokumentu obejmował w ujęciu generalnym następujące fazy:

1) Aktualizacja analiz branżowych.
2) Opracowanie ekofizjograficzne (aktualizacja), materiał wejściowy do Planu województwa zawierający m. in. opis i ocenę funkcjonowania przyrodniczych struktur regionalnych, ich zasobów i powiązań, w tym również szeroki zbiór informacji na temat środowiska przyrodniczego województwa.
3) Diagnoza, zawierająca syntezę uwarunkowań, z uwzględnieniem:
   - uwarunkowań zewnętrznych, oraz uwarunkowań wynikających z dokumentów krajowych i regionalnych (szczególnie z KPZK 2030, „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025", „Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)"),
   - uwarunkowań wewnętrznych, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów społecznych, gospodarczych i środowiskowych (przyrodniczych i kulturowych), a także komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych.
4) Cele polityki przestrzennej i zasady rozwoju przestrzennego, kierunki polityki zagospodarowania przestrzennego, wraz z działaniami i zasadami, w odniesieniu do poszczególnych zagadnień.
5) Prace analityczne i studialne związane z wyznaczeniem Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna, w tym delimitacja obszaru, uwarunkowania rozwoju przestrzennego oraz kierunki polityki przestrzennej na tym obszarze.
6) Prace analityczne i studialne związane z wyznaczeniem obszarów funkcjonalnych (o znaczeniu ponadregionalnym oraz o znaczeniu regionalnym), w tym wskazanie obszarów proponowanych przez województwo, zgłoszenie odpowiednich wniosków ze strony jednostek samorządu terytorialnego (szczebla

gminnego i powiatowego) oraz przeprowadzenie analizy ww. wniosków i propozycji, zakończone wskazaniem obszarów funkcjonalnych przyjętych do Planu województwa. Zakres prac obejmował: delimitację poszczególnych obszarów, badanie uwarunkowań rozwoju przestrzennego, syntezę uwarunkowań oraz określenie zasad zagospodarowania przestrzennego.
Wobec braku rozporządzeń określonych w art. 49d ust. 5 i 6 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (w sprawie szczegółowych warunków określania obszarów funkcjonalnych i ich granic) podstawę delimitacji stanowiły projekt rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju w sprawie szczegółowych warunków określania obszarów funkcjonalnych i ich granic (projekt z dnia 18 listopada 2014 r.) oraz opracowanie P. Śleszyńskiego „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich" Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, luty 2013 rok.

7) Realizacja Planu województwa – w tej części planu wskazano inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa.
8) Wobec braku programów o których mowa w art. 48 ww. ustawy, nie uwzględniono tego aspektu w dokumencie.
9) Brak rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (art.38 ust. 6 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) nie pozwolił na opracowanie Audytu krajobrazowego województwa warmińsko-mazurskiego.

Przebieg prac nad Planem

1) Podjęcie Uchwały Nr XL/816/14 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 września 2014 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.
2) Obwieszczenie Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego o przystąpieniu do sporządzenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego wraz z określeniem miejsca i terminu składania wniosków do Planu województwa:
   - w prasie ogólnopolskiej – „Gazeta Wyborcza" (22.01.2015 r.),
   - w wersji elektronicznej na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (http://bip warmia.mazury.pl/) (17.10.2014 r.),
   - na tablicy ogłoszeń Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (26.01.2015 r. – 27.04.2015 r.).
3) Zawiadomienie instytucji i organów właściwych do uzgadniania i opiniowania projektu Planu województwa o podjęciu uchwały o przystąpieniu do sporządzenia Planu województwa (styczeń 2015 r.).
4) Rozpatrzenie wniosków złożonych do projektu Planu województwa (2015 r.).
5) Sporządzenie opracowania ekofizjograficznego do projektu Planu województwa (2015 r.).
6) Sporządzenie diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego województwa (2015-2016 r.):
   - sporządzenie diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego województwa (2015-2016 r.):
   - przedstawienie Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego syntezy uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego (30.11.2015 r.),
   - przedstawienie Komisji Strategii Rozwoju Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego materiału pn.: „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego – synteza" (24.11.2016 r.),
   - przyjęcie przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w dniu 7.11.2016 r. materiału informacyjnego pn. „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego – synteza",
   - podjęcie Uchwały Nr XXII/502/16 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 29 listopada 2016 r. w sprawie rozpatrzenia materiału informacyjnego „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego – synteza".
7) Opracowanie projektu kierunków polityki przestrzennej województwa (2017 r.):
   - opracowanie części projektu Planu dotyczącego projektu kierunków polityki przestrzennej województwa (2017 r.),
   - przyjęcie przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w dniu 7.11.2017 r. opracowania pn. „Projekt Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego – Koncepcja polityki przestrzennej województwa",

- przedstawienie Komisji Strategii Rozwoju materiału pn. „Projekt Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego – Koncepcja polityki przestrzennej województwa" (20.11.2017 r.),
- Uchwała Nr XXXII/695/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 listopada 2017 r. w sprawie przyjęcia Informacji „Projekt planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego – Koncepcja polityki przestrzennej województwa".

8) Wyznaczenie obszarów funkcjonalnym o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym (2016-2017):
   - delimitacja, analiza uwarunkowań obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym (2016-2017),
   - przedstawienie Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego materiału pn. „Obszary funkcjonalne w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego" (23.03.2016 r.),
   - Uchwała Nr 11/85/17/V Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie propozycji określenia obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym i ich granic w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego,
   - Uchwała Nr 11/86/17/V Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie proponowanych obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym i ich granic,
   - nabór wniosków jednostek samorządu terytorialnego w sprawie określenia obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym i ich granic w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego (15-21.02.2017 r.),
   - przedstawienie przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego na konferencji opiniującej propozycji i wniosków dotyczących określenia obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym i ich granic w celu ich zaopiniowania przez jednostki samorządu terytorialnego (16.03.2017 r.),
   - przyjęcie przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w dniu 7.11.2017 r. opracowania pn. „Informacja w sprawie określenia obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego",
   - opracowanie projektu zasad zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym (2017 r.).
9) Sporządzenie projektu Planu zagospodarowania przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna (2017-2018):
   - spotkania konsultacyjne z jednostkami samorządu terytorialnego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna (2017-2018),
   - opracowanie projektu Planu zagospodarowania przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna (2017-2018).
10) Opracowanie Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Planu województwa (kwiecień 2018 r.).
11) Przedstawienie do zaopiniowania projektu Planu województwa Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego (kwiecień 2018 r.). Uzyskanie pozytywnej opinii Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
12) Skierowanie projektu Planu województwa do opiniowania przez departamenty i jednostki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (kwiecień 2018 r.).
13) Weryfikacja zapisów projektu Planu województwa z uwzględnieniem uwag i opinii wniesionych w trybie opiniowania (kwiecień 2018 r.).
14) Akceptacja przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w dniu 21.05.2018 r. projektu Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego
15) Akceptacja przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w dniu 19.06.2018 r. Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego
16) Skierowanie projektu Planu województwa wraz Prognozą oddziaływania na środowisko do opiniowania i uzgodnień (maj – czerwiec 2018 r.).
17) Opiniowanie projektu Planu województwa wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko przez właściwe instytucje i organy, a także wojewodę, zarządy powiatów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miast położonych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego oraz rządowych i samorządowych organów administracji publicznej na terenach przyległych do granic województwa (czerwiec – lipiec 2018 r.).
18) Uzgodnienia projektu Planu wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko z organami określonymi w przepisach odrębnych (czerwiec – lipiec 2018 r.).

19) Opiniowanie przez inne instytucje i organy (czerwiec – lipiec 2018r.).
20) Obwieszczenie Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego zawiadamiające o możliwości zapoznania się z projektem Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko Gazecie Wyborczej W DNIU 27.06.2018 roku, w wersji elektronicznej na stronach internetowych Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (http://bip.warmia.mazury.pl/) oraz Warmińsko-Mazurskiego Biura Planowania Przestrzennego w Olsztynie (www.wmbpp.olszty.pl).
21) Udostępnienie projektu Planu województwa wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko do zapoznania się, w ramach procedury zapewnienia udziału społeczeństwa. Dokumenty były dostępne na stronach internetowych: www.wmbpp.olsztyn.pl oraz www.bip.warmia.mazury.pl (zakładka: Konsultacje społeczne) oraz w siedzibie Biura Planowania Przestrzennego w Olsztynie w okresie 4-25.07.2018 roku.
22) Weryfikacja zapisów projektu Planu województwa oraz Prognozy oddziaływania na środowisko z uwzględnieniem uwag i opinii wniesionych w trybie opiniowania, uzgadniania dokumentów (lipiec – sierpień 2018 r.).
23) Odpowiedź Ministra Inwestycji i Rozwoju na wystąpienie w sprawie stwierdzenia zgodności projektu Planu województwa z programami rządowymi służącymi realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym. – w związku z brakiem ww. programów, brak jest możliwości przeprowadzenia oceny projektu Planu województwa w ww. zakresie (lipiec 2018 r.).
24) Uzgodnienie Ministra Inwestycji i Rozwoju w zakresie zgodności projektu Planu województwa z „Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030" (sierpień 2018 r.).
25) Przyjęcie przez Zarząd Województwa projektu Uchwały Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego w sprawie uchwalenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego (sierpień 2018 r.).
26) Przedstawienie Komisji Strategii Rozwoju Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego projektu Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego (sierpień 2018 r.),
27) Podjęcie przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego Uchwały w sprawie uchwalenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego (28.08.2018 r.).

TOM 1.

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

I. ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA POLITYKI I ROZWOJU PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

1. Uwarunkowania i ustalenia wynikające z podstawowych dokumentów strategicznych

Polityka spójności prowadzona przez Unię Europejską ma na celu wzmocnienie spójności gospodarczej, społecznej oraz terytorialnej. Wpływa ona na kształt gospodarki przestrzennej państw członkowskich.

Bezpośrednie ustalenia dla województwa warmińsko-mazurskiego na poziomie europejskim formułuje dokument związany z planowaniem przestrzennym w regionie Morza Bałtyckiego **„VASAB Długookresowa Perspektywa Rozwoju Przestrzennego Regionu Morza Bałtyckiego”** (2010 r.). Celem programu jest stworzenie wspólnej struktury przestrzennej umożliwiającej koordynację działań na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym. W ramach osiągnięcia spójności terytorialnej i zrównoważonego rozwoju propaguje się integrację terytorialną w regionie, a także poprawę integracji z innymi obszarami Europy. Perspektywa rozwoju terytorialnego basenu Morza Bałtyckiego zakłada utworzenie zintegrowanego systemu transportu i powiązań międzynarodowych, transgranicznych klastrów i obszarów współpracy (województwo warmińsko-mazurskie położone jest na potencjalnym obszarze współpracy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, Litwą i Łotwą) i określa profil funkcjonalny ośrodków miejskich i ich obszarów (Olsztyn i Elbląg zostały przedstawione jako ośrodki rozwoju regionalnego dostarczające wysokiej jakości usługi mieszkańcom otaczających terenów).

Na poziomie krajowym kluczowe znaczenie mają **„Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”** (SOR) przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 14.02.2017 roku oraz **„Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”** (KPZK 2030) przyjęta 13.12.2011 roku uchwałą Rady Ministrów.

SOR przedstawia wizję strategiczną, zasady, cele i priorytety rozwoju kraju w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Przedstawia model rozwoju odpowiedzialnego – budującego siłę konkurencyjną z wykorzystaniem nowych czynników rozwojowych przy zapewnieniu udziału i korzyści wszystkim grupom społecznym kraju. Głównym celem jest stworzenie warunków umożliwiających wzrost dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności społecznej, ekonomicznej, środowiskowej i terytorialnej. Strategia formułuje cele polityki regionalnej obejmujące wykorzystanie zasobów i potencjałów poszczególnych terytoriów, wzmacnianie ich konkurencyjności oraz wzmacnianie potencjału administracyjnego i rozwojowego ukierunkowanego terytorialnie. Dokument podkreśla wyzwania rozwojowe obszarów wiejskich oraz powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast zagrożonych trwałą marginalizacją. Istotną rolę odgrywa aktywizacja obszarów o słabszych perspektywach rozwojowych, w tym miast tracących dotychczasowe funkcje i cechujących się niekorzystną sytuacją społeczno-gospodarczą. Dokument wskazuje niską pozycję konkurencyjną miast wojewódzkich (w tym Olsztyna) oraz ich obszarów funkcjonalnych na tle Unii Europejskiej. Obszar Polski Wschodniej wskazany został jako makroregion o jednym z najniższych poziomów rozwoju w skali UE. Potencjałem makroregionu (w tym województwa warmińsko-mazurskiego) mającym istotne znaczenie dla rozwoju konkurencyjnej gospodarki jest wysoka jakość środowiska przyrodniczego oraz struktura branżowa przemysłu Mapy 1 i 2.

Polityka regionalna zmierzać ma ku zmniejszeniu dysproporcji w poziomie rozwoju gospodarczego podregionów, pobudzaniu rozwoju obszarów wiejskich, przywracaniu roli średnich miast jako ważnych centrów aktywności społecznej i gospodarczej, poprawie ładu przestrzennego, przeciwdziałaniu niekontrolowanej suburbanizacji oraz realizacji strategii niskoemisyjnych.

KPZK 2030 to najważniejszy krajowy dokument strategiczny dotyczący planowania przestrzennego. Stanowi element zintegrowanego systemu planowania rozwoju w Polsce i Europie. W pracach nad KPZK 2030 uwzględniono najnowsze tendencje rozwojowe i dokumenty europejskie dotyczące wymiaru terytorialnego celów Unii Europejskiej.

Dokument zawiera rozległą ocenę sytuacji i trendów w zakresie rozwoju przestrzennego oraz określa stan polskiej przestrzeni w perspektywie 2030 roku. Koncepcja formułuje cel strategiczny, jako *„efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.* KPZK 2030 wprowadziła pojęcie obszarów funkcjonalnych, które oprócz obszarów wymagających interwencji na skutek konfliktów przestrzennych czy dysfunkcji rozwojowych (obszary problemowe), obejmuje obszary charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami, przewidywaniami i jednakowymi celami rozwoju.

Ustalenia KPZK 2030 dla województwa warmińsko-mazurskiego Mapa 3. Zapisy KPZK 2030 wskazują potrzebę zwiększenia spójności na poziomie krajowym między lepiej rozwiniętymi obszarami Polski a obszarami o niskim poziomie rozwoju i pogarszających się perspektywach. KPZK 2030 wskazuje dwa miasta regionu: Olsztyn i Elbląg, jako podstawowe jednostki wchodzące w skład krajowej sieci osadniczej. Dla Olsztyna, jako głównego ośrodka wojewódzkiego, ważne jest wspieranie i rozwijanie funkcji metropolitalnych oraz budowa powiązań funkcjonalnych z innymi ośrodkami wojewódzkimi w celu tworzenia policentrycznej sieci metropolii. Wzrost znaczenia Olsztyna, jako miasta położonego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej wpłynie na rozprzestrzenianie się procesów rozwojowych na cały obszar przygraniczny województwa. W dokumencie wskazano szereg inwestycji infrastrukturalnych, które wpłyną na poprawę dostępności komunikacyjnej województwa. Konieczne jest wyznaczenie spójnego systemu obszarów chronionej przyrody i krajobrazu oraz korytarzy ekologicznych, a także koordynowanie rozwoju turystyki na obszarach pojeziernych. Ze względu na obecność obszarów charakteryzujących się wystąpieniem ryzyka powodziowego (Żuławy, dorzecze Wisły) niezbędne jest wprowadzenie szeregu działań zapobiegających.

Horyzont czasowy dwóch poniżej opisanych dokumentów sięga do 2020 roku. **„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Regiony – miasta – obszary wiejskie”** przyjęta 13.07.2010 roku przez Radę Ministrów; jedna z dziewięciu strategii będących instrumentem realizacji Strategii Rozwoju Kraju 2020. Określa cele polityki regionalnej kraju w układzie przestrzennym wskazując podmioty odpowiedzialne za ich realizację. Cele zapisane w KSRR opierają się na wzmocnieniu wewnętrznych potencjałów regionów oraz działań zmierzających do rozprzestrzeniania procesów rozwojowych głównych ośrodków wzrostu na całe obszary województw. Istotnym aspektem działań wynikających z KSRR jest zwiększenie spójności terytorialnej w skali krajowej i regionalnej oraz przeciwdziałanie marginalizacji. Strategia ma na celu *„efektywne wykorzystanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”.*

Ustalenia KSRR w odniesieniu do województwa warmińsko-mazurskiego. Działania zapisane w KSRR wskazują potrzebę tworzenia sprzyjających warunków dla rozprzestrzenienia procesów rozwojowych zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich. KSRR za konieczne uznaje wzmocnienie funkcji metropolitalnych Olsztyna oraz integrację jego obszaru funkcjonalnego. Ważna jest poprawa spójności regionu głównie w aspekcie infrastruktury, a także zasobów o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwoju. W KSRR określono obszary o najgorszym dostępie do usług publicznych, do których z województwa warmińsko-mazurskiego zaliczają się powiaty: elbląski, ełcki, gołdapski, nowomiejski, ostródzki i szczycieński. Strategia zwraca uwagę na potrzebę restrukturyzacji i rewitalizacji miast (Olsztyn, Elbląg i Ełk) i innych obszarów tracących funkcje społeczno-gospodarcze, polegającą na skoncentrowaniu środków na sferę gospodarczą, społeczną i przestrzenną. W celu wewnętrznej poprawy spójności regionu konieczne jest zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich. Działanie wspiera najbardziej peryferyjne obszary w województwie, położone przy jego wschodniej granicy powiaty: ełcki, giżycki, gołdapski, piski i węgorzewski.

„Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do 2020 roku. Aktualizacja” przyjęta 11.07.2013 roku przez Radę Ministrów. Dokument dotyczy 5 województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego oraz warmińsko-mazurskiego. Celem strategicznym dokumentu jest *„wzrost poziomu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej całej Polski Wschodniej i każdego z jej województw (...) z uwzględnieniem zasad trwałego i zrównoważonego rozwoju”*. Szansą na rozwój jest podnoszenie poziomu innowacyjności, aktywizacja zasobów pracy i podniesienie jakości kapitału ludzkiego oraz budowanie i poprawa powiązań społeczno-gospodarczych z lepiej rozwiniętymi obszarami m.in. przez rozwój infrastruktury komunikacyjnej i wzmocnienie dostępności transportowej z największych ośrodków miejskich makroregionu (m.in. Olsztyna) do pozostałych regionów Polski oraz między głównymi ośrodkami Polski Wschodniej.

Najważniejszym dokumentem na poziomie regionalnym przedstawiającym wizję rozwoju województwa do roku 2025 jest **„Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025”** (Uchwała Nr XXVIII/553/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 25.06.2013 r. z późn. zm. w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025). W Strategii wyróżniono trzy priorytety obejmujące konkurencyjną gospodarkę, otwarte społeczeństwo i nowoczesne sieci. Ich realizacja ma odbywać się w zgodzie z poszanowaniem środowiska przyrodniczego. Cel główny Strategii województwa dotyczy *„spójności ekonomicznej, społecznej i przestrzennej Warmii i Mazur z regionami Europy”.* Poprawa spójności powinna być osiągana w kontekście

inteligentnych specjalizacji (ekonomia wody, żywność wysokiej jakości oraz drewno i meblarstwo) wywodzących się z tradycji regionu oraz jego potencjału wewnętrznego. W Strategii podkreślono rolę i funkcje trzech wojewódzkich ośrodków wzrostu: Olsztyna (jako ośrodka wzrostu innowacyjności o wysokiej jakości życia), Elbląga i Ełku. Dokument zakłada wzmocnienie funkcji metropolitalnych Olsztyna w celu pełnienia kluczowych dla regionu funkcji gospodarczych, edukacyjnych, medycznych, kulturowych i administracyjnych. Rozwój Elbląga zmierzać ma ku nowoczesnym technologiom i współpracy z gospodarką morską obszaru bałtyckiego i obwodu kaliningradzkiego. Ponadto dla północno-zachodniej części województwa ma pełnić funkcje gospodarcze, kulturowe i edukacyjne. W Ełku kluczową rolę odgrywać ma współpraca w ramach inicjatywy rozwojowej EGO (Ełku, Gołdapi, Olecka) oraz rozwój międzynarodowych kontaktów z Litwą, Białorusią oraz obwodem kaliningradzkim.

W Strategii wyróżniono 9 obszarów strategicznej interwencji (OSI), które odzwierciedlają potencjały i problemy rozwojowe w układzie terytorialnym (tygrys warmińsko-mazurski, aglomeracja Olsztyna, ośrodki subregionalne, nowoczesna wieś, obszary peryferyzacji społeczno-gospodarczej, obszary o słabym dostępie do usług publicznych, obszary przygraniczne, obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji oraz obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej.

2. Województwo w kraju i w Europie

Województwo warmińsko-mazurskie położone jest w środkowej części Europy, w północno-wschodniej części Polski. Sąsiaduje z województwami: mazowieckim, pomorskim, podlaskim i kujawsko-pomorskim. Część północno-zachodnia granicy z woj. pomorskim o długości około 33,5 km przebiega przez Zalew Wiślany, którego wody wraz z rzeką Elbląg (w granicach portu morskiego Elbląg) mają status morskich wód wewnętrznych. Województwo na północy graniczy na odcinku 208 km z obwodem kaliningradzkim, eksklawą Federacji Rosyjskiej. Jest to zewnętrzna granica Unii Europejskiej i zasięg Strefy Schengen.

Region zajmuje powierzchnię 24 173 km^2 [1], co stanowi 7,7% obszaru kraju (czwarte miejsce w kraju pod względem wielkości) i zamieszkuje go 1 436367 osób[2], co stanowi 3,7% ludności Polski (12 miejsce w kraju). Gęstość zaludnienia wynosi 59 osób/km^2 i jest jedną z najniższych w kraju (Polska – 123 osoby/km^2). W miastach zamieszkuje 60% ludności województwa.

Strukturę administracyjną województwa tworzą: 19 powiatów, 2 powiaty ziemskie (Olsztyn i Elbląg) oraz 116 gmin, w tym 16 miejskich, 33 miejsko-wiejskie oraz 67 wiejskich. Sieć osadniczą tworzy 49 miast i 3899 miejscowości wiejskich. Najważniejsze miasta w regionie to ośrodek wojewódzki Olsztyn (173,0 tys. mieszkańców), ośrodek regionalny Elbląg (121,2 tys. mieszkańców) oraz ośrodek subregionalny Ełk (61,0 tys. mieszkańców). Wśród pozostałych ośrodków przeważają miasta małe z liczbą mieszkańców do 5 tys. (19 miast).

W strukturze wykorzystania powierzchni województwa dominują użytki rolne (54,2%) i grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (32,8%). Znaczny udział (największy w kraju) stanowią grunty pod wodami (5,7%). Grunty zabudowane i zurbanizowane zajmują 3,7% powierzchni.

2.1. Przygraniczne położenie województwa

Województwo warmińsko-mazurskie od północy graniczy z obwodem kaliningradzkim, eksklawą Federacji Rosyjskiej, a od północnego-wschodu zlokalizowane jest na trójstyku z obwodem kaliningradzkim i Litwą. Granica z obwodem jest zewnętrzną granicą Unii Europejskiej i Strefy Schengen, co stanowi barierę rozwoju kontaktów i współpracy transgranicznej. Sytuacja polityczna nie sprzyja rozwojowi powiązań funkcjonalnych, gospodarczych czy społecznych. Jednocześnie obszary przygraniczne, szczególnie w części centralnej i wschodniej województwa charakteryzują się najsłabszą sytuacją społeczno-gospodarczą w regionie, na co również ma wpływ sąsiedztwo i specyfika granicy.

Potencjalne możliwości rozwijania polsko-rosyjskiej współpracy transgranicznej stwarzają przede wszystkim:

- gospodarka, z uwzględnieniem funkcjonującej strefy małego ruchu granicznego, w zakresie m.in.: gospodarczego wykorzystania Zalewu Wiślanego (transport morski, rybołówstwo, turystyka), kooperacji firm, handlu, usług medycznych, uzdrowiskowych oraz turystyki (w tym m.in. oferta bazy noclegowej, obiekty sportowe i rekreacyjne, szlaki i trasy turystyczne);

[1] BDL GUS 2016 r.;
[2] *Ibidem*;

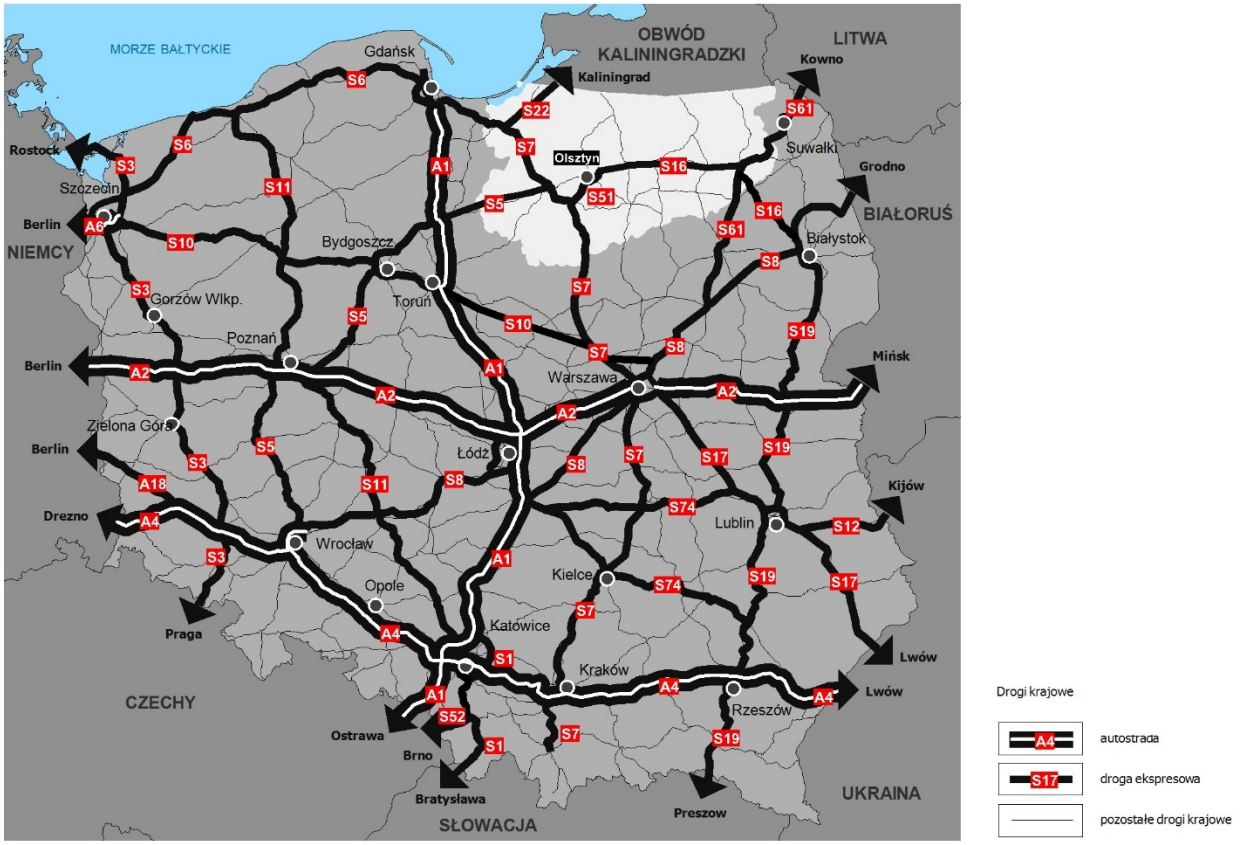
– ochrona środowiska i przyrody w szczególności w oparciu o najcenniejsze obszary przyrodnicze objęte prawnymi formami ochrony przyrody, nie mającymi kontynuacji po stronie rosyjskiej. Do najważniejszych obszarów zaliczają się Zalew Wiślany (brak systemu ochrony wód po stronie rosyjskiej, główne zagrożenia to nieuregulowana gospodarka ściekowa i zrzuty wód balastowych ze statków) oraz Puszcza Romincka. Dla tych terenów opracowano koncepcję tzw. transgranicznych obszarów chronionych.

2.2. Powiązania z systemami transportowymi kraju i Europy

Województwo warmińsko-mazurskie należy do regionów o najgorszej dostępności komunikacyjnej wynikającej ze słabo rozbudowanego systemu komunikacji drogowej i kolejowej oraz niskiej jakości jego elementów.

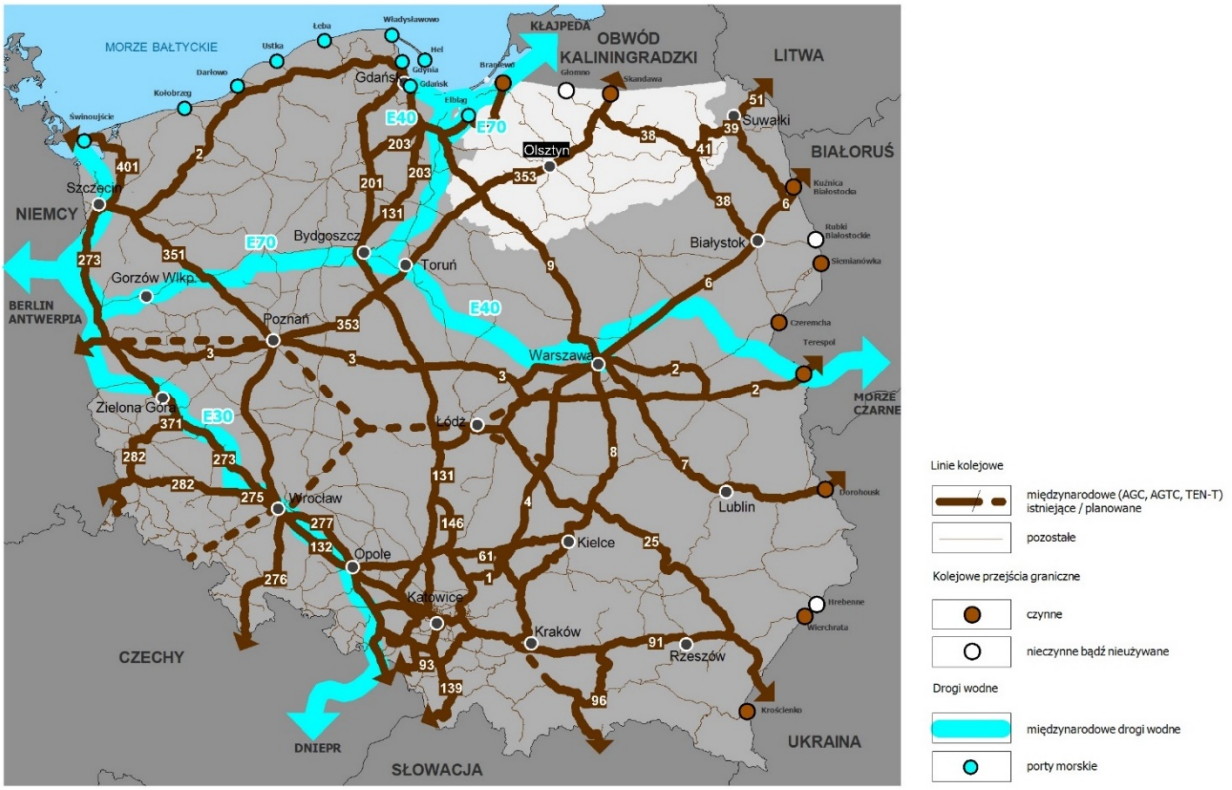
Najważniejsze powiązania z województwami sąsiadującymi tworzą na osi wschód-zachód: ciąg dróg krajowych nr 5 i 16 oraz droga nr 15, a na osi północ-południe główny układ komunikacyjny stanowi droga krajowa nr S7 i magistrala kolejowa E65. Szansą na wzmocnienie wschodniej części regionu są projektowane droga ekspresowa nr S61 („Via Baltica") i linia kolejowa E75 („Rail Baltica") Rysunki 1 i 2.

Rysunek 1. Docelowa sieć autostrad i dróg ekspresowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.gddkia.gov.pl.

Rysunek 2. Docelowa sieć międzynarodowych linii kolejowych i dróg wodnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.mapa.plk-sa.pl.

W obrębie województwa przebiegają korytarze transportowe, obejmujące infrastrukturę o znaczeniu międzynarodowym Rysunek 3:

- Paneuropejskie korytarze transportowe[3]:
  - nr I (Helsinki – Tallin – Ryga – Kowno – Warszawa) – projektowana droga krajowa nr S61 („Via Baltica") i projektowana linia kolejowa E75 („Rail Baltica"),
  - nr IA (Ryga – Kaliningrad – Elbląg – Gdańsk) – droga krajowa nr S22, linia kolejowa nr 204,
  - nr VI (Gdańsk – Katowice – Żylina) – droga krajowa nr S7 i linia kolejowa nr 9;
- Sieć TEN-T[4] Rysunek 4:
  - Sieć bazowa:
    - w korytarzu Bałtyk – Adriatyk: droga krajowa nr S7, linia kolejowa nr 9,
    - w korytarzu Morze Północne – Bałtyk: projektowana droga krajowa nr S61 („Via Baltica"), projektowana linia kolejowa E75 („Rail Baltica"),
    - pozostała sieć bazowa: droga krajowa nr S22, linia kolejowa nr 204, przejścia graniczne: drogowe – Grzechotki, kolejowe – Braniewo;
  - Sieć kompleksowa – drogi krajowe nr S5 i S16, linia kolejowa nr 353 i odcinek linii nr 38 (Ełk – Korsze), terminale kolejowo – drogowe (multimodalne): Braniewo, Ełk;
- Koncepcyjny korytarz „Via/Rail Hanseatica"[5] (Niemcy /Kilonia/ – Polska – Rosja – Litwa – Łotwa /Ryga/): przebieg główny i odgałęzienia – drogi krajowe nr S5, S7, nr S16, nr S22, linie kolejowe nr 38, nr 204, nr 220, nr 353;
- Koncepcyjny korytarz „Via Carpatia"[6] (Litwa – Polska / Ukraina – Słowacja – Węgry – Rumunia – Bułgaria – Grecja / Turcja): drogi krajowe nr S16 i S61;

[3] zdefiniowane na II Paneuropejskiej Konferencji Transportowej na Krecie w marcu 1994, a uzupełnione na III Paneuropejskiej Konferencji Transportowej w Helsinkach w 1997 r.;

[4] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE Nr 1315/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej i uchylające decyzję nr 661/2010/UE (Dz. Urz. UE z 2013 r. L 348);

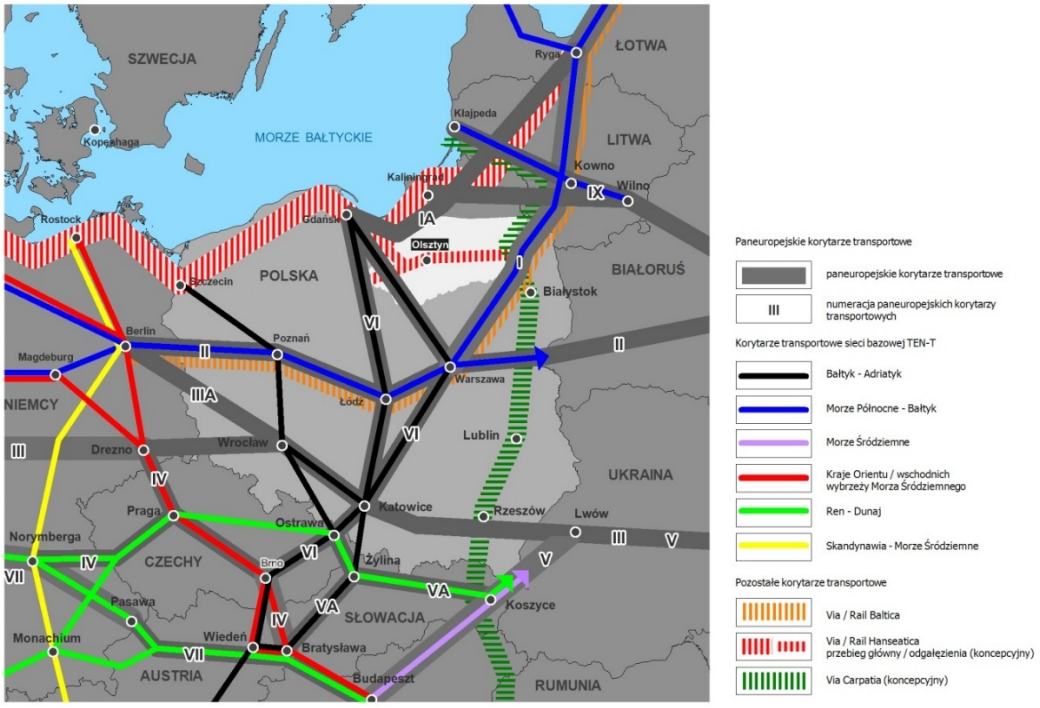
[5] T. Parteka, W. Szydarowski (red.), „Strefa rozwoju Południowego Bałtyku w konkurencyjności regionów nadmorskich", 2003,Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk;

– Kolejowy korytarz towarowy nr 8 (RFC 8) Morze Północne – Bałtyk[7] (od miast portowych Morza Północnego poprzez Niemcy w kierunku Aachen – Hannover/Berlin – Warszawa – Terespol / Kowno / Falkenberg – Praga / Wrocław – Katowice): docelowo linia kolejowa nr E75 (projektowana „Rail Baltica"), tymczasowo ciąg linii kolejowych nr 353, 38 i 41.

Zgodnie z umowami międzynarodowymi główną infrastrukturę międzynarodową tworzą:
– drogi: E77 (droga nr S7), E28 (droga nr S22), E67 (projektowana S61 „Via Baltica)[8],
– koleje: E65/C-E65 (linia nr 9), E75/C-E75 (projektowana „Rail Baltica")[9].

Pozostałe powiązania międzynarodowe tworzą:
– morskie drogi wodne: rzeka Elbląg, Zalew Wiślany,
– śródlądowe drogi wodne (wg AGN[10]): międzynarodowa droga wodna E 70 (Rotterdam – Berlin – Elbląg – Kaliningrad),
– port morski w Elblągu,
– przejścia graniczne: drogowe (Gronowo, Grzechotki, Bezledy, Gołdap), kolejowe (Braniewo, Głomno[11], Skandawa), morskie (Elbląg, Frombork), lotnicze (Szymany),
– Regionalny Port Lotniczy Olsztyn-Mazury w Szymanach.

Rysunek 3. Korytarze transportowe

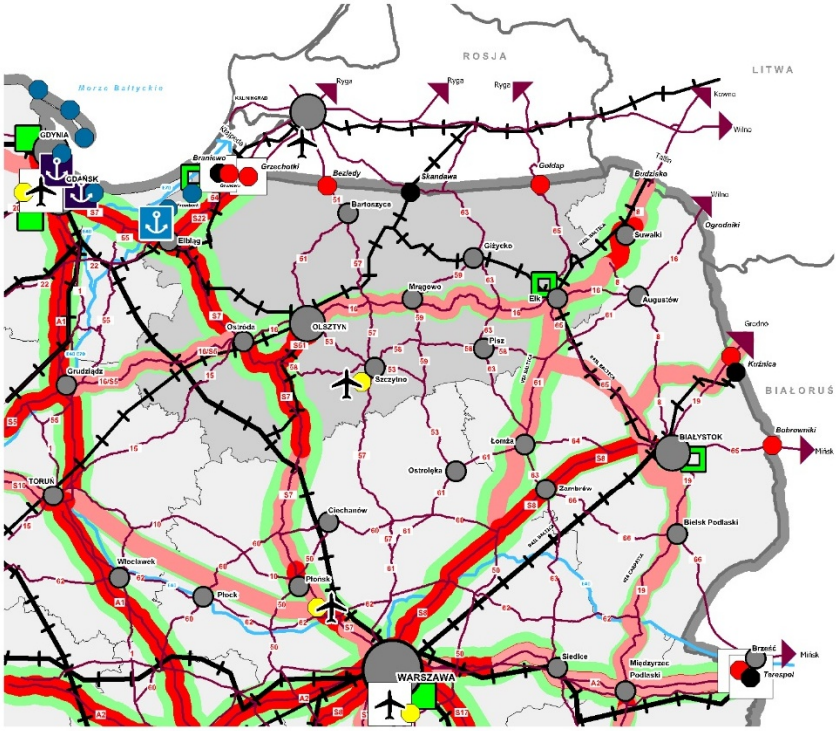

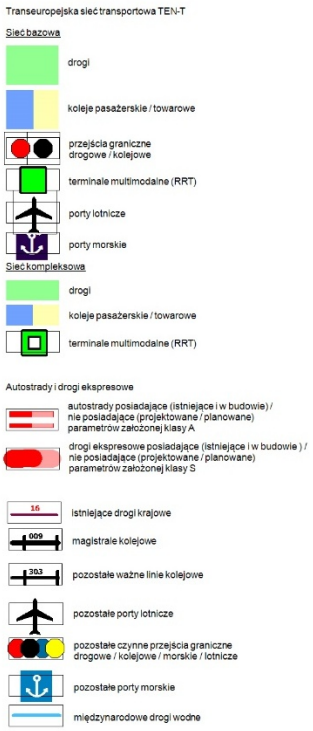
Źródło: opracowanie własne.

[6] Deklaracja Łańcucka II z 3 marca 2016 r., Warszawa, www.mib.gov.pl;
[7] www.rcf8.eu oraz Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE Nr 913/2010 z dnia 22 września 2010 r. w sprawie europejskiej sieci kolejowej ukierunkowanej na konkurencyjny transport towarowy (Dz. Urz. UE z 2010 r. L 276/22);
[8] Umowa Europejska o głównych drogach ruchu międzynarodowego (AGR) sporządzona w Genewie dnia 15 listopada 1975 r. (Dz. U. z dnia 11 marca 1985 r.);
[9] Umowa Europejska o głównych międzynarodowych liniach kolejowych (AGC) sporządzona w Genewie dnia 31 maja 1985 r. (Dz. U. z 1989 r. Nr 42 poz. 231) oraz Umowa Europejska o ważnych międzynarodowych liniach transportu kombinowanego i obiektach towarzyszących (AGTC), sporządzona w Genewie dnia 1 lutego 1991 r. (M.P. z 2004 r. Nr 3, poz. 50);
[10] Europejskie porozumienie w sprawie głównych śródlądowych dróg wodnych o znaczeniu międzynarodowym (AGN), sporządzone w Genewie dnia 19 stycznia 1996 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 1137);
[11] przejście nieczynne;

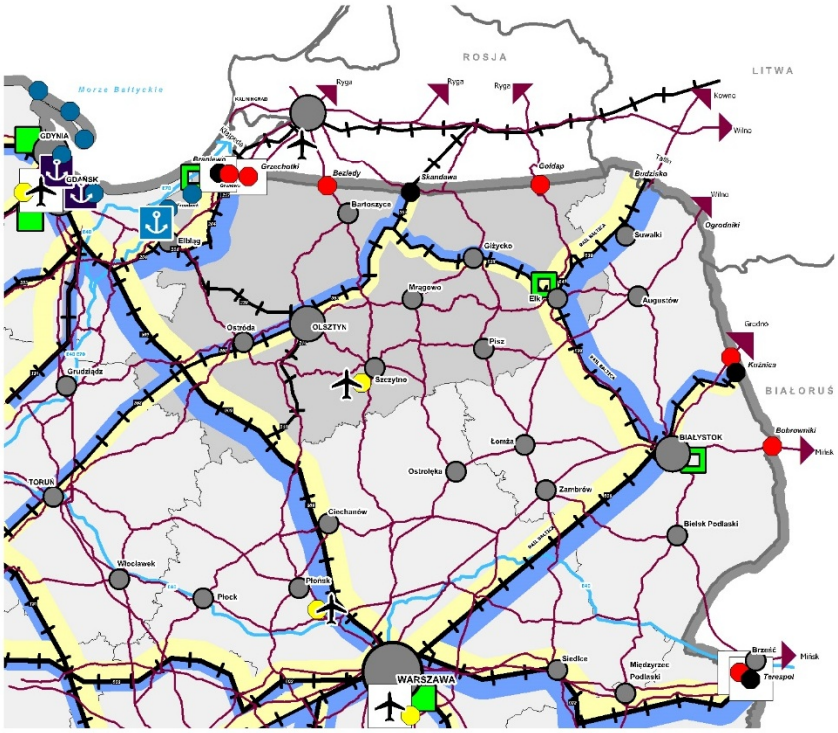
Rysunek 4. Powiazania komunikacyjne na tle transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T

TEN-T drogi

TEN-T koleje

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.gddkia.gov.pl, Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 maja 2004 r. w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 741), Dz.U. UE z 2013 r. poz.348/1.

2.3. Powiązania i systemy infrastruktury technicznej

Najważniejsze powiązania z zakresu infrastruktury technicznej tworzą:

- **systemy sieci elektroenergetycznych** – województwo zasilane jest w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego przez sieć przesyłową najwyższych napięć. Na obszarze województwa brak jest elektrowni systemowych oraz innych znaczących źródeł wytwórczych. Linie najwyższych napięć wraz ze stacjami elektroenergetycznymi wchodzą w strukturę istniejących transeuropejskich sieci TEN-E Rysunek 5.

W celu stworzenia bezpiecznego tranzytu energii elektrycznej i połączenia kontynentalnej części rynku europejskiego oraz rynków energii elektrycznej krajów bałtyckich zrealizowano połączenie elektroenergetyczne Polska – Litwa (Alytus), a tym samym nastąpiło zamknięcie tzw. Energetycznego Pierścienia wokół Bałtyku Rysunek 6.

- **systemy przesyłowe gazu przewodowego** – województwo zaopatrywane jest w gaz ziemny z krajowego systemu przesyłowego z dwóch kierunków. Centralna część zaopatrywana jest z głównego zasilenia realizowanego dwoma gazociągami przesyłowymi wysokiego ciśnienia relacji Płońsk – Ciechanów – Uniszki Zawadzkie z węzła Rembelszczyzna koło Warszawy (woj. mazowieckie). Zachodnia część województwa zasilana jest przez odgałęzienie z gazociągów przesyłowych wysokiego ciśnienia relacji Gustorzyn – Pruszcz Gdański – Raczki, Gustorzyn – Gdańsk.

Rysunek 5. Polska w europejskim systemie elektroenergetycznym (schemat)

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Polskich Sieci Elektroenergetycznych (PSE), www.entsoe.eu.

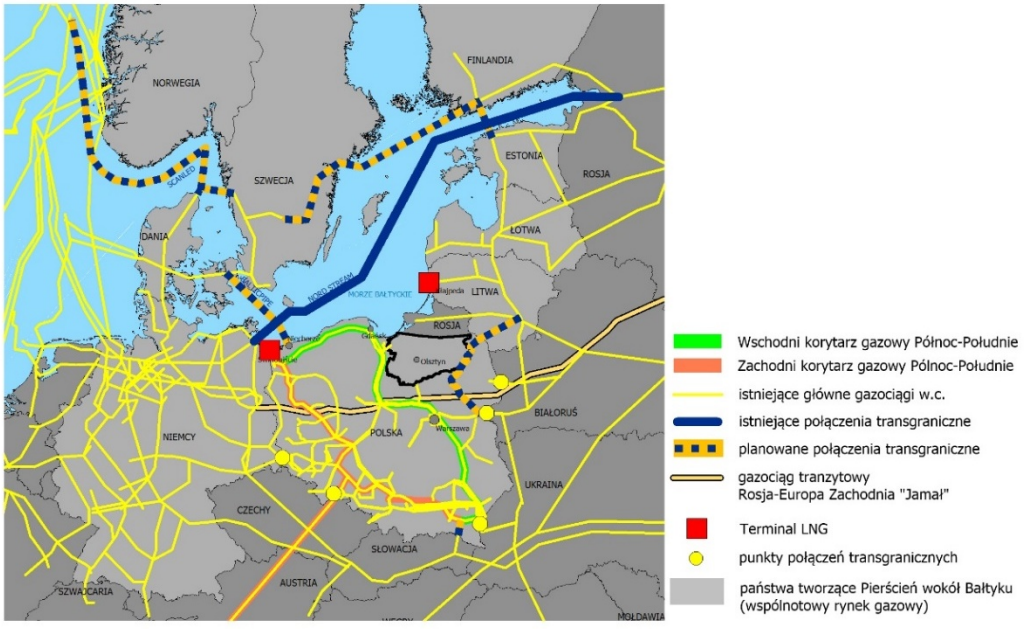
Rysunek 6. Energetyczny pierścień wokół Bałtyku (schemat)

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.entsoe.eu.

Rozwój gazyfikacji na obszarze województwa opierać się będzie o dostawy gazu z dotychczasowych kierunków i źródeł gazu. W obszarze Polski północno-wschodniej projektowany jest gazociąg DN 700 Polska – Litwa (interkonektor), który umożliwi połączenie sieci gazowych państw wokół Morza Bałtyckiego oraz stworzy możliwość zaopatrzenia w gaz przewodowy wschodniej części województwa (sieć transeuropejska TEN-E) Rysunek 7.

Rysunek 7. Polska w europejskim gazowym systemie przesyłowym (schemat)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Polska 2030 Wyzwania rozwojowe”; Gazoprojekt, Grupa PGNiG.

2.4. Powiązania przyrodnicze

Cechy przestrzeni geograficznej województwa warmińsko-mazurskiego, rozpatrywane w odniesieniu do Polski i Europy, stanowią o dużej intensywności ponadregionalnych powiązań przyrodniczych. Powiązania realizowane są głównie przez dobrze wykształcone systemy hydrograficzne (głównie kierunki południkowe) i duże kompleksy leśne (głównie kierunki równoleżnikowe). Na dynamikę powiązań wpływ ma duże zróżnicowanie rzeźby terenu. Doliny rzeczne i obszary leśne tworzą w strefie pojezierzy i pobrzeży bałtyckich dobrze rozwinięte systemy płatów ekologicznych i łączących je korytarzy.

Do najważniejszych przyrodniczych powiązań zewnętrznych zaliczają się:

- powiązania przyrodnicze województwa w obrębie zlewiska Morza Bałtyckiego. Przez Bałtyk realizowane są powiązania z obszarem zlewiska Bałtyku i dalej, przez cieśniny duńskie, z oceanem światowym Rysunek 8.
- powiązania przyrodnicze z Bałtykiem o znacznej intensywności, realizowane przez systemy hydrograficzno-dolinne zlewni Zalewu Wiślanego i dorzecza Wisły. Pośrednio powiązania te obejmują także całe obszary zlewni Zalewu (w tym dorzecze Pregoły) i dorzecza Wisły Rysunek 9.
- silne powiązania przyrodnicze realizowane poprzez kompleksy leśne i tereny otwarte (bezleśne) z bogatą strukturą ekologiczną (zadrzewienia, podmokłości i zbiorniki wodne na terenach rolnych) Rysunek 10.

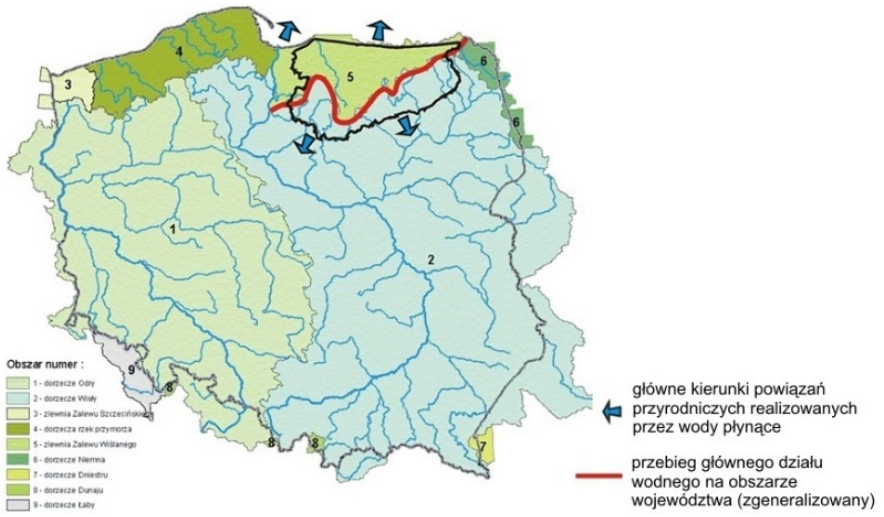
Powiązania te wpisują się w koncepcję Zielonego Pierścienia Bałtyku i Zielonych Płuc Europy Rysunek 8. Obszar województwa stanowi jeden z najbogatszych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym segmentów tych koncepcji.

Rysunek 8. Powiązania przyrodnicze województw w obrębie zlewiska Morza Bałtyckiego

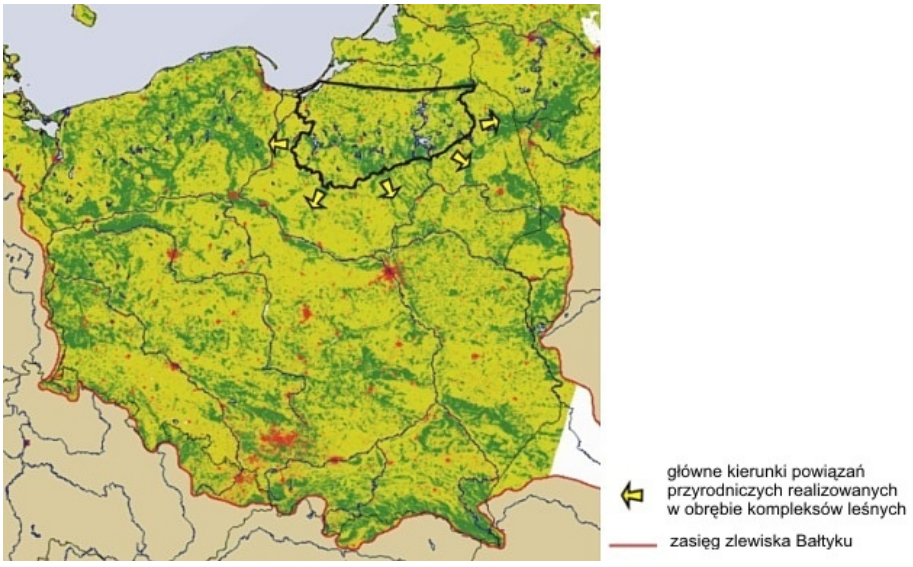
Źródło: European Environment Agency.

Rysunek 9. Powiązania realizowane przez wody płynące (na tle podziału hydrograficznego Polski)

Źródło: Mapa podziału hydrograficznego Polski, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej www.kzgw.gov.pl.

Rysunek 10. Położenie obszaru województwa w systemie wielkich kompleksów leśnych Polski

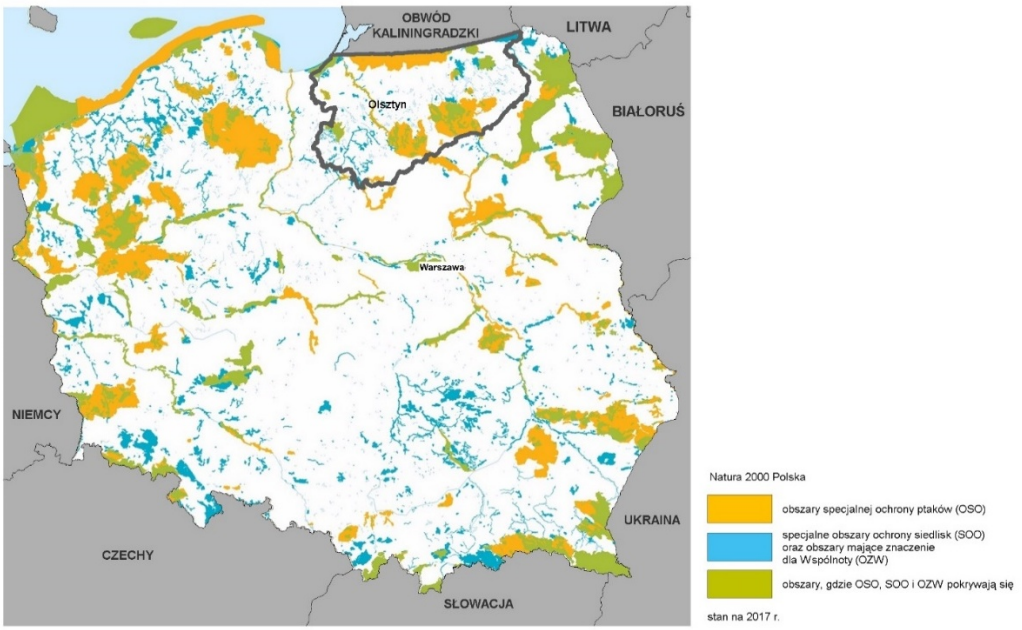

Źródło: European Environment Agency.

Struktury organizacyjne w przestrzeni przyrodniczej województwa (utworzone na mocy właściwych przepisów lub mające charakter koncepcji lub projektów) są istotnymi narzędziami w kształtowaniu i ochronie powiązań przyrodniczych. Obejmują one tereny najcenniejsze pod względem przyrodniczym. Obszar województwa warmińsko-mazurskiego leży w obrębie:

– europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 – Obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO), Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) i przyszłe specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO), zatwierdzone decyzją KE jako obszary o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW), stanowią o silnych powiązaniach przyrodniczych z Europą. Realizowana w krajach Unii Europejskiej i w Polsce sieć ekologiczna Natura 2000 nie stanowi dotychczas ostoi połączonych w spójny terytorialnie system Rysunek 11;

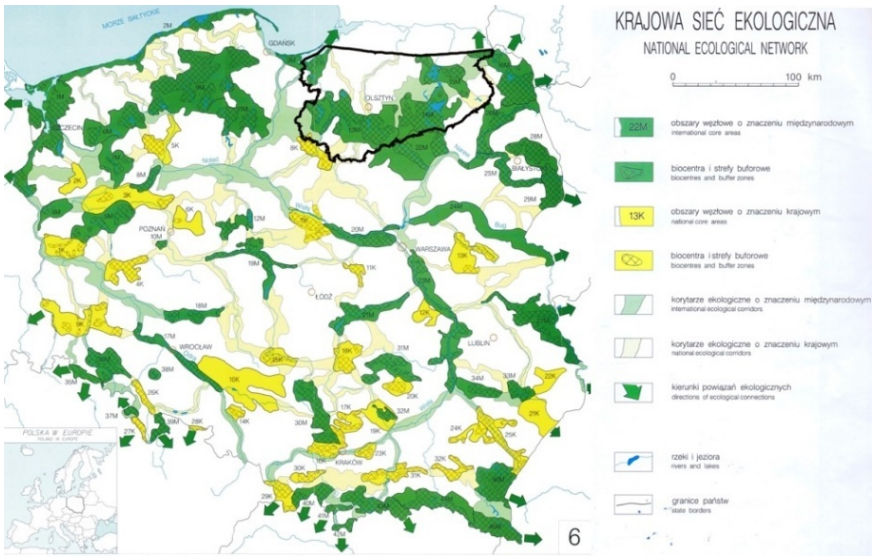
Rysunek 11. Położenie obszaru województwa na tle europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000

Źródło: Natura 2000 - DG ENVI, compiled from databases from the Members States. http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/natura-2000-birds-and-habitat-directives-/poland/fancybox.html

– sieci ECONET–PL, zorganizowanej jako system powiązanych przestrzennie obszarów węzłowych i korytarzy ekologicznych. W województwie występuje (w całości lub w części) 7 obszarów węzłowych (w tym 6 o randze międzynarodowej) i 9 korytarzy ekologicznych (w tym 4 o randze międzynarodowej). Znaczący udział obszarów o randze międzynarodowej świadczy o bardzo wysokiej wartości przyrodniczej województwa Rysunek 12;

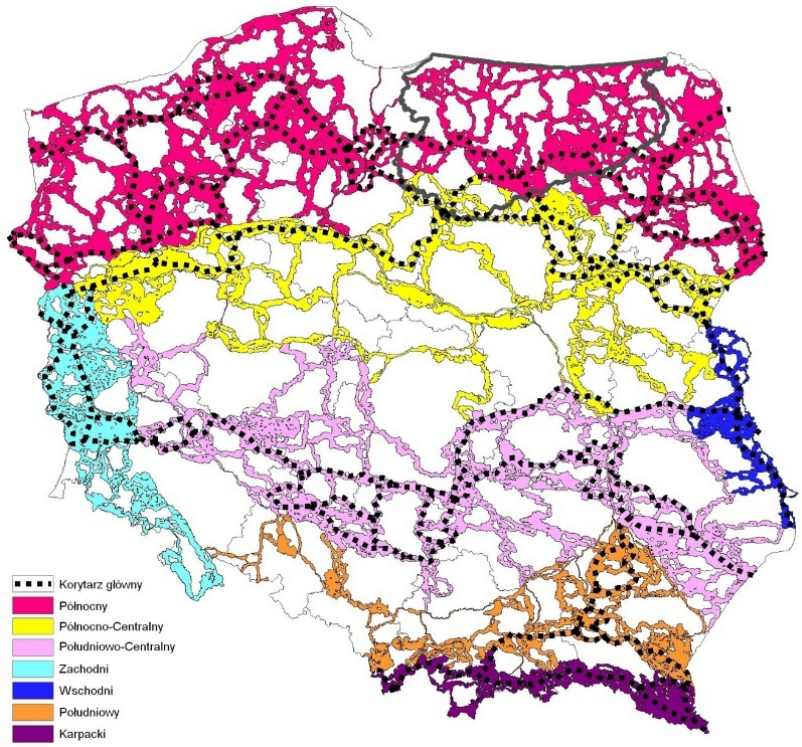
Rysunek 12. Powiązania zewnętrzne województwa poprzez elementy strukturalne sieci ekologicznej ECONET – PL

Źródło: „Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET – POLSKA”, Fundacja IUCN Poland, Warszawa 1995 r.

– projektowanego systemu korytarzy ekologicznych łączących europejską sieć Natura 2000: dwa główne korytarze ekologiczne – Korytarz Północny (Litwa – Białoruś – Polska – Niemcy) i Korytarz Północno-Centralny (Białoruś – Polska – Niemcy) Rysunek 13.

Rysunek 13. Położenie województwa w systemie korytarzy ekologicznych łączących sieć Natura 2000

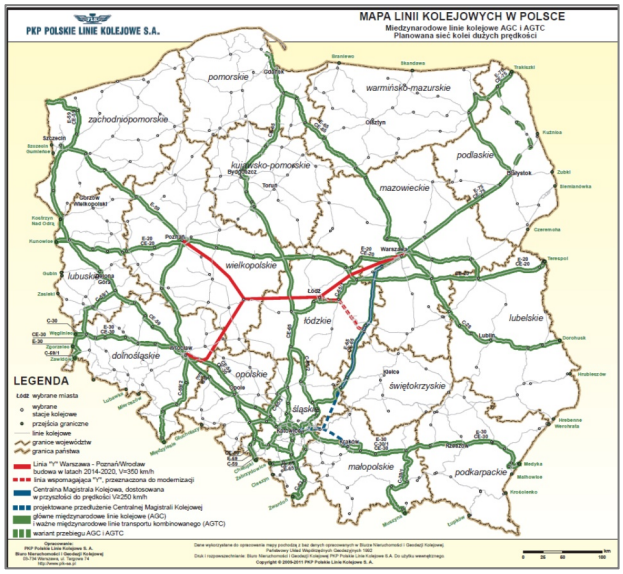
Źródło: „Projekt korytarzy ekologicznych łączących europejską sieć Natura 2000 w Polsce", 2015, ZBS PAN, Białowieża.

Rysunek 14. Bariery komunikacyjne powiązań przyrodniczych

A

B

Źródło: http://pracownia.org.pl/korytarze-zagrożenia.

Dużym zagrożeniem dla funkcjonowania powiązań przyrodniczych są sieci infrastruktury komunikacyjnej, a szczególnie te elementy, które charakteryzują się dużym natężeniem ruchu Rysunek 14 A i B. Zagrożeniem może być lokalizacja zabudowy w obrębie struktur przyrodniczo-przestrzennych środowiska, ważnych dla realizacji powiązań przyrodniczych. Dotyczy to w szczególności zabudowy rekreacyjnej nad jeziorami i zabudowy rozproszonej. Presja urbanizacji na struktury przyrodnicze prowadzi do znacznej fragmentacji siedlisk i do osłabienia powiązań. W tym aspekcie przestrzeń województwa warmińsko-mazurskiego w porównaniu z innymi regionami Polski i z Europą przedstawia się dość korzystnie, a antropopresja na przestrzeń przyrodniczą jest tu wyraźnie mniejsza.

2.5. Powiązania z województwami sąsiednimi

Województwo warmińsko-mazurskie graniczy od zachodu z województwem pomorskim, od południowego zachodu z kujawsko-pomorskim, od południa z mazowieckim, a od wschodu z podlaskim. Powiązania i relacje pomiędzy województwami realizowane są przede wszystkim poprzez wspólne obszary cenne przyrodniczo, systemy infrastruktury komunikacyjnej i technicznej oraz obszary i szlaki turystyczne.

Województwo kujawsko-pomorskie

- środowisko przyrodnicze i ochrona zasobów:
  - obszary Natura 2000: Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) zatwierdzone decyzją Komisji Europejskiej, jako obszary o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW) – Ostoja Lidzbarska PLH280012, Dolina Drwęcy PLH280001, Ostoja Brodnicka PLH040036,
  - rezerwaty przyrody: Rzeka Drwęca, Bagno Mostki, Jar Brynicy,
  - parki krajobrazowe: Brodnicki Park Krajobrazowy, Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy,
  - główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 210 „Iława", GZWP nr 214 „Zbiornik Działdowo";
- infrastruktura komunikacyjna: drogi krajowe nr S5/S16 i 15, drogi wojewódzkie nr 544 i 538, linie kolejowe nr 353 i 208;
- infrastruktura techniczna:
  - linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 220 kV Włocławek – Olsztyn1,
  - gazociąg dystrybucyjny wysokiego ciśnienia Dn 300 relacji Brodnica – Kurzętnik – Nowe Miasto Lubawskie – Iława,
  - planowana linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 400 kV Olsztyn Mątki – Płock (zasilanie z województwa mazowieckiego);
- turystyka: Szlak Św. Jakuba, korytarz europejskiego długodystansowego szlaku pieszego E-11 (Holandia – Łotwa), planowany drogowy Szlak Kopernikowski.

Województwo mazowieckie

- środowisko przyrodnicze i ochrona zasobów:
  - obszary Natura 2000: Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) – Dolina Wkry i Mławki PLB140008, Puszcza Piska PLB280008, Dolina Omulwi i Płodownicy PLB140005; Specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO), zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej jako obszar o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW) – Ostoja Lidzbarska PLH280012,
  - Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy,
  - główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 214 „Zbiornik Działdowo", GZWP nr 215 „Subniecka Warszawska", GZWP nr 216 „Sandr Kurpie";
- infrastruktura komunikacyjna: drogi krajowe nr S7/E77/, 53, 57, drogi wojewódzkie nr 541 i 544, linie kolejowe nr 9/E65/ i 35;
- infrastruktura techniczna:
  - linie elektroenergetyczne najwyższych napięć: 400 kV Ostrołęka – Olsztyn Mątki, (1 tor pracujący na napięciu 400 kV, 2 tor pracujący na napięciu 220 kV) oraz linia 220 kV Ostrołęka – Ełk1 (przebieg przez woj. podlaskie),
  - główne zasilenie województwa w gaz przewodowy: gazociągi dystrybucyjne wysokiego ciśnienia Dn 400 i Dn 200 relacji Uniszki Zawadzkie – Nidzica; gazociąg dystrybucyjny wysokiego ciśnienia Dn 100 relacji Uniszki Zawadzkie – Działdowo – Lidzbark,

- planowana linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 400 kV Olsztyn Mątki – Płock (przebieg przez województwo kujawsko-pomorskie),
- planowany gazociąg dystrybucyjny wysokiego ciśnienia relacji Uniszki Zawadzkie – Iłowo;

– turystyka: planowany drogowy Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej, Szlak wodny Pisa – Narew.

Województwo podlaskie

– środowisko przyrodnicze i ochrona zasobów:
  - obszary Natura 2000: Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) – Puszcza Piska PLB280008;
  - projektowana sieć korytarzy ekologicznych o znaczeniu ponadregionalnym, w tym korytarzy głównych,
  - współdziałanie w tworzeniu Suwalsko-Wisztynieckiego Transgranicznego Obszaru Chronionego,
  - główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 216 „Sandr Kurpie", GZWP nr 217 „Pradolina rzeki Biebrzy",
  - transgraniczne kompleksy leśne;
– infrastruktura komunikacyjna: drogi krajowe nr 16, 58, 63, 65, projektowana S61 („Via Baltica"), drogi wojewódzkie nr 651, 652, 653, 655, linie kolejowe nr 38, 39, projektowana linia kolejowa E75 („Rail Baltica"), drogi wodne – rzeka Pisa od jeziora Roś do ujścia rzeki Narwi;
– infrastruktura techniczna:
  - linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 220 kV Ostrołęka – Ełk1 (zasilenie z województwa mazowieckiego), dwutorowe linie najwyższych napięć 400 kV Łomża – Ełk Bis oraz Ełk Bis – granica państwa (Alytus Litwa),
  - planowany gazociąg DN700 Polska – Litwa (interkonektor),
  - planowany gazociąg dystrybucyjny wysokiego ciśnienia relacji: Interkonektor – Ełk – Ryn – Mrągowo;
– turystyka: Wschodni Szlak Rowerowy GreenVelo, drogowy Szlak Fortyfikacji Mazurskich przez połączenie ze Szlakiem Fortyfikacji Pozycji Granicznej, planowane korytarze Trasy Tysiąca Jezior Północnych, szlaki kajakowe rzek: Ełk – Biebrza, Lega – Biebrza, Pisa – Narew, sąsiedztwo obszarów turystycznych (Kanał Augustowski, Biebrzański Park Narodowy), koncepcja rewitalizacji drogi wodnej między Wielkimi Jeziorami Mazurskimi a Kanałem Augustowskim, korytarz europejskiego długodystansowego szlaku pieszego E-11 (Holandia – Łotwa), planowany drogowy Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej.

Województwo pomorskie

– środowisko przyrodnicze i ochrona zasobów:
  - obszary Natura 2000: Obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) – Zalew Wiślany PLB280010, Lasy Iławskie PLB280005; Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO), zatwierdzone decyzją Komisji Europejskiej, jako obszary o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW) – Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana PLH280007, Ostoja Iławska PLH280053,
  - rezerwat przyrody Ujście Nogatu,
  - Park Krajobrazowy Pojezierza Iławskiego,
  - propozycja utworzenia Transgranicznego Obszaru Chronionego Zalewu Wiślanego,
  - główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 210 „Iława"; GZWP nr 203 „Dolina Letniki" i inne pozostałe ważne zbiorniki wód podziemnych, w tym zbiornik wód podziemnych „Żuławy Gdańskie" nr 212;
– infrastruktura komunikacyjna: drogi krajowe nr: S7 /E77/, 22, drogi wojewódzkie nr: 515, 519, 520, 521, 522, 526, 527, linie kolejowe nr 9/E65/ i 204, droga wodna E 70, tory wodne na Zalewie Wiślanym (morskie wody wewnętrzne);
– infrastruktura techniczna:
  - linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 400 kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki,
  - gazociąg przesyłowy wysokiego ciśnienia: Dn 200 relacji Sztumska Wieś – Raczki oraz gazociąg dystrybucyjny wysokiego ciśnienia Dn 125/100 relacji Kwidzyn – Susz,
  - Centralny Wodociąg Żuławski z ujęciem wody Letniki (woj. pomorskie) – częściowo obsługuje gm. Elbląg;
– turystyka: trasy rowerowe: R 1, R 64 oraz planowane trasy EuroVelo nr 10, 13, 20, Szlak Mennonitów, planowany korytarz Trasy Tysiąca Jezior Północnych, szlaki piesze i drogowe: Szlak Zamków Gotyckich,

planowany Szlak Kopernikowski; korytarz europejskiego długodystansowego szlaku pieszego E-9 (Portugalia – Estonia), obszary turystyczne: Zalew Wiślany, Żuławy Pętla Żuławska.

Do najważniejszych zagadnień i problemów wymagających wspólnego rozwiązania z województwami sąsiednimi zaliczają się:

- zintegrowanie sieci obszarów chronionego krajobrazu,
- zintegrowanie sieci korytarzy ekologicznych,
- przeciwdziałanie fragmentacji przyrodniczej poprzez ochronę korytarzy ekologicznych mających istotne znaczenie dla funkcjonowania obszarów chronionych,
- ochrona zasobów głównych zbiorników wód podziemnych,
- postępujący deficyt hydrologiczny na pograniczu województw (województwo pomorskie),
- kompleksowa restrukturyzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej, modernizacja infrastruktury i urządzeń melioracyjnych oraz zabezpieczających przed powodzią na obszarze Żuław (województwo pomorskie),
- stan czystości wód, ochrona brzegu, zintegrowanie działań w zakresie ochrony przyrody Zalewu Wiślanego i jego otoczenia (parki krajobrazowe Mierzeja Wiślana i Wysoczyzna Elbląska, obszary Natura 2000), z uwzględnieniem perspektywy współpracy międzynarodowej z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej – współdziałanie w tworzeniu Transgranicznego Obszaru Chronionego Zalewu Wiślanego, Zintegrowane Zarządzanie Obszarami Przybrzeżnymi (ZZOP) na obszarze Zalewu Wiślanego (województwo pomorskie),
- poprawa stanu jakości wód zlewni i rzeki Drwęcy jako źródła wody pitnej dla Torunia (województwo kujawsko-pomorskie),
- objęcie szczególną ochroną jakości środowiska wodnego jezior w zlewniach na pograniczu województw,
- ochrona obszarów zlewni rzek, w tym Pisy, której wody poprzez rzekę Narew dopływają do Jeziora Zegrzyńskiego, będącego rezerwuarem wody pitnej dla dużej części aglomeracji warszawskiej (województwo mazowieckie),
- rozwój obszarów atrakcyjnych turystycznie położonych na styku województw.

II. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

1. Struktura funkcjonalno-przestrzenna województwa Mapa 4

Strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa warmińsko-mazurskiego kształtują trzy podstawowe układy: węzłowy, liniowy oraz strefowy. Układ węzłowy stanowi sieć osadnicza, układ liniowy – system powiązań funkcjonalno-przestrzennych oparty na układzie wybranych dróg w województwie, a układ strefowy tworzą obszary o podobnych cechach środowiska przyrodniczego i wynikający z nich wiodący sposób użytkowania terenów.

Głównym czynnikiem determinującym rozwój struktury funkcjonalno-przestrzennej są uwarunkowania przyrodnicze i środowiskowe, które wpływają na rozwój osadnictwa, systemów transportowych oraz sposób użytkowania i zagospodarowania terenów.

Pomiędzy układem węzłowym, liniowym i strefowym zachodzą powiązania i relacje, które określają kształtowanie i funkcjonowanie zagospodarowania przestrzennego w skali regionalnej.

Układ węzłowy województwa tworzy sieć równomiernie rozmieszczonych 49 miejskich ośrodków osadniczych. Miasta charakteryzują się wielofunkcyjnością, gdzie oprócz osadnictwa, rozwijają się funkcje administracyjne, usługowe i produkcyjne.

W hierarchii osadniczej w województwie najważniejszy jest Olsztyn, który jest ośrodkiem wojewódzkim wzmacnianym przez ośrodek regionalny – Elbląg oraz subregionalny – Ełk. Trzy ww. największe miasta województwa są nasycone wszystkimi funkcjami typowo miejskimi i posiadają dobrze rozwinięty potencjał gospodarczy. Strukturę osadniczą wzmacniają ośrodki ponadlokalne I rzędu i II rzędu, a uzupełniają ośrodki lokalne [Por. Tom 1 Rozdział II pkt 2].

Niektóre z miast w województwie realizują współpracę partnerską, co wpływa na kształtowanie i rozwijanie powiązań funkcjonalno-przestrzennych. Integracja partnerska dotyczy przede wszystkim trzech grup miast w województwie: miast położonych w obrębie Krainy Wielkich Jezior Mazurskich: Giżycka, Mikołajek, Mrągowa, Pisza, Rucianego-Nidy, Rynu i Węgorzewa oraz Ostródy i Iławy a także Gołdapi, Olecka i Ełku. Partnerstwo ww. miast polega m.in. na wzajemnym współdziałaniu, osiąganiu wspólnych celów, wspieraniu działań samorządowych oraz stworzeniu stałej i trwałej struktury współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego.

Układ liniowy to system powiązań funkcjonalno-przestrzennych oparty na układzie wybranych dróg w województwie, łączący się z krajowym i europejskim systemem drogowym. Tworzą go najważniejsze drogi krajowe i droga wojewódzka charakteryzujące się największymi natężeniami ruchu drogowego (transport towarów, transport ludzi, w tym tranzyt). Siła i kierunek powiązań została określona przez wielkość natężeń wynikającą m.in. z czasu przejazdu, dostępności komunikacyjnej, odległości między ośrodkami, ich funkcji i znaczenia.

Układ liniowy jest oparty na drogach krajowych: nr 16 (docelowo S5 i 16/S16) stanowiących równoleżnikową oś województwa oraz drogach krajowych nr: 7, 15, 22, 51, 53, 57, 58, 59, 63, 65 i drodze wojewódzkiej nr 610.

Najsilniejsze powiązania występują w części zachodniej województwa w obrębie drogi krajowej nr 7 i części centralnej w obrębie drogi krajowej nr 51 (relacja Olsztyn – Olsztynek) oraz drogi krajowej nr 16 w pasie od Ostródy do Mrągowa.

Do najważniejszych powiązań międzywojewódzkich należy relacja Olsztyna z Warszawą poprzez drogi krajowe: nr 51 i nr 7 oraz Elbląga z Gdańskiem poprzez drogę krajową nr 7 oraz powiązania Ełku z Białymstokiem i Grajewem poprzez drogę krajową nr 65. Ze względu na swoje peryferyjne położenie w województwie, Elbląg i Ełk są silniej powiązane (dojazdy do pracy, usług: oświaty, zdrowia, handlu i innych usług) z miastami w województwach sąsiednich niż z Olsztynem.

Do znaczących powiązań transgranicznych należą powiązania w obrębie dróg krajowych: nr 22 i nr 51 w kierunku Kaliningradu oraz w obrębie drogi nr 65 w kierunku Gusiewa.

Obszar przygraniczny województwa cechuje się ograniczoną dostępnością komunikacyjną i niewielkim natężeniem powiązań komunikacyjnych.

Układ strefowy tworzą trzy rozciągające się równoleżnikowo strefy charakteryzujące się różnymi uwarunkowaniami fizyczno-geograficznymi oraz dominującym sposobem użytkowania i zagospodarowania terenów.

Strefa I obejmuje północną część województwa w pasie od Zalewu Wiślanego do Mazur Garbatych. Obszar wyróżnia znaczący udział powierzchni rolnych, w tym o wysokich wartościach dla produkcji rolniczej oraz nieznacznym udziałem kompleksów leśnych i wód powierzchniowych. W części zachodniej obszaru wyodrębnia się strefa Zalewu Wiślanego oraz Żuławy, cechujące się wysokimi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi i turystycznymi.

Strefa II – zlokalizowana w centralnej części województwa obejmuje pas pojezierzy wyróżniający się znacznym udziałem wód powierzchniowych i kompleksów leśnych, urozmaiconą rzeźbą terenu oraz wewnętrznie zróżnicowanymi wartościami ekologicznymi. Strefa rozciąga się od Pojezierza Iławskiego poprzez Pojezierze Olsztyńskie, Pojezierze Mrągowskie, Krainę Wielkich Jezior Mazurskich do Pojezierza Ełckiego. Obszar cechuje wielofunkcyjność z silnie rozwiniętą funkcją turystyczną w obrębie jezior. Szczególnie wyróżnia się obszar Wielkich Jezior Mazurskich.

Strefa III – zlokalizowana w południowej części województwa o zróżnicowanym potencjale, głównie o charakterze leśnym (w południowej i wschodniej części strefy) i w mniejszym stopniu rolnym (na zachodzie). Swoim obszarem obejmuje pas terenu o zróżnicowanych funkcjach, rozciągający się od Ziemi Lubawskiej do Puszczy Piskiej.

Województwo warmińsko-mazurskie cechuje wysoki potencjał rozwojowy wynikający z bogatych zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego. Centralne położenie Olsztyna w województwie sprzyja poprawie dostępności transportowej i wzmacnianiu powiązań funkcjonalno-przestrzennych miasta z otoczeniem.

Na rozwój województwa niekorzystnie wpływa jego peryferyjne położenie przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej. Ograniczona dostępność komunikacyjna w województwie oraz znaczne ciążenia zewnętrzne Elbląga w kierunku Gdańska i Ełku w kierunku Białegostoku i Grajewa dezintegrują strukturę funkcjonalno-przestrzenną. Integracji struktury funkcjonalno-przestrzennej nie sprzyja policentryzm układu osadniczego, wymagający działań wzmacniających wybrane ośrodki oraz niedobór miast średniej wielkości tj. liczących kilkadziesiąt tysięcy mieszkańców.

2. Sieć osadnicza

Podstawowymi jednostkami sieci osadniczej są miasta i wsie. Na jej rozwój i przekształcenia mają wpływ czynniki gospodarcze, prawno-administracyjne, społeczno-demograficzne, przyrodnicze, przestrzenne i historyczne. Sieć osadniczą województwa charakteryzuje równomierne rozmieszczenie w przestrzeni regionu miast i wsi Mapa 5. Sieć osadniczą tworzy 49 miast (w tym 33 w granicach gmin miejsko-wiejskich) oraz 3875 miejscowości podstawowych. Strukturę administracyjną województwa tworzy 21 powiatów, w tym 2 miasta na prawach powiatu oraz 116 gmin, w tym 16 gmin miejskich, 33 miejsko-wiejskich i 67 wiejskich[12] Rysunek 15.

Strukturę sieci osadniczej tworzą miasta i ośrodki wiejskie, w następującym układzie hierarchicznym Rysunek 16:

- ośrodek wojewódzki Olsztyn (ponad 172,9 tys. mieszkańców[13]) – ośrodek krajowy pełniący niektóre funkcje metropolitalne, w którym następuje koncentracja funkcji o znaczeniu międzynarodowym i krajowym, należy do podstawowej sieci powiązań funkcjonalnych miast; zalicza się do grupy słabszych ośrodków wojewódzkich; pozostaje powiązany z większymi ośrodkami metropolitalnymi i jest im podległy funkcjonalnie (Warszawa, Gdańsk); jako stolica regionu koncentruje różnorodne funkcje – siedziba administracji państwowej i samorządowej, mieści wyspecjalizowane formy lecznictwa, instytucje kultury, koncentruje liczne obiekty usługowe, handlowe oświatowe o zasięgu regionalnym; jest to główny ośrodek wzrostu gospodarczego w regionie, charakteryzuje się znacznym potencjałem gospodarczym; ośrodek naukowy z potencjałem naukowo-badawczym;
- ośrodek regionalny Elbląg (121,2 tys. mieszkańców[14]) – ośrodek posiadający potencjał i znaczenie dla rozwoju kraju, pełni funkcje administracyjne, gospodarcze, społeczne w tym też metropolitalne; pełni istotną rolę w obsłudze potrzeb i zadań na obszarze województwa i subregionu, także w zakresie funkcji wyższego rzędu; z racji bliskiego sąsiedztwa wykazuje silne powiązania z Trójmiastem; jest to byłe miasto wojewódzkie, które na skutek transformacji ustrojowej utraciło znaczenie i rangę w systemie osadniczym; pełni funkcje uzupełniające w stosunku do ośrodka wojewódzkiego;

[12] BDL GUS 2016 r.;
[13] *Ibidem*;
[14] *Ibidem;*

- ośrodek subregionalny Ełk (61,0 tys. mieszkańców[15]) – koncentruje funkcje społeczno-gospodarcze o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym, zapewnia dostęp do usług publicznych wyższego rzędu w uzupełnieniu do ośrodków wojewódzkiego i regionalnego, uczestniczy w równoważeniu procesów rozwojowych; z uwagi na peryferyjne położenie w stosunku do ośrodka wojewódzkiego wykazuje powiązania z Białymstokiem;
- ośrodki ponadlokalne, z podziałem na dwie kategorie:
  - I rzędu – miasta powiatowe o zdolnościach rozwojowych – obsługujące potrzeby ponadlokalne i lokalne, wpływające także na procesy rozwojowe w skali województwa lub jego części; koncentrują funkcje gospodarcze, dążą do tworzenia funkcji pozarolniczych, zapewniają dostęp do usług publicznych podstawowych i średniego rzędu; pełnią funkcje uzupełniające w stosunku do ośrodka regionalnego i subregionalnego; zaliczają się do nich: Działdowo, Giżycko, Iława, Kętrzyn, Ostróda, Szczytno,
  - II rzędu – miasta powiatowe, ośrodki wielofunkcyjne, zapewniające dostęp do usług publicznych ponadlokalnych i lokalnych, o znaczącym udziale procesów rozwojowych: Bartoszyce, Braniewo, Gołdap, Lidzbark Warmiński, Nidzica, Mrągowo, Nowe Miasto Lubawskie, Olecko, Pisz, Węgorzewo;
- miasta lokalne uzupełniające sieć osadniczą w województwie – ośrodki wielofunkcyjne, zapewniające dostęp do usług publicznych podstawowych; zaliczają się do nich: Barczewo, Biskupiec, Bisztynek, Dobre Miasto, Frombork, Górowo Iławeckie, Jeziorany, Kisielice, Korsze, Lidzbark, Lubawa, Młynary, Mikołajki, Miłakowo, Miłomłyn, Morąg, Olsztynek, Orneta, Pasłęk, Pasym, Pieniężno, Ruciane Nida, Ryn, Sępopol, Susz, Tolkmicko, Zalewo;
- ośrodki wiejskie (siedziby gmin wiejskich).

Nagromadzenie funkcji usługowych i administracyjnych oraz koncentracja funkcji gospodarczych określa znaczenie i pozycję **miast** oraz wpływa na jakość życia ich mieszkańców.
Korzystna policentryczna struktura oraz stosunkowo równomierne rozmieszczenie ośrodków miejskich w strukturze przestrzennej województwa, zapewnia mieszkańcom regionu dostęp do podstawowych usług.

W hierarchii osadniczej województwa warmińsko-mazurskiego występują dysproporcje w strukturze miast pod względem liczby mieszkańców. Spośród 49 miast aż 77% stanowią małe ośrodki miejskie liczące do 20 tys. mieszkańców, w tym połowa z nich to bardzo małe miasta nieprzekraczające 5 tys. mieszańców, pozostałą część miast w województwie stanowią: 3 największe ośrodki (Olsztyn, Elbląg i Ełk), 2 miasta (Iława i Ostróda) liczące po około 33 tys. mieszkańców oraz 6 miast (Bartoszyce, Działdowo, Giżycko, Kętrzyn, Mrągowo i Szczytno) po 20-30 tys. mieszkańców[16] Rysunek 17. Ze względu na niską liczbę miast średniej wielkości, tj. liczących kilkadziesiąt tysięcy mieszkańców, małe miasta pełnią rolę ośrodków o funkcjach ponadlokalnych.

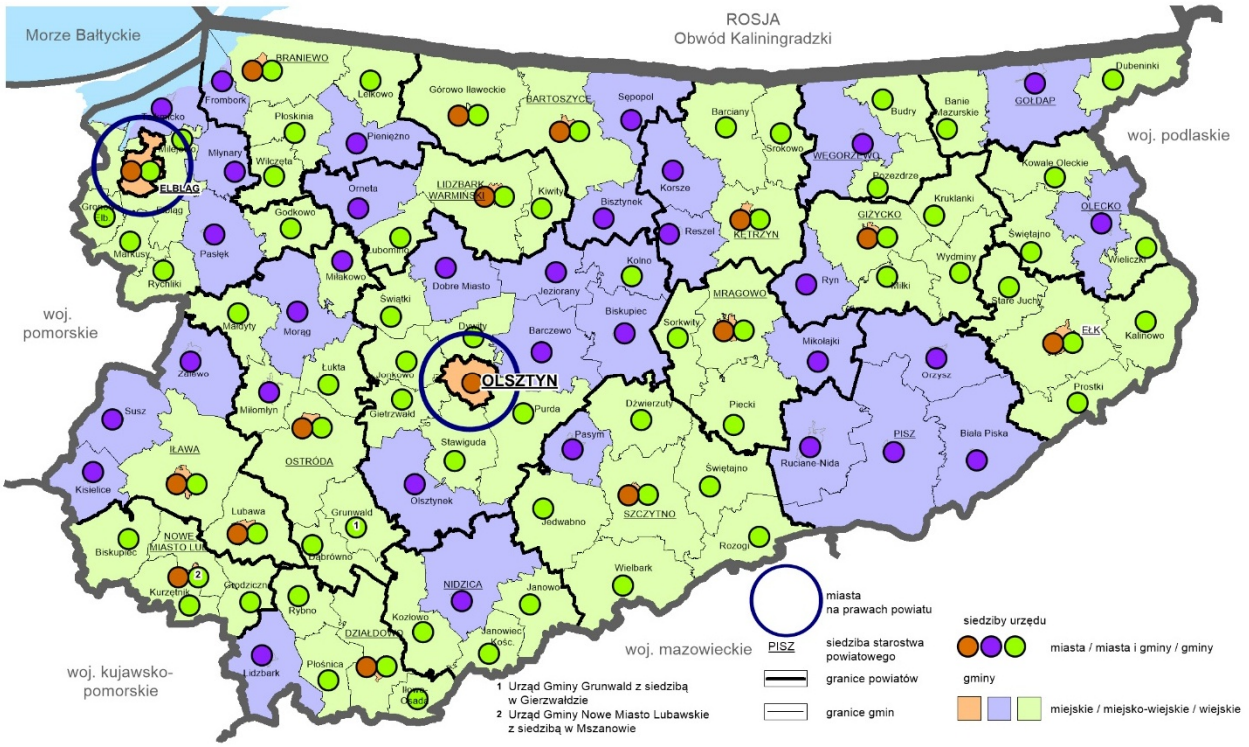
Wartość wskaźnika gęstości zaludnienia na terenach zabudowanych i zurbanizowanych obrazuje stopień przestrzennej zwartości zabudowy w miastach i waha się od 12 (Miłomłyn) do 56 (Ełk) osób/ha; średnio w województwie na obszarach miejskich przypada 40 osób/ha Rysunek 18.

Miasta, w celu zwiększenia swojej atrakcyjności i możliwości rozwojowych, podejmują współpracę partnerską, zrzeszają się, rozwijają powiązania funkcjonalno-przestrzenne. Partnerstwo i wzajemne relacje miast polegają na współdziałaniu, osiąganiu wspólnych celów, wspieraniu działań samorządowych oraz stworzeniu stałej i trwałej struktury współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego. Do najważniejszych zaliczyć można:
- miasta położone w obrębie Krainy Wielkich Jezior Mazurskich: Giżycko, Mikołajki, Mrągowo, Pisz, Ruciane Nida, Ryn i Węgorzewo (Stowarzyszenie Wielkie Jeziora Mazurskie),
- miasta Ełk, Olecko i Gołdap (Kraina EGO),
- miasta w Krajowej Sieci Miast Cittaslow w ramach Międzynarodowej Sieci Miast Cittaslow (20 miast[17]), której celem jest polepszanie jakości życia mieszkańców, przybliżanie kultury dobrego i zdrowego stylu życia przy jednoczesnym poszanowaniu lokalnej tradycji i wartości kulturowych, z uwzględnieniem atrakcyjności zamieszkania Mapa 22.

Miasta o funkcji uzdrowiskowej: Gołdap, Frombork, Lidzbark Warmiński i Miłomłyn są predestynowane do utworzenia sieci miast uzdrowiskowych i nawiązania wzajemnej współpracy Mapa 22.

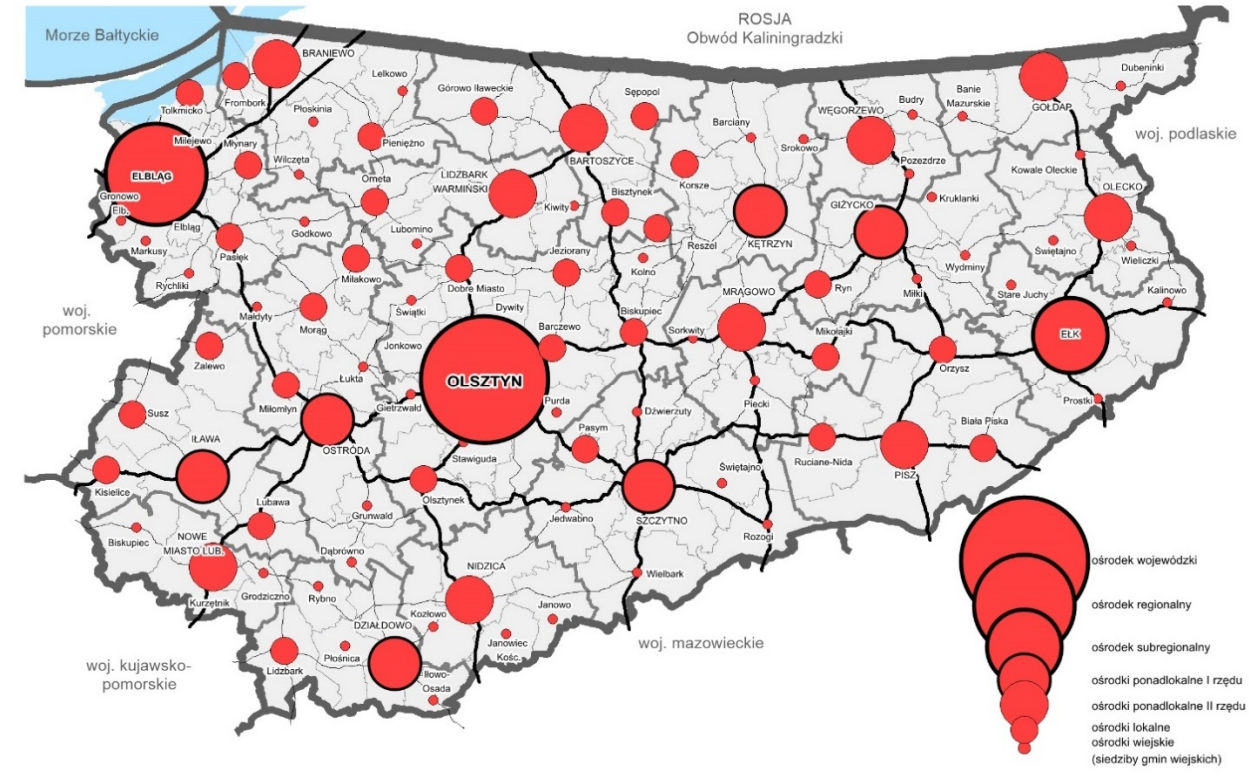
[15] BDL GUS 2016 r.;
[16] *Ibidem*;
[17] www. cittaslowpolska.pl (2018 r.);

Rysunek 15. Struktura administracyjna

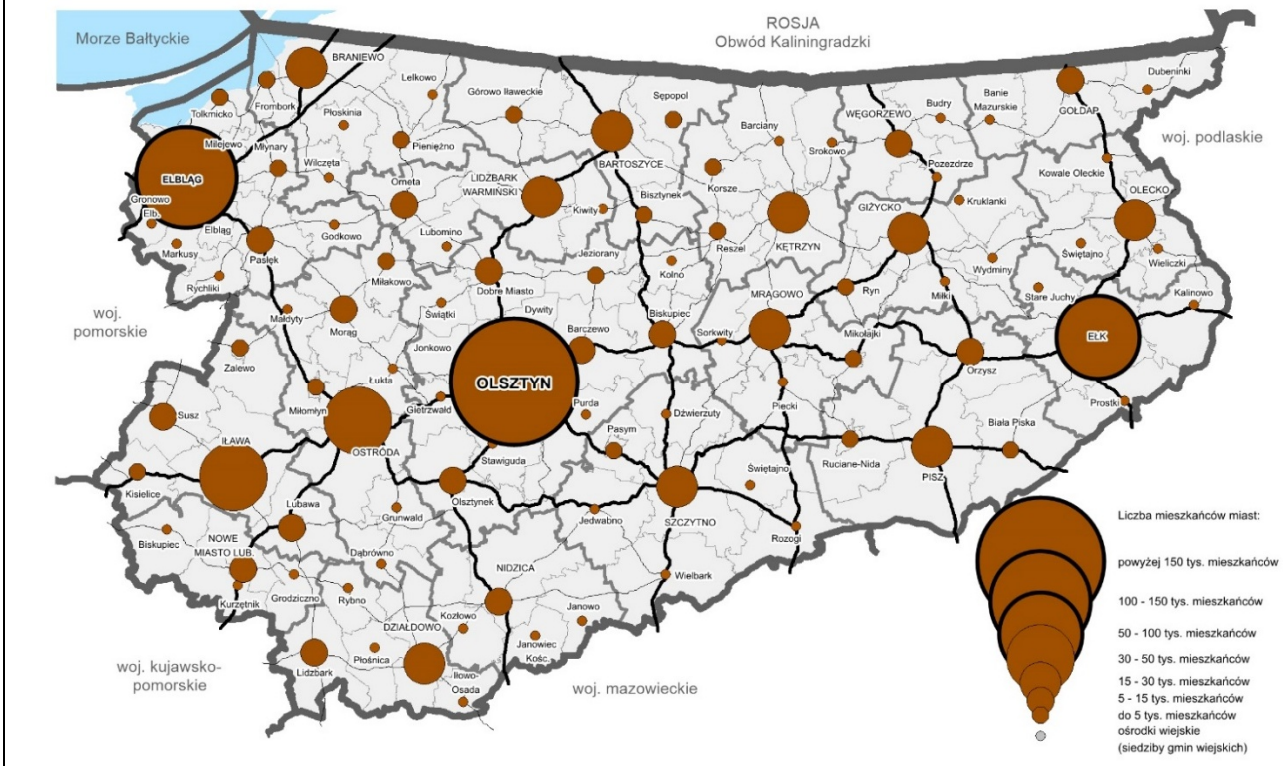
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 16. Hierarchia ośrodków osadniczych

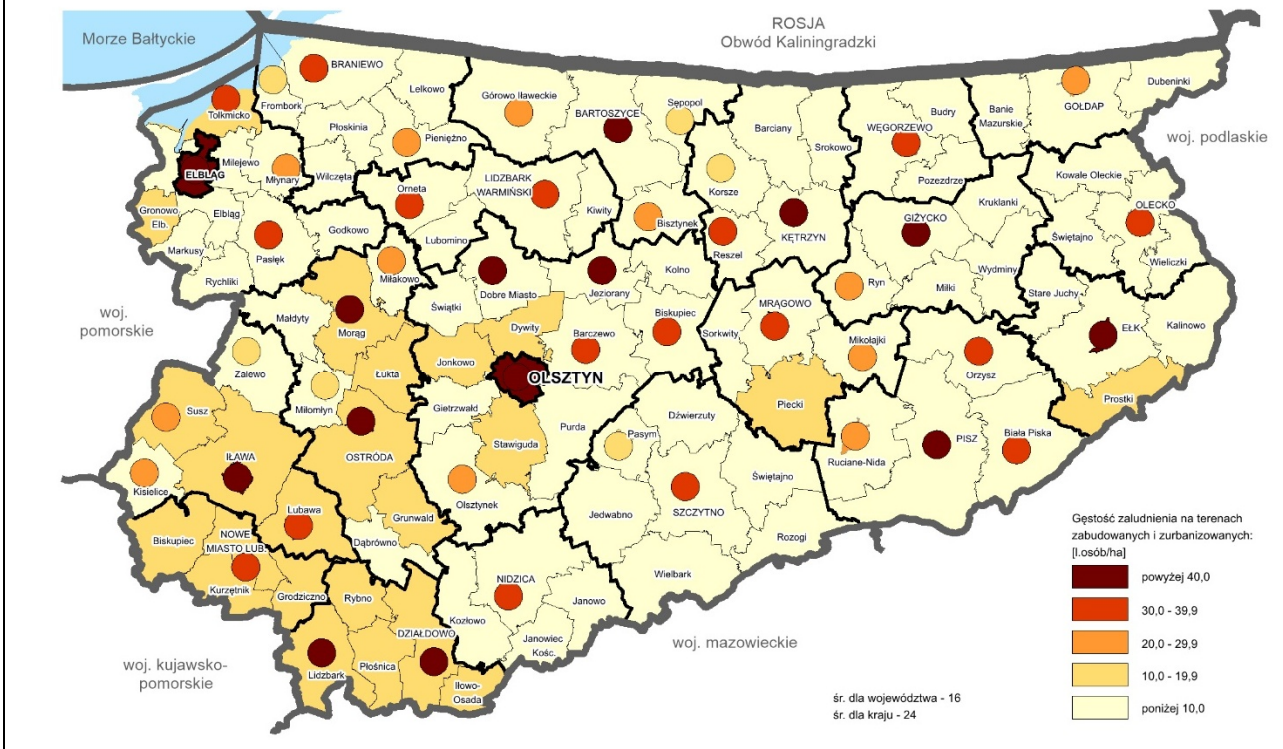
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 17. Wielkość miast wyrażona liczbą mieszkańców w 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS 2016 r.

Rysunek 18. Gęstość zaludnienia na terenach zabudowanych i zurbanizowanych w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS 2014 r.

Wsie w województwie warmińsko-mazurskim mają bardzo różne formy przestrzenne, będące wyrazem zachodzących na danym terenie procesów społeczno-ekonomicznych, kulturowych, zmiany stosunków agrarnych i procesów suburbanizacji. Ze względu na uwarunkowania wsie dzielą się na 3 grupy: wsie zlokalizowane w bliskim sąsiedztwie miast – szczególnie w strefach oddziaływania większych ośrodków miejskich, wsie o funkcji turystyczno-rekreacyjnej położone na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo oraz wsie typowo rolnicze, zlokalizowane głównie w północnej części województwa.

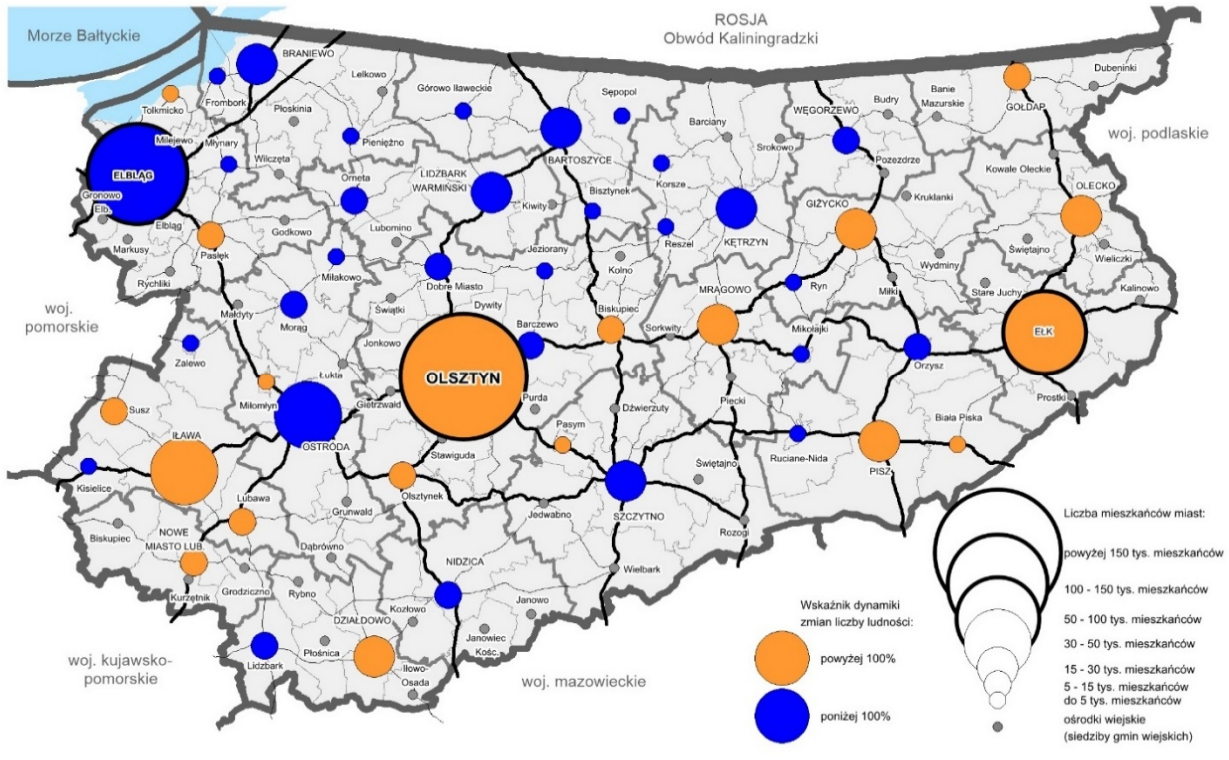
W 2016 roku, 3875 miejscowości wiejskich zamieszkiwało 588,4 tys. osób, tj. ponad 40% ludności województwa. Wartości wskaźnika gęstości zaludnienia na terenach zabudowanych i zurbanizowanych na terenach wiejskich województwa wahały się od 4 do 19 osób/ha (średnio w województwie obszary wiejskie 8 osób/ha); średnio w kraju – 24 osób/ha Rysunek 18.

Gminy położone w zachodniej części województwa i w sąsiedztwie Olsztyna odznaczają się znaczącym zagęszczeniem ludności w porównaniu z pozostałą częścią województwa, szczególnie z północną. W strukturze obszarów wiejskich występuje przewaga małych wsi – przeciętna liczba ludności w jednej miejscowości wiejskiej wynosi 152 osoby i jest to jedna z najniższych wartości wskaźnika w Polsce (290). Największy wzrost liczby mieszkańców wsi odnotowuje się w strefie oddziaływania miasta Olsztyna.

Ze względu na peryferyjne położenie oraz niekorzystną dostępność transportową, problemy społeczno-gospodarcze dotyczą miast i wsi głównie zlokalizowanych w północnej i wschodniej części województwa Mapa 6.

Problem depopulacji miast dotyka aż 70% miast[18], głównie są to ośrodki zlokalizowane w północnym i północno-zachodnim rejonie województwa. Powodem depopulacji jest niska atrakcyjność miast, brak miejsc pracy oraz niekorzystne zjawiska demograficzne związane między innymi z ujemnym przyrostem naturalnym, starzeniem się społeczeństwa oraz migracjami. Natomiast wzrostem liczby mieszkańców charakteryzują się miasta zlokalizowane w środkowej i południowo-zachodniej części województwa. Wśród trzech największych miast regionu największy wzrost liczby ludności dotyczył Ełku (+10,4%), w Olsztynie odnotowano nieznaczny wzrost (+0,01%), zaś w Elblągu nastąpił spadek liczby mieszkańców (-5,5%) Rysunek 19.

Rysunek 19. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2000-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS 2000-2016.

[18] BDL GUS 2016 r;

Według klasyfikacji przyjętej w Strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju (SOR) spośród miejskich jednostek osadniczych w Polsce zostały wyodrębnione miasta średnie. Są to miasta liczące powyżej 20 tys. mieszkańców z wyłączeniem miast wojewódzkich oraz miasta powiatowe liczące 15 – 20 tys. mieszkańców. W województwie warmińsko-mazurskim do grupy miast średnich zakwalifikowało się 14 miast: Bartoszyce, Braniewo, Działdowo, Elbląg, Ełk, Giżycko, Iława, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Mrągowo, Olecko, Ostróda, Pisz i Szczytno.

Jednym z najważniejszych problemów miast średnich jest utrata funkcji społeczno-gospodarczych. Wśród badanych miast średnich województwa warmińsko-mazurskiego tylko Ostróda i Iława nie tracą funkcji społeczno-gospodarczych. Pozostałe miasta średnie charakteryzuje marginalizacja i stagnacja spowodowana utratą konkurencyjności i możliwości rozwoju. Miasta nie stymulują korzystnych przemian na sąsiednie obszary wiejskie i nie spełniają swej roli w procesie rozwoju. Brak warunków lub niedogodne i niewystarczające warunki do rozwoju przedsiębiorczości, niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną, kiepska jakość życia związana z niską dostępnością do usług, niska aktywność zawodowa mieszkańców i wyludnianie miast generują osłabienie i utratę roli miast w procesie rozwoju Mapy 2 i 6.

Problemy społeczno-gospodarcze (m.in.: zagrożenie marginalizacją, ograniczony dostęp do usług, trudności na rynku pracy, brak kompleksowo uzbrojonych terenów inwestycyjnych, brak możliwości rozwoju nowych terenów pod inwestycje lub budownictwo mieszkaniowe, sytuacja finansowa gminy) kumulują się również w małych miastach tj., liczących poniżej 15 tys. mieszkańców, powiązanych funkcjonalnie z obszarami wiejskimi położonymi w północnej i wschodniej części województwa Mapa 6.

Istotnym problemem miast i otaczających ich obszarów wiejskich jest **suburbanizacja,** czyli zjawisko rozprzestrzeniania się zabudowy poza granice administracyjne miasta na tereny wiejskie. Proces ten występuje obecnie powszechnie i niesie ze sobą konsekwencje odnoszące się zarówno do miasta jak i obszarów je otaczających. Suburbanizację powodują głównie czynniki ekonomiczne (niska cena działek na terenach podmiejskich w stosunku do cen w mieście, większa liczba wolnych terenów pod zabudowę niż w mieście) i krajobrazowe (atrakcyjne przyrodniczo – krajobrazowo tereny, mniej uciążliwe warunki środowiskowe). Jednocześnie bliskie położenie miasta zapewnia łatwy dostęp do usług i sektora zatrudnienia.

Tereny wiejskie bezpośrednio sąsiadujące z miastem podlegają ciągłym przekształceniom przestrzeni, czego efektem jest niekontrolowany rozwój terenów zurbanizowanych. Rozlewanie się zabudowy i zacierania granic między miastem a strefą podmiejską powoduje zmianę funkcji wsi otaczających miasto. Wsie nabierają miejskiego charakteru, gdzie główną funkcją staje się zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych i socjalnych nowym mieszkańcom, w głównej mierze przenoszącym się z miasta.

W województwie warmińsko-mazurskim procesy suburbanizacji zachodzą w otoczeniu największych miast i ośrodków powiatowych, przy czym skala tego zjawiska jest skorelowana z wielkością miasta. Na obszarze województwa zjawisko suburbanizacji dotyczy miast: Olsztyn, Elbląg, Ełk, Iława, Ostróda, Nowe Miasto Lubawskie, Działdowo, Nidzica, Szczytno, Mrągowo, Pisz, Bartoszyce, Kętrzyn, Węgorzewo, Giżycko, Olecko, Gołdap Mapa 6.

Negatywne skutki zjawiska suburbanizacji prowadzą do zaburzenia zasad ładu przestrzennego i są widoczne na różnych płaszczyznach – demograficznej, ekonomicznej, społecznej, przestrzennej i środowiskowej. Na skutek procesu suburbanizacji powstają strefy podmiejskie wokół miast z wykształtowanymi powiązaniami funkcjonalno-przestrzennymi, których funkcjonowanie ściśle współzależy od relacji rdzeń i strefa zewnętrzna.

3. Środowisko przyrodnicze i kulturowe

3.1. Wiodące cechy i zasoby środowiska przyrodniczego Mapa 7

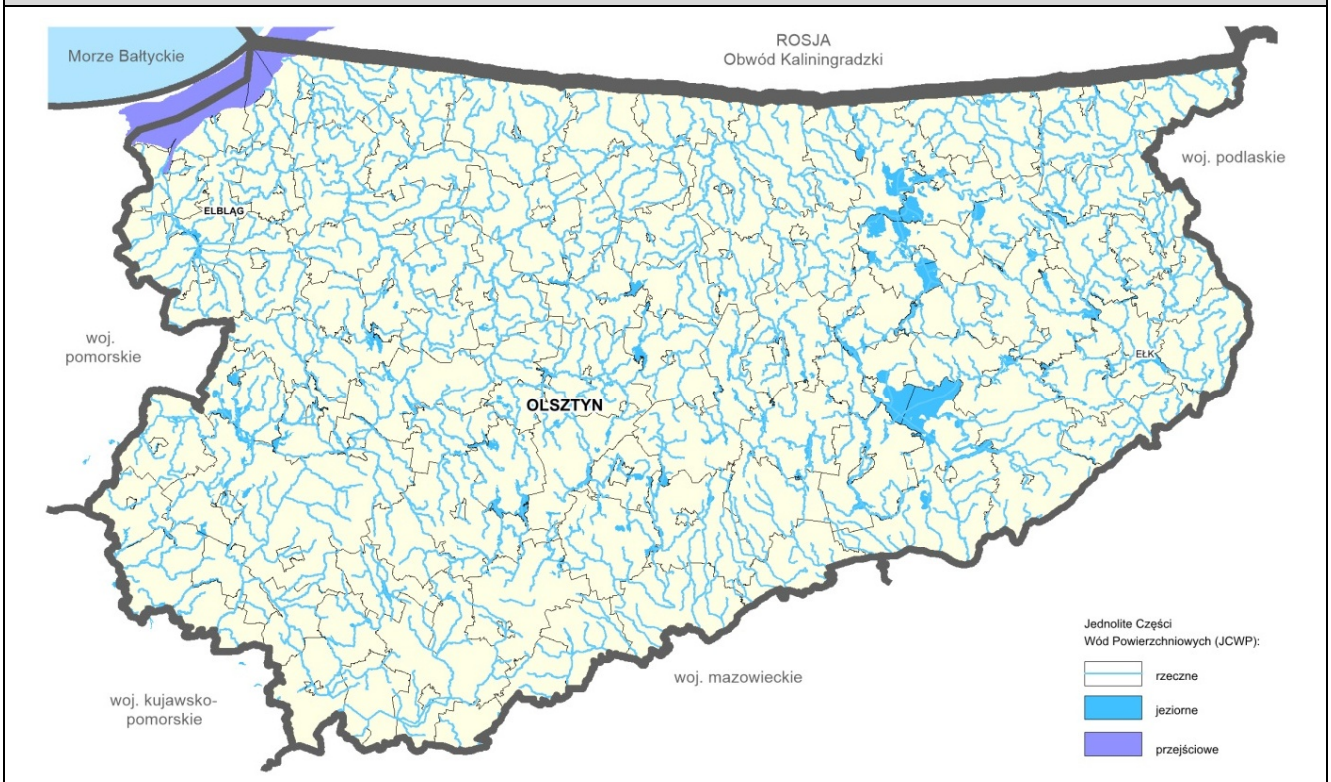
Położenie geograficzne województwa warmińsko-mazurskiego określa jego fizjonomię i wysoki potencjał przyrodniczy. Zasoby środowiska przyrodniczego cechuje wysoka różnorodność komponentów biotycznych i abiotycznych. Do najbardziej istotnych elementów środowiska, które wyróżniają województwo na tle kraju należą: ukształtowanie terenu z licznymi jeziorami, rzekami, oczkami wodnymi, różnorodność szaty roślinnej (w tym duże kompleksy leśne) i związane z nią bogactwo fauny. Istotnym walorem jest również czyste powietrze. Zasoby te oferują niezbędne usługi ekosystemowe, czyli korzyści, jakie społeczeństwo i gospodarka czerpią ze środowiska.

Ukształtowanie terenu regionu cechuje się wyraźnym równoleżnikowym układem pasów rzeźby (pobrzeża, pojezierza, niziny). W przeważającej części województwa rzeźba terenu jest urozmaicona, z dużą

ilością wzgórz, pagórków, jezior i rzek, charakterystyczna dla obszarów młodoglacjalnych. Występują zarówno tereny depresyjne (1,8 m p.p.m. – najniżej położony punkt w kraju), jak i obszary wysoczyzn morenowych, osiągające ponad 300 m n.p.m. Rzeźba terenu ma istotne znaczenie dla zróżnicowania krajobrazu w regionie, na sposób jego zagospodarowania oraz na warunki klimatu lokalnego. Współwystępowanie różnorodnych form morfologicznych znacząco kreuje zróżnicowane krajobrazy o dużej atrakcyjności wizualnej, co stanowi ważny potencjał rozwojowy dla turystyki i rekreacji.

Wody powierzchniowe. Województwo położone jest w dorzeczach: Wisły, Pregoły, Jarft i Świeżej Mapa 8. Dla potrzeb gospodarowania wodami wyodrębnione zostały jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) Rysunek 20.

Rysunek 20. Jednolite części wód powierzchniowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów RZGW Warszawa, RZGW Gdańsk, 2017 r.

Udział wód powierzchniowych (jeziora, oczka wodne, rzeki, kanały oraz Zalew Wiślany) w powierzchni województwa (5,7%) jest najwyższy w kraju. W wielu gminach wynosi ponad 10% ich powierzchni Rysunek 21. Stanowi to duży potencjał do rozwoju różnych dziedzin gospodarki, w tym szczególnie turystyki.

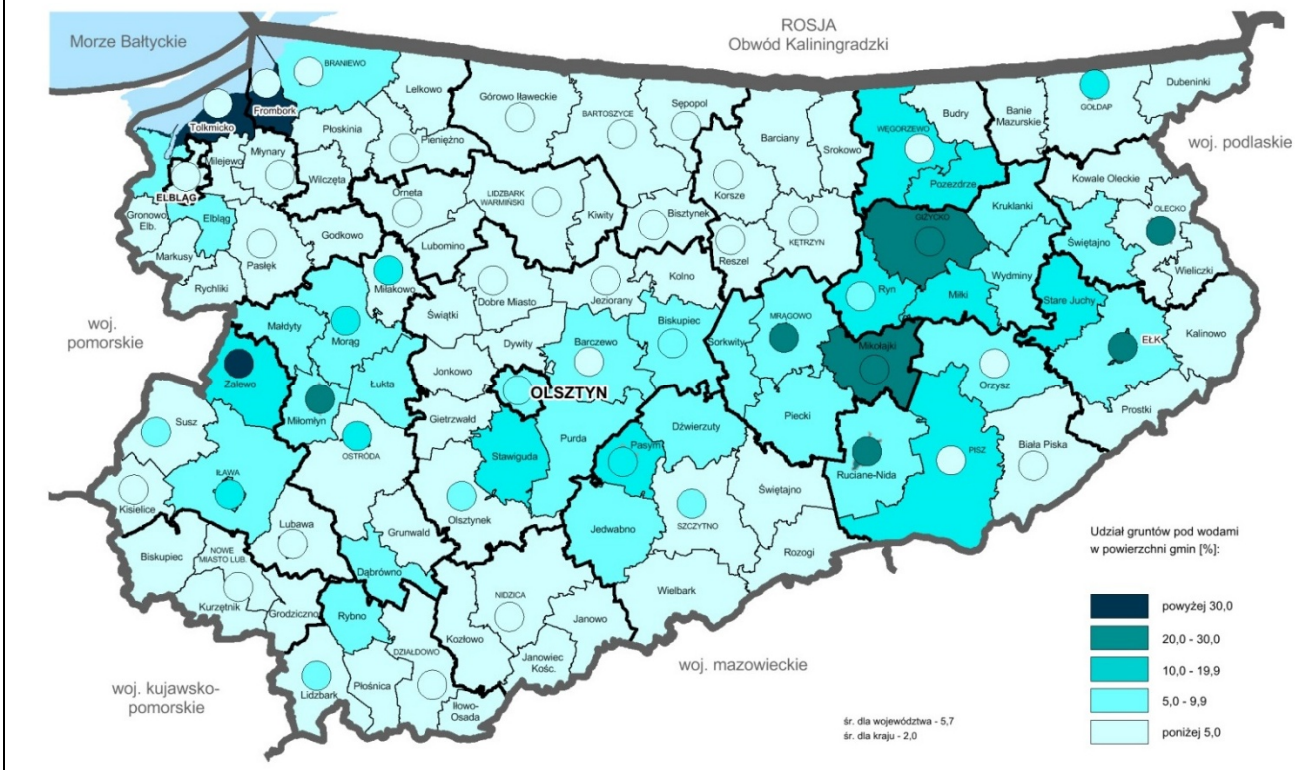
Szczególnym elementem wód powierzchniowych są **jeziora**, które w większości koncentrują się w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich oraz na Pojezierzach: Iławskim, Olsztyńskim, Mrągowskim i Ełckim. Znaczny jest udział jezior o powierzchni powyżej 50 ha, które zawierają 96% zasobów wodnych zgromadzonych w jeziorach.

Przez obszar województwa równoleżnikowo rozciąga się strefa głównego pojeziernego działu wodnego, która sprawia, że nie wpływa tu żadna znacząca rzeka. W tej strefie początek biorą główne rzeki województwa: Łyna, Drwęca, Pasłęka, Pisa Mapa 8.

Charakterystyczny układ hydrologiczny powoduje, że w wielu przypadkach rzeki przepływają przez jeziora, tworząc systemy wykorzystywane jako szlaki wodne (np. system Wielkich Jezior Mazurskich, system jezior Pojezierza Iławskiego).

Zasoby energetyczne rzek województwa są stosunkowo niewielkie. Nie ma dużych cieków o znaczącym potencjale energetycznym, co ogranicza możliwość pozyskania energii odnawialnej z wód płynących. Do rzek o największym potencjale energetycznym zalicza się: Łynę, Drwęcę i Pasłękę. Wykorzystanie potencjału hydroenergetycznego rzek Drwęcy i Pasłęki jest mało perspektywiczne, z uwagi na objęcie ich ochroną rezerwatową.

Rysunek 21. Udział gruntów pod wodami w powierzchniach gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, 2017 r.

Większość wód powierzchniowych ma dobry i umiarkowany stan ekologiczny oraz dobry stan chemiczny. Znaczna część wód charakteryzuje się wysoką zawartością materii organicznej, która przyczynia się do ich eutrofizacji.

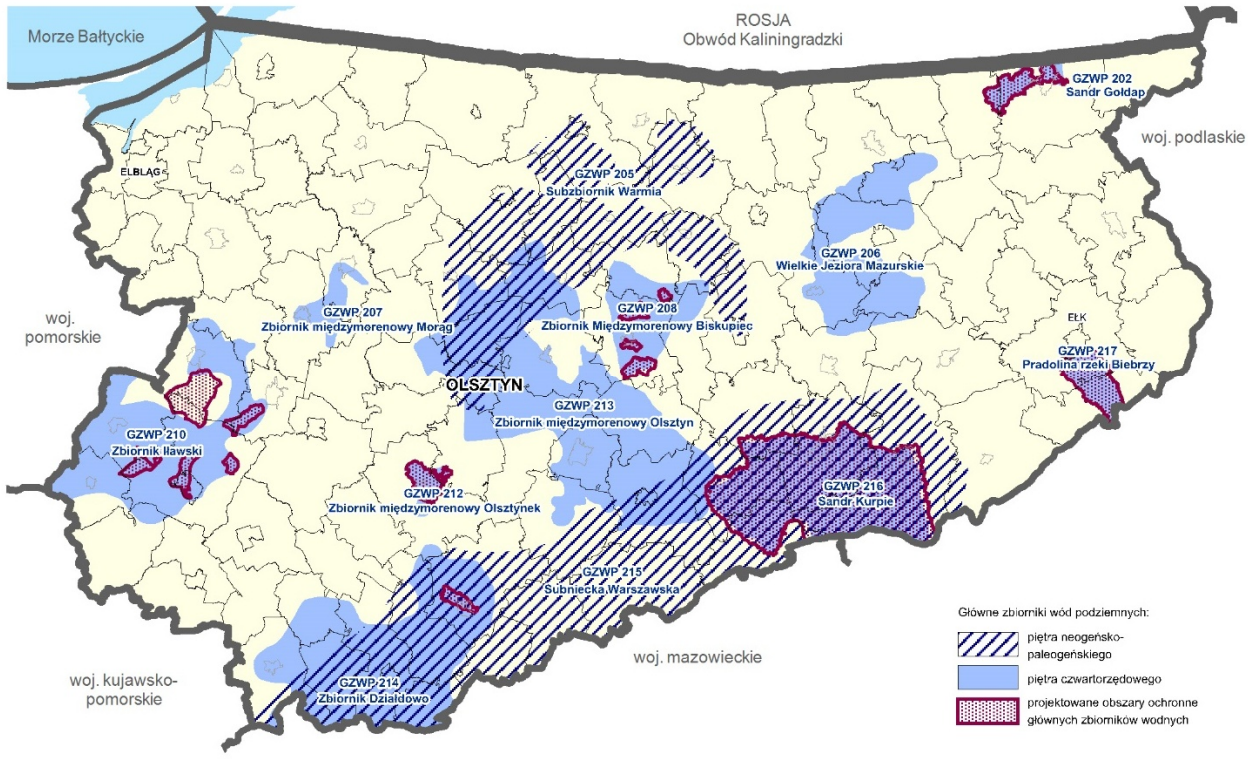
Północno-zachodni fragment województwa zajmuje **akwen Zalewu Wiślanego**, którego wody posiadają status morskich wód wewnętrznych, a w ujęciu hydrograficznym są to wody przejściowe. Obszar lądowy przyległy do brzegu morskiego w granicach pasa nadbrzeżnego podlega ochronie. W jego skład wchodzi pas techniczny obejmujący strefę wzajemnego bezpośredniego oddziaływania morza i lądu (przeznaczony do utrzymania brzegu w stanie zgodnym z wymogami bezpieczeństwa i ochrony środowiska) oraz pas ochrony obejmujący obszar, w którym działalność człowieka wywiera bezpośredni wpływ na stan pasa technicznego.

Duża powierzchnia Zalewu, niewielka głębokość oraz słaba wymiana wód powodują, że zbiornik wykazuje wysoką podatność na zanieczyszczenia pochodzące ze zlewni. Całościowa ocena jakości wód (ocena stanu ekologicznego i stanu chemicznego) Zalewu Wiślanego wskazuje na ich zły stan.

Warunki naturalne, takie jak duża liczba jezior, oczek wodnych, terenów podmokłych o różnej genezie, sprzyjają retencjonowaniu wód. Szczególne znaczenie w tym zakresie mają Wielkie Jeziora Mazurskie.

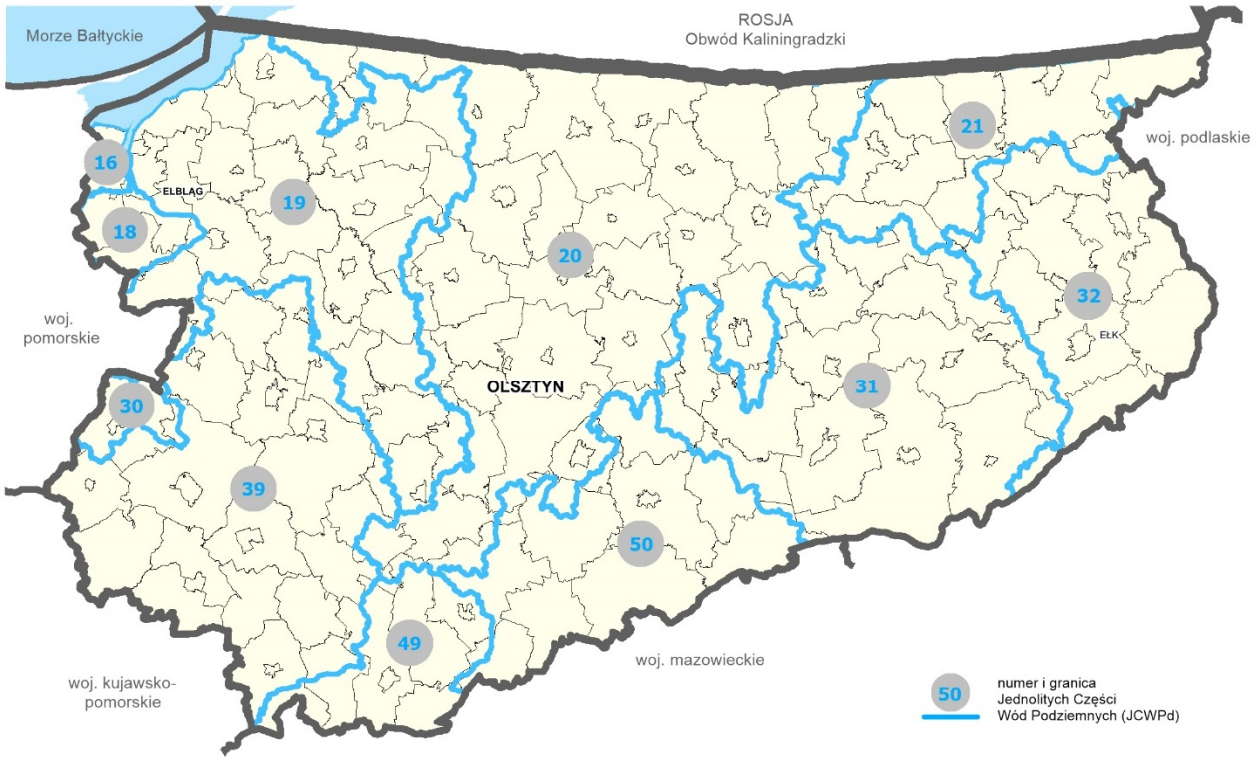
Wody podziemne. Stan ustalonych zasobów eksploatacyjnych zwykłych wód podziemnych w województwie jest znaczny, w zupełności pokrywa zapotrzebowanie mieszkańców na wodę. Eksploatacja ich odbywa się głównie z czwartorzędowego piętra wodonośnego, a lokalnie wykorzystuje się także neogeńsko-paleogeńskie piętro wodonośne i kredowe. Na obszarach o największych zasobach wód podziemnych wyznaczone zostały główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP). Mają one szczególne znaczenie regionalne dla obecnego i perspektywicznego zaopatrzenia ludności w wodę i spełniają określone kryteria ilościowe i jakościowe. Na obszarze województwa występuje aż 12 GZWP Rysunek 22. W celu ich ochrony przed degradacją, Wojewoda może ustanowić obszar ochronny w drodze aktu prawa miejscowego na wniosek Wód Polskich, wskazując w nim zakazy, nakazy i ograniczenia. Do tej pory takie obszary nie zostały ustanowione. Dla potrzeb gospodarowania wodami wyodrębnione zostały jednolite części wód podziemnych (JCWPd) Rysunek 23.

Rysunek 22. Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Państwowego Instytutu Geologicznego PIB, 2018 r.

Rysunek 23. Jednolite części wód podziemnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów RZGW Warszawa, RZGW Gdańsk, 2017 r.

Ogólna ocena stanu wód podziemnych wykazała dobry stan wód na prawie całym obszarze województwa, jedynie niewielki fragment w zachodniej części (w gminie Elbląg) charakteryzował się słabym stanem wód.

Województwo należy do regionów o **najczystszym powietrzu** w kraju. Stężenia substancji szkodliwych takich jak: dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, benzen i tlenek węgla, są niskie i nie przekraczają dopuszczalnych norm. Lokalnie mogą jednak występować warunki niekorzystne dla zdrowia, zwłaszcza w miejscach o wysokiej emisji spalin samochodowych i zanieczyszczeń przemysłowych. Na gorszą jakość powietrza narażone są głównie południowo-zachodnia i zachodnia części regionu oraz dwa największe miasta – Olsztyn i Elbląg[19]. Dobra jakość powietrza sprzyja rozwojowi wybranych branż gospodarki w tym ma m.in. duży wpływ na rozwój turystyki, rekreacji oraz uzdrowisk, rozwój rolnictwa ekologicznego, rozwój tzw. „czystego" przemysłu.

Niebezpieczeństwo pogorszenia się jakości powietrza dotyczy jedynie zanieczyszczeń pyłem zawieszonym PM10 i benzo(α)pirenem. Ze względu na przekroczenia ich dopuszczalnych poziomów stężeń zostały opracowane programy ochrony powietrza dla 3 stref: warmińsko-mazurskiej, miasta Olsztyn, miasta Elbląg. W celu poprawy jakości powietrza, w tym ograniczenia emisji gazów cieplarnianych (CO_2) i niskiej emisji opracowywane są Plany gospodarki niskoemisyjnej (PGN) dla miast i gmin.

Województwo znajduje się w strefie **klimatu** umiarkowanego ciepłego, przejściowego pomiędzy klimatem morskim a kontynentalnym. Wynikiem ścierania się wpływów klimatycznych jest duża zmienność pogody. W porównaniu do kraju, region cechuje się większą surowością klimatu. Przekłada się to na krótszy okres wegetacyjny (Mazury 190 dni), co wpływa na produkcję w gospodarce rolnej. Specyficzne cechy klimatu stanowią m.in. szansę dla rozwoju turystyki zimowej i sprzyjają rozwojowi funkcji uzdrowiskowej.

Znaczne zróżnicowanie warunków siedliskowych odzwierciedla się w różnorodności **szaty roślinnej** w województwie. Występują liczne gatunki rzadkie, chronione i zagrożone, w tym 30 taksonów zamieszczonych w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin. Występuje również wiele siedlisk i gatunków roślin ważnych w skali Unii Europejskiej, które wymagają ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000.

Ważną rolę w środowisku spełniają **mokradła** Mapa 9. Regulują gospodarkę wodną, mają duży wpływ na zwiększanie bioróżnorodności, a także w istotny sposób wpływają na warunki klimatyczne oraz kształtują krajobraz.

Szczególnym rodzajem roślinności obszaru województwa są **zbiorowiska leśne**. Do najbardziej charakterystycznych zalicza się: zbiorowiska subatlantyckie, bór świerkowy, świerkowo-dębowy, bór mieszany oraz zbiorowiska olsowe i łęgowe. Struktura powierzchniowa typów siedliskowych w lasach województwa w ostatnich latach zmieniła się. Charakteryzuje się przewagą żyźniejszych siedlisk lasowych, nad mniej żyznymi borowymi. Udział siedlisk borowych jest generalnie wyższy w południowym pasie województwa, na obszarach sandrowych. Gatunkami dominującymi zarówno pod względem powierzchni jak i miąższości są sosna, brzoza, świerk, olsza. Trwa sukcesywna przebudowa drzewostanów i dostosowywanie ich do warunków siedliskowych. Struktura wiekowa drzewostanów jest niezbyt korzystna, chociaż sukcesywnie ulega poprawie.

Lesistość w województwie (31%) jest większa niż średnia dla kraju i systematycznie wzrasta[20]. Gminy o największym udziale gruntów zalesionych koncentrują się w południowo-środkowej części województwa Rysunek 24.

Lasy w granicach województwa rozmieszczone są nierównomiernie. Około 70% lasów występuje w zwartych kompleksach leśnych, natomiast pozostała część, szczególnie w północnym rejonie, charakteryzuje się znacznym rozproszeniem niedużych powierzchni leśnych. Większe kompleksy leśne to: Lasy Napiwodzko-Ramuckie, Puszcza Piska, Puszcza Borecka, Puszcza Romincka, Lasy Taborskie, Lasy Iławskie, Lasy Kadyńskie.

Lasy są istotnym elementem kształtującym strukturę przyrodniczą regionu i jego krajobraz. Stanowią niezbędny czynnik równowagi ekologicznej i są jednocześnie formą użytkowania gruntów, spełniającą różnorodne funkcje: biologiczne, ekologiczne, produkcyjne i społeczne.

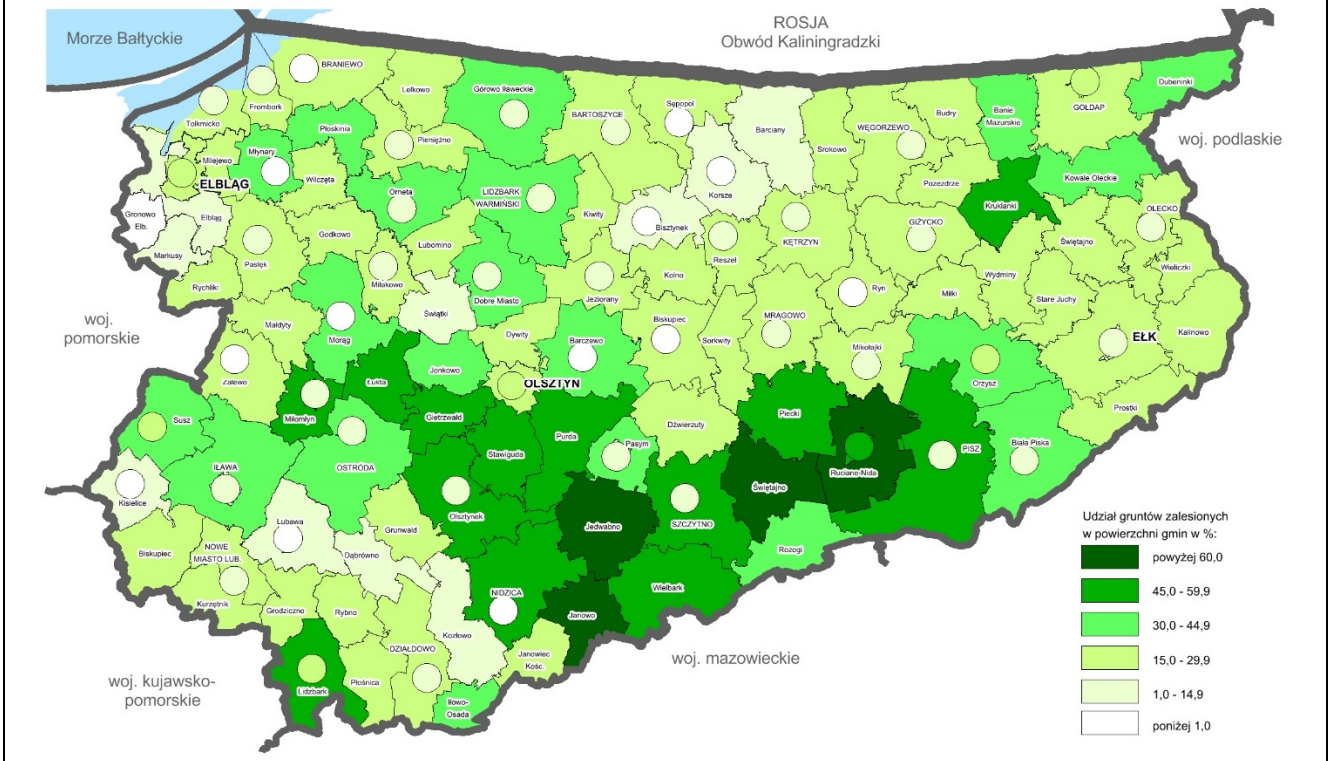
Ponad 26% powierzchni lasów stanowią lasy ochronne. Na wyznaczonych obszarach ochronnych działania gospodarcze dostosowane są do wymogów ochrony wartości tych lasów. Prowadzona jest również

[19] „Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2016 r.", 2017, WIOŚ, Biblioteka Monitora Środowiska, Olsztyn;
[20] BDL GUS 2016 r.;

waloryzacja lasów o szczególnych walorach przyrodniczych (HCVF) w oparciu o międzynarodowe kryteria dostosowane do warunków Polski.

Województwo jest regionem o dużym bogactwie **faunistycznym**. Obszar województwa znajduje się na trasie szlaków migracyjnych i ostoi wielu gatunków ptaków i ssaków.

Rysunek 24. Udział gruntów zalesionych w powierzchniach gmin 2016 rok

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS 2016.

Na obszarze województwa występują tereny, które ze względu na szczególne wartości przyrodnicze i krajobrazowe zostały objęte **ochroną prawną**[21]. Do końca 2016 roku ustanowionych zostało Mapa 7:

- 111 rezerwatów przyrody (w tym m.in.: 36 leśnych i 31 faunistycznych; 4 rezerwaty posiadają rangę międzynarodową – umieszczone zostały w Spisie Ramsarskim),
- 8 parków krajobrazowych (w tym w całości w granicach województwa leży 5 parków),
- 16 obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000,
- 44 specjalne obszary ochrony siedlisk (w tym 6 SOO ustanowione rozporządzeniem Ministra Środowiska i 38 obszarów o znaczeniu dla Wspólnoty OZW),
- 71 obszarów chronionego krajobrazu,
- 13 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
- 113 użytków ekologicznych,
- 1 stanowisko dokumentacyjne,
- 2433 pomników przyrody.

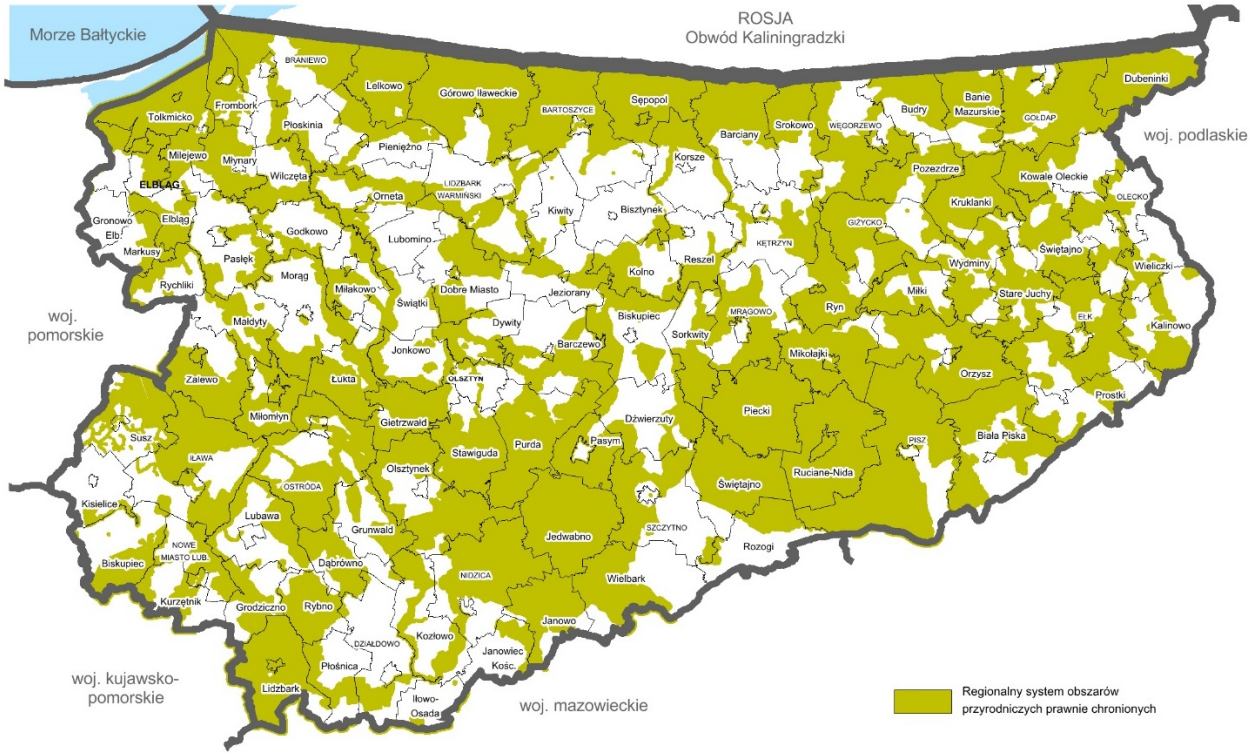
Udział powierzchni obszarów chronionych w poszczególnych gminach jest zróżnicowany. W całości objęte obszarami są miasta Ruciane-Nida i Sępopol oraz gminy Jedwabno, Ruciane-Nida i Piecki.
Obszary przyrodnicze prawnie chronione na terenie województwa tworzą **Regionalny system obszarów przyrodniczych prawnie chronionych**, zajmujący ponad 55% powierzchni województwa Rysunek 25.

Wśród działań kierunkowych w KPZK 2030 zapisane jest ustanowienie Mazurskiego Parku Narodowego, którego trzon stanowiłyby tereny Mazurskiego Parku Krajobrazowego. Istnieje także koncepcja

[21] Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2018 poz. 142 z późn. zm.);

ustanowienia Parku Narodowego Puszczy Rominckiej, który obejmowałby głównie tereny leśne Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej.

Rysunek 25. Regionalny system obszarów przyrodniczych prawnie chronionych

Źródło: opracowanie własne.

Trwają prace nad ponownym włączeniem powiększonego Rezerwatu Jezioro Łuknajno, pod nazwą roboczą Rezerwat Biosfery Jeziora Mazurskie, do Światowej Sieci Rezerwatów Biosfery.

Obszar województwa charakteryzuje się wysoką bioróżnorodnością, która jest naturalnym kapitałem przestrzeni o strategicznym znaczeniu dla regionu. Zachowanie bioróżnorodności jest konieczne dla dalszego rozwoju gospodarczego i społecznego, zgodnie z koncepcją rozwoju zrównoważonego. Bogactwu bioróżnorodności sprzyjają w szczególności: wysoka lesistość, duża powierzchnia i zróżnicowanie ekosystemów wodnych oraz mokradeł, niejednorodne w skali obszaru warunki glebowe, obecność użytkowanych terenów rolniczych oraz stosunkowo niewielka fragmentacja krajobrazów.

W celu zapewnienia ekologicznej spójności najbardziej wartościowych przestrzeni oraz umożliwienia migracji zwierząt i roślin niezbędne jest funkcjonowanie **korytarzy ekologicznych**.

Województwo warmińsko-mazurskie posiada dogodne warunki do funkcjonowania korytarzy ekologicznych. Decydują o tym: duża lesistość, stosunkowo mała gęstość zaludnienia, rozproszona sieć osadnicza oraz brak bardzo dużych miast. Znaczna część obszaru oceniana jest bardzo wysoko pod względem wartości przyrodniczej województwa, objęta jest ochroną prawną w ramach regionalnego systemu obszarów chronionych.

W oparciu o „Projekt korytarzy ekologicznych łączących sieć Natura 2000 w Polsce", wykonany pod kierownictwem prof. W. Jędrzejewskiego (Instytut Biologii Ssaków PAN) Rysunek 13, podjęte zostały prace w celu weryfikacji granic i dostosowania korytarzy do uwarunkowań regionalnych[22]. Rozpatrywano korytarze ekologiczne postrzegane łącznie jako lądowe, wodne i powietrzne. Wskazano **obszary węzłowe** jako najcenniejsze tereny pod względem przyrodniczym, w tym o wysokiej różnorodności biologicznej, obejmujące duże kompleksy leśne oraz duże akweny wraz z przyległymi obszarami podmokłymi. Obszary węzłowe powiązano zarówno przestrzennie jak i funkcjonalnie **korytarzami łącznikowymi** cechującymi się urozmaiconą przyrodniczą strukturą wewnętrzną, wskazującą na dogodne warunki dla przemieszczania się

[22] „Koncepcja korytarzy ekologicznych w województwie warmińsko-mazurskim", 2017, W-MBPP w Olsztynie, Elbląg;

organizmów Rysunek 26. Układ wzajemnie powiązanych obszarów, obejmujących obszary węzłowe oraz łączące je korytarze łącznikowe daje możliwość utworzenia regionalnej sieci korytarzy ekologicznych w województwie warmińsko-mazurskim. Stanowi ona ważny element struktury przyrodniczej, przyczyniający się do ochrony różnorodności biologicznej.

Gleby na obszarze województwa charakteryzuje strefowa zmienność w kierunku północ-południe. W północnym paśmie regionu występują gleby o najwyższej przydatności rolniczej, które stanowią podstawowe zaplecze towarowej gospodarki rolnej. Wśród gleb przeważają gleby brunatne (około 70% powierzchni) i gleby hydrogeniczne (około 14% powierzchni). Wyróżnikiem są mady, których rozległym obszarem występowania są Żuławy. Gleby te pomimo wadliwych właściwości związanych ze stosunkami hydrogeologicznymi, należą do jednych z najbardziej urodzajnych gleb w kraju.

Na obszarze województwa istnieją strefy o zróżnicowanych stosunkach wodnych gleb i odmiennych potrzebach **melioracyjnych.** Szczególny, pod względem zabiegów melioracyjnych, jest wspomniany obszar Żuław, który wymaga ciągłych zabiegów dla utrzymania optymalnego poziomu wód gruntowych. Brak przeprowadzania działań utrzymujących w sprawności systemy melioracyjne może doprowadzić do pogorszenia się jakości gleb na tym obszarze.

Przeprowadzanie zabiegów melioracyjnych w sposób niewłaściwy lub ich brak stanowi istotną przyczynę pogarszania się jakości gleb. Niewłaściwie przeprowadzane zabiegi melioracyjne sprowadzają się głównie do drenowania (odwadniania) zarówno gruntów ornych, jak i użytków zielonych. W przypadku zabiegów polegających na osuszaniu terenów podmokłych i bagien bardzo często dochodzi do przesuszenia gleb, a co za tym idzie pogorszenia ich wartości rolniczej. Problem ten w województwie dotyczy zwłaszcza strefy południowej (obszar równin sandrowych). Powierzchnia zmeliorowanych użytków rolnych w województwie jest największa w kraju – przeważają grunty orne oraz łąki i pastwiska.

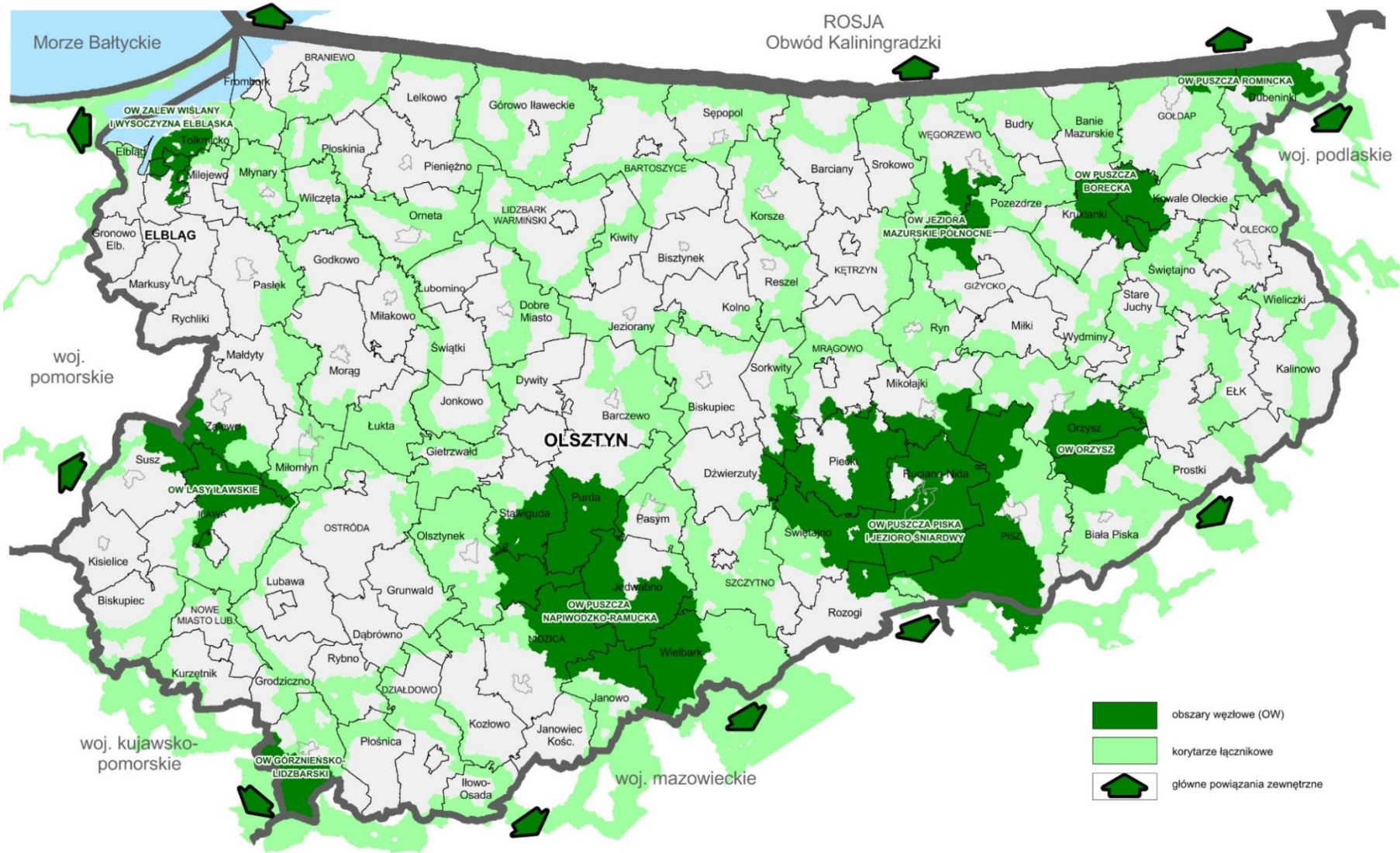
Kopaliny występujące na obszarze województwa zalegają głównie w warstwie osadów czwartorzędowych. Są to złoża: żwirów, piasków, piasków kwarcowych, surowców ilastych oraz złoża kredy jeziornej i torfu (w tym borowin) Mapa 10. Udział potencjału surowcowego województwa w zasobach kraju jest niewielki. Spośród udokumentowanych złóż tylko nieznaczna część jest eksploatowana. Część niezagospodarowanych złóż ma ograniczone możliwości dla ich wykorzystania ze względu na potencjalne kolizje związane z położeniem w obrębie terenów chronionych.
Istotne znaczenie w skali krajowej ma wydobycie piasków i żwirów. Znaczne zasoby tych kopalin koncentrują się głównie w części środkowej i południowej województwa. Do największych złóż należą: Guzki (gm. Ełk), Kalbornia-Mosznica (gm. Dąbrówno), Żabi Róg (gm. Morąg), Łęgowo (gm. Olecko). Występowanie złóż piasków i żwirów oraz dalsze ich rozpoznawanie i dokumentowanie stanowi ważne zaplecze dla rozwoju lokalnego przemysłu wydobywczego, istotne ze względu na prowadzone inwestycje drogowe i budowlane.

W województwie występują również udokumentowane złoża borowin w miejscowościach Niedrzwica (gm. Gołdap), Skandawa (gm. Barciany), Wojciechy (gm. Bartoszyce), Miłomłyn oraz wód mineralnych (głównie chlorkowych) i termalnych udokumentowanych w miejscowościach Gołdap, Lidzbark Warmiński i Frombork, które mogą być użytkowane do celów rekreacyjnych i leczniczych. Stanowią one potencjał umożliwiający rozwój funkcji uzdrowiskowej Rysunek 27.

Północna i zachodnia część województwa znajduje się w strefie perspektywicznego obszaru występowania złóż gazu ziemnego uzyskiwanego z formacji łupkowych („shale gas"). Jest to ważna strefa w skali kraju, objęta obszarami koncesyjnymi w celu poszukiwania ropy naftowej i gazu łupkowego Mapa 10. Szczególną ochronę należy zapewnić udokumentowanym, nie eksploatowanym złożom o wyróżniających się walorach surowcowych, mogących mieć duże znaczenie dla gospodarki województwa: Jeże, Łukta, Mingajny, Gąsiorowo, Gisiel, Lipowskie, Płociczno-Krokocie, Starosty, Wincenta-Kumielsk, Knis I, Bogatyńskie, Osiek, Nawra[23]. Na obszarach tych złóż, głównych kierunkiem wykorzystania terenu powinna być eksploatacja kopalin.

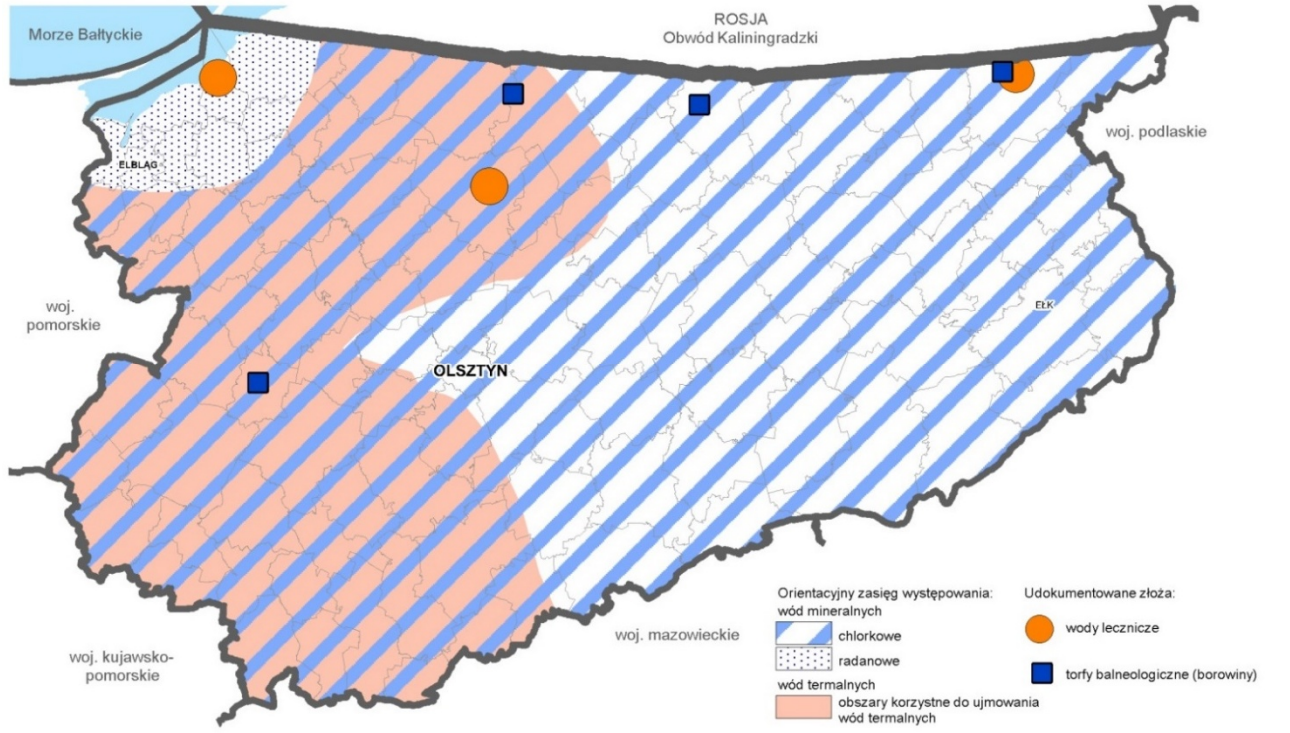
[23] złoże zaproponowane przez Ministerstwo Środowiska (Pismo znak: DSA-LO.075.20.2016.KD z dnia 22.12.2016 r.);

Rysunek 26. Korytarze ekologiczne

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 27. Zasoby wód mineralnych i borowin

Źródło: opracowanie własne na podstawie Płochniewski Z. i inni, 1986, „Wody mineralne i lecznicze Polski", Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce, Warszawa.

Ocena zasobów środowiska przyrodniczego. Opisane powyżej zasoby i walory środowiska przyrodniczego wyróżniają region w skali kraju i są głównymi komponentami wpływającymi na jego konkurencyjność. Są one ze sobą powiązane i wzajemnie na siebie oddziaływują. W odniesieniu do poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego wyodrębniono obszary o najwyższych potencjałach Mapa 11. Ich zasięg ma charakter zgeneralizowany, pokazujący obszary o najwyższych i względnie jednolitych zasobach. Na tych obszarach priorytetowe znaczenie powinny mieć funkcje związane z występowaniem poszczególnych zasobów. Wyróżniono obszary:

- o wysokim potencjale agroekologicznym – obszary występowania gleb o zbliżonych właściwościach, mogące być podobnie użytkowane; najbardziej przydatne dla rozwoju rolnictwa,
- o wysokim potencjale leśnym – obszary o dużych, zwartych kompleksach leśnych, na których dominują funkcje leśne: gospodarcze, ekologiczne i społeczne,
- o wysokim potencjale wodnym – obszary o znacznej koncentracji jezior; posiadające duże predyspozycje do rozwoju turystyki wodnej i nawodnej, gospodarki rybackiej oraz sektora wodnego,
- o wysokim potencjale surowcowym – strefy nagromadzenia złóż kopalin, głównie kruszywa naturalnego; dopuszczalna eksploatacja kopalin, po uwzględnieniu odpowiednich wymogów,
- o wysokim stopniu urbanizacji – tereny obszarów najbardziej zurbanizowanych, preferowane do rozwoju funkcji miastotwórczych,
- obszary o zróżnicowanym potencjale – pozostałe obszary, na których nie można wyróżnić wiodącego zasobu środowiska, posiadające predyspozycje do rozwoju wielofunkcyjnego.

Środowisko i jego walory, narzucając ograniczenia działalności gospodarczej człowieka, równocześnie oferują różne kierunki i możliwości tego działania. Racjonalne wykorzystanie potencjału środowiska stanowi podstawę zrównoważonego i stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego zmierzającego do podniesienia jakości życia człowieka. W planowaniu działań inwestycyjnych powinny zostać zapewnione wysokie standardy środowiskowe.

3.2. Zasoby dziedzictwa kulturowego Mapa 12

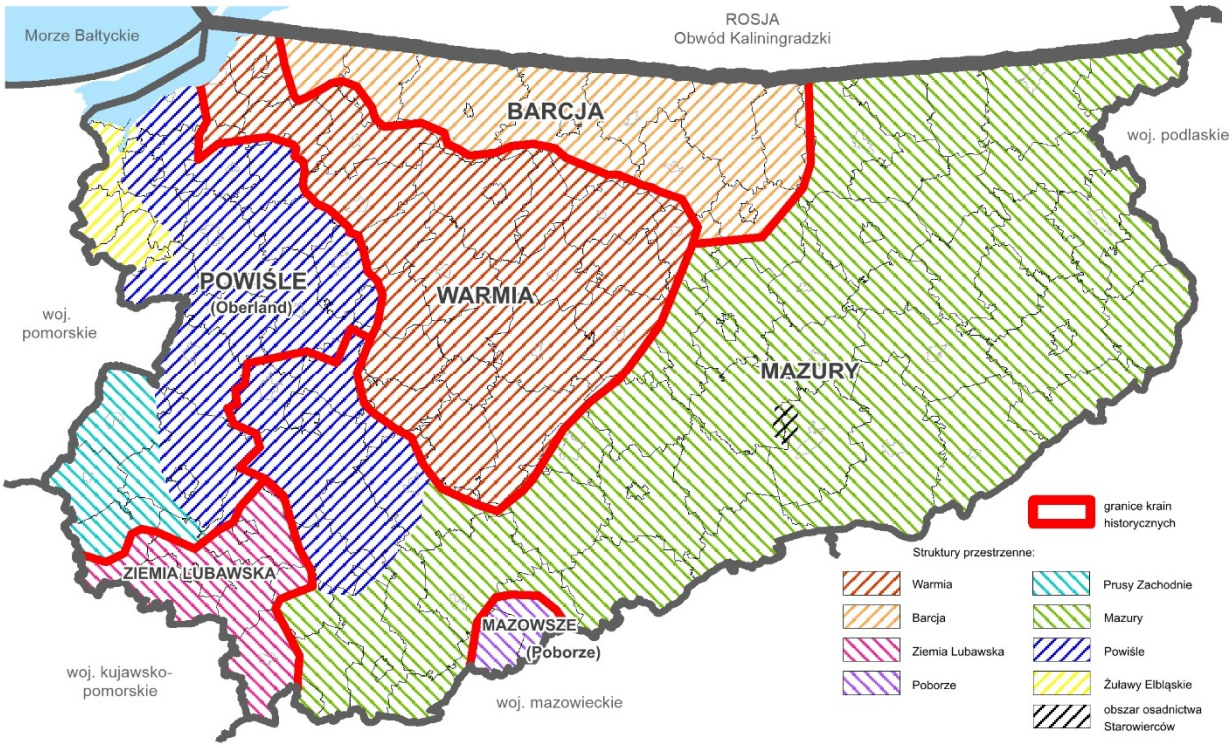
Region charakteryzuje bogata historia, wielowarstwowe i różnorodne dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne, jak i niematerialne. Zasoby dziedzictwa stanowią ważny czynnik rozwoju regionu, szczególnie wpływają na zwiększanie atrakcyjności turystycznej.

W przestrzeni województwa wyodrębniają się czytelne **kulturowe struktury przestrzenne**, o specyficznych cechach i wyróżnikach dziedzictwa kulturowego (m.in.: architektura, zagospodarowanie terenu). Podstawę ich wyznaczenia stanowią krainy historyczne, w których zachodziły odmienne procesy i uwarunkowania m.in.: ekonomiczne, tworzone przez określoną politykę, społeczne, kolejne fale osadnicze napływające z różnych stron Europy, pozostawiające trwałe ślady w substancji materialnej i krajobrazie.
Kulturowe struktury przestrzenne Rysunek 28 wyodrębniające się w przestrzeni województwa:

- **Warmia** – obszar dawnego dominium biskupiego diecezji warmińskiej, teren katolicki, od XV do XVIII wieku związany z Koroną Polską. Wyróżnikami materialnymi w przestrzeni na terenach wiejskich są obiekty związane z kultem (kościoły, kaplice, kapliczki murowane, krzyże przydrożne).
- **Powiśle** (Oberland, Górne Prusy) – protestancki obszar zachodnich Mazur, z dużym udziałem wielkiej własności ziemskiej jak również z komponentem osadnictwa „holenderskiego" i Kanałem Elbląskim tworzącym oś obszaru. Wyróżniki obszaru to głównie cmentarze ewangelickie rozproszone w krajobrazie (do dziś tworzące charakterystyczne kępy zieleni) oraz pozostałości osadnictwa „holenderskiego" z XVII i XVIII wieku – całe wsie lub pojedyncze gospodarstwa, lokowane na terenach o trudnych warunkach osadniczych (bagna, obszary podmokłe).
- **Barcja** (współczesna nazwa) – tereny podstołecznej wielkiej własności ziemskiej, znajdujące się na obszarze protestanckim. Ze względu na znaczący udział najżyźniejszych gleb lokowały się na ośrodki wielkiej własności ziemskiej, z rozległymi założeniami pałacowo-parkowymi i folwarcznymi.
- **Mazury Wschodnie** – tereny pozostawione jako pustka osadnicza po podboju krzyżackim i skolonizowane u progu nowożytności, obszar protestancki; obszar zarówno kolonizacji chłopskiej opartej o system osadnictwa „szkatułowego", jak i tworzenia stosunkowo niewielkich majątków ziemskich i osadzania tu szlachty pochodzącej z różnych stron, w tym także innowierców (Arian) wypędzonych z Polski.
  Obszar osadnictwa Starowierców – na granicy Mazur Wschodnich i Zachodnich w rejonie Rucianego-Nidy – charakterystyczne wsie z XIX wieku ze specyficznymi formami zabudowy, w tym z zabudową drewnianą.
- **Mazury Południowe** – obszar przygraniczny przy południowej granicy Prus, silnie zalesiony, kolonizowany od XVII wieku ludnością mazowiecką, obszar protestancki. Osadnicy byli lokowani na zasadzie osadnictwa „szkatułowego". Pierwotnie cała zabudowa była drewniana, stopniowo następowała wymiana budynków na murowane poczynając od obiektów inwentarskich. Współcześnie występują tu niewielkie wsie na polanach leśnych (ulicówki) z udziałem zabudowy drewnianej. Świątynie protestanckie, a później także katolickie wznoszono w obrębie wsi, czasem lekko na uboczu, z reguły jako budowle murowane.
- **Żuławy Elbląskie** – teren depresyjny, całkowicie antropogeniczny gdzie na starsze struktury osadnicze nakładały się od co najmniej XVI wieku kolejne fale osadnictwa „holenderskiego" ze specyficznymi formami budownictwa i organizacji przestrzeni. Charakterystyczny jest udział wsi (rzędówki) o osadnictwie rozproszonym z zabudową lokalizowaną na „terpach". Ważnym elementem antropogenicznym jest także system rowów odwadniających, kanałów i wałów oraz urządzeń hydrotechnicznych i tereny zieleni.
- **Ziemia Lubawska** – obszar części Ziemi Chełmińskiej, znajdujący się pierwotnie w obrębie państwa krzyżackiego, następnie będący w granicach Rzeczpospolitej i znowu przez XIX wiek w obrębie Królestwa Pruskiego. Teren katolicki, z ludnością nie podlegającą migracjom. To teren wybitnie rolniczy o kilkusetletniej kulturze rolnej, która przekształciła w sposób istotny środowisko. Wsie owalnice lub wielodrożnice z archaicznym rozplanowaniem. We wsiach znajdują się kościoły parafialne i liczne kapliczki oraz duże cmentarze. Majątki szlacheckie – stosunkowo niewielkie, lokowane w pobliżu wsi chłopskich.
- **Poborze** – niewielki fragment **północnego Mazowsza** włączony do woj. warmińsko-mazurskiego po II wojnie światowej, stabilny etnicznie. Występują tu wsie chłopskie o formach ciasno zabudowanych ulicówek, z budynkami mieszkalnymi usytuowanymi szczytowo do drogi oraz zaścianki szlacheckie – wsie o układzie przestrzennym przysiółkowym, z chaotycznie kształtowaną zabudową mieszkalną i gospodarczą. Występują licznie kute krzyże, osadzone na kamiennych, lekko obrobionych postumentach. Szczególnym wyróżnikiem obszaru jest występowanie w terenie otwartym obiektów archeologicznych o własnych formach krajobrazowych – kurhanów, tworzących niepowtarzalny krajobraz archeologiczny.

– **Prusy Zachodnie** – obszar obejmujący historycznie Ziemię Lubawską i tereny na zachód od Iławy, utworzony jako prowincja Królestwa Pruskiego w XIX wieku, obejmował Pomorze Gdańskie i zachodnią część dawnych Prus Królewskich (tereny po rozbiorze Polski). Charakterystyczne specyficzne formy zabudowy miejskiej i wiejskiej, z wysokimi ściankami kolankowymi, wypłaszczonymi dachami i pokryciem bitumicznym zamiast dachówki.

Rysunek 28. Kulturowe struktury przestrzenne

Źródło: opracowane własne.

Ochrona i opieka nad zabytkami w województwie. Zasoby i potencjał kulturowy tworzą zabytkowe zasoby urbanistyczne i ruralistyczne, unikalne zabytkowe obiekty architektury sakralnej i świeckiej, zespoły pałacowo-parkowe i dworskie, zabytki techniki i militarne, cmentarze różnych wyznań, miejsca kultu religijnego oraz stanowiska archeologiczne.

Najcenniejsze obiekty objęte są formami ochrony:

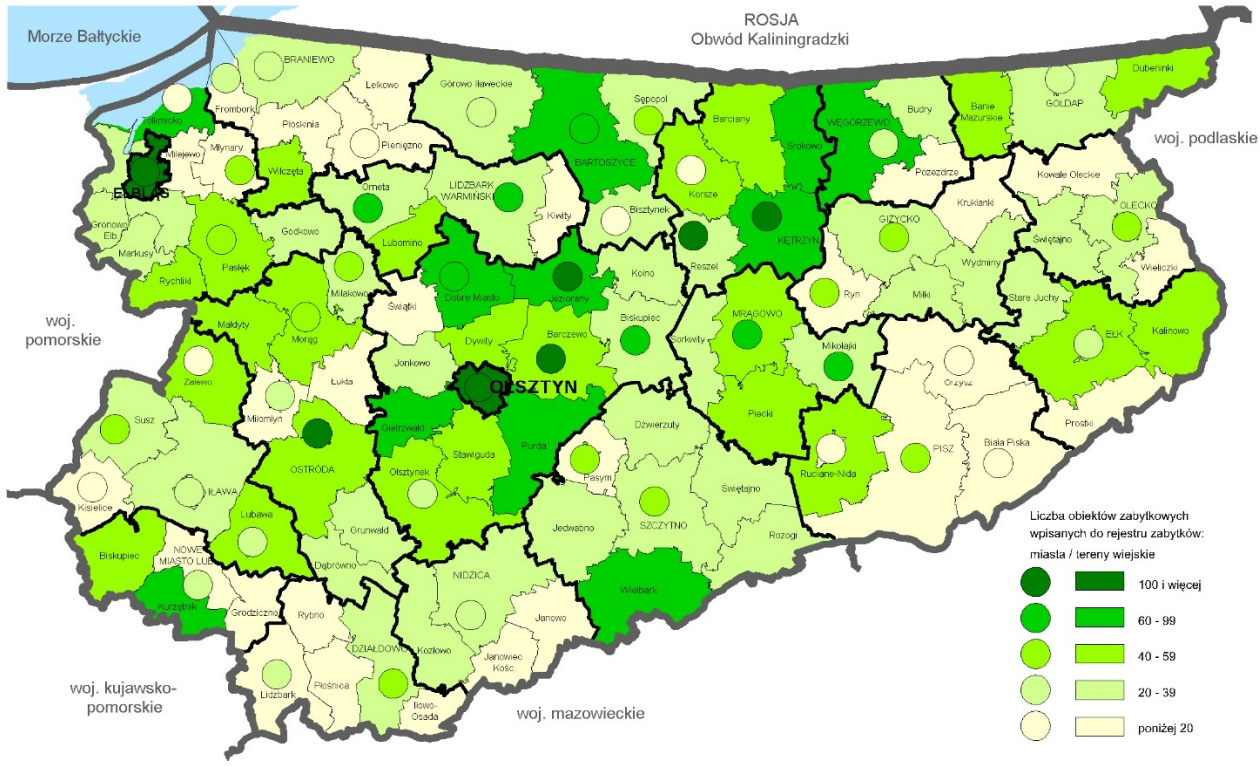
– Pomniki historii zespołów obiektów zabytkowych: „Frombork – zespół katedralny” (gm. Frombork), „Grunwald – pole bitwy”, (gm. Grunwald), „Kanał Elbląski” (powiaty: elbląski, ostródzki i iławski), „Lidzbark Warmiński – zamek biskupów warmińskich”, „Święta Lipka – sanktuarium pielgrzymkowe” (gm. Reszel).
– Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd – Woryty (gm. Gietrzwałd).
– Rejestr zabytków nieruchomych województwa warmińsko-mazurskiego Rysunek 29, obejmuje 5923 pozycji[24], co stanowi prawie 9% zasobów krajowych i sytuuje region na 4 miejscu. Największy zasób w rejestrze stanowią zabytki architektury – 79%, następną wyróżniającą grupę stanowią zabytkowe tereny zieleni – parki i cmentarze – 17%. W grupie obiektów architektonicznych najwięcej jest obiektów mieszkalnych (35%), sakralnych (15%), a miejskie i wiejskie układy przestrzenne stanowią zaledwie 1%. Największym nasyceniem wszelkimi elementami dziedzictwa kulturowego jest zachodnia część województwa, powiaty: elbląski, iławski, nowomiejski, ostródzki, lidzbarski, olsztyński, gdzie przeważają najstarsze układy urbanistyczne i ruralistyczne oraz zlokalizowanych jest najwięcej obiektów zabytków architektury. We wschodniej części przeważają obiekty zabytkowej zieleni (parki, cmentarze) oraz nowożytne dzieła fortyfikacyjne i zabytki techniki. Powiaty części północnej i południowo-wschodniej województwa wyróżnia udział zespołów rezydencjonalno-parkowo-folwarcznych, które przestrzennie

[24] www.nid.pl, stan na 28.09.2016 r.;

i widokowo funkcjonują w silnym powiązaniu z ukształtowaniem krajobrazowym, wynikającym ze sposobu użytkowania terenu w przeszłości i współcześnie.

- Rejestr zabytków archeologicznych województwa warmińsko-mazurskiego liczy 286 obiektów (blisko 4% zasobu krajowego)[25], w większości posiadających własne formy krajobrazowe (grodziska, kurhany, wały). Zabytki archeologiczne są rozproszone równomiernie na terenie województwa, z wyróżniającą się frekwencją w zachodniej części regionu.
- Ewidencja zabytków; w Dokumentacji ewidencyjnej w zbiorach NID[26] ujętych jest łącznie 14014 kart ewidencyjnych, co stanowi zaledwie 7% zasobu krajowego. W ewidencji zabytków przeważają karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa – 77%, blisko 20% stanowią karty cmentarzy, a pozostałe 3% parków.

Rysunek 29. Obiekty zabytkowe wpisane do Rejestru zabytków nieruchomych w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NID (grudzień 2014 r.).

W „Programie opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2019”[27] wskazuje się obiekty i zespoły proponowane do utworzenia parków kulturowych i pomników historii Mapa 12. Ponadto do objęcia ochroną UNESCO w ramach Listy Światowego Dziedzictwa proponuje się dwa pomniki historii „Kanał Elbląski” i „Frombork – zespół katedralny”.

Do najważniejszych **dóbr kultury współczesnej** zlokalizowanych na obszarze województwa zalicza się:

- zespół budowli kopułowych w Olsztynie, obejmujących planetarium z BWA i halę Uranię wraz z otaczającą je przestrzenią (w perspektywie także obserwatorium astronomiczne w dawnej wieży ciśnień),
- Stare Miasto w Elblągu, odbudowany układ staromiejski z zachowaniem układu przestrzennego miasta średniowiecznego oraz proporcji zabudowy, nowa architektura realizowana w formach współczesnych (retrowersja),
- gmach Filharmonii Warmińsko-Mazurskiej w Olsztynie (architektura, walory funkcjonalne),

[25] www.nid.pl, stan na 30.06.2015 r.;
[26] www.nid.pl, stan na 31.03.2014 r.;
[27] „Program opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2019”, 2016, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;

– „Białe Koszary” w Ostródzie (uzupełnienie zabudowy założenia urbanistycznego).

Na terenie województwa, poza pomnikami historii i ww. obiektami kultury współczesnej, odnotować można **miejscowości i obiekty zabytkowe o wyróżniających się walorach i wartościach kulturowych** na tle województwa i kraju:

a) miasta o tkance urbanistycznej w dobrym stanie zachowania i dużych walorach turystycznych, a także dużym potencjale ekonomicznym: Reszel – miasto i zamek, Elbląg – zespół urbanistyczny, Olsztyn – zespół urbanistyczny z zamkiem, Pasłęk – miasto, Orneta – miasto, Lubawa – miasto i ruiny zamku, Nowe Miasto Lubawskie – miasto, Działdowo – miasto, Ryn – zamek;
b) miasta i miejscowości o stosunkowo dobrze zachowanej tkance urbanistycznej i architektonicznej, wymagające działań rewitalizacyjnych, w celu utrzymania i wykorzystania gospodarczego i turystycznego ich potencjału kulturowego: Barczewo, Górowo Iławeckie, Jeziorany, Mrągowo, Pasym, Srokowo, Dobre Miasto, Lidzbark Warmiński, Bartoszyce, Braniewo, Morąg, Sępopol, Tolkmicko;
c) miasta historyczne wymagające rewitalizacji urbanistycznej, zniszczone w czasie II wojny światowej i dotychczas nie odbudowane, lub odbudowane tylko w nieznacznym zakresie, pozwalającym na realizację rozwiązań architektoniczno-urbanistycznych podnoszących ich potencjał turystyczny: Bisztynek, Pieniężno, Susz, Zalewo, Miłakowo, Miłomłyn, Kisielice, Biskupiec (pow. nowomiejski);
d) obiekty sakralne potencjalnie bardzo atrakcyjne kulturowo i turystycznie, wymagające podjęcia działań organizacyjnych i prawnych, a także prac konserwatorskich i adaptacyjnych:
– zespół poklasztorny starowierców w Wojnowie (gm. Ruciane-Nida),
– synagoga w Barczewie,
– zespoły pielgrzymkowe: Glotowo (gm. Dobre Miasto), Chwalęcin (gm. Orneta), Krosno (gm. Orneta), Lidzbark Warmiński, Gietrzwałd (gm. Gietrzwałd), Święta Lipka (gm. Reszel), Stoczek Klasztorny (gm. Kiwity), Zespół pielgrzymkowy Tłokowo (gm. Jeziorany), Zespół poklasztorny w Elblągu, Zespół poklasztorny pobernardyński w Lubawie, Kolegiata w Kętrzynie, Kolegiata w Dobrym Mieście, kościół farny w Morągu, kolegiata w Ornecie i Klewkach (gm. Purda);
– kościoły ewangelickie w Pasymiu, Pasłęku, Dźwierzutach, Mikołajkach i Giżycku;
e) obiekty i zespoły zabytków rezydencjonalnych, militarnych, techniki oraz archeologicznych, które wymagają działań konserwatorskich, adaptacyjnych i promocyjnych:
– zespoły rezydencjonalne, potencjalnie bardzo atrakcyjne kulturowo ze względu na wartości historyczne, o różnym stopniu zachowania i różnych potrzebach ingerencji ekonomicznej: Zespół architektoniczno-krajobrazowy w Galinach (gm. Bartoszyce), Kadyny – zabytkowy zespół ruralistyczny i zespół pałacowy (gm. Tolkmicko), Kamieniec – zespół pałacowo-ogrodowy oraz założenie krajobrazowe (gm. Susz), Sztynort – zespół pałacowo-ogrodowy (gm. Węgorzewo), Drogosze – zespół pałacowo-ogrodowy (gm. Barciany), Nakomiady – zespół pałacowy i ogrodowy (gm. Kętrzyn);
– fortyfikacje: Twierdza Boyen w Giżycku, zespół schronów dowodzenia Mamerki – Przystań (gm. Węgorzewo), zespół ruin schronów kwatery Hitlera w Gierłoży (gm. Kętrzyn), zespoły fortyfikacji mostów w Tomarynach (gm. Gietrzwałd), Rucianem-Nidzie, Samborowie (gm. Ostróda), zespoły pokoszarowe w Ostródzie, Biskupcu, Kętrzynie, Mrągowie, Olsztynku, Olsztynie – fortyfikacje miejskie;
– zabytki techniki: Kanał Elbląski (miasta i gm. Elbląg, Ostróda, Iława, gm. Miłomłyn, Małdyty, Rychliki), Kanał Mazurski (gm. Srokowo, Węgorzewo), Frombork – wieża ciśnień i kanał, kanał Łuczański (gm. Giżycko), dworzec kolejowy w Iławie, Zespół Ełckiej Kolei Wąskotorowej (gm. Ełk, Kalinowo, Prostki), most zwodzony w Giżycku, parowozownia w Szczytnie;
– obiekty archeologiczne:
  - wczesnośredniowieczna osada Truso w Janowie Pomorskim (gm. Elbląg),
  - grodziska: Iława – Wielka Żuława, Susz, Weklice (gm. Elbląg), Bogdany (gm. Frombork), Strużyna (gm. Morąg), Morliny (gm. Ostróda), Zajączki (gm. Ostróda), Gardyny (gm. Dąbrówno), Dąbrówno, Gutowo (gm. Lubawa), Pasym, Barczewko (gm. Barczewo), Dadaj (gm. Barczewo), Janów (gm. Mrągowo), Jegławki (gm. Srokowo), Garbno (gm. Barciany), Garbno (gm. Kętrzyn), Skomack Wielki (gm. Stare Juchy),
  - wały podłużne: Zimna Woda (gm. Nidzica), Jerzwałd (gm. Zalewo),
  - cmentarzyska kurhanowe: Gródki (gm. Działdowo), Piórkowo (gm. Orneta), Strużyna (gm. Morąg), Piotrkowo, Pokrzywnica (gm. Janowiec Kościelny), Kwietniewo (gm. Rychliki),
  - Ariańska Górka – Kosinowo (gm. Prostki);
– miejsca pamięci i martyrologii: Święty Gaj (gm. Rychliki), Jurecki Młyn (gm. Morąg), Ignalin (gm. Lidzbark Warmiński), Działdowo, Olsztynek, Stębark (gm. Grunwald), Sudwa (gm. Olsztynek),

Wielbark, Orłowo (gm. Nidzica), Bartosze (gm. Ełk), Prostki, Braniewo, Frombork, Stabławki (gm. Górowo Iławeckie).

Stan zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego województwa jest zróżnicowany – w większości jednak niezadawalający, obserwowany jest wręcz regres stanu zachowania niektórych obiektów. Dotyczy to m.in. obiektów i zespołów rezydencjonalnych. Przeprowadzony proces prywatyzacji w wielu przypadkach doprowadził do pogorszenia lub nawet utraty części zasobu (likwidacja zabudowań folwarcznych, zniszczenia parków). Problem degradacji stanu dotyczy również obiektów sakralnych, zwłaszcza tych niewielkich, wiejskich. Zauważalna jest poprawa jakości substancji architektonicznej szczególnie znanych obiektów sakralnych. Obserwowane są zniekształcenia zespołów zabudowy miejskiej i wiejskiej w obrębie przestrzeni historycznych, poprzez wprowadzanie obiektów nie uwzględniających kontekstu zabytkowego, historycznego (styl i forma architektoniczna, gabaryty, materiały budowlane).

Mimo przekształceń własnościowych i zmian w sposobach finansowania działań służących opiece nad zabytkami, nie jest możliwe stwierdzenie, iż stan zasobu dziedzictwa kulturowego poprawił się w stopniu znaczącym.

Dziedzictwo kulturowe razem z zasobami i walorami środowiska przyrodniczego oraz kulturowego budują przewagę konkurencyjną regionu, szczególnie w zakresie rozwoju turystyki. Na znaczeniu nabierają kulturowe wyróżniki regionu (np. Mikołaj Kopernik, Wilczy Szaniec, Zakon Krzyżacki, architektura gotycka, Kanał Elbląski). Istotną rolę odgrywają obiekty zabytkowe oraz lokalne tradycje w zakresie kreowania produktów turystycznych, promocji oraz dobre przykłady adaptacji, rewaloryzacji obiektów zabytkowych. Jednym z najważniejszych zagrożeń, obok pogarszającego się stanu technicznego obiektów jest silna presja inwestycyjna w miastach i na terenach wiejskich, ingerująca w układy urbanistyczne i ruralistyczne oraz ich otoczenie, ze szkodą dla tkanki zabytkowej.

3.3. Krajobraz

Współwystępowanie wysokiej wartości naturalnych (fizjograficznych), przyrodniczych i kulturowych elementów środowiska stanowi o dużym potencjale walorów krajobrazowych województwa, szczególnie w powiązaniu z rozwijaniem funkcji turystycznych i rekreacyjnych. Zróżnicowany krajobraz jest wyrazistym i rozpoznawalnym wyróżnikiem regionu, definiującym nie tylko jego zasoby naturalne i tożsamość przestrzenną, ale także stanowiącym świadectwo historycznego rozwoju. Kontrastują tu ze sobą unikatowe scenerie krajobrazów: deltowego, równin morenowych i pagórków oraz wzgórz pojeziernych, dużej liczby jezior, kompleksów leśnych oraz terenów kultur rolnych, na które nakłada się bogate dziedzictwo kulturowe.

Do najważniejszych cech krajobrazów województwa zaliczają się:

- znacząca przewaga elementów przyrodniczych (znaczący udział terenów otwartych, województwo jest jednym z najmniej zaludnionych obszarów w kraju),
- ukształtowanie terenu – współwystępowanie różnorodnych form morfologicznych oraz ich znaczne deniwelacje, a także różnorodne pokrycie, tworzą zróżnicowane i malownicze krajobrazy oraz wnętrza krajobrazowe,
- rytmika, powtarzanie się w przestrzeni przyrodniczej wnętrz („płatów") krajobrazowych, takich jak: las, mokradło, jezioro, agrocenoza, obszar zabudowany, występujących w bardzo zróżnicowanej skali i wzajemnie powiązanych zależnościami ekologicznymi,
- „duch miejsca" (genius loci) wnętrz krajobrazowych, jako zespół składników stwarzających specyficzny klimat i charakter danego miejsca,
- unikatowość – rzadko spotykana sekwencja kontrastujących elementów krajobrazu (np. Żuławy – Wysoczyzna – Zalew),
- duże nagromadzenie komponentów kulturowych; do najważniejszych należą m.in.: historyczne układy urbanistyczne i ruralistyczne, panoramy i sylwety miast oraz wsi wraz z dominantami, kształtowany krajobraz rolniczy, zespoły sakralne (sanktuaria pielgrzymkowe), budowle architektury obronnej, majątki ziemskie z zespołami rezydencjonalno-parkowymi (wraz z siecią powiązań widokowych, komponowaną zielenią itd.), infrastruktura drogowa, kolejowa, wodna (w tym powiązane z nimi zadrzewienia przydrożne).

Na podstawie analizy kompleksu cech fizjonomicznych i widokowych, z uwzględnieniem zarówno unikatowości, jak i typowości obszarów, na obszarze województwa wyodrębniają się **obszary najcenniejsze**

krajobrazowo Mapa 13. Są to obszary o własnej specyfice kulturowej i krajobrazowej, cenne ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne lub estetyczno-widokowe.
Obszary najcenniejsze krajobrazowo w województwie warmińsko-mazurskim:

- **Żuławy Elbląskie.** Teren równiny depresyjnej położony w delcie Wisły, w mezoregionie Żuławy Wiślane. Obszar w znacznej mierze depresyjny; znajduje się tu najniżej położony punkt w kraju o rzędnej 1,8 m p.p.m. Reprezentuje krajobraz nadmorski deltowy i jeziorno-bagienny, o bardzo wysokim stopniu synatropizacji, unikatowy w skali Europy o wyjątkowych walorach dziedzictwa kulturowego, krajobrazowego i przyrodniczego. Geneza terenu związana ze sztucznym osuszaniem Żuław silnie uzależniła je od sprawnego funkcjonowania systemu melioracyjnego i sztucznego odwadniania, gwarantującego bezpieczeństwo powodziowe mieszkańcom.
  Na atrakcyjność krajobrazu wpływa wzajemne funkcjonowanie systemu przyrodniczo-technicznego, którego uzupełnieniem jest specyficzna sieć układu osadniczego z samotniczymi gospodarstwami budowanymi na sztucznie usypanych wśród kanałów, rowów, wałów wyniesieniach (terpach). W krajobrazie dominują charakterystyczne zadrzewienia wierzbowe i olchowe (szpalery).
  Obszar o bardzo urodzajnych glebach wykorzystywanych głównie rolniczo. W centralnej części znajduje się jezioro Drużno o wyjątkowych walorach przyrodniczych.
  Obszar wyróżniają stanowiska archeologiczne (Weklice – stanowisko Gotów, Janowo – osada „Truso").
- **Pobrzeże Bałtyku z krawędzią Wysoczyzny Elbląskiej.** Obszar położony w północno-zachodniej części województwa, nad Zalewem Wiślanym. Swoim zasięgiem obejmuje mezoregion Wysoczyzny Elbląskiej oraz cześć Wybrzeża Staropruskiego. Reprezentuje krajobraz wzniesień morenowych o średnim stopniu synatropizacji.
  Niespotykaną gdzie indziej cechą tego terenu jest niezwykła kontrastowość form, gdzie tereny płaskie przechodzą gwałtownie wysoką krawędzią w silnie porozcinaną erozyjnie wysoczyznę (wąwozy i jary osiągają głębokość 40-60 metrów), która wznosi się wierzchołkami blisko 200 metrowymi, spadając następnie stromym stokiem ku akwenowi Zalewu Wiślanego.
  Obszar charakteryzuje się wysokim potencjałem widokowym, cechującym się dalekimi, wieloplanowymi widokami, często na odległość kilkudziesięciu kilometrów. Między skłonem Wysoczyzny, a brzegiem Zalewu Wiślanego w krajobraz obszaru wpisuje się unikatowy zespół pałacowy i ruralistyczny w Kadynach, miasto Frombork ze Wzgórzem Katedralnym, miejscowość Tolkmicko, a także nadmorska linia kolejowa (zabytek techniki).
  Stoki Wysoczyzny porośnięte są lasem (zbiorowiska buczyny pomorskiej i dąbrowy), natomiast w części środkowej dominują uprawy rolne. Większość tego obszaru objęta jest ochroną prawną w postaci Parku Krajobrazowego Wysoczyzny Elbląskiej.
- **Krajobraz Oberlandzki ze Wzgórzami Dylewskimi.** Obszar położony w zachodniej części województwa. Swoim zasięgiem obejmuje część makroregionu Pojezierza Iławskiego oraz mezoregionów Dolina Drwęcy i Garb Lubawski. Jest to obszar wydzielony ze względów historyczno-przyrodniczych, przez który przepływa unikatowy w skali światowej Kanał Elbląski (pomnik historii; prowadzone są starania wpisania Kanału na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO). Reprezentuje krajobrazy: pagórkowaty pojezierny oraz sandrowy pojezierny, a wzdłuż rzeki Drwęcy – den dolinnych, o średnim i niskim stopniu synatropizacji.
  Obszar wysoczyzny morenowej o zróżnicowanej rzeźbie terenu z licznymi pagórkami i wałami. W części północnej z silnie rozwiniętą siecią głęboko wciętych rynien wypełnionych jeziorami, z których największym jest Jeziorak (najdłuższe jezioro w Polsce). Tereny wokół jezior są często zalesione, a pozostałe obszary użytkowane rolniczo (rolnictwo wielkoobszarowe). Od części południowej, różniącej się znaczną wysokością bezwzględną i wysokościami względnymi przekraczającymi miejscami 100 m, oddzielony jest płaskodenną doliną rzeki Drwęcy. Część południową zajmują Wzgórza Dylewskie z największym w województwie wzniesieniem Górą Dylewską (312 m n.p.m.). Na obszarze występują dwa parki krajobrazowe: Pojezierza Iławskiego oraz Wzgórz Dylewskich.
  Historycznie, obszar ten, ze względu na swoją morfologię, nazywany był Górnymi Prusami i stanowił część Zachodnich Mazur. To obszar protestancki (co wpłynęło na cechy krajobrazu), z dużym udziałem wielkiej własności ziemskiej – osadnictwo „holenderskie", które charakteryzują niewielkie wsie lub pojedyncze gospodarstwa lokowane na trudnych terenach, budynki mieszkalne z podcieniem przejazdowym od frontu (Chojnik, Kalnik, Słonecznik, Lepno). Obszar ten został najwcześniej skolonizowany w okresie średniowiecza. Występują tu zarówno wsie chłopskie na planie owalnic, jak i o innych nowożytnych planach ruralistycznych oraz dość duże majątki ziemskie otoczone parkami, z folwarkami i zielenią śródpolną oraz alejami przydrożnymi (zespoły pałacowo-parkowe: Jaśkowo,

Karnitki, Grabin, Szymbark). Poza świątyniami wiejskimi występują kaplice w zespołach dworskich i kaplice cmentarne. Cmentarze ewangelickie są rozproszone w krajobrazie. Teren cechują również bogate pozostałości archeologiczne w postaci licznych grodzisk (Kamionka, Urowo, Morliny, Zajączki, Ornowo-Lesiak, Strużyna).

- **Środkowa Warmia.** Obszar położony w centralnej części województwa, wyodrębniony ze względów historyczno-kulturowych.
  Pod względem fizjograficznym obszar o zróżnicowanej, falistej rzeźbie polodowcowej z licznymi wałami morenowymi i obniżeniami w formie jezior lub zatorfionych niecek. Użytkowany głównie rolniczo z niewielkimi kompleksami leśnymi. Reprezentuje krajobraz pagórkowaty pojezierny oraz równin morenowych o średnim stopniu synatropizacji.
  Osadnictwo charakteryzują duże wsie chłopskie (Gietrzwałd, Brąswałd, Kolno, Światki, Frąknowo, Lubomino): owalnice, wielodrożnice lub ulicówki, z kościołami salowymi z wieżami i bardzo licznymi murowanymi kapliczkami, które są najważniejszym symbolem materialnym tego obszaru. Dla obszaru charakterystyczne są sylwety miast z dominantami w postaci wież kościołów i ratuszy (Barczewo, Reszel, Olsztyn, Dobre Miasto, Jeziorany, Orneta) oraz zespoły pielgrzymkowe (Święta Lipka, Krosno, Chwalęcin, Stoczek Klasztorny, Glotowo, Tłokowo) lokowane w krajobrazach otwartych oraz liczne aleje przydrożne.
- **Poborze.** Obszar położony w południowej części województwa w mezoregionie Wzniesień Mławskich, wyodrębniony ze względów historyczno-kulturowych.
  Reprezentuje krajobraz równin peryglacjalnych, o wysokim stopniu synatropizacji. Rzeźba terenu równinna bądź falista, pozbawiona jezior, poprzecinana niewielkimi dolinami rzecznymi. Obszar użytkowany rolniczo z niewielkim udziałem lasów.
  Teren ten znajdował się w granicach historycznego Mazowsza, na pograniczu z Prusami, stąd wynika specyficzny charakter osadnictwa. Osadnictwo wyróżniają wsie chłopskie, ciasno zabudowane ulicówki, z budynkami usytuowanymi szczytowo do drogi i wsie szlacheckie – zaścianki o układzie przysiółkowym, z chaotycznie kształtowaną zabudową. Układ przestrzenny miejscowości Janowo posiada cechy miasta z okresu renesansu, z zabudową małomiasteczkową mazowiecką. Cechą specyficzną obszaru jest występowanie w terenach otwartych krzyży kutych, osadzonych na kamiennych, postumentach z wykutymi inskrypcjami. Wyróżnikiem Poborza są również zlokalizowane wśród pól obiekty archeologiczne o własnych formach krajobrazowych (kurhany, wały graniczne, groble) tworzące krajobraz archeologiczny.
- **Wielkie Jeziora Mazurskie.** Obszar położony we wschodniej części Pojezierza Mazurskiego. Swoim zasięgiem obejmuje mezoregion Krainy Wielkich Jezior Mazurskich oraz część Równiny Mazurskiej. Jest to obszar wyjątkowy pod względem bogactwa walorów przyrodniczych i zabytków. O jego unikatowości świadczy największy w Polsce zespół połączonych kanałami jezior, które tworzą szlak wodny. Reprezentuje krajobraz pagórkowaty pojezierny oraz sandrowy pojezierny o średnim stopniu synatropizacji, który w waloryzacji estetycznej krajobrazów Polski uzyskał stopień bardzo wysoki.
  Główne elementy kształtujące krajobraz są zróżnicowane: w północnej części przewaga lasów i jezior, a w południowej terenów rolnych.
  Zróżnicowana jest również architektura tego obszaru. Na terenach rolniczych (część północno-wschodnia), we wsiach chłopskich przeważa budownictwo murowane (budynki mieszkalne parterowe z poddaszem użytkowym, z czerwonej cegły, kryte dachówką). Znajdują się tutaj także tereny dawnej wielkiej własności ziemskiej, obecnie z przeważającym rolnictwem wielkoobszarowym (Sztynort, Nakomiady). W południowej i zachodniej części charakterystyczne są niewielkie wsie na polanach leśnych, z zabudową drewnianą (Karwice, Krzyże, Krutyń). Dla budownictwa murowanego typowy jest budynek parterowy z poddaszem użytkowym z czerwonej cegły, z dachem dwuspadowym krytym dachówką. Na terenach tych widoczna są ślady osadnictwa Starowierców – kilka wsi ze specyficznymi formami zabudowy, w tym w Wojnowie świątynia starowierców – molenna i budynki poklasztorne oraz cerkiew i klasztor prawosławny.
  Specyfika terenu spowodowała jego umacnianie obronne w różnych okresach, czego świadectwem są liczne pozostałości fortyfikacji z różnych okresów historycznych (Giżycko – zamek, Twierdza Boyen, Ryn – zamek, Mamerki – schrony, Czarci Ostrów – fort Lyck, Ruciane-Nida – most kolejowy ufortyfikowany, Pisz – fortyfikacje śluzy Guzianka).
  Południowa część obszaru objęta jest ochroną prawną w postaci Mazurskiego Parku Krajobrazowego.

– **Mazury Garbate.** Mazury Garbate to określenie bardzo ciekawego pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym obszaru położonego we wschodniej części województwa. Swoim zasięgiem obejmuje mezoregion Pojezierza Ełckiego, Wzgórz Szeskich oraz część Pojezierza Zachodniosuwalskiego. Reprezentuje go krajobraz pagórkowaty pojezierny oraz sandrowy pojezierny. Ukształtowanie powierzchni obszaru jest silnie pagórkowate, z licznymi deniwelacjami przekraczającymi 100 m i kulminacjami powyżej 300 m, urozmaiconymi licznymi jeziorami i dolinami rzek. Część północna pozbawiona jezior z licznymi wzgórzami morenowymi, wśród których dominuje Szeska Góra (309 m n.p.m.), natomiast część południowa bogata jest w liczne jeziora. Obszar użytkowany rolniczo ze znacznymi kompleksami leśnymi.
  Dla układu osadniczego typowe są małe wsie o układzie luźnych ulicówek, z przewagą zabudowy murowanej (Stare Juchy, Wieliczki, Wróbel), zabudowa kolonijna oraz mozaikowatość pól. W krajobrazie wyróżniają się małe cmentarze ewangelickie i wojenne z I wojny światowej (Miłki, Kruklanki, Stare Juchy), eklektyczne świątynie poewangelickie, drewniane kościoły (Wieliczki, Szarejki), zespoły rezydencjonalne (Szwałk, Biała Olecka, Gordejki Małe) oraz zlokalizowane we wsiach obiekty użyteczności publicznej (kuźnie, karczmy z zajazdami) i zabytki techniki (Ełcka Kolej Wąskotorowa).

3.4. Zagrożenia środowiska

Mapy 14, 15, 16

Warmia i Mazury zaliczane są do najczystszych i najmniej przekształconych regionów w kraju[28]. Dobra jakość środowiska i zrównoważone wykorzystanie jego zasobów są podstawą trwałego rozwoju gospodarczego regionu. Sprzyjają m.in. rozwojowi rekreacji, turystyki, rolnictwa ekologicznego, czystych technologii, wzrasta także komfort życia mieszkańców. Wzrost gospodarczy pociąga jednak za sobą wzrost presji na środowisko, przyczyniając się do obniżania jego wartości.

Zagrożenia na obszarze województwa nie występują w znaczącej skali i nie wpływają istotnie na stan środowiska. Są to zagrożenia, którym w dużej mierze człowiek może przeciwdziałać poprzez odpowiednie zabezpieczenie i przygotowanie organizacyjne.

Wody płynące najczęściej narażone są na zrzut niedostatecznie oczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych. W ostatnich latach, zauważalna jest tendencja spadkowa odprowadzania tych zanieczyszczeń do wód lub gleby.

Problem zagrożenia jakości wód jezior w szczególności dotyczy obszaru zlewni pojeziernych, z którego wody powierzchniowe odpływają poprzez jeziora. Wszelkie zmiany ilościowe i jakościowe wód płynących ze zlewni mają bezpośredni wpływ na zasoby i jakość wód jezior. Niedostatecznie rozwinięta gospodarka ściekowa na obszarach rekreacji, zarówno zbiorowej, jak i indywidualnej, usytuowanych w sąsiedztwie jezior, stanowi poważne ich zagrożenie.

Do pogorszenia stanu wód przyczyniają się również spływy powierzchniowe zwłaszcza z terenów rolniczych poddawanych nawożeniu i chemizacji. Są one znaczącym źródłem związków biogennych (głównie związki azotowe) wprowadzanych do wód, co powoduje nadmierną ich eutrofizację oraz wzmożone zarastanie. W wielu przypadkach pola uprawne przylegające bezpośrednio do brzegów jezior i rzek pozbawione są bariery ochronnej w postaci pasów zieleni i zadrzewień, co sprzyja przenikaniu zanieczyszczeń.

Cały obszar województwa uznany został za obszar szczególnie narażony na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych, z którego odpływ azotu do wód należy ograniczyć.

Istotne z punktu widzenia hydrografii są obszary rozległych wzniesień (o niewielkim zalesieniu, ograniczonych możliwościach retencyjnych i wysokiej podatności na zanieczyszczenia), z których liczne cieki biorą swój początek – obszary źródliskowe (Garb Lubawski, Wzniesienia Górowskie, Wysoczyzna Elbląska). Występujące na tych terenach źródłowe odcinki cieków wymagają zarówno stabilizacji ich zasilania, jak i ochrony przed degradacją chemiczną w warunkach chemizacji rolnictwa Mapa 14.

Na całym obszarze województwa dostępność do wód podziemnych o znaczeniu użytkowym jest dobra. Głębokości występowania pierwszego użytkowego poziomu wodonośnego wynoszą zwykle od kilku do kilkudziesięciu metrów, przy czym na ogół płycej zalega on w części południowej województwa, a głębiej w jego północnej części. Tereny, gdzie pierwsze użytkowe warstwy wodonośne występują głębiej niż 100 m zajmują nieduże powierzchnie, głównie w północnej części województwa.

Skutki zanieczyszczeń wód podziemnych zależne są także od wykształcenia skał stanowiących izolację poziomów wodonośnych. W miejscach, gdzie brak jest izolacji poziomu wodonośnego lub izolacja jest

[28] „Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2016 r.", 2017, WIOŚ, Biblioteka Monitora Środowiska, Olsztyn;

niepełna, ewentualne zanieczyszczenie gleb lub wód powierzchniowych zagraża migracją zanieczyszczeń do użytkowych wód wgłębnych.

Gleby w województwie narażone są na występowanie erozji wodnej (powierzchniowej i wąwozowej) Mapa 15 oraz erozji wietrznej. Najbardziej zagrożone erozją są fragmenty terenów o spadkach powyżej 12% występujące głównie w powiatach: ostródzkim (Wzgórza Dylewskie, okolice Morąga), elbląskim (Wysoczyzna Elbląska), lidzbarskim, mrągowskim, giżyckim, gołdapskim (Wzgórza Szeskie). Obszary te nie powinny być wykorzystywane jako grunty orne, nadają się na pastwiska lub do zalesienia. Pozostałe obszary narażone są na procesy erozji w stopniu słabym i średnim – mogą być wykorzystywane rolniczo przy stosowaniu zmianowania przeciwerozyjnego.

Drzewostany w **lasach** charakteryzują się na ogół dobrą kondycją. Głównymi przyczynami ich uszkodzeń są choroby grzybicowe i bakteryjne, zgryzanie przez zwierzęta oraz czynniki atmosferyczne (huragany i okiść) i zanieczyszczenia powietrza głównie wokół większych miast.

W ostatnich latach występują coraz częściej **ekstremalne zjawiska pogodowe** – huraganowe wiatry, trąby powietrzne, katastrofalne ulewy gradobicia, sztormy, burze, susze, nadzwyczajnie niskie i wysokie temperatury powietrza. Wiąże się to z zachodzącymi procesami globalnych zmian klimatu. Zjawiska te mogą występować w różnych miejscach na obszarze całego województwa. Ich występowanie może prowadzić do zniszczeń materialnych, a także stwarzać poważne zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi.

Okresy **suszy** bardzo często stanowią poważne zagrożenie pożarowe i przyczynę istotnych strat w uprawach rolnych. W czasie trwania suszy stopień zagrożenia pożarowego jest bardzo wysoki w regionach, gdzie występują lasy, a wilgotność ściółki jest bardzo niska.

Do obszarów **zagrożonych powodziami** należą: Żuławy Elbląskie, gminy położone nad Zalewem Wiślanym oraz obszary położone w dolinach rzek (w tym także rzek o charakterze górskim i podgórskim).

Położenie depresyjne znacznych fragmentów Żuław sprawia, że stopień zagrożenia powodziowego tego obszaru jest najwyższy w kraju. O jego bezpieczeństwie decyduje sprawność funkcjonowania systemu regulacji wodnych oraz ich stan techniczny. Głównymi elementami systemu osłony przeciwpowodziowej są: rzeki i kanały, wały przeciwpowodziowe, stacje pomp i inne budowle hydrotechniczne.

Miasto Elbląg zaliczane jest do najbardziej zagrożonych powodzią miast w skali kraju. Zagrożenie powodziowe tego miasta spowodowane może być powodzią sztormową od Zalewu Wiślanego (przy silnych wiatrach następuje cofka i wlewanie wód zalewowych do rzeki Elbląg), a także obfitymi opadami deszczu lub w czasie gwałtownych roztopów (zagrożenie powodziowe występuje głównie w dolnych odcinkach rzek Kumiela, Babica, Srebrny Potok wypływających z wysoczyzny).

W gminach Tolkmicko, Frombork, Braniewo stan zagrożenia powodziowego stwarzają wezbrania sztormowe na Zalewie Wiślanym.

Na pozostałych obszarach województwa zagrożenie powodzią lub raczej „podtopieniami" ma charakter lokalny, nie zagrażający życiu ludzi. Podtopieniom najczęściej ulegają przyległe łąki i obszary wykorzystywane rolniczo. Ich przyczyną są długotrwałe opady atmosferyczne lub krótkotrwałe opady o bardzo wysokiej intensywności oraz gwałtowne topnienie śniegu. Stosunki wodne na tych obszarach najczęściej regulowane są przez rowy melioracyjne, a także jazy, stopnie wodne oraz urządzenia służące do energetycznego zagospodarowania przepływu. Stan tych urządzeń w większości wymaga modernizacji i remontów.

Zgodnie z ustawą Prawo wodne[29] **ochronę przed powodzią** prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego stanowią podstawę dla racjonalnego planowania przestrzennego na obszarach zagrożonych powodzią, a tym samym dla ograniczania negatywnych skutków powodzi. Przedstawione na mapach zagrożenia powodziowego granice obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, zgodnie z w/w ustawą, należy uwzględnić w odpowiednich dokumentach planistycznych.

Do obszarów **szczególnego zagrożenia powodzią** Mapa 16, należą:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%;
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%;
- obszary między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, stanowiące działki ewidencyjne;
- pas techniczny.

[29] Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2017 r. poz. 1566 z późn. zm.);

Należy pamiętać, że studia ochrony przeciwpowodziowej dla odcinków rzek, dla których nie wykonano map w I cyklu planistycznym, zachowują ważność do czasu sporządzenia i przekazania właściwym organom map zagrożenia powodziowego, opracowanych w kolejnych cyklach planistycznych.

Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują zakazy wynikające z ustawy Prawo wodne.

Istotnym działaniem mającym na celu ochronę przed powodzią jest kontynuacja programu ochrony przeciwpowodziowej Żuław – II etap „Programu Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030" oraz realizacja tzw. działań nietechnicznych mających na celu zapewnienie sprawnego systemu monitoringu i wczesnego ostrzegania mieszkańców terenów zagrożonych powodzią. Ważnym elementem infrastruktury odpowiedzialnej za ostrzeganie o zjawiskach meteorologicznych i hydrologicznych w województwie jest sieć pomiarowo – obserwacyjna IMiGW-PIB Mapa 16.

Zagrożenia dla różnorodności biologicznej i krajobrazowej związane są przede wszystkim z działalnością antropogeniczną w środowisku przyrodniczym. Do najważniejszych należą:

- nadmierna ekspansja zabudowy poza jednostki osadnicze, rozpraszanie zabudowy na terenach wiejskich, obudowywanie jezior i rzek (co niekiedy skutkuje brakiem dostępu do nich), dążenie do ujednolicenia fizjonomii powodujące zanikanie odrębności regionalnej;
- pojawiające się coraz częściej w krajobrazie elementy infrastruktury technicznej (drogi, linie przesyłu energii, urządzenia wodno-kanalizacyjne, maszty telekomunikacyjne) oraz energetyki wiatrowej (wiatraki, „farmy wiatrowe") – szczególnie często podkreślany jest negatywny wpływ na krajobraz turbin wiatrowych o dużych wysokościach;
- zmiany struktury własności, wprowadzanie intensywnych form gospodarowania w rolnictwie, w tym także wprowadzanie monokultur uprawowych (np. roślin energetycznych), osuszanie terenów podmokłych (w tym torfowisk), zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk;
- przekształcanie siedlisk, nadmierna eksploatacja zasobów naturalnych, wprowadzanie i ekspansja inwazyjnych gatunków obcych;
- zmiany klimatu.

Szczególnie istotna dla zachowania unikatowych cech krajobrazów regionu jest kultura gospodarowania przestrzenią, dbanie o szeroko rozumiany ład przestrzenny. Nieumiejętne zarządzanie krajobrazem może doprowadzić do jego nieodwracalnych zmian.

Eksploatacja odkrywkowa kopalin powoduje istotne przekształcenia w powierzchni terenu oraz trwałe zniszczenia pokrywy glebowej i roślinnej. Negatywne oddziaływanie eksploatacji odkrywkowej może lokalnie wiązać się ze zmianami stosunków wodnych, z obniżaniem się zwierciadła wód podziemnych. Skutkiem tego może być przesuszanie gruntów, spadek wydajności studni. Nadal spotykane są przypadki nielegalnej eksploatacji piasków i żwirów. Skala zjawiska nasila się wraz z rozwojem infrastruktury na danym terenie – inwestycjami drogowymi i realizacją obiektów budowlanych.

W województwie występuje relatywnie nieduże zanieczyszczenie **hałasem**. Najbardziej uciążliwy jest hałas drogowy. Jego uciążliwość ma charakter rosnący ze względu na ciągle zwiększającą się liczbę pojazdów. Ze względu na przekroczone normy hałasu lotniczego w granicach województwa warmińsko-mazurskiego (gm. Markusy i Gronowo Elbląskie) utworzony został obszar ograniczonego użytkowania wokół lotniska wojskowego w Królewie Malborskim – JW1128 Malbork/Krasnołęka (woj. pomorskie). Hałas przemysłowy nie stanowi istotnego zagrożenia, jego oddziaływanie jest lokalne. Hałas miejski w znaczący sposób pogarsza warunki życia w miastach, ze względu na kumulowanie się wielu rodzajów hałasów. Dla miast Olsztyn i Elbląg zostały opracowane mapy akustyczne oraz program ochrony środowiska przed hałasem. Wzrasta zagrożenie hałasem na akwenach, ze względu na hałas emitowany przez sprzęt motorowy czy też hałas związany z letnimi imprezami w pobliżu jezior (sportowe, kulturalne).

W województwie występują **źródła promieniowania niejonizującego**, uważane za jedno z poważniejszych zanieczyszczeń środowiska. Spotykane są również źródła promieniowania jonizującego naturalne, jak i sztuczne (wykorzystywane głównie w diagnostyce medycznej, w szczególności poprzez korzystanie z aparatury rentgenowskiej). Na terenie województwa (w 2013 r.) nie zostały stwierdzone przekroczenia wartości dopuszczalnej poziomu pola elektromagnetycznego.

Na terenie województwa potencjalne zagrożenie **poważnymi awariami** związane jest z zakładami przemysłowymi, w których stosuje się, przetwarza lub magazynuje substancje i preparaty niebezpieczne (w szczególności dotyczy to amoniaku i dwutlenku siarki) oraz z transportem substancji i preparatów niebezpiecznych. W okresie ostatnich kilku lat obserwuje się stałą tendencję wzrostową liczby transportów

materiałów niebezpiecznych, w tym szczególnie przewozów tranzytowych przez województwo. W warunkach awarii mogą stanowić one znaczne zagrożenie pożarowe i wybuchowe oraz toksyczne i ekologiczne.

Obszar województwa należy do rejonów objętych względnie intensywnymi procesami **osuwiskowymi** Mapa 15. Osuwiska w tej części kraju nie mają jednak charakteru „klęski żywiołowej". Główną przyczyną naturalną uruchamiającą osuwiska są zjawiska meteorologiczne i hydrologiczne. Czynnikiem sprzyjającym powstawaniu osuwisk jest również działalność człowieka, związana z nierozważną lokalizacją inwestycji zarówno kubaturowych, jak i infrastrukturalnych. Obszary potencjalnego występowania osuwisk koncentrują się głównie: w strefach krawędziowych Wysoczyzny Elbląskiej, Wzgórz Dylewskich, Pojezierza Iławskiego; wzdłuż głęboko wciętych dolin rzecznych, w obrębie zboczy jezior rynnowych, w strefach pagórkowatych pojezierzy.

4. Sfera społeczna

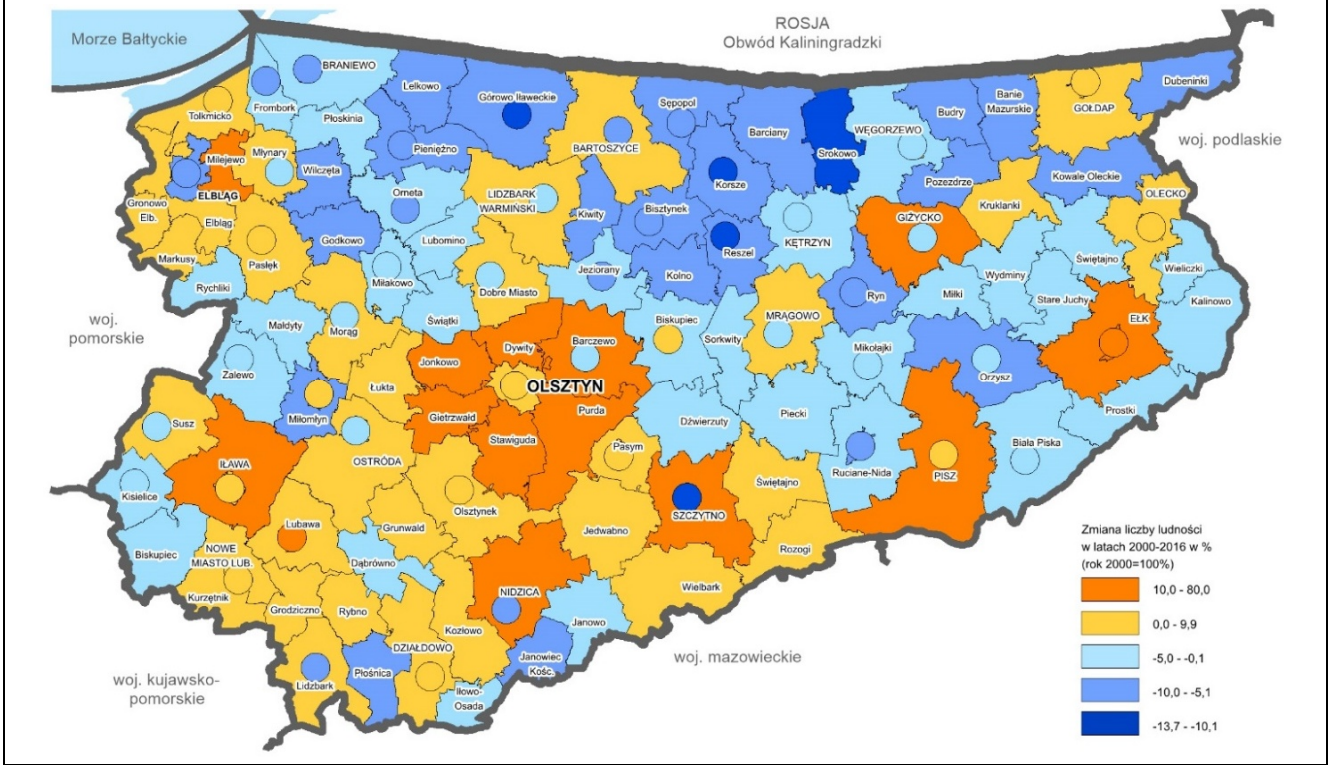
4.1. Sytuacja demograficzna

Mapa 17

Województwo warmińsko-mazurskie należy do regionów o najmniejszej liczbie mieszkańców. W 2016 r. region zamieszkiwało niewiele ponad 1,4 mln osób (3,7% ludności Polski), przy czym 59% ludności mieszkało w miastach. Średni wskaźnik zaludnienia wynosił 59 osób/km² (Polska – 123 osoby/km²)[30], a na obszarach wiejskich 25 osób/km². Duża powierzchnia województwa, przy jednocześnie małej liczbie mieszkańców oraz znaczny udział obszarów zajętych przez wody i lasy powoduje, że województwo jest jednym z najrzadziej zaludnionych w Polsce.

Procesy demograficzne zachodzące w województwie przebiegają dwubiegunowo. Z jednej strony następuje koncentracja ludności w większych ośrodkach miejskich i ich otoczeniu. Szczególnie wokół Olsztyna zjawisko to osiąga największe rozmiary – wzrost liczby ludności w gminach okalających Olsztyn wynosił w latach 2000-2016 od 25 do 80% (gmina Stawiguda). Ludność przemieszcza się głównie w celu pozyskania pracy, edukacji i lepszych warunków zamieszkania. Korzystna młoda struktura ludności skutkuje aktywnością i w zasadniczym stopniu wpływa na przekształcenia przestrzeni społeczno-gospodarczej tych obszarów oraz przyczynia się do ich rozwoju oraz podnoszenia pozycji względem całego województwa. Z drugiej strony następuje depopulacja obszarów peryferyjnych, w szczególności położonych przy północnej granicy województwa oraz w jego wschodniej części, w tym miast: Górowo Iławeckie, Korsze, Reszel, Ruciane-Nida, Szczytno. Związane jest to zarówno z odpływem migracyjnym, ubytkiem naturalnym, jak i procesami starzenia się ludności, co w konsekwencji oznacza powolne wymieranie i wyludnianie tych terenów Rysunek 30.

Rysunek 30. Zmiany zaludnienia obszarów wiejskich i miast w latach 2000-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS 2000-2016.

Pogłębiający się trend ubytku ludności województwa na skutek migracji stałych – głównie migracji wewnętrznych, w szczególności ludności młodej w wieku wysokiej aktywności ekonomicznej z wyższym wykształceniem, ogranicza potencjał rozwojowy oraz zmniejsza atrakcyjność inwestycyjną regionu. Zarejestrowane rozmiary zjawiska kwalifikują region do obszarów o największym odpływie ludności w Polsce (współczynnik salda migracji stałej na 1000 ludności w 2016 r. – województwo -2,1). W najwyższym stopniu

[30] BDL GUS 2016 r.;

odpływ mieszkańców dotyczył północnego obszaru województwa (powiaty: bartoszycki -6,3, węgorzewski -6,1, braniewski -5,9, gołdapski -5,8)[31] Rysunek 31.

Zmieniający się bardzo dynamicznie przyrost naturalny, który w ostatnich latach odnotowuje ujemną wartość, wpływa na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Uwarunkowane jest to rosnącą liczbą zgonów przy jednoczesnym spadku liczby urodzeń, podyktowanym między innymi malejącą liczbą kobiet w wieku rozrodczym, jak i spadkiem liczby zawieranych małżeństw. Zjawiska te dają podstawę do twierdzenia, że ubytek ten w dalszym ciągu będzie postępował. Przyrost naturalny w miastach województwa kształtował się na znacznie niższym poziomie niż na terenach wiejskich. Najniższe wartości współczynnika przyrostu naturalnego odnotowano na północy regionu tj. w mieście Elblągu oraz w powiatach bartoszyckim, węgorzewskim (wartości od -3‰ do -2,6‰), a najwyższe w powiatach: nowomiejskim i olsztyńskim (odpowiednio 1,5‰ i 1,2‰)[32] Rysunek 32.

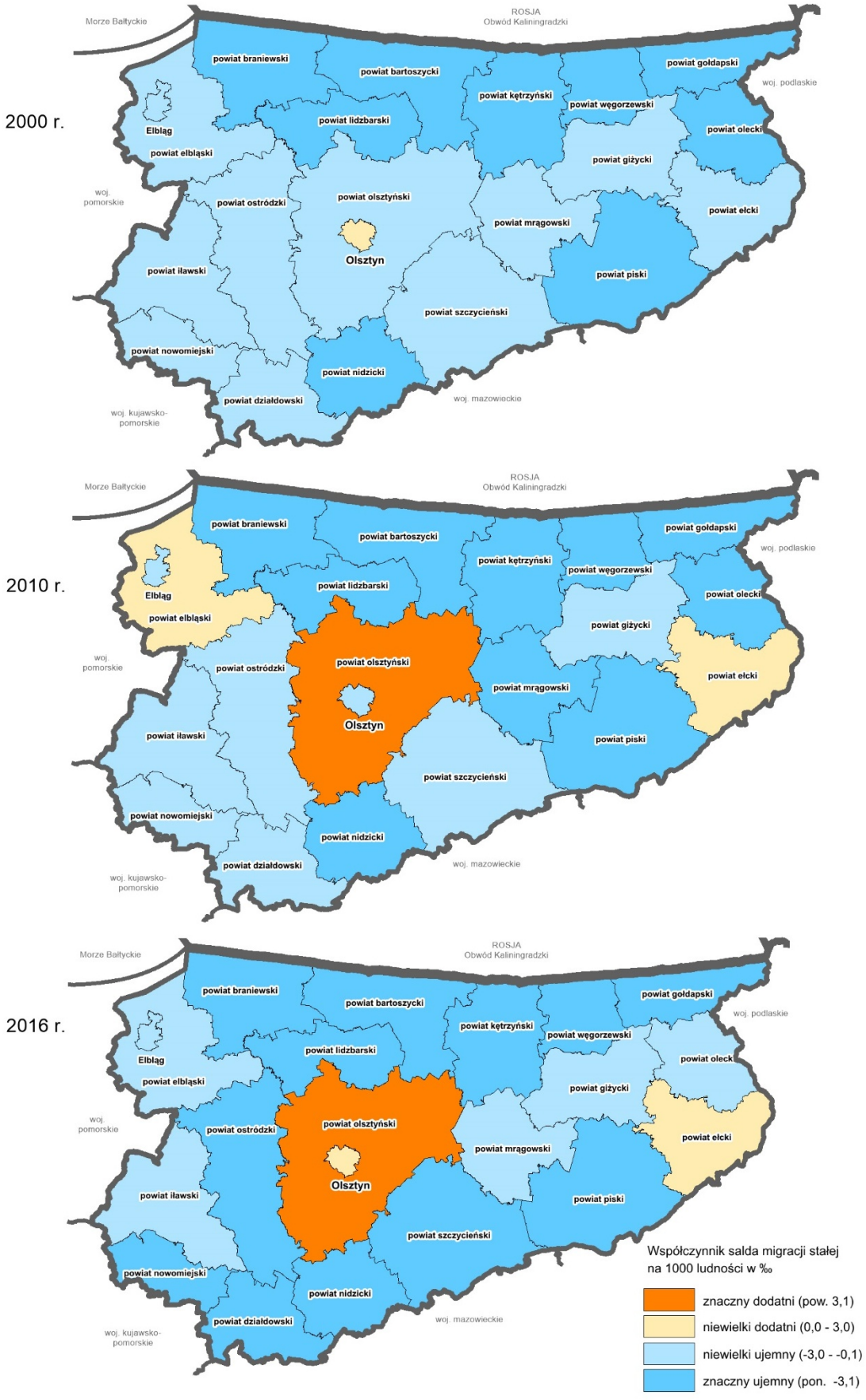
Społeczeństwo regionu jest relatywnie młodsze (mniejszy udział starszej ludności oraz wyższy odsetek dzieci i młodzieży), jednak obserwuje się powolny proces starzenia się ludności, który przybiera na sile, szczególnie w miastach województwa – niekorzystne dwukrotnie większe tempo wzrostu, głównie za sprawą wyższego poziomu zgonów w miastach niż na wsi (wskaźnik starości w 2016 r.: miasta – 120, obszary wiejskie – 78). Przeciętne trwanie życia w województwie w 2016 roku wyniosło 72,7 lat dla mężczyzn i 81,1 dla kobiet. W przeciągu ostatnich 16 lat wydłużyło się odpowiednio o 3,5 i 2,5 roku[33].
Struktura ludności według płci w województwie jest w miarę zrównoważona, niemniej jednak obszary wiejskie cechują się niedoborem kobiet w szczególności młodych, co może wpłynąć na ograniczenie przyszłego potencjału rozwojowego województwa (współczynnik feminizacji miasto: – 109, wieś – 97)[34].

Niekorzystna struktura demograficzna prowadzi do pogłębiania się barier rozwojowych i napięć społecznych, a nagromadzenie negatywnych zjawisk demograficznych utrudnia prawidłowy rozwój społeczny. Miasta województwa głównie borykają się z problemem deformacji struktury wieku – znaczne starzenie się mieszkańców, zaś obszary wiejskie ze stale postępującą defeminizacją – niedoborem kobiet w wieku matrymonialnym.
Poziom wykształcenia ludności jest niższy niż średnio w kraju – odsetek ludności z wykształceniem wyższym był jednym z najniższych w Polsce. Czynnikiem różnicującym strukturę poziomu wykształcenia jest miejsce zamieszkania – odsetek ludności z wyższym wykształceniem w miastach był ponad dwukrotnie wyższy niż na wsi, analogicznie, prawie dwukrotnie wyższy był odsetek ludzi na wsi z wykształceniem podstawowym ukończonym i gimnazjalnym.

Z „Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030”[35], wynika, iż do 2030 roku na 116 gmin w województwie aż w 97 z nich nastąpi spadek liczby ludności, zlokalizowanych głównie w północnej, przygranicznej części województwa, w których już obecnie obserwuje się znaczny spadek. Największym przyrostem liczby ludności będą charakteryzować się gminy położone w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Olsztyna, z wyróżniającą się gminą Stawiguda, która ze wzrostem mieszkańców powyżej 42% do 2030 roku, plasować się będzie na szóstym miejscu w kraju Rysunek 33.

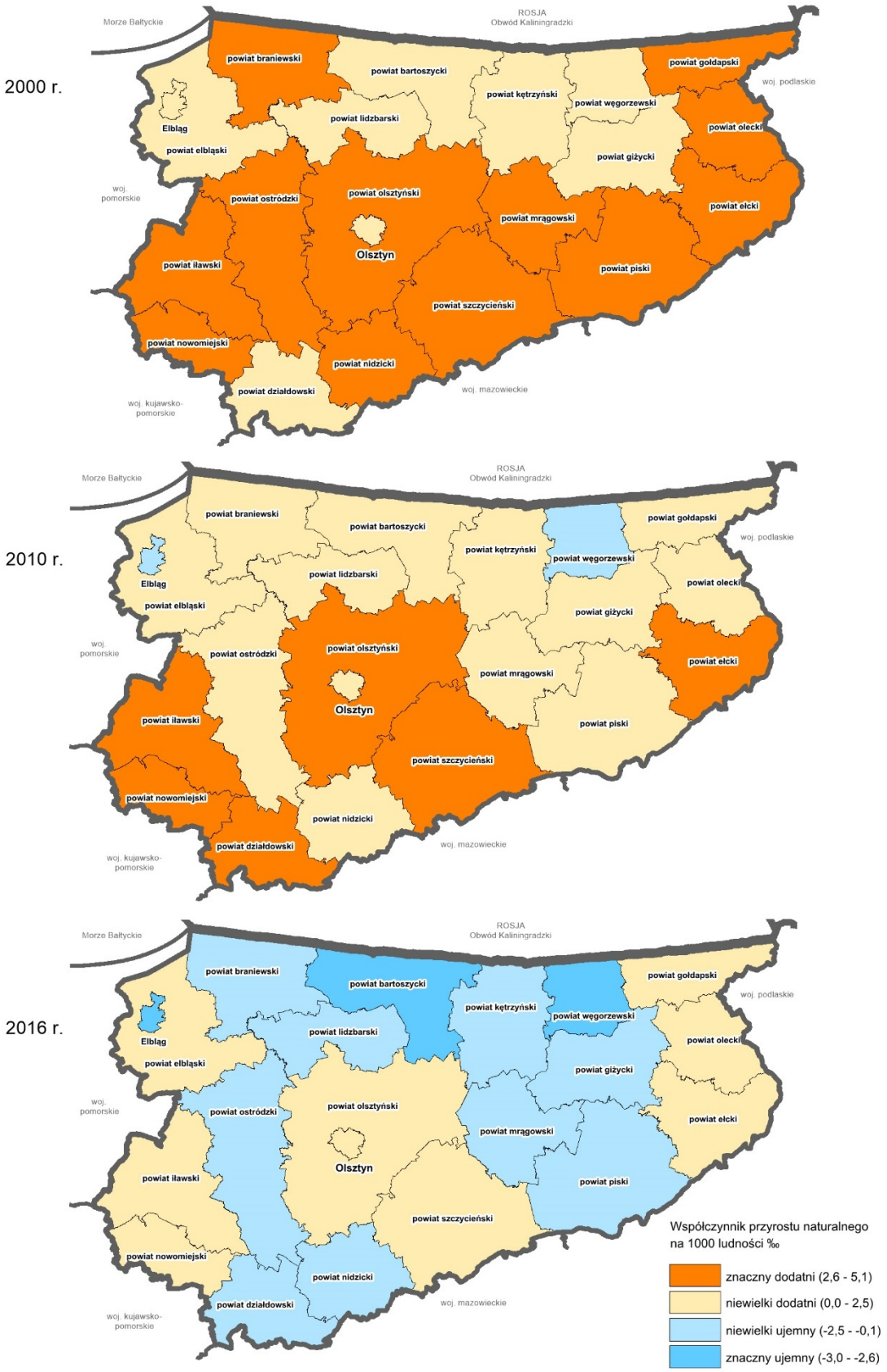
[31] *Ibidem*;
[32] *Ibidem*;
[33] *Ibidem*;
[34] *Ibidem*;
[35] „Prognoza ludności na lata 2017-2030”, GUS, Warszawa 2017 r.;

Rysunek 31. Współczynnik salda migracji stałej na 1000 ludności w powiatach w latach 2000, 2010, 2016

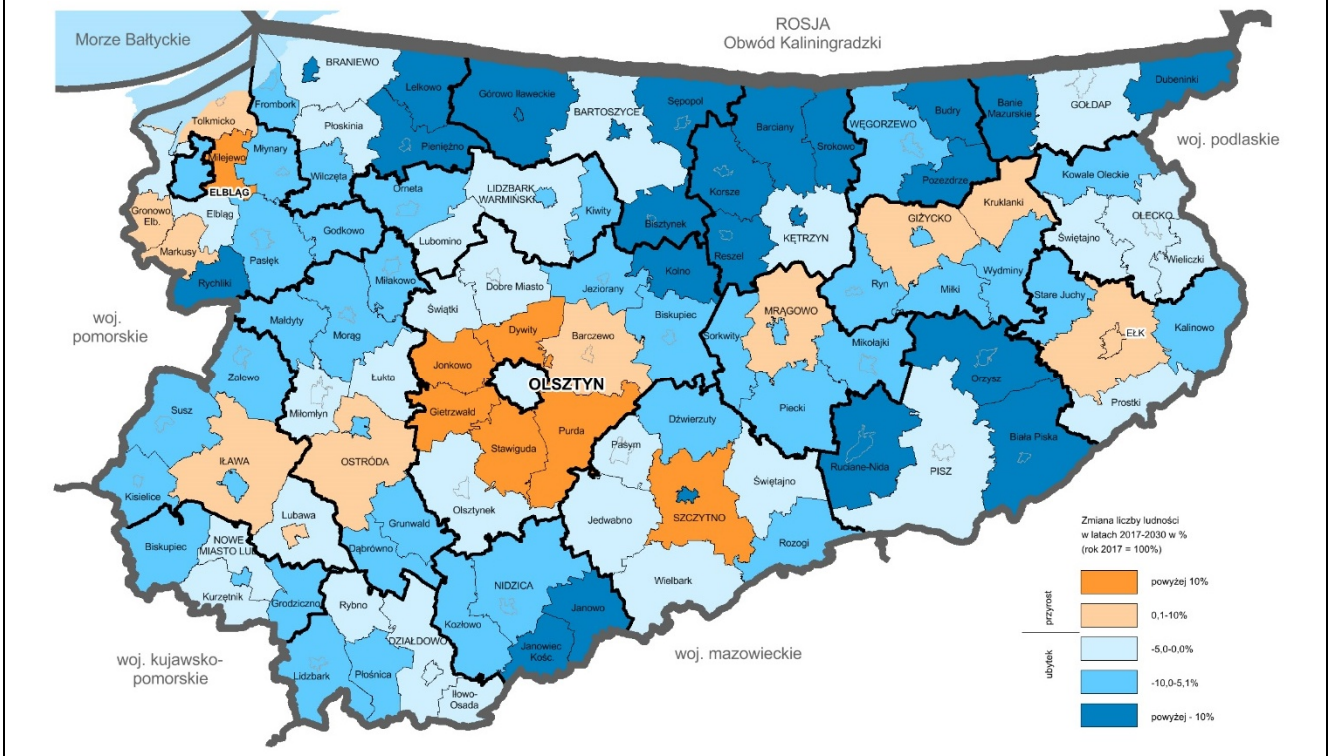
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS 2000, 2010, 2016.

Rysunek 32. Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności w powiatach w latach 2000, 2010, 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS 2000, 2010, 2016.

Rysunek 33. Zmiany zaludnienia powiatów w latach 2017-2030 na podstawie prognozy demograficznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Prognoza ludności na lata 2017-2030", GUS, Warszawa 2017 r.

Przyrost naturalny wraz z upływem czasu będzie coraz mniej korzystny, jak również utrzymywać się będzie trend związany z szybkim procesem starzenia się społeczeństwa (z 14 do 114 zwiększy się liczba gmin, gdzie odsetek ludności starszej wyniesie powyżej 20%).

Prognozowane zmiany na kolejne lata dla migracji wewnętrznych to w dalszym ciągu ujemny bilans pomiędzy napływem i odpływem ludności.

Podsumowując, zgodnie z obserwowanymi od lat trendami i wynikami prognozy, ukształtowane obecnie cechy rozwoju demograficznego województwa stanowią mało optymistyczne podstawy na przyszłość. Wraz z upływem czasu coraz mniej korzystne zjawiska demograficzne będą dotykać coraz większe obszary województwa.

4.2. Rynek pracy

Kapitał ludzki Mapa 18

Województwo dotykają, najtrudniejsze w skali kraju, problemy na rynku pracy. Niekorzystna sytuacja jest odzwierciedleniem stanu gospodarki słabo uprzemysłowionego regionu. Podstawowe wskaźniki z zakresu rynku pracy plasują od lat województwo na ostatnich miejscach w kraju (najniższy wskaźnik zatrudnienia, wskaźnik aktywności zawodowej i wskaźnik pracujących). Jednym z najpoważniejszych problemów jest utrzymujące się wysokie bezrobocie (najwyższa stopa bezrobocia w kraju), które cechuje niekorzystna struktura bezrobotnych.

Osoby w wieku produkcyjnym. Analiza liczby ludności w wieku produkcyjnym pozwala na określenie wielkości potencjalnych zasobów rynku pracy – ludność w tym przedziale wiekowym obejmuje grupę związaną z aktywnością zawodową. Województwo dysponuje korzystniejszą niż średnia w kraju strukturą wiekową mieszkańców (społeczeństwo relatywnie młodsze), co wpływa na wielkość potencjalnego kapitału ludzkiego na rynku pracy. Osoby w wieku produkcyjnym stanowią 63% społeczeństwa (Polska 62% – 2016 r.)[36]. Przyszłe działania na regionalnym rynku pracy powinny uwzględniać przemiany demograficzne.

[36] BDL GUS 2016 r.;

Zgodnie z „Prognozą ludności na lata 2014-2050”[37] o ok. 30% zmniejszy się liczebność ludności w wieku produkcyjnym, co spowoduje zmniejszenie się siły roboczej na rynku pracy, szczególnie w miastach.

Aktywni zawodowo. Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się czynnych – aktywnych zawodowo (599 tys. w województwie, w tym osoby pracujące stanowią 91% a bezrobotne 9%) i biernych zawodowo (518 tys. tj. osoby nie pracujące i niezainteresowane podjęciem pracy)[38]. Brak aktywności zawodowej na rynku pracy spowodowany jest głównie pozostawaniem na emeryturze, kształceniem bądź uzupełnianiem kwalifikacji, jak też chorobą i niepełnosprawnością.

Pod względem wartości współczynnika aktywności zawodowej[39] w 2016 roku warmińsko-mazurskie zajmowało jedno z ostatnich miejsc w rankingu województw (53%; Polska 56%)[40]. Niski poziom aktywności zawodowej tłumaczyć należy między innymi specyficzną strukturą gospodarki, bazującej w przeszłości na państwowych gospodarstwach rolnych.

Wskaźnik zatrudnienia[41] w 2016 roku kształtował się w województwie na poziomie 49% i była to najniższa wartość w skali kraju (Polska 53%). Z tego wynika, że blisko połowa ludności w wieku 15 lat i więcej, miała pracę, a reszta osób pozostawała bez pracy lub też jej poszukiwała albo była bierna zawodowo[42]. W ostatnich latach można zaobserwować tendencję wzrostową wskaźnika zatrudnienia, zarówno w województwie jak i w Polsce.

Pracujący. W województwie warmińsko-mazurskim w 2016 r. pracowało[43] 347 tys. osób (3,0% ogółu pracujących w kraju). W porównaniu z rokiem 2006 zanotowano wzrost liczby pracujących w skali województwa (około 6%), największy w powiatach: nowomiejskim, oleckim i gołdapskim, a znaczący spadek w powiecie kętrzyńskim. Wojewódzki rynek pracy jest zróżnicowany wewnętrznie, wskaźnik liczby osób pracujących w przeliczeniu na 1000 ludności wahał się w 2016 roku od 169 (powiat piski) do 381 (miasto Olsztyn).

Jakość siły roboczej (reprezentowanej przez poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych) w regionie jest niezadawalająca. Przeważają osoby z niskimi kwalifikacjami i niewystarczającymi umiejętnościami dla potencjalnych pracodawców, którzy poszukują wykwalifikowanych i doświadczonych pracowników, z ich gotowością do mobilności i elastyczności zawodowej.

Dojazdy do pracy stanowią mechanizm wyrównujący dysproporcje na rynku pracy, który wymaga od pracowników coraz większej mobilności. W województwie warmińsko-mazurskim do pracy dojeżdżało 88,8 tys.[44] pracowników najemnych, którzy stanowili niewielki odsetek ogółu przepływów związanych z pracą w Polsce (niecałe 3% w skali kraju – 14 lokata). W porównaniu do sytuacji w kraju, województwo cechuje mała mobilność pracowników, wynika to głównie z braku miejsc pracy. W województwie największy udział dojeżdżających do pracy odnotowano w Olsztynie i Lubawie.

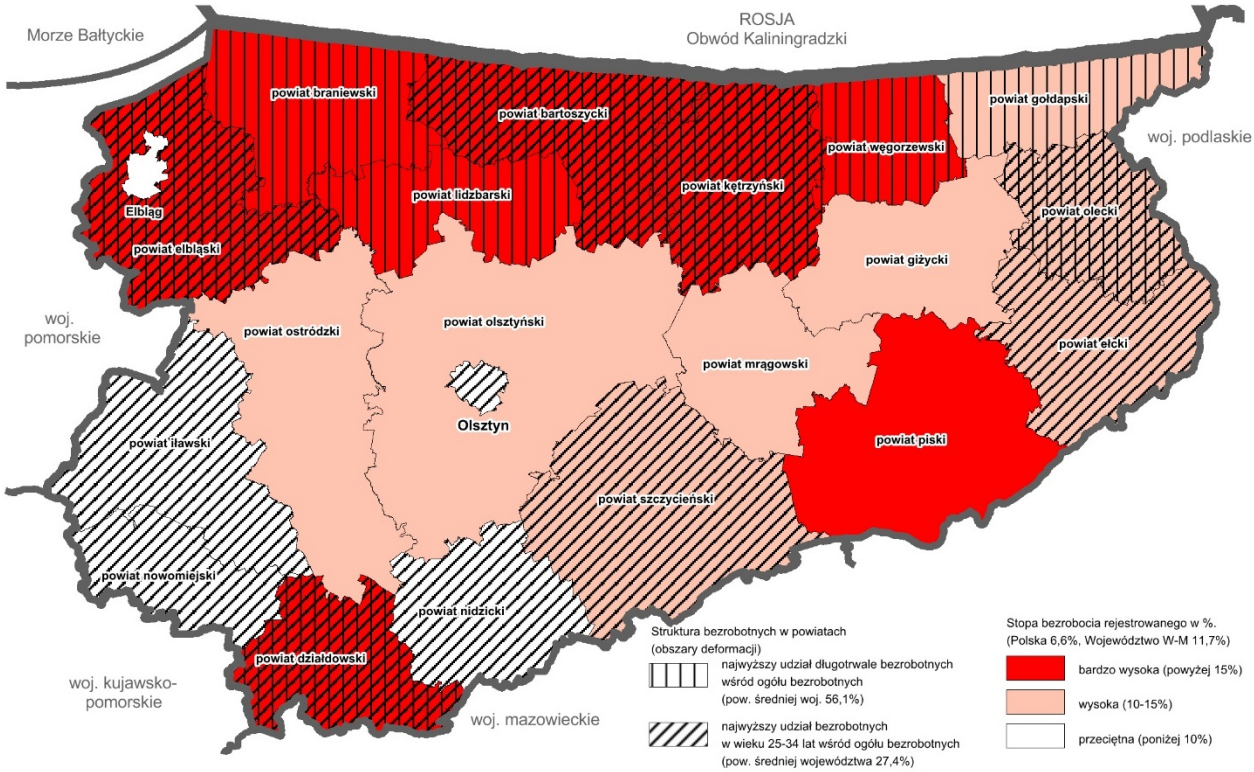
Oferty pracy w województwie wystarczyły zaledwie dla 3% bezrobotnych zarejestrowanych w 2017 roku[45], co oznacza, że na poziomie wojewódzkim jest nadwyżka siły roboczej. Na sytuację na rynku pracy w województwie wpływa również wysokość zarobków, które należą do najniższych w kraju. Różnica w wynagrodzeniu pracowników pomiędzy województwem mazowieckim (najwyższy poziom płac) wynosiła w 2016 roku około 2 tys. zł (Polska ok. 1 tys. zł)[46].

Zjawisko wysokiego **bezrobocia** Rysunek 34 jest ważnym problemem społecznym województwa i jest powiązane z innymi negatywnymi zjawiskami społecznymi. W 2017 roku było zarejestrowanych 60 tys. osób bezrobotnych, którzy stanowili 5,5% ogółu bezrobotnych w kraju. W ostatnich latach poziom bezrobocia rejestrowanego znacznie się zmniejszył. Poziom bezrobocia w województwie mierzony stopą bezrobocia

[37] BDL GUS 2014 r.;
[38] BDR GUS 2016 r.;
[39] współczynnik aktywności zawodowej rozumiany jako procentowy udział aktywnych zawodowo w ogólnej liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej;
[40] BDL GUS 2016 r.;
[41] wskaźnik zatrudnienia rozumiany jako procentowy udział pracujących do całej zbiorowości osób tworzącej potencjalne zasoby siły roboczej w wieku 15 lat i więcej;
[42] BDL GUS 2016 r.;
[43] pracujący wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez jednostek o liczbie pracujących do 9 osób, łącznie z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie;
[44] BDL GUS NSP 2011 r.;
[45] BDL GUS 2017 r.;
[46] BDL GUS 2016 r.;

rejestrowanego[47] corocznie był najwyższy w Polsce i w 2017 roku wynosił 11,7% (Polska – 6,6%). Najwyższe wartości (ponad 18% w 2017 r.) ww. wskaźnika odnotowano w powiatach położonych wzdłuż granicy państwa. Najniższa stopa bezrobocia charakteryzuje Olsztyn (4,5%)[48]. Silne wewnątrz wojewódzkie zróżnicowanie stopy bezrobocia wskazuje na niską mobilność przestrzenną lokalnej siły roboczej.

Rysunek 34. Bezrobocie w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS 2017.

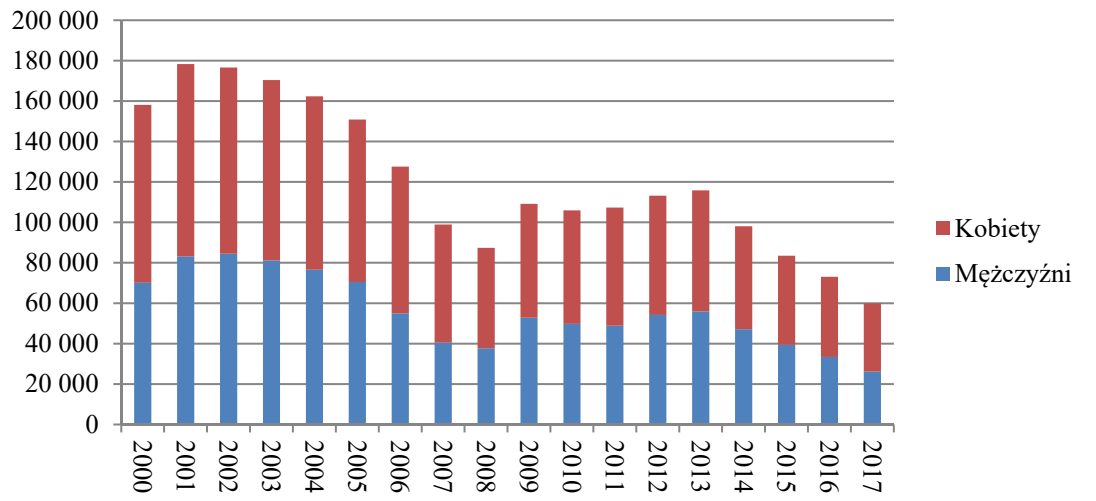
Poniżej scharakteryzowano grupę bezrobotnych[49]:

- największą grupę bezrobotnych stanowią kobiety (56% w 2017 r.); bezrobocie w większym stopniu dotyka osoby zamieszkujące tereny wiejskie;
- ponad połowa z pozostających bez pracy to długotrwale bezrobotni, którzy od lat stanowią najwyższy odsetek wśród osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Długie bezrobocie przejawia tendencję do utrwalania się i wskazuje na poważne problemy z przywróceniem bezrobotnych do pracy, świadczące o ich niskich kwalifikacjach i niedopasowaniu do wymagań rynku pracy. Długotrwałe bezrobocie związane jest również z obniżeniem standardu materialnego życia nie tylko samego bezrobotnego, ale i całej jego rodziny. Na długoterminowe bezrobocie najbardziej są narażone kobiety oraz mieszkańcy wsi. Największy udział (ok. 60% ogółu bezrobotnych) odnotowano w powiatach zlokalizowanych wzdłuż północnej granicy województwa;
- blisko 1/3 ogółu bezrobotnych w województwie to młodzi ludzie w wieku 25-34 lat, którzy mają trudności z możliwością uzyskania kwalifikacji praktycznych i stażu pracy, co jest jednym z wymogów pracodawców. Problemem są również niskie zarobki dla osób rozpoczynających pierwszą pracę, co skutkuje zwiększającą się w tej grupie skalą migracji zarobkowej. Zjawisko to może się pogłębić w związku z osiąganiem wieku produkcyjnego przez kolejne roczniki wyżu demograficznego. Wysokie wartości odsetka bezrobotnych (ponad 30%) w młodym wieku odnotowano w powiatach iławskim i nowomiejskim;
- pod względem wykształcenia największą grupę bezrobotnych (60%) stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i niższym;

[47] stopa bezrobocia rejestrowanego rozumiana jako procentowy udział bezrobotnych zarejestrowanych do ludności aktywnej zawodowo;
[48] BDL GUS 2016 r.;
[49] *Ibidem;*

– obszary o niekorzystnej strukturze (deformacji) bezrobotnych koncentrują się głównie w północnej i południowej części województwa.

Wykres 1. Bezrobotni według płci w latach 2000-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS 2000-2017.

Podsumowując sytuację na rynku pracy, należy zwrócić uwagę na zakres i skalę niekorzystnych zjawisk, do których zaliczają się niewielki odsetek pracujących, mała mobilność mieszkańców oraz migracja znacznej części społeczeństwa w wieku produkcyjnym, jak również niskie zarobki i wysokie bezrobocie. Obszary koncentracji problemów dotyczą północnej (powiaty: braniewski, bartoszycki, lidzbarski, kętrzyński, węgorzewski, gołdapski) oraz południowo-wschodniej (powiat piski) części województwa. Strefy wysokiego bezrobocia to jednocześnie obszary nagromadzenia osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej. Taka niekorzystna sytuacja prowadzi do rozwoju zjawiska pauperyzacji, czyli między innymi masowego ubożenia społeczeństwa.

Na tle województwa pozytywnie wyróżniają się dwa największe miasta Olsztyn i Elbląg oraz powiat iławski, charakteryzujące się znaczącym udziałem pracujących, w tym dojeżdżających do pracy, wyższymi zarobkami, szerszą ofertą pracy, ze szczególnym uwzględnieniem specjalistycznych umiejętności i wykształcenia.

Kształtowanie się sytuacji na rynku pracy oraz zasoby kapitału ludzkiego to zagadnienia ściśle ze sobą powiązane. Obecnie coraz częściej to wiedza, umiejętności, zdolności i inne składniki kapitału ludzkiego są źródłem konkurencyjności przedsiębiorstw, regionów, gospodarki jako całości, a także poszczególnych osób na rynku pracy. Współczesna nowoczesna gospodarka opiera się na wiedzy pracowników. Rynek pracy województwa warmińsko-mazurskiego stosunkowo słabo jest przygotowany do takich wyzwań.

W myśl założeń gospodarki opartej na wiedzy, rośnie zapotrzebowanie na wiedzę i wykwalifikowanych pracowników umysłowych. Zatem działania powinny zmierzać w kierunku odpowiedniego kształtowania kapitału ludzkiego podnoszącego jego poziom.

Zmniejszenie bezrobocia w regionie powinno być związane z wyposażaniem bezrobotnych w wiedzę i umiejętności a nie tylko poprzez zwiększanie liczby miejsc pracy, gdyż bezrobocie traci charakter ilościowy na rzecz jakościowego.

Kolejnymi elementami, które mogą przyczynić się do poprawy sytuacji na rynku pracy są przyszłe inwestycje związane ze zwiększeniem dostępności informatycznej, telekomunikacyjnej oraz transportowej na terenie Warmii i Mazur.

5. Infrastruktura społeczna

5.1. Szkolnictwo wyższe i edukacja ponadgimnazjalna

Szkolnictwo wyższe. W regionie funkcjonuje 10 samodzielnych szkół wyższych, 4 seminaria duchowne oraz 11 wydziałów zamiejscowych i filii uczelni. Województwo charakteryzuje jeden z najniższych wskaźników liczby studentów na 10 tys. mieszkańców – w 2016 roku wynosił on 211 (Polska 351)[50]. Od kilku lat obserwowany jest coroczny kilkuprocentowy spadek liczby studentów.

Szkoły mające istotne znaczenie w skali kraju to Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie oraz Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie. W kategorii zawodowych szkół wyższych istotną funkcję pełni Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu (PWSZ).

Głównym ośrodkiem szkolnictwa wyższego i nauki w regionie jest Olsztyn z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim. Uczelnia ta pod względem liczby studentów znajduje się w pierwszej dziesiątce uczelni wyższych w Polsce, skupia blisko 80% wszystkich studentów regionu. Uniwersytet posiada bogatą ofertę kształcenia – 18 wydziałów[51].

Pozycję Olsztyna jako ośrodka naukowego wzmacnia rosnąca liczba wydziałów zaliczanych do najwyższej kategorii w ocenie jakości badawczo-rozwojowej oraz oddział Polskiej Akademii Nauk Olsztyn i Białystok z siedzibą w Olsztynie. Istotne uzupełnienie oferty edukacyjnej w regionie stanowią szkoły wyższe znajdujące się w pozostałych miastach: Elblągu, Ełku, Iławie, Lidzbarku Warmińskim, Kętrzynie, Giżycku i Bartoszycach. Najczęściej znajdują się w nich filie, bądź oddziały zamiejscowe uczelni, mimo to stanowią istotne uzupełnienie oferty edukacyjnej w regionie.

Przewiduje się, że w kolejnych latach pogłębiający się niż demograficzny nadal będzie powodował spadek liczby studiujących, co w konsekwencji wpłynie także na działalność uczelni wyższych, szczególnie uczelni małych. Umacniać się będzie rola Olsztyna jako ośrodka naukowego w regionie, a w niektórych dziedzinach także jako ośrodka naukowego w kraju.

Edukacja ponadgimnazjalna. Niekorzystne zjawiska demograficzne spowodowały zauważalny w ostatnich latach spadek liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych w regionie (od 2010 do 2016 roku o 27%). Największe zmiany odnotowano w liceach profilowanych (prawie 8-krotne zmniejszenie liczby uczniów) oraz zasadniczych szkołach zawodowych (ponad ¼ uczniów mniej)[52]. W konsekwencji zmniejsza się także liczba szkół i oddziałów w szkołach.

Najchętniej wybieranymi szkołami są licea ogólnokształcące oraz technika. Dominującymi kierunkami w szkołach ponadgimnazjalnych są kierunki inżynieryjno-techniczne, ekonomiczno-administracyjne oraz związane z usługami dla ludności. Profile kształcenia pokrywają się ze wskazanymi w Strategii[53] inteligentnymi specjalizacjami. Najczęściej dotyczą obsługi ruchu turystycznego, gastronomii, nauki o żywności, rolnictwa, kierunków inżynieryjno-technicznych, medycznych, rzadziej szczególnych typów kształcenia, np. obsługa portów i terminali (Elbląg).

Największymi ośrodkami edukacji ponadgimnazjalnej dla młodzieży są Olsztyn i Elbląg. W miastach tych znajduje się najwięcej szkół o najbogatszej ofercie kształcenia, uczy się w nich blisko 30% młodzieży regionu. Ponadto znaczącymi ośrodkami są: Ełk, Ostróda, Giżycko, Iława i Szczytno.

Zmniejsza się grupa osób dorosłych kształcących się w szkołach ponadgimnazjalnych (w latach 2005-2017 o 40%[54]). Najważniejszym ośrodkiem edukacji osób dorosłych (kształcenia ustawicznego) pozostaje Olsztyn, dalej Elbląg. Poza ww. miastami najwięcej uczących się odnotowano w miastach: Ostróda, Ełk, Olecko, Działdowo, Kętrzyn, Iława i Pisz.

Za ważne uznaje się podniesienie jakości kształcenia zawodowego oraz zwiększenie udziału osób kształcących się w szkołach zawodowych. Jest to plan wymagający zmian systemu edukacji oraz ścisłego współdziałania szkół z przedsiębiorstwami.

[50] BDL GUS 2016 r.;
[51] *Ibidem*;
[52] *Ibidem;*
[53] „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025", 2013, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
[54] www. olsztyn.stat.gov.pl, informacje o województwie – Edukacja i wychowanie 2005/06-2016/17;

5.2. Ochrona zdrowia

Stan zdrowia ludności. Przeciętne dalsze trwanie życia w regionie wynosi 73,1 lat dla mężczyzn i 81,2 lat dla kobiet i jest niższe niż średnie wartości dla Polski. Wyraźnie krócej żyją mieszkańcy wsi, co w dużej mierze jest spowodowane gorszą dostępnością do specjalistycznej a niekiedy także podstawowej opieki zdrowotnej (POZ).

Dorośli mieszkańcy regionu najczęściej zapadają na choroby układu krążenia (w 2015 roku ponad 17% mieszkańców), które są także główną przyczyną zgonów (42,4% wszystkich zgonów). Przyczyną ponad ¼ zgonów są natomiast choroby nowotworowe. Województwa północnej Polski mają pod tym względem najwyższe wskaźniki w Polsce. Wśród dzieci i młodzieży występują tzw. choroby cywilizacyjne, spowodowane w dużej mierze niewłaściwym trybem życia (brak ruchu, nieodpowiednie odżywianie, zanieczyszczenie środowiska). Najczęściej spotykane są schorzenia kręgosłupa, różnego typu alergie. Szczególną rolę w zapobieganiu chorobom cywilizacyjnym pełnią działania profilaktyczne.

Infrastruktura ochrony zdrowia oraz personel medyczny Mapa 19. Stacjonarna opieka medyczna (obejmująca opiekę szpitalną) koncentruje się przede wszystkim w miastach powiatowych. W większości działalność szpitali ograniczona jest do podstawowych specjalizacji (oddziałów). W 2017 roku nastąpiły zmiany w systemie stacjonarnej opieki zdrowotnej, polegające na utworzeniu tzw. sieci szpitali. Na obszarze województwa w sieci szpitali znalazło się: 20 szpitali I poziomu, 4 szpitale II poziomu, 2 szpitale III poziomu, 2 pediatryczne, 1 pulmonologiczny i 3 ogólnopolskie.

Na obszarze województwa w 2017 r. funkcjonowało 39 szpitali z łączną liczbą łóżek ponad 7,7 tys. Spośród nich 9 to szpitale wojewódzkie (6 wielospecjalistycznych i 3 psychiatryczne), 11 – powiatowe, 2 – miejskie, 3 – inne publiczne i 14 – niepubliczne. Zakłady długoterminowej opieki pielęgnacyjnej prowadzone były w ramach działalności szpitali (15 zakładów) oraz w jednostkach funkcjonujących samodzielnie (9 zakładów). W niektórych szpitalach zaszły zmiany organizacyjne i strukturalne. Najważniejsze dotyczyły likwidacji Elbląskiego Szpitala Specjalistycznego (został włączony w struktury Szpitala Miejskiego) oraz 108 Szpitala Wojskowego w Ełku (jest obecnie Filią 1 Wojskowego Szpitala Klinicznego w Lublinie)[55].

Systematycznie poprawia się dostępność stacjonarnej opieki medycznej, w latach 2013-2016 zanotowano nieznaczny wzrost wskaźnika liczby łóżek przypadających na 10 tys. ludności z 46,1 do 47,0 (średnia dla Polski w 2016 r. wynosiła 48,6). Mimo poprawy, województwo pod tym względem zajmuje dość odległą pozycję wśród pozostałych województw (12 miejsce)[56].

Najlepszą dostępnością stacjonarnej opieki medycznej wyróżniały się miasta Olsztyn i Elbląg wraz z otaczającymi powiatami (103 i 95 łóżek na 10 tys. ludności) oraz powiaty bartoszycki, ełcki, działdowski i giżycki (od 42-52 łóżek na 10 tys. ludności). Najmniej korzystna sytuacja była w powiatach gołdapskim i szczycieńskim (poniżej 20 łóżek na 10 tys. ludności)[57].

Stopniowo polepsza się dostępność do obiektów dla przewlekle lub nieuleczalnie chorych. Liczba łóżek w hospicjach, zakładach opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych w 2016 roku na 100 tys. ludności wynosiła 56,8[58]. Pod tym względem region zajmuje przedostatnie miejsce w kraju. Nadal jednak istnieją obszary gdzie nie ma obiektów stacjonarnej opieki pielęgnacyjnej i długoterminowej (powiaty: bartoszycki, szczycieński, mrągowski i nowomiejski). We wszystkich powiatach województwa dostępna natomiast jest opieka niestacjonarna w ramach hospicjów domowych.

Dostępność przestrzenna systemu ratownictwa medycznego jest dobra. We wszystkich powiatach województwa działają zespoły ratownictwa medycznego (łącznie 77 zespołów). Wspomagane są przez śmigłowiec ratowniczy, którego baza znajduje się w Olsztynie (planowana jest nowa baza w Gryźlinach koło Olsztynka), a w sezonie letnim także przez karetki wodne zlokalizowane głównie na obszarze Wielkich Jezior Mazurskich. Na obszarze województwa znajduje się 8 całodobowych przyszpitalnych lądowisk dla helikopterów (przy szpitalach z SOR) oraz 9 przyszpitalnych lądowisk dziennych (w tym 2 przy szpitalach z SOR). Planowane jest utworzenie szpitalnego oddziału ratunkowego (SOR) w Ostródzie, w związku z tym należy spodziewać się powstania kolejnego przyszpitalnego całodobowego lądowiska dla helikopterów. Pojawiły się również plany utworzenia SOR w Szczytnie.

[55] „Wykaz szpitali wpisanych do rejestru Woj. Warmińsko-Mazurskiego" 2018 r., www.olsztyn.uw.gov.pl;
[56] BDL GUS 2013-2016;
[57] BDL GUS 2016 r.;
[58] *Ibidem*;

W województwie warmińsko-mazurskim wyróżniono następujące ośrodki stacjonarnej opieki medycznej:

- główne znaczenia regionalnego – największym ośrodkiem medycznym (I stopnia) w regionie jest Olsztyn, dysponujący najliczniejszą bazą opieki medycznej, kadrą medyczną oraz zapleczem przygotowującym nowych lekarzy i pielęgniarki w szkołach i uczelniach. Ważnymi ośrodkami są Elbląg i Ełk (ośrodki II i III stopnia);
- ważniejsze ośrodki – Działdowo, Iława, Bartoszyce, Giżycko i Biskupiec, Ameryka k. Olsztynka i Gołdap. Są to przede wszystkim ośrodki wielospecjalistyczne;
- pozostałe ośrodki – rozproszone na terenie całego województwa.

Większość ośrodków pełni funkcję ośrodków wielospecjalistycznych, o zróżnicowanym profilu działalności medycznej. W 8 miastach działalność medyczna ukierunkowana jest przede wszystkim na jedną dziedzinę, stąd wskazano: 2 ośrodki rehabilitacyjne, 2 ośrodki psychiatryczne, 3 ośrodki opieki pielęgnacyjnej i długoterminowej oraz 1 ośrodek uzdrowiskowy.

W województwie wzrasta liczba lekarzy, spada natomiast liczba lekarzy dentystów oraz pielęgniarek i położnych. W 2016 roku, w stosunku do 2013, lekarzy było więcej o ponad 4%, lekarzy dentystów mniej o 8%, a pielęgniarek i położnych mniej o ponad 6%. Najwięcej lekarzy przybyło w Olsztynie, zdecydowanie mniej w Elblągu i powiecie ełckim, co wskazuje na umacnianie się Olsztyna jako wojewódzkiego ośrodka medycznego. Negatywne zmiany odnotowano natomiast w 9 powiatach, szczególnie wyraźne w powiatach ostródzkim, bartoszyckim i giżyckim. Polepszają się nieznacznie wskaźniki liczby lekarzy, lekarzy dentystów i pielęgniarek na 10 tys. ludności. Pomimo pozytywnych tendencji województwo nadal plasuje się pod tym względem na jednym z ostatnich miejsc w kraju. Obserwuje się znaczne przestrzenne dysproporcje w powiatach regionu. Najlepszą sytuację odnotowano w Olsztynie i Elblągu wraz z otaczającymi powiatami ziemskimi oraz powiecie ełckim. W pozostałych jednostkach stosunkowo wysokie wskaźniki obserwuje się w powiatach giżyckim, węgorzewskim i gołdapskim. Najniższe wskaźniki w odniesieniu do lekarzy występują w powiecie nidzickim, nowomiejskim, lidzbarskim i braniewskim. Natomiast najmniej pielęgniarek na 10 tys. mieszkańców przypada w powiatach lidzbarskim, szczycieńskim i ostródzkim. W przypadku lekarzy dentystów niepokojące jest, że tylko obszary wokół trzech największych miast oraz powiat nowomiejski osiągają wskaźniki przekraczające średnią wojewódzką. Najniższe wskaźniki zaobserwowano w powiatach: nidzickim, oleckim, lidzbarskim i bartoszyckim[59].

W ostatnich latach nastąpił wzrost zainteresowania turystyką zdrowotną. Przewiduje się, że będzie ona jedną z prężniej rozwijających się dziedzin turystyki. Związane jest to ze starzeniem się społeczeństwa oraz rosnącą popularnością postaw prozdrowotnych.

W województwie warmińsko-mazurskim znajduje się miejscowość uzdrowiskowa Gołdap. Jest to uzdrowisko borowinowo-klimatyczne, specjalizujące się w leczeniu schorzeń ortopedyczno–urazowych, dolnych dróg oddechowych, kobiecych oraz chorób kardiologicznych i neurologicznych. Części miast Frombork, Miłomłyn i Lidzbark Warmiński wraz z przyległymi sołectwami posiadają status obszaru ochrony uzdrowiskowej. W końcowej fazie uzyskania statusu jest wschodnia część gminy Górowo Iławeckie.

Opieka zdrowotna w województwie warmińsko-mazurskim według oceny specjalistów w wielu dziedzinach medycyny nie jest właściwie zabezpieczona. Problem stanowi zapewnienie równego dostępu do świadczeń zdrowotnych (jest to skutek m.in. dużej powierzchni województwa oraz niskiej gęstości zaludnienia)[60]. Występują braki kadrowe lekarzy w wielu specjalizacjach medycznych. Nierównomiernie w regionie rozmieszczone są poradnie specjalistyczne, co skutkuje niewystarczającym dostępem do świadczeń w stosunku do potrzeb (np. chirurgia dziecięca, alergologia, stomatologia, endokrynologia, chirurgia naczyniowa, neurologia). Brakuje personelu pielęgniarskiego i położniczego.

Zaznaczają się bardzo duże różnice w natężeniu zgonów między terenami miejskimi a wiejskimi (liczba zgonów na 100 tys. ludności), na korzyść terenów miejskich. Wskazuje to na niewystarczającą dostępność do lekarzy (zarówno pierwszego kontaktu, jak i specjalistów) na obszarach wiejskich[61]

Ocenia się, że niewystarczająca jest dostępność do świadczeń kardiologicznych (w tym diagnostyki i zabiegów). Zważywszy na to, że choroby sercowo-naczyniowe są główną przyczyną zgonów, rozwiązanie tego problemu wydaje się szczególnie istotne.

[59] BDL GUS 2016 r.;
[60] „Priorytety dla regionalnej polityki zdrowotnej województwa warmińsko-mazurskiego", 2018, Urząd Wojewódzki w Olsztynie;
[61] *Ibidem*;

Coraz większy udział ludności starszej kształtuje aktualne i pozwala określić przyszłe potrzeby w służbie zdrowia. Obecnie brakuje lekarzy specjalistów, poradni i oddziału szpitalnego z dziedziny geriatrii. Odczuwany jest brak holistycznego podejścia do problemów zdrowotnych osób starszych.

Niewystarczająca jest opieka stomatologiczna dzieci i młodzieży, w szczególności na terenach wiejskich, a także świadomość rodziców wprowadzających i utrwalających złe nawyki higieniczne i żywieniowe u małych dzieci.

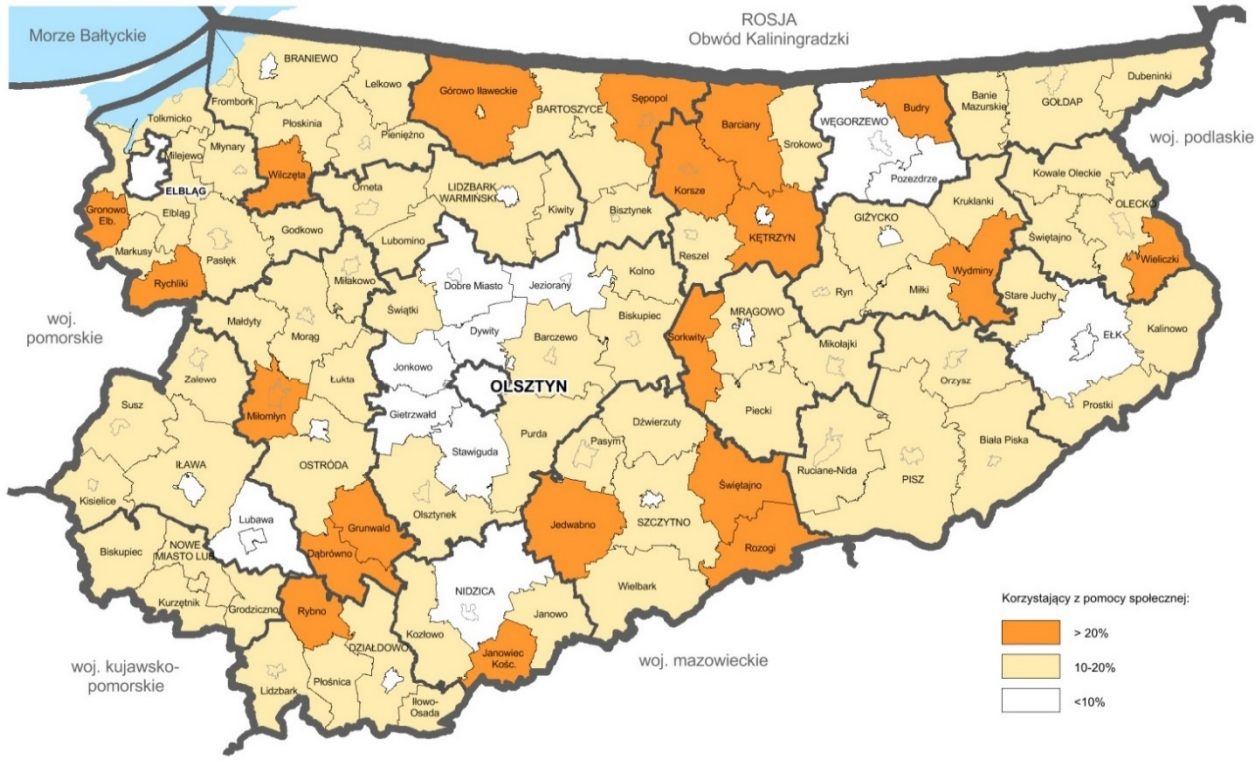
Wśród personelu medycznego obserwuje tzw. dziurę pokoleniową. W przyszłości może ona doprowadzić do pogłębiania problemów w służbie zdrowia. Wskazuje jednocześnie na potrzebę dalszego wspierania szkolnictwa o profilu medycznym.

5.3. Problemy społeczne i pomoc społeczna

Rysunek 35

Województwo należy do regionów o nasilonych problemach społecznych. Sytuacja uległa poprawie przede wszystkim w rodzinach wielodzietnych. Główną przyczyną tego problemu nadal pozostaje długotrwałe bezrobocie oraz niskie zarobki uniemożliwiające zapewnienie rodzinom godnej egzystencji. W 2016 roku ponad 7% ludności regionu oraz ponad 61% ludności objętej świadczeniami pomocy społecznej otrzymało wsparcie z powodu bezrobocia. W przypadku problemu ubóstwa było to odpowiednio 6% oraz 56%[62].

Rysunek 35. Zubożenie ludności i wykluczenie społeczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Informacje Biura ds. pomocy i integracji społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, stan na 2016 rok.

Znaczącą grupę w regionie stanowią osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Najbardziej narażone są osoby: długotrwale bezrobotne, z niskim wykształceniem, w podeszłym wieku oraz niepełnosprawne[63]. Wykluczeniu społecznemu często towarzyszy także ubóstwo.

W stosunku do innych województw w warmińsko-mazurskim znajduje się relatywnie duża grupa osób dotkniętych bezdomnością – niemal 1,4 tys. osób. Największa ich koncentracja występuje w miastach, przede wszystkim w Elblągu, Olsztynie, Ostródzie, Giżycku, Bartoszycach, Iławie[64].

[62] BDL GUS 2016 r.;
[63] „Przyczyny wykluczenia społecznego", www.cmsiko.pl;

Podobnie jak w latach ubiegłych województwo zaliczane jest do regionów o najwyższych potrzebach w zakresie pomocy społecznej. W 2016 roku ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 67,4 tys. rodzin, tj. 164,7,6 tys. osób. Sytuacja w ostatnich latach znacznie poprawiła się. W stosunku do 2013 roku liczba osób korzystających ze świadczeń obniżyła się o ponad 21%. Analiza danych wskazuje, że malejący trend obserwowany jest prawie we wszystkich powodach udzielania świadczeń (jest ich 20). Szczególnie zmniejszyła się liczba rodzin wielodzietnych, którym przyznano świadczenia, a także grupa osób z przyznanym świadczeniem z powodu sieroctwa, bezrobocia oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Niepokojący jest wzrost liczby świadczeń z powodu bezdomności i narkomanii, co może świadczyć o pogłębianiu się problemu. Również wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności w regionie pomimo znacznego spadku jest najwyższy w Polsce, wynosił on 713 (Polska – 418). Różnice w układzie miasto – wieś w regionie są niewielkie.

Prowadzone są różnego typu działania pomocowe wobec osób z kręgu wykluczenia społecznego. W regionie działają między innymi: Centra Integracji Społecznej (11) – zlokalizowane w Olsztynie, Ostródzie, Braniewie, Ełku (2), Piszu (3), Elblągu (2) i Giżycku oraz Kluby Integracji Społecznej (KIS), które tworzą dość rozbudowaną sieć (49) – znajdują się prawie we wszystkich powiatach w województwie, za wyjątkiem powiatów: węgorzewskiego, gołdapskiego oraz m. Olsztyn[65]. Stosunkowo nową formą aktywizacji jest działalność spółdzielni socjalnych, najważniejszego instrumentu ekonomii społecznej. Spółdzielnie wprowadzają schematy funkcjonowania przedsiębiorstwa do rozwiązywania problemów socjalnych i środowiskowych. Ekonomia społeczna ma swoje odzwierciedlenie w polityce społecznej województwa[66]. Szacuje się, że w końcu 2017 roku w województwie warmińsko-mazurskim działało 100 spółdzielni socjalnych[67].

Wzrasta liczba placówek stacjonarnych zajmujących się opieką nad osobami starszymi i przewlekle chorymi oraz zwiększa się liczba miejsc w placówkach już istniejących. W regionie działa 50 domów pomocy społecznej z 4 tys. miejsc. W ciągu ostatnich kilku lat (od 2010 r. do końca 2017 r.) powstało 7 nowych DPS-ów – 3 w Olsztynie i jego najbliższym otoczeniu, 2 w powiecie ełckim, 2 w bartoszyckim, 1 w oleckim i 1 w mrągowskim. Ich powstanie polepszyło dostępność do placówek tego typu w obu rejonach. Nadal jednak dwa powiaty województwa nie mają żadnego DPS: lidzbarski i gołdapski. Zwiększa się liczba placówek prywatnych zajmujących się całodobową opieką nad osobami starszymi. W 2017 roku było ich już 19, z liczbą 710 miejsc.

5.4. Instytucje kultury

Instytucje **kultury wysokiej** koncentrują się przede wszystkim w Olsztynie, a także w mniejszym stopniu w Elblągu. Wyłącznie w tych dwóch miastach zlokalizowane są teatry (stałe) i instytucje muzyczne (filharmonia, orkiestra kameralna).

Województwo zajmuje jedną z ostatnich lokat w kraju pod względem liczby mieszkańców przypadających na jedno miejsce w instytucjach teatralnych i muzycznych w 2016r. – 754 osób (Polska 408 osób)[68].

Muzea zlokalizowane są w 20 miejscowościach w województwie, w 7 znajdują się w fazie organizacji. W zależności od jednostek prowadzących są to muzea[69]:

- regionalne – Olsztyn (3), Olsztynek, Frombork, Węgorzewo, Stębark, Lidzbark Warmiński, Reszel, Morąg, Mrągowo i Szczytno,
- samorządowe, prowadzone przez samorządy gmin lub powiatów – Elbląg, Działdowo, Kętrzyn, Pranie (gm. Ruciane Nida), Ostróda, Pisz oraz będące w trakcie organizacji w Pieckach, Orzyszu i Ełku,
- kościelne – Elbląg i Mikołajki,

[64] Informacja dot. problematyki bezdomności na terenie woj. warmińsko-mazurskiego, stan na 31.12.2017r, Biuro ds. Integracji Społecznej, Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, UM Woj. Warmińsko-Mazurskiego;

[65] Informacja nt. centrów i klubów integracji społecznej funkcjonujących na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, stan na 31.12.2017 r., Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Olsztyn;

[66] „Wojewódzki program rozwoju ekonomii społecznej Warmia i Mazury 2015-2020", 2015, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;

[67] www.spoldzielniesocjalne.org;

[68] BDL GUS 2016 r.;

[69] na podstawie danych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Dziedzictwa Kulturowego, mkidn.gov.pl, stan na 2014/2015;

– pozostałe (prowadzone przez osoby fizyczne lub prawne) – Mrągowo, Wilimowo (k. Olsztyna), Górowo Iławeckie, Węgorzewo, Parcz (k. Kętrzyna). W fazie organizacji są 4 muzea w miejscowościach: Lubawa, Muławki (gm. Kętrzyn), Wojnowo (gm. Ruciane Nida), Lidzbark Warmiński.

Instytucje **kultury masowej** (popularnej, powszechnie dostępnej, także poprzez środki techniczne przekazu) również w największej liczbie występują w Olsztynie, a w dalszej kolejności w Elblągu, Ełku, Iławie, Mrągowie i Lidzbarku Warmińskim. Najwięcej osób korzysta z multipleksów, które zlokalizowane są w Olsztynie, Elblągu i Ełku. W 15 miastach znajdują się kina stałe. Na uwagę zasługują szczególnie tzw. kina studyjne (Elbląg, Olsztyn) oraz lokalne (Ełk, Braniewo, Gołdap, Iława, Lubawa, Morąg, Mrągowo, Olecko). Na terenach atrakcyjnych turystycznie w senonie letnim istotne znaczenie ma działalność amfiteatrów. Najważniejsze obiekty tego typu znajdują się w Olsztynie, Mrągowie, Ostródzie, Lidzbarku Warmińskim, Iławie, Kętrzynie, Ełku.

Najważniejszym ośrodkiem kulturalnym w regionie jest Olsztyn, który charakteryzuje się różnorodnością form działalności kulturalnej oraz ich wysokim poziomem. Drugim co do wielkości ośrodkiem jest Elbląg. Na wyróżnienie zasługują także Ełk, Iława, Mrągowo i Lidzbark Warmiński. Są to miasta, w których stosunkowo nieliczne instytucje prowadzą bogatą działalność kulturalną i są organizatorami imprez rangi krajowej i międzynarodowej.

Na terenach wiejskich kluczową rolę w propagowaniu kultury i integracji społecznej na poziomie lokalnym pełnią biblioteki. Dostępność do nich jest zróżnicowana. W najbardziej niekorzystnej sytuacji są mieszkańcy gmin, w których znajduje się tylko jedna placówka, z reguły w miejscowości gminnej. Są to: gminy miejsko-wiejskie: Frombork, Pieniężno, Młynary, Miłomłyn, Olecko, Barczewo, Jeziorany oraz gminy wiejskie: Rybno, Wilczęta, Grunwald, Łukta, Małdyty, Stare Juchy, Pozezdrze, Barciany, Srokowo, Janowiec Kościelny, Kolno, Dźwierzuty. Należy wspierać działalność bibliotek i w miarę możliwości rozwijać sieć placówek.

5.5. Infrastruktura sportowa

Infrastruktura sportowa w regionie koncentruje się w ośrodkach miejskich. Obiekty najwyższej rangi zlokalizowane są przede wszystkim w Olsztynie. W Elblągu funkcjonuje infrastruktura sportowa o randze regionalnej. Pod względem wyposażenia wyróżniają się także miasta: Ostróda, Iława, Ełk, Giżycko, Gołdap.
Obiekty sportowe o znaczeniu ponadlokalnym w regionie:

– hale sportowo-widowiskowe (Olsztyn, Elbląg, Ełk, Iława, Ostróda, Olecko),
– sale sportowe pełnowymiarowe wielofunkcyjne z 300 i więcej miejscami na trybunach (10),
– lodowiska kryte (Elbląg, Giżycko, Mikołajki),
– baseny kryte: basen o wymiarach olimpijskich 50x25m (Olsztyn) oraz 15 basenów sportowych w tym: baseny o wymiarach 25x21m (Olsztyn, Elbląg), baseny o wymiarach 25x16m (Ełk, Olecko), baseny wymiarach przynajmniej 25x12,5m (Olsztyn – 2, Elbląg, Giżycko, Wilkasy k. Giżycka, Ostróda, Iława, Gołdap, Dobre Miasto, Pisz, Morąg, Lidzbark Warmiński),
– stadiony piłkarskie z przynajmniej 2 tys. miejsc na trybunach (Olsztyn, Elbląg, Ostróda, Iława, Kętrzyn, Ełk, Lubawa[70]),
– stadiony lekkoatletyczne z certyfikatem PZLA (Olsztyn, Lidzbark Warmiński, Olecko, Lubawa, Ełk, Ostróda i Pasłęk),
– lotniska sportowe (Olsztyn, Elbląg),
– tor wyścigowy (Mikołajki) i tory motocrossowe (Olsztyn, Bartoszyce, Lidzbark Warmiński, Giżycko, Reszel, Orneta).

W Olsztynie od 2015 roku funkcjonuje Centrum Rekreacyjno-Sportowe „Ukiel", oferujące całoroczną, nowoczesną infrastrukturę rekreacyjną i sportową (m.in.: promenada spacerowa, ścieżki piesze i rowerowe, kawiarnia i restauracje, wypożyczalnie sprzętów, hala sportowa, place zabaw, kompleks pomostów widokowych i cumowniczych, platformy oraz tarasy wypoczynkowe, zaplecza szatniowo-sanitarne, boiska sportowe, skate park, snow park sztuczne lodowisko). Kompleks cieszy się ogromnym zainteresowaniem mieszkańców i turystów przez cały rok. Na znaczenie i rangę obiektu wpływa także organizacja imprez

[70] liczba miejsc na trybunach w Lubawie jest mniejsza niż 2 tys. ale stadion po modernizacji spełnia wysokie wymagania UEFA jako ośrodek treningowy;

sportowych i artystycznych, w tym cyklicznych, o znaczeniu międzynarodowym i krajowym (m.in. Olsztyn Green Festival).

Olsztyn jako regionalny ośrodek sportowy wymaga wzmocnienia i wykonania kilku kluczowych inwestycji (hala widowiskowo-sportowa, stadion piłkarski, lodowisko kryte). Obecny stan niektórych obiektów nie pozwala na organizację imprez sportowych na poziomie krajowym i międzynarodowym o odpowiednim standardzie (hala „Urania", stadion Stomilu).

W Elblągu w 2017 roku oddano do użytku tor wrotkarski/łyżwiarski. W sezonie zimowym pełni funkcję toru do łyżwiarstwa szybkiego, a w sezonie letnim toru wrotkarskiego. Najważniejszym zadaniem w tym mieście jest zmodernizowanie stadionu piłkarskiego. Elbląg nie posiada także certyfikowanego stadionu lekkoatletycznego.

Rozmieszczenie infrastruktury społecznej rangi ponadlokalnej w regionie wykazuje silną korelację z obszarami koncentracji ludności. Lokalizowana jest głównie w miastach lub ich pobliżu, odpowiednio do wielkości i rangi ośrodka miejskiego. Kluczowym ośrodkiem obsługi ludności w zakresie infrastruktury społecznej o charakterze regionalnym jest Olsztyn. Ważną funkcją wspomagającą pełni Elbląg, a w mniejszym zakresie także Ełk. Spośród pozostałych miast wyróżniają się: Iława, Ostróda, Giżycko i Szczytno.

6. Sfera gospodarcza

Mapa 20

6.1. Gospodarka w regionie

Województwo warmińsko-mazurskie należy do grupy najsłabszych gospodarczo regionów w kraju. W 2015 r. w regionie wygenerowano około 2,7% krajowej wartości PKB, a wartość wskaźnika PKB na mieszkańca stanowiła niespełna 71% wartości wskaźnika dla kraju. W podregionie olsztyńskim wypracowana została blisko połowa PKB województwa (około 37,5 tys. zł/mieszkańca), a w podregionie elbląskim około 35% (ok. 31,6 tys. zł/mieszkańca) [71,72].

Istotnymi czynnikami kształtującymi profile gospodarcze regionu są zasoby naturalne: wody powierzchniowe, lasy, gleby oraz złoża surowców naturalnych. Przekłada się to na strukturę branżową podmiotów gospodarczych – udział podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON związanych z działalnością rolniczą, leśnictwem i rybołówstwem w województwie warmińsko-mazurskim prawie dwukrotnie przekracza średnią krajową. Udział przemysłu (łącznie z budownictwem i górnictwem) wynosi blisko 20% i zbliżony jest do średniej krajowej (21%). Najwięcej podmiotów gospodarczych związanych jest z handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych i stanowi 20% wszystkich podmiotów w województwie (Polska – blisko 24%)[73]

Gospodarka regionu zdominowana jest przez sektor prywatny – prywatne podmioty gospodarcze stanowią ponad 95% wszystkich jednostek w województwie. W większości są to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (72,9%), drugą co do wielkości grupą są spółki (7,2%) handlowe i cywilne. Podstawą funkcjonowania gospodarki w regionie są małe przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób (95%)[74].

Województwo, głównie ze względu na niekorzystne od lat procesy społeczno-gospodarcze, niską intensywność urbanizacji i uprzemysłowienia oraz słabą dostępność transportową, znalazło się w grupie województw o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej[75]. Szansą na wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu jest rozwój w oparciu o unikatowe zasoby oraz przyciąganie inwestorów mogących efektywnie je wykorzystać.

Zakładany obecnie model rozwoju gospodarki bazuje na mocnych stronach, konkurencyjności i potencjale rozwojowym regionu. Gospodarka powinna rozwijać się w oparciu o wyznaczone trzy inteligentne specjalizacje: „Ekonomia wody", „Żywność wysokiej jakości" oraz „Drewno i meblarstwo"[76]; niemniej jednak wraz z rozwojem gospodarki regionu możliwe jest pojawienie się w przyszłości nowych specjalizacji.

Ponadto położenie województwa przy granicy z obwodem kaliningradzkim może być szansą na rozwój gospodarczy z rynkami Europy Wschodniej i Rosji.

---

[71] BDL GUS 2015 r.;

[72] „Województwo warmińsko-mazurskie 2017 – Podregiony, Powiaty, Gminy" 2017, Urząd Statystyczny w Olsztynie;

[73] BDL GUS 2017 r.;

[74] *Ibidem;*

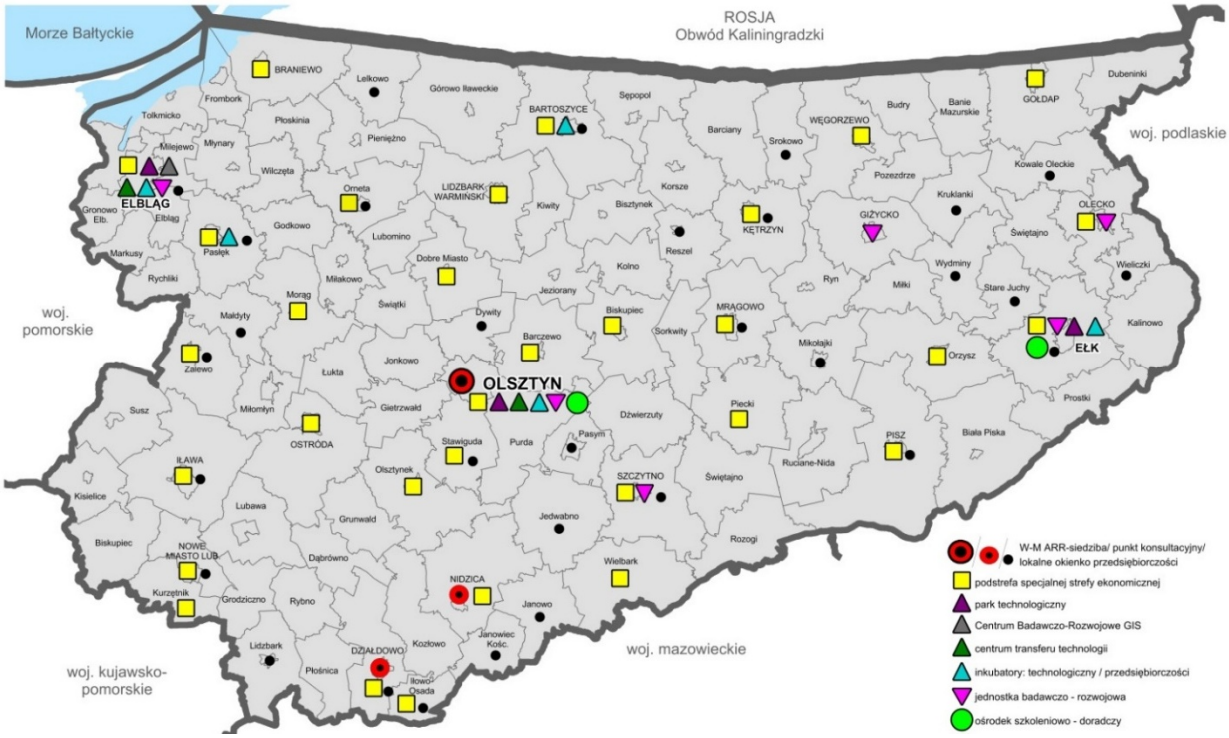
[75] „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2017 r.", 2017, Raport przygotowany na zlecenie Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu S.A. w Instytucie Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa;

[76] „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025", 2013, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;

Infrastruktura wsparcia działalności gospodarczej Rysunek 36. W województwie funkcjonują różnorodne formy instytucjonalne oraz organizacyjne działające na rzecz przedsiębiorczości oraz innowacyjności podmiotów gospodarczych. Pełnią one funkcje usługowe, tworząc specyficzną infrastrukturę wsparcia, umożliwiającą dynamizację procesów rozwojowych oraz realizację wyznaczonych strategii. Do najważniejszych instytucji wspierających działalność gospodarczą należą:

- specjalne strefy ekonomiczne (SSE), oferujące pomoc publiczną udzielaną inwestorom oraz korzystnie położone, uzbrojone grunty przeznaczone pod inwestycje gospodarcze: Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna (1364,7 ha w 37 podstrefach, w tym 30 podstref o pow. 1210,9 ha na terenie województwa warmińsko-mazurskiego) oraz Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna (3 podstrefy na terenie województwa warmińsko-mazurskiego – 209,79 ha);
- parki technologiczne stanowiące zespoły wyodrębnionych nieruchomości wraz z infrastrukturą techniczną, tworzone w celu udoskonalania przepływu wiedzy i technologii pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorcami: Olsztyn, Elbląg, Ełk;
- jednostki naukowe i badawczo rozwojowe (B+R) uznane w kraju i zagranicą, o znaczącym dorobku naukowym, wysoko oceniane za wdrożenia nowych technologii, sprzedaży licencji oraz udział w międzynarodowych projektach badawczych; jednostki B+R, są to jednostki prowadzące prace naukowe obok innej działalności np. centra naukowo-techniczne, rolnicze zakłady doświadczalne, pracownie projektowe, budowlane i technologiczne itd. oraz szkoły wyższe; najważniejsze jednostki naukowe oraz B+R działają w Olsztynie: Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN, Instytut Rybactwa Śródlądowego im. Stanisława Sakowicza, Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski oraz Centrum Badań i Rozwoju Mleczarstwa (najbardziej zaawansowane w Polsce) i Centrum Żywności Naturalnej i Tradycyjnej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego; liczącą się w regionie i w Polsce jest również Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu specjalizująca się w ICT i technologiach środowiskowych;
- Centrum Badawczo-Rozwojowe w Elblągu oraz centra transferu technologii w Olsztynie i Elblągu;
- inkubatory przedsiębiorczości w Olsztynie i Elblągu oraz inkubatory technologiczne w Elblągu, Ełku, Pasłęku, Olsztynie i Bartoszycach.

Rysunek 36. Infrastruktura wsparcia działalności gospodarczej

Źródło: opracowanie własne.

Rozwój gospodarczy regionu wzmacniają również instytucje wspierające przedsiębiorców m.in.: Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego, Punkty Regionalnego Systemu Wspierania Przedsiębiorczości, izby gospodarcze i rzemieślnicze, cechy i spółdzielnie rzemieślnicze.

Dla rozwoju gospodarczego województwa istotne znaczenie mają również klastry (forma współpracy przedsiębiorstw) działające głównie w branżach: spożywczej, meblarskiej i turystycznej.

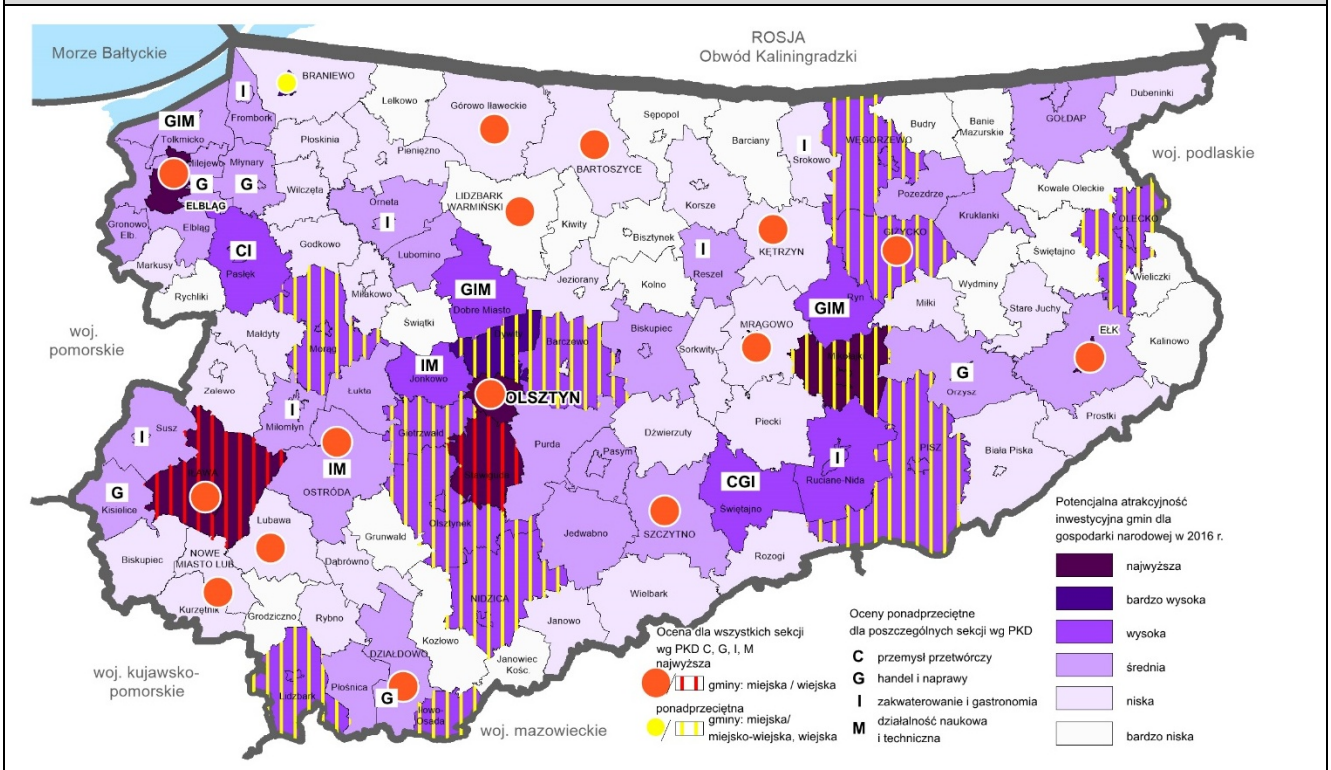
Ośrodki gospodarcze, to miasta koncentrujące różne formy działalności gospodarczej. Wyróżniają się przedsiębiorczością, nasyceniem podmiotami gospodarczymi oraz znaczną liczbą zatrudnionych poza sektorem rolnym. Istotne znaczenie dla ośrodka ma obecność kluczowych zakładów przemysłowych (zatrudniających powyżej 100 pracowników i osiągające najlepsze wyniki finansowe) oraz pełnienie funkcji ośrodka obsługi ruchu turystycznego. W województwie wyróżnia się ośrodki gospodarcze Mapa 20, o znaczeniu:

- ponadregionalnym – Olsztyn, ośrodek o najwyższym nasyceniu podmiotami gospodarczymi przemysłu: spożywczego, maszynowego, drzewnego, ośrodek naukowy PAN; Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny (ponad 60 firm na różnym etapie rozwoju i zaawansowania technologicznego, działające w branżach: geoinformatycznej, informatycznej, biotechnologicznej), siedziba Warmińsko-Mazurskiej Agencji Rozwoju Regionalnego; ośrodek obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu ponadregionalnym; korzystna komunikacja – pobliski Port Lotniczy Olsztyn – Mazury w Szymanach, położenie przy drogach krajowych nr:16, 51 i 53;
- regionalnym I stopnia – Elbląg, ośrodek o bardzo wysokim nasyceniu podmiotami gospodarczymi przemysłu: metalowego, maszynowego, lekkiego, chemicznego, spożywczego, i drzewnego; Elbląski Park Technologiczny ponad 20 firm na różnym etapie rozwoju i zaawansowania technologicznego, działające w branżach: jakości środowiska, metalowej, chemicznej, technologii drewna i mebli, informatycznej); ośrodek obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu regionalnym; ośrodek wzmacnia: port morski i morskie przejście graniczne, pobliskie drogowe przejścia graniczne w Grzechotkach i Gronowie, położenie przy drogach krajowych nr 7 i 22, sąsiedztwo metropolii Trójmiejskiej, a w przyszłości szybki dostęp do planowanej w sieci TEN-T multimodalnej platformy logistycznej w Braniewie (wariantowo z lokalizacją w Ełku);
- regionalnym II stopnia:
  - Ełk – ośrodek gospodarczy o wysokim nasyceniu podmiotami gospodarczymi przemysłu: spożywczego, drzewnego, maszynowego; SSE; Park Naukowo-Technologiczny (kilkanaście firm na różnym etapie rozwoju i zaawansowania technologicznego, działające w branżach: maszynowej, chemicznej, elektrotechnicznej, informatycznej); ośrodek obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu regionalnym ośrodek wzmacnia położenie przy drogach krajowych nr 16 i 65, a w przyszłości przy projektowanych trasach „Via Baltica" i „Rail Baltica" oraz proponowana w sieci TEN-T multimodalna platforma logistyczna (wariantowo z lokalizacją w Braniewie),
  - Iława – ośrodek gospodarczy o wysokim nasyceniu podmiotami gospodarczymi przemysłu: spożywczego, drzewnego, maszynowego; ośrodek obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu ponadregionalnym; SSE; ośrodek wzmacnia położenie przy drogach krajowych nr S5,
  - Ostróda – ośrodek gospodarczy o wysokim nasyceniu podmiotami gospodarczymi przemysłu: spożywczego, maszynowego; ośrodek obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu ponadregionalnym; SSE; EXPO Arena Mazury – największy i najnowocześniejszy kompleks targowo-konferencyjny w północnej Polsce; ośrodek wzmacnia położenie przy drogach krajowych nr S7, S16 i 15,
- lokalnym I stopnia – są to miasta wyróżniające się nasyceniem podmiotami gospodarczymi, położone przy głównych ciągach komunikacyjnych, na terenie większości z nich funkcjonuje SSE. Do ośrodków takich zaliczają się: Bartoszyce, Działdowo, Giżycko, Gołdap, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Lubawa, Mrągowo, Nidzica, Olecko, Olsztynek, Szczytno, Węgorzewo;
- lokalnym II stopnia: Barczewo, Biskupiec, Braniewo, Dobre Miasto, Górowo Iławeckie, Morąg, Mikołajki, Nowe Miasto Lubawskie, Orneta, Pasłęk, Pisz, Susz.

Na terenie województwa, obok ośrodków gospodarczych, występują również obszary wysokiej aktywności gospodarczej. Są to tereny wiejskie, charakteryzujące się występowaniem zjawisk i procesów gospodarczych o wysokiej jakości (wysokie wskaźniki przedsiębiorczości, innowacyjność, występowanie szczególnych form działalności gospodarczej oraz jednostek otoczenia biznesu). Obszary te usytuowane są w otoczeniu ośrodków gospodarczych oraz wzdłuż głównych korytarzy komunikacyjnych. Największym potencjałem charakteryzują się obszary w otoczeniu Olsztyna, Elbląga, Ełku oraz Ostródy i Iławy.

Województwo warmińsko-mazurskie cechuje się znacznym wewnętrznym zróżnicowaniem potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej (stanowiącej wynik istniejących warunków do prowadzenia działalności gospodarczej). Obszarami o najwyższej atrakcyjności inwestycyjnej są miasta Olsztyn, Elbląg, Ełk, Ostróda, Iława, Giżycko, Bartoszyce, Działdowo, Górowo Iławeckie, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Lubawa, Mrągowo, Nowe Miasto Lubawskie oraz Szczytno. Spośród gmin wiejskich najwyższą atrakcyjnością dla potencjalnych inwestorów cechują się gminy Stawiguda i Iława. Do gmin o ponadprzeciętnej ocenie należą gmina miejska Braniewo, gminy wiejskie: Dywity, Gietrzwałd, Giżycko, Iłowo-Osada oraz gminy miejsko-wiejskie: Barczewo, Lidzbark, Mikołajki, Morąg, Nidzica, Olecko, Olsztynek, Pisz, Węgorzewo. Istotny potencjał dla rozwoju gospodarki narodowej posiadają obszary położone w centralnej i zachodniej części województwa, w sąsiedztwie Olsztyna oraz w obrębie Wielkich Jezior Mazurskich. Do obszarów o najniższej atrakcyjności należą przede wszystkim gminy położone w północnej i wschodniej części województwa[77] Rysunek 37.

Rysunek 37. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna gmin województwa warmińsko-mazurskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji PKD

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rysunku 2 w opracowaniu „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2017 r.", 2017, Raport przygotowany na zlecenie Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu S.A. w Instytucie Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (str.13).

6.2. Przemysł

Województwo warmińsko-mazurskie jest jednym z najmniej uprzemysłowionych regionów w kraju a istniejący przemysł bazuje głównie na potencjale lokalnych zasobów. Kluczowe gałęzie gospodarki województwa to przemysł spożywczy, drzewny, chemiczny oraz maszynowy. W produkcji sprzedanej przemysłu dominuje przetwórstwo przemysłowe 95,1% (Polska 87,2%), w którym czołowe miejsce zajmuje produkcja artykułów spożywczych (37%), produkcja mebli (12%) i wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny (6%) oraz produkcja wyrobów z metalu (6%)[78,79].

[77] „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2017 r.", 2017, Raport przygotowany na zlecenie Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu S.A. w Instytucie Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa;
[78] *Ibidem*;
[79] BDL GUS 2017 r.;

Specyfika i zasoby regionu sprzyjają rozwojowi przemysłu spożywczego. Największe znaczenie ma produkcja artykułów żywnościowych i napojów, zwłaszcza produkcja mięsa drobiowego (indyczego), wołowego i wieprzowego, a także produkcja wędlin, wyrobów mleczarskich oraz piwa[80]. Istotna pozycje w wyrobach spożywczych zajmuje również produkcja soków owocowo-warzywnych, mrożonek oraz miodu i ryb (ryby wędzone i konserwy rybne). Produkcja wyrobów spożywczych oparta jest przede wszystkim na surowcach lokalnych o wysokiej jakości (największa liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce). Potencjałem rozwoju branży spożywczej jest zaplecze badawczo-rozwojowe, które przyczynia się do wprowadzania innowacyjnych rozwiązań – przoduje przemysł mleczarki (nowe technologie serów dojrzewających, twarogów, śmietanki, kazeiny), mięsny, przetwórstwo owocowo-warzywne.

Sektorem wysokiej szansy jest przemysł drzewny, którego potencjałem jest łatwość pozyskania surowców. Region jest wiodącym eksporterem mebli i wyrobów stolarskich (ponad 14% udział w produkcji krajowej mebli) oraz czołowym producentem tarcicy iglastej i liściastej (12%). Na terenie województwa działa wiele zakładów z branży drzewnej lub z nią związanych (tartaki, zakłady meblarskie). Największe skupiska firm przemysłu meblarskiego znajdują się w powiatach iławskim, działdowskim, piskim, elbląskim i olsztyńskim.

W pozostałych działach przemysłu znacząca jest produkcja wyrobów z gumy (ponad 40% produkcji krajowej wyrobów gumowych pochodzi z Olsztyna) i tworzyw sztucznych (opakowania), maszyn do obróbki plastycznej metali (blisko połowa produkcji krajowej), a także uznana na świecie produkcja jachtów i łodzi. Znaczącą rolę odgrywa również sektor wyrobów tekstylnych, skórzanych oraz produkcja wyrobów z surowców mineralnych (szkło).

Największymi ośrodkami koncentracji przemysłu są Olsztyn i Elbląg, w których skupiają się zakłady kluczowych sektorów. Wyraźne nasycenie takimi zakładami charakteryzuje także Ełk, Ostródę, Lubawę i Iławę, a pojedyncze zakłady znajdują się w: Kętrzynie, Działdowie, Morągu, Nidzicy i Dobrym Mieście. Największe zróżnicowanie branżowe zakładów kluczowych charakteryzuje Olsztyn, Elbląg i Ełk.

Zachodnią część województwa oraz powiat piski we wschodniej części charakteryzuje znaczna różnorodność specjalizacji przemysłu. Dominują skupiska przemysłu maszynowego, drzewnego, chemicznego i spożywczego.

6.3. Turystyka

Mapy 21 i 22, Rysunek 38

Gospodarka turystyczna dzięki istniejącym uwarunkowaniom i potencjałom, ma szansę stać się jedną z wiodących dziedzin gospodarki w regionie. W porównaniu do innych turystycznych regionów kraju, pozycja województwa warmińsko-mazurskiego ciągle nie jest wystarczająco silna i konkurencyjna.

Na rzecz rozwoju turystyki w regionie działają władze samorządowe wspierając różne inicjatywy i promocje. Do najważniejszych zaliczają się: „Mazury Cud Natury", Polska Krajowa Sieć Miast Cittaslow w ramach Międzynarodowej Sieci Miast Cittaslow czy „Dziedzictwo Kulinarne Warmia Mazury Powiśle".

Województwo utożsamiane jest z markami: Mazury Cud Natury, Warmia i Mazury, Kraina 1000 Jezior, które rozpoznawalne są w kraju i za granicą; kojarzone nie tylko z aktywnym wypoczynkiem nad jeziorami, ale także z wizerunkiem regionu czystego, spokojnego, ekologicznego z bogatą ofertą turystyki aktywnej w różnych formach oraz kuchnią regionalną. Rozwojowi turystyki sprzyja również przygraniczne położenie oraz powiązania z sąsiednimi województwami, które realizowane są m.in. poprzez: szlaki turystyczne, wspólne parki krajobrazowe (Górznieńsko-Lidzbarski, Brodnicki), obszary Żuław i Zalewu Wiślanego oraz inicjatywy i projekty wspierające rozwój turystyki.

W 2017 r. udział podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD „Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne" wynosił 2,9% (przy średniej krajowej 3,1%). Wyższy udział odnotowano w województwach: pomorskim, zachodniopomorskim, śląskim, dolnośląskim i małopolskim. Udział osób zatrudnionych w ww. sekcji w stosunku do ogółu pracowników wszystkich sekcji był na poziomie 1,8%, tj. nieco poniżej średniej krajowej (2% w 2016 r.). W regionie działają branżowe organizacje turystyczne – LOT-y (9) i klastry turystyczne (np.: Elbląski KT, KT Mazury Zachodnie), które m.in. inicjują współpracę i integrację społeczności w zakresie rozwoju lokalnej turystyki.

Głównymi czynnikami wpływającymi na atrakcyjność turystyczną województwa są cechy fizyczno-geograficzne: największa w kraju liczba jezior, urozmaicona rzeźba terenu, bogactwo form morfologicznych,

[80] „Możliwości eksportowe województwa warmińsko-mazurskiego", Katalog eksportowy z 2012 r., Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie;

duże kompleksy leśne oraz wysoka, nie tylko w skali kraju, ale i Europy, jakość i stan środowiska przyrodniczego (liczne obszary przyrodnicze prawnie chronione). Równocześnie, te zasoby środowiska świadczą o wrażliwości obszarów na antropopresję. Istotne znaczenie mają również zasoby dziedzictwa kulturowego, które wyróżniają region pod względem ich nasycenia i różnorodności. Jednocześnie rozwijająca się infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna stwarza możliwości rozszerzania i uatrakcyjniania oferty dla turystów. Wszystkie te czynniki stanowią podstawę do tworzenia przewagi konkurencyjnej regionu.

W regionie funkcjonują rozpoznawalne atrakcje turystyczne oraz produkty turystyczne i wizerunkowe o znaczeniu ponadregionalnym i międzynarodowym:

- „Szlak Wielkich Jezior Mazurskich – najbardziej rozwinięty i konkurencyjny produkt turystyki żeglarskiej w Europie środkowo-wschodniej”[81],
- „Unikalne w skali Europy produkty wizerunkowe – Kraina Kanału Elbląskiego oraz Kraina Wielkich Jezior Mazurskich”[82],
- „Szlak kajakowy rzeki Krutyni – jeden z najbardziej popularnych i znanych w kraju i w Europie”[83],
- szlak rowerowy Green Velo przebiegający przez 5 województw Polski Wschodniej,
- miejscowości Mikołajki, Giżycko, Ostróda, Mrągowo uznane w skali kraju centra turystyczne,
- wydarzenia przyciągające turystów (m.in.: Rajd Polski, inscenizacja Bitwy pod Grunwaldem, Piknik Country i Mazurska Noc Kabaretowa w Mrągowie, Międzynarodowy Festiwal Jazzu Tradycyjnego „Złota Tarka” w Iławie, Olsztyn Green Festival, Międzynarodowe Zawody Balonowe w Ełku, Festiwal Piosenki Żeglarskiej i Morskiej w Giżycku),
- wyróżniki kulturowe, m.in.: Mikołaj Kopernik, „Wilczy Szaniec”, Tannenberg, Grunwald, Zakon Krzyżacki, zamki gotyckie[49],
- obiekty sakralne i centra turystyki pielgrzymkowej (Gietrzwałd, Święta Lipka).

Analizy wskaźnikowe wskazują, że zasoby bazy noclegowej i ruch turystyczny w województwie nie są rozwinięte zbyt silnie, szczególnie w odniesieniu do innych turystycznych regionów w Polsce (górskie, nadmorskie). Jednocześnie zauważa się tendencje rozwojowe w zakresie infrastruktury i obsługi ruchu turystycznego. Oferta miejsc noclegowych w regionie w 2016 roku wynosiła ponad 41 tys.[84], co stanowi 5,5% wszystkich miejsc noclegowych w kraju. Dodatkowo, miejsca noclegowe zapewniają również jednostki pływające na jeziorach. Szacuje się, że ich liczba może sięgać nawet 40 tysięcy[85]. Ta znacząca liczba miejsc noclegowych nie jest monitorowana i nie jest uwzględniana w statystykach GUS. Szczególnie zauważalny jest wzrost liczby obiektów hotelarskich (w tym o najwyższym standardzie) oraz liczby całorocznych miejsc noclegowych. Największą podaż miejsc noclegowych rejestruje się ciągle w okresie wakacyjnym, choć w stosunku do ubiegłych lat wzrasta zainteresowanie ofertą noclegową poza sezonem (szczególnie tzw. przedłużone weekendy, wyjazdy biznesowe, konferencje). Wskaźnik wykorzystania miejsc noclegowych w 2016 r. wynosił 32%, co oznacza, że wynajęto zaledwie 1/3 miejsc noclegowych.

Obiekty noclegowe zbiorowego zakwaterowania charakteryzuje zróżnicowana struktura rodzajowa; największą liczbą miejsc noclegowych dysponują hotele (1/3 wszystkich miejsc noclegowych). Szczególnym zainteresowaniem cieszą się ośrodki wczasowe, wypoczynkowe oraz obiekty indywidulanego zakwaterowania (pokoje gościnne, kwatery). Stosunkowo popularnym rodzajem obiektów szczególnie hotelarskich, są obiekty zabytkowe adaptowane do funkcji turystycznej. W województwie powstały hotele 5 gwiazdkowe: Iława, Siła (gm. Gietrzwałd), Mikołajki, Wysoka Wieś (gm. Ostróda) i hotele 4 gwiazdkowe: Lidzbark Warmiński, Ryn, Giżycko, Mikołajki – 2 hotele, Elbląg – 2 hotele, Dorotowo (gm. Stawiguda), Stare Sady (gm. Mikołajki), Stare Jabłonki (gm. Ostróda), Kromerowo (gm. Barczewo), Olsztyn, Worliny (gm. Łukta), Warchały (gm. Jedwabno), Ostróda, Iława[86]. Zarówno obiekty bazy noclegowej, jak i ogólnodostępna infrastruktura i zagospodarowanie turystyczne, rekreacyjne ciągle wymagają, pomimo prowadzonych prac, działań naprawczych, modernizacji, rozszerzania oferty, w tym całorocznej.

Baza noclegowa zbiorowego zakwaterowania koncentruje się głównie w rejonach atrakcyjnych turystycznie w miastach: Olsztyn, Mikołajki, Iława, Giżycko, Mrągowo, Elbląg (blisko 35% całej bazy

[81] „Strategia rozwoju turystyki województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025”, 2016, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
[82] *Ibidem*;
[83] *Ibidem*;
[84] BDL GUS 2016 r.;
[85] „Ewaluacja Strategii rozwoju turystyki województwa warmińsko-mazurskiego”, grudzień 2013 – kwiecień 2014, raport opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
[86] Centralna Ewidencja i Wykazy w Turystyce, luty 2017 r., Ministerstwo Sportu i Turystyki, www.msit.gov.pl;

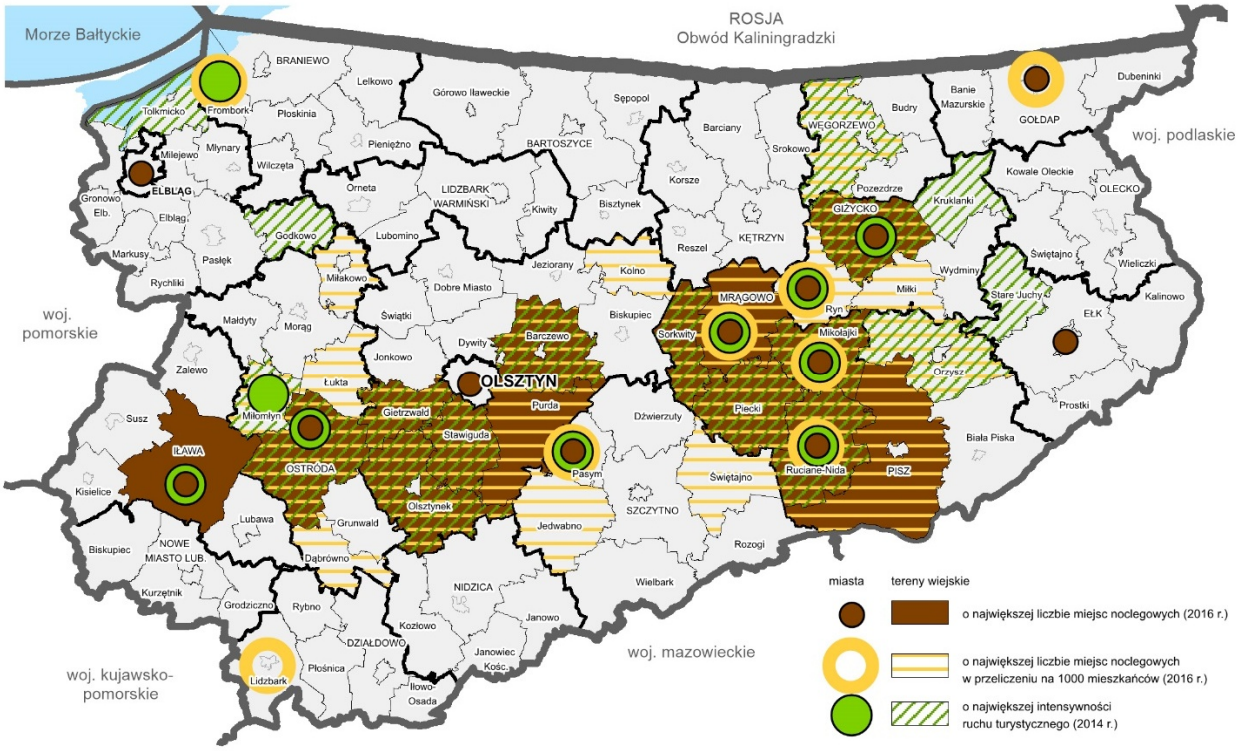
noclegowej w województwie) oraz na obszarach wiejskich gmin: Giżycko, Ruciane-Nida, Purda, Olsztynek, Ostróda, Piecki.

W 2016 roku w regionie udzielono 3,2 mln noclegów (4% ogółu udzielonych noclegów w kraju). W tym samym roku z noclegów skorzystało 1,3 mln turystów (wg danych GUS), co stanowi 4,3% ogółu turystów korzystających z noclegów w Polsce. Inne szacunki wskazują, że liczba turystów w regionie może sięgać nawet 2,5 mln rocznie[87]. Większość turystów stanowią turyści krajowi (69%).

Największą intensywnością ruchu turystycznego charakteryzują się miasta i gminy: Mikołajki, Ryn, Ruciane-Nida, Giżycko, Pasym, Miłomłyn, Mrągowo, Ostróda, Frombork, Gołdap, Olsztynek, Stawiguda, Jedwabno.

Odwiedzający województwo turyści korzystają również z kwater i gospodarstw agroturystycznych oraz z innych obiektów nierejestrowanych w statystykach GUS. Kwatery i gospodarstwa agroturystyczne zlokalizowane są przede wszystkim na terenie powiatów: mrągowskiego, giżyckiego, węgorzewskiego, ełckiego i lidzbarskiego oraz gmin wiejskich: Mikołajki, Purda, Grunwald, Ełk, Iława, Ruciane-Nida, Biskupiec.

Rysunek 38. Turystyka – baza noclegowa i ruch turystyczny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS 2014, 2016 r.

Szlaki i trasy turystyczne. Przez obszar województwa warmińsko-mazurskiego prowadzą oznakowane szlaki i trasy turystyczne drogowe, rowerowe, piesze i wodne oraz opracowywane są plany i koncepcje przebiegu nowych tras Mapa 21:

a) trasy i szlaki o przebiegu międzynarodowym:

– rowerowe:

- trasa międzynarodowa R 1, w ramach europejskiego programu EuroRoute, prowadząca z Calais (Francja) do Petersburga (Rosja),
- planowana trasa międzynarodowa R 10 przebiegająca przez państwa nadbałtyckie,
- planowana trasa międzynarodowa R 13 („Żelazna Kurtyna") przebiegająca przez obszary chronione położone wzdłuż granic 14 państw członkowskich UE, od Morza Barentsa do Morza Czarnego, na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego przebieg tras R 1 i R 13 planowany jest w jednym korytarzu w obszarze nadzalewowym,

[87] Ilu-turystow-odwiedza-region-Pomorze-i-Malopolska-przed-nami.html#axzz3k6lR5RjM, http://gazetaolsztynska.pl/194813;

- wodne:
    - kajakowe – rzeki Łyna (Ława) i Węgorapa (Angrapa),
    - planowana międzynarodowa droga wodna E 70 z Rotterdamu (Holandia) do Kłajpedy (Litwa) na obszarze województwa obejmuje Kanał Jagielloński, rzekę Elbląg i strefę Zalewu Wiślanego,
- piesze: planowane korytarze długodystansowych szlaków E 11 (Holandia – Łotwa) i E 9 (Portugalia – Estonia),

b) trasy i szlaki o przebiegu międzyregionalnym:

- rowerowe:
    - Nadzalewowa Trasa Rowerowa R 64 prowadząca wokół Zalewu Wiślanego,
    - trasa rowerowa GreenVelo (tzw. Trasa Polski Wschodniej) o długości około 2000 km biegnąca od Warmii i Mazur na Podkarpacie,
    - Szlak Mennonitów (Gdańsk – Elbląg),
    - korytarz Trasy Tysiąca Jezior Północnych,
- drogowe: Szlak Zamków Gotyckich, na szlaku miejscowości z zamkami gotyckimi Warmii, Mazur, Powiśla i Kaszub (Bytów – Ryn),
- wodne:
    - kajakowe – rzeki: Pisa, Lega, Ełk, Działdówka (Wkra), Omulew,
    - Pętla Żuławska trasa wodna łącząca szlaki wodne Wisły, Martwej Wisły, Szkarpawy, Wisły Królewieckiej, Nogatu, Wisły Śmiałej, Wielkiej Świętej – Tugi, Motławy, Kanału Jagiellońskiego, rzeki Elbląg i Pasłęki, a także wody Zalewu Wiślanego,
    - planowana droga wodna łącząca Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanałem Augustowskim,
- piesze:
    - Szlak Kopernikowski (Olsztyn – Toruń),
    - Szlak Świętego Jakuba (w części planowany, w dwóch przebiegach: Droga Polska z Ogrodnik oraz Droga Pomorska z Braniewa do Santiago de Compostela w Hiszpanii),

c) trasy i szlaki o przebiegu regionalnym znaczenia międzynarodowego i ponadregionalnego:

- drogowe:
    - Szlak Kopernikowski,
    - Szlak Kanału Elbląskiego,
    - Szlak Fortyfikacji Mazurskich,
    - Szlak Pętli Grunwaldzkiej,
    - Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej,
- rowerowe: planowana trasa Pętla Mazurska,
- wodne:
    - Szlak Wielkich Jezior Mazurskich,
    - Kanał Elbląski,
    - kajakowe – rzeki: Krutynia i Wel,
- piesze: Szlak Grunwaldzki.

W system istniejących szlaków i tras wpisują się również te o znaczeniu lokalnym, prowadzące po lokalnych atrakcjach, zabytkach i interesujących krajobrazowo-przyrodniczych miejscach. Szlaki i trasy turystyczne znakowane i utrzymywane są głównie przez PTTK (w województwie ok. 3 tys. km szlaków), ale także przez jednostki samorządowe w porozumieniu z organizacjami i stowarzyszeniami, Lasy Państwowe, zarządy dróg. Dla prawidłowego funkcjonowania tras i szlaków w województwie konieczne jest stworzenie zintegrowanego systemu utrzymanych i oznakowanych (zgodnie z instrukcjami) szlaków (uwzględniających ich znaczenie) wraz z punktami węzłowymi, uzupełnionego o system identyfikacji graficznej atrakcji i szlaków.

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego wyodrębniają się obszary atrakcyjne turystycznie. Koncentrują się w strefie Zalewu Wiślanego oraz w pasie pojezierzy, obejmując centralną i południową część województwa, od zachodniej do północno-wschodniej granicy, tworząc system powiązanych ze sobą terenów. Na tle obszarów atrakcyjnych turystycznie wyróżniają się te, o najwyższej atrakcyjności turystycznej obejmujące Krainę Wielkich Jezior Mazurskich, Pojezierza: Mrągowskie, Olsztyńskie, Iławskie. Obszary te cechują się szczególnymi uwarunkowaniami fizycznogeograficznymi, przydatnością i atrakcyjnością zasobów oraz walorów przyrodniczych i kulturowych do rozwoju turystyki, a także stanem zagospodarowania turystycznego, zdolnością i jakością obsługi ruchu turystycznego czy wielkością ruchu turystycznego.

Jednocześnie obszary atrakcyjne turystycznie charakteryzują się wysoką jakością środowiska przyrodniczego, a tym samym ogromną wrażliwością na antropopresję.

Na terenie województwa można zidentyfikować miasta pełniące funkcję ośrodków obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu ponadregionalnym: Mikołajki, Giżycko, Olsztyn, Ostróda, Mrągowo, Iława oraz regionalnym: Ełk, Węgorzewo, Ryn, Olsztynek, Nidzica, Szczytno, Frombork, Elbląg, Gołdap, Olecko, Ruciane Nida, Pisz, Lidzbark Warmiński, Reszel.

Zasoby i walory środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz istniejąca infrastruktura turystyczna na obszarze województwa predestynują region do rozwoju poszczególnych form turystyki. Do kluczowych należą:

a) Turystyka kwalifikowana:

– turystyka wodna stanowi jedną z najważniejszych form turystyki kwalifikowanej, czemu sprzyjają hydrograficzne uwarunkowania regionu: blisko 2,5 tys. naturalnych zbiorników wodnych (w tym największe w Polsce jeziora Śniardwy i Mamry), systemy naturalnie i antropogenicznie połączonych zbiorników wodnych tworzących sieci szlaków żeglarskich, w tym najdłuższy w Polsce szlak Wielkich Jezior Mazurskich (o dł. ok. 130 km, z odgałęzieniami – blisko 200 km), szlak Pojezierza Iławskiego (jez. Jeziorak), rzeki – szlaki kajakowe (m.in.: Krutynia, Łyna, Pisa, Wel) o długości łącznej, wg danych PTTK, 870 km oraz akwen Zalewu Wiślanego. Preferowane rodzaje turystyki: żeglarstwo, kajakarstwo, pływanie, nurkowanie, surfing, bojery, wędkarstwo, realizowane przede wszystkim w obrębie obszarów pojezierzy: Mazurskiego, Olsztyńskiego, Mrągowskiego, Iławskiego, Ełckiego oraz Zalewu Wiślanego, a także w miastach pełniących funkcję głównych ośrodków sportów wodnych, z rozwiniętą ofertą i bazą: Mikołajki, Giżycko, Węgorzewo, Iława, Ostróda, Ryn, Ruciane-Nida, Olsztyn. Turystykę wodną można realizować również na Kanale Elbląskim (żegluga pasażerska, kajakarstwo);
– turystyka rowerowa realizowana w oparciu o trasy i ścieżki rowerowe. Turystyka rowerowa w regionie funkcjonuje w dwóch formach: wycieczki tzw. rekreacyjne (bez noclegu) – i ta forma przeważa, oraz podróże rowerowe z noclegiem. Specjalnym rodzajem jest kolarstwo górskie. Trasy rowerowe o znaczeniu ponadregionalnym koncertują się głównie w północno-zachodniej części województwa tworząc tzw. korytarz nadzalewowy. Istotne znaczenie wizerunkowe i produktowe mają szlak GreenVelo i Pętla Mazurska (projekt). Turystyka rowerowa realizowana jest na obszarze całego województwa głównie w oparciu o szlaki i trasy o znaczeniu lokalnym.

b) Turystyka wypoczynkowa, w tym w szczególności pobytowa w obiektach noclegowych zbiorowego zakwaterowania, agroturystyka i turystyka wiejska, realizowane przede wszystkim na obszarach atrakcyjnych turystycznie (obszary pojezierzy). Szczególnym rodzajem turystyki pobytowej są pobyty w prywatnych domach letniskowych (tzw. drugie domy), zlokalizowanych głównie nad jeziorami, w obrębie kompleksów leśnych oraz w sąsiedztwie miast.

c) Turystyka poznawcza, w tym z wykorzystaniem szlaków i tras turystycznych oraz miejsc i obiektów będących przedmiotem różnych zainteresowań turystów. Realizowana na obszarze całego województwa ze szczególnym uwzględnieniem miast (ośrodki obsługi ruchu turystycznego) oraz:

– zasobów i walorów środowiska przyrodniczego: w obrębie całego województwa kompleksy leśne, obszary przyrodnicze prawnie chronione (m.in. parki krajobrazowe, rezerwaty) z ofertą promocji i edukacji przyrodniczo-turystycznej (ścieżki edukacyjne, trasy konne, ośrodki edukacyjne itd.);
– zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego, do najważniejszych zaliczają się: gotycka architektura sakralna i obronna (m.in. Szlak Zamków Gotyckich), architektura fortyfikacyjna (głównie we wschodniej części regionu, na terenie Mazur, w tym m.in.: Twierdza Boyen w Giżycku, bunkry Mamerki – Przystań, „Wilczy szaniec” w Gierłoży), architektura sakralna (barokowe sanktuarium w Świętej Lipce, katedra we Fromborku) i kapliczki przydrożne (koncentracja na Warmii), obiekty techniki (Kanał Elbląski, Kanał Mazurski, wiadukty w Olsztynie i Stańczykach, Ełcka Kolej Wąskotorowa, most obrotowy w Giżycku), miejsca i obiekty upamiętniające zdarzenia (Bitwa pod Grunwaldem), osoby (Mikołaj Kopernik) oraz muzea (Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie wraz z oddziałami w Olsztynie, Lidzbarku Warmińskim, Szczytnie, Morągu, Mrągowie, Reszlu, a także Park Etnograficzny w Olsztynku, muzea m.in.: w Stębarku, Fromborku, Elblągu, Działdowie, Praniu), historyczne założenia urbanistyczne i ruralistyczne, dziedzictwo kulinarne (sieć Dziedzictwo Kulinarne Warmia Mazury Powiśle), a także dziedzictwo kulturowe i potencjał społeczny małych miast zrzeszonych w międzynarodowej sieci Cittaslow;
– wydarzeń artystycznych, kulturalnych, sportowych, w tym szczególnie w miastach Mikołajki, Mrągowo, Ostróda, Olsztyn, Giżycko, Iława, Elbląg, Węgorzewo, Frombork, Lidzbark Warmiński;
– obiektów, miejsc uatrakcyjniających ofertę turystyczną, m.in.: ośrodki narciarskie w Mrągowie, Gołdapi, Elblągu, Okrągłym, Rusi, Wygodzie, baseny i aquaparki (m.in.: Olsztyn, Mikołajki, Pluski, Elbląg), park miniatur (Gierłoż) i rozrywki (Galindia k. Mikołajek, Miasteczko Mrongoville w Mrągowie), pola golfowe

(Naterki, Pasłęk), parki linowe, lotniska sportowe (Olsztyn, Elbląg, Wilamowo), wyciągi do nart wodnych (Olsztyn, Ostróda), planetarium i obserwatoria astronomiczne (Olsztyn, Frombork, Truszczyny), stadniny koni, ośrodki jeździeckie i szlaki konne.

d) Turystyka zdrowotna – uzdrowiskowa w miejscowościach Gołdap, Frombork, Miłomłyn i Lidzbark Warmiński (planowana w gminie Górowo Iławeckie) oraz w oparciu o ofertę spa&wellnes w hotelach i pensjonatach o podwyższonym standardzie w miejscowościach m.in.: Miłomłyn, Iława, Olsztyn, Ostróda, Wysoka Wieś, Mrągowo, Kromerowo, Mikołajki, Ząbruk Siła, Lidzbark Warmiński, Giżycko, Pluski, Stare Jabłonki.
e) Turystyka religijna – pielgrzymkowa, realizowana w obiektach kultu religijnego, w miejscowościach m.in.: Święta Lipka, Gietrzwałd, Krosno, Stoczek Klasztorny, Glotowo, Chwalęcin, Międzylesie, Tłokowo, Braniewo.
f) Turystyka biznesowa, kongresowa – szczególnie na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo, dostępnych komunikacyjnie, w obiektach bazy noclegowej o wysokim standardzie.

Wykreowany wizerunek regionu atrakcyjnego turystycznie, stwarza możliwości budowania przewagi konkurencyjnej regionu. Predyspozycje i oferta regionu wpisują się w aktualne trendy rozwoju turystyki i potrzeby turystów (m.in. aktywność fizyczna, „moda na eko", zdrowie i uroda, dziedzictwo kulinarne i zdrowa żywność, agroturystyka, oferta prestige), a jej rozwój powinien realizować zasadę zrównoważonego rozwoju.

Do najważniejszych problemów i barier rozwoju turystyki w aspekcie przestrzennym i środowiskowym zalicza się zagrożenie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego oraz krajobrazu m.in. poprzez:

- brak określonych zasad udostępniania obszarów na potrzeby zagospodarowania turystycznego z uwzględnieniem pojemności i chłonności turystycznej oraz rekreacyjnej obszarów,
- lokalizację obiektów obniżających walory widokowe miejsca, szczególnie na obszarach atrakcyjnych turystycznie,
- lokalizację obiektów mieszkaniowych oraz usługowych, w tym turystycznych o niskiej jakości estetycznej, w obrębie rejonów atrakcyjnych turystycznie, w tym na obszarach cennych przyrodniczo bez zachowania standardów ochrony środowiska i krajobrazu; szczególnym rodzajem zabudowy są budynki rekreacji indywidulanej lokalizowane nad jeziorami, często o charakterze substandardowym, z nieuregulowaną gospodarką wodno-ściekową,
- postępującą degradację dziedzictwa kulturowego, w tym w szczególności zanikanie walorów.

6.4. Rolnictwo

Mapy 23 i 24

Województwo warmińsko-mazurskie to region o charakterze rolniczym – ponad połowę powierzchni województwa zajmują użytki rolne, wśród których przeważają grunty orne (67%) oraz łąki i pastwiska (30%). Wśród gleb dominują gleby orne średniej jakości (50% gleb należy do IV klasy bonitacyjnej). Najlepsze gleby występują na terenach położonych w północnej części oraz przy zachodniej granicy regionu, natomiast najmniej korzystne w powiecie szczycieńskim i piskim, gdzie przeważają duże kompleksy leśne ze słabymi glebami.

Teren województwa cechuje zróżnicowana rzeźba terenu, która stanowi przeszkodę w prawidłowym gospodarowaniu. W rejonie Elbląga, od Ostródy do Lidzbarka oraz w powiecie gołdapskim i oleckim występują tereny o znacznym nachyleniu terenu (7° i większym), które utrudnia prowadzenie produkcji rolniczej oraz sprzyja występowaniu zjawiska erozji.

Gleby regionu charakteryzują się wysoką kwasowością[88]. Największe zakwaszenie gleb użytków rolnych występuje w północnej i środkowej części województwa, a zwłaszcza na terenach powiatu braniewskiego i lidzbarskiego, natomiast najmniejsze w gminach powiatu giżyckiego i oleckiego. Wysoka kwasowość gleb spowodowana zarówno czynnikami naturalnymi, jak i działalnością człowieka pogarsza stan i żyzność gleby, a co za tym idzie obniża plonowanie roślin.

Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej uwzględnia elementy środowiska przyrodniczego takie jak jakość gleb, agroklimat, rzeźbę terenu i stosunki wodne. Jego średnia wartość dla województwa wynosi 66,0 pkt. i jest zbliżona do poziomu krajowego (Polska 66,6) a przestrzenne zróżnicowanie waha się od

[88] „Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2016 r.", 2017, Biblioteka Monitora Środowiska, WIOŚ, Olsztyn;

45,2 (gm. Świętajno) do 87,2 (gm. Gronowo Elbląskie). Analiza wskaźnika pozwala na wyróżnienie trzech stref o różnym stopniu przydatności dla rolnictwa: tereny położone w północnej i północno-zachodniej części regionu o korzystnych warunkach, pas terenów centralnych o średnich warunkach oraz pas terenów wzdłuż południowej granicy (powiaty działdowski, nidzicki, szczycieński i piski) o najmniej korzystnych warunkach do gospodarowania.

Podejście do rolnictwa w ostatnim dziesięcioleciu uległo licznym zmianom, które są konsekwencją wejścia Polski do UE. Obecny model gospodarki rolniczej opiera się zarówno na dużych gospodarstwach o wykształconych specjalizacjach, jak również mniejszych gospodarstwach rodzinnych produkujących żywność naturalną, ekologiczną oraz regionalną. Za tymi trendami podąża również rolnictwo w regionie. W 2016 roku w województwie funkcjonowało ponad 43 tys. gospodarstw rolnych[89] – największą grupę stanowiły gospodarstwa od 2 do 5 ha (18,8%) oraz od 10 do 20 ha (23,3%). W ostatnich latach odnotowano spadek liczby gospodarstw, głównie tych do 20 ha. W przypadku gospodarstw największych (pow. 50 ha) nastąpił wzrost ich liczby, a województwo plasuje się na czwartej pozycji pod względem liczby gospodarstw wielkoobszarowych (powyżej 100 ha). Region zaznacza się w skali kraju prawidłową strukturą agrarną gospodarstw – posiada drugą co do wielkości przeciętną powierzchnię gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 1ha wynoszącą 21,5 ha (Polska 9,5 ha).

Wyróżnikiem regionu jest największa liczba gospodarstw ekologicznych w kraju – w 2016 r. było ponad 4 tys. gospodarstw ekologicznych (18% wszystkich gospodarstw w Polsce), które dysponowały pierwszą pod względem wielkości powierzchnią gruntów. Duża liczba gospodarstw ekologicznych, które bazują na walorach regionu (czyste środowisko, tradycyjne podejście do gospodarowania) stanowi potencjał do tworzenia specjalizacji regionu na skale krajową, opartą o wytwarzanie produktów metodami ekologicznymi. W tym celu samorząd województwa przyjął program, którego celem jest wytyczenie kierunków rozwoju sektora żywności regionalnej, tradycyjnej i naturalnej wysokiej jakości[90].

Zachodzące zmiany w rolnictwie doprowadziły również do zmian produkcji rolniczej. W strukturze towarowej produkcji rolniczej w 2016 roku dominowała produkcja zwierzęca (76%), w tym głównie produkcja mleka krowiego (czwarta lokata w kraju) oraz produkcja żywca wieprzowego[91]. Na terenie województwa występuje koncentracja ferm hodowlanych, zwłaszcza drobiu i trzody chlewnej – powiaty działdowski, iławski, nowomiejski i ostródzki. Niektóre z istniejących ferm są inwestycjami do przemysłowego chowu i hodowli zwierząt (zwłaszcza drobiu i trzody chlewnej), które znacząco oddziaływają na środowisko[92]. Wielkoprzemysłowe fermy, zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska[93], objęte są systemem pozwoleń zintegrowanych. Niepokojącym zjawiskiem jest ich liczne powstawanie na terenie województwa, jak również na terenach bezpośrednio z nim sąsiadujących (gminy województwa mazowieckiego). Według stanu na koniec 2016 roku na terenie województwa działało 35 ferm wielkoprzemysłowych, w tym 21 instalacji do chowu i hodowli drobiu, 14 instalacji do chowu i hodowli świń.

W produkcji roślinnej zdecydowanie dominuje uprawa zboża, a zwłaszcza pszenicy oraz uprawa roślin przemysłowych – rzepaku i rzepiku. Od kilku lat obserwuje się spadek powierzchni upraw zboża, co jest korzystne ze względu na warunki fitosanitarne – dominująca uprawa zbóż i brak zachowania płodozmianu prowadzi do tworzenia monokultur zbożowych.

W województwie działają zakłady przemysłu rolno-spożywczego, dominują zakłady mięsne, produkty rybołówstwa oraz produkcja mleka i wyrobów mleczarskich. Największe nasycenie takimi zakładami występuje w zachodniej i centralnej części regionu (powiaty: braniewski, elbląski, iławski, nowomiejski, nidzicki, szczycieński i olsztyński) [94].

Na terenie województwa funkcjonuje szereg instytucji wspierających rozwój rolnictwa, jak również ośrodki naukowe wpływające na wprowadzenie rozwiązań innowacyjnych do rolnictwa oraz przemysłu rolno-spożywczego.

---

[89] GUS w 2010 roku wprowadził nową definicję gospodarstwa rolnego, która nie wliczała posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali; poprzednia definicja obowiązywała do końca 2012 roku;

[90] „Program, rozwoju żywności regionalnej, tradycyjnej, naturalnej wysokiej jakości w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2016-2020", 2016, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;

[91] „Rocznik statystyczny rolnictwa", 2017, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;

[92] Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. z 2014 r. poz. 1169);

[93] Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku, Prawo ochrony środowiska, (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 519 z późn. zm.);

[94] „Analiza potencjału województwa pod względem powstania nowych inicjatyw klastrowych w województwie warmińsko-mazurskim", 2009, Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego w Olsztynie;

Wzrost świadomości społeczeństwa przejawia się w zwiększającej się stale liczbie inicjatyw i form zrzeszających rolników: inicjatywy klastrowe, grupy producentów rolnych.

Zmiany jakie zaszły na polskiej wsi wpłynęły na wzrost konkurencyjności rolnictwa, jednak nadal jest to niewystarczające. Rolnictwo, jako jedna z wiodących gałęzi gospodarki regionu, wymaga tworzenia korzystnych warunków do jego rozwoju oraz wzmocnienia znaczenia, które przełożyłoby się na zwiększenie udziału rolnictwa strukturze ekonomicznej.

Melioracje. Właściwe zarządzanie zasobami wodnymi służy zaspakajaniu potrzeb ludzi, gospodarki, a w szczególności rolnictwa, ochronie środowiska, w tym ochronie przed powodzią i suszą. Melioracje wodne polegają na regulacji stosunków wodnych w celu polepszenia zdolności produkcyjnej gleby, ułatwienia jej uprawy oraz na ochronie użytków rolnych przed powodziami.

System melioracji wodnych województwa składa się z rzek, kanałów, rowów melioracyjnych wraz ze znajdującymi się na nich budowlami, wałami przeciwpowodziowymi i stacjami pomp a także systemu melioracji podziemnych (terenów zdrenowanych). Zabiegi melioracyjne w województwie polegają przede wszystkim na odwadnianiu gruntów.

Długość rzek i kanałów w województwie w 2016 roku wynosiła 6470 km, w tym 2763 km było uregulowanych. W 2016 roku było 435 km wałów chroniących obszar o powierzchni 37,5 tys. ha oraz 89 stacje pomp odwadniających obsługujących obszar 42,8 tys. ha. Na koniec 2016 roku zmeliorowanych było 620,4 tys. ha użytków rolnych (62% użytków rolnych w województwie).

Najważniejsze problemy związane z melioracjami:

- niedofinansowanie działań związanych z utrzymaniem wód i urządzeń melioracyjnych; brak odpowiedniego finansowania doprowadził do wieloletniego zaniedbania infrastruktury melioracyjnej, wzrostu skali potrzeb, dekapitalizacji urządzeń i w związku z tym wzrostu kosztów ich odbudowy. Utrzymanie urządzeń melioracyjnych w dobrym stanie technicznym zapewnia właściwe prowadzenie gospodarki rolnej oraz ochronę przeciwpowodziową terenów;
- zły stan infrastruktury melioracyjnej obszaru przy granicy Polski z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej – wszystkie rzeki i rowy podzielone pomiędzy terytorium obu państw w sposób niekorzystny pod względem hydrograficznym. Na obszarze przygranicznym zarówno po stronie polskiej, jak i rosyjskiej, przez wiele lat nie zostały przeprowadzone żadne prace konserwacyjne rzek i cieków;
- wzrastająca populacja bobrów, których działalność powoduje piętrzenie poziomu wód i w wyniku tego podmywanie terenów rolnych.

Szansą na właściwe działanie systemu melioracji i poprawę stanu urządzeń melioracyjnych jest zwiększenie środków finansowych przeznaczonych na melioracje.

6.5. Rybactwo i rybołówstwo

Mapa 25

Gospodarka rybacka na terenie województwa warmińsko-mazurskiego prowadzona jest na wodach morskich Zalewu Wiślanego (rybołówstwo) oraz śródlądowych wodach powierzchniowych – jeziorach, rzekach oraz stawach (rybactwo) – zlokalizowanych na obszarze całego województwa.

Nadzór nad wykonywaniem rybołówstwa na wodach Zalewu sprawuje Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego w Gdyni. Skład gatunkowy zasobów ryb stanowią ryby słodkowodne, morskie i dwuśrodowiskowe. Znaczenie gospodarcze mają ryby karpiowate, okoniowate, węgorz oraz sezonowo śledź i stynka. Dwa podstawowe źródła zasobów stanowią wiosenne masowe połowy śledzi i całoroczne połowy sandacza i leszcza (z wyjątkiem okresów ochronnych). Wielkość połowu ryb pozostaje od lat na zbliżonym poziomie. Zmieniła się natomiast struktura połowów – spadł połów ryb najcenniejszych (węgorza, sandacza, leszcza) na korzyść gatunków małocennych. Wynika to między innymi z przełowienia akwenu, zaprzestania zarybiania, rozprzestrzeniania się kormorana czarnego oraz kłusownictwa.

Najwydajniejsze łowiska znajdują się wzdłuż polsko-rosyjskiej linii granicznej, w rejonie północno-zachodnim, w rejonie środkowego wybrzeża pomiędzy Fromborkiem a Kadynami. Bazę rybacką stanowią trzy porty (Tolkmicko, Frombork, Nowa Pasłęka) oraz dwie przystanie rybackie (Suchacz, Kamionek Wielki).

Potencjał śródlądowej gospodarki rybackiej stanowią jeziora znajdujące się w szerokim pasie pojezierzy rozciągającym się równoleżnikowo na całej szerokości województwa – pas pojezierza Mazurskiego (Kraina Wielkich Jezior Mazurskich, Pojezierza: Olsztyńskie, Mrągowskie, Iławskie, Ełckie). Jeziora w regionie stanowią blisko 40% jezior wykorzystywanych rybacko w Polsce, co wynika z najwyższego w Polsce stopnia jeziorności (4,8%).

Rybactwo śródlądowe odbywa się na obszarach powierzchniowych wód publicznych, do których zalicza się jeziora, rzeki, wody w urządzeniach wodnych (np. zbiorniki piętrzące i zaporowe). Gospodarka rybacka prowadzona jest w ustanowionych obwodach rybackich, dla których opracowywane są operaty rybackie, określające zasady prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej. Operaty te określają między innymi planowane wielkości połowu ryb, dane dotyczące zarybienia, maksymalną liczbę osób mogących korzystać rybacko z danego okręgu w ciągu jednego dnia.

Większość obwodów rybackich została przekazana do gospodarczego wykorzystania podmiotom niepublicznym, głównie osobom prawnym, osobom fizycznym oraz jednostkom organizacyjnym Polskiego Związku Wędkarskiego. Blisko 20% obwodów rybackich jest niezagospodarowana, tzn. RZGW nie użytkuje tych wód ani nie przekazał ich do wykorzystania przez inne podmioty[95].

Wśród prowadzonych różnych form działalności rybackiej na terenie województwa dominuje gospodarka rybacko-wędkarska, polegająca na prowadzeniu zarówno odłowów komercyjnych, jak i amatorskich, oraz w drugiej kolejności gospodarka wędkarska (głównie prowadzona przez jednostki PZW), zaspokajająca głównie potrzeby wędkarskie.

W ostatnich latach spadła wielkość odłowów, co związane jest z postępującym spadkiem wydajności rybackiej jezior. Pozytywnym aspektem jest wzrost wydajności gatunków zarybieniowych (głównie sielawy, szczupaka i lina). W strukturze gatunkowej odłowów rybackich przeważają trzy gatunki leszcz, szczupak oraz płoć. Nie przekłada się to na wartość odłowów, gdzie czołowe miejsce zajmuje węgorz, szczupak, sielawa. O strukturze gatunkowej decydują miedzy innymi czynniki środowiskowe, prowadzona gospodarka zarybieniowa, wielkość i struktura odłowów dokonywanych przez wędkarzy, kłusownictwo oraz czynniki o charakterze rynkowym.

Dużym zagrożeniem, wpływającym na zmniejszające się pogłowie ryb w jeziorach jest silnie rozprzestrzeniająca się populacja kormorana czarnego.

Gospodarka wędkarska w rzekach województwa ma marginalne znaczenie. Do największych i najważniejszych rzek pod kątem wędkarstwa zaliczamy Drwęcę, Łynę, Pasłękę, Krutynię, Węgorapę, Gołdapę, Pisę i Omulew[96].

Areał stawów rybnych w regionie jest stosunkowo niewielki – około 6% powierzchni stawów w Polsce. W znacznej mierze są to stawy ziemne typu karpiowatego. Produkcja ryb stawowych zdominowana jest głównie prze karpia oraz pstrąga tęczowego, których produkcja stanowi po ok. 45% każdego z gatunków.

Największe skupiska stawów występują w powiatach: oleckim, gołdapskim (łącznie 1140 ha), olsztyńskim (640 ha) oraz częściowo w ostródzkim, szczycieńskim, iławskim oraz lidzbarskim. Największy udział powierzchni stawowej posiadały spółki rybackie (pow. 55%) oraz hodowcy indywidualni (37%). W regionie, podobnie, jak na terenie całego kraju, stosowany jest niskointensywny system technologii hodowli ryb. W stawach oprócz hodowli ryb konsumpcyjnych, produkuje się również materiał zarybieniowy. Do najważniejszych problemów w chowie ryb w stawach należą straty powodowane przez drapieżnictwo dzikich zwierząt (kormorana czarnego, bobra), kłusownictwo, oraz import tanich ryb z krajów dalekiego wschodu.

Istotne znaczenie dla gospodarki rybackiej regionu ma rozwój akwakultury, która funkcjonuje jako gospodarka stawowa oraz produkcja narybku w obiektach wylęgarniczych lub wylęgarniczo-podchowalniczych. Duży potencjał w rozwoju akwakultury odgrywa zaplecze naukowo badawcze – Instytut Rybactwa Śródlądowego im. S. Sakowicza w Olsztynie oraz Wydział Nauk o Środowisku Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Duży potencjał wodny województwa nie jest wystarczająco wykorzystany dla rozwoju różnych form akwakultury, gwarantującej stabilny i trwały poziom gospodarki rybackiej. Ze względu na turystyczny charakter województwa znaczenia nabiera gospodarka rybacka w aspekcie wędkarskim. Ważne jest stworzenie takiej polityki rozwoju rybactwa w regionie, by jej założenia wspierały zachowanie obecnej bioróżnorodności ekosystemów wodnych.

[95] „Gospodarka rybacka na jeziorach Skarbu Państwa w województwie warmińsko-mazurskim. Informacje o kontroli NIK" – Nr ewid. 18/2014/P/13/163/LOL;

[96] Wołos A. (red), „Strategia rozwoju rybactwa w województwie warmińsko-mazurskim do 2030 roku", 2011, Olsztyn;

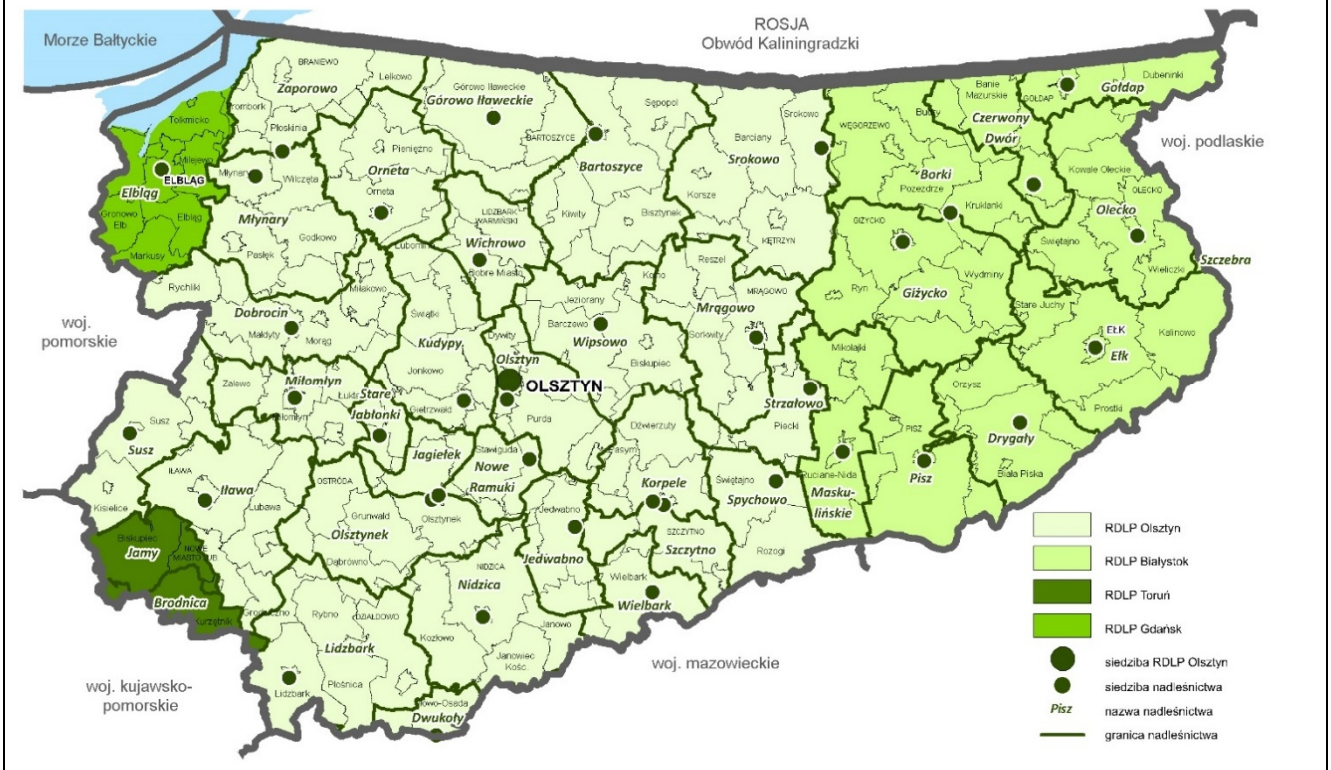
6.6. Leśnictwo

Mapa 26, Rysunki 39 i 40

Leśnictwo stanowi jedną z ważniejszych gałęzi gospodarki w województwie. Grunty leśne zajmują blisko 777 tys. ha, z czego 97% to lasy. Lasy w 91% należą do Skarbu Państwa, ponad 8% to lasy prywatne, których liczba w ostatnich latach sukcesywnie wzrasta.

W lasach państwowych samodzielną gospodarkę leśną prowadzą nadleśnictwa na podstawie, sporządzanych co 10 lat, planów urządzenia lasu. Na terenie województwa funkcjonuje 40 nadleśnictw podległych odpowiednim Regionalnym Dyrekcjom Lasów Państwowych (Olsztyn, Białystok, Toruń i Gdańsk).

Rysunek 39. Struktura organizacyjna Lasów Państwowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych.

Województwo charakteryzuje się wysokim stopniem lesistości – 31,3% (Polska 29,5%). W ciągu ostatnich kilkunastu lat powierzchnia lasów wzrosła o 1,5%. Jest to wynik wdrażania założeń „Krajowego Programu Zwiększania Lesistości. Aktualizacja 2003", który dla województwa przyjął rozmiar zalesień na poziomie 50 tys. ha w latach 2001-2020[97]. Do końca 2016 roku zalesiono około 34,5 tys. ha gruntów (ponad 100% zaprogramowanego w 2014 roku rozmiaru zalesień).

Wraz ze wzrostem zalesienia zwiększają się zasoby surowca drzewnego na pniu. W 2016 roku w województwie na powierzchni zalesionej zasoby te wynosiły prawie 210 mln m^3 co stanowiło ponad 8,29%[98] zasobów krajowych (3 miejsce w kraju). Najwyższą zasobność wykazuje południowo-zachodnia część regionu.

Wielofunkcyjna, zrównoważona ekologicznie gospodarka leśna ukierunkowana jest na funkcje ekologiczne, produkcyjne i społeczne. Produkcyjna funkcja lasu to przede wszystkim wytwarzanie surowców drzewnych i innych produktów użytecznych i przyjaznych człowiekowi będących podstawą wielu działów produkcji, zawodów, tradycji i kultur.

Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje czołowe miejsce w Polsce pod względem pozyskiwania drewna i jest liderem produkcji tarcicy liściastej i iglastej. W 2016 roku w regionie pozyskano ponad 3,7 mln m^3 drewna (9,5% pozyskanego drewna w kraju) – 71% stanowiła grubizna iglasta. W 2016 roku wskaźnik pozyskania drewna na 100 ha powierzchni lasów w województwie wynosił 490,2 m^3/100 ha wobec

[97] w Aktualizacji 2014 „Krajowego Programu Zwiększania Lesistości" zmniejszono prognozowaną powierzchnię zalesień w latach 2001-2020 do poziomu 33,9 tys. ha;
[98] „Leśnictwo", 2017, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;

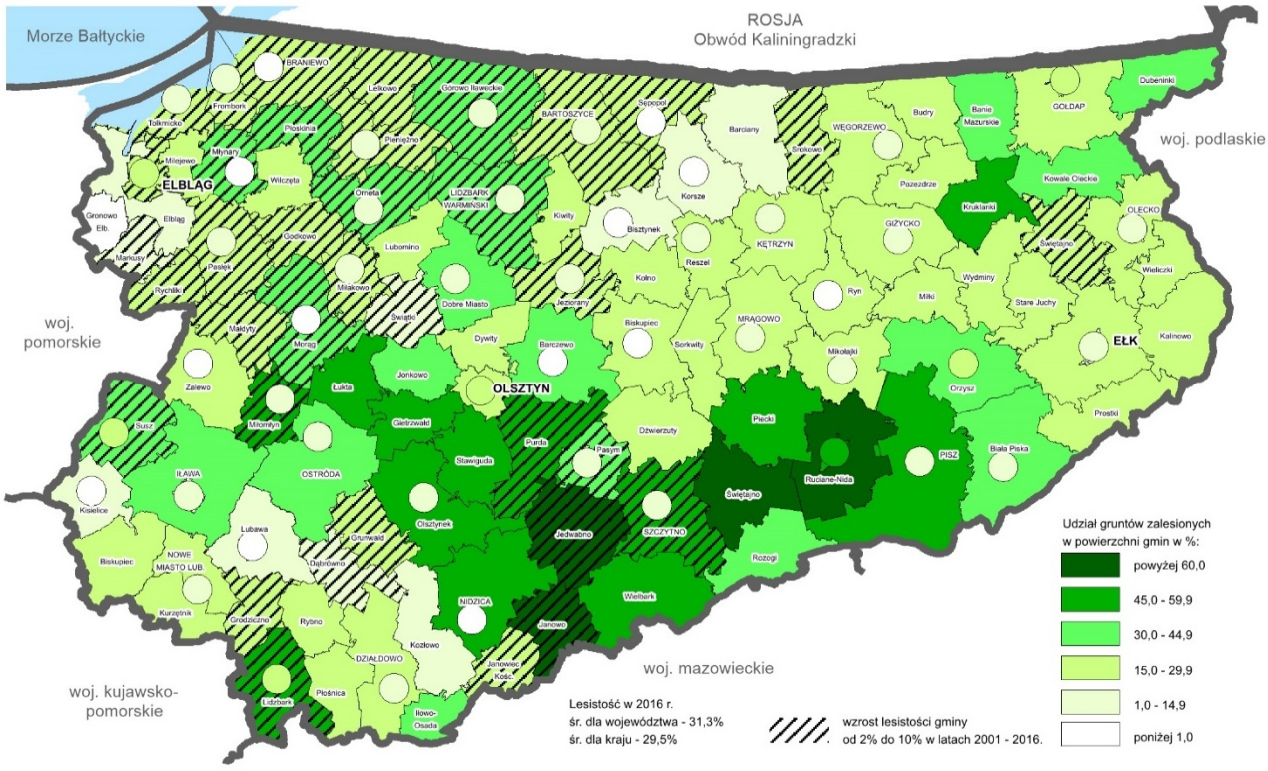
423,9 m^3/100 ha w Polsce. Zgodnie z ustalonymi etatami cięć największe możliwości rocznego pozyskania drewna z 1 ha powierzchni leśnej istnieją w nadleśnictwach Dobrocin, Kudypy, Stare Jabłonki, Olsztynek, Wipsowo, Korpele, Srokowo, Jamy, Maskulińskie, Czerwony Dwór, Olecko i Ełk.

Główne źródło przychodów Lasów Państwowych pochodzi ze sprzedaży drewna. Najpopularniejsze jest iglaste drewno sklejkowe oraz wielkowymiarowe drewno iglaste i liściaste (dąb i buk). Region Warmii i Mazur słynie jako producent wielkowymiarowego drewna sosnowego, a zwłaszcza znanego z wysokiej wartości technicznej drewna sosny taborskiej, noworamuckiej i mazurskiej. Drewno to stanowi doskonały surowiec do produkcji mebli z litego drewna oraz do wytwarzania forniru. Głównymi odbiorcami drewna z Lasów Państwowych są firmy lokalne i regionalne, które stanowiły 65% wszystkich kupujących (firmy krajowe 17%).

Na terenie województwa funkcjonuje wiele zakładów z branży drzewnej i z nią związanej. Największe skupiska firm koncentrują się w centralnym pasie, północno-wschodniej części regionu (powiat gołdapski) oraz w otoczeniu Elbląga[99].

Województwo wyróżnia się w Europie pod względem produkcji mebli i wyrobów z drewna. Niektóre firmy stworzyły rozpoznawalną markę na rynku i posiadają wysoki potencjał eksportowy i inwestycyjny. Problemem jest niedostateczne zastosowanie rozwiązań innowacyjnych oraz zbyt niski poziom współpracy na linii nauka-biznes. Pozytywnym impulsem jest zawiązanie inicjatyw klastrowych związanych z przemysłem drzewnym (Olsztyn, Elbląg i Lubawa).

Rysunek 40. Lesistość gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS 2001 i 2016.

7. Systemy transportowe

Mapa 27

Województwo warmińsko-mazurskie należy do obszarów o najsłabszej dostępności transportowej w Polsce, jak również w całej Unii Europejskiej. Wpływa na to wiele czynników, m.in.: niewystarczające wyposażenie w nowoczesną infrastrukturę drogową (niewielki udział dróg ekspresowych i brak autostrad), brak szybkich linii kolejowych, znaczny udział obszarów objętych różnymi formami ochrony przyrody oraz

[99] „Badanie potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego. Drewno i meblarstwo – raport końcowy", 2015, Geoprofit, Warszawa;

charakter sieci osadniczej. Główny układ komunikacyjny województwa tworzą drogi, linie kolejowe, lotnisko i drogi wodne.

7.1. Dostępność transportowa

Dostępność transportowa definiowana jest jako łatwość osiągania danego miejsca ze zbioru innych miejsc dzięki istnieniu sieci infrastruktury i usług transportowych. Dany punkt obszaru jest tym dostępniejszy transportowo, im więcej jest innych punktów, do których można dotrzeć zadowalająco szybko, tanio i sprawnie[100].

Olsztyn z międzynarodową siecią transportową powiązany jest poprzez:

- drogi krajowe: nr S16/16, nr S51/51, nr 53 i wojewódzkie: nr 527, nr 598,
- linie kolejowe: nr 353 Poznań – Skandawa, nr 220 Olsztyn – Bogaczewo, nr 216 Olsztyn – Działdowo, nr 219 Olsztyn – Ełk,
- port lotniczy Olsztyn – Mazury w Szymanach.

Nie posiada bezpośredniego dostępu do sieci europejskiej, powiązanie uzyskuje poprzez drogi nr S51 i 16 do korytarza nr VI (droga nr 7) i korytarza nr I (projektowana droga nr S61).

Dostępność drogowa głównych miast sieci osadniczej do ośrodka wojewódzkiego zapewniona jest poprzez sieć dróg krajowych i wojewódzkich. Spośród miast powiatowych jedynie Kętrzyn i Działdowo leżą przy drogach wojewódzkich, pozostałe położone są przy drogach krajowych.

Najsłabiej skomunikowana ze stolicą regionu, jest północno-wschodnia część województwa (powiaty gołdapski i olecki), z którego czas dojazdu jest najdłuższy i wynosi około 3 godziny.

Wewnętrzna dostępność kolejowa do ośrodka wojewódzkiego pogarsza się na skutek corocznego zamykania lub likwidowania linii kolejowych. Najlepszą dostępność kolejową do ośrodka wojewódzkiego posiadają miasta: Korsze, Nidzica, Ostróda, Iława, Szczytno, Morąg. Najsłabiej skomunikowany jest obszar północno-wschodni województwa – brak jest dogodnych połączeń kolejowych, a dostępność do istniejącej sieci kolejowej jest utrudniona. Dotyczy to takich miejscowości jak Olecko, Gołdap, Bartoszyce. Dostępność czasowa ma swoje odbicie w potokach podróżnych. Największe ciążenie do Olsztyna jest z miejscowości położonych w strefie dojazdu około godziny. Związane jest to z dojazdami do pracy, szkół i obiektów usługowych różnego szczebla.

Każda miejscowość ma zapewniony dojazd do ośrodka powiatowego i gminnego poprzez układ dróg powiatowych i gminnych. Najdłuższy (40-minutowy) czas dojazdu z ośrodka gminnego do ośrodka powiatowego jest z miejscowości: Wilczęta, Zalewo, Miłakowo, Kolno.

Na obszarach, gdzie nie ma połączeń kolejowych lub utrudniony jest do nich dostęp rolę przewoźnika w dojazdach do pracy, usług i szkół przejmuje komunikacja autobusowa.

Na poprawę dostępności lotniczej regionu wpłynęła budowa lotniska Olsztyn-Mazury w Szymanach.

7.2. Infrastruktura drogowa

Drogową sieć transportową w województwie warmińsko-mazurskim tworzy ponad 22 tys. km dróg publicznych, co stanowi 5,2% ogólnopolskiej sieci drogowej. Wskaźnik gęstości dróg publicznych w regionie jest jednym z najniższych w kraju. Drogi krajowe w województwie stanowią zaledwie 6% długości dróg, wojewódzkie 8%, powiatowe 38% a gminne 48%. Prawie połowa dróg gminnych i powiatowych ma nawierzchnię gruntową[101].

Nadrzędny układ komunikacyjny tworzą drogi krajowe Tabela 1. Kluczowe znaczenie odgrywają drogi ekspresowe, których długość od 2010 roku zwiększyła się trzykrotnie. Docelowy układ dróg szybkiego ruchu[102] będą stanowić:

- droga krajowa nr S5: granica województwa – S7 (Ostróda),
- droga krajowa nr S7: granica województwa – Elbląg – Olsztynek – granica województwa,

[100] „Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku) Załącznik nr 1", 2013, Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa;

[101] BDL GUS 2016 r.;

[102] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 maja 2004 r. w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 741);

- droga krajowa nr S16: S51 (Olsztyn) – S61 (Ełk) – granica województwa,
- droga krajowa nr S22: S7 (Elbląg) – Grzechotki – granica państwa,
- droga krajowa nr S51: S16 (Olsztyn) – S7 (Olsztynek),
- droga krajowa nr S61: granica województwa – Ełk – granica województwa.

Tabela 1. Przebiegi i wybrane parametry istniejących dróg krajowych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego

Nr drogi	Przebieg drogi (stan istniejący)	Parametry na obszarze województwa		
		Długość [km]	Istniejąca klasa drogi	Nośność [t/oś]
7	Żukowo /Droga 20/ – Gdańsk – Elbląg – Ostróda – Olsztynek – Płońsk – Warszawa – Janki – Grójec – Radom – Kielce – Kraków – Rabka-Zdrój – Chyżne – granica państwa	152,295	S/GP	11,5
15	Trzebnica – Milicz – Krotoszyn – Jarocin – Miąskowo – Miłosław – Września – Gniezno – Trzemeszno – Wylatowo – Strzelno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Lubawa – Ostróda	53,217	GP	10
16	Dolna Grupa – Grudziądz – Iława – Ostróda – Olsztyn – Mrągowo – Ełk – Augustów – Pomorze – Poćkuny – Ogrodniki – granica państwa	282,722	GP	8/10/11,5
22	granica państwa – Kostrzyn – Wałdowice – Gorzów Wielkopolski – Wałcz – Człuchów – Chojnice – Starogard Gdański – Czarlin – Malbork – Stare Pole – Elbląg – Chruściel – Grzechotki – granica państwa	67,425	S/GP	10/11,5
51	granica państwa – Bezledy – Bartoszyce – Lidzbark Warmiński – Dobre Miasto – Olsztyn – Olsztynek	115,424	S/GP	10
53	Olsztyn – Szczytno – Rozogi – Myszyniec – Ostrołęka	80,684	GP/G	8
54	Chruściel – Braniewo – Gronowo – granica państwa	18,577	GP	8
57	Bartoszyce – Biskupiec – Szczytno – Przasnysz – Pułtusk	112,994	G	8/10
58	Olsztynek – Zgniłocha – Jedwabno – Szczytno – Babięta – Ruciane-Nida – Pisz – Biała Piska – Szczuczyn	153,811	G	8
59	Giżycko – Ryn – Mrągowo – Nawiady – Rozogi	88,334	GP/G	8
63	granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Wisznice – Sławatycze – granica państwa	111,311	GP	10
65	granica państwa – Gołdap – Olecko – Ełk – Grajewo – Mońki – Białystok – Bobrowniki – granica państwa	91,506	GP	8/10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych od zarządców dróg: GDDKiA w Olsztynie, ZDZiT w Olsztynie, Urząd Miejski w Elblągu (stan na czerwiec – wrzesień 2017), Zarządzenia nr 45 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 13 lipca 2015 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie klas istniejących dróg krajowych, Rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 13 maja 2015 r. w sprawie wykazu dróg krajowych oraz dróg wojewódzkich, po których mogą poruszać się pojazdy o dopuszczalnym nacisku pojedynczej osi do 10 t, oraz wykazu dróg krajowych, po których mogą poruszać się pojazdy o dopuszczalnym nacisku pojedynczej osi do 8 t.

Uzupełnieniem sieci dróg krajowych są drogi wojewódzkie. Główny układ komunikacyjny regionu tworzą wybrane drogi wojewódzkie Tabela 2, które docelowo powinny spełniać wymogi klasy G (droga główna).

Tabela 2. Przebiegi i wybrane parametry dróg wojewódzkich na terenie województwa warmińsko-mazurskiego

Numer drogi	Przebieg drogi	Parametry na obszarze województwa	
		Długość [km]	Nośność [t/oś]
500	Droga 7 – Droga 22 /przejście przez Elbląg/	4,796	8
503	Elbląg – Tolkmicko – Pogrodzie	31,811	10
504	Elbląg – Pogrodzie – Braniewo	40,914	8
505	Frombork – Młynary – Pasłęk	36,715	8
506	Chruściel – Stare Siedlisko – Nowica	13,098	8
507	Braniewo – Pieniężno – Orneta – Dobre Miasto	69,115	10/8
508	Jedwabno – Wielbark	22,583	8
509	Elbląg – Młynary – Drwęczno	49,739	8
510	granica państwa – Lelkowo – Pieniężno	22,121	8
511	granica państwa – Górowo Iławeckie – Lidzbark Warmiński	33,59	8
512	Pieniężno – Górowo Iławeckie – Bartoszyce – Szczurkowo	64,374	8
513	droga 527 (Krosno) – Pasłęk – Orneta – Lidzbark Warmiński – Kiwity – Wozławki	94,045	10/8
515	Malbork – Dzierzgoń – Susz	10,653	8
519	Stary Dzierzgoń – Małdyty – Morąg	31,583	8
520	Prabuty – Kamieniec	5,725	8
521	Kwidzyn – Prabuty – Susz – Iława	24,78	8
522	Górki – Prabuty – Trumieje – Sobiewola	5,949	8

526	Pasłęk – Śliwica – Lepno – Myślice – Przezmark	18,916	8
527	Dzierzgoń – Rychliki – Pasłęk – Morąg – Łukta – Olsztyn	100,444	10/8
528	Orneta – Miłakowo – Morąg	27,423	8
530	Ostróda – Łukta – Dobre Miasto	48,669	8
531	Łukta – Podlejki	11,776	8
536	Iława – Sampława	13,114	10
537	Lubawa – Frygnowo – Pawłowo	39,354	8
538	Radzyń Chełmiński – Łasin – Nowe Miasto Lubawskie – Uzdowo – Rozdroże	89,947	8
541	Lubawa – Lidzbark – Żuromin – Bieżuń – Sierpc – Tłuchowo – Dobrzyń nad Wisłą	42,674	10/8
542	Rychnowo – Działdowo	42,99	8
544	Brodnica – Lidzbark – Działdowo – Mława – Przasnysz – Krasnosielc – Ostrołęka	48,434	8
545	Działdowo – Nidzica – Jedwabno	51,119	10/8
590	Barciany – Korsze – Reszel – Biskupiec	59,777	8
591	granica państwa – Barciany – Kętrzyn – droga 59 /Mrągowo /	56,408	8/10
592	Bartoszyce – Kraskowo – Kętrzyn – droga 59 /Giżycko /	71,821	10/8
593	Miłakowo – Dobre Miasto – Jeziorany – Lutry – Reszel	78,234	8
594	Bisztynek – Robawy – Kętrzyn	35,376	8
595	Jeziorany – Barczewo	16,32	8
596	Mnichowo – Bęsia – Biskupiec	23,504	8
598	Olsztyn – Butryny – Zgniłocha	27,728	8
600	Mrągowo – Kałęczyn – Szczytno	43,454	8
601	Babięta – Nawiady	6,534	8
604	Nidzica – Wielbark	36,687	8
609	Mikołajki – Ukta	15,492	8
610	Piecki – Ruciane-Nida	17,886	8
642	Sterławki Wielkie – Ryn – Woźnice	19,961	8
643	Wilkasy – Olszewo	20,399	8
650	Stara Różanka – Srokowo – Węgorzewo – Banie Mazurskie – Gołdap	80,07	10/8
651	Gołdap – Żytkiejmy – Szypliszki – Sejny	39,224	8
652	Kowale Oleckie – Suwałki	7,205	8
653	droga 65 /Sedranki / – Bakałarzewo – Suwałki – Sejny – Poćkuny	11,895	8
655	Kąp – Wydminy – Olecko – Raczki – Suwałki – Rutka – Tartak	67,676	8
656	Staświny – Zelki – Ełk	39,2	8
661	Cimochy – Kalinowo	13,523	8
667	Nowa Wieś Ełcka – Drygały – Biała Piska	28,095	8

Źródło: opracowano na podstawie danych od zarządców dróg: ZDW w Olsztynie, ZDZiT w Olsztynie, Urząd Miejski w Elblągu (stan na czerwiec – wrzesień 2017) oraz Zarządzenia nr 26 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 2 sierpnia 2017 r. w sprawie nadania numerów drogom wojewódzkim.

Natężenie ruchu na drogach województwa z roku na rok wzrasta, ale nadal jest jednym z najniższych w kraju. Według Generalnego Pomiaru Ruchu przeprowadzonego w 2015 roku, w województwie warmińsko-mazurskim średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na sieci dróg krajowych wyniósł 6133 poj./dobę i był większy o około 7% w porównaniu z rokiem 2010, jednak dynamika wzrostu ruchu była znacznie mniejsza niż w poprzednim okresie pięcioletnim. Najbardziej obciążonymi ruchem są drogi krajowe nr 7, 15, 16 (w szczególności odcinek Iława – Mrągowo), nr 22, 51, 65 (na odcinku Ełk – Grajewo). Ruch na zamiejskiej sieci dróg wojewódzkich był trzykrotnie mniejszy niż na drogach krajowych. Najbardziej obciążone ruchem są drogi wojewódzkie nr 536, 544, 545, 591.

Oceniając stan nawierzchni dróg krajowych należy zauważyć, że drogi w stanie pożądanym stanowiły połowę wszystkich dróg krajowych w województwie.[103] Na poprawę stanu dróg miały wpływ inwestycje, m.in: sukcesywna przebudowa drogi krajowej nr 7 do klasy S (Ostróda – Rychnowo – Olsztynek, Nidzica – Napierki), prace inwestycyjne na S51 (Olsztyn – Olsztynek), odcinkowe przebudowy pozostałych dróg krajowych, w tym drogi nr 16 (Biskupiec – Borki Wielkie), budowa obwodnic miast Mrągowa (droga nr 59), Gołdapi i Olecka (droga nr 65), Ełku (droga nr 16), Olsztyna (droga nr 16/S51, w trakcie realizacji). W najbliższych latach GDDKiA planuje realizację dokumentacji dróg (m.in.: odcinki dróg S16, S5, S61, 22, 51, 53, 58, 63) oraz budowę, przebudowę oraz rozbudowę odcinków dróg (m.in.: 16, 22, 51, 53, 57, 63, 65).

Na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego wpłynęła realizacja inwestycji na drogach krajowych w ramach Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych. W ostatnich latach zrealizowano wiele zadań, m.in. budowa: rond, dróg, mostów, chodników i ciągów pieszo-rowerowych i chodników (np.: Kisielice, Dywity, Rozogi, Węgorzewo, Giżycko, Szczytno, Stare Jabłonki).

[103] zgodnie z oceną stanu nawierzchni przeprowadzoną przez GDDKiA w roku 2016 i latach wcześniejszych. Z badania wyłączone są odcinki dróg w trakcie inwestycji, co znacząco wpływa na wyniki przeprowadzonej analizy;

Poprawił się także stan dróg wojewódzkich – w 2015 roku w stanie dobrym i zadowalającym było 34% tych dróg[104]. W ostatnich latach, dzięki pozyskanym środkom unijnym, przeprowadzono wiele kompleksowych działań inwestycyjnych, w szczególności w północnej i południowo-zachodniej części województwa. Wiele odcinków w dalszym ciągu wymaga poprawy (39% dróg wojewódzkich jest w złym stanie technicznym).
Stan techniczny pozostałych dróg, tj. powiatowych i gminnych, również ulega poprawie, jednak skala inwestycji utrzymywała się na dużo niższym poziomie niż w przypadku dróg wyższych kategorii.

W 2015 roku na drogach krajowych zlokalizowanych było 574 obiektów mostowych, z których większość miała parametry normatywne. Na drogach wojewódzkich były 163 obiekty mostowe. Odsetek obiektów nienormatywnych wyniósł 35%, ale z roku na rok maleje. W ciągu ostatnich lat zwiększyła się liczba węzłów drogowych. Problemem są kolizyjne skrzyżowania w jednym poziomie dróg z koleją. Skrzyżowania te w znacznym stopniu utrudniają ruch na drogach, ograniczają prędkość, wpływają na bezpieczeństwo zarówno ruchu drogowego, jak i kolejowego. Ograniczenia te dotyczą w największym stopniu dróg powiatowych i gminnych.

Przy drodze nr S7 zlokalizowane są miejsca obsługi podróżnych (MOP) oraz wskazano lokalizację takich miejsc dla drogi nr S22. Pozostałe drogi krajowe, wojewódzkie i niższych kategorii wyposażone są w takie urządzenia jak: parkingi, miejsca odpoczynku, miejsca gastronomii.

Wzrastające z roku na rok natężenie ruchu w coraz większym stopniu stanowi uciążliwość w przejazdach przez miejscowości przez które przebiegają główne ciągi komunikacyjne. Generuje to potrzebę budowy obwodnic w szczególności tam, gdzie natężenie ruchu na drogach krajowych wynosi około 10000 poj./dobę i więcej. Problem zauważany jest przez wiele samorządów lokalnych.

Poprawa stanu dróg przyczyniła się do wzrostu bezpieczeństwa na drogach województwa. W ciągu ostatnich 10 lat znacznie zmniejszyła się liczba ofiar śmiertelnych. Pozostałe wskaźniki (liczna wypadków i rannych) uległy nieznacznemu zmniejszeniu[105].

7.3. Infrastruktura kolejowa

Długość linii kolejowych na terenie województwa wynosi 1 422 km, blisko 94% linii jest we władaniu PKP (1 338 km), pozostałe są we władaniu samorządu województwa, samorządów lokalnych i podmiotów gospodarczych. Linie znaczenia państwowego w granicach administracyjnych województwa stanowią około 43% długości wszystkich linii. Ponad 80% linii jest czynnych, a 35% linii jest zelektryfikowanych. Gęstość linii kolejowych w regionie należy do najniższych w kraju.

Główne węzły kolejowe to: Olsztyn, Elbląg, Ełk, Iława, Korsze, Bogaczewo (gm. Elbląg), Działdowo, Braniewo. Najważniejsze linie kolejowe to: linia nr 9 /E65/ (magistralna), linie nr: 353, 204, 38, 216, 220 oraz odcinki linii nr 35 i 219 relacji Olsztyn – Szymany. Linie nr 38 (odc. Ełk – gr. woj.), nr 39 i 41 stanowią fragment projektowanego połączenia kolejowego zwanego „Rail Baltica" – linia E75 (Warszawa – Kowno – Ryga – Tallinn – Helsinki). Linie nr 353 (odc. Olsztyn – Korsze), nr 38 (odc. Korsze – Ełk – gr. woj.) tworzą fragment tzw. Magistrali Wschodniej (Rzeszów/Kielce – Lublin – Białystok – Olsztyn) Tabela 3.

Linie kolejowe wraz z kolejowymi przejściami granicznymi (Braniewo, Głomno, Skandawa) stanowią istotny potencjał. Przewozy między Polską a obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej możliwe są dzięki przygranicznym liniom o szerokim torze (nr 217, 38, 205) i zlokalizowanym na nich punktom przeładunkowym Tabela 3.

Tabela 3. Linie kolejowe na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego

Nr linii	Nazwa linii	Znaczenie linii	Kategoria linii	Uwagi
Linie kolejowe				
9	Warszawa Wschodnia Osobowa – Gdańsk Główny	państwowa	magistralna	Zelektryfikowana, 2 tory. Przewozy osobowe i towarowe.
35	Ostrołęka – Szczytno	regionalna	pierwszorzędna (gr. woj. – Wielbark); drugorzędna (Wielbark – Szczytno)	Niezelektryfikowana, 1 tor. Przewozy osobowe na odcinku Szymany – Szczytno, przewozy towarowe zawieszone na całej długości, na odcinku gr. woj. – Szymany linia nieeksploatowana.

[104] do 2011 r. stan nawierzchni dróg wojewódzkich oceniano metodą SOSN (System Oceny Stanu Nawierzchni); od 2015 r. wprowadzono nowoczesną metodę DSN (Diagnostykę Stanu Nawierzchni), polegającą na zastosowaniu całkowicie zautomatyzowanej techniki pozyskiwania danych i umożliwiającą obiektywną ocenę stanu nawierzchni. Wobec powyższego obie metody badań nie są ze sobą porównywalne;

[105] BDL GUS 2006-2016;

38	Białystok – Głomno	państwowa (gr. woj. – Bartoszyce); regionalna (Bartoszyce – gr. kraju)	pierwszorzędna (gr. woj. – Korsze); drugorzędna (Korsze – gr. kraju)	Zelektryfikowana na odcinku gr. woj. – Ełk, 1 tor. Przewozy osobowe i towarowe na odcinku gr. woj. – Korsze, przewozy towarowe na odcinku Korsze – Bartoszyce, na odcinku Bartoszyce – Głomno /gr. państwa/ linia o torze splecionym (normalny i szeroki), wyłączona z eksploatacji. Punkt przeładunkowy: Głomno.
39	Olecko – Suwałki	państwowa	drugorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Przewozy towarowe; przewozy osobowe zawieszone.
41	Ełk – Gołdap	państwowa (Ełk – Olecko); regionalna (Olecko – Gołdap)	drugorzędna (Ełk – Olecko); znaczenia miejscowego (Olecko – Gołdap)	Niezelektryfikowana, 1 tor. Na odcinku Ełk – Olecko tylko przewozy towarowe, na odcinku Olecko – Gołdap linia wyłączona z eksploatacji.
204	Malbork – Braniewo	państwowa	pierwszorzędna	Zelektryfikowana i 2 tory na odcinku gr. woj. – Bogaczewo. Na odcinku gr. woj. – Bogaczewo przewozy osobowe i towarowe, na odcinku Bogaczewo – gr. państwa tylko przewozy towarowe.
205	Wielewo – Anielin Gradowo	regionalna	pierwszorzędna	Niezelektryfikowana, 1 szeroki tor. Na odcinku Kotki – Anielin Gradowo linia wyłączona z eksploatacji, na pozostałym odcinku tylko przewozy towarowe. Punkty przeładunkowe: Wielewo, Kotki, Gradowo.
208	Działdowo – Chojnice	regionalna	pierwszorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Linia wyłączona z eksploatacji (tylko komercyjne przewozy towarowe).
216	Działdowo – Olsztyn Główny	państwowa	pierwszorzędna	Zelektryfikowana, 1 tor. Przewozy osobowe i towarowe.
217	Wielkie Wierzno – Braniewo	regionalna	drugorzędna	Niezelektryfikowana, 1 szeroki tor. Przewozy towarowe. Punkty przeładunkowe: Piórkowo, CPN, Rucianka, Chruściel, Autostrada, Pierzchały.
219	Olsztyn Główny – Ełk	państwowa (Olsztyn – Marcinkowo); regionalna (Marcinkowo – Ełk)	drugorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Przewozy osobowe i towarowe.
220	Olsztyn Główny – Bogaczewo	regionalna	pierwszorzędna	Zelektryfikowana, 1 tor. Przewozy osobowe i towarowe.
223	Czerwonka – Ełk	państwowa (Orzysz – Ełk); regionalna (Czerwonka – Orzysz)	drugorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Przewozy towarowe na odcinku Orzysz – Ełk, przewozy osobowe zawieszone na całej długości, linia wyłączona z eksploatacji na odcinku Czerwonka – Orzysz (na odcinku Czerwonka – Mrągowo przewozy towarowe komercyjne).
221	Gutkowo – Braniewo	regionalna	drugorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Przewozy osobowe i towarowe.
225	Nidzica – Wielbark	regionalna	pierwszorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Linia wyłączona z eksploatacji.
254	Tropy – Braniewo	regionalna	znaczenia miejscowego	Niezelektryfikowana, 1 tor. Przewozy towarowe na odcinku Tropy – Elbląg Zdrój Tow., na odcinku Elbląg Zdrój Tow. – Braniewo linia wyłączona z eksploatacji.
259	Kętrzyn – Węgorzewo	regionalna	znaczenia miejscowego	Niezelektryfikowana, 1 tor. Przewozy osobowe sezonowe.
353	Poznań Wschód – Skandawa	państwowa	pierwszorzędna	Na odcinku gr. woj. – Korsze zelektryfikowana, 2 tory, przewozy osobowe i towarowe. Na odcinku Korsze – Skandawa 1 tor, przewozy tylko towarowe.
-	Ełk – Turowo z odgałęzieniem	regionalna	znaczenia miejscowego	Linia wąskotorowa. Przewozy osobowe sezonowe na odcinku 15 km.
Tory łączące				
733	Suchy Las – Wielbark Las	regionalna	pierwszorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Linia wyłączona z eksploatacji, wszczęta procedura likwidacyjna.
966	Działdowo R102 – Działdowo R101	regionalna	pierwszorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Zamknięta dla ruchu.
967	Iława R1 – Iława R142	regionalna	pierwszorzędna	Zelektryfikowana, 1 tor. Przewozy osobowe i towarowe.
968	Iława R2 – Iława R51	regionalna	pierwszorzędna	Zelektryfikowana, 1 tor. Przewozy osobowe i towarowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Zakład Linii Kolejowych w Olsztynie (luty 2016 r.).

W regionie występują linie wąskotorowe: Ełk – Turowo i Ełk – Zawady – Tworki. Ełcka Kolej Wąskotorowa prowadzi wyłącznie działalność turystyczną w sezonie letnim.

Najistotniejszymi stacjami dla obsługi ruchu towarowego są: Ełk, Giżycko, Iława, Gralewo (gm. Płośnica), Susz, Lidzbark, Działdowo i Nidzica, a dla obsługi ruchu osobowego: Olsztyn Gł., Elbląg, Iława Gł., Ostróda, Korsze, Olsztyn Zach., Ełk, Działdowo, Susz, Szczytno, Gronowo Elbląskie, Morąg, Nidzica, Giżycko Rysunek 41.

W dobrym stanie technicznym, tzn. takim który pozwala na rozwijanie prędkości powyżej 80 km/h, jest ok. 70% eksploatowanych odcinków linii kolejowych normalnotorowych. Stan wielu kluczowych odcinków ulega powolnej, ale systematycznej poprawie. Do najważniejszych przeprowadzonych działań inwestycyjnych można zaliczyć:

- modernizację magistrali kolejowej nr 9 (E65) i przystosowanie do prędkości 160-200 km/h dla pociągów pasażerskich i 120 km/h dla pociągów towarowych (skrócenie czasu przejazdu ze stolicy na wybrzeże),
- modernizację połączenia kolejowego Olsztyn – Port Lotniczy Olsztyn – Mazury w Szymanach. Inwestycja objęła rewitalizację linii kolejowych nr 219 na odcinku Olsztyn-Szczytno i nr 35 na odcinku Szczytno-

Szymany oraz budowę nowej linii odchodzącej od linii nr 35 do terminala Portu Lotniczego Olsztyn – Mazury (ok. 1,6 km). Czas przejazdu z Olsztyna do lotniska wynosi 55 min.

Zauważalnym trendem jest spadek liczby przewozów towarowych i osobowych na eksploatowanych odcinkach. Ponadto linie kolejowe ulegają zawieszaniu i likwidacji (przykładem takiego działania jest likwidacja linii nr 262 Biskupiec – Szczytno, prace rozbiórkowe zakończono w 2015 r.), co przyczyniło się do całkowitego braku powiązań kolejowych w północno-wschodniej części województwa.

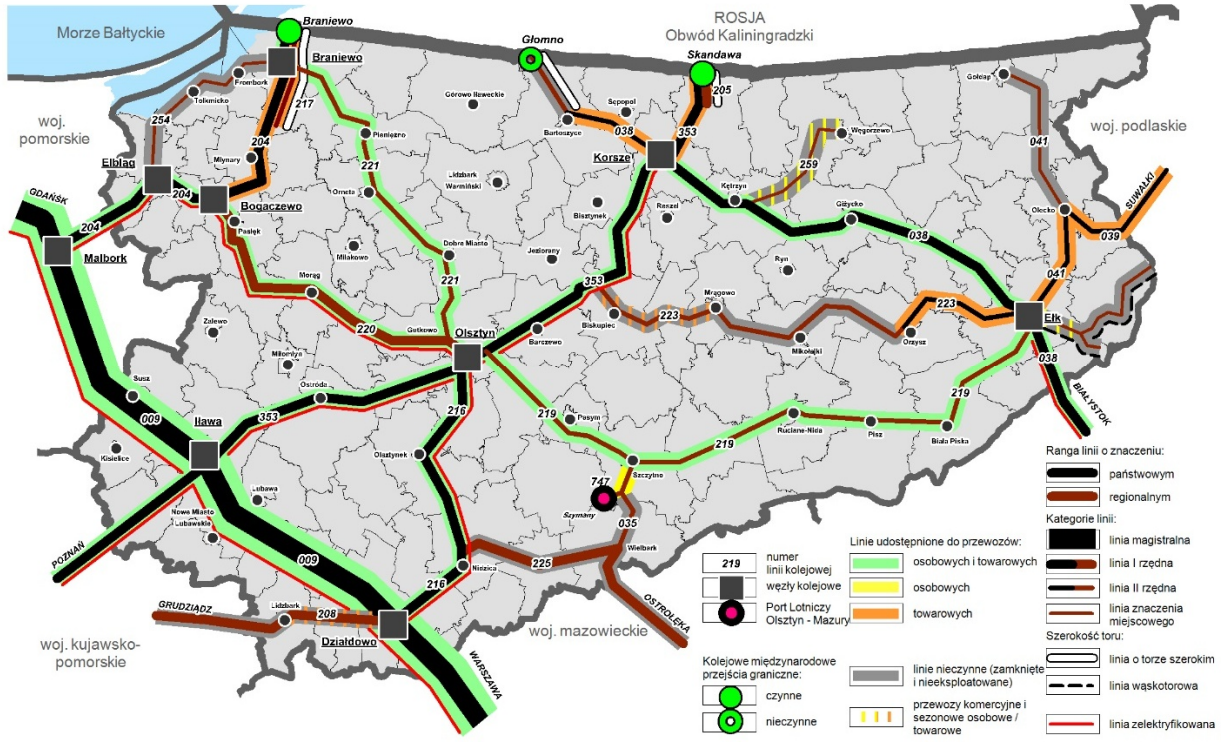
Obiekty dworcowe charakteryzują się złym stanem technicznym. Utrzymanie i remonty wymagają dużych nakładów finansowych. Problem stanowią zwłaszcza te obiekty, które uznano za zabytkowe.

Obiekty zbędne dla kolei (nieczynne lub zlikwidowane linie kolejowe, dworce) stanowią potencjał możliwy do zagospodarowania na inne cele, np. turystyczne (trasy rowerowe).

Na terenie województwa brakuje terminali do obsługi jednostek ładunkowych transportu kombinowanego (w tym kontenerowych) na stacjach kolejowych.

Niebezpieczne przejazdy kolejowe i brak wiaduktów w miastach powodują duże utrudnienia w ruchu komunikacyjnym. Bezkolizyjne skrzyżowania linii kolejowych z drogami publicznymi są gwarancją bezpieczeństwa przejazdu.

Rysunek 41. Linie kolejowe w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 2013 roku w sprawie wykazu linii kolejowych o znaczeniu państwowym (Dz. U. z 2013 r. poz. nr 569 z późn. zm.), danych PKP PLK S.A Zakład Linii Kolejowych w Olsztynie (2016 r.).

7.4. Śródlądowe drogi wodne

Śródlądowe drogi wodne na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonują w oparciu o dwa systemy wodne: Delty Wisły i Kanału Elbląskiego oraz Wielkich Jezior Mazurskich. Ich długość wynosi około 340 km.

Drogi wodne znaczenia międzynarodowego. Z sieci europejskiego systemu dróg wodnych przez obszar województwa przebiega 60-cio kilometrowy odcinek międzynarodowej drogi wodnej E 70[106]. Jest to szlak na kierunku wschód-zachód, przebiegający przez Holandię, Niemcy, Polskę, Rosję do Litwy. Na terenie Polski przebiega Odrą, Wartą, Notecią, Kanałem Bydgoskim, Wisłą, Nogatem, Szkarpawą, Kanałem Jagiellońskim rzeką Elbląg i Zalewem Wiślanym do granicy z Rosją.

Z powodu wieloletnich zaniedbań w konserwacji szlaku żeglownego drogi wodne na wojewódzkim odcinku E 70 posiadają klasy niższe niż wymagane dla dróg międzynarodowych. Brak na niej przewozów towarowych. Niezbędna jest jej rewitalizacja.

Drogi wodne znaczenia regionalnego. Drogi wodne znaczenia regionalnego tworzą rzeki, kanały i jeziora sklasyfikowane w klasach dróg wodnych: Ia i II Tabela 4. W dużym stopniu parametry tych dróg nie odpowiadają przypisanym im klasom, a przyczyną tego są: nienormatywne głębokości tranzytowe, ograniczenia szerokości, brak zachowanej skrajni obiektów położonych nad tymi drogami, zły stan techniczny umocnień brzegowych. Problem stanowią również postępująca erozja boczna i podmywanie skarp, zarastanie koryt roślinnością wodną, drzewami oraz brak odpowiedniej infrastruktury przy obiektach dla potrzeb użytkowników dróg wodnych (pomosty, nabrzeża, sanitariaty).

Tabela 4. Śródlądowe drogi wodne o znaczeniu regionalnym w województwie warmińsko-mazurskim

Nazwa śródlądowej drogi wodnej	Długość [km]	Klasa drogi wodnej[107]
Kanał Jagielloński (od połączenia z rzeką Nogat do granicy z morskimi wodami wewnętrznymi)	5,83	II
System Kanału Elbląskiego, jezior Pojezierza Iławskiego i jeziora Druzno obejmujący:	151,7	-
a) jeziora: Piniewo, Sambród, Ruda Woda, Bartężek, Ilińsk, Drwęckie, Puzy, Szeląg Wielki, Dauby, Jeziorak, Ewingi	-	II
b) Kanał Elbląski od jeziora Druzno do jeziora Jeziorak i jeziora Szeląg Wielki	84,9	Ia
c) Kanał Bartnicki od jeziora Ruda Woda do Jeziora Bartężek	1,0	Ia
d) szlak żeglugowy jeziora Druzno	7,4	Ia
Rzeka Nogat (od rzeki Wisły do ujścia Zalewu Wiślanego)	62,0	II
Rzeka Elbląg (od Jeziora Druzno do granicy z morskimi wodami wewnętrznymi)	4,1	b.d.
Rzeka Pisa (od jeziora Roś do ujścia rzeki Narwi)	80,0/30,0*	Ia
System Wielkich Jezior Mazurskich obejmujący:	149,2	-
a) jeziora:	-	-
- Roś, Seksty, Tałtowisko, Kotek Wielki, Szymon, Szymoneckie, Jagodne	-	Ia
- Śniardwy, Mikołajskie, Tałty, Boczne, Niegocin	-	II
- Mamry, w skład którego wchodzą:	-	-
• Kisajno, Dargin, Mamry (właściwe), Święcajty	-	II
• Kirsajty	-	Ia
b) rzeki i kanały łączące jeziora wymienione w lit. a) od miejscowości Pisz do miejscowości Węgorzewo	-	Ia
c) jeziora stanowiące boczne odgałęzienia drogi wodnej Pisz - Węgorzewo:	-	-
- Bełdany, Ryńskie	-	II
- Guzianka Mała, Guzianka Duża, Nidzkie (do km 19,0)	-	Ia

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie śródlądowych dróg wodnych (Dz. U. z 2002 r. Nr 210 poz. 1786 z późn. zm.), Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 maja 2002 r. w sprawie klasyfikacji śródlądowych dróg wodnych. (Dz. U. z 2002 r. Nr 77 poz. 695), RZGW w Gdańsku (pismo znak: TU/E073-0013a/2016/HM), www.kzgw.gov.pl.
* w granicach województwa warmińsko-mazurskiego

[106] Europejskie porozumienie o głównych drogach wodnych międzynarodowego znaczenia (AGN) zawarte w Genewie w 1996 r., umowa ratyfikowana przez Polskę w 2017 r.;

[107] śródlądowe drogi wodne klasyfikuje się według wielkości statków lub zestawów pchanych, jakie mogą być dopuszczone do żeglugi na określonej drodze wodnej (Dz. U. z 2002 r. Nr 77, poz. 695);

Podejmowane są działania mające na celu poprawę stanu dróg wodnych i infrastruktury towarzyszącej. Zakończono rewitalizację Kanału Elbląskiego na odcinkach: jez. Druzno – Miłomłyn, Miłomłyn – Zalewo, Miłomłyn – Ostróda – Stare Jabłonki. Wybudowano przystanie jachtowe w ramach projektu „Pętla Żuławska". Przeprowadzono modernizację kanału Kula i kanału Jeglińskiego oraz uchwalono miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla śluzy Guzianka II.

Planowana jest kontynuacja prac rewitalizacyjnych na Kanale Elbląskim[108]. Na drogach wodnych Wielkich Jeziorach Mazurskich przewidywane są prace modernizacyjne na wielu kanałach (min. odbudowę kanału Niegocińskiego), śluzach (min. remont śluzy Guzianka I) i jazach oraz budowa śluzy Guzianka II[109]. Samorząd województwa oraz samorządy lokalne dostrzegają szanse związane z rozwojem dróg wodnych, czego przykładem jest duże zainteresowanie projektem „Szlak króla S. Batorego". Rozpatrywane jest również wykonanie stopnia wodnego na rzece Pisie w m. Pisz (śluza, jaz, mała elektrownia wodna i przepławka). Szczególną wagę ma planowana rewitalizacja międzynarodowej drogi wodnej E 70.

Proponowane są również działania związane z rozbudową systemu dróg wodnych. Samorządy lokalne uznają za niezbędne działania inwestycyjne obejmujące Kanał Tyrkło – Buwełno, utworzenie wodnego przejścia granicznego na rzece Węgorapie w Miedusznikach (gm. Banie Mazurskie), udrożnienie połączenia wodnego Pisa – Narew. Dalszą perspektywę, sięgającą poza 2020 r., obejmuje projekt „Koncepcja rewitalizacji i rozbudowy drogi wodnej pomiędzy Wielkimi Jeziorami Mazurskimi i Kanałem Augustowskim na obszarze województw podlaskiego i warmińsko-mazurskiego".

7.5. Morskie drogi wodne

Do morskich wód wewnętrznych zalicza się Zalew Wiślany wraz z odcinkiem rzeki Elbląg. Zalew Wiślany leży w granicach dwóch państw – Polski i Rosji. To drugi, co do wielkości zbiornik lagunowy na obszarze południowego Bałtyku, oddzielony jest od Morza Bałtyckiego Mierzeją Wiślaną. Łączy się z Zatoką Gdańską (Bałtykiem) dwiema drogami – śródlądową (rzeką Szkarpawą do przekopu Wisły) i morską (poprzez Cieśninę Piławską). Ruch statków na Zalewie odbywa się torami wodnymi (tor główny oraz tory podejściowe do portów), które umożliwiają żeglugę jednostek o zanurzeniu do 1,8 m.

Obszar lądu położony w bezpośrednim sąsiedztwie linii brzegowej Zalewu Wiślanego stanowi pas nadbrzeżny. Złożony jest z pasa technicznego i ochronnego. Pas techniczny określa strefę wzajemnego oddziaływania lądu i morza, jest to obszar specjalnych warunków utrzymania bezpieczeństwa i ochrony przyrody. Pas ochronny to obszar oddziaływania człowieka na stan pasa technicznego. Granice pasów zostały określone przez Dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni[110] Mapa 28.

Cieśnina Piławska położona jest na terenie Federacji Rosyjskiej. Swoboda żeglugi przez rosyjską część Zalewu jest ograniczona. Ruch statków pod banderą państw obcych dopuszczony jest na szczególnych warunkach określonych przez Rosję. Alternatywą dostępu do Morza Bałtyckiego przez Cieśninę Piławską jest propozycja przekopu Mierzei Wiślanej.

Rzeka Elbląg stanowi naturalną drogę wodną łączącą miasto Elbląg i port z Zalewem Wiślanym. Głębokości na rzece wynoszą od 2,4 m do 4,5 m. Istnieje możliwość wpłynięcia na Zalew drogami wodnymi śródlądowymi poprzez rzeki: Szkarpawę i Nogat.

Na Zalewie zlokalizowane są porty morskie (Elbląg, Nowa Pasłęka, Frombork, Tolkmicko) oraz przystanie morskie („Żegluga Gdańska" w Elblągu, Nadbrzeże, Suchacz, Cegielnia, Kadyny, Frombork) i przystań rybacka (Kamienica Elbląska).W Elblągu i Fromborku znajdują się morskie przejścia graniczne.

Granice portów ulegają zmianie. Działania te prowadzą do uzyskania potencjalnych rezerw terenowych dla rozwoju portów, ułatwią prowadzenie działalności przedsiębiorcom i inwestorom, a w konsekwencji przyczynią się do rozwoju tej części regionu. W 2016 roku określono nową granicę portu morskiego w Tolkmicku[111].

W portach prowadzone są działania inwestycyjne: przebudowano infrastrukturę w porcie Tolkmicko, planowane są działania w portach Frombork i Nowa Pasłęka.

[108] RZGW w Gdańsku;
[109] RZGW w Warszawie;
[110] zgodnie z przepisami ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 2145 z późn. zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2003 r., w sprawie określenia minimalnej i maksymalnej szerokości pasa technicznego i ochronnego oraz sposobu wyznaczania ich granic (Dz. U. z 2003 r. Nr 89 poz. 820 z późn. zm.);
[111] Rozporządzenie Min. Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 1.06.2016 roku (Dz. U. z 2016 r., poz.867);

Port Elbląg jest portem regionalnym obsługującym zalewową i bałtycką żeglugę przybrzeżną towarową i pasażersko-turystyczną. Jest największym ośrodkiem portowym na Zalewie Wiślanym. Ma rozbudowaną infrastrukturę portową i bogatą ofertę świadczonych usług. Infrastruktura portowa skupia różne formy transportu – drogowy, kolejowy i wodny. Posiada duże rezerwy terenowe z możliwością zagospodarowania ich do celów portowych. Ośrodek portowy w Elblągu wraz z portami i przystaniami z nim powiązanymi oraz szlakami wodnymi morskimi i śródlądowymi tworzą tzw. „Elbląski węzeł wodny".

Terminal pasażersko-promowy posiada możliwość pełnej obsługi granicznej pasażerów i jednostek żeglugi międzynarodowej: promów pasażerskich i pasażersko-samochodowych (osobowe i dostawcze), statków pasażerskich i jednostek portowych. Jednorazowo może być odprawionych 200 osób oraz 30 samochodów osobowych. W 2015 r. przewozy pasażerskie znacznie wzrosły w stosunku do lat 2013-2014 (okres diametralnego spadku przewozów) i osiągnęły liczbę prawie 29,6 tys. osób w 2017 roku, zbliżając się do poziomu z lat wcześniejszych (w okresie 2007-2012 przewozy osiągały poziom powyżej 30 tys.). Kierunkami pasażerskiej żeglugi międzynarodowej są: Kaliningrad i Bałtijsk. Żegluga krajowa obsługuje rejsy z/do: portów nadzalewowych (Frombork, Tolkmicko, Krynica Morska, Kąty Rybackie), portów aglomeracji gdańskiej i jezior mazurskich (Kanał Elbląski).

Terminal towarowy ma możliwość przeładunku ładunków masowych i drobnicy, kontenerów i sztuk ciężkich. Przepustowość roczna wynosi 1 mln ton ładunków. Przeładunki w porcie od 2007 r. corocznie wzrastają i w 2014 r. były największe – prawie 360 tys. ton. W 2015 r. nastąpił spadek przeładunków w stosunku do dwóch poprzednich lat i w latach kolejnych malały osiągając w 2017 roku poziom około 99 tys. ton. Uruchomione zostały odprawy fitosanitarne, co pozwoli na rozwijanie działalności portu. Kierunkami transportu wodnego są: porty obwodu kaliningradzkiego, (Kaliningrad, Bałtijsk, Swietłyj), porty polskie oraz porty Litwy, Łotwy, Estonii, Skandynawii i Europy Zachodniej.

Zarząd Portu Morskiego w Elblągu dąży do ciągłego rozwoju portu. W 2016 r. przystąpił do Związku Małych Portów Morskich – inicjatywy wspierającej rozwój małych portów. Podejmowane są również działania na rzecz współpracy z portami krajowymi i zagranicznymi (portami obwodu kaliningradzkiego).

W zależności od rozwoju gospodarczego regionu oraz możliwości portu, jak też warunków żeglugowych na Zalewie Wiślanym oraz na szlakach wodnych port w Elblągu ma szanse obsługiwać: przewozy przygraniczne, morskie przewozy kabotażowe, przewozy lokalne, przewozy wschód-zachód.

W celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszaru Zalewu Wiślanego oraz zwiększenia roli portów morskich w gospodarce regionu niezbędne jest uzyskanie swobodnego dostępu do otwartych wód Morza Bałtyckiego. Priorytetową inwestycją jest budowa kanału żeglugowego przez Mierzeję Wiślaną. Dnia 24 maja 2016 r. Rada Ministrów przyjęła program wieloletni pn. „Budowa drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską". Inwestycje planuje się przygotować i zrealizować w latach 2016–2022, obejmie ona: budowę kanału żeglugowego przez Mierzeję Wiślaną wraz z infrastrukturą towarzyszącą, budowę toru wodnego od Zatoki Elbląskiej do wybranej lokalizacji kanału, modernizację wejścia do Portu Elbląg – na odcinku od Zalewu Wiślanego do mostu w Nowakowie.

7.6. Infrastruktura transportu lotniczego

Rysunek 42

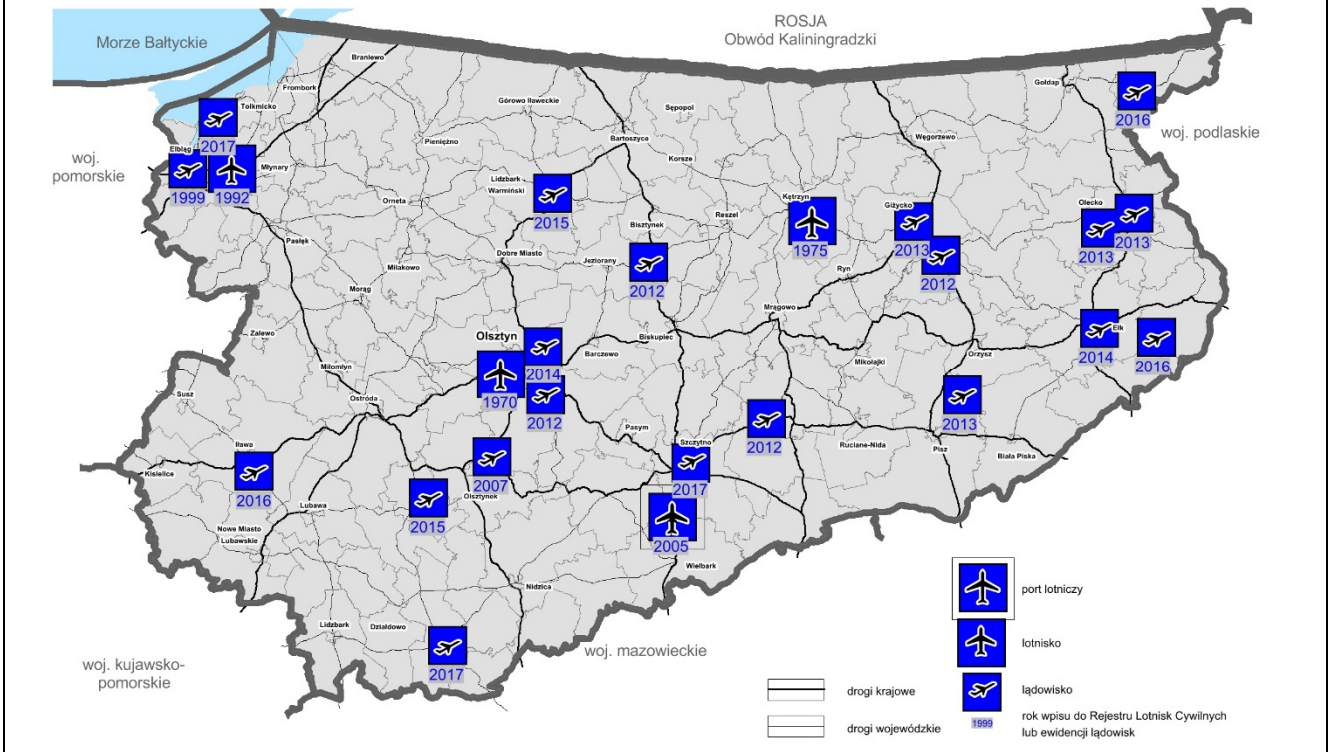
W województwie warmińsko-mazurskim infrastrukturę transportu lotniczego tworzą:

- Regionalny Port Lotniczy Olsztyn – Mazury w Szymanach,
- lotniska: Olsztyn – Dajtki, Elbląg, Kętrzyn,
- lądowiska samolotowe i śmigłowcowe.

Regionalny Port Lotniczy Olsztyn-Mazury w Szymanach stanowi nowy, ważny punkt w połączeniach lotniczych na mapie Polski. Został oddany do użytku w styczniu 2016 r. Zarządcą portu jest powołana przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego Spółka „Warmia i Mazury" Sp. z o.o. Prace inwestycyjne dotyczyły zarówno budowy obiektów i urządzeń niezbędnych do funkcjonowania portu lotniczego, jak również budowy i modernizacji infrastruktury kolejowej potrzebnych do bezpośredniego skomunikowania Olsztyna z portem lotniczym. Połączenia realizowane są w kraju i w Europie. Oferta jest sukcesywnie rozszerzana o nowe połączenia.

Na terenie województwa przewidziana jest możliwość uruchomienia dwóch lotnisk lokalnych: Wilkowo koło Olsztynka (w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego wyznaczono teren pod budowę lokalnego portu lotniczego) oraz Pisanica koło Ełku w ramach projektu „Odlotowa Polska Wschodnia".

Rysunek 42. Lotniska i lądowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony www.ulc.gov.pl (stan na wrzesień 2017 r.).

7.7. Przejścia graniczne

Rysunek 43

Granica województwa warmińsko-mazurskiego z obwodem kaliningradzkim ma długość 208,98 km (w tym odcinek granicy lądowej o długości 198,77 km i odcinek morskich wód wewnętrznych na Zalewie Wiślanym o długości 10,21 km). Wzdłuż granicy zlokalizowanych jest 10 przejść granicznych Tabela 5.

Tabela 5. Istniejące przejścia graniczne w województwie warmińsko-mazurskim

Rodzaj przejścia granicznego	Nazwa przejścia granicznego	Dozwolony rodzaj ruchu granicznego
drogowe	Grzechotki – Mamonowo II	osobowy, towarowy
	Bezledy – Bagrationowsk	osobowy, towarowy
	Gronowo – Mamonowo	osobowy, towarowy
	Gołdap – Gusiew	osobowy, towarowy
kolejowe	Braniewo – Mamonowo	osobowy, towarowy
	Skandawa – Żelaznodrożnyj	towarowy
	Głomno – Bagrationowsk (nieczynne)	towarowy
lotnicze	Mazury	osobowy, towarowy
morskie	Elbląg	osobowy, towarowy
	Frombork	osobowy, towarowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie M.P. z 2015 r. nr 636, Dz. U. z 2017 r. poz. 1258.

Na przejściach granicznych odprawiany jest międzynarodowy ruch osobowy i towarowy. Odprawiane są samochody osobowe, ciężarowe, autobusy, pociągi i statki żeglugi morskiej. Ruch pieszy odprawiany jest na przejściach drogowych. Dodatkowo ruch rowerowy odprawiany jest na przejściu w Gołdapi. Odprawy

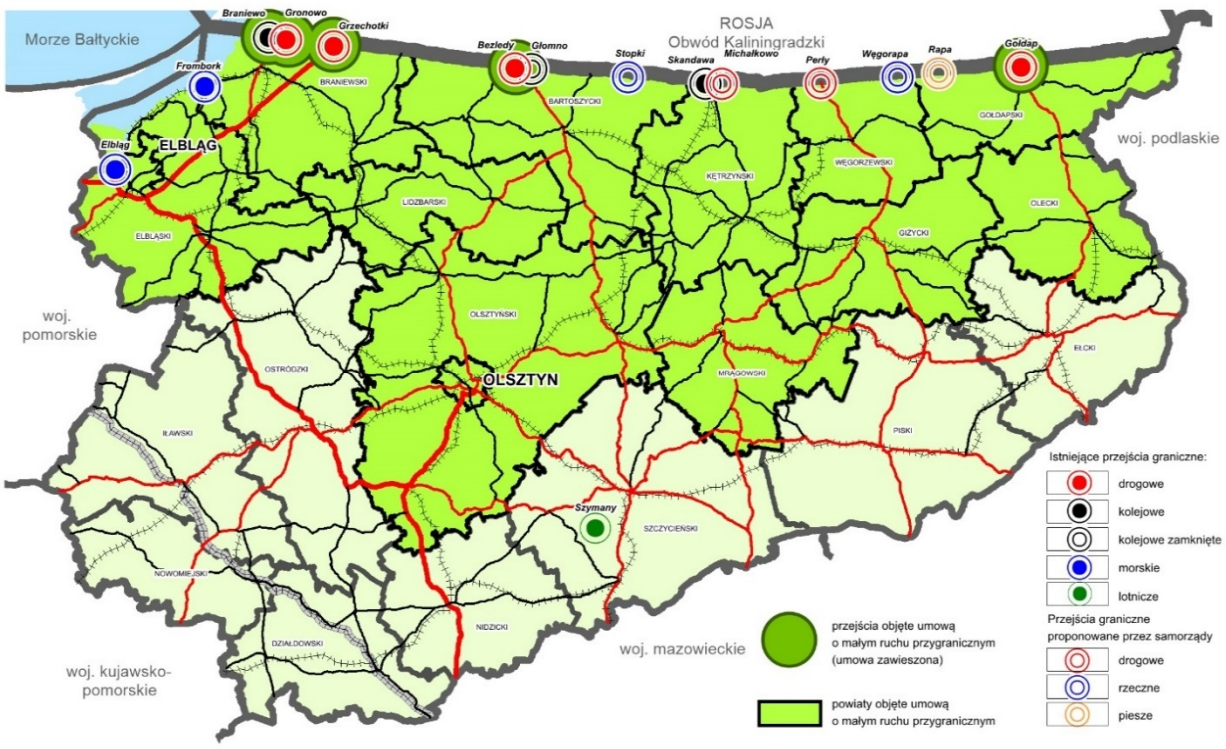
sanitarne umożliwione są na drogowych przejściach granicznych w Bezledach, Gronowie i Gołdapi oraz kolejowym w Braniewie[112].

Planowane jest utworzenie lokalnych przejść granicznych (inicjatywa samorządów lokalnych): drogowych Perły – Kryłowo (gm. Węgorzewo) i Michałkowo – Żeleznodorożnyj (gm. Barciany), pieszego Rapa – Oziersk (gm. Banie Mazurskie) oraz rzecznego na Łynie w miejscowości Stopki (gm. Sępopol) i na Węgorapie (gm. Banie Mazurskie). W sezonie letnim uruchomiany jest punkt kontroli granicznej dla przekraczających granice Łyną.

W latach 2011-2014 nastąpił znaczny wzrost w ruchu granicznym osób i środków transportu. Jednym z czynników wpływających na wzrost ruchu granicznego jest rozpoczęcie z dniem 27 lipca 2012 roku stosowania przepisów Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Federacji Rosyjskiej o zasadach małego ruchu granicznego. Umowa upoważnia do wielokrotnego, bezwizowego przekraczania granicy przez Rosjan zamieszkałych w obwodzie kaliningradzkim oraz mieszkańców części województwa pomorskiego i warmińsko-mazurskiego (powiaty: elbląski, braniewski, lidzbarski, bartoszyckim, olsztyński, kętrzyński, mrągowski, węgorzewski, giżycki, gołdapski, olecki, miasta: Elbląg i Olsztyn). Umowa obowiązuje na przejściach granicznych drogowych (Gołdap, Bezledy, Grzechotki i Gronowo) i kolejowych (Braniewo).

Bezterminowe zawieszenie w lipcu 2016 roku umowy o małym ruchu granicznym na granicy z Federacją Rosyjską przełożyło się na znaczne spadki w liczbie osób i środków transportu przekraczających granicę (w 2016 roku zanotowano odpowiednio spadek o 30% i 33% w stosunku do 2015 roku[113]).

Rysunek 43. Przejścia graniczne

Źródło: opracowanie własne.

7.8. Publiczny transport zbiorowy

Rysunek 44

Publiczny transport zbiorowy określany jest jako powszechnie dostępny regularny przewóz osób wykonywany w określonych odstępach czasu i po określonej linii komunikacyjnej, liniach komunikacyjnych lub sieci komunikacyjnej[114]. Transport publiczny zbiorowy o charakterze użyteczności publicznej[115]

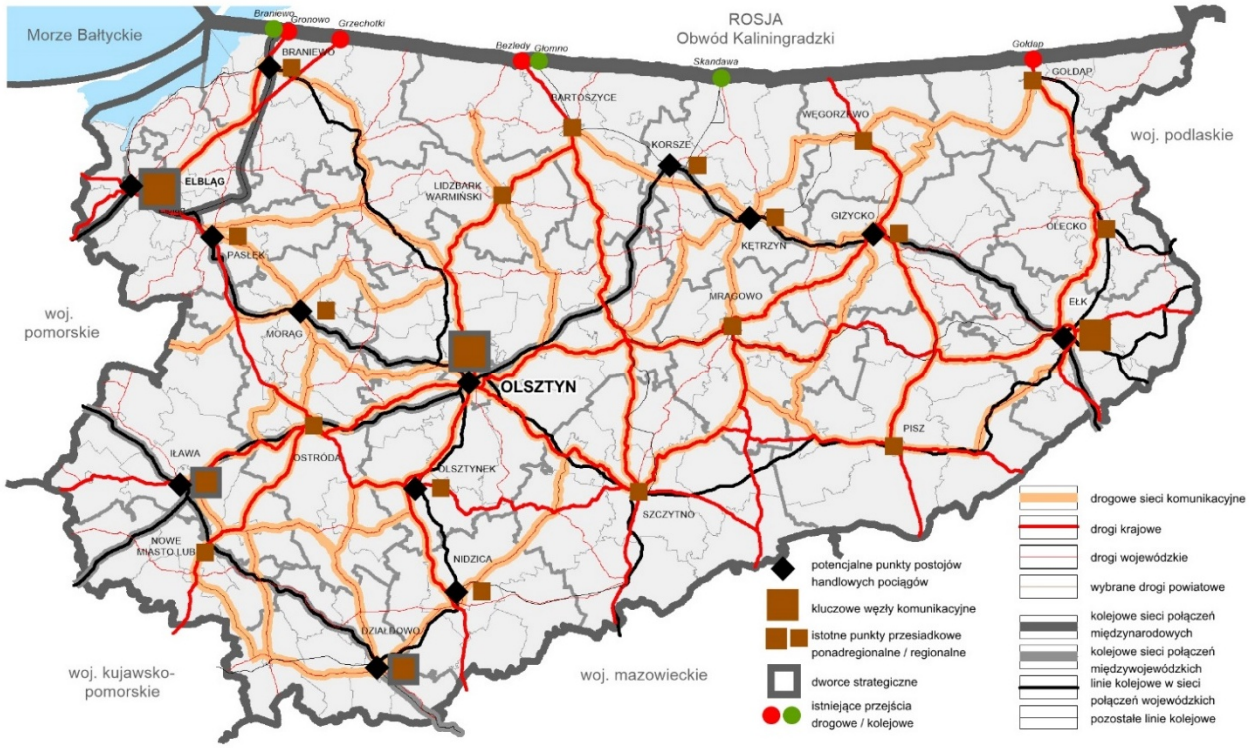
[112] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2007 r. w sprawie wykazu przejść granicznych właściwych dla przeprowadzania granicznej kontroli sanitarnej (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 546);
[113] Warmińsko-Mazurski Oddział Straży granicznej, 2016 r.;
[114] Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. z 2011 r. Nr 5 poz. 13);

w województwie opiera się na przewozach szynowych (kolejowych, tramwajowych) i autobusowych, a realizowany jest przez organizatorów właściwych ze względu na obszar działania lub zasięg przewozów.

Organizatorem publicznego transportu zbiorowego w województwie warmińsko-mazurskim w zakresie przewozów wojewódzkich oraz międzywojewódzkich jest Marszałek Województwa, który poprzez wojewódzki plan transportowy[116] określa spójną sieć połączeń użyteczności publicznej w regionie, opartą na sieci kolejowej oraz na wojewódzkich i międzywojewódzkich połączeniach autobusowych.

Przewozy o charakterze wojewódzkim pełnią funkcję uzupełniającą w stosunku do przewozów międzywojewódzkich i międzynarodowych w transporcie kolejowym, określonych w krajowym planie transportowym[117]. Wyznaczono w nim sieć pasażerskich połączeń międzynarodowych i międzywojewódzkich, określono stacje pełniące rolę potencjalnych postojów handlowych pociągów, na których zostanie zapewniony odpowiedni czas wzajemnych skomunikowań. Oczekiwane jest umożliwienie pasażerom dostępu do tych punktów z wykorzystaniem różnych rodzajów transportu, zapewniając możliwość przybycia, w czasie umożliwiającym skorzystanie z pełnej oferty przejazdów kolejowych.

Rysunek 44. Publiczny transport zbiorowy w województwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Dz. U. z 2012 r. poz. 1151, Uchwała Nr XXX/582/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 24 września 2013 r., Uchwała Nr IX/215/15 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 sierpnia 2015 r.

Zadaniem Marszałka Województwa, jako organizatora transportu publicznego, jest przede wszystkim zapewnienie takiej sieci połączeń, która powinna umożliwić mieszkańcom województwa dojazd z miast powiatowych do miast najistotniejszych w danym podregionie (centra lokalizacji miejsc użyteczności

[115] przewóz o charakterze użyteczności publicznej – powszechnie dostępna usługa w zakresie publicznego transportu zbiorowego wykonywana przez operatora publicznego transportu zbiorowego w celu bieżącego i nieprzerwanego zaspokajania potrzeb przewozowych społeczności na danym obszarze;

[116] Uchwała Nr XXX/582/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 24 września 2013 r. w sprawie przyjęcia „Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego", Uchwała Nr IX/215/15 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 sierpnia 2015 r. w sprawie przyjęcia „Aktualizacji Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego";

[117] Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 9 października 2012 r. w sprawie planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w zakresie sieci komunikacyjnej w międzywojewódzkich i międzynarodowych przewozach pasażerskich w transporcie kolejowym (Dz. U. z 2012 r. poz. 1151);

publicznej), tj. do Olszyna, Elbląga oraz Ełku. Połączenia będą realizowane po istniejących i aktualnie eksploatowanych liniach kolejowych i drogach, w ramach spójnej sieci transportowej.

Plan ponadto sklasyfikował najważniejsze miejsca przesiadkowe w regionie jako:

- kluczowe węzły komunikacyjne: Olsztyn, Elbląg, Ełk, (ponadto w Olsztynie i w Elblągu wskazane jest tworzenie zintegrowanych centrów przesiadkowych),
- istotne punkty przesiadkowe o znaczeniu ponadregionalnym: Działdowo, Iława,
- istotne punkty przesiadkowe o znaczeniu regionalnym: Bartoszyce, Braniewo, Giżycko, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Mrągowo, Nidzica, Nowe Miasto Lubawskie, Olecko, Ostróda, Pisz, Szczytno, Gołdap, Węgorzewo, Korsze, Morąg, Olsztynek, Pasłęk,
- istotne punkty przesiadkowe poza terenem województwa, istotnie związane z siecią kolejową województwa: Grajewo, Jabłonowo, Pomorskie, Malbork.

Transport szynowy w województwie opiera się na transporcie kolejowym oraz lokalnym transporcie tramwajowym – w Olsztynie i w Elblągu.

Przewozy kolejowe w regionie realizowane są przez Przewozy Regionalne i inne spółki kolejowe. Największe potoki pasażerskie w regionie występują na następujących połączeniach kolejowych: Olsztyn – Elbląg, Olsztyn – Gdynia, Olsztyn – Bydgoszcz, Olsztyn – Korsze i Olsztyn – Działdowo.

Transport autobusowy opiera się na lokalnym transporcie zbiorowym (komunikacja miejska) i transporcie publicznym regularnym, który stanowi uzupełnienie sieci połączeń kolejowych.

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego przewozy autobusowe organizuje i realizuje wielu przewoźników, którzy posiadają odpowiednie zezwolenia na prowadzenie działalności transportowej. Do największych autobusowych korytarzy transportowych należą trasy regionalne: Bartoszyce – Olsztyn, Braniewo – Elbląg, Olsztyn – Szczytno, Olsztyn – Orneta, Giżycko – Węgorzewo, Kętrzyn – Olsztyn i Olsztyn – Ostróda i międzyregionalne: Elbląg – Krynica Morska, Olsztyn – Warszawa i Elbląg – Gdańsk.

Największe potoki pasażerskie w transporcie publicznym stanowią dojeżdżający do pracy i szkół. Ruch turystyczny ma niewielki wpływ na wielkość przewozów.

Wzrost znaczenia publicznego transportu zbiorowego w województwie jest zgodny z aktualną polityką transportową kraju, opierającą się na zrównoważonym rozwoju transportu, zwiększaniu dostępności transportowej i wzroście udziału ekologicznych form transportu.

8. Infrastruktura techniczna

8.1. Gospodarka wodna

Źródłem zasobów wód użytkowych są zbiorniki wód podziemnych, których szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą 3,14 mln m^3/d i są wielokrotnie wyższe od produkcji niezbędnej dla zaspokojenia zapotrzebowania. Wydajność istniejących zbiorczych ujęć wody jest wystarczająca dla potrzeb perspektywicznych. Tylko 11,4%zasobów dyspozycyjnych województwa wykorzystywana jest na potrzeby gospodarki narodowej i ludności[118].

Na obszarze województwa nie występują zagrożenia związane z możliwością uzysku wód podziemnych, jak również nie występują deficyty wody. Jakość wody dostarczanej do spożycia jest dobra, jednak wymaga procesów uzdatniania w związku z występowaniem ponadnormatywnych wartości związków manganu i żelaza.

Większość głównych zbiorników wód podziemnych znajduje się na obszarach o braku izolacji terenu od użytkowych warstw wodonośnych lub o izolacji niepełnej i słabej. Część ujęć wody stanowiących źródło wody pitnej posiada bezpośrednią strefę ochrony sanitarnej, a tylko nieznaczna część ujęć jest chroniona poprzez pośrednie strefy ochrony sanitarnej.

W ostatnich latach nastąpił spadek zużycia wody w gospodarstwach domowych (m.in. ze względów ekonomicznych), natomiast w sektorze rolnictwo i leśnictwo nastąpił wzrost zużycia wody (ok. 62%) w wyniku zmian procesów technologicznych.

Zaopatrzenie ludności w wodę na terenach miejskich i wiejskich jest zróżnicowane, zależne od stopnia uprzemysłowienia, zurbanizowania oraz liczby mieszkańców. Dostęp ludności do sieci wodociągowej tak w miastach, jak i na obszarach wiejskich jest wyższy niż w innych regionach Polski. Wszystkie miasta posiadają rozbudowaną sieć wodociągową.. Jedynie ok. 2,5% ludności w województwie ma ograniczony

[118] BDL GUS 2016 r.;

dostęp do zbiorczej sieci wodociągowej. Znaczna część obszarów wiejskich posiada rozbudowaną sieć wodociągową przesyłową i rozdzielczą. Blisko 80% ludności na obszarach wiejskich posiada dostęp do zbiorczej sieci wodociągowej[119].

Pobór wody nie stanowi bariery rozwojowej, a istniejące braki w sieci wodociągowej są sukcesywnie eliminowane.

W celu podtrzymania pozytywnych tendencji w gospodarce wodnej w działaniach należy uwzględnić:

- bieżącą modernizację i konserwację istniejących sieci wodociągowych,
- sukcesywną wymianę uzbrojenia z azbestocementu na inne stosowane, normatywne materiały,
- kompleksowe zabiegi modernizacyjne i konserwacyjne na zbiorowych ujęciach wody.

8.2. Gospodarka ściekowa

W ostatnich latach nastąpił wzrost długości sieci kanalizacji sanitarnej oraz liczby ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków, co w znaczącym stopniu wpływa na wzrost potencjałów rozwojowych miast i gmin. Na terenie województwa występuje znaczna dysproporcja stopnia wyposażenia w urządzenia do odprowadzania i oczyszczania ścieków pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi.

W ostatnich latach nastąpiła intensywna rozbudowa kanalizacji sanitarnej zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich przede wszystkim w oparciu o ustanowione aglomeracje oraz pozaaglomeracyjne systemy kanalizacji sanitarnej.

Wszystkie miasta są objęte siecią kanalizacji sanitarnej, a ponad 95,8% ludności korzysta z tych sieci. W miastach generalnie nie występuje problem dostępności ludności do sieci kanalizacji sanitarnej, a ścieki odprowadzane są siecią do wysokosprawnych komunalnych oczyszczalni ścieków. Na obszarach wiejskich ok. 43,5% ludności korzysta z sieci kanalizacji sanitarnej (ogółem w województwie 74%)[120].

Ścieki sanitarne odprowadzane są do oczyszczalni mechaniczno-biologicznych, sukcesywnie modernizowanych/rozbudowywanych w celu zwiększenia przepustowości i stopnia oczyszczania ścieków. Ogółem w województwie ok. 76% ludności korzysta z oczyszczalni ścieków (miasta ok. 98%, wieś ok. 47%).

Potencjałem gospodarki ściekowej jest znacząca liczba zbiorczych, wysokosprawnych oczyszczalni ścieków stanowiących podstawę do utworzenia aglomeracji[121] i utylizacji ścieków ze znacznych obszarów. W województwie ustanowiono 69 aglomeracji Rysunek 45.

Realizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obszarze wyznaczonych aglomeracji oraz systemów pozaaglomeracyjnych pozwoli na odprowadzanie ścieków do oczyszczalni w sposób zorganizowany, korzystny dla środowiska naturalnego.

Na terenach pozostałych rozwiązania gospodarki ściekowej oparte są na systemach indywidualnych (zbiorniki bezodpływowe lub przydomowe oczyszczalnie ścieków).

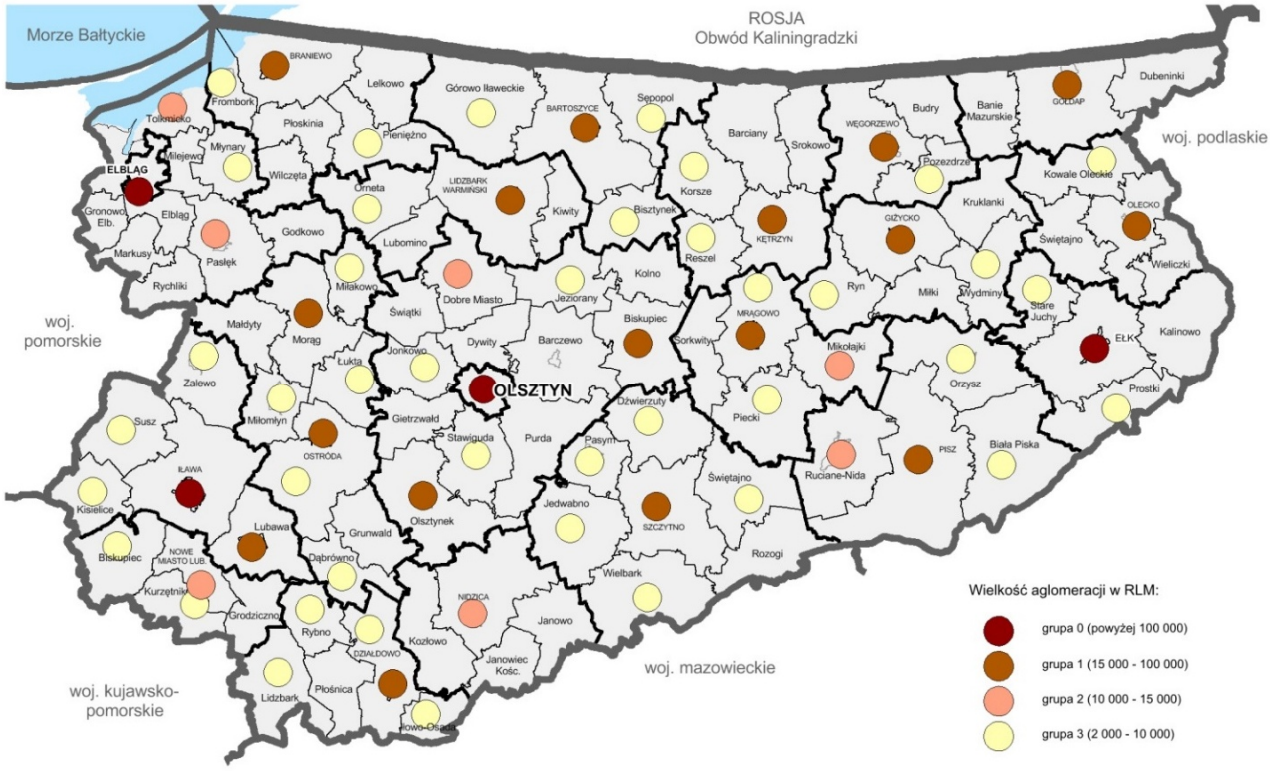
Ze względu na specyfikę terenu i uwarunkowania przyrodnicze województwa powyższe rozwiązania powinny być kontrolowane. Brak monitoringu prowadzi do zagrożeń sanitarnych (nieszczelne zbiorniki bezodpływowe) w szczególności na terenach wrażliwych na antropopresje.

[119] BDL GUS 2016 r.;

[120] *Ibidem;*

[121] aglomeracja oznacza teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków albo do końcowego punktu zrzutu tych ścieków (ust.3 pkt.1 Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. prawo wodne art.86 – t.j. Dz.U. z 2017 r. poz.1121 z późn.zm.);

Rysunek 45. Wielkość ustanowionych aglomeracji (RLM[122]) w województwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK), (stan na IV kwartał 2017 r.).

8.3. Gospodarka gazowa

Mapy 29 i 30

Województwo warmińsko-mazurskie zaopatrywane jest w gaz ziemny z krajowego systemu przesyłowego z dwóch kierunków. Główne zasilenie centralnej części województwa w gaz przewodowy realizowane jest przez dwa gazociągi przesyłowe wysokiego ciśnienia relacji Płońsk – Ciechanów – Uniszki Zawadzkie z węzła Rembelszczyzna koło Warszawy. Część zachodnia województwa zasilana jest przez odgałęzienia z gazociągów wysokiego ciśnienia:

- relacji Sztumska Wieś – Raczki – zaopatrzenie miasta Elbląg,
- relacji Kwidzyn – Susz – zaopatrzenie miasta Susz,
- relacji Brodnica – Nowe Miasto Lubawskie – Iława.

Brak jest systemowych połączeń gazociągów wysokiego ciśnienia części zachodniej z centralną. W przypadku poważnej awarii głównego zasilenia centralnej części województwa może nastąpić częściowe odcięcie tego fragmentu województwa od dostaw gazu.

W województwie występuje rozbudowany system dystrybucyjnej sieci gazowej wysokiego ciśnienia, z wyłączeniem części nadzalewowej i wschodniej. Z gazu przewodowego korzystają przede wszystkim gminy położone bezpośrednio w sąsiedztwie istniejących gazociągów wysokiego ciśnienia. Wschodnia część województwa nie posiada sieci przesyłowej i dystrybucyjnej wysokiego ciśnienia, a rozprowadzany gaz pochodzi ze stacji regazyfikacji LNG.

Z 49 miast województwa tylko 28 korzysta z gazu przewodowego przesyłowego, 3 miasta korzystają ze stacji regazyfikacji LNG (tj. Ełk, Olecko, Pisz). W pozostałych miastach brak jest gazu ziemnego przewodowego.

Dostępność ludności w miastach do sieci gazowej jest zróżnicowana. Ponad 80% ludności miast położonych wzdłuż głównych gazociągów wysokiego ciśnienia korzysta z gazu przewodowego[123].

[122] RLM – należy przez to rozumieć ładunek substancji organicznych biologicznie rozkładalnych wyrażonych jako wskaźnik pięciodobowego biochemicznego zapotrzebowania tlenu (B2T5) w ilości 60 g tlenu na dobę (ust. 3 pkt. 2 ww. Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. prawo wodne art.86 – t.j. Dz.U. z 2017 r. poz.1121 z późn.zm.);

Dostępność ludności do sieci gazowej na obszarach wiejskich jest zdecydowanie gorsza niż w miastach. Na 116 gmin wiejskich jedynie 38 ma częściowy dostęp do sieci gazowej średniego ciśnienia. Na pozostałym obszarze brak sieci gazowej.

W najbliższych latach operatorzy planują liczne inwestycje, które poprawią w znacznym stopniu dostępność ludności do gazu przewodowego w miastach i na obszarach wiejskich. Kluczową inwestycją będzie budowa gazociągu DN 700 Polska – Litwa (interkonektor) wraz z planowanym gazociągiem dystrybucyjnym wysokiego ciśnienia relacji Interkonektor – Ełk – Ryn – Mrągowo. Ponadto w celu zapewnienia możliwości dywersyfikacji dostaw gazu oraz bezpieczeństwa energetycznego województwa rekomenduje się realizację gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Stare Pole – Olsztyn (połączenie z głównym systemem przesyłowym województwa pomorskiego).

8.4. Ciepłownictwo

W 2015 r. łączna moc zainstalowana źródeł ciepła w województwie wynosiła ok. 1 795 159 MW. W ostatnich latach obserwuje się ok. 10% spadek produkcji energii cieplnej związany:

- ze zmniejszeniem zapotrzebowania na energię cieplną (termorenowacja budynków, stosowanie preizolowanej sieci cieplnej),
- z rozbudową sieci zdalaczynnych przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby kotłowni indywidualnych.

Gospodarka cieplna w miastach opiera się na rozbudowanym, scentralizowanym systemie ciepłowni i elektrociepłowni wraz z rozbudowaną siecią ciepłowniczą zaopatrującą w ciepło obszary miast o wysokiej gęstości zaludnienia (ok. 70%). Natomiast na obszarach wiejskich opiera się głównie na kotłowniach komunalnych, osiedlowych i przede wszystkim na indywidualnych źródłach ciepła, opalanych paliwem stałym.

Podstawowym paliwem wykorzystywanym do produkcji ciepła w województwie są paliwa węglowe (ok. 94%). Ponadto czynnikiem grzewczym, w szczególności w kotłowniach komunalnych i osiedlowych, jest: gaz ziemny, olej opałowy, biomasa i inne.

Wykorzystywane źródła ciepła zaspakajają poszczególnych odbiorców, jednak stan techniczny części obiektów nie odpowiada obowiązującym normom (niska sprawność, wysoki poziom emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego i wysokie koszty eksploatacji).

W województwie w ostatnich latach zrealizowano wiele nowych kotłowni i ciepłowni. Nowe źródła ciepła realizowane są wg zróżnicowanych technologii i rozwiązań technicznych, przy zastosowaniu różnych paliw (z wykluczeniem wysokoemisyjnych źródeł ciepła).

8.5. Elektroenergetyka

Mapy 31 i 32

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego brak jest elektrowni systemowych oraz innych znaczących źródeł wytwórczych. Województwo zasilane jest w energię elektryczną z elektrowni poza granicami województwa. Lokalna produkcja energii elektrycznej odbywa się głównie w elektrociepłowniach oraz przy wykorzystaniu źródeł odnawialnych (elektrowniach wiatrowych, małych elektrowniach wodnych, elektrowniach na biomasę i biogaz) i pokrywa zaledwie kilkanaście procent zapotrzebowania.

Województwo zasilane jest w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego następującymi liniami przesyłowymi najwyższych napięć:

- linia 400 kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki,
- linia 400 kV Łomża – Ełk Bis,
- linia 400 kV Ostrołęka – Olsztyn Mątki (1 tor pracujący na napięciu 400 kV, 2 tor pracujący na napięciu 220 kV),
- linia 220 kV Włocławek Azoty – Olsztyn 1,
- linia 220 kV Ostrołęka – Ełk 1.

Energia po przetransformowaniu na napięcia rozdzielcze 110 kV w stacjach NN/WN: Olsztyn Mątki 400/220/110 kV), Olsztyn 1(220/110 kV), Ełk Bis (400/110 kV) i Ełk 1 (220/110 kV) wprowadzana jest do sieci rozdzielczej i dostarczona odbiorcom wysokimi, średnimi i niskimi napięciami (110 kV, 15 kV i 0,4 kV).

Słabo rozbudowana sieć przesyłowa najwyższych napięć (400 kV i 220 kV) na terenie województwa sprawia, że pewność zasilania województwa jest niższa niż w innych regionach kraju. Istnieje zagrożenie

[123] BDL GUS 2016 r.;

przejściową utratą zasilania na znacznym obszarze. Szczególnie niekorzystna sytuacja dotychczas występowała w części wschodniej województwa, zasilanej jednostronnie linią 220 kV Ostrołęka – Ełk 1. Szansą na poprawę (zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa) są nowo wybudowane dwutorowe linie 400 kV: Ostrołęka – Olsztyn Mątki i Łomża – Ełk Bis – Alytus (stanowiąca element domknięcia tzw. pierścienia wokół Bałtyku).

W centralnej i zachodniej części województwa sieć rozdzielcza 110 kV jest dość dobrze rozbudowana i w zdecydowanej większości połączona pierścieniowo. Zapewnia to wymagane parametry energii elektrycznej w układzie normalnym pracy oraz oznacza możliwość zasilania rezerwowego w przypadku awarii lub prac planowych w sieci 110 kV. Istniejące stacje transformatorowe wyposażone są z reguły w dwa transformatory 110/15kV, przy dużym stopniu rezerwowania mocy.

We wschodniej części województwa sieć rozdzielcza 110 kV jest słabiej rozwinięta, występują stacje rozdzielcze 110/15 kV zasilane promieniowo, dla których rezerwowanie zasilania możliwe jest tylko z sieci 15 kV. Dla tych stacji konieczna jest budowa drugostronnych linii 110 kV. Niekorzystna sytuacja występuje m.in. na terenie gminy Mikołajki, gdzie zasilanie w energię elektryczną odbywa się jednostronną linią 110 kV z kierunku Mrągowa.

Występują też obszary, gdzie ze względu na aktualne warunki napięciowe, przewidywany wzrost mocy istniejących odbiorców lub konieczność przyłączenia projektowanych obiektów, niezbędna jest modernizacja lub budowa nowych stacji transformatorowo-rozdzielczych 110/15 kV wraz z liniami 110 kV. Szansą na poprawę sytuacji jest sukcesywna rozbudowa i modernizacja sieci 110 kV przez operatorów sieci rozdzielczych na terenie województwa.

Sieć przesyłowa zapewnia odpowiednią dostawę mocy i energii, z zachowaniem dużej rezerwy mocy. W ostatnim dziesięcioleciu zapotrzebowanie energii wzrastało średnio ok. 1,5% rocznie (tendencja będzie się utrzymywała w dalszej perspektywie czasowej), a zapotrzebowanie mocy ok. 2% rocznie.

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego nie przewiduje się budowy elektrowni, a województwo nadal będzie zaopatrywane w energię z elektrowni poza granicami województwa przez rozbudowaną sieć przesyłową najwyższych napięć 400 kV i 220 kV.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego oraz poprawy parametrów energii elektrycznej, konieczna jest dalsza rozbudowa i modernizacja systemu elektroenergetycznego przesyłowego zgodnie z planami rozwoju operatora.

Rozbudowa sieci przesyłowych i rozdzielczych na terenie województwa oraz realizacja planowanych inwestycji na terenach sąsiednich województw (Ostrołęka, Grudziądz i Pelplin) wpłynie korzystnie na poziom bezpieczeństwa energetycznego i parametry energii elektrycznej oraz zwiększy możliwość przyłączenia dużych elektrowni wiatrowych.

8.6. Odnawialne źródła energii

Energia odnawialna uzyskiwana jest z naturalnych, powtarzających się procesów przyrodniczych. Do produkcji energii w regionie wykorzystywane są odnawialne źródła: woda, wiatr, słońce, biomasa oraz ciepło Ziemi. Stanowią one alternatywę dla tradycyjnych nośników energii (paliw kopalnych), a ich zasoby uzupełniają się w naturalnych procesach. Do przetwarzania energii służą instalacje odnawialnych źródeł energii, które stanowią wyodrębniony zespół urządzeń (służący do wytwarzania energii i wyprowadzania mocy), wpięty do sieci elektroenergetycznej w jednym miejscu przyłączenia. Instalacją OZE jest m.in.: farma wiatrowa[124] (jedna siłownia lub wiele siłowni wiatrowych), elektrownia wodna, elektrownia słoneczna, elektrownia na biopaliwa czy biomasę. Na terenie województwa działają instalacje: duże[125] (o mocy ponad 200 kW), małe (o mocy większej niż 40 kW i nie większej niż 200 kW) oraz mikroinstalacje (o mocy nie większej niż 40 kW). Samorząd województwa w swoich działaniach wspiera rozwój rozproszonych źródeł energii, a zwłaszcza małych i mikroinstalacji. Ze względu na znaczący wpływ na zagospodarowanie przestrzenne analizie poddano duże instalacje OZE Rysunek 46.

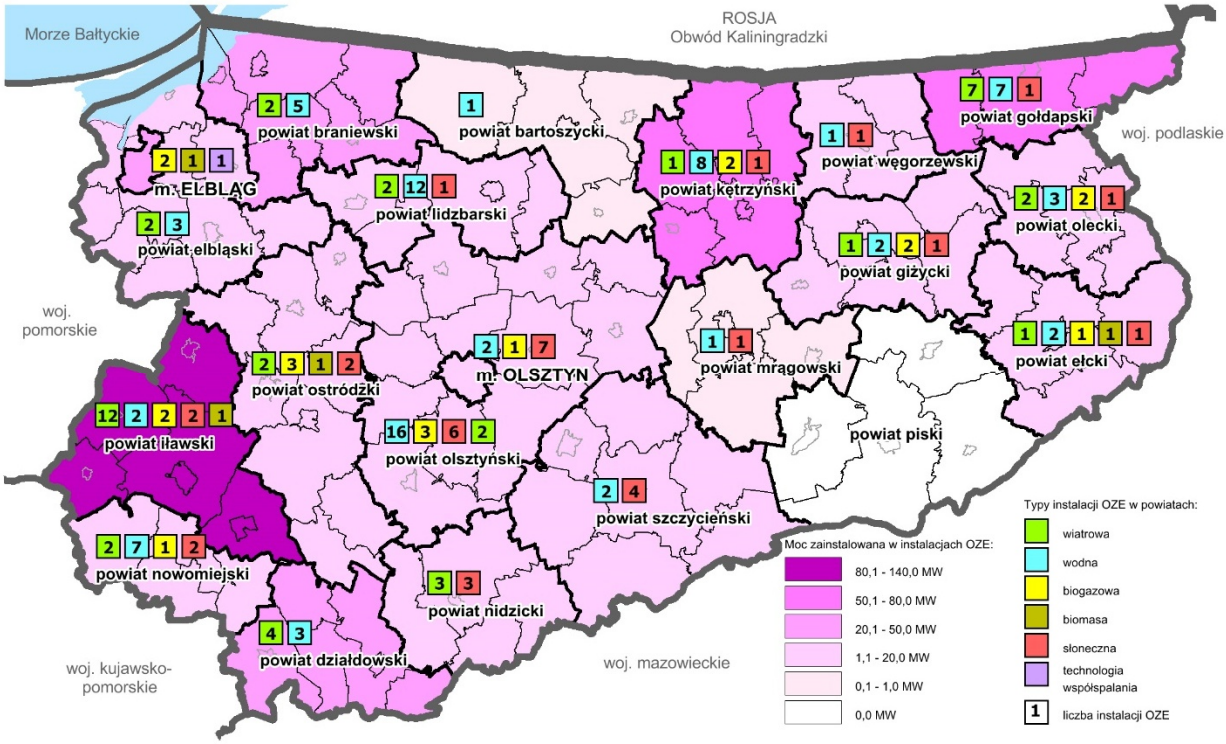
[124] farma wiatrowa – jednostka wytwórcza lub zespół tych jednostek wykorzystujących do wytwarzania energii elektrycznej energii wiatru, przyłączonych do sieci w jednym miejscu (Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 4 maja 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków funkcjonowania systemu elektroenergetycznego, Dz.U. z 2007 r. Nr 93 poz. 623);

[125] duża instalacja OZE – rozumiane jako instalacja OZE o mocy ponad 200 kW, nie będąca małą instalacją ani mikroinstalacją w rozumieniu ustawy z dnia 20.02.2015 r. o odnawialnych źródłach energii (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1148);

W 2017 roku w województwie funkcjonowało 178 instalacji o całkowitej mocy zainstalowanej (zwanej dalej mocą) 424,7 MW[126], co stanowiło niecałe 5% mocy wyprodukowanej w Polsce. Liczba instalacji nie przekładała się na wielkość mocy, instalacje o największych łącznych mocach znajdowały się w powiatach: iławskim (131,8 MW), kętrzyńskim (72,4 MW) i gołdapskim (55,3 MW). Wśród wszystkich instalacji OZE najważniejsze znaczenie odgrywają elektrownie wiatrowe, których udział w łącznej mocy instalacji OZE wynosił 83,3%. Moce pozostałych instalacji to odpowiednio: biogaz i biomasa – 10,4%, elektrownie wodne – 4% i fotowoltaiczne – 2,1%.

Innym, mało wykorzystanym odnawialnym źródłem energii jest energia cieplna Ziemi. Na terenie województwa użytkowane są wody geotermalne na cele balneologiczne i rekreacyjne w obiekcie „Termy Warmińskie" w Lidzbarku Warmińskim. Funkcjonują także lokalne pompy ciepła wykorzystujące energię cieplną Ziemi i środowiska naturalnego (grunt, woda, powietrze) mające zastosowanie w ciepłownictwie, przemyśle i rolnictwie. Prognozuje się dalszy rozwój zastosowania instalacji pomp ciepła.

Rysunek 46. Instalacje OZE w powiatach

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Urzędu Regulacji Energetyki, stan na dzień 30.09.2017 r.

Elektrownie wiatrowe. Na koniec III kwartału 2017 roku moc instalacji wiatrowych wynosiła 354,3 MW (4,2% mocy krajowej). Województwo warmińsko-mazurskie zajmowało siódmą pozycję, wśród województw w Polsce, pod względem łącznej mocy wszystkich instalacji wiatrowych. Największy wzrost mocy nastąpił do początku 2015 roku, w stosunku do 2013 roku nastąpił wzrost mocy o 39% (wiąże się to z wybudowaniem nowych obiektów). Od roku 2016 odnotowuje się wyraźne spowolnienie procesów inwestycyjnych. Związane jest to ze zmianami legislacyjnymi dotyczącymi zasad lokalizacji elektrowni wiatrowych.

W województwie było blisko 180 siłowni wiatrowych, z których większość rozlokowana jest w północnej oraz południowo-zachodniej części województwa. Instalacje o największej łącznej mocy znajdowały się na terenie gmin: Kisielice (57 turbin), Korsze (35 turbin), Gołdap (21 turbin) oraz Płośnica (16 turbin) Rysunek 47.

Rozwój energetyki wiatrowej rodzi szereg problemów. Z jednej strony duża presja inwestorów i niektórych lokalnych samorządów na realizację instalacji wiatrowych podyktowana jest głównie względami ekonomicznymi. Z drugiej strony widoczne są obawy społeczeństwa przed możliwością negatywnego

[126] URE stan na 30.09.2017 r.;

oddziaływania na organizmy żywe, w tym na organizm człowieka. Obiekty dużej energetyki wiatrowej stanowią również zagrożenie dla ładu przestrzennego i krajobrazu poprzez wprowadzenie dysharmonijnych obiektów technicznych w krajobrazie naturalnym i kulturowym.

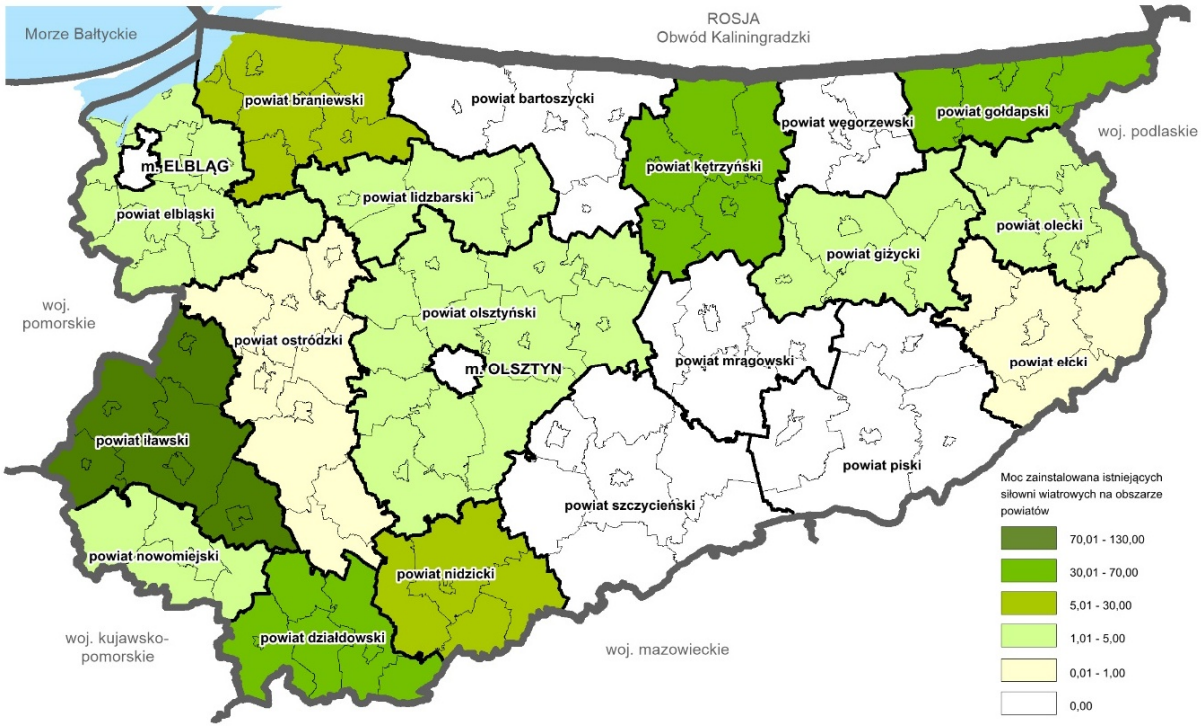
Problemem jest lokalizowanie siłowni wiatrowych poza skupiskami odbiorców wytwarzanego prądu. Podczas wzmożonej produkcji w elektrowniach wiatrowych występują duże przepływy mocy w sieci dystrybucyjnej 110 kV i w sieciach najwyższych napięć. W wielu przypadkach istniejąca sieć nie jest dostosowana do takich warunków i wymaga rozbudowy lub modernizacji.

Elektrownie na biomasę[127]. W instalacjach wytwarzających energię z biomasy wykorzystywane są odpady leśne, rolnicze i ogrodowe (np. słoma, rośliny energetyczne, drewno opałowe, odpady drzewne).

Na terenie województwa funkcjonowały 4 elektrownie na biomasę o łącznej mocy 29,4 MW. Największą moc posiadała elektrownia w Elblągu (25,0 MW), która wykorzystuje technologię współspalania biomasy mieszanej z paliwami kopalnymi. Jest to jedyny tego typu obiekt w regionie. Pozostałe instalacje posiadały stosunkowo małą moc i znajdują się w Ełku (0,8 MW), Iławie (3,4 MW) i na terenie gminy Ostróda (0,2 MW).

Problemem wynikającym z rozwoju tego typu instalacji jest zagrożenie przed powstawaniem monokultur upraw energetycznych (wierzby energetycznej, ślazowca, miskantusa oraz zbóż wykorzystywanych na słomę), jak również utrudnienia komunikacyjne wynikające z transportu dużej ilości surowca do miejsca lokalizacji instalacji (zalecane jest przetwarzanie surowców na półprodukty przed ich transportem).

Rysunek 47. Moc zainstalowana siłowni wiatrowych na obszarze powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych URE, stan na dzień 30.09.2017 r.

Elektrownie na biogaz. Instalacje oparte o biogaz jako źródło energii wykorzystują biogaz rolniczy uzyskiwany z: gnojowicy, obornika, pomiotu kurzego, kiszonki kukurydzy, z odpadów przetwórstwa rolno-spożywczego (przemysł ziemniaczany, cukrowniczy, mięsny, mleczarski, gorzelniczy itp.), a także z odpadów gospodarki komunalnej (oczyszczalnie ścieków, wysypiska odpadów). Biogazownie najczęściej lokalizowane są w miejscu bliskiego dostępu do źródła energii, a więc jako zaplecze energetyczne produkcyjnych gospodarstw rolnych, obiektów przetwórstwa rolno-spożywczego lub inwestycji z obszaru gospodarki komunalnej.

[127] URE stan na 30.09.2017 r.;

Na obszarze województwa funkcjonowało 19 biogazowi o łącznej mocy 14,8 MW[128] wykorzystujących biogaz: rolniczy (10 instalacji o łącznej mocy 9,5 MW), z oczyszczalni ścieków (6 instalacji o łącznej mocy 3,8 MW) i składowiskowy (3 instalacje o łącznej mocy 1,6 MW).

Najwięcej instalacji produkujących biogaz (po 3 obiekty) znajdowało się na terenie powiatów olsztyńskiego i ostródzkiego, pozostałe obiekty rozproszone były po terenie całego województwa.

Problemem wynikającym z powstawania nowych obiektów może być uciążliwość spowodowana tzw. gazami złowonnymi, ulatniającymi się w procesie wytwarzania energii. Obiekty biogazowi mogą stanowić dysharmonijne elementy krajobrazu (charakterystyczny wygląd obiektu).

Elektrownie wodne[129]. W województwie działało 77 instalacji o łącznej mocy 17,2 MW (0,2% mocy krajowej), z których połowa to elektrownie odbudowane w miejscu obiektów funkcjonujących dawniej. Większość elektrowni to obiekty o mocy do 0,3 MW (66 elektrowni), lokalizowane na małych ciekach wodnych. Zaledwie osiem elektrowni posiadało moc do 1 MW, a trzy do 5 MW. Najwięcej elektrowni wodnych działało w powiecie olsztyńskim (16), lidzbarskim (12), gołdapskim (7), kętrzyńskim (8) i nowomiejskim (7).

Zasoby energetyczne rzek w województwie są stosunkowo niewielkie, a rzeki o największym potencjale hydroenergetycznym to[130]: Łyna (4032 TJ/rok), Drwęca (3384 TJ/rok) oraz Pasłęka (2196 TJ/rok). Wykorzystanie potencjału tych rzek jest mało perspektywiczne z uwagi na objęcie ich formami ochrony. Szacuje się, że potencjał wszystkich pozostałych cieków wodnych stanowi około 50% łącznego potencjału tych trzech rzek.

Elektrownie słoneczne. W województwie działały 34 instalacje fotowoltaiczne o łącznej mocy 8,9 MW[131]. Osiem instalacji posiadało moc powyżej 0,5 MW – Gryźliny i Olsztynek (powiat olsztyński), Jedwabno i Wesołówka (powiat szczycieński), Guja (powiat węgorzewski), Grodzisko (powiat gołdapski), Mroczno (powiat nowomiejski) oraz Mrągowo.

Możliwość skorzystania z dofinansowania na realizację inwestycji spowodowała wzrost zainteresowania fotowoltaiką.

Farmy fotowoltaiczne zajmują duże przestrzenie przyrodnicze – od kliku do kilkudziesięciu hektarów (dla wytworzenia energii o mocy ok. 1 MW potrzebny jest teren o pow. 2 ha). Wiąże się to ze zmianą użytkowania terenu oraz istotnym oddziaływaniem na krajobraz.

8.7. Systemy teleinformatyczne

Mapy 33 i 34

W województwie warmińsko-mazurskim, podobnie jak w innych województwach i krajach europejskich dąży się do zwiększenia dostępności połączeń światłowodowych. Sieci światłowodowe uważane są za najlepsze do transmisji mediów. Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego położonych jest kilka tysięcy kilometrów sieci światłowodowych prywatnych operatorów oraz ponad 2 tys. km sieci, która jest własnością samorządu województwa (realizacja projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej). Oprócz światłowodów teren województwa wyposażony jest w rozległą infrastrukturę sieci tradycyjnych. Wszystkie miasta województwa posiadają dostęp do węzłów sieci światłowodowych, natomiast mniejsze miejscowości mają problem z dostępnością sieci światłowodowych, a niejednokrotnie do jakiejkolwiek infrastruktury kablowej, a nawet rozwiązań bezprzewodowych.

Zakończenia sieci światłowodowych są potencjalnie dostępne dla około 75% mieszkańców województwa (głównie mieszkańców miast i większych wsi). Przez „potencjalny dostęp" rozumie się występowanie w mieście lub miejscowości infrastruktury umożliwiającej skorzystanie z usług. Wymaga to jednak inwestycji ze strony dostawców internetu, którzy doprowadzają sygnał bezpośrednio do mieszkańców. O dostępie końcowych odbiorców do usług teleinformatycznych decyduje kilka czynników, często są to względy ekonomiczne. Tereny wiejskie charakteryzuje ograniczona dostępność infrastruktury światłowodowej. Rozproszona struktura osadnicza podwyższa koszty rozprowadzenia kablowej infrastruktury technicznej o wysokich parametrach. W większości małych i bardzo małych miejscowości nie ma zakończeń sieci

[128] *Ibidem*;
[129] URE stan na 30.09.2017 r.;
[130] „Program ekoenergetyczny województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2005-2010", 2005, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
[131] URE stan na 30.09.2017 r.;

światłowodowych. W większych wsiach istnieje kablowa infrastruktura miedziana, mimo to swoje usługi dostępu do telefonii i internetu najczęściej oferują operatorzy sieci komórkowych.

Największa inwestycja w infrastrukturę w regionie, Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej, dostarczyła 2292 km sieci szkieletowo-dystrybucyjnej, 10 węzłów szkieletowych, 216 dystrybucyjnych. Inwestycja ta ma ułatwić rozwój sieci lokalnych i stworzyć możliwości techniczne lokalnym usługodawcom telekomunikacyjnym poprzez przybliżenie węzłów sieci światłowodowych. Zbudowana sieć może poprawić niekorzystną sytuację mieszkańców mniejszych miejscowości.

Coraz większy udział w rynku zyskują operatorzy telefonii komórkowej (wg danych dostępnych u operatorów 99,9% powierzchni województwa jest w zasięgu sieci mobilnych). Bardzo szybko zwiększa się zasięg nadajników LTE lub HSPA, oferujących transmisję danych o bardzo dobrych parametrach. Najszybciej przybywa ich w obszarach zurbanizowanych, oferując usługi o coraz wyższych parametrach. Na obszarach wiejskich inwestycje w infrastrukturę są wyraźnie mniejsze.

W miejscach pozbawionych jakiejkolwiek infrastruktury istnieje możliwość skorzystania z technologii satelitarnej (TV, Internet, telefon). Parametry połączenia satelitarnego, jak również niewielkie dostępne pakiety danych mogą uniemożliwić wykonywanie niektórych prac on-line.

Możliwości wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) jest bardzo wiele: praca, nauka, systemy geoinformacyjne, e-administracja, media społecznościowe, rozrywka. Mimo ogromu możliwości jakie daje technologia oraz mimo wielu wysiłków budowania społeczeństwa informacyjnego korzystających z internetu przybywa bardzo wolno. W latach 2011-2016 zanotowano wzrost jedynie o 10% (badania CBOS[132]). Mniej niż połowa osób powyżej 54 roku życia nie korzysta z internetu. Wg GUS 80% gospodarstw domowych w Polsce posiadało dostęp do internetu i komputer. Głównym powodem nieposiadania dostępu do internetu jest brak potrzeby korzystania z niego. Drugim istotnym powodem był brak umiejętności[133].

8.8. Gospodarka odpadami

Podstawę działań w zakresie rozwiązywania problemów związanych z zagospodarowaniem odpadów wyznacza „Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022”[134].

Na terenie województwa w 2016 roku wytworzono ogółem 4763314,36 Mg odpadów[135], w tym 0,8% stanowiły odpady niebezpieczne. Wśród wytworzonych odpadów przeważały:

- odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej – 53%,
- odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów z oczyszczalni ścieków oraz z uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych – 17%,
- odpady komunalne łącznie z frakcjami gromadzonymi selektywnie – 9%.

Wytworzone odpady przetwarzane są (odzysk lub unieszkodliwianie) na obszarze województwa bądź wywożone poza jego granice (ok. 30%), jednocześnie przetwarzane są odpady z innych województw.

Łącznie na terenie województwa przetworzono 81,4% odpadów z ogółu wytworzonych, z czego 71,1% poddano procesom odzysku a pozostałe unieszkodliwiono. Najwięcej odpadów poddano przetworzeniu w różnego rodzaju instalacjach (posiadających status RIPOK[136], o statusie instalacji zastępczych, nieposiadających statusu RIPOK i instalacji zastępczej), z czego największą ilość stanowiły odpady komunalne. Unieszkodliwieniu poprzez składowanie na składowiskach poddano 3,5% wszystkich odpadów wytworzonych.

Odpady komunalne. Ilość odpadów komunalnych odebranych i zebranych w 2016 r. na terenie województwa wynosiła 433398 Mg[137]. Odnotowuje się systematyczny wzrost wielkości strumienia odpadów komunalnych odebranych i zebranych z terenu województwa. Średnio 1 mieszkaniec w 2016 r. wytworzyła

[132] http://www.rp.pl/Media-i-internet/306239943-CBOS-w-Polsce-nie-przybywa-juz-internautow.html#ap-1;
[133] „Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2016 r.”, GUS;
[134] Uchwała Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr XXIII/523/16 z 28 grudnia 2016 r.;
[135] na podstawie „Sprawozdania z realizacji Planu gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2011-2016 w latach 2014-2016”, przyjętym Uchwałą Nr XXXIII/720/17 z 28 grudnia 2017 r.;
[136] RIPOK – regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych;
[137] na podstawie „Sprawozdania z realizacji Planu gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2011-2016 w latach 2014-2016”, przyjętym Uchwałą Nr XXXIII/720/17 z 28 grudnia 2017 r.;

302 kg tego rodzaju odpadów. Wszyscy mieszkańcy województwa objęci zostali systemem odbioru odpadów komunalnych, w tym 63 % objętych zostało systemem selektywnego zbierania odpadów komunalnych.

Odpady komunalne odebrane przez gminy w większości przetworzone zostały w instalacjach położonych na terenie województwa (99,8 %). Niewielka ilość wywieziona została do przetworzenia poza województwo.

Niesegregowane odpady komunalne poddane zostały mechaniczno-biologicznemu przetwarzaniu. Bez przetworzenia zeskładowano 0,02% zmieszanych odpadów komunalnych.

W 2016 r. w województwie osiągnięto 24,3 poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła.

Na terenie województwa w 2016 roku funkcjonowało 9 instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych, 3 sortownie, 1 instalacja mechaniczno-cieplnego przetwarzania odpadów oraz 9 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, przyjmujących do składowania m.in. odpady komunalne oraz pozostałości z sortowania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych.

W zakresie prowadzenia gospodarki odpadami komunalnymi województwo podzielone zostało na pięć **Regionów gospodarki odpadami** Mapa 35. W ramach każdego z Regionów wyznaczone zostały Regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), które zagospodarowują odpady komunalne wytworzone na terenie poszczególnych regionów Tabela 6 oraz instalacje do zastępczej obsługi Regionów na wypadek awarii lub niemożliwości przyjmowania odpadów z innych przyczyn. Regiony obsługiwane są przez: 7 instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania, 8 składowisk odpadów (w tym kwatera odpadów niebezpiecznych), 1 sortownię odpadów komunalnych oraz 14 kompostowni odpadów zielonych i innych bioodpadów.

Planowana jest realizacja niezbędnych inwestycji służących gospodarowaniu odpadami. Jedną z nich jest budowa instalacji do termicznego przekształcania odpadów pochodzących z przetworzenia odpadów komunalnych w Olsztynie. Instalacja ta spalać będzie określony strumień odpadów, zaklasyfikowanych jako inne odpady mechanicznej obróbki odpadów i odpady palne, powstających we wszystkich regionach województwa. Realizacja tej inwestycji będzie domykać system gospodarki odpadami komunalnymi województwa.

Tabela 6. Organizacja Regionów gospodarki odpadami komunalnymi w województwie warmińsko-mazurskim

Region	Gminy przynależne do Regionu	Podmioty odpowiedzialne za organizację gospodarki odpadami	Lokalizacja	Regionalne istniejące/planowane instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych	Data rozpoczęcia realizacji
Północny	Elbląg, Elbląg (W), Gronowo Elbląskie, Markusy, Milejewo, Młynary, Pasłęk, Rychliki, Tolkmicko, Braniewo (M), Braniewo (W), Lelkowo, Pieniężno, Wilczęta, Frombork, Płoskinia	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., Elbląg	Elbląg	- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów - Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów - Składowisko odpadów	2012 2012 2013
			Braniewo	- Składowisko odpadów	2016
		Elbląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji, Elbląg	Elbląg	- Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów	2014
		Wodociągi Miejskie Sp. z o.o., Braniewo	Braniewo	- Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów	2011
Zachodni	Godkowo, Jonkowo, Olsztynek, Ostróda (M), Ostróda (W), Miłomłyn, Miłakowo, Łukta, Morąg, Dąbrówno,	Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych Sp. z o.o., Rudno k/Ostródy	Rudno	- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów - Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów - Składowisko odpadów	2009/2014 2014 2016
		Ekologiczny Związek Gmin „Działdowszczyzna”,	Działdowo/ Zakrzewo	- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów	2002/2011

	Małdyty, Grunwald, Iława (M), Iława (W), Lubawa (W), Lubawa (M), Zalewo, Kisielice, Susz, Nowe Miasto Lubawskie (M), Nowe Miasto Lubawskie (W), Kurzętnik, Biskupiec, Grodziczno, Działdowo (M), Działdowo (W), Iłowo-Osada, Lidzbark, Płośnica, Rybno, Janowiec Kościelny, Janowo, Kozłowo, Nidzica	Działdowo	Zakrzewo	- Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów - Składowisko odpadów	2002 2016
		NOVAGO Sp. z o.o., Mława	Różanki	- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów - Składowisko odpadów	2013 2013
Centralny	Miasto Olsztyn, Bartoszyce (M), Bartoszyce (W), Górowo Iławeckie (M), Górowo Iławeckie (W), Sępopol, Lidzbark Warmiński (M), Lidzbark Warmiński (W), Orneta, Kiwity, Lubomino, Mrągowo (M), Mrągowo (W), Mikołajki, Piecki, Sorkwity, Biskupiec, Barczewo, Dobre Miasto, Dywity, Jeziorany, Gietrzwałd, Purda, Stawiguda, Świątki, Kolno Pisz, Ruciane-Nida, Szczytno (M), Szczytno (W), Dźwierzuty, Rozogi, Wielbark, Jedwabno, Pasym, Świętajno, Korsze	Zakład Gospodarki Odpadami Komunalnymi Sp. z o.o. Olsztyn	Olsztyn	- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów	2015
		Olsztyński Zakład Komunalny Sp. z o.o., Olsztyn	Łęgajny, gm. Barczewo	- Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów	2018
		Zakład Gospodarki Odpadami Sp. z o.o., Bartoszyce	Wysieka, gm. Bartoszyce	- Składowisko odpadów - Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów	2011 2010
		Przedsięb. Handlowo-Usługowe EUROINTEGRA, Ługwałd	Ługwałd, gm. Dywity	- Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów	2011
			Kobiela, gm. Kiwity	- Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów	2016
		DBAJ M. Prychodko, Świętajno	Świętajno	- Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów	2016
Wschodni	Ełk (M), Ełk (W), Kalinowo, Prostki, Stare Juchy Olecko, Kowale	Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami „Eko-MAZURY” Siedliska k/Ełku	Siedliska, gm. Ełk	- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów - Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów - Składowisko odpadów	2012 2012 2012

	Oleckie, Świętajno, Wieliczki, Gołdap, Dubeninki, Biała Piska				
Północno-Wschodni	Banie Mazurskie, Giżycko (M), Giżycko (W), Kruklanki, Miłki, Ryn, Wydminy, Orzysz, Pozezdrze, Węgorzewo, Budry, Srokowo, Reszel, Barciany, Kętrzyn (M), Kętrzyn (W), Bisztynek	Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych Spytkowo, gm. Giżycko	Spytkowo, gm. Giżycko	- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów - Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów - Składowisko odpadów	2013 2013 2013
		Międzygm. Zakład Kompleksowego Przerobu Odpadów Komunalnych Sękity Sp. z o.o., gm. Bisztynek	Sękity, gm. Bisztynek	- Sortownia odpadów komunalnych - Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów - Składowisko odpadów	2003 2003 2018
		Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Komunalnik" Sp. z o.o., Kętrzyn	Pudwągi, gm. Reszel	- Kompostownia odpadów zielonych i innych bioodpadów	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Planu gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022"[138].

9. Obronność i bezpieczeństwo państwa

Tereny zamknięte i ich strefy ochronne Mapa 36. Powierzchnia terenów zamkniętych w województwie warmińsko-mazurskim w 2018 roku wynosiła 24,7 tys. ha, co stanowi blisko 1% powierzchni województwa. Największą powierzchnię stanowią tereny zamknięte Ministerstwa Obrony Narodowej (MON) będące w użytkowaniu MON – Rejonowy Zarząd Infrastruktury w Olsztynie – 81,0%. Na terenie województwa zlokalizowanych jest 60 terenów zamkniętych resortu obrony narodowej wskazanych w Decyzji Nr 36 Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 kwietnia 2018 roku. Pozostałe to głównie tereny, przez które przebiegają linie kolejowe – 18,4% Tabela 7. Wśród terenów zamkniętych największą powierzchnię zajmuje Ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych „Orzysz" w Bemowie Piskim (83% terenów zamkniętych MON).

Tabela 7. Struktura powierzchni terenów zamkniętych w woj. warmińsko-mazurskim wg użytkowników 2018 rok

Rodzaj użytkownika	Powierzchnia [ha]	Udział [w %]
MON – Rejonowy Zarząd Infrastruktury w Olsztynie	20 028,2	81,0
Ministerstwo Infrastruktury (tereny kolejowe PKP S.A.)	4 536,1	18,4
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	0,7	0,6
Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie	0,3	
Straż Graniczna	31,0	
Agencja Wywiadu	125,2	
Ogółem	24 721,5	100,0

Źródło: Decyzja nr 3 Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dn. 24.03.2014 r. (Dz. Urz. Min. Inf. i Roz. Poz.25 z późn. zm.), wykaz działek MON-WSW w Olsztynie z dnia 29.05.2015 r., Decyzja Nr 36 /MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 12.04.2018 roku (Dz.Urz.MON.2018.42), Pismo ABW Delegatura w Olsztynie z dnia 8.07.2014 r. oraz Dz. Urz. ABW nr 3/2005 poz. 47 i nr 4/2006 poz. 91, Pismo Zastępcy Komendanta Głównego Policji z dn. 25.07.2002 r., Decyzja Komendanta Głównego Straży Granicznej nr 261 z dnia 6.12.2006 r. (Dz. Urz. KGSG.2006.10.96), Decyzja Szefa Agencji Wywiadu z 2012 r.

W otoczeniu wybranych terenów zamkniętych ustanawia się strefy ochronne ze względu m.in. na: oddziaływanie akustyczne, zagrażanie bezpieczeństwu, a nawet życiu, ochronę obiektów dla bezpieczeństwa

[138] Uchwała Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr XXIII/523/16 z 28 grudnia 2016 r.;

państwa przed inwigilacją i negatywnym oddziaływaniem wrogich sił w sytuacjach zagrożenia oraz zapewnienie bezpiecznych warunków funkcjonowania obiektów systemu bezpieczeństwa.

Na terenie województwa kluczowe strefy ochronne zostały ustalone wokół trzech obiektów technicznych użytkowanych przez Wojska Radiotechniczne Sił Powietrznych zlokalizowanych w miejscowościach: Lipowiec (gm. Szczytno), Kruklanki – Brożówka (gm. Kruklanki) oraz Chruściel (gm. Płoskinia). Wokół ww. obiektów ustalono 3 km strefy ochronne wraz z ograniczeniami praw rzeczowych w celu zmniejszenia zakłóceń dyslokowanych tam stacji radiolokacyjnych. Ustanowione strefy stanowią pas ograniczeń budownictwa wysokościowego i przemysłowego, których wysokość lub oddziaływanie zakłócające może ograniczyć możliwości bojowe obiektu.

Pozostałe strefy ochronne zostały ustanowione wokół terenów zamkniętych w części wsi Antonowo (gm. Giżycko), Starych Kiejkutach (gm. Szczytno), Szerokim Borze Piskim (gm. Pisz), Kozakach (gm. Gołdap) oraz w miastach: Olsztyn, Węgorzewo, Bartoszyce i Lidzbark Warmiński.

Planowane jest uruchomienie procedury ustanowienia stref ochronnych w mieście i gminie Bartoszyce, w gminie Ruciane-Nida (dotyczy poszerzenia strefy dla terenu zamkniętego w Szerokim Borze Piskim), w gminie Lidzbark Warmiński i gminie Braniewo.

Problemy formalno-prawne związane z ustanawianiem i wyznaczaniem stref ochronnych, głównie wokół terenów zamkniętych zarządzanych przez MON, wynikają z braku jednoznacznych regulacji w obowiązujących aktach prawnych oraz dokumentach resortowych.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nie normuje przypadków, w jakich niezbędne byłoby ustanawianie stref ochronnych ani procedur dotyczących realizacji tych działań. Zarządcy terenów zamkniętych nie dysponują możliwościami w zakresie samostanowienia stref ochronnych i są uzależnieni od samorządowych władz regionalnych czy lokalnych.

Również problematyka następstw finansowych ustanowienia stref ochronnych nie została prawnie uregulowana.

Sprawy obronności państwa. Zapewnienie bezpieczeństwa, w tym podnoszenie zdolności obronnej państwa jest jednym z podstawowych warunków rozwoju społeczno-gospodarczego i racjonalnego zagospodarowania przestrzennego województwa.

Zasadnicze znaczenie dla lokalnych społeczności ma zdolność wojska do wypełniania zadań związanych ze wspieraniem organów państwa w zapewnianiu bezpieczeństwa wewnętrznego i udzielaniem pomocy wojskowej właściwym instytucjom, służbom rządowym i samorządowym oraz społeczeństwu w reagowaniu na zagrożenia (klęski żywiołowe, katastrofy techniczne).

Struktura i zasoby sił zbrojnych. Jednostki i instytucje wojskowe rozlokowane są pod względem administracji wojskowej w 11 garnizonach: Elbląg, Braniewo, Bartoszyce, Lidzbark Warmiński, Morąg, Olsztyn, Lipowiec, Giżycko, Orzysz, Węgorzewo i Gołdap Rysunek 48.

W użytkowaniu MON-RZI w Olsztynie znajduje się 1 624 budynków położonych w 58 kompleksach wojskowych na terenie około 20 tys. ha. Około 2,5 tys. ha gruntów znajduje się w trwałym zarządzie MON-RZI, a pozostałe grunty są użytkowane na podstawie umowy zawartej z właściwymi Nadleśnictwami Lasów Państwowych.

Głównym rejonem rozlokowania wojsk jest miasto Elbląg, w którym mieści się:

- Dowództwo Wielonarodowej Dywizji Północny-Wschód w Elblągu,
- Pułk wsparcia dowodzenia Dowództwa Wielonarodowej Dywizji Północny-Wschód w Elblągu,

Ponadto, wśród jednostek wchodzących w skład innych struktur wojska do najważniejszych zaliczają się:

- 9 Brygada Kawalerii Pancernej w Braniewie,
- 15 Giżycka Brygada Zmechanizowana (Giżycko, Orzysz),
- 20 Bartoszycka Brygada Zmechanizowana (Bartoszyce, Morąg),
- 11 Pułk Artylerii w Węgorzewie,
- 15 Gołdapski Pułk Przeciwlotniczy (Gołdap, Elbląg),
- 16 Batalion Remontowy w Elblągu,
- 112 Batalion Remontowy w Giżycku,
- 15 Mazurski Batalion Saperów w Orzyszu,
- 9 Pułk Rozpoznawczy w Lidzbarku Warmińskim,
- 8 Szczycieński Batalion Radiotechniczny w Lipowcu, z posterunkami w Chruścielu i Kruklankach-Brożówka,

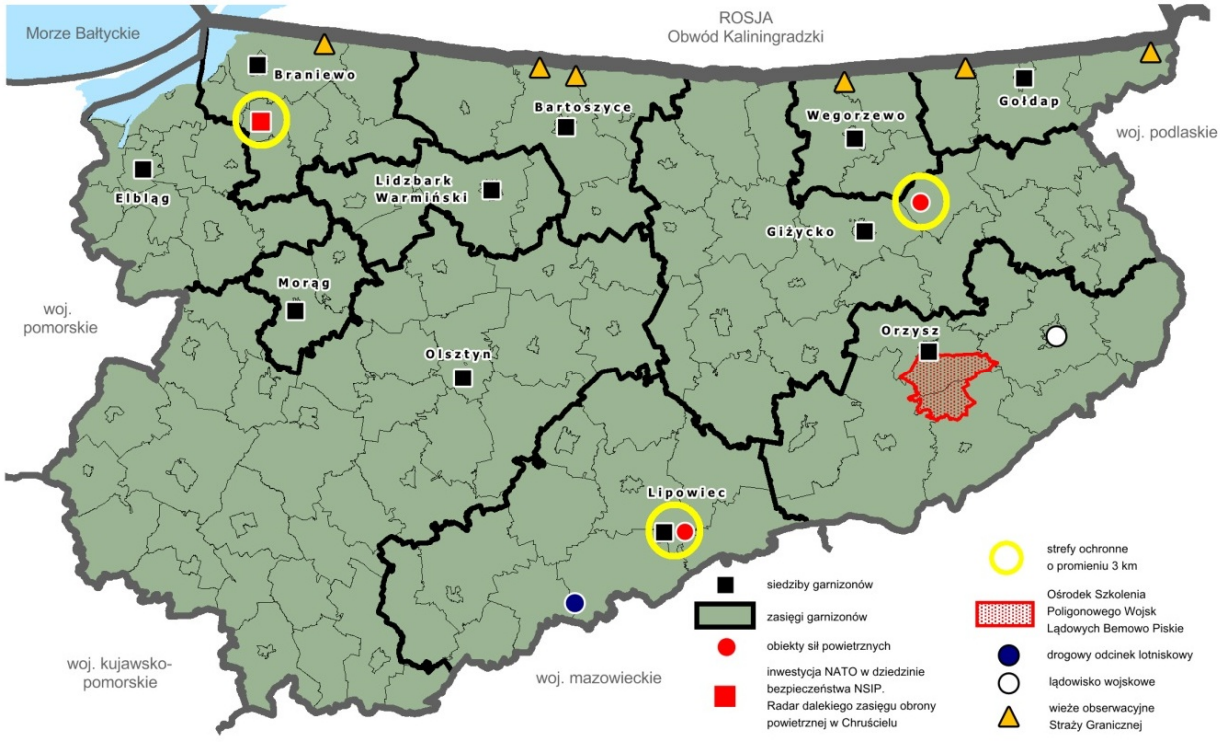
– Składy materiałowe (Olsztyn, Szeroki Bór Piski, Elbląg, Orzysz),
– 1 Olsztyński Batalion Składowania w Olsztynie,
– Ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych w Bemowie Piskim,
– 4 Warmińsko-Mazurska Brygada Obrony Terytorialnej w Olsztynie.

Wśród innych instytucji podległych MON, mającymi swoje siedziby na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wyróżnić można:

– Rejonowy Zarząd Infrastruktury w Olsztynie pełniący rolę zarządcy nieruchomości wojskowych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jak również podlaskiego,
– Wojewódzki Sztab Wojskowy w Olsztynie,
– Wojskowe Komendy Uzupełnień w: Elblągu, Ełku, Giżycku, Lidzbarku Warmińskim, Olsztynie i Ostródzie,
– Wojskowe Oddziały Gospodarcze w Elblągu, Giżycku i Olsztynie,
– Ośrodki Reprezentacyjne Ministerstwa Obrony Narodowej w Omulewie i Czarnym Piecu,
– Wojskowy Ośrodek Szkolenia Kondycyjnego w Mrągowie,
– Oddział Żandarmerii Wojskowej w Elblągu z podległymi placówkami,
– Wojskowy Sąd Garnizonowy w Olsztynie,
– 1 Wojskowy Szpital Kliniczny z Poliklinika SPZOZ w Lublinie Filia w Ełku,
– Regionalne Centrum Informatyki w Olsztynie.

Ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych „Orzysz" w Bemowie Piskim, jest jednym z pięciu poligonów ogólnego przeznaczenia w kraju. Poligon zajmuje około 16,6 tys. ha i jest to w znacznej części teren będący w zarządzie Lasów Państwowych (Nadleśnictwo Drygały) użytkowany przez stronę wojskową. Oprócz zadań typowo szkoleniowych dla wojska, teren ten jest wykorzystywany do niszczenia niewybuchów i niewypałów. Siły Zbrojne RP wykorzystują poligony dla potrzeb szkolenia wojsk własnych i prowadzenia ćwiczeń sojuszniczych oraz udostępniają je (w miarę posiadanych możliwości) jednostkom organizacyjnym innych resortów oraz siłom zbrojnym innych państw po uprzednim zaplanowaniu i uzgodnieniu ich wykorzystania.

Rysunek 48. Infrastruktura wojskowa oraz związana z ochroną granicy państwowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Olsztynie oraz Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej.

Bardzo ważnymi obiektami wojskowymi są obiekty techniczne użytkowane przez Wojska Radiotechniczne Sił Powietrznych zlokalizowane w kompleksach wojskowych w Lipowcu, Kruklankach i w Chruścielu.

W województwie realizowano inwestycję utworzenia stanowiska radarowego w Chruścielu, zawartą w pakiecie CP 5A0044 dotyczącym budowy systemu rozpoznania radiolokacyjnego dalekiego zasięgu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Obiekt ten stanowi jeden z 6 radarów wchodzących w skład systemu rozpoznania radiolokacyjnego dalekiego zasięgu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej realizowanego w ramach programu NSIP (Program Inwestycji NATO w Dziedzinie Bezpieczeństwa).

Na terenie województwa znajdują się: lądowisko wojskowe Szpitala Wojskowego z Przychodnią SP ZOZ w Ełku oraz drogowy odcinek lotniskowy położony na drodze wojewódzkiej nr 604 Nidzica – Wielbark, a także powierzchnia podejścia do lotniska wojskowego w Malborku.

Ochrona granicy państwowej. Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej realizuje zadania związane z budową systemu wież obserwacyjnych wraz z urządzeniami i infrastrukturą towarzyszącą. W skład systemu wchodzą wieże obserwacyjne, o wysokości od 35 do 50 m n.p.m. zlokalizowane w miejscowościach: Żardyny i Parkoszewo (gm. Bartoszyce), Góry (gm. Budry), Obszarniki (gm. Banie Mazurskie), Kiekskiejmy (gm. Dubeninki). Wieża obserwacyjna zlokalizowana jest na terenie przejścia granicznego w Grzechotkach (gm. Braniewo), z zainstalowanymi urządzeniami obserwacyjnymi wykorzystana jest do wspomagania ochrony granicy państwowej.

Obiekty szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa. Wykaz obiektów uznanych za szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa ustala Rada Ministrów. Wojewoda Warmińsko-Mazurski nie dysponuje wykazem obiektów kategorii I. Wykaz obiektów kat. II zawiera następujące obiekty:

- Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Olsztynie,
- Elbląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Elblągu Sp. z o.o.,
- Energa Kogeneracja Sp. z o.o. w Elblągu.

Drogi o znaczeniu obronnym ustanawiane są na drogach krajowych i wojewódzkich. Wykaz dróg o znaczeniu obronnym określa Minister właściwy do spraw transportu w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej w drodze zarządzenia, które nie podlega ogłoszeniu.

Linie kolejowe o znaczeniu wyłącznie obronnym to linie kolejowe, o znaczeniu państwowym, dla których jedynym kryterium zaliczenia do linii o znaczeniu państwowym są względy obronności państwa, w tym potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej i wojsk sojuszniczych we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa i w czasie wojny.

Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, wykaz linii kolejowych, które ze względów gospodarczych, społecznych, obronnych lub ekologicznych mają znaczenie państwowe. Minister właściwy do spraw transportu, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej, określa, wykaz linii kolejowych o znaczeniu wyłącznie obronnym, w drodze zarządzenia, które nie podlega ogłoszeniu.

Telekomunikacja. Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego znajduje się infrastruktura telekomunikacyjna MON oraz infrastruktura operatorów publicznych świadczących usługi na rzecz resortu obrony narodowej.

Transport materiałów niebezpiecznych. Zgodnie z wykazem dotyczącym ciągów komunikacyjnych drogowych i kolejowych Mapa 36, które mogą być w tym celu użyte, transport ten dotyczy przede wszystkim takich materiałów jak: etylina, olej napędowy, olej opałowy, propan-butan, amoniak. W mniejszym stopniu wskazano spirytus etylowy, dwutlenek węgla, kwas siarkowy, azot, sodę kaustyczną, cykloheksyloaminę, cyklopentan, chlor, poliol.

Infrastruktura krytyczna to systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców. Wykazy infrastruktury krytycznej znajdującej się odpowiednio na terenie województwa, powiatu lub gminy, objętej planem zarządzania kryzysowego, wchodzą w skład planów zarządzania kryzysowego odpowiednio wojewódzkich, powiatowych lub gminnych.

Instytucje wojskowe mogą być jednym z czynników dynamizujących rozwój regionalny i lokalny. Jednostki wojskowe są znaczącym pracodawcą na lokalnych rynkach pracy, a obiekty sportowe i rekreacyjne sektora obronnego stanowią w miarę potrzeb uzupełnienie infrastruktury gmin.

W okresie transformacji doszło do redukcji terenów wojskowych oraz zmniejszenia ograniczeń związanych z sąsiedztwem obiektów wojskowych. W województwie sukcesywnie likwidowane są jednostki wojskowe, a zbędne nieruchomości przekazywane są do zagospodarowania Agencji Mienia Wojskowego. Zbędna infrastruktura techniczna (drogi, wodociągi, kanalizacja, studnie, kotłownie, itp.) może być przekazywana nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego.

Redukcja terenów wojskowych często skutkuje wzrostem bezrobocia i upadkiem lokalnych rynków, a zdarza się też, że samorządy nie otrzymują ze strony państwa wsparcia w przebudowie ich gospodarki po wyjściu wojska z danego regionu.

Jednak w ostatnim czasie w resorcie obrony narodowej podjęte zostały działania zmierzające do pozyskania nieruchomości w miastach Olsztyn i Ełk oraz w gminach Morąg, Biała Piska i Purda. Jest to związane m.in. z utworzeniem Wojsk Obrony Terytorialnej, powiększeniem poligonu w Bemowie Piskim, a także innymi potrzebami wojska.

Obecność infrastruktury wojskowej oprócz pozytywnego wpływu na rozwój regionalny i lokalny może stwarzać również problemy i konflikty związane z jej funkcjonowaniem. Wynika to z konieczności wprowadzania określonych ograniczeń na obszarach sąsiadujących z obiektami wojskowymi.

W związku z tym skomplikowane i czasochłonne jest zapewnienie lokalizacji oraz warunków do utrzymania i funkcjonowania zasadniczych grup obiektów wojskowych miedzy innymi takich jak: lotniska, obiekty bazy szkoleniowej, stacje radiolokacyjne, bazy paliwowe itp.

Poważnym problemem jest małe zainteresowanie samorządów wykonaniem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obszarów sąsiadujących z terenami zamkniętymi. Na skutek braku odpowiednich środków prawnych mobilizujących władze samorządowe do wykonania tych planów, długo trwają procedury związane z ustaleniem stref ochronnych dla terenów zamkniętych tego wymagających. Ogranicza to możliwość prowadzenia działań planistycznych przez wojskowych zarządców nieruchomości oraz skutkuje konfliktami przestrzennymi związanymi z funkcjonowaniem kompleksów wojskowych.

III. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

Rozwój regionu uzależniony jest od uwarunkowań zewnętrznych (egzogenicznych) oraz uwarunkowań wewnętrznych (endogenicznych). Potwierdzeniem działania takich procesów są zmiany uwarunkowań (w tym zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym). W generalnym ujęciu zmiany te mają charakter pozytywny. W przypadku dużej skali i dynamiki zmian towarzyszyć im mogą sytuacje konfliktowe i zagrożenia wcześniej nie spotykane. Konieczne jest ostrzeganie przed takimi zjawiskami oraz monitorowanie zmian w zagospodarowaniu przestrzennym m. in. w celu identyfikacji tych zjawisk (ich nasilenia i zasięgu).

W ciągu ostatnich lat istotny wpływ na rozwój województwa miały **uwarunkowania zewnętrzne**. Wyznaczają one ramy dla impulsów rozwojowych, możliwych do wykorzystania w przestrzeni regionu. Do najważniejszych uwarunkowań zalicza się:
Zmiany wynikające z przepisów prawa. Istnieje konieczność wprowadzenia do Planu województwa elementów zagospodarowania przestrzennego wynikających z dokumentów sporządzanych przez organy administracji rządowej. Szczególnie znaczenie ma to w odniesieniu do korytarzy transportowych, systemów infrastruktury technicznej oraz odnawialnych źródeł energii, ochrony środowiska, dziedzictwa kulturowego, obszarów funkcjonalnych, zagrożenia powodziowego i terenów zamkniętych. Efekty tego widoczne są w układzie strefowym (obszarowym), w układzie liniowym (komunikacyjnym i infrastrukturalnym), w mniejszym stopniu przekładają się na układ węzłowy.
W ramach zapewnienia ekologicznej spójności obszarów oraz zachowania cennych funkcji ekosystemów niezbędne jest wprowadzenie do Planu województwa korytarzy ekologicznych oraz „zielonych pierścieni" dla miejskich obszarów funkcjonalnych.
Dużym wyzwaniem jest skuteczna ochrona klimatu oraz stopniowe zmniejszanie emisji zanieczyszczeń. Konieczne będzie wyznaczenie kierunków adaptacji do zmieniających się warunków klimatycznych (z uwzględnieniem generalnych kierunków wskazanych w Strategicznym Planie Adaptacji dla Sektorów i Obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020).
Istotne znaczenie dla planowania procesów rozwojowych w regionie będzie miał „Kodeks urbanistyczno-budowlany".

Zmiany w koncepcji planowania rozwoju regionalnego wprowadzone zostały poprzez dokumenty oraz regulacje prawne przyjęte na poziomie krajowym. Obok funkcjonujących KSRR, KPZK 2030, istotne znaczenie mają nowe dokumenty „Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku)" oraz „Krajowa Polityka Miejska 2023", a także przepisy dotyczące rewitalizacji czy sporządzania audytów krajobrazowych.
Zgodnie z KSRR zalecany model polityki regionalnej powinien opierać się na układzie funkcjonalnym. Wątek ten rozwija KPZK 2030 w postaci wprowadzenia obszarów funkcjonalnych do planów województw, w miejsce dawnych obszarów problemowych. W tym celu zostały uchwalone zmiany do ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Określono warunki planowania obszarów funkcjonalnych, w szczególny sposób wyróżniono obszary o znaczeniu ponadregionalnym. Zaliczono do nich m. in. miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego, który wymaga sporządzenia odrębnego planu zagospodarowania przestrzennego w ramach planu województwa. Otwarto możliwość wyznaczania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym w zależności od polityki samorządu województwa, również przy udziale samorządów lokalnych. Ponadto KPZK 2030 postuluje wspomaganie procesów specjalizacji terytorialnej w zakresie rolnictwa, przemysłu, gospodarki i wyspecjalizowanych usług bazujących na potencjale wewnętrznym regionu. Dużą wagę przywiązuje się do dążenia w kierunku przywrócenia ładu przestrzennego.
Polityka regionalna przedstawiona w SOR ukierunkowana jest na rozwój odpowiedzialny zmierzający ku zmniejszeniu dysproporcji w poziomie rozwoju gospodarczego regionów, przywracaniu roli średnich miast, pobudzaniu rozwoju obszarów wiejskich, poprawie ładu przestrzennego oraz realizacji strategii niskoemisyjnych. „Krajowa Polityka Miejska 2023" prezentuje nowe podejście do rozwoju miast i obszarów zurbanizowanych z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.
Nowym narzędziem oferowanym w systemie rozwoju regionalnego są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), które mogą być wdrażane na obszarach wyznaczonych zgodnie z zasadami określonymi przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego. Samorząd województwa warmińsko-mazurskiego wprowadził ten instrument do planowania rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych: Olsztyna, Elbląga i Ełku.

Zmiany w zagospodarowaniu kraju. W szczególnym stopniu dotyczą one głównych inwestycji transportowych i infrastrukturalnych. Istotne znaczenie mają części tych inwestycji, które usytuowane są na stykach województw sąsiadujących z województwem warmińsko-mazurskim.
Do najistotniejszych działań w zakresie komunikacji prowadzonych na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego zaliczają się: sukcesywna budowa odcinków drogi ekspresowej nr 7 oraz odcinkowa przebudowa drogi nr 16, które stanowią elementy transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T. W układzie komunikacyjnym istotne są również: budowa drogi nr S51 Olsztyn – Olsztynek oraz budowa południowej obwodnicy Olsztyna. W dalszej perspektywie planowane jest osiągnięcie docelowego układu dróg ekspresowych w województwie, na które składają się drogi nr: S5, S16, S22, S51 oraz S61. Planowane zainwestowanie w infrastrukturę komunikacyjną, w tym utworzenie drogi „Via Baltica" i „Via Carpatia" oraz linii kolejowej „Rail Baltica", poprawią dostępność komunikacyjną regionu.
Dla regionu istotne znaczenie będą miały również planowane inwestycje infrastrukturalne: gazociąg DN 700 Polska – Litwa (interkonektor) wraz z planowanym gazociągiem dystrybucyjnym wysokiego ciśnienia relacji Interkonektor – Ełk – Ryn – Mrągowo oraz linia elektroenergetyczna 400 kV Olsztyn Mątki – Płock.
Realizacje gazociągów zapewnią dywersyfikację dostaw gazu na teren województwa i zwiększą jego bezpieczeństwo energetyczne. Realizacja linii elektroenergetycznej NN 400 kV Polska – Litwa Alytus wpłynęła na podniesienie bezpieczeństwa energetycznego regionu, szczególnie w jego wschodniej części.
Planowana jest budowa drogi wodnej przez Mierzeję Wiślaną, która umożliwi niezależnie od sytuacji politycznej, funkcjonowanie portu morskiego w Elblągu.

Zmiany w zagospodarowaniu województwa będące efektem inwestycji centralnych. Najważniejsze inwestycje centralne, zrealizowane bądź realizowane na obszarze regionu, dotyczą systemów komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych. Przykłady takich inwestycji zostały wymienione powyżej. W szczególny sposób w zmiany te wpisują się przebudowy dróg krajowych nie należących do transeuropejskiej sieci TEN-T, które odgrywają bardzo ważną rolę w obsłudze komunikacyjnej województwa.

Przedstawione zjawiska mają charakter procesów, które jeszcze trwają, a ich zakończenie przewidywane jest w najbliższej perspektywie. Działania inwestycyjne finansowane w znacznym stopniu przez unijne fundusze wzmocniły w istotnym zakresie potencjał wewnętrzny regionu, a pozytywne efekty tych zmian widoczne są wyraźnie w jego przestrzeni.

Uwarunkowania wewnętrzne zagospodarowania przestrzennego województwa można ocenić w oparciu o stan regionalnych struktur przestrzennych oraz ich potencjał rozwojowy. Procesy rozwoju społeczno-gospodarczego, oceniane na poziomie regionalnym, uzależnione są od zasobów i jakości środowiska oraz od rozmieszczenia i funkcjonowania ponadlokalnych struktur przestrzennych. Najważniejsze z nich to sieć osadnicza, systemy komunikacyjne oraz systemy infrastruktury technicznej. Istotne jest oddziaływanie tych struktur na jakość życia mieszkańców oraz na potencjał i rozwój gospodarczy.
Sfera społeczna:

a) ocena funkcjonowania:
   - największy potencjał ludnościowy, usługowy i gospodarczy skoncentrowany w 3 głównych miastach: Olsztynie, Elblągu i Ełku; 4 miasta średniej wielkości (Ostróda, Iława, Giżycko i Kętrzyn) w istotny sposób wzmacniają ten potencjał,
   - widoczne duże zróżnicowanie dostępności do infrastruktury społecznej; najgorzej pod tym względem usytuowane są obszary peryferyjne,
   - województwo należy do najsłabszych gospodarczo regionów w kraju; w zakresie potencjału gospodarczego korzystne uwarunkowania istnieją w kilku ośrodkach, gdzie występuje wysoka aktywność gospodarcza, instytucje otoczenia biznesu, specjalne strefy ekonomiczne i klastry, parki technologiczne (Olsztyn, Elbląg i Ełk); pomiędzy poszczególnymi miastami oraz obszarami regionu utrzymują się znaczne dysproporcje gospodarcze,
b) zmiany uwarunkowań:
   - nasilenie negatywnych tendencji demograficznych: odpływ ludności z regionu, spadek przyrostu naturalnego, starzenie się ludności oraz zaburzona struktura ludności wg płci (nadwyżka kobiet),
   - rozwój bazy infrastruktury społecznej w dużych i średnich miastach,
   - koncentracja potencjału gospodarczego w Olsztynie i wokół miasta, rozwój gospodarczy Ełku oraz kilku średnich bądź małych miast, spowolnienie rozwoju gospodarczego Elbląga, powiększenie oferty obszarowej specjalnej strefy ekonomicznej oraz rozwój inicjatyw klastrowych,

- inicjatywy i formy współpracy oraz integracji pomiędzy miastami i gminami np.: Polska Krajowa Sieć Miast Cittaslow, Stowarzyszenie Wielkie Jeziora Mazurskie, Kraina EGO,

c) potrzeby rozwojowe:
   - rozwój funkcji metropolitalnych Olsztyna i wzmacnianie jego pozycji w krajowej sieci osadniczej,
   - w obrębie miast i ich stref podmiejskich największe znaczenie ma zintegrowanie systemów transportu zbiorowego oraz systemów infrastruktury technicznej, a także opanowanie niekontrolowanego procesu suburbanizacji i powstrzymanie narastającego chaosu w przestrzeni wokół miast,
   - w skali małych miast wyzwaniem jest przeciwdziałanie negatywnym procesom społecznym i gospodarczym, przekładającym się na degradację przestrzeni miejskiej,
d) sytuacje konfliktowe, zagrożenia: zjawisko niekontrolowanego rozlewania się miast na otaczające tereny wiejskie, szczególnie widoczne w otoczeniu dużych miast; stanowić będzie ważne wyzwanie przy planowaniu miejskich obszarów funkcjonalnych.

Systemy komunikacyjne:

a) ocena funkcjonowania:
   - stan infrastruktury komunikacyjnej ulega powolnej, sukcesywnej poprawie,
   - przestrzenny układ powiązań drogowych oceniany jest jako prawidłowy, brakuje obwodnic drogowych miejscowości,
   - stan dróg jest niezadowalający, szczególnie powiatowych i gminnych,
   - system powiązań kolejowych charakteryzuje ograniczona dostępność dla mieszkańców województwa,
   - uruchomienie portu lotniczego w Szymanach zwiększyło dostępność lotniczą regionu,
   - czynne przejścia graniczne są w dobrym stanie i funkcjonują prawidłowo, w dalszym ciągu zamknięte jest przejście kolejowe w Głomnie,
   - spośród portów morskich najistotniejsze znaczenie ma port w Elblągu, śródlądowe drogi wodne charakteryzują się w dużym stopniu niskimi parametrami technicznymi, wykorzystywane są głównie do celów turystycznych,
b) zmiany uwarunkowań:
   - kontynuowany jest proces przebudowy dróg krajowych i wojewódzkich, część dróg niższych kategorii została wyremontowana,
   - inwestuje się sukcesywnie w ważne dla regionu linie kolejowe (przebudowano linię nr 9 Olsztyn – Warszawa, linię na trasie Olsztyn – Szczytno – Szymany, jako połączenie w relacji Olsztyn – port lotniczy), wiele nierentownych linii regionalnych zostało zawieszonych, zamkniętych lub zlikwidowanych,
   - uruchomiony został port lotniczy Olsztyn – Mazury w Szymanach,
   - nastąpił rozwój portu morskiego w Elblągu, zrewitalizowano Kanał Elbląski, podejmowane są działania w zakresie aktywizacji dróg wodnych: MDW E 70 (również powiązanego z nią planowanego szlaku Króla St. Batorego), drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską, drogi wodnej łączącej Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanałem Augustowskim,
   - spośród funkcjonujących przejść granicznych (4 drogowe, 2 kolejowe, 2 morskie i 1 lotnicze) najważniejsze znaczenie mają: przejście drogowe w Grzechotkach i Bezledach, kolejowe w Braniewie, morskie w Elblągu i lotnicze w Szymanach,
c) potrzeby rozwojowe:
   - realizacja docelowego układu dróg ekspresowych, kontynuacja działań inwestycyjnych na pozostałych drogach,
   - uzyskanie swobodnego dostępu żeglugowego portu morskiego w Elblągu do otwartych wód Bałtyku oraz dostosowanie infrastruktury portu, w tym infrastruktury punktowej, do nowych parametrów i warunków żeglugowych do/z portu morskiego w Elblągu, umożliwiających zawinięcie większych jednostek do portu,
   - wykorzystanie śródlądowych dróg wodnych dla celów żeglugowych i ruchu towarowego,
   - utworzenie multimodalnych centrów logistycznych w rejonach Braniewa i/lub Ełku, intermodalność transportu towarowego, inwestowanie w rozwój linii kolejowych i transportu kolejowego,
   - rozwój i integracja transportu publicznego,
d) sytuacje konfliktowe, zagrożenia:
   - fragmentacja przestrzeni na skutek wygrodzenia szerokości pasów dróg ekspresowych oraz dużej skali makroniwelacji terenu, w tym problemy związane z utrudnieniami w migracji zwierząt,

- nadmierna skala wprowadzonych ekranów akustycznych przy drogach tranzytowych,
- pogorszenie warunków dla ruchu lokalnego na skutek przestrzennego wydzielenia dróg tranzytowych,
- pogłębiające się zjawisko kongestii w ruchu drogowym, szczególnie w miastach, spowodowane corocznym przyrostem liczby pojazdów samochodowych, niedostosowanym układem drogowym i niskim stopniem wykorzystania transportu publicznego.

Systemy infrastruktury technicznej:

a) ocena funkcjonowania: stan systemów infrastruktury technicznej spełnia obecne potrzeby, nie jest jednak wystarczający dla zapewnienia dynamicznego i harmonijnego rozwoju regionu;
b) zmiany uwarunkowań:
   - elektroenergetyczne sieci przesyłowe obsługujące obszar regionu znajdują się w części w złym stanie technicznym; rozpoczęto długotrwały proces modernizacji tych sieci,
   - na obszarze województwa nastąpił wzrost liczby instalacji do produkcji energii elektrycznej i cieplnej ze źródeł odnawialnych (OZE), najlepszą perspektywę rozwoju w regionie mają obecnie ogniwa fotowoltaiczne, instalacje na biomasę i biogaz,
   - po wprowadzeniu ustawy regulującej zasady lokalizacji siłowni wiatrowych (2016 r.) ekspansja farm wiatrowych na obszarze regionu została zahamowana,
   - w systemie telekomunikacyjnym zrealizowano światłowodową sieć szkieletową internetu szerokopasmowego, obejmującą cały obszar województwa (Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej),
   - nastąpiła rozbudowa sieci gazociągów wysokiego ciśnienia oraz zwiększenie liczby miast i gmin zaopatrywanych w gaz ziemny przewodowy, przy czym wschodnia część regionu nadal pozostaje bez dostępu do gazu ziemnego przewodowego,
   - nastąpiła rozbudowa systemów zbiorczej kanalizacji sanitarnej (głównie w ustanowionych aglomeracjach), wzrosła liczba korzystających z sieci kanalizacji sanitarnej; potrzeby i oczekiwania w tym zakresie nie są zaspokojone,
   - zrealizowano linie energetyczne NN 400 kV we wschodniej i centralnej części województwa oraz sukcesywnie modernizuje się linie wysokich napięć,
c) potrzeby rozwojowe:
   - rozbudowa i modernizacja sieci elektroenergetycznych przesyłowych i dystrybucyjnych,
   - racjonalne wykorzystanie odnawialnych zasobów do produkcji energii,
   - poprawa pewności zaopatrzenia w gaz ziemny przewodowy, doprowadzenie gazu ziemnego przewodowego do wschodniej części województwa,
   - dalsza rozbudowa systemów kanalizacji sanitarnej na terenach zwodociągowanych,
d) sytuacje konfliktowe, zagrożenia: lokalizacja instalacji OZE w przestrzeni województwa w kontekście zasobów i walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu.

System obszarów cennych przyrodniczo:

a) ocena funkcjonowania:
   - regionalny system obszarów przyrodniczych prawnie chronionych tworzą wszystkie obszarowe formy ochrony z wyjątkiem parków narodowych; zajmuje ok. 55% powierzchni województwa; świadczy to o wysokiej jakości środowiska i krajobrazu, ma znaczenie dla oceny jakości życia w regionie,
   - uwarunkowania rozwoju obszarów przyrodniczych prawnie chronionych, w tym zasady ich zagospodarowania, w przeważającej części wynikają wprost z przepisów prawa; można je oceniać w kategorii ograniczeń rozwoju z jednej strony oraz w kategorii wysokiej jakości środowiska wpływającej na jakość życia z drugiej; wskazują na potrzebę ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych,
b) zmiany uwarunkowań:
   - w ostatnich latach na obszarze województwa znacząco wzrosła liczba i powierzchnia obszarów przyrodniczych objętych ochrona prawną, co powinno pozytywnie oddziaływać na ochronę zasobów i walorów przyrodniczych regionu,
   - przybiera na znaczeniu nowe podejście do systemu obszarów przyrodniczo cennych, jako dostawcy usług środowiskowych, w tym tzw. „zielonej infrastruktury”,
   - odnotowano potrzebę dokonywania sukcesywnej weryfikacji granic obszarów prawnie chronionych, w celu doprecyzowania warstwy kartograficznej oraz realizacji i wdrażania planów ochrony i planów realizacji zadań ochronnych dla ww. obszarów,

c) potrzeby rozwojowe: zalecane jest nadanie właściwej rangi korytarzom ekologicznym w systemie powiązań przyrodniczych,
d) sytuacje konfliktowe, zagrożenia: negatywne zjawiska zarysowane podczas oceny poszczególnych elementów struktury przestrzennej województwa mają istotne oddziaływanie na przestrzeń przyrodniczą i krajobraz.

System obszarów kulturowo cennych:

a) ocena funkcjonowania:
   - bogate i wielokulturowe dziedzictwo regionu nie jest w pełni wykorzystane,
   - zły i pogarszający się stan obiektów dziedzictwa kulturowego, niewystarczające działania naprawcze uniemożliwiają wykorzystanie potencjału środowiska kulturowego,
b) zmiany uwarunkowań:
   - w okresie ostatnich lat pozytywne zmiany nastąpiły głównie w zakresie rewaloryzacji zespołów staromiejskich oraz obiektów zabytkowych usytuowanych na terenach dużych bądź średnich miast,
   - większość zabytków znajduje się w złym lub średnim stanie technicznym, wymaga rewaloryzacji,
c) potrzeby rozwojowe:
   - istnieje potrzeba odbudowywania tożsamości kulturowej poszczególnych obszarów województwa, z uwzględnieniem wielokulturowej specyfiki regionu; potrzeba jest rewaloryzacji obiektów historycznych i wpisanie ich na stałe w krajobraz regionu oraz podniesienie rangi najważniejszych obiektów zabytkowych,
   - nowym wyzwaniem będzie identyfikacja krajobrazów występujących na obszarze województwa w ramach audytu krajobrazowego, oraz wdrożenie rekomendacji i wniosków dotyczących krajobrazów priorytetowych,
d) sytuacje konfliktowe, zagrożenia:
   - pogarszający się stan obiektów zabytkowych zagraża tożsamości kulturowej regionu,
   - niezgodna ze sztuką konserwatorską rewaloryzacja obiektów zabytkowych zagospodarowanych dla celów komercyjnych negatywnie wpływa na postrzeganie zabytków,
   - zagrożenia zarysowane podczas oceny poszczególnych elementów struktury przestrzennej województwa przekładają się na pogorszenie jakości przestrzeni kulturowej i krajobrazu.

Pozostałe ważniejsze elementy regionalnych struktur przestrzennych:

a) Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Zagrożone są postępującym zanikiem mozaikowatości przestrzeni, dużą skalą monokultur rolniczych, rozwojem upraw roślin energetycznych. Istotne jest budowanie marki regionu jako producenta żywności regionalnej, tradycyjnej i naturalnej wysokiej jakości (inteligentna specjalizacja). Mocna pozycja gospodarstw ekologicznych w regionie. Zagrożeniem są licznie powstające wielkoobszarowe fermy do przemysłowego chowu i hodowli drobiu i trzody chlewnej.
b) Obszary leśne. Lesistość województwa sukcesywnie wzrasta. Zwiększają się również zasoby drzewne, które stanowią ponad 8% zasobów krajowych. Oczekuje się, że gospodarka leśna stanie się współzależnym z rolnictwem ogniwem wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.
c) Obszary atrakcyjne turystycznie. O atrakcyjności turystycznej decydują zasoby i walory środowiska przyrodniczego i kulturowego, infrastruktura turystyczna oraz rozpoznawalne w kraju i za granicą marki i wizerunek regionu. Czynniki te stanowią podstawę do tworzenia przewagi konkurencyjnej regionu, a jednocześnie kumulują potencjały, problemy i zagrożenia. Gospodarka turystyczna, dzięki istniejącym uwarunkowaniom i potencjałom, ma szansę stać się jedną z wiodących dziedzin gospodarki w regionie. W porównaniu do innych turystycznych regionów kraju, pozycja województwa warmińsko-mazurskiego nie jest ciągle wystarczająco silna i konkurencyjna.
d) Obszary zagrożone powodzią. Dotyczy głównie Żuław Elbląskich, fragmentów gmin nad Zalewem Wiślanym oraz dolin rzek wylewających. Stan systemu przeciwpowodziowego jest nadal niezadowalający, ale ulega stopniowej poprawie dzięki realizacji „Kompleksowego zabezpieczenia przeciwpowodziowego Żuław do roku 2030". Wymaga prowadzenia ciągłych działań, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych przez nowelizację prawa wodnego.
e) Tereny zamknięte. Zmniejszenie powierzchni terenów zamkniętych (związanych głównie z obronnością państwa) dało pozytywny efekt w postaci zwiększenia oferty terenów rozwojowych, szczególnie istotny w strefach rozwoju dużych miast. Pozostały potencjał jest na tyle duży, że daje możliwości wykorzystania terenów zamkniętych dla potrzeb rozlokowania na obszarze województwa

nowych struktur obronnych w ramach funkcjonowania NATO (potencjalnie w rejonach Orzysza i Elbląga).

f) Złoża kopalin. Znaczne zasoby kopalin naturalnych (żwir, piasek) są eksploatowane i wykorzystywane na terenie województwa w budownictwie i budowie dróg. Wykonane odwierty badawcze dla rozpoznania złóż „gazu łupkowego" nie doczekały się dalszych działań zmierzających do podjęcia eksploatacji tego surowca.
g) Uzdrowiska. Oprócz rozwijającego się uzdrowiska w Gołdapi zostały ustanowione obszary ochrony uzdrowiskowej we Fromborku, Miłomłynie i Lidzbarku Warmińskim. W trakcie ubiegania się o status obszaru ochrony uzdrowiskowej jest gmina Górowo Iławeckie.

Podsumowując, zachowanie wysokich walorów przyrodniczych i kulturowych regionu, stanowi duże wyzwanie dla polityki zarządzania rozwojem regionu. Dotychczasowe doświadczenia wskazują na potrzebę wprowadzenia wielu rozwiązań prawnych na poziomie kraju, w tym również w kierunku wzmocnienia narzędzi, jakimi dysponuje samorząd województwa w celu realizacji polityki rozwoju przestrzennego i eliminacji zagrożeń i konfliktów w przestrzeni regionu.

Województwo warmińsko-mazurskie to region o wyjątkowych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz bogatych zasobach dziedzictwa kulturowego, które sprzyjają budowie potencjału turystycznego. Istniejące uwarunkowania wymuszają szczególną dbałość o utrzymanie, przywracanie i kształtowanie ładu przestrzennego. Niezadowalający stan przestrzeni zurbanizowanej, niekontrolowana suburbanizacja, rozpraszanie zabudowy, brak pierwszeństwa zagospodarowania terenów już wcześniej zainwestowanych, presja na tereny otwarte, traktowanie obszarów chronionych jako potencjalnych barier rozwojowych stanowią problemy kształtowania ładu przestrzennego w województwie. Na stan zagospodarowania przestrzeni wpływa również nie w pełni sprawny system planowania przestrzennego – niedobór miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zastępowanie planów miejscowych decyzjami o warunkach zabudowy oraz pogarszająca się jakość opracowań planistycznych. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią, zgodne z wymogami kształtowania ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju jest warunkiem niezbędnym dla dbałości o wyjątkowe dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe województwa warmińsko-mazurskiego.

TOM 2

POLITYKA PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA

I. WIZJA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA Mapa 38

W roku 2030 województwo warmińsko-mazurskie rozwija się poprzez integrację funkcjonalną przestrzeni na poziomie wojewódzkim, krajowym i europejskim, przy wykorzystaniu potencjałów egzogenicznych i endogenicznych. Zrównoważony rozwój województwa kształtuje się wskutek racjonalnego wykorzystania zasobów regionu, uwzględniając ład przestrzenny w ujęciu regionalnym i lokalnym oraz zachowanie walorów środowiska i krajobrazu. Dostępność terytorialna województwa w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych ulega poprawie w wyniku rozwijania się powiązań funkcjonalno-przestrzennych, w tym m.in. systemów infrastruktury transportowej, telekomunikacyjnej i technicznej. Skutkuje to wzrostem konkurencyjności regionu, jego atrakcyjności inwestycyjnej, rozwojowi inteligentnych specjalizacji. Równowaga funkcjonalno-przestrzenna jest rezultatem synergii pomiędzy funkcjonującym prawidłowo układem węzłowym, liniowym i strefowym.

W układzie węzłowym, opartym na równomiernie rozmieszczonych ośrodkach osadniczych, dominuje Olsztyn, który jest elementem krajowej sieci osadniczej. Olsztyn jest silnym, dostępnym komunikacyjnie ośrodkiem społeczno-gospodarczym, koncentrującym funkcje metropolitalne i ważnym węzłem transportowym w województwie. Nasycenie funkcjami społeczno-gospodarczymi w Olsztynie służy aktywizacji i generuje potencjał do rozwoju regionu. Centralne położenie miasta w województwie sprzyja jego dostępności z innych ośrodków osadniczych. Olsztyn jest wzmacniany przez silne powiązania z aktywnymi gospodarczo ośrodkami: regionalnym – Elbląg i subregionalnym – Ełk. Peryferyjne położenie Elbląga w części północno-zachodniej województwa i Ełku w części wschodniej, równoważy i uzupełnia oddziaływanie Olsztyna w pełnieniu funkcji wyższego rzędu na poziomie regionalnym. Usytuowanie Elbląga i Ełku korzystnie wpływa na zewnętrzne powiązania województwa warmińsko-mazurskiego w systemie krajowym, m.in. z województwem pomorskim (Gdańsk) i podlaskim (Białystok). Silne powiązania krajowe i transgraniczne, w tym z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, stymulują procesy gospodarcze i wzrost konkurencyjności w województwie.

Trzy największe miasta w regionie są zintegrowane funkcjonalnie i przestrzennie z otaczającymi je obszarami sąsiednich gmin tworząc Miejskie Obszary Funkcjonalne: Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna, Ośrodka Regionalnego Elbląga i Ośrodka Subregionalnego Ełku. Miejskie obszary funkcjonalne oraz aktywne gospodarczo ośrodki o dużym potencjale rozwojowym: Działdowo, Giżycko, Iława, Kętrzyn, Ostróda i Szczytno, wzmacniają rozwój struktury osadniczej województwa. Dodatkowo układ osadniczy wzmacniają struktury bipolarne: Bartoszyce – Lidzbark Warmiński, Giżycko – Kętrzyn oraz Iława – Ostróda, których współdziałanie i osiąganie wspólnych celów ma swoje odzwierciedlenie w rozwoju społeczno-gospodarczym całego regionu. Pozostałe ośrodki osadnicze uzupełniają strukturę osadniczą województwa.

Najbardziej aktywne gospodarczo i rozwinięte ośrodki osadnicze wpisane są w korytarze powiązań funkcjonalno-przestrzennych z innymi ośrodkami osadniczymi. System korytarzy oparty jest na głównych ciągach transportowych, charakteryzujących się największymi natężeniami ruchu drogowego (transport towarów, transport ludzi, w tym tranzyt). Siła i kierunek powiązań zostały określone przez wielkość natężeń wynikającą m.in. z czasu przejazdu, dostępności komunikacyjnej, odległości między ośrodkami, ich funkcji i znaczenia. Korytarze generują i stymulują włączenie całego województwa w procesy rozwojowe. Stanowią system powiązań funkcjonalno-przestrzennych europejskich, krajowych i wewnątrzwojewódzkich pomiędzy najsilniejszymi ośrodkami osadniczymi. Główny układ korytarzy powiązań funkcjonalno-przestrzennych łączy się z zewnętrznym krajowym i europejskim systemem drogowym. Uzupełniający układ korytarzy wpisuje się w układ główny oraz zapewnia wewnętrzną spójność terytorialną.

Układ strefowy, tworzony przez trzy rozciągające się równoleżnikowo strefy, wyróżniające się uwarunkowaniami fizyczno-geograficznymi oraz dominującym sposobem użytkowania terenów, determinuje rozwój struktury funkcjonalno-przestrzennej. Charakter stref i ich zróżnicowanie wewnętrzne, wpływa na rozwój wiodących funkcji poszczególnych stref. W strefie I, charakteryzującej się dużym udziałem terenów rolnych, dominuje rozwój gospodarki rolnej wielkotowarowej. W strefie II, obejmującej głównie pas pojezierzy, rozwija się turystyka i agroturystyka, natomiast w strefie III o zróżnicowanym potencjale, głównie o charakterze leśnym i w mniejszym stopniu rolnym – wielofunkcyjność (leśnictwo, przemysł i rolnictwo). Gospodarka regionu rozwija się w strefach z wykorzystaniem ich potencjałów i zasobów, przy ochronie i odtwarzaniu struktur przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych regionu oraz zrównoważonym korzystaniu z elementów środowiska.

II. CELE I NADRZĘDNE ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest narzędziem do realizacji jednego z ważniejszych zadań samorządu województwa, jakim jest kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w województwie. Polityka przestrzenna wskazuje cele rozwoju przestrzennego zagospodarowania oraz sposób ich realizacji oddziałując na główne elementy zagospodarowania przestrzennego regionu.

Polityka przestrzenna stwarza warunki do racjonalnego organizowania i gospodarowania przestrzenią, kształtowania ładu przestrzennego i eliminowania konfliktów przestrzennych.

Przyjęte w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego cele i kierunki polityki przestrzennej oraz zasady i działania, są spójne z celami i ustaleniami „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030", „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie 2010-2020", „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju", krajowych programów i dokumentów strategicznych oraz „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 roku". Plan uwzględnia istniejące uwarunkowania rozwoju przestrzennego województwa, mając na uwadze wizję optymalnego kształtu przestrzeni regionu i poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, w perspektywie obowiązywania Planu województwa.

Cel główny polityki przestrzennej	
ŁAD PRZESTRZENNY I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ JAKO PODSTAWA KSZTAŁTOWANIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA	
Cele szczegółowe polityki przestrzennej	
1)	Dążenie w gospodarowaniu przestrzenią do uporządkowania i harmonii pomiędzy różnymi elementami i funkcjami tej przestrzeni dla ochrony ładu przestrzennego, jako niezbędnego wyznacznika równoważenia rozwoju.
2)	Podwyższenie konkurencyjności regionu, w szczególności poprzez podnoszenie innowacyjności i atrakcyjności jego głównych ośrodków miejskich.
3)	Poprawa jakości wewnętrznej regionu poprzez promowanie integracji funkcjonalnej i tworzenie warunków dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, z wykorzystaniem potencjałów wewnętrznych.
4)	Poprawa dostępności terytorialnej regionu w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych poprzez rozwijanie systemów infrastruktury technicznej, w tym infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
5)	Zachowanie i odtwarzanie wysokiej jakości struktur przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych regionu oraz zrównoważone korzystanie z zasobów środowiska, stanowiące istotny element polityki rozwoju województwa.
6)	Zwiększenie odporności przestrzeni województwa na zagrożenia naturalne i antropogeniczne oraz utratę bezpieczeństwa energetycznego, a także uwzględnianie w polityce przestrzennej regionu potrzeb obronnych państwa.

Dla realizowania przyjętych celów polityki przestrzennej wskazuje się stosowanie ogólnych zasad postępowania w odniesieniu do kształtowania zagospodarowania przestrzennego, które prowadzić będzie do zrównoważonego rozwoju województwa, uwzględniając istniejące uwarunkowania i potrzeby rozwoju społeczno-gospodarczego. Jednocześnie przyjmuje się wspieranie działań jednostek samorządu terytorialnego w realizacji przedsięwzięć wpisujących się w politykę przestrzenną województwa.

Za podstawową zasadę polityki zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego przyjmuje się zasadę zrównoważonego rozwoju. Oznacza ona taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje integracja działań politycznych, gospodarczych i społecznych. Jednocześnie uwzględnia zachowanie równowagi przyrodniczej oraz zasobów dla obecnych mieszkańców i przyszłych pokoleń. Jej rozwinięciem są następujące zasady planowania przestrzennego:

- zasada racjonalności ekonomicznej oznaczająca uwzględnianie w ramach polityki przestrzennej oceny korzyści społecznych, ekonomicznych i przestrzennych odniesionych do długiego okresu,
- zasada preferencji regeneracji nad zajmowaniem nowych obszarów pod zabudowę oznaczająca efektywne wykorzystanie przestrzeni zurbanizowanej z jednoczesną ochroną przestrzeni przed niekontrolowaną

ekspansją zabudowy na nowe tereny; w tym celu preferowana jest intensyfikacja procesów urbanizacyjnych na terenach już zagospodarowanych, przed zainwestowaniem nowych przestrzeni,

- zasada przezorności przewidująca, że działania wobec pojawiających się problemów powinny być podejmowane już wówczas, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo, że problem wymaga rozwiązania, a nie wtedy, gdy istnieje pełne jego naukowe potwierdzenie. Zasada wymaga, aby wszelkie prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków traktować tak, jak pewność ich wystąpienia,
- zasada prewencji lub inaczej zasada zapobiegania zanieczyszczeniom, czyli likwidacja zanieczyszczeń u źródła; realizacja tej zasady sprowadza się do promocji technologii niskoemisyjnych, przyjaznych środowisku, ograniczania wykorzystania tradycyjnych surowców i energochłonnych dziedzin gospodarowania,
- zasada kompensacji ekologicznej polegająca na takim zarządzaniu przestrzenią, aby zachowana została równowaga przyrodnicza, co oznacza wyrównywanie szkód środowiskowych, wynikających z rozwoju przestrzennego, wzrostu poziomu urbanizacji i inwestycji niezbędnych ze względów społeczno-gospodarczych, a pozbawionych neutralnej alternatywy wobec środowiska.

III. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA Mapa 37

Dla realizacji założonych celów polityki przestrzennej województwa, przy uwzględnieniu zasad planowania przestrzennego, służą przyjęte kierunki, zasady i działania zagospodarowania przestrzennego. Sformułowane kierunki i odpowiednio przypisane im zasady oraz działania odnoszą się do głównych elementów struktury przestrzennej województwa, wzajemnie ze sobą powiązanych i oddziaływujących na siebie, pozostających we wzajemnych wielofunkcyjnych relacjach.

1. Ład przestrzenny

Ład przestrzenny jest harmonijnym ukształtowaniem przestrzeni tworzącym spójną całość oraz uwzględniającym uwarunkowania i potrzeby społeczno-gospodarcze, kulturowe, przyrodnicze, funkcjonalne i estetyczne. Zapewnienie ładu przestrzennego, łagodzenie konfliktów przestrzennych oraz zapobieganie im, to jedno z najważniejszych wyzwań władz publicznych na każdym poziomie planowania. W kontekście zrównoważonego rozwoju i kształtowania przestrzeni istotne jest przyjęcie, że każda działalność zmieniająca przestrzeń powinna być warunkowana pozytywnym jej wpływem na ład przestrzenny lub co najmniej nie powinna zagrażać ładowi przestrzennemu i ładowi ekologicznemu.

Województwo warmińsko-mazurskie to region o wyjątkowych wartościach przyrodniczo-krajobrazowych. Liczne uwarunkowania, w tym m.in.: sytuacja społeczna, gospodarcza, silna presja turystyczna, zjawisko suburbanizacji wymagają podejmowania szczególnie rozważnych działań w zakresie kształtowania i ochrony ładu przestrzennego.

1. PRZYWRÓCENIE, UTRZYMANIE I KSZTAŁTOWANIE ŁADU PRZESTRZENNEGO JAKO GŁÓWNY CEL W GOSPODAROWANIU PRZESTRZENIĄ I ISTOTNY ELEMENT ZINTEGROWANEJ POLITYKI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU REGIONU
1) Porządkowanie różnych elementów i funkcji przestrzeni oraz zachowanie harmonii między nimi jako niezbędny wyznacznik równoważenia rozwoju: a) zapobieganie i niwelowanie skutków zainwestowania negatywnie oddziałującego na przestrzeń, b) kształtowanie przestrzeni w strefach podmiejskich z uwzględnieniem działań mających na celu zmniejszenie negatywnych skutków suburbanizacji, ograniczenie konfliktów przestrzennych, współpracę i wzmacnianie powiązań między miastem a obszarami otaczającymi, c) racjonalne zagospodarowywanie obszarów miejskich z uwzględnieniem spójności ekologicznej, w tym: – zapobieganie degradacji przestrzeni poprzez prowadzenie procesów rewitalizacyjnych (w szczególności terenów śródmiejskich, poprzemysłowych oraz powojskowych), – prowadzenie kompleksowych działań estetyzujących przestrzeń miejską oraz podmiejską, – całościowe kształtowanie nowych zespołów urbanistycznych, uwzględniające także ich spójność z systemami ekologicznymi, wkomponowanie nowej zabudowy w istniejącą architekturę, – wprowadzanie zieleni komponowanej o funkcji osłonowej wokół obiektów technicznych zakłócających harmonię w krajobrazie, – prowadzenie polityki proekologicznej na obszarach miejskich, ochronę terenów otwartych wokół miast oraz ochronę i rozwój terenów zieleni urządzonej w przestrzeni miejskiej, d) zapewnienie spójnego i zintegrowanego systemu komunikacyjnego i infrastrukturalnego, e) racjonalne wykorzystanie przestrzeni, w tym: – przeciwdziałanie powstawaniu oraz łagodzenie konfliktów funkcji w przestrzeni, w szczególności funkcji gospodarczych z funkcjami ekologiczną i rolniczą, – zapobieganie dysharmonijnemu zainwestowaniu i zagospodarowaniu terenów, racjonalna lokalizacja w krajobrazie obcych, dominujących elementów technicznych (dominant), powodujących obniżenie jakości przestrzeni, – pierwszeństwo zagospodarowania terenów już zainwestowanych przed nowymi, f) utrzymanie wysokiej jakości standardów użytkowych terenów turystycznych i rekreacyjnych, w tym: – dostosowanie intensywności zagospodarowania rekreacyjnego do cech środowiska przyrodniczego i jego chłonności inwestycyjnej i turystycznej, – ograniczenie nadmiernej presji zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego na tereny o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych,

– dążenie do ustawicznego podnoszenia standardów przestrzennych i użytkowych zagospodarowania terenów rekreacyjnych, g) zachowanie i ochrona wyróżniających cech przestrzeni stanowiących o tożsamości miejsca, takich jak osie widokowe, naturalne dominanty, cechy rzeźby terenu, panoramy i widoki wieloplanowe.
2) Ochrona interesu publicznego: a) dbałość o harmonijne komponowanie i wysoką jakość terenów przestrzeni publicznej, b) przeciwdziałanie zawłaszczaniu przestrzeni publicznej, c) ochrona środowiska i zapewnienie odpowiedniej jakości życia mieszkańcom poprzez zachowanie harmonii krajobrazu, poprawę dostępności do dóbr i usług, dbałość o czyste środowisko, łagodzenie konfliktów przestrzennych.
3) Usprawnienie systemu planowania przestrzennego: a) uwzględnianie problematyki przywrócenia i kształtowania ładu przestrzennego jako priorytetu w samorządowych dokumentach planistycznych i strategiczno-programowych, b) dążenie do zwiększania pokrycia powierzchni województwa miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (w szczególności na terenach przewidzianych do urbanizacji), c) ograniczanie zagospodarowania terenu na podstawie decyzji o warunkach zabudowy, d) zabezpieczanie w dokumentach planistycznych niezbędnej rezerwy terenowej dla inwestycji celu publicznego.
4) Budowanie świadomości społecznej dotyczącej stanu ładu przestrzennego i jego znaczenia dla jakości życia człowieka: a) powszechne uświadomienie realnego wpływu mieszkańców na kształtowanie ładu przestrzennego, b) włączenie mieszkańców w proces kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego oraz umożliwienie pełnej dostępności do informacji dotyczącej prac nad dokumentami planistycznymi, c) podejmowanie działań mających na celu poprawę poziomu edukacji społeczeństwa w zakresie kształtowania ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju, d) dążenie do wypracowania tzw. „dobrych praktyk" ułatwiających kształtowanie ładu przestrzennego na każdym poziomie zarządzania / gospodarowania przestrzenią.
5) Monitorowanie dynamiki działań i procesów w przestrzeni regionu w aspekcie oddziaływania na stan ładu przestrzennego.

2. Sieć osadnicza

Sieć osadniczą województwa stanowią powiązane ze sobą jednostki osadnicze o różnej wielkości i hierarchii. Województwo warmińsko-mazurskie leży w makroregionie Polski wschodniej, który ma jeden z najniższych poziomów rozwoju w skali UE (SOR).

Kierunki odnoszące się do sieci osadniczej uwzględniają zrównoważony rozwój wszystkich elementów sieci osadniczej. Główne ośrodki regionu – Olsztyn, Elbląg i Ełk – powinny rozwijać się w sposób zrównoważony i budować swoją konkurencyjność wobec podobnych lub większych ośrodków krajowych. Dla równomiernego rozwoju całego regionu ważne jest wspieranie mniejszych miast, które na skutek różnych czynników utraciły funkcje społeczno-gospodarcze.

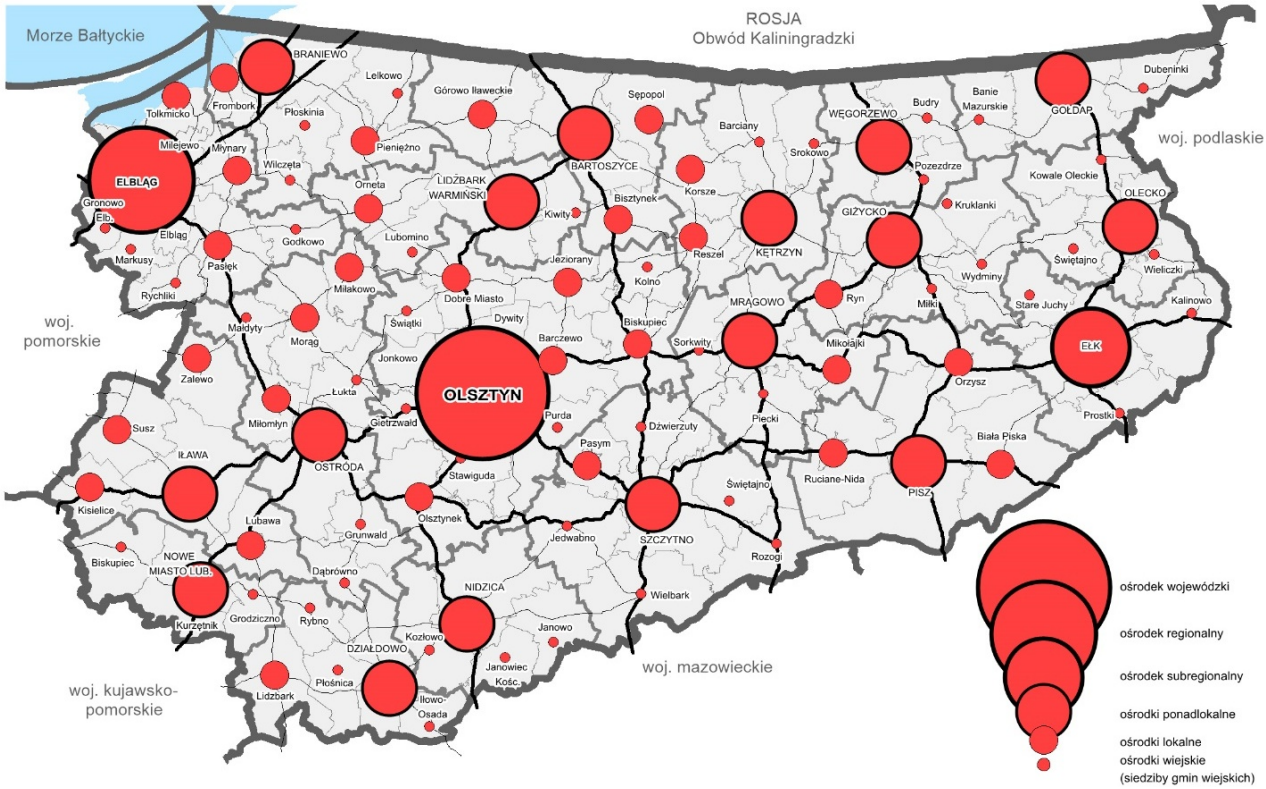
1. KSZTAŁTOWANIE POLICENTRYCZNEJ STRUKTURY SIECI OSADNICZEJ WOJEWÓDZTWA
1) Ustala się hierarchię ośrodków sieci osadniczej w województwie Rysunek 49: – ośrodek wojewódzki Olsztyn, – ośrodek regionalny Elbląg, – ośrodek subregionalny Ełk, – ośrodki ponadlokalne – miasta powiatowe, wielofunkcyjne, zapewniające dostęp do usług publicznych ponadlokalnych i lokalnych, o znaczącym udziale procesów rozwojowych w skali województwa lub jego części: Bartoszyce, Braniewo, Działdowo, Giżycko, Gołdap, Iława, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Mrągowo, Nidzica, Nowe Miasto Lubawskie, Olecko, Ostróda, Pisz, Szczytno, Węgorzewo, – miasta lokalne uzupełniające sieć osadniczą w województwie, ośrodki wielofunkcyjne, zapewniające dostęp do usług publicznych podstawowych: Barczewo, Biskupiec, Bisztynek, Dobre Miasto, Frombork, Górowo Iławeckie, Jeziorany, Kisielice, Korsze, Lidzbark, Lubawa, Młynary, Mikołajki, Miłakowo, Miłomłyn, Morąg, Olsztynek, Orneta, Pasłęk, Pasym, Pieniężno,

Ruciane-Nida, Ryn, Sępopol, Susz, Tolkmicko, Zalewo, – ośrodki wiejskie (siedziby gmin wiejskich).
2. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ OŚRODKÓW OSADNICZYCH W CELU KSZTAŁTOWANIA SPÓJNOŚCI TERYTORIALNEJ ORAZ POPRAWY JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW
1) Budowanie konkurencyjności oraz zdolności rozwojowych głównych ośrodków miejskich – Olsztyna, Elbląga, Ełku[139]: a) wzmacnianie pozycji głównych ośrodków miejskich w europejskim, krajowym i wojewódzkim systemie sieci osadniczej, b) wspieranie zdolności rozwojowych miast poprzez rozwój wielofunkcyjny, z uwzględnieniem znaczenia w strukturze osadniczej województwa oraz z wykorzystaniem endogenicznych potencjałów, c) kształtowanie spójności terytorialnej województwa poprzez rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych, d) rozwój funkcji metropolitalnych Olsztyna poprzez m.in. wzmacnianie i dywersyfikację jego funkcji gospodarczych, naukowo-badawczych, edukacyjnych, społecznych, administracyjnych i kulturowych, e) wzrost znaczenia funkcji regionalnych i ponadlokalnych Elbląga i Ełku – m.in. funkcji administracyjnych, gospodarczych i społecznych.
2) Wzmacnianie znaczenia ośrodków ponadlokalnych w hierarchii sieci osadniczej województwa: a) rozwój ośrodków osadniczych wspomagających strukturę policentryczną: Działdowo, Giżycko, Iława, Kętrzyn, Ostróda i Szczytno, b) rozwój struktur bipolarnych: Bartoszyce – Lidzbark Warmiński, Giżycko – Kętrzyn oraz Iława – Ostróda, których współdziałanie i osiąganie wspólnych celów ma swoje odzwierciedlenie w rozwoju społeczno-gospodarczym całego regionu, c) rozwój ośrodków ponadlokalnych: Bartoszyce, Braniewo, Gołdap, Lidzbark Warmiński, Mrągowo, Nidzica, Nowe Miasto Lubawskie, Olecko, Pisz i Węgorzewo, stanowiących zaplecze gospodarcze i wspomagających największe miasta w województwie, d) wykorzystanie potencjału usługowego i gospodarczego ośrodków do kreowania ich rozwoju, e) rozwój ośrodków poprzez ich rozwój wielofunkcyjny, z ukierunkowaniem na rozwój usług, produkcji, przemysłu, przedsiębiorczości i inteligentnych specjalizacji, f) wzmacnianie powiązań funkcjonalnych pomiędzy ośrodkami.
3) Rozwój ośrodków lokalnych w hierarchii sieci osadniczej województwa: a) wzmacnianie ośrodków lokalnych poprzez wykorzystanie ich potencjału wynikającego z ich specyfiki i lokalizacji, w tym przy głównych korytarzach transportowych, b) wzmacnianie ośrodków poprzez rozwój sektora usług oraz wspieranie działalności gospodarczej.
4) Rozwój ośrodków wiejskich: a) z uwzględnieniem ich specyfiki, ukierunkowany na odpowiednio ich wiodącą funkcję: rolniczą, turystyczno-rekreacyjnej, wielofunkcyjną, b) zapewnienie dostępu do usług podstawowych.
5) Kształtowanie atrakcyjności i budowanie konkurencyjności ośrodków osadniczych: a) wspieranie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, b) zapobieganie i wdrożenie działań dla miast i wsi zagrożonych trwałą marginalizacją, w szczególności peryferyjnie położonych, o słabej dostępności transportowej, zagrożonych problemami społeczno-gospodarczymi i niekorzystnymi warunkami demograficznymi, c) wzmacnianie mniejszych ośrodków miejskich w celu wyrównania dysproporcji w strukturze osadniczej ze względu na niedobór miast średniej wielkości liczących kilkadziesiąt tysięcy mieszkańców, d) wspieranie rozwoju i promocja ośrodków o funkcjach specjalistycznych, w tym o funkcjach uzdrowiskowych (Gołdap, Lidzbark Warmiński, Frombork, Miłomłyn), sanatoryjnych (Ameryka k. Olsztynka), leczniczych (Górowo Iławeckie), a) wyrównywanie szans dostępu do usług podstawowych oraz zwiększenie dostępu do usług wyższego rzędu.

[139] dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna kierunki polityki przestrzennej i zasady zagospodarowania określa Plan zagospodarowania przestrzennego MOF OW Olsztyna – Rozdział IV, dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Regionalnego Elbląga i Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Subregionalnego Ełku zasady zagospodarowania określone w Rozdziale V;

6) Poprawa jakości życia mieszkańców: a) zrównoważony rozwój terenów podmiejskich; przeciwdziałanie suburbanizacji, b) kształtowanie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, c) rewitalizacja zdegradowanych obszarów: śródmieść, terenów poprzemysłowych, powojskowych, pokolejowych i po-PGR-owskich.

Rysunek 49. Struktura sieci osadniczej

Źródło: opracowanie własne.

3. Środowisko przyrodnicze i kulturowe

Mapy 37, 39 i 40

Obszar województwa warmińsko-mazurskiego należy do jednego z najbogatszych pod względem przyrodniczym regionów Polski, wyraźnie wyróżniającym się także w skali Europy. Kontrastują tu ze sobą unikalne scenerie krajobrazów: deltowy, równin morenowych i pagórków oraz wzgórz pojeziernych, jezior, kompleksów leśnych oraz terenów kultur rolnych, na które nakłada się bogate dziedzictwo kulturowe regionu. Efektywne i racjonalne korzystanie z zasobów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazu uznaje się za istotny warunek zrównoważonego rozwoju regionu.

Przyjmuje się pięć głównych kierunków dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do środowiska przyrodniczego i kulturowego.

1. OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KRAJOBRAZU
1) Za najcenniejsze zasoby środowiska przyrodniczego w województwie uznaje się: jeziora w strefie pojezierzy, systemy rzeczne, akwen Zalewu Wiślanego, duże kompleksy leśne, gleby o wysokiej przydatności rolniczej, bioróżnorodność, zróżnicowaną rzeźbę terenu, które występując w różnych relacjach przestrzennych tworzą tereny o różnorodnych, zwykle bardzo wysokich walorach krajobrazowych.

2) Zrównoważone zarządzanie przestrzenią przyrodniczą stanowiącą potencjał rozwoju województwa:
   a) racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska w zakresie wód, lasów, gleb, bioróżnorodności, kopalin,
   b) realizacja celów ochrony środowiska zgodnie z zasadami wysokiego poziomu ochrony, przezorności, stosowania działań zapobiegawczych (zasada prewencji), naprawiania szkód u źródła i zasadą „zanieczyszczający płaci”,
   c) stosowanie w gospodarowaniu przestrzenią zintegrowanego podejścia do środowiskowych, ekonomicznych i społecznych aspektów korzystania z zasobów ekosystemowych,
   d) uwzględnianie zachowania i poprawy stanu przyrody, jako warunku koniecznego rozwoju, w długoterminowych, strategicznych programach rozwoju województwa.

3) Kształtowanie zasobów wodnych i racjonalne nimi gospodarowanie:
   a) zarządzanie i gospodarowanie wodami w granicach zlewni z uwzględnieniem ochrony funkcjonowania układów hydrograficznych oraz cennych przyrodniczo siedlisk i gatunków zależnych od wód,
   b) kształtowanie naturalnej dynamiki stanów i przepływów wód płynących z poszanowaniem ochrony siedlisk i gatunków zależnych od wód,
   c) zwiększanie retencji wodnej przestrzeni województwa oraz poprawę dyspozycyjności zmagazynowanych zasobów wodnych; rozwijanie systemów retencji naturalnej (mikroretencja obszarowa) na terenach podmokłych łąk, torfowisk i bagien oraz na terenach leśnych w zakresie dopuszczalnym przez ochronę przyrody, a także kompleksową ochronę potencjału retencyjnego obszarów mokradłowych,
   d) wprowadzanie zorganizowanego zarządzania wodami opadowymi na terenach zurbanizowanych.

4) Kształtowanie zasobów leśnych, w wyniku realizacji wielofunkcyjnej gospodarki leśnej oraz zwiększania bioróżnorodności w lasach:
   a) zwiększanie lesistości, ze szczególnym uwzględnieniem wprowadzenia zalesień na najsłabszych glebach, w strefach wododziałowych, w otoczeniu miast z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z ochrony przyrody,
   b) ograniczanie gospodarczego wykorzystania lasów na terenach wrażliwych przyrodniczo oraz w granicach miast,
   c) zachowanie naturalnych ekosystemów leśnych.

5) Zachowanie zasobów glebowych i racjonalne ich wykorzystanie:
   a) ochrona gleb o najwyższej przydatności dla produkcji rolnej przed zmianami sposobu ich użytkowania,
   b) wykorzystanie gleb, zgodnie z ich klasą bonitacyjną i uwarunkowaniami środowiskowymi,
   c) zapobieganie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogeniczne, w tym dewastacji gleb hydrogenicznych.

6) Zarządzanie różnorodnością biologiczną:
   a) ochrona i odbudowa różnorodności biologicznej i ich funkcji we wszystkich typach ekosystemów,
   b) zachowanie naturalnych ekosystemów jako cennych obiektów ochrony różnorodności biologicznej,
   c) zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej, zapewniające przyszłym pokoleniom dostęp do zasobów przyrody,
   d) uwzględnianie działań w zakresie zwiększania i ochrony bioróżnorodności w polityce przestrzennej i dokumentach planistycznych.

7) Racjonalne gospodarowanie zasobami złóż kopalin i ich ochrona:
   a) eksploatowanie złóż kopalin z uwzględnieniem wpływu wydobycia kopaliny na środowisko, w tym oddziaływania na dynamikę wód podziemnych oraz ich stan,
   b) ochrona obszarów udokumentowanych, nieeksploatowanych złóż o wyróżniających się walorach surowcowych, mających duże znaczenie dla gospodarki województwa, w tym złóż: Jeże, Łukta, Mingajny, Gąsiorowo, Gisiel, Lipowskie, Płociczno-Krokocie, Starosty, Wincenta-Kumielsk, Knis I, Bogatyńskie, Osiek, Nawra,
   c) wspieranie prac poszukiwawczych i dokumentacyjnych kopalin ważnych dla rozwoju gospodarczego województwa, w tym surowców energetycznych oraz wód mineralnych i termalnych,
   d) rekultywacja terenów pogórniczych, poprzez przywracanie im wartości użytkowej z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych i potrzeb społeczności lokalnych.

8) Ochrona i kształtowanie krajobrazu:
   a) sporządzenie audytu krajobrazowego,

b) zapobieganie zagrożeniom degradacji krajobrazów w procesach gospodarowania przestrzenią oraz przywrócenie walorów krajobrazom zdegradowanym,
c) zachowanie i uczytelnienie walorów krajobrazowych,
d) ograniczanie niekontrolowanych procesów suburbanizacji wokół miast,
e) zachowanie i ochrona terenów otwartych wraz z ich charakterystycznymi elementami krajobrazu, w tym niedopuszczenie do degradacji charakterystycznych elementów tych przestrzeni, jak mozaikowość i rozłogi pól, naturalne akcenty i dominanty krajobrazowe, rzeźba terenu oraz elementy przyrodniczo-kulturowe (w tym aleje przydrożne, śródpolna zieleń komponowana, nasadzenia graniczne, układ drożny),
f) ochrona walorów widokowych elementów krajobrazu, w tym panoram miast historycznych, dominant architektonicznych i urbanistycznych, zespołów sakralnych oraz parkowo-rezydencjonalnych oraz osi i panoram widokowych krajobrazów naturalnych,
g) niewprowadzanie obcych krajobrazowo oraz agresywnych elementów i form zagospodarowania przestrzennego.

2. UWZGLĘDNIANIE W POLITYCE PRZESTRZENNEJ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, W TYM KSZTAŁTOWANIE SPÓJNOŚCI TERYTORIALNEJ I FUNKCJONALNEJ PRZESTRZENI PRZYRODNICZEJ

1) Obszary przyrodnicze prawnie chronione: rezerwaty przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe tworzą Regionalny system obszarów przyrodniczych prawnie chronionych, który jest powiązany z systemem krajowym Mapy 37 i 39. Rekomenduje się zasady i działania w zarządzaniu obszarami chronionymi:
a) obejmowanie ochroną prawną obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych,
b) podnoszenie rangi ochronnej obszarów chronionych, m.in.:
- ustanowienie Rezerwatu Biosfery Jeziora Mazurskie zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie kryteriami (zawartymi w Statucie Sieci Rezerwatów Biosfery) ustanowionymi przez Międzynarodową Radę Koordynującą (MaB),
- KPZK 2030 – planuje powołanie Mazurskiego Parku Narodowego, w celu zwiększenia stopnia ochrony funkcji obszarów węzłowych oraz walorów przyrodniczych i krajobrazowych,
- „Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej" – przyjmuje powołanie Mazurskiego Parku Narodowego, w celu zachowania i/lub wzbogacania istniejących oraz odtworzenia utraconych elementów różnorodności biologicznej, jako działanie priorytetowe,
- KPZK 2030 – zaleca kontynuację prac nad realizacją transgranicznych obszarów chronionych (TOCh Zalew Wiślany i Suwalsko-Wisztyniecki TOCh), jako wydzielonych obszarów funkcjonalno-przestrzennych w skali międzynarodowej i międzyregionalnej, stanowiących przedmiot wspólnej polityki, tak w sferze przyrodniczej, jak i gospodarczej,
c) przeprowadzenie weryfikacji granic, celów i przedmiotów ochrony obszarów chronionego krajobrazu i parków krajobrazowych,
d) uwzględnianie ustaleń planów ochrony, planów zadań ochronnych form ochrony przyrody w dokumentach planistycznych, programowo-strategicznych i projektowych.

2) Ustala się Regionalną sieć korytarzy ekologicznych[140] Mapy 37 i 39.
a) rekomenduje się uwzględnianie Regionalnej sieci korytarzy ekologicznych w dokumentach planistycznych stosując się do zasad:
- utrzymania łączności ekologicznej pomiędzy obszarami o wysokich walorach przyrodniczych oraz zapewnienia drożności w miejscach jej przerwania lub osłabienia,
- ochrony ciągłości dolin rzecznych i likwidacji barier na rzekach, w szczególności rzekach najistotniejszych dla migracji organizmów wodnych,
- ochrony linii brzegowej wód, szczególnie przed zabudową,
- kształtowania mozaikowych form użytkowania, z płatami i wyspami leśnymi oraz użytkami zielonymi, w tym wprowadzanie zalesień i zadrzewień,
- rozważnego lokalizowania nowych inwestycji, mogących zagrozić bezpiecznemu bytowaniu i przemieszczaniu się osobników różnych gatunków,
- budowy przejść dla zwierząt na drogach stanowiących barierę dla migracji zwierząt, np. na

[140] głównym celem wyznaczenia sieci korytarzy ekologicznych w województwie warmińsko-mazurskim jest przeciwdziałanie fragmentacji ekologicznej obszarów o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym przede wszystkim o dużej różnorodności biologicznej;

drogach ekspresowych lub o bardzo dużym natężeniu ruchu,
- zachowania naturalnego charakteru obszarów stanowiących miejsca przystankowe ptaków migrujących, w tym obszarów wodno-błotnych i wód przybrzeżnych,

b) uzupełnieniem Regionalnej sieci korytarzy ekologicznych są korytarze wyznaczone na poziomie lokalnym.

3) Kształtowanie systemów zielonej infrastruktury, których głównym elementem są naturalne elementy krajobrazu, pełniące ważne role w funkcjonowaniu ekosystemów i zwiększaniu bioróżnorodności:
   a) tworzenie „zielonych pierścieni wokół miast", w celu powiązania miejskich systemów ekologicznych z terenami otwartymi wokół miast, z uwzględnieniem ciągłości przestrzennej i funkcjonalnej struktur przyrodniczych,
   b) uwzględnienie potrzeby zachowania ciągłości układów ekologicznych przy przeznaczaniu nowych terenów pod inwestycje,
   c) odtworzenie łączności ekologicznej w miejscach stwierdzonego jej przerwania lub osłabienia, w tym odtworzenie ciągłości ekologicznej rzek,
   d) kształtowanie i ochrona stref ekotonowych.

4) Podejmowanie zintegrowanych działań w celu ochrony ekosystemów Zalewu Wiślanego w aspekcie osiągnięcia celów środowiskowych dla wód morskich.

3. OCHRONA ŚRODOWISKA KSZTAŁTUJĄCEGO WARUNKI ŻYCIA CZŁOWIEKA

1) Ustala się zachowanie i ochronę zasobów wodnych oraz osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych, jako jeden z priorytetów zarządzania przestrzenią:
   a) zwiększenie reżimów gospodarowania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, odpadowej, rolnictwa i leśnictwa, lokalizowania ferm hodowlanych oraz funkcjonowania zakładów produkcyjno-usługowych w szczególności na obszarach, na których brak jest izolacji poziomów użytkowych wód podziemnych od powierzchni,
   b) realizacja systemów kanalizacji sanitarnej i budowa lub modernizacja oczyszczalni, na terenach zainwestowania, szczególnie wokół jezior, jako niezbędny element zabezpieczania ekosystemów wodnych przed degradacją,
   c) przeciwdziałanie eutrofizacji wód, w tym tworzenie wokół jezior i rzek niezabudowanych stref buforowych (ochronnych), zagospodarowanych trwałą zielenią ograniczającą spływ zanieczyszczeń pochodzących z rolnictwa,
   d) kontynuacja działań mających na celu poprawę stanu czystości wód Zalewu Wiślanego, w tym minimalizowanie dopływu zanieczyszczeń pochodzących z jego zlewni,
   e) podjęcie działań zmierzających do poprawy stanu wód nadmiernie zanieczyszczonych w celu ochrony i zwiększenia różnorodności biologicznej ekosystemów wodnych,
   f) właściwe korzystanie z wód regionu wodnego zlewni zgodnie z przepisami odrębnymi.

2) Ochrona wód podziemnych, w tym w szczególności głównych zbiorników wód podziemnych, będących strategicznymi zasobami wód, stanowiącymi źródło zaopatrzenia ludności w wodę:
   a) uwzględnianie w gminnych dokumentach planistycznych obszarów ochronnych głównych zbiorników wód podziemnych oraz ustanowionych dla nich ograniczeń,
   b) na obszarach głównych zbiorników wód podziemnych należy rozważnie lokalizować przedsięwzięcia, których funkcjonowanie mogłoby zagrażać jakości wód podziemnych, szczególnie w aspekcie możliwego dopływu zanieczyszczeń od powierzchni,
   c) utrzymanie wysokiej ochrony obszarów wód podziemnych bez izolacji oraz ich odpowiednie zagospodarowanie,
   d) ochrona ujęć wód, w tym respektowanie zasad obowiązujących w strefach ochronnych ujęć.

3) Ochrona klimatu i zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego oraz przeciwdziałanie źródłom zanieczyszczeń w celu zachowania dobrego stanu aerosanitarnego:
   a) uwzględnianie kierunków adaptacji do zmian klimatu ustalonych w dokumentach strategicznych szczebla krajowego i wojewódzkiego,
   b) opracowywanie i realizacja programów ochrony powietrza i planów działań krótkoterminowych dla stref, w których wystąpiły przekroczenia poziomów dopuszczalnych lub poziomów docelowych poszczególnych substancji,
   c) ograniczanie zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, których źródłem jest transport samochodowy, w tym poprzez popularyzację transportu publicznego i komunikacji rowerowej,
   d) prowadzenie polityki wsparcia organizacyjnego i ekonomicznego dla ekologizacji systemów grzewczych w regionie, w tym rozwój sieci gazowych, dofinansowania zmian systemów ogrzewania

na proekologiczne,
e) zmniejszanie niskiej emisji z palenisk domowych poprzez stosowanie paliw niskoemisyjnych,
f) rozbudowa zbiorowych systemów zaopatrywania w energię cieplną,
g) przy lokalizowaniu przedsięwzięć o uciążliwej emisji gazów (odorów), w tym szczególnie ferm hodowlanych, składowisk odpadów, należy uwzględnić istniejącą i planowaną zabudowę przeznaczoną na stały pobyt ludzi.

4) Dążenie do uzyskania dobrego stanu klimatu akustycznego w województwie:
a) opracowywanie i realizacja programów ochrony przed hałasem,
b) uwzględnianie w dokumentach planistycznych stref o stwierdzonej uciążliwości hałasu i właściwe kształtowanie przestrzeni w tych strefach,
c) tworzenie stref ograniczonego użytkowania wokół obiektów, gdzie pomimo zastosowanych rozwiązań technicznych i organizacyjnych nie jest możliwe obniżenie hałasu do poziomu dopuszczalnego.

5) Ochrona ludności przed wzrostem promieniowania elektromagnetycznego, poprzez uwzględnianie zagrożenia promieniowaniem elektromagnetycznym przy lokalizacji instalacji emitujących pola elektromagnetyczne.

6) Ochrona ludności oraz środowiska przyrodniczego przed potencjalnym wystąpieniem poważnych awarii i przed substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie:
a) rozważne lokalizowanie zakładów mogących stwarzać potencjalne zagrożenie poważnymi awariami przemysłowymi,
b) wspieranie działań związanych z utylizacją produktów zawierających azbest (głównie pokrycia dachowe),
c) prowadzenie rejestru lokalizacji i kontrolowanie utylizacji wyrobów zawierających polichlorowane bifenyle (PCB – substancje stwarzające szczególne zagrożenie w środowisku).

7) Ochrona przed zagrożeniami wywołanymi przez czynniki naturalne:
a) zapobieganie ruchom masowym ziemi oraz zabezpieczenie osuwisk z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych,
b) prowadzenie działań zmniejszających intensywność procesów erozyjnych poprzez odpowiednie zabiegi agrotechniczne, zalesienia i melioracje,
c) przeciwdziałanie zagrożeniom powodziowym na obszarze Żuław, w tym poprawa funkcjonowania systemu osłony przeciwpowodziowej, regularne czyszczenie systemów melioracji szczegółowych, wprowadzenie zasad proekologicznego zabezpieczenia powodziowego i zagospodarowania dolin rzecznych,
d) zwiększenie skali rekultywacji terenów zdegradowanych i zdewastowanych dla przywrócenia im funkcji przyrodniczej, rekreacyjnej lub rolniczej,
e) ochrona ekosystemów leśnych przed pożarami i innymi szkodliwymi czynnikami zagrażającymi trwałości lasów,
f) ochrona strefy brzegowej Zalewu Wiślanego szczególnie w związku z podnoszeniem się poziomu Morza Bałtyckiego w wyniku zmian klimatu,
g) przeciwdziałanie zagrożeniom ze strony zjawisk atmosferycznych, poprzez:
– wzmocnienie systemu wczesnego ostrzegania przed zbliżającymi się ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi w regionie, w tym lokalizacja radaru meteorologicznego,
– zagęszczenie sieci posterunków meteorologicznych w celu usprawnienia pomiarów, analiz i prognoz.

4. ZAPOBIEGANIE POWODZI ORAZ OGRANICZANIE JEJ NEGATYWNYCH SKUTKÓW DLA ŻYCIA I ZDROWIA LUDZI, DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ I ŚRODOWISKA

1) Za obszary zagrożone powodzią uznaje się tereny wskazane na mapach zagrożenia powodziowego oraz w studiach ochrony przeciwpowodziowej Mapa 40.

2) Ograniczanie ryzyka wystąpienia powodzi:
a) realizacja inwestycji strategicznych wskazanych w Planach zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły, w części dotyczącej Regionu Wodnego Środkowej Wisły oraz w Planie zarządzaniem ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Pregoły i w części dotyczącej Regionu Wodnego Łyny i Węgorapy;
b) kontynuacja programu „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030”, obejmującego po stronie województwa obszar Żuław Elbląskich i m. Elbląg,

c) realizacja zadań „Programu ochrony brzegów morskich”, mającego na celu m.in. ochronę wybrzeża Zalewu Wiślanego przed erozją oraz skutkami zmian klimatu,
d) respektowanie ograniczeń w sposobie zagospodarowania i użytkowania terenów na obszarach zagrożonych powodzią,
e) zwiększanie naturalnych zdolności retencyjnych zlewni, w tym ochrona obszarów wodno-błotnych,
f) wprowadzanie obowiązku retencjonowania wód opadowych dla zmniejszenia wezbrań powodziowych na obszarach zabudowy,
g) uwzględnianie w dokumentach planistycznych zasad gospodarowania w obszarze pasa nadbrzeżnego (pas techniczny i pas ochronny), zgodnie z kompetencjami odpowiednich organów administracji,
h) rezerwacja przestrzeni na oscylacje położenia linii wody, na przedsięwzięcia ochrony brzegu oraz adaptację do wzrostu poziomu morza.

5. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ

1) Uznaje się zasoby dziedzictwa kulturowego regionu, łącznie z uwarunkowaniami środowiska przyrodniczego i krajobrazu, za istotny element budowania przewagi konkurencyjnej regionu, poprzez wykorzystanie dla rozwoju turystyki, edukacji kulturowej i promocji wartości krajobrazowych, jako świadectwa tożsamości regionalnej.

2) Zachowanie, ochrona i wzmacnianie tożsamości oraz różnorodności kulturowej regionu, znajdujących swój wyraz w zachowanych elementach historycznych struktury przestrzennej województwa:
a) ochrona różnorodności i odrębności kulturowej poszczególnych obszarów województwa,
b) harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego, w tym:
- ochrona obszarowa miejsc o wysokich walorach krajobrazu kulturowego z zachowaną strukturą przestrzenną i przeciwdziałanie procesom ich degradacji,
- ochrona poszczególnych, ważnych dla tożsamości regionu komponentów krajobrazu kulturowego, w tym szczególnie:
  - historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych, z uwzględnieniem ekspozycji zabytkowych panoram i sylwet miast oraz zespołów zabytkowych, historycznych dominant widokowych, kontynuacji i utrzymania regionalno-historycznej skali i struktury jednostek osadniczych, form zabudowy nawiązującej do tradycyjnego budownictwa,
  - kształtowanego krajobrazu rolniczego, z uwzględnieniem tradycyjnych form osadniczych, komponowanych form zieleni (aleje przydrożne, zieleń śródpolna, cmentarze m.in.) oraz obiektów małej architektury współtworzących walory krajobrazowe (m.in. kapliczki przydrożne),
  - zespołów sakralnych (sanktuaria pielgrzymkowe) z dominantą architektoniczną, widokowo-przestrzennie powiązanych z otoczeniem,
  - majątków ziemskich z zespołami rezydencjonalno-parkowymi wraz z komponowaną zielenią, siecią powiązań widokowych, historycznym rozłogiem pól,
  - budowli architektury obronnej wraz obiektami archeologicznymi (m.in.: wały, grodziska), zwykle wkomponowane w otaczające warunki naturalne,
- zapobieganie dewastacji przestrzeni w otoczeniu zabytków oraz niekorzystnym zmianom krajobrazu, homogenizacji i zacieraniu cech fizjonomicznych krajobrazu oraz zjawiskom suburbanizacji,
c) podtrzymywanie tradycji miejsca, kontynuację rozwiązań historycznych bądź nawiązywanie do nich,
d) efektywne i racjonalne zagospodarowanie obiektów zabytkowych, dopuszczenie nowych funkcji do obiektów zabytkowych, pod warunkiem wykluczenia rozwiązań dysharmonijnych,
e) rozwój działalności kulturalnej promującej tradycje, obrzędy, rzemiosło, stroje, muzykę czy kuchnię,
f) rozbudowywanie oferty działalności muzealnej (m.in.: unowocześnianie form, tworzenie specjalizacji) oraz tworzenie lokalnych muzeów dla ochrony dziedzictwa ruchomego oraz niematerialnego.

3) Zachowanie, zabezpieczanie, ochrona i utrzymanie zasobów dziedzictwa materialnego i niematerialnego:
a) realizacja nowych wpisów do rejestru i ewidencji zabytków,
b) podwyższenie rangi ochrony prawnej obiektów i zespołów zabytkowych o wyjątkowych i unikatowych walorach, w tym podjęcie działań w celu rozpoczęcia procedury zakwalifikowania Kanału Elbląskiego oraz zespołu katedralnego we Fromborku na listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz uznania za pomniki historii sanktuariów pielgrzymkowych w Stoczku Klasztornym i

Glotowie (wraz z Kalwarią), Zamku Kapituły Warmińskiej w Olsztynie, założenia urbanistycznego starego miasta z przedmieściami w Reszlu oraz wsi Gietrzwałd wraz sanktuarium pielgrzymkowym141,

c) utworzenie parków kulturowych, obejmujących szczególnie cenne elementy dziedzictwa kulturowego regionu m.in.: założenia pałacowo-parkowe, wsie historyczne, fortyfikacje nowożytne, budowle inżynierskie i zabytki archeologiczne,
d) dla poniższych miejscowości, obszarów i obiektów rekomenduje się utworzenie parków kulturowych142,
   - Kwitajny, gm. Pasłęk – zespół pałacowo-parkowy wraz z folwarkiem, wsią folwarczną i kościołem,
   - Szymbark, gm. Iława – zespół rezydencjonalno-parkowy wraz z założeniem folwarcznym i kształtowanym krajobrazem rolniczym,
   - Kadyny, gm. Tolkmicko – zespół pałacowo-parkowy wraz z folwarkiem, wsią i pozostałościami dawnej manufaktury,
   - Hejdyk, gm. Pisz – drewniana zabudowa wsi,
   - Klon, gm. Rozogi – drewniana zabudowa wsi,
   - Jelonki, gm. Rychliki – układ ruralistyczny z zachowaną tradycyjną zabudową, domy podcieniowe oraz infrastruktura związana z Kanałem Elbląskim,
   - Łęcze, gm. Tolkmicko – układ ruralistyczny wraz z tradycyjną zabudową charakterystyczną dla regionu Powiśla,
   - Zabrost Wielki, gm. Węgorzewo – przykład kompleksowej odbudowy wsi z początku XX w. wykorzystującej idee architektury regionalnej,
   - Anuszewo, gm. Pisz – zachowana w oryginalnym stanie wieś mazurska z drewnianą zabudową,
   - Pilwa, gm. Węgorzewo – układ wsi i zabudowa charakterystyczna dla budownictwa lat 20-tych XX w.,
   - Gałkowo, Wojnowo, Kadzidłowo, Iwanowo i Zameczek, gm. Ruciane-Nida – wsie związane z osadnictwem i kulturą starowierców,
   - Giżycko –Wyspa Giżycka z zespołem Twierdza Boyen,
   - Faryny, gm. Rozogi – historyczna zabudowa wsi,
   - Weklice, gm. Elbląg – kompleks obronny,
   - Markajmy, gm. Lidzbark Warmiński – kompleks obronny,
   - Próchnik-Łęcze, gm. Elbląg/Tolkmicko – kompleks grodzisk,
   - Piórkowo, gm. Płoskinia – cmentarzysko kurhanowe,
   - Kwietniewo, gm. Rychliki – zespół grodzisk Święty Gaj,
   - Truso – Janowo Pomorskie, gm. Elbląg – wczesnośredniowieczna osada portowo-handlowa nad Jeziorem Druzno,
   - okolice Tolkmicka – grodzisko, pozostałość umocnień obronnych oraz dróg,
   - okolica leśniczówki Marszałki, gm. Srokowo – system obronny w postaci wałów i rowów,
   - Staświny, gm. Miłki – grodzisko,
   - strefa: Bukwałd, Cerkiewnik, Barczewko, Barczewo, Bartąg, pow. olsztyński – zespół grodzisk,
   - Stańczyki, gm. Dubeninki – mosty,
   - Morąg, Osiedle Zatorze – zespół architektoniczny z lat 20-tych XX wieku,
e) realizacja programów opieki nad zabytkami,
f) podejmowanie działań (m.in.: rewaloryzacja, rewitalizacja, modernizacja, adaptacja do nowych funkcji) w zakresie obiektów i zespołów zabytkowych oraz ich najbliższego otoczenia w celu zachowania tożsamości kulturowej miejsca,
g) przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom mającym wpływ na stan obiektów i zespołów zabytków, z uwzględnieniem m.in.: suburbanizacji, presji i ekspansji inwestycyjnej, zmian sposobów użytkowania obiektów, funkcji i charakteru otoczenia, komercjalizacji zabytków,
h) zachowanie, utrzymywanie i porządkowanie zabytkowych terenów zieleni urządzonej,
i) zarządzanie zasobem zabytków archeologicznych w celu zapewnienia im przetrwania, udostępnienie

[141] „Program opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2019”, 2016, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
[142] *Ibidem*;

obiektów archeologicznych o walorach krajobrazowych i ekspozycyjnych, przez opracowanie planów ochrony i udostępnienia poszczególnych obiektów, tworzenie szlaków dziedzictwa archeologicznego oraz parków kulturowych, z zachowaniem zasad harmonijnego wkomponowania i wyeksponowania obiektów w krajobrazie danego obszaru, j) ochrona i zachowanie dóbr kultury współczesnej, podkreślających specyficzne, współczesne cechy krajobrazu kulturowego regionu.
4) Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki, edukacji kulturowej i promocji wartości krajobrazowych: a) efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem i zachowaniem substancji zabytkowej wraz z kontekstem krajobrazowym, b) dostosowanie użytkowania oraz zagospodarowania otoczenia zapewniające zachowanie, eksponowanie i udostępnianie obiektów i przestrzeni publicznych o wybitnych walorach kulturowych, c) podejmowanie działań rewitalizacyjnych, konserwacyjnych, promocyjnych i adaptacyjnych w obiektach i ich otoczeniu w celu utrzymania i wykorzystania potencjału kulturowego dla rozwoju funkcji turystycznej, d) realizowanie kulturowych szlaków turystycznych prezentujących walory i elementy dziedzictwa kulturowego regionu, e) wykorzystanie kulturowych wyróżników regionu do promocji regionu czy kreowania nowych produktów turystycznych.

4. Infrastruktura społeczna

Urządzenia infrastruktury społecznej o znaczeniu ponadlokalnym w zakresie szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, kultury i sportu na obszarze województwa koncentrują się głównie w ośrodkach osadniczych wyższej rangi. Najważniejsze ośrodki koncentracji takich usług mieszczą się w trzech dużych miastach: Olsztynie, Elblągu i Ełku. Są to ośrodki wielofunkcyjne, skupiające infrastrukturę społeczną w zakresie szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, kultury i sportu. W grupie średnich i małych miast wyróżniają się: Iława, Szczytno, Kętrzyn, Giżycko i Lidzbark Warmiński – wielofunkcyjne ośrodki ponadlokalne oraz Ostróda ze szczególnie rozwiniętą infrastrukturą sportu. Pozostałe ośrodki ponadlokalne mieszczą najczęściej usługi ochrony zdrowia i sportu, rzadziej występują tam usługi szkolnictwa wyższego bądź kultury (o standardzie ponadpowiatowym).

W kierunkach rozwoju infrastruktury społecznej w województwie, za priorytety uznaje się:

- wspieranie rozmieszczenia obiektów infrastruktury społecznej w ośrodkach osadniczych odpowiednio do rangi oraz obszaru obsługi ośrodka, ze szczególnym uwzględnieniem ośrodków: wojewódzkiego (Olsztyn), regionalnego (Elbląg) i Subregionalnego (Ełk),
- działania zwiększające dostępność usług społecznych (dostępność przestrzenną i jakość usług), co w efekcie umożliwi korzystanie z oferty jak największej grupy społeczeństwa.

1. PODNOSZENIE STANDARDU ORAZ ZWIĘKSZANIE DOSTĘPNOŚCI USŁUG EDUKACJI, ZDROWIA I POMOCY SPOŁECZNEJ
1) Wzmacnianie rangi Olsztyna jako krajowego ośrodka naukowego, szczególnie w dziedzinach, w których Olsztyn posiada uznaną pozycję w kraju, a także rozwój kierunków kształcenia służących rozwijaniu inteligentnych specjalizacji.
2) Wspieranie rozwoju szkolnictwa wyższego w głównych ośrodkach edukacji w województwie – Olsztynie, Elblągu, Ełku i Szczytnie, poprzez wzmacnianie bazy dydaktycznej i naukowej.
3) Wspieranie rozwoju szkół wyższych, wzmacnianie ich bazy dydaktycznej oraz kierunków kształcenia zgodnych z aktualnym i przewidywanym zapotrzebowaniem rynku pracy, w tym w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa: a) zwiększenie dostępności szkół wyższych, w tym: rozwój kierunków studiów prowadzonych systemem stacjonarnym i niestacjonarnym oraz wspieranie rozwoju platform e-learningowych, b) wspieranie współpracy szkół wyższych w regionie z innymi uczelniami w kraju i za granicą.
4) Wspieranie rozwoju szkolnictwa ponadpodstawowego, zwiększanie różnorodności i dostępności szkół ponadpodstawowych, a także podniesienie jakości nauczania w szkołach:

	a) modernizacja i rozbudowa bazy dydaktycznej, b) wprowadzanie nowoczesnych technik nauczania, szczególnie w szkołach o profilu zawodowym, m.in. kształcenie modułowe, c) wspieranie i ułatwianie współpracy pomiędzy szkołami a przedsiębiorstwami, m.in. poprzez tworzenie i stałe uzupełnianie bazy przedsiębiorstw zainteresowanych praktyką zawodową uczniów, d) rozwój szkolnictwa zawodowego z uwzględnieniem kierunków kształcenia dostosowanych do potrzeb gospodarki, e) wspieranie rozwoju profili nauczania zgodnych z obecnym i przewidywanym zapotrzebowaniem rynku pracy.
5)	Wspieranie rozwoju sieci placówek umożliwiających edukację przez całe życie, w tym uwzględnienie działalności placówek infrastruktury kultury.
6)	Wzmacnianie ośrodków wysokospecjalistycznych usług medycznych, w tym wzmacnianie rangi Olsztyna oraz Elbląga i Ełku, poprzez inwestycje w bazę ochrony zdrowia oraz wyposażenie w sprzęt wysokospecjalistyczny.
7)	Zwiększanie przestrzennej dostępności do usług medycznych, zarówno poziomu podstawowego, jak i opieki specjalistycznej: a) wspieranie działań zmierzających do optymalizacji struktury przestrzennej obiektów podstawowej opieki zdrowotnej, dla łatwiejszego dostępu pacjentów do lekarza rodzinnego, b) wspieranie działań zwiększających dostępność do lekarzy specjalistów i badań specjalistycznych, szczególnie w odniesieniu do lekarzy podstawowych specjalności, w tym lekarzy geriatrów.
8)	Wspieranie działań skutkujących zwiększeniem liczby personelu medycznego, w szczególności poprzez: wspomaganie działalności szkół i uczelni kształcących w kierunkach medycznych (w Olsztynie, Elblągu, Ełku, Giżycku, Olecku), w tym także w kierunkach i specjalnościach o największych niedoborach kadry medycznej.
9)	Rozwój i promocja lecznictwa uzdrowiskowego w rejonach posiadających predyspozycje do rozwoju takiej funkcji: a) ochrona i stosowanie najwyższych standardów zagospodarowania przestrzennego w odniesieniu do istniejących uzdrowisk (Gołdap) i obszarów ochrony uzdrowiskowej (Frombork, Miłomłyn i Lidzbark Warmiński), b) wspieranie działań mających na celu ustanowienie uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej (w trakcie starań o uzyskanie statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej jest gm. Górowo Iławeckie), c) rozwój i promocja turystyki zdrowotnej.
10)	Dostosowanie systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego do potrzeb nowoczesnego ratownictwa: a) optymalizacja struktury przestrzennej jednostek włączonych w system Państwowego Ratownictwa Medycznego, w oparciu o wnioski zawarte w programie regionalnym, b) utworzenie całodobowych lądowisk LPR przy szpitalach, w których znajdują się Szpitalne Oddziały Ratunkowe (SOR) tj. w Giżycku i Mrągowie (realizacja Rozporządzenia Ministra Zdrowia), c) budowa bazy Lotniczego Pogotowia Ratunkowego w Gryźlinach.
11)	Wspieranie działań mających na celu zmniejszenie wykluczenia społecznego, w tym wykorzystanie możliwości istniejących obiektów infrastruktury społecznej dla potrzeb osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie.
2.	KSZTAŁTOWANIE OPTYMALNEGO MODELU ROZMIESZCZENIA W PRZESTRZENI OBIEKTÓW KULTURY, SZTUKI I SPORTU, W CELU ZASPOKOJENIA POTRZEB I ASPIRACJI MIESZKAŃCÓW REGIONU
1)	Wzmacnianie rangi Olsztyna, jako wojewódzkiego ośrodka kultury i sztuki oraz Elbląga i Ełku, jako ośrodków regionalnego i subregionalnego, poprzez budowę, rozbudowę i modernizację obiektów kultury i sztuki o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym.
2)	Rozwijanie oferty kulturalnej, w szczególności w miejscowościach w których znajdują się zabytkowe obiekty o znaczeniu ponadregionalnym lub/i odbywają się wydarzenia kulturalne o randze ponadregionalnej, w tym w Olsztynie, Elblągu, Lidzbarku Warmińskim, Mrągowie, Iławie, Ostródzie, Fromborku, Węgorzewie, Mikołajkach, Grunwaldzie, Ełku.
3)	Wspieranie rozwoju ośrodków i instytucji lokalnych, działających w zakresie promowania i upowszechniania kultury Warmii i Mazur.
4)	Dostosowanie sieci placówek i instytucji kultury oraz ich działalności do potrzeb społeczności lokalnych: a) wspieranie i podnoszenie standardu infrastruktury kultury w miastach pełniących funkcje lokalne

	i ponadlokalne, z myślą o szerszym dostępie społeczeństwa (w tym dzieci i młodzieży) do oferty kulturalnej, b) wspieranie inicjatyw, mających na celu włączenie dzieci i młodzieży do działalności kulturalnej, w tym także szkół muzycznych i ognisk muzycznych, c) wspieranie kulturalnej i edukacyjnej działalności bibliotek publicznych, szczególnie na terenach wiejskich, d) wzmocnienie i upowszechnienie oferty kulturalnej z uwzględnieniem osób starszych.
5)	Wzmacnianie Olsztyna jako najważniejszego wielofunkcyjnego ośrodka sportu w regionie, poprzez budowę lub modernizację obiektów o odpowiednim standardzie dla różnych dyscyplin sportowych, w tym także umożliwiających organizację imprez na poziomie ponadregionalnym (w szczególności lodowisko kryte, wielofunkcyjna hala sportowa, stadion piłkarski).
6)	Wzmacnianie Elbląga i Ełku oraz ośrodków powiatowych, jako miejsc skupiających obiekty sportowe o charakterze ponadlokalnym, w tym szczególnie poprzez budowę, rozbudowę oraz modernizację obiektów sportowych (m.in.: baseny kryte, stadiony, hale widowiskowo-sportowe).
7)	Zwiększenie dostępności obiektów sportowych o charakterze podstawowym, z myślą o podniesieniu sprawności fizycznej dzieci i młodzieży oraz podniesieniu jakości życia mieszkańców regionu: a) optymalizacja struktury przestrzennej bazy obiektów sportowych w regionie, w tym poprzez realizację programu rozwoju bazy sportowej w województwie, b) wspieranie wykorzystania infrastruktury sportowej szkół do upowszechniania aktywności fizycznej wśród mieszkańców, podwyższanie standardu obiektów sportowych przy szkołach.
8)	Rozwój i promocja infrastruktury sportów wodnych na jeziorach województwa oraz na Zalewie Wiślanym, z uwzględnieniem ekologicznej pojemności inwestycyjnej akwenów.

5. Sfera gospodarcza

Mapa 41

Profil gospodarczy województwa opiera się głównie na wykorzystaniu charakterystycznych i wyróżniających region w skali kraju, zasobach środowiska naturalnego. Instytucje wspierające aktywność gospodarczą skupiają się przede wszystkim w miastach, a w szczególności Olsztynie, Elblągu i Ełku. Potencjał gospodarczy wzmacniają parki technologiczne, tereny specjalnej strefy ekonomicznej (SSE) oraz zaplecze naukowe. Wzrost gospodarczy regionu powinien opierać się na rozwijaniu inteligentnych specjalizacji[143] oraz prowadzeniu działań przyciągających potencjalnych inwestorów.

Położenie w granicach Unii Europejskiej stwarza korzystne warunki do swobodnego przepływu towarów a powiązania przygraniczne z Obwodem Kaliningradzkim są szansą na rozwój przemysłu w relacjach z rynkiem rosyjskim i pośrednio z rynkami dalekowschodnimi.

1.	WZROST KONKURENCYJNOŚCI REGIONU
1)	Rozwój przedsiębiorczości ze szczególnym uwzględnieniem inteligentnych specjalizacji województwa zidentyfikowanych w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025”.
2)	Tworzenie warunków dla rozwoju inteligentnych specjalizacji województwa – „Ekonomia wody”, „Żywność wysokiej jakości”, „Drewno i meblarstwo”, a także innych zidentyfikowanych w przyszłości regionalnych specjalizacji: a) przygotowanie oferty lokalizacyjnej dla przedsięwzięć inwestycyjnych, b) wspieranie produkcji opartej na surowcach lokalnych (rolnych, drewna, ryb, kopalin), c) kształcenie kadr dla potrzeb przedsięwzięć z zakresu inteligentnych specjalizacji.
3)	Wzmacnianie rozwoju ośrodków gospodarczych o znaczeniu: ponadregionalnym (Olsztyn), regionalnym: I stopnia (Elbląg), II stopnia (Ełk, Iława, Ostróda), lokalnym: I stopnia (Bartoszyce, Działdowo, Giżycko, Gołdap, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Lubawa, Mrągowo, Nidzica, Olecko, Olsztynek, Szczytno, Węgorzewo), II stopnia (Barczewo, Biskupiec, Braniewo, Dobre Miasto, Górowo Iławeckie, Morąg, Mikołajki, Nowe Miasto Lubawskie, Orneta, Pasłęk, Pisz, Susz): a) wykorzystanie odpowiednio przedsięwzięć wzmacniających potencjał rozwojowy: – tereny inwestycyjne o preferencyjnych warunkach dla przedsiębiorców, – otoczenie biznesu, na które składają się różnorodne formy instytucjonalne oraz organizacyjne

[143] określone w „Strategii 2013, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;

wspierające przedsiębiorców, – jednostki badawczo-rozwojowe, instytucje naukowe, instytucje transferu technologii i innowacji, – parki technologiczne, ułatwiające przepływ wiedzy i technologii pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorcami, – klastry – zwiększające konkurencyjność skupionych w nich firm, budowanie specjalizacji, b) wzmacnianie i dywersyfikację funkcji gospodarczych, c) wspieranie inicjatywy rozwoju centrów logistycznych w Braniewie i Ełku, opartych na multimodalnych węzłach transportowych.
4) Wspieranie procesów rozwojowych na obszarach przełamywania negatywnych zjawisk gospodarczych, szczególnie w strefach zagrożenia wykluczeniem społecznym oraz wysokiego bezrobocia.
2. WZROST WIELOPŁASZCZYZNOWEJ WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ
1) Współpraca z regionami bałtyckimi: a) kreowanie stref rozwoju gospodarczego wzdłuż korytarzy transportowych o znaczeniu europejskim i krajowym (korytarz transportowy Bałtyk – Adriatyk – Północny/Nadmorski korytarz transportowy jako rdzeń tzw. Strefy Rozwojowej Południowego Bałtyku), b) poprawa dostępności Zalewu Wiślanego i jego przystosowanie do potrzeb transportu śródlądowego.
2) Współpraca z Rosją (obwód kaliningradzki): a) kreowanie stref rozwoju gospodarczego na obszarach przygranicznych zlokalizowanych na zewnętrznej granicy UE, b) wspieranie gospodarczej współpracy transgranicznej z obwodem kaliningradzkim, c) utworzenie turystycznych przejść granicznych, d) mały ruch graniczny.
3) Współpraca z województwami sąsiadującymi: a) budowanie i wspieranie specjalizacji ponadregionalnych, w tym szczególnie klastrowych, b) aktywizacja społeczno-gospodarcza obszarów na styku województw, c) wspieranie sektorów należących do krajowych inteligentnych specjalizacji, d) wspieranie i realizacja wspólnych działań inwestycyjnych zwiększających rozwój gospodarczy obszarów na styku województw, w tym rozwijanie koncepcji drogi wodnej pomiędzy Wielkimi Jeziorami Mazurskimi a Kanałem Augustowskim, Międzynarodowej Drogi Wodnej E 70.

5.1. Przemysł, przetwórstwo i produkcja

Region Warmii i Mazur jest jednym z najmniej uprzemysłowionych w kraju. Znacząca część produkcji przemysłowej funkcjonuje w oparciu o potencjał lokalnych zasobów: leśnych, rolniczych oraz geologicznych (surowców mineralnych). Wśród branż dominują sektory związane z przemysłem drzewno-meblarskim, rolno-spożywczym oraz produkcją maszyn i urządzeń.

1. ROZWÓJ PRZEMYSŁU, PRZETWÓRSTWA I PRODUKCJI W RAMACH INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI
1) Rozwój innowacyjnych gałęzi przemysłu i usług, poprzez wspieranie przedsiębiorstw innowacyjnych, w tym z wykorzystaniem: transferu wiedzy oraz innowacji, współpracy przedsiębiorstw z ośrodkami naukowo-badawczymi) oraz przemysłu technologii informacyjno-komunikacyjnych.
2) Wzmacnianie aktywności gospodarczej, w ośrodkach gospodarczych oraz na obszarach wysokiej aktywności gospodarczej poprzez: a) wspieranie innowacyjności (transfer wiedzy i technologii, podaż kapitału), b) tworzenie warunków dla rozwoju sektora naukowego i badawczo-rozwojowego (kreowanie instrumentów wsparcia współpracy jednostek naukowych i B+R z biznesem), c) sprzyjanie wzrostowi efektywności, konkurencyjności przedsiębiorstw oraz powiększeniu rynków zbytu, d) wprowadzenie monitoringu gospodarki województwa, dla zapewnienia rozwoju regionalnego systemu informacji gospodarczej.
3) Kształtowanie przestrzeni dla rozwoju przemysłu na terenach zurbanizowanych poprzez lokalizowanie zakładów produkcyjnych na terenach o rozbudowanej infrastrukturze oraz dobrej dostępności komunikacyjnej.

4) Ograniczanie negatywnego oddziaływania gospodarki na środowisko i jakość życia mieszkańców.

5.2. Gospodarka morska

Obszar województwa obejmuje część Zalewu Wiślanego, należącego do morskich wód wewnętrznych RP. Należy do nich również odcinek rzeki Elbląg (od ujścia do wejścia do portu Elbląg).

Port Elbląg jest największym polskim portem Zalewu Wiślanego. Jest to port regionalny obsługujący zalewową i bałtycką żeglugę przybrzeżną towarową i pasażersko-turystyczną. Port dysponuje dobrym stanem infrastruktury technicznej oraz oferuje sprzyjające warunki do wzrostu wymiany handlowej.

Główne kierunki polityki przestrzennej województwa oraz zasady zagospodarowania w odniesieniu do gospodarki morskiej zostały zawarte w Rozdziale V. Kierunki i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych (2.3. Przybrzeżny Obszar Funkcjonalny).

5.3. Turystyka

Mapy 42 i 43, Rysunek 50

Województwo warmińsko-mazurskie utożsamiane jest z markami: Warmia i Mazury, Mazury Cud Natury, Mazury. Są to marki rozpoznawalne w kraju i za granicą, kojarzone nie tylko z wypoczynkiem nad jeziorami, ale również z wizerunkiem regionu czystego, spokojnego, ekologicznego. Przyjmuje się, że atrakcyjność turystyczna województwa zbudowana jest na zasobach i walorach przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych i te czynniki stanowią podstawę do tworzenia przewagi konkurencyjnej regionu. Funkcjonujący wizerunek Warmii i Mazur, jako obszaru atrakcyjnego turystycznie ukształtował się dzięki cechom fizyczno-geograficznym (urozmaicona rzeźba terenu, bogactwo form morfologicznych, największa w kraju liczba jezior, duże kompleksy leśne m.in.) oraz dzięki wysokiej, w skali Europy i kraju, jakości środowiska przyrodniczego.

Rozwój turystyki w oparciu o istniejące zasoby i walory pozwala wpisać się w trendy europejskiego rynku turystycznego. Istniejące potencjały dają podstawę do tworzenia nowoczesnych produktów turystycznych.

Wzrost zainteresowania turystyką rowerową ma znaczący wpływ na rozwój tras rowerowych w województwie. Największym osiągnięciem regionu jest realizacja trasy Green Velo. Trasy rowerowe nie tworzą spójnej sieci połączeń. Priorytetem jest utworzenie regionalnego systemu tras rowerowych województwa. Realizacja spójnego systemu będzie miała istotny wpływ nie tylko na rozwój turystyki, ale również na aktywizację społeczno-gospodarczą obszarów.

1. WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO WOJEWÓDZTWA JAKO CZYNNIKA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO
1) Racjonalne korzystanie z zasobów i walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych dla rozwijania turystyki: a) ochrona obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo, w szczególności przed negatywnymi skutkami zagospodarowania turystycznego oraz intensywnego ruchu turystycznego, b) porządkowanie istniejącego zainwestowania turystycznego oraz realizacja nowych inwestycji z uwzględnieniem najwyższych standardów ochrony środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu, c) racjonalne wykorzystanie obszarów przyrodniczych prawnie chronionych dla turystyki, d) uwzględnianie naturalnej pojemności recepcyjnej i chłonności turystycznej obszarów, szczególnie na obszarach pojeziernych w celu zapobiegania dewastacji i degradacji środowiska.
2) Promowanie i wzmacnianie pozycji województwa na krajowym i zagranicznym rynku turystycznym: a) tworzenie silnego wizerunku i wzmacnianie marki turystycznej województwa, także w powiązaniu z regionem Morza Bałtyckiego, b) wzmacnianie działań promujących ofertę turystyczną regionu, c) kształtowanie marki turystycznej województwa poprzez rozwój wizerunkowy produktów turystycznych.
3) Rozwój i kreowanie produktów turystycznych oraz powiązań sieciowych w oparciu o istniejące zasoby i walory, w celu wydłużenia sezonu turystycznego oraz zwiększenia konkurencyjności turystycznej regionu:

a) wykorzystanie marki regionu Mazury Cud Natury, Wielkie Jeziora Mazurskie oraz istniejących produktów i powiązań sieciowych, w tym m.in.: certyfikowanych przez Polską Organizację Turystyczną produktów turystycznych, Krajowej Sieci Miast Cittaslow, Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarnego „Dziedzictwo Kulinarne Warmii, Mazur i Powiśla", Stowarzyszenia „Polskie Miasta Cittaslow", „Pereł Mazurskich" (partnerstwo jednostek samorządu terytorialnego na obszarze Wielkich Jezior Mazurskich), Krainy EGO (Ełk, Gołdap, Olecko),

b) wykorzystanie istniejących zasobów kulturowych do budowy nowych produktów turystycznych i powiązań sieciowych o znaczeniu ponadregionalnym. Tworzenie popytu na nowe produkty turystyczne w oparciu o funkcję uzdrowiskową miast, wykorzystanie jezior i rzek dla wędkarstwa, międzynarodową drogę wodną E 70 z uwzględnieniem Żuław i Zalewu Wiślanego, a także poprzez nowatorskie produkty o znaczeniu sieciowym, na przykład:
   - obiekty sakralne w tym m.in.: sanktuaria w Świętej Lipce (gm. Reszel), Chwalęcinie i Krośnie (gm. Orneta), Stoczku Klasztornym (gm. Kiwity),
   - obiekty inżynierskie m.in. Kanał Elbląski, Kanał Mazurski,
   - obiekty architektury obronnej i militarnej m.in.: Twierdza Boyen w Giżycku, Mamerki – Przystań (gm. Węgorzewo), „Wilczy Szaniec" k. Gierłoży (gm. Kętrzyn) i inne obiekty na szlakach „Fortyfikacji Mazurskich", „Frontu wschodniego I wojny światowej",
   - zespoły dworsko i pałacowo-parkowe m.in.: Sztynort (gm. Węgorzewo), Galiny (gm. Bartoszyce), Kadyny (gm. Tolkmicko), Kamieniec (gm. Susz), Szymbark (gm. Iława),
   - szlaki turystyczne: Szlak Kopernikowski, Szlak Fortyfikacji Mazurskich, Szlak Kanału Elbląskiego, Szlak Zamków gotyckich i inne,

c) kreowanie wspólnych przestrzeni turystycznych oraz produktów turystycznych z województwami sąsiednimi w oparciu o m.in.:
   - Żuławy Wiślane, Zalew Wiślany, drogowy Szlak Kopernikowski (województwo pomorskie),
   - drogę wodną pomiędzy Wielkimi Jeziorami Mazurskimi a Kanałem Augustowskim, Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo, drogowy Szlak Fortyfikacji Mazurskich z drogowym Szlakiem Fortyfikacji Pozycji Granicznej w województwie podlaskim, Szlak wodny Pisa – Narew, (województwo podlaskie),
   - drogowy Szlak Kopernikowski (województwo kujawsko-pomorskie),
   - Szlak wodny Pisa – Narew (województwo mazowieckie),

d) współpraca z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej w zakresie m.in. wykorzystania potencjału Zalewu Wiślanego / Kaliningradzkiego oraz realizacji turystycznych przejść granicznych na rzekach Łynie i Węgorapie.

4) Rozwój form i rodzajów turystyki oraz rozwijanie infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i okołoturystycznej w oparciu o istniejące uwarunkowania i zasoby, w szczególności na obszarach charakteryzujących się atrakcyjnością turystyczną:

a) rozwój turystyki kwalifikowanej wodnej (m.in.: żeglarstwo, kajakarstwo, windsurfing, kitesurfing, pływanie, wędkowanie, nurkowanie, bojery, ice-surfing) w strefie Zalewu Wiślanego oraz na obszarach pojezierzy, w obrębie rejonów Wielkich Jezior Mazurskich, Pojezierza Olsztyńskiego, Pojezierza Iławskiego, Pojezierzy Mrągowskiego i Ełckiego,

b) rozwój kajakarstwa, w szczególności na rzekach: Łyna, Krutynia, Węgorapa, Pisa, Wel, Ełk, Lega,

c) rozwój turystyki kwalifikowanej rowerowej na obszarze całego województwa w oparciu o Regionalny system tras rowerowych województwa,

d) ustala się Regionalny system tras rowerowych[144] Mapa 43, Rysunek 50, obejmujący:
   - korytarze główne (oznaczenia korytarzy zgodne z numeracją na Mapie 43):
     Korytarz północny wschód – zachód (Green Velo) [I]
     - przebieg główny Korytarza: granica z woj. pomorskim (kierunek Kępki, gm. Nowy Dwór Gdański) – Bielnik Drugi, gm. Elbląg – Elbląg – Tolkmicko – Frombork – Braniewo – Pieniężno – Górowo Iławeckie – Lidzbark Warmiński – Bartoszyce – Sępopol – Korsze – Węgorzewo – Gołdap – Trójstyk Granic – granica z woj. podlaskim (gm. Wiżajny),
     - odgałęzienia: w kierunku drogowych przejść granicznych w Gronowie (gm. Braniewo), Bezledach (gm. Bartoszyce) i Gołdapi,
     - trasy rowerowe położone w Korytarzu m.in.: Green Velo, Euroroute R 1, R 64, Szlak

[144] na podstawie opracowania pn.: „Koncepcja systemu tras rowerowych w województwie warmińsko-mazurskim", 2016/2017 r., W-MBPP w Olsztynie;

Fortyfikacji Pozycji Granicznej, Rowerowy Pierścień Suwalszczyzny, Podlaski Szlak Bociani, planowane trasy EuroVelo nr 10 i 13, odcinek projektowanej Pętli Mazurskiej,

Korytarz południowy wschód – zachód (Tysiąca Jezior Północnych) [II]

- przebieg główny Korytarza: granica z woj. pomorskim (kierunek Stańkowo, gm. Prabuty) – Bronowo, gm. Susz – Susz – Iława – Ostróda – Olsztyn – Dźwierzuty – Szczytno – Pisz – Orzysz – Ełk – Borzymy, gm. Kalinowo – granica z woj. podlaskim (kierunek Łabętnik, gm. Bargłów),
- odgałęzienia: Iława – Łąkorz – granica woj. kujawsko-pomorskiego (kierunek Ciche, gm. Zbiczno), Szczytno – Wielbark – granica z woj. mazowieckim (kierunek Chorzele),
- trasy rowerowe położone w Korytarzu m.in.: odcinek planowanej trasy EuroVelo nr 20, Szlak Prusów, Łąkorz – Grudziądz – Tleń, Toruń – Radomno, Stare Jabłonki – Olsztyn, Olsztyn – Babięta, Krutyński Szlak Rowerowy, szlak pieszy z możliwością uprawiania turystyki rowerowej Czerwony Dwór – Augustów, odcinek planowanej trasy nieczynnym torowiskiem Biskupiec – Szczytno, odcinek projektowanej Pętli Mazurskiej,

Korytarz zachodni północ – południe [III]

- przebieg główny Korytarza: Elbląg – Zalewo – Miłomłyn – Ostróda – Grunwald – Dąbrówno – Rybno – Lidzbark – Działdowo (Korytarz centralny),
- odgałęzienia: granica z woj. pomorskim (kierunek Bągart, gm. Dzierzgoń) – Nowe Dolno (gm. Markusy), granica z woj. pomorskim (kierunek Myślice, gm. Stary Dzierzgoń) – Bajdy (gm. Zalewo) – Zalewo
- trasy rowerowe położone w Korytarzu m.in.: odcinek planowanej trasy EuroVelo nr 20, Szlak Kanału Elbląskiego, Euroroute R1, Szlak Mennonitów, Szlak Prusów, Szlak Grunwaldzki,

Korytarz centralny północ – południe [IV]

- przebieg główny Korytarza: Lidzbark Warmiński (Korytarz północny) – Dobre Miasto – Olsztyn – Nidzica – Działdowo – Iłowo-Osada – Mławka (gm. Iłowo-Osada) – granica z woj. mazowieckim (kierunek Mława),
- trasy rowerowe położone w Korytarzu m.in.: Gościniec Niborski, planowana Łynostrada,

Korytarz wschodni północ – południe (Pętla Mazurska) [V]

- przebieg główny Korytarza: Węgorzewo – Pozezdrze – Giżycko – Orzysz – Pisz – Ruciane-Nida – Mikołajki – Mrągowo – Ryn – Węgorzewo,
- trasy rowerowe położone w Korytarzu: odcinek Green Velo, odcinek planowanej EuroVelo nr 20, projektowana Pętla Mazurska,

– korytarze uzupełniające (oznaczenia korytarzy zgodne z numeracją na Mapie 43):
  - granica z woj. pomorskim (kierunek Kępki, gm. Nowy Dwór Gdański) – Bielnik Drugi, gm. Elbląg – Nowakowo – Elbląg (Korytarz północny) [1] z uwzględnieniem odcinka trasy R 64,
  - granica z woj. pomorskim (kierunek Szaleniec, gm. Stare Pole) – Markusy (Korytarz zachodni) [2] z uwzględnieniem odcinka trasy Szlak Mennonitów,
  - gm. Pasłęk (Korytarz zachodni) – Pasłęk – Orneta – Lidzbark Warmiński (Korytarz północny) [3],
  - Pieniężno (Korytarz północny) – Orneta – Morąg – gm. Gietrzwałd (Korytarz południowy) [4],
  - gm. Susz (Korytarz południowy) – Dolina, gm. Susz – granica z woj. pomorskim (kierunek Bądze, gm. Stary Dzierzgoń) – Jerzwałd, gm. Zalewo – Zalewo (Korytarz zachodni) [5],
  - granica z woj. kujawsko-pomorskim (kierunek Lisnowo, gmina Świecie nad Osą) – Sumin, gm. Biskupiec – Łąkorz (gm. Biskupiec) [6] z uwzględnieniem odcinka trasy Łąkorz – Grudziądz – Tleń,
  - Radomno, gm. Nowe Miasto Lubawskie (odgałęzienie od Korytarza południowego) – Lubawa – Olsztynek – Szczytno [7],
  - Lidzbark Warmiński (Korytarze centralny) – Jeziorany – Biskupiec – Dźwierzuty (Korytarz południowy) [8],
  - Biskupiec – Mrągowo (Korytarz wschodni) [9],
  - Mrągowo – Święta Lipka – Kętrzyn – Skrzypy, gm. Węgorzewo (Korytarz wschodni)/ Drogosze, gm. Barciany (Korytarz północny) [10],
  - Stoczek, gm. Kiwity (Korytarz północny) – Bisztynek – Reszel – Święta Lipka (gm. Reszel) [11],
  - Ryn (Korytarz wschodni) – Bogaczewo, gm. Giżycko (Korytarz wschodni) [12],

- Mikołajki (Korytarz wschodni) – Orzysz (Korytarz wschodni) [13],
- Giżycko (Korytarz wschodni) – Kruklanki – Świętajno – Olecko – Borawskie (gm. Olecko) granica z woj. podlaskim (kierunek Bakałarzewo) [14],
- Gołdap (Korytarz północny) – Stare Juchy, gm. Ełk (Korytarz południowy) [15],
- Pisz (Korytarz wschodni / południowy) – Laski Małe, gm. Kalinowo (Korytarz południowy) [16],
- Stańczyki, gm. Dubeninki (Korytarz północny) – granica z woj. podlaskim (kierunek Przerośl) [17] z uwzględnieniem odcinka trasy Rowerowy Pierścień Suwalszczyzny,
- gm. Dubeninki (Korytarz północny) – granica z woj. podlaskim (kierunek Zarzecze, gm. Przerośl) [18] z uwzględnieniem odcinka trasy Podlaski Szlak Bociani,

– wyznaczone korytarze oznaczają orientacyjne przebiegi tras rowerowych (istniejących, planowanych i nowych),
– rekomenduje się dla realizacji tras rowerowych:
- uszczegółowienie przebiegów tras rowerowych i ich realizację przez samorządy lokalne, organizacje lub inne zainteresowane jednostki,
- zapewnienie ciągłości tras rowerowych poprzez uzgodnienia styków odpowiednio z sąsiednimi gminami, powiatami, województwami,
- stosowanie ujednoliconego systemu znakowania tras i realizacji infrastruktury towarzyszącej,

e) rozwój turystyki poznawczej, w tym:
– krajoznawczej, której głównym motywem jest chęć zwiedzania, poznawania określonych miejsc, miejscowości, regionu; realizowanej głównie na obszarach o szczególnych walorach krajobrazowych i kulturowych, w tym m.in. na szlakach turystycznych,
– kulturowej, gdzie przedmiot zainteresowania stanowią walory materialne i niematerialne, ważne ze względów kulturowych i historycznych. Ruch turystyczny dla tej formy koncentruje się przede wszystkim w miejscowościach, w których zlokalizowane są zabytki i wydarzenia kulturalne, głównie na trasie szlaków turystycznych. Szczególnie popularną formą jest turystyka kulturowa tzw. tematyczna, w oparciu o poszczególne wydarzenia, postacie historyczne (np. Szlak Kopernikowski), obiekty zabytkowe, w tym m.in.: architekturę obronną z I i II wojny światowej, zabytkowe cmentarze, obiekty inżynierskie, obiekty sakralne, kapliczki, architekturę gotycką,
– „eventowej" (festiwalowa, fanoturystyka) w miastach z wydarzeniami i imprezami artystycznymi, kulturalnymi, kulinarnymi, sportowymi, rozrywkowymi o znaczeniu ponadregionalnym, w szczególności w Mikołajkach, Ostródzie, Węgorzewie, Mrągowie, Lidzbarku Warmińskim, Iławie, Olsztynie, Grunwaldzie, Elblągu, Ełku,
– przyrodniczej i ekoturystyki, na obszarach cennych przyrodniczo (np. birdwatching),

f) rozwój turystyki sportowej, w zakresie organizacji zgrupowań, szkoleń i treningów sportowców oraz innych grup osób uprawiających sport,
g) rozwój turystyki religijnej (sakralnej), której celem wyjazdów są miejsca kultu religijnego oraz obiekty sakralne, miejsca związane ze śmiercią i działalnością świętych, pielgrzymki. Do najważniejszych miejscowości w regionie zaliczają się: Gietrzwałd, Święta Lipka, Glotowo, Stoczek Klasztorny, Krosno, Chwalęcin, Międzylesie, Tłokowo, Braniewo,
h) rozwój turystyki zdrowotnej:
– turystyki medycznej,
– uzdrowiskowej w oparciu o funkcję uzdrowiskową w istniejącym uzdrowisku Gołdap, obszarach ochrony uzdrowiskowej we Fromborku, Miłomłynie i Lidzbarku Warmińskim oraz w planowanym obszarze ochrony uzdrowiskowej w gminie Górowo Iławeckie,
– spa i wellness, szczególnie w oparciu o ofertę hoteli i pensjonatów o podwyższonym standardzie (w tym. m.in.: Miłomłyn, Iława, Olsztyn, Ostróda, Wysoka Wieś, Mrągowo, Kromerowo, Mikołajki, Siła, Lidzbark Warmiński, Giżycko, Pluski, Stare Jabłonki),

i) rozwój turystyki „srebrnej" (oferta dla osób w wieku emerytalnym),
j) rozwój turystyki biznesowej, kongresowej, szczególnie na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo, dostępnych komunikacyjnie, w obiektach o wysokim standardzie,
k) rozwój turystyki tranzytowej, poprzez tworzenie miejsc obsługi recepcyjnej wzdłuż głównych dróg województwa i przy węzłach komunikacyjnych,
l) rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki,
m) rozwój nowatorskich form i rodzajów turystyki, budujących konkurencyjność regionu, w tym

turystyka oparta na kulturze współczesnej, turystyka kulinarna, artystyczna, sporty ekstremalne,

n) rozwój turystyki w miastach turystycznych (Mikołajki, Giżycko, Mrągowo, Węgorzewo, Pisz, Ruciane-Nida, Ryn, Ostróda), szczególnie w oparciu o markę i potencjał obszaru Wielkich Jezior Mazurskich oraz Kanału Elbląskiego i Pojezierza Iławsko-Ostródzkiego, wyróżniających się uznaną pozycją w kraju, atrakcyjnością turystyczną, poziomem i wielkością zagospodarowania turystycznego, intensywnością ruchu turystycznego, ofertą i możliwością realizowania wielu rodzajów i form turystyki,

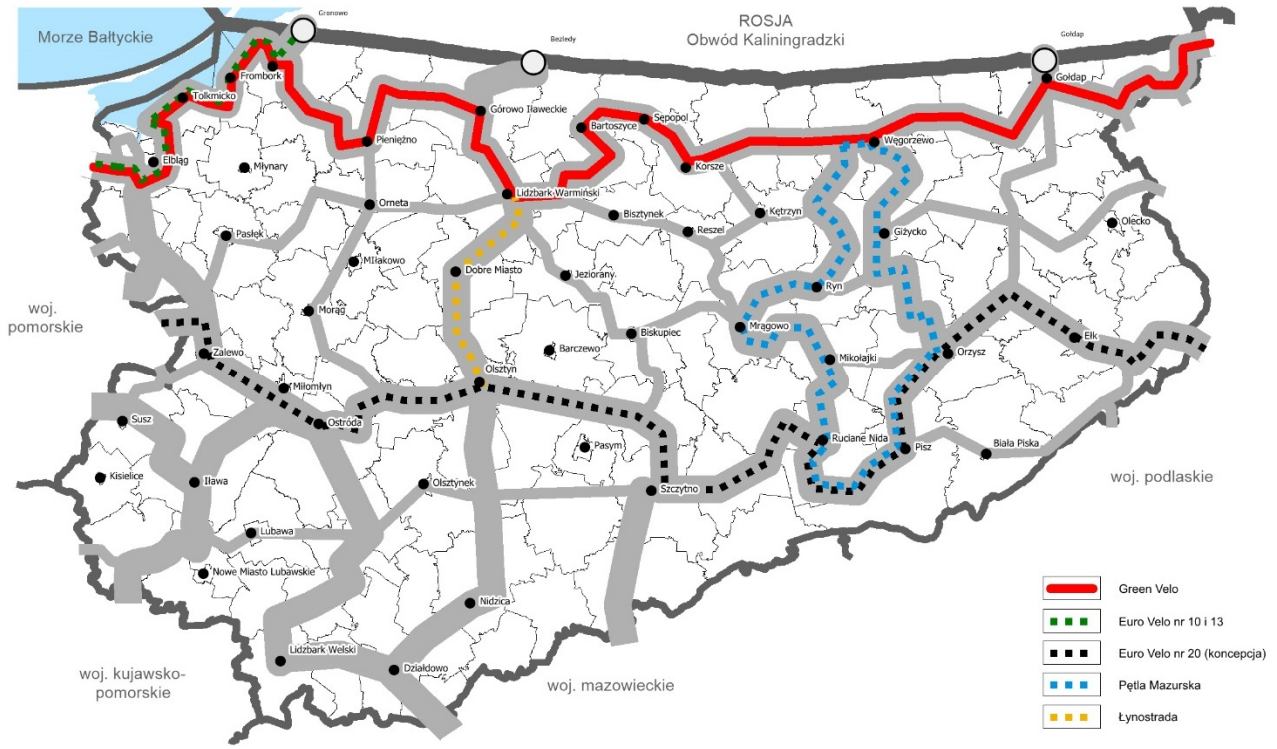
o) utworzenie systemu wodnych szlaków turystycznych w oparciu o istniejące i nowe trasy, szlaki oraz walory i zasoby przyrodnicze i kulturowe wraz z realizacją zagospodarowania turystycznego towarzyszącego szlakom, w tym:
   - włączenie się w istniejące systemy tras i szlaków: województw sąsiednich, obwodu kaliningradzkiego oraz wokół Morza Bałtyckiego poprzez budowę drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską,
   - zwiększenie dostępności dróg wodnych poprzez m.in. rozwijanie koncepcji drogi wodnej łączącej Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanałem Augustowskim, uzyskanie połączenia z systemem europejskich dróg wodnych poprzez drogę wodną E 70,
   - realizacja nowych szlaków i tras, w oparciu o analizy zasadności i możliwości, w tym budowa kanału łączącego jeziora: Ryńskie i Juksty,

p) realizacja nowych inwestycji oraz podnoszenie standardu istniejących obiektów (w tym wykorzystanie obiektów i miejsc cennych kulturowo, atrakcyjnych turystycznie) służących turystom i mieszkańcom, mająca na celu zwiększenie oferty turystycznej i wydłużenie sezonu, szczególnie w zakresie: bazy noclegowej (całorocznej), bazy gastronomicznej, urządzeń i obiektów turystycznych, rekreacyjnych, sportowych i innych związanych z funkcjonowaniem turystyki,

q) kształtowanie terenów i obiektów rekreacyjnych, wypoczynkowych w miastach i na obszarach wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem:
   - stref w miastach i na styku miast z terenami otwartymi jako elementu systemów przyrodniczych,
   - otwierania miast w kierunku rzek i jezior (waterfront),
   - ograniczania intensywności zagospodarowania stref przybrzeżnych jezior,
   - zasad lokalizowania zabudowy rekreacji indywidualnej, z poszanowaniem i ochroną zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz krajobrazu,

r) kształtowanie nowoczesnych, atrakcyjnych turystycznie przestrzeni publicznych oraz wysokiej jakości architektury.

Rysunek 51. Wybrane trasy rowerowe o znaczeniu międzynarodowym i ponadregionalnym na tle Regionalnego systemu tras rowerowych

Źródło: opracowanie własne.

5) Wzmacnianie ośrodków obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu:
   - ponadregionalnym: Mikołajki, Giżycko, Mrągowo, Ostróda, Iława, Olsztyn,
   - regionalnym: Węgorzewo, Pisz, Ruciane-Nida, Ryn, Gołdap, Olecko, Ełk, Kętrzyn, Reszel, Elbląg, Frombork, Lidzbark Warmiński, Szczytno, Nidzica, Olsztynek.

5.4. Rolnictwo

Sprzyjające warunki przyrodnicze, prawidłowa struktura agrarna oraz tradycje rolnicze determinują rozwój rolnictwa w województwie. Rolnictwo w regionie powinno opierać się zarówno na dużych specjalistycznych (zwłaszcza północna część województwa – tereny o najkorzystniejszych glebach), jak również na mniejszych rodzinnych gospodarstwach rolnych, prowadzących produkcję rolną z zachowaniem zasad ochrony środowiska. Tradycyjna forma gospodarowania, czyste i nieskażone środowisko oraz niski stopień nawożenia gruntów, umożliwiają rozwój zrównoważonej produkcji rolnej[145], która obejmuje produkcję ekologiczną, integrowaną, produkty lokalne i regionalne oraz produkty o wysokiej, potwierdzonej jakości i specyfice.

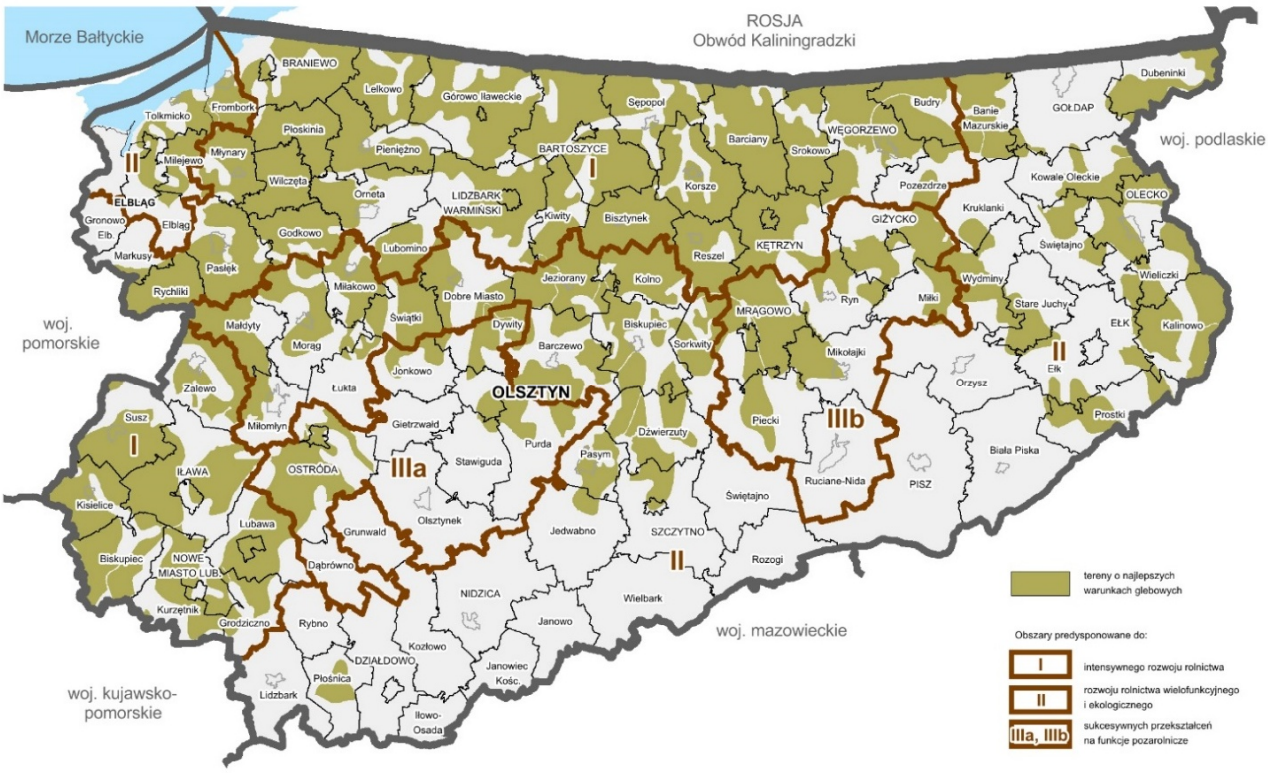
Rolnictwo, jako jedna z wiodących gałęzi gospodarki regionu, wymaga tworzenia korzystnych warunków do jego rozwoju oraz wzmocnienia znaczenia na arenie regionalnej, krajowej i międzynarodowej. Kierunki planowanego rozwoju obszarów rolniczych powinny opierać się na endogenicznych potencjałach tych terenów oraz wprowadzać nowe funkcje na obszary wiejskie w celu tworzenia wielofunkcyjnych obszarów wiejskich.

1.	ZRÓWNOWAŻONE I EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ ORAZ TWORZENIE WARUNKÓW SPRZYJAJĄCYCH ROZWOJOWI ROLNICTWA WIELOFUNKCYJNEGO
1)	Gospodarowanie zgodne z zasadami ochrony środowiska przyrodniczego i krajobrazu.

[145] „Program działań Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na lata 2015-2019”, 2015.

2)	Przy wyborze lokalizacji wielkopowierzchniowych gospodarstw rolnych, zwłaszcza związanych z przemysłowym chowem i hodowlą zwierząt, należy uwzględniać ich potencjalnie niekorzystny wpływ na istniejącą i planowaną zabudowę przeznaczoną na stały pobyt ludzi.
3)	Optymalne wykorzystanie lokalnych surowców do rozwijania przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym do produkcji żywności regionalnej, tradycyjnej, naturalnej, wysokiej jakości.
4)	Poprawa efektywności gospodarowania poprzez specjalizację terytorialną produkcji rolnej: a) produkcja roślinna na obszarach o korzystnych warunkach gospodarowania (północna część województwa), b) produkcja zwierzęca na terenach z dużym udziałem pastwisk i trwałych łąk (wschodnia i południowa część województwa).
5)	Utrzymanie i poprawa prawidłowej struktury obszarowej gospodarstw, zwłaszcza na terenach o najlepszych warunkach gospodarowania poprzez prowadzenie prac scaleniowych.
6)	Ograniczenie przeznaczenia najlepszych gleb (klasy I-III) na cele nierolnicze.
7)	Na obszarach wiejskich, zdominowanych przez funkcję rolniczą, wspieranie działań zwiększających produktywność działalności rolniczej, w tym: koncentracja i usprawnianie procesów produkcji żywności, organizowanie rynków rolnych, wspomaganie współpracy producentów rolnych.
8)	Racjonalne wspieranie działań związanych z produkcją biomasy, biopaliw i biokomponentów wykorzystywanych jako odnawialne źródło energii z zachowaniem zasad dotyczących ochrony produkcji roślinnej i zwierzęcej. Ograniczanie przeznaczania najlepszych gruntów (klasy I-III) pod uprawę roślin energetycznych.
9)	Wykorzystanie istniejącego potencjału naukowego (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, jednostki PAN i inne) w rozwijaniu inicjatyw klastrowych oraz wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań do sektora rolno-spożywczego.
10)	Tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu gospodarstw wielofunkcyjnych z możliwością prowadzenia działalności agroturystycznej.
11)	Na obszarach wielofunkcyjnych, skupionych wokół dużych ośrodków miejskich takich jak Olsztyn, Elbląg i Ełk, należy dążyć do rozwoju działalności pozarolniczej, nieuciążliwej dla otoczenia, zwłaszcza rzemiosła, rękodzieła, mieszkalnictwa oraz rozwoju turystyki, handlu i usług, tworzenia preferencji dla tworzenia gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych.
12)	Utrzymanie wysokiej sprawności systemów urządzeń odwadniających i melioracyjnych w celu ochrony i optymalnego wykorzystania potencjału rolniczej przestrzeni produkcyjnej, z uwzględnieniem: a) poprawy stanu technicznego systemów melioracji – modernizacja, rozbudowa i regularna konserwacja urządzeń melioracyjnych wodnych szczegółowych i podstawowych, b) budowy nowych systemów melioracyjnych na obszarach zagrożonych podtopieniami.

Rysunek 50. Kierunki rozwoju rolnictwa

Źródło: opracowanie własne.

5.5. Leśnictwo

Ze względu na wysoką lesistość, a przede wszystkim bogate zasoby drzewne, leśnictwo jest wiodącą dziedziną gospodarki województwa. Wielofunkcyjna i trwale zrównoważona gospodarka leśna zapewnia zachowanie bogactwa przyrodniczego lasów przy jednoczesnym korzystaniu z ich zasobów dla zaspokojenia potrzeb społecznych i gospodarczych.

1. TWORZENIE WARUNKÓW DLA ROZWIJANIA WIELOFUNKCYJNEJ I TRWALE ZRÓWNOWAŻONEJ GOSPODARKI LEŚNEJ
1) Zwiększanie lesistości województwa: a) realizacja zalesień zgodnie z ustaleniami zawartymi w „Krajowym Programie Zwiększania Lesistości Aktualizacja 2003 r.”[146] oraz planami ochrony obszarów Natura 2000, b) powiększanie obszarów leśnych poprzez zalesianie i tworzenie terenów zalesionych na gruntach rolnych oraz innych niż rolne o niskiej przydatności dla rolnictwa z uwzględnieniem potrzeb kształtowania korytarzy ekologicznych oraz zwiększania zwartości kompleksów leśnych i powierzchni zalesianych, c) ochrona gruntów leśnych przed zmianą funkcji na nieleśną oraz stosowanie kompensacji przyrodniczej przy przeznaczaniu gruntu leśnego na cele nieleśne, d) uwzględnianie w planowaniu urządzania i użytkowania lasów potencjalnych zmian klimatu, które mogą wpływać na gospodarowanie zasobami leśnymi – preferowanie działań zabezpieczających naturalne rezerwuary wody w lasach (torfowiska, olsy, łęgi, bory bagienne).
2) Poprawa jakości zasobów leśnych i ich kompleksowa ochrona: a) kontynuowanie stopniowej przebudowy monokultur sosnowych i sukcesywna przebudowa drzewostanów w celu dostosowania ich do warunków siedliskowych,

[146] z uwzględnieniem „Aktualizacji Krajowego Programu Zwiększania Lesistości 2014”, 2014,Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary;

b) wykorzystywanie rodzimych gatunków drzew i krzewów do zalesień (zgodnie z ustawą o leśnym materiale rozmnożeniowym), c) ochrona ekosystemów leśnych przed pożarami i innymi szkodliwymi czynnikami zagrażającymi trwałości lasów, d) rozbudowa i modernizacja bazy szkółkarskiej oraz infrastruktury służącej ochronie lasów.
3) Rozwijanie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, aby stała się współzależnym z rolnictwem ogniwem wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich: a) utrzymanie produkcyjnej zasobności lasów i zachowanie regionów matecznych (obszarów występowania naturalnych rodzimych populacji drzew), b) racjonalne pozyskiwanie drewna, głównie dla przemysłu meblarskiego, celulozowo-papierniczego, górnictwa, budownictwa oraz biomasy dla energetyki, w granicach nieprzekraczających możliwości produkcyjnych lasu, z zachowaniem funkcji ekologicznej i społecznej, c) pozyskiwanie surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu w sposób zapewniający możliwość ich biologicznego odtworzenia, a także ochronę runa leśnego, d) utrzymanie wysokiej jakości osobniczej zwierzyny gatunków łownych, poprawa warunków bytowania i utrzymanie jej stanu liczebnego na poziomie zapewniającym realizację celów gospodarki leśnej, e) promowanie doświadczeń związanych z wprowadzeniem zasad wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej w Leśnych Kompleksach Promocyjnych „Lasy Mazurskie", „Lasy Olsztyńskie" i „Lasy Elbląsko-Żuławskie", f) realizacja powszechnego udostępniania lasów społeczeństwu, poprzez wyposażenie ich w niezbędne elementy zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego oraz edukację ekologiczną (tzw. ścieżki dydaktyczne), g) kontynuacja aktywnego uczestnictwa jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w popularyzacji wiedzy przyrodniczej i w kształtowaniu świadomości ekologicznej społeczeństwa, h) utrzymanie wielofunkcyjnego charakteru lasów oraz łagodzenie i unikanie konfliktów między różnymi funkcjami lasów.

5.6. Rybactwo i rybołówstwo

Województwo warmińsko-mazurskie należy do trzech województw w kraju, w których funkcjonują dwie gałęzie gospodarki rybackiej: rybołówstwo morskie i przybrzeżne realizowane na wodach Zalewu Wiślanego oraz rybactwo śródlądowe (jeziorowe, rzeczne, stawowe) w pasie Pojezierza Mazurskiego (Kraina Wielkich Jezior Mazurskich, Pojezierza: Olsztyńskie, Mrągowskie, Iławskie, Ełckie).

Rozwój rybactwa w województwie powinien odbywać się w sposób zrównoważony, uwzględniając jego funkcje gospodarcze, ekologiczne, jak również rekreacyjno-turystyczne. Kierunki rozwoju rybactwa opierają się na utrzymaniu prowadzonej w regionie racjonalnej gospodarki rybackiej oraz rozwijaniu nowych form aktywności gospodarczej bazujących bezpośrednio bądź pośrednio na działalności rybackiej (między innymi turystyka, gastronomia).

Wielofunkcyjny rozwój sektora rybackiego powinien odbywać się w zgodzie z wymogami ochrony środowiska.

1. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ RYBACTWA I RYBOŁÓWSTWA ORAZ WZMACNIANIE ICH KONKURENCYJNOŚCI
1) Prowadzenie racjonalnej gospodarki rybackiej w jeziorach i rzekach oraz rybołówstwa na Zalewie Wiślanym: a) prowadzenie racjonalnej gospodarki rybackiej w jeziorowych obwodach rybackich, b) racjonalne prowadzenie połowów gospodarczych i wędkarskich przy rekompensowaniu ubytków odpowiednim modelem zarybiania, c) monitoring zasobów ryb oraz prowadzenie gospodarki zarybieniowej i usuwanie gatunków niepożądanych, d) wykorzystanie wędkarskich walorów regionu – rozwój innych form aktywności gospodarczych związanych z rybactwem i rybołówstwem (wędkarstwo, turystyka rybacka, agroturystyka, gastronomia rybna), e) ochrona zasobów poprzez wspieranie edukacji rybackiej i wędkarskiej połączonej z elementami

ochrony środowiska i ekologii ekosystemów wodnych, f) zachowanie rezerw terenowych pod rozbudowę infrastruktury portów i przystani rybackich, wspieranie inwestycji w portach i przystaniach rybackich oraz w miejscach wyładunku przyczyniających się do rozwoju tej gałęzi gospodarki.
2) Ochrona ichtiofauny oraz ekosystemów wodnych poprzez prowadzenie odpowiednich zabiegów rybackich: a) zrównoważona eksploatacja pogłowia ryb, b) proekologiczna polityka zarybieniowa, c) przywrócenie swobody migracji ryb w rzekach województwa poprzez wybudowanie na przegradzających je piętrzeniach przepławek dla ryb, d) inne zabiegi ochronne w stosunku do ichtiofauny i ekosystemów wodnych.
3) Wspieranie rozwoju sektora akwakultury: a) modernizacja istniejących i budowa nowych stawów rybnych oraz małych zbiorników wodnych, b) specjalizacja w zakresie produkcji materiału zarybieniowego; modernizacja i unowocześnianie ośrodków wylęgarniczo-podchowawczych, c) wprowadzenie nowoczesnych technologii w akwakulturze (np. hodowla wybranych gatunków ryb, raków, innych organizmów wodnych); wykorzystanie zaplecza naukowego – Instytutu Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie, d) wykorzystanie części obiektów stawowych w ofercie turystycznej regionu (agroturystyka powiązana z wędkarstwem, tworzenie łowisk specjalnych).
4) Inwestycje w gospodarkę wodno-ściekową dla poprawy stanu czystości wód.

6. Infrastruktura komunikacyjna

Mapa 44

Infrastruktura transportowa stymuluje rozwój gospodarczy i społeczny województwa. Usprawnienie jej funkcjonowania zapewni regionowi konkurencyjność, a mieszkańcom wyższy poziom i jakość życia.

1. OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI SYSTEMU TRANSPORTOWEGO REGIONU W CELU ZWIĘKSZENIA DOSTĘPNOŚCI ZEWNĘTRZNEJ I WEWNĘTRZNEJ ORAZ ZMNIEJSZENIA KOSZTÓW TRANSPORTU

6.1. Systemy komunikacyjne i dostępność transportowa

1) Zapewnienie warunków umożliwiających funkcjonowanie i rozwój korytarzy transportowych o znaczeniu międzynarodowym przebiegających przez obszar województwa, w tym: – Paneuropejskich Korytarzy Transportowych: nr I, IA i VI, – korytarzy sieci TEN-T: Bałtyk – Adriatyk oraz Morze Północne – Bałtyk, łącznie z infrastrukturą sieci bazowej i kompleksowej; rekomenduje się włączenie do sieci TEN-T drogi krajowej nr S51/51 Olsztynek – Olsztyn – Bezledy, – Towarowego Korytarza Kolejowego UE nr 8: Morze Północne – Bałtyk (od miast portowych Morza Północnego poprzez Niemcy w kierunku Aachen – Hannover / Berlin – Warszawa – Terespol / Kowno / Falkenberg – Praga / Wrocław – Katowice), – koncepcyjnego korytarza Via / Rail Hanseatica, wraz z jego odgałęzieniem wschodnim, – koncepcyjnego korytarza Via Carpatia.
2) Poprawa warunków funkcjonowania infrastruktury transportowej o znaczeniu krajowym, międzyregionalnym i regionalnym, w tym: infrastruktury drogowej, kolejowej i lotniczej oraz przejść granicznych, dróg wodnych.
3) Poprawa dostępności komunikacyjnej: a) ośrodka wojewódzkiego Olsztyna: – z Warszawą poprzez system dróg ekspresowych (S7 i S51) i linię kolejową (nr 216 Olsztyn – Działdowo), – z ośrodkami: regionalnym Elbląg i subregionalnym Ełk poprzez rozwiniętą sieć dróg krajowych (przede wszystkim nr S7, 16/S16) oraz linii kolejowych, – z regionem – w szczególności z obszarami o najniższym poziomie dostępności komunikacyjnej, w tym poprzez budowę drogi ekspresowej S16,

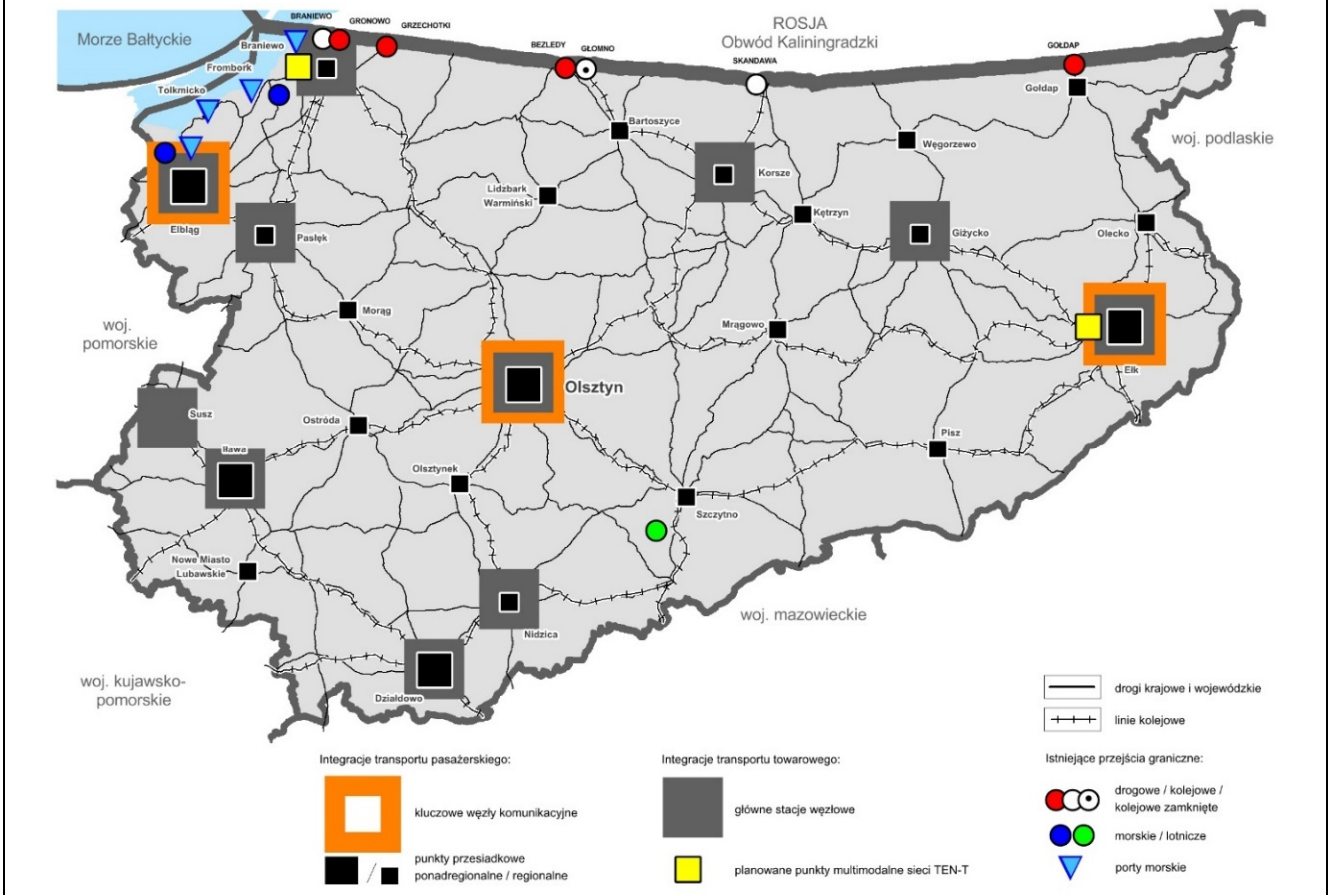
b) ośrodków regionalnego Elbląg i subregionalnego Ełk,
c) obszaru Wielkich Jezior Mazurskich dla mieszkańców regionu i turystów, szczególnie poprzez sukcesywną przebudowę dróg krajowych, modernizację linii kolejowych (nr 353, 038, 219) oraz zwiększenie oferty połączeń lotniczych,
d) drogowych przejść granicznych z Obwodem Kaliningradzkim, w szczególności poprzez kontynuację przebudowy dróg nr 51 i 65,
e) lotniska regionalnego w Szymanach: z Olsztyna i innych części województwa, szczególnie poprzez przebudowę drogi nr 53,
f) obszarów o najsłabszej dostępności komunikacyjnej.

4) Integracja systemów transportowych i zmniejszenie kosztów transportu:
a) dla potrzeb transportu towarów, poprzez:
- uzyskanie odpowiedniego stanu infrastruktury komunikacyjnej – podwyższanie parametrów technicznych dróg, modernizację linii kolejowych, rozwój i utrzymanie kolejowych przejść granicznych, poprawę żeglowności rzek, rozwój portu w Elblągu, rozwój morskich przejść granicznych,
- zwiększenie udziału alternatywnych, w stosunku do transportu drogowego, gałęzi transportu: szynowego i żeglugi,
- wzmacnianie multimodalności transportu m.in. poprzez utworzenie terminali przeładunkowych do obsługi jednostek ładunkowych transportu kombinowanego, wskazanych w sieci TEN-T (w rejonie Ełku lub/i w rejonie Braniewa) lub w innych uzasadnionych lokalizacjach, w tym z wykorzystaniem powstających obwodnic miast oraz wprowadzenie nowoczesnego systemu sterowania ruchem ERMTS,

b) dla potrzeb publicznego transportu zbiorowego, poprzez:
- realizowanie założeń planów zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego województwa i jednostek samorządu terytorialnego – integracja systemu transportu zbiorowego w oparciu o sieć punktów przesiadkowych Rysunek 52,
- rozwój kolejowych przewozów pasażerskich – utrzymanie i przywracanie przewozów osobowych oraz tworzenie nowych połączeń, przy czym niezbędna jest modernizacja linii kolejowych,
- rozwój autobusowych przewozów pasażerskich,
- powiązanie miejsc przesiadkowych z systemem parkingów dla samochodów i rowerów, uwzględniając przy tym konieczność rozwoju ścieżek rowerowych,
- zintegrowane funkcjonowanie komunikacji zbiorowej w dużych ośrodkach miejskich,
- stosowanie inteligentnych systemów sterowania ruchem (ITS),
- zwiększenie udziału wykorzystania taboru ekologicznego dostosowanego dla osób starszych i niepełnosprawnych oraz paliw alternatywnych w transporcie.

5) Rozwój infrastruktury komunikacyjnej z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z funkcjonowania środowiska przyrodniczego i stanu jego zasobów:
a) przy wyborze lokalizacji kierowanie się lokalną chłonnością środowiska oraz występowaniem w rejonie realizacji przedsięwzięcia tzw. obszarów wrażliwych,
b) konsekwentne stosowanie nadzoru przyrodniczego oraz monitoringu porealizacyjnego przy realizacji przedsięwzięć z zakresu infrastruktury komunikacyjnej,
c) uwzględnianie na etapie projektowania przedsięwzięć liniowych rozwoju zielonej infrastruktury w ramach przywracania oraz łagodzenia negatywnych oddziaływań na ciągłość ekologiczną regionu.

Rysunek 52. Węzły integracyjne

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego”[147].

6.2. Infrastruktura drogowa

Rozwój sieci drogowej województwa obejmować będzie przede wszystkim drogi krajowe i wojewódzkie, a w szczególnych przypadkach inne drogi publiczne o znaczeniu ponadlokalnym. W kierunkach ich rozwoju uwzględnia się nadrzędność priorytetów unijnych i krajowych. Zaliczają się do nich przede wszystkim unijna polityka sieci TEN-T, polityka transportowa kraju wynikająca z KPZK 2030 i z „Programu budowy dróg krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.)”[148].

Dla rozwoju infrastruktury drogowej w województwie priorytetowe znaczenie mają drogi ekspresowe (w docelowym układzie), drogi istotne dla rozwijania powiązań transgranicznych oraz zwiększające dostępność do Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury w Szymanach Mapa 45.

1) Kształtowanie spójnego systemu drogowych powiązań zewnętrznych i wewnętrznych:
   a) drogami szczególnie ważnymi dla rozwoju regionu są drogi układu nadrzędnego (drogi krajowe docelowo klasy S i GP) oraz podstawowego (drogi wojewódzkie docelowo klasy G). Pozostałe drogi w województwie uzupełniają powyższy układ Mapa 44,
   b) klasyfikacja techniczna dróg krajowych, zgodnie z dokumentami nadrzędnymi, określona jest w Tabeli 8,
   c) ustala się klasyfikację techniczną dróg wojewódzkich Tabela 9, dopuszcza się możliwość podniesienia klas ww. dróg stosownie do potrzeb i możliwości.

[147] Uchwała Nr IX/215/15 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 sierpnia 2015 r. w sprawie przyjęcia „Aktualizacji Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego”;
[148] Uchwała Rady Ministrów Nr 156/2015 z dnia 08.09.2015 r.;

Tabela 8. Klasyfikacja techniczna dróg krajowych na terenie województwa			
Nr drogi	Odcinek drogi o danej klasie	Istniejąca klasa[149]	Docelowa klasa[150]
7/S7	gr. woj. – Elbląg – Ostróda – Olsztynek – Nidzica – gr. woj.	S	S
	węzeł „Elbląg Południe” – węzeł „Miłomłyn Południe”	S	
	węzeł „Miłomłyn Południe” (węzeł „Olsztynek Zachód”)	GP	
	Olsztynek (węzeł „Olsztynek Zachód”) – Nidzica	S	
		GP	
15	gr. woj. – Nowe Miasto Lubawskie – Lubawa – Ostróda	GP	GP
S5/S16/16	gr. woj. – Kisielice – Iława – Ostróda	GP	S
	Ostróda – Olsztyn		GP
	Olsztyn – Barczewo – Biskupiec – Mrągowo – Mikołajki – Orzysz – Ełk – gr. woj. (kierunek Knyszyn)		S
	S61 (Kalinowo) – gr. woj. (kierunek Augustów)		GP
22/S22	gr. woj. – Elbląg (do dk nr 7 [S7], węzeł „Elbląg Południe”)	GP	postulowana do podniesienia do klasy S
	Elbląg (do dk nr 7 [S7], węzeł „Elbląg Południe”) – Grzechotki – gr. państwa	S	S
51/S51	gr. państwa – Bezledy – Bartoszyce – Lidzbark Warmiński – Dobre Miasto – Olsztyn	GP	GP
	Olsztyn – Olsztynek (węzeł „Olsztynek Wschód”)	GP	S
	obwodnica Olsztynka (węzeł „Olsztynek Wschód” – węzeł „Olsztynek Zachód”)	S	
53	Olsztyn – Szczytno – Rozogi	GP	postulowana do podniesienia do klasy GP
	Rozogi – gr. woj.	G	
54	węzeł „Braniewo Południe” – Braniewo – Gronowo – gr. państwa	GP	GP
57	Bartoszyce – Bisztynek – Biskupiec – Dźwierzuty – Szczytno – Wielbark – gr. woj.	G	postulowana do poniesienia do klasy GP
58	Olsztynek (węzeł „Olsztynek Wschód”) – Zgniłocha – Jedwabno – Szczytno – Babięta – Ruciane-Nida – Pisz – Biała Piska – gr. woj.	G	postulowana do poniesienia do klasy GP
59	Giżycko – Ryn – Mrągowo	G	postulowana do poniesienia do klasy GP
	obwodnica Mrągowa	GP	
	Mrągowo – Nawiady – Rozogi	G	
S61	gr. woj. – Ełk – gr. woj.	-	S
63	gr. państwa – Węgorzewo – Giżycko – Orzysz – Pisz – gr. woj.	GP	GP
65	gr. państwa – Gołdap – Olecko – Ełk – gr. woj.	GP	GP

Tabela 9. Docelowa klasyfikacja dróg wojewódzkich na terenie województwa		
Nr drogi	Odcinek drogi o danej klasie	Docelowa klasa
500	Droga 7 – Droga 22 /przejście przez Elbląg/	G
503	Elbląg – Tolkmicko – Pogrodzie	Z
504	Elbląg – Pogrodzie – Braniewo	G
505	Frombork – Młynary – Pasłęk	Z
506	Chruściel – Stare Siedlisko – Nowica	Z
507	Braniewo – Pieniężno – Orneta – Dobre Miasto	G
508	Jedwabno – Wielbark	Z
509	Elbląg – Młynary – Drwęczno	Z

[149] zgodnie z Zarządzeniem Nr 28 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 13 czerwca 2013 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie klas istniejących dróg krajowych;

[150] w zakresie dróg ekspresowych – zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 maja 2004 r. w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 741) lub propozycja zgodna KPZK 2030, w zakresie pozostałych dróg krajowych – propozycja w Planie województwa;

510	granica państwa – Lelkowo – Pieniężno	Z
511	granica państwa – Górowo Iławeckie – Lidzbark Warmiński	Z
512	Pieniężno – Górowo Iławeckie – Bartoszyce	G
	Bartoszyce – Szczurkowo	Z
513	droga 527 /Krosno/ – Pasłęk – Orneta – Lidzbark Warmiński	G
	Lidzbark Warmiński – Kiwity – Wozławki	Z
515	granica województwa – Susz	G
519	granica województwa – Małdyty – Morąg	G
520	granica województwa – Kamieniec	Z
521	granica województwa – Susz – Iława	G
522	granica województwa – Sobiewola	Z
526	Pasłęk – Śliwice – granica województwa	Z
527	granica województwa – Rychliki – Krosno	G
	Krosno – Pasłęk – Morąg	Z
	Morąg – Łukta – Olsztyn	G
528	Orneta – Miłakowo – Morąg	Z
530	Ostróda – Łukta – Dobre Miasto	Z
531	Łukta – Podlejki	Z
536	Iława – Sampława	G
537	Lubawa – Frygnowo – Pawłowo	Z
538	granica województwa – Nowe Miasto Lubawskie – Uzdowo – Rozdroże	G
541	Lubawa – Lidzbark – granica województwa	G
542	Rychnowo – Działdowo	G
544	granica województwa – Lidzbark – Działdowo – granica województwa	G
545	Działdowo – Nidzica – Jedwabno	G
590	Barciany – Korsze – Reszel – Biskupiec	Z
591	granica państwa – Barciany – Kętrzyn – droga 59 /Mrągowo/	G
592	Bartoszyce – Kraskowo – Kętrzyn – droga 59 /Giżycko/	G
593	Miłakowo – Dobre Miasto – Jeziorany – Lutry – Reszel	Z
594	Bisztynek – Reszel	Z
	Reszel – Kętrzyn	G
595	Jeziorany – Barczewo	Z
596	Mnichowo – Bęsia – Biskupiec	Z
598	Olsztyn – Butryny – Zgniłocha	Z
600	Mrągowo – Kałęczyn – Szczytno	Z
601	Babięta – Nawiady	Z
604	Nidzica – Wielbark	Z
609	Mikołajki – Ukta	Z
610	Piecki – Ruciane-Nida	G
642	Sterławki Wielkie – Ryn – Woźnice	Z
643	Wilkasy – Olszewo	Z
650	Stara Różanka – Węgorzewo – Banie Mazurskie – Gołdap	G
651	Gołdap – Żytkiejmy – granica województwa	G
652	Kowale Oleckie – granica województwa	Z
653	droga 65 /Sedranki / – granica województwa	G
655	Kąp – Wydminy – Olecko – Cimochy	G
	Cimochy – granica województwa	Z
656	Staświny – Zelki – Ełk	Z
661	Cimochy – Kalinowo	Z
667	Nowa Wieś Ełcka – Drygały – Biała Piska	G

2) Rozwój krajowej infrastruktury drogowej:
   a) pełne ukształtowanie systemu dróg ekspresowych – w szczególności:
      – budowa drogi nr S16: Olsztyn – Biskupiec (dobudowa drugiej jezdni), Borki Wielkie – Mrągowo,

Mrągowo – Ełk, Ełk – granica województwa podlaskiego (odcinek tzw. Via Carpatia),
- budowa drogi nr S5: granica województwa kujawsko-pomorskiego – Ostróda,
- budowa drogi nr S61 (tzw. Via Baltica): granica województwa podlaskiego – Ełk – granica województwa podlaskiego,
- dobudowa drugiej jezdni drogi nr S22 Elbląg – Grzechotki – granica państwa (II etap),
- przebudowa drogi nr 22: granica województwa pomorskiego – Elbląg; dla polityki przestrzennej województwa istotne jest podwyższenie parametrów drogi na całym odcinku do klasy S,
- zapewnienie dostępności terenów przyległych do dróg ekspresowych poprzez drogi serwisowe i węzły komunikacyjne,

b) uzyskanie dobrego stanu pozostałych dróg krajowych poprzez remonty i sukcesywną przebudowę dróg do założonych klas technicznych (Program Budowy Dróg Krajowych oraz zadania własne GDDKiA); wskazuje się na potrzebę modernizacji drogi krajowej nr 51 na odcinku Olsztyn – Bezledy (z wyłączeniem zmodernizowanego odcinka Barcikowo-Spręcowo),

c) budowa obwodnic miast, w tym: Bartoszyc, Giżycka, Szczytna, Lubawy, Pisza, Lidzbarka Warmińskiego, Dobrego Miasta, Iławy, Braniewa oraz obejść miejscowości,

d) sukcesywne wyposażenie dróg w infrastrukturę uzupełniającą, w tym obiekty obsługi podróżnych i ścieżki rowerowe.

3) Rozwój regionalnej infrastruktury drogowej dla uzyskania dostępnej i spójnej sieci dróg wojewódzkich:

a) cele szczegółowe[151]:
- integracja systemów transportowych, w tym połączeń drogowych z połączeniami kolejowymi oraz połączeń drogowych z portami morskimi i lotniczymi w województwie,
- skomunikowanie ośrodków o najniższej dostępności komunikacyjnej z pozostałą siecią dróg i z centrum województwa,
- rozbudowa dróg wojewódzkich będąca uzupełnieniem sieci połączeń międzyregionalnych łączących województwo z siecią TEN-T, w tym z autostradą A1 i drogą Via Baltica,
- usprawnienie i uzupełnienie skomunikowania sieciowego z przejściami granicznymi funkcjonującymi na terenie województwa,
- poprawa skomunikowania większych miast regionu pomiędzy sobą oraz z centrum regionu,
- skomunikowanie ośrodków subregionalnych i obszarów problemowych (zagrożonych peryferyzacją społeczno-gospodarczą, o słabym dostępie do usług publicznych, obszarów przygranicznych, wymagających restrukturyzacji i rewitalizacji, obszarów o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej),
- poprawa infrastruktury drogowej dla użytkowników, w tym autobusowych sieci wojewódzkich i międzywojewódzkich,
- poprawa drogowego transportu towarów,

b) działania realizacyjne:
- rozbudowa i przebudowa dróg wojewódzkich: DW 504 na odcinku Pogrodzie – Braniewo, DW 507 na odcinku Braniewo – Pieniężno, DW 512 na odcinku Pieniężno – Bartoszyce, DW 592 na odcinku Kętrzyn – Giżycko, DW 651 na odcinku Gołdap – granica województwa, DW 527 na odcinku Morąg – Olsztyn, DW 604 na odcinku Robaczewo – Wielbark[152],
- konsekwentna rozbudowa, przebudowa pozostałych dróg wojewódzkich w celu osiągnięcia parametrów wymaganych dla danej klasy technicznej dróg,
- budowa dróg po nowym śladzie, w tym obejść miejscowości,
- remonty dróg wojewódzkich,
- działania w zakresie obiektów mostowych w celu doprowadzenia do likwidacji ograniczeń i poprawy ich stanu technicznego,
- sukcesywne inwestycje w infrastrukturę towarzyszącą (chodniki, zatoki autobusowe, ścieżki rowerowe),
- realizacja programów podnoszących bezpieczeństwo użytkowników dróg oraz ochronę infrastruktury drogowej,
- usprawnianie powiązań regionalnej sieci komunikacyjnej poprzez zmianę kategorii wybranych

[151] „Plan rozwoju sieci drogowej dróg wojewódzkich Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2012-2020 z perspektywą do roku 2030", styczeń 2016 r. (aktualizacja), Zarząd Dróg Wojewódzkich w Olsztynie;
[152] *Ibidem*;

dróg wojewódzkich Mapa 44,
- rekomenduje się możliwość zmiany kategorii wybranych dróg wojewódzkich.

6.3. Infrastruktura kolejowa

Dobrze funkcjonująca sieć powiązań kolejowych ma istotne znaczenie dla integracji przestrzeni województwa. Transport kolejowy rekomendowany jest dla regionu jako alternatywny – w stosunku do transportu drogowego – środek transportu, zarówno w zakresie przewozów towarowych, jak i przewozów pasażerskich.

1) Kształtowanie spójnego systemu kolejowych powiązań zewnętrznych i wewnętrznych:
   a) główny układ kolejowy województwa tworzą odcinki linii państwowych i regionalnych, ważne z uwagi na powiązania międzynarodowe, krajowe i ponadregionalne:
      - państwowa magistrala kolejowa – linia nr 9 (transeuropejska magistrala kolejowa E65 / CE65) Gdańsk – Warszawa,
      - projektowana państwowa magistrala kolejowa E75 (Rail Baltica) Warszawa – Ełk – Trakiszki,
      - linia państwowa nr 38 na odcinku Korsze – Ełk – Białystok,
      - linia państwowa nr 204 Malbork – Braniewo,
      - linia państwowa nr 216 Olsztyn – Działdowo,
      - linia państwowa nr 353 Poznań – Skandawa,

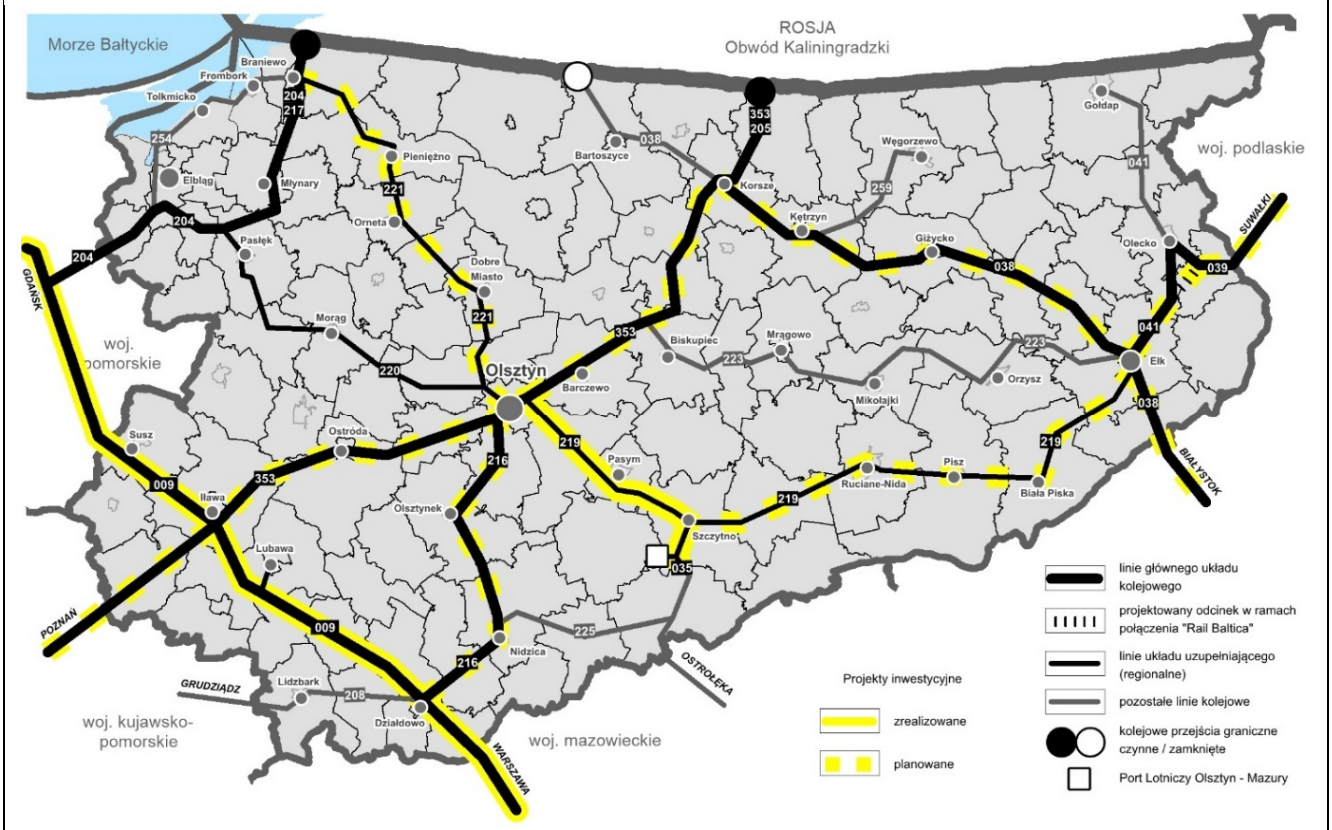
      Pozostałe linie kolejowe uzupełniają główny układ kolejowy w powiązaniach regionalnych, a wśród nich szczególne znaczenie mają:
      - linia regionalna nr 220 Bogaczewo – Olsztyn,
      - linia regionalna nr 221 Braniewo – Gutkowo,
      - linia regionalna nr 219 Olsztyn – Ełk,
      - linia regionalna nr 035 na odcinku Szczytno – Szymany (port lotniczy),
   b) zwiększenie roli transportu szynowego, jako alternatywnego w stosunku do transportu drogowego, poprzez tworzenie szerokiej oferty połączeń międzyregionalnych i regionalnych,
   c) utworzenie w regionie dobrze zorganizowanej sieci powiązań kolejowych uwzględniając potrzebę optymalnego zarządzania siecią; podejmowane działania powinny zmierzać w kierunku utrzymania połączeń, między innymi poprzez przekazywanie linii samorządom lokalnym bądź innym podmiotom. Likwidacja linii kolejowych powinna być rozwiązaniem ostatecznym i powinna być uzasadniona, a tereny po zlikwidowanych odcinkach powinny być utrzymane w celu ponownego wykorzystania pod funkcje transportowe.

2) Rozwój infrastruktury kolejowej:
   a) realizacja międzynarodowych, krajowych i regionalnych zapisów dokumentów strategicznych w zakresie rozwoju i modernizacji ważnych w regionie linii kolejowych, w tym:
      - kontynuacja działań na linii (Gdańsk) – Iława – Działdowo – (Warszawa) (dotyczy m.in. uruchomienia systemu ERMTS),
      - modernizacja, w celu osiągnięcia odpowiednich prędkości przewozowych, następujących odcinków linii kolejowych: (Jabłonowo Pomorskie) – Iława – Olsztyn, Olsztyn – Korsze i Korsze – Ełk (z elektryfikacją odcinka) w ramach tzw. Magistrali Wschodniej o przebiegu: Olsztyn – Korsze – Kętrzyn – Giżycko – Ełk – (Białystok – Lublin – Rzeszów), (Białystok) – Ełk – (Suwałki) w ramach połączenia kolejowego Rail Baltica /E75/ o przebiegu: (Warszawa – Białystok) – Ełk – (Trakiszki) (w tym możliwa budowa nowego odcinka w okolicach miejscowości Wieliczki), Szczytno – Ełk, Działdowo – Olsztyn, Olsztyn – Gutkowo, Gutkowo – Braniewo oraz infrastruktury kolejowej w obrębie kolejowych przejść granicznych (Braniewo – Skandawa),
   b) utrzymanie pozostałych linii kolejowych, w tym bieżąca konserwacja torowisk, wpływająca na likwidację stałych i czasowych ograniczeń oraz zapewnienie bezpieczeństwa użytkowników i uczestników ruchu m.in. również poprzez rezerwowanie terenów dla budowy bezkolizyjnych skrzyżowań linii kolejowych z drogami,
   c) rozpoznanie potencjału i możliwości do aktywizacji linii o obecnie niskim poziomie wykorzystania oraz linii zamkniętych; w szczególności dotyczy linii: Malbork – Elbląg – Braniewo, Szymany –

Wielbark – (Ostrołęka) oraz Czerwonka – Mikołajki – Ełk, Elbląg – Tolkmicko – Frombork – Braniewo (tzw. kolej nadzalewowa), Gołdap – Olecko – Ełk,

d) utrzymanie w dobrym stanie linii szerokotorowych i wąskotorowych,
e) poprawa stanu technicznego dworców i przystanków kolejowych.

Rysunek 53. Docelowy główny układ kolejowy (schemat)

Źródło: opracowanie własne.

6.4. Drogi wodne

Drogi wodne w województwie mają obecnie marginalne znaczenie dla transportu. Pełnią głównie funkcję turystyczną. Strategicznego znaczenia nabiera aktywizacja międzynarodowej drogi wodnej E 70, która ma szanse stać się konkurencyjną dla innych środków transportu, arterią komunikacyjną w przewozach towarowych.

1) Kształtowanie spójnego systemu dróg wodnych, przyjmuje się na podstawie dokumentów:
   a) utrzymanie systemu dróg wodnych, które tworzą:
      – morskie drogi wodne: Zalew Wiślany i odcinek rzeki Elbląg,
      – śródlądowe drogi wodne: system Kanału Elbląskiego, jezior Pojezierza Iławskiego, jeziora Druzno, Kanał Jagielloński od połączenia z rzeką Elbląg do rzeki Nogat, rzeka Nogat, rzeka Pisa, system Wielkich Jezior Mazurskich,
   b) utrzymanie dostępu do dróg wodnych zapewnionego poprzez morskie i śródlądowe porty i przystanie, w tym największy w województwie – port morski w Elblągu.
2) Rozwój transportu wodnego w ruchu towarowym i pasażerskim (w tym turystycznym):
   a) zapewnienie dostępności Zalewu Wiślanego dla żeglugi morskiej i śródlądowej,
   b) zwiększenie roli transportu wodnego jako alternatywnego środka transportu,
   c) powiązanie żeglugi śródlądowej i morskiej z innymi rodzajami transportu,
   d) wzrost międzynarodowej wymiany handlowej,
   e) podnoszenie atrakcyjności akwenów dla turystyki wodnej.

3) Rozwój morskich dróg wodnych:
   a) poprawa warunków żeglugowych morskich dróg wodnych, w tym:
      - poprawa parametrów technicznych torów wodnych; szczególnie znaczenie ma przebudowa toru podejściowego do portu w Elblągu oraz budowa nowego mostu na rzece Elbląg w Nowakowie,
      - poprawa warunków nawigacyjnych, z uwzględnieniem żeglugi nocnej oraz przedłużenia sezonu żeglugowego,
      - ochrona brzegów morskich, w tym umocnienie i remonty wałów ochronnych na Zalewie Wiślanym i rzece Elbląg,
   b) rozwój portów i przystani na Zalewie Wiślanym, w tym:
      - rozwój portu morskiego w Elblągu: rozbudowa infrastruktury portowej, powiększenie terenów portowych i nabrzeży przeładunkowych, poprawa skomunikowania terminala towarowego, wykorzystanie położenia portu pod kątem utworzenia węzła dróg wodnych morskich i śródlądowych,
      - rozwój pozostałych portów i przystani na Zalewie Wiślanym,
      - rozwój morskich przejść granicznych w Elblągu i we Fromborku.

4) Rozwój śródlądowych dróg wodnych:
   a) działania zmierzające do osiągnięcia odpowiedniej klasy technicznej, właściwej dla dróg wodnych międzynarodowych, dla drogi wodnej E 70 poprzez jej rewitalizację, a szczególne znaczenie ma budowa nowego mostu na Kanale Jagiellońskim w Bielniku (gm. Elbląg),
   b) rewitalizacja Kanału Elbląskiego, w zakresie umożliwiającym jego pełne wykorzystanie dla celów turystycznych,
   c) modernizacja szlaku wodnego Wielkich Jezior Mazurskich, w tym:
      - przebudowa i umacnianie obiektów hydrotechnicznych, w tym kanałów: Szymońskiego, Mioduńskiego, Grunwaldzkiego, Tałckiego, Nidzkiego, Węgorzewskiego i Giżyckiego / Łuczańskiego, śluzy Guzianka I oraz śluzy i jazu w Karwiku,
      - inne prace hydrotechniczne przy kanałach i ich połączeniach z jeziorami w celu udrożnienia szlaku wodnego Wielkich Jezior Mazurskich,
      - przebudowa umocnień kanałów (Piękna Góra, Węgorzewskiego, Śniardwy-Roś) i rzeki Węgorapy,
      - udrożnienie szlaków wodnych (na przesmyku jezior Mikołajskie – Tałty, na kanałach Niegocińskim, Jeglińskim, Giżyckim),
      - przebudowa nabrzeży (jeziora: Ryńskie, Mikołajskie, Niegocin, Nidzkie oraz brzegi rzeki Pisy),
      - budowa obiektów hydrotechnicznych, przede wszystkim: śluzy Guzianka II, stopnia wodnego na rzece Pisie w Piszu,
   d) rozbudowa systemu dróg wodnych poprzez utworzenie szlaku wodnego Pisa – Narew i budowę drogi wodnej łączącej Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanałem Augustowskim, w tym budowa kanału Tyrkło – Buwełno,
   e) utrzymanie i modernizacja infrastruktury dróg wodnych śródlądowych.

6.5. Komunikacja lotnicza

W roku 2016 województwo zrealizowało jeden z głównych priorytetów infrastrukturalnych. Poprzez budowę portu lotniczego Olsztyn-Mazury w Szymanach region uzyskał dostęp do krajowej i międzynarodowej sieci transportu lotniczego.

1) Rozwój Portu Lotniczego Olsztyn – Mazury w Szymanach:
   a) rozwój usług lotniskowych,
   b) rozwój strefy okołolotniskowej, w tym m.in. rozwijanie działalności usługowej, komercyjnej, przemysłowej,
   c) kontynuacja działań zmierzających do rozbudowy infrastruktury lotniskowej,
   d) zapewnianie sprawnych powiązań komunikacyjnych (drogowych i kolejowych) lotniska z Olsztynem oraz z pozostałymi obszarami w regionie – priorytety stanowią przebudowa drogi krajowej nr 53 i modernizacja linii kolejowej nr 219 na odcinku Szczytno – Pisz – Ełk.

2) Rozwój sieci lotnisk lokalnych oraz lądowisk: a) modernizacja istniejących lotnisk lokalnych w Olsztynie (Dajtki), Elblągu i Kętrzynie (Wilamowo), b) rozbudowa istniejącej sieci lotnisk lokalnych o nowe obiekty, c) budowa nowych lądowisk dla obsługi ruchu turystycznego, biznesowego i sanitarnego.

6.6. Przejścia graniczne

Północna granica województwa warmińsko-mazurskiego stanowi zewnętrzną granicę państwa oraz granicę Unii Europejskiej, na której zlokalizowane są przejścia graniczne: drogowe i kolejowe, a w obszarze Zalewu Wiślanego – morskie. Położenie przygraniczne województwa stanowi zarówno wyzwanie pod względem możliwości wykorzystania potencjału dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, jak i współpracy międzynarodowej oraz obronności kraju.

1) Kształtowanie spójnego systemu przejść granicznych: a) utrzymanie i rozbudowa istniejących sieci przejść granicznych: – drogowych w Grzechotkach, Gronowie, Bezledach i Gołdapi, – kolejowych w Braniewie i Skandawie, ponadto zaleca się utrzymanie kolejowego przejścia granicznego w Głomnie, – morskich w Elblągu i Fromborku, – lotniczego w Porcie Lotniczym Olsztyn – Mazury w Szymanach, b) budowa, w miarę potrzeb i możliwości, nowych przejść granicznych, w tym: – drogowych: Michałkowo – Żelaznodorożnyj (powiat kętrzyński) oraz Perły – Kryłowo (powiat węgorzewski), – wodnych na rzekach: Węgorapie (powiat gołdapski, gm. Banie Mazurskie) i Łynie w miejscowości Stopki/Ostre Bardo (gm. Sępopol), – pieszego Rapa – Oziersk (gm. Banie Mazurskie).
2) Rozwój oraz poprawa funkcjonowania przejść granicznych: a) przebudowa, rozbudowa lub modernizacja istniejących przejść granicznych, przede wszystkim we Fromborku, Skandawie i Braniewie oraz kontynuacja rozbudowy przejścia w Gronowie, b) budowa terminalu dla odpraw statków handlowych w Elblągu, c) budowa lądowisk dla helikopterów na wybranych przejściach granicznych, d) utrzymanie w dobrym stanie dróg na przejściach granicznych oraz dróg do nich doprowadzających, w tym zwiększanie nośności dróg do wymaganych parametrów (dotyczy przede wszystkim przejścia granicznego w Gołdapi).

7. Infrastruktura techniczna

7.1. Zaopatrzenie w wodę

Województwo warmińsko-mazurskie posiada znaczne zasoby wód użytkowych, których głównym źródłem są zbiorniki wód podziemnych. Szacunkowe zasoby wód podziemnych w zbiornikach zlokalizowanych na obszarze województwa są wystarczające dla obecnych i perspektywicznych potrzeb województwa, a ich dyspozycyjność wyznaczona wydajnością ujęć, znacznie przewyższa pobór.

1. SPRAWNIE FUNKCJONUJĄCE SYSTEMY ZAOPATRZENIA W WODĘ W CAŁYM WOJEWÓDZTWIE
1) Racjonalne gospodarowanie zasobami wód do celów użytkowych: a) zaopatrzenie w wodę użytkową wyłącznie ze zbiorczych ujęć wód wgłębnych, b) stosowanie zamkniętych obiegów wody w technologiach wodochłonnych, c) optymalizacja lokalizacji i liczby ujęć wód dla racjonalnego korzystania z istniejących zasobów wód podziemnych.

2)	Rozbudowa i modernizacja gminnych systemów zaopatrzenia w wodę: a) intensyfikacja budowy sieci wodociągowych w miastach i na terenach wiejskich w obszarach niedoinwestowanych, b) modernizacje technologii stacji uzdatniania wód w celu poprawy jakości wody, c) wdrażanie nowoczesnych technologii monitoringu i sterowania, w celu efektywnego zarządzania systemami wodociągowymi, d) wymiana rur z azbestocementu na materiały dopuszczone normami, e) rekomenduje się realizację sieci wodociągowej równolegle z siecią kanalizacji sanitarnej.

7.2. Gospodarka ściekowa

W ostatnich latach następowała sukcesywna rozbudowa kanalizacji sanitarnej w oparciu o ustanowione aglomeracje i systemy pozaaglomeracyjne na obszarach miast i gmin. Nadal jednak występuje znaczna różnica stopnia skanalizowania pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi. W celu poprawy jakości życia ludności i stanu środowiska przyrodniczego należy podejmować działania do tworzenia sprawnie funkcjonujących systemów utylizacji ścieków. Brak systemowych rozwiązań gospodarki ściekowej jest istotnym ograniczeniem dla zrównoważonego rozwoju województwa.

1.	SPRAWNIE FUNKCJONUJĄCE SYSTEMY UTYLIZACJI ŚCIEKÓW W OPARCIU O WYSOKOSPRAWNE TECHNOLOGIE W CAŁYM WOJEWÓDZTWIE
1)	Na terenach zurbanizowanych i obszarach objętych formami ochrony przyrody utylizację ścieków należy prowadzić w oparciu o systemy kanalizacji sanitarnej i zbiorcze oczyszczalnie ścieków.
2)	Realizacja systemów kanalizacyjnych w ramach ustanawianych aglomeracji zgodnie z „Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych” (KPOŚK).
3)	Realizacja systemów zbiorczej kanalizacji poza aglomeracjami.
4)	Indywidualne rozwiązania gospodarki ściekowej poza ustanowionymi aglomeracjami mogą być realizowane: – na terenach położonych w bezpośrednich zlewniach jezior mogą być stosowane wyłącznie szczelne zbiorniki bezodpływowe, – na pozostałych terenach, w szczególności przy zabudowie rozproszonej, możliwe jest stosowanie szczelnych zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni ścieków.
5)	W miejscowościach wiejskich oraz w zespołach zabudowy rekreacyjnej rekomenduje się stosowanie zbiorczych oczyszczalni ścieków.
6)	Zorganizowany system dowozu ścieków ze zbiorników bezodpływowych do oczyszczalni ścieków.
7)	Rekomenduje się eliminację zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach objętych zbiorczą siecią kanalizacji sanitarnej.
8)	Ze względu na zagrożenie powodziowe, dla obszaru Żuław niezbędna jest realizacja zbiorczego systemu kanalizacji sanitarnej z odprowadzeniem ścieków do oczyszczalni w Elblągu lub innej zbiorczej wysokosprawnej oczyszczalni ścieków.
9)	Rekomenduje się realizację sieci kanalizacji sanitarnej równolegle z siecią wodociągową.
10)	Rekomenduje się likwidowanie kanalizacji ogólnospławnej na rzecz rozdzielnych systemów kanalizacji sanitarnej i deszczowej.

7.3. Gospodarka gazowa

Mapa 46

Stan gospodarki gazowej w województwie jest zróżnicowany – w centralnej i zachodniej części województwa funkcjonuje rozbudowany system sieci gazowej, a we wschodniej i nadzalewowej brak jest sieci gazu przesyłowego. Brak spięcia gazociągów wysokiego ciśnienia zaopatrujących województwo z systemem gazowym przebiegającym przez województwa: pomorskie, podlaskie oraz kujawsko-pomorskie ma negatywny wpływ na bezpieczeństwo energetyczne województwa. Realizacja wszystkich planowanych inwestycji w regionie zapewni rozwój sieci gazowych oraz częściową dywersyfikację dostaw gazu.

1.	SPÓJNY I SPRAWNIE FUNKCJONUJĄCY SYSTEM PRZESYŁU I DYSTRYBUCJI GAZU ZAPEWNIAJĄCY BEZPIECZEŃSTWO DOSTAW
1)	Zwiększenie dostępności do gazu przesyłowego w obrębie całego województwa:

a) tworzenie połączeń transgranicznych na poziomie wojewódzkim, b) rozbudowa i wzmocnienie systemów przesyłowych i dystrybucyjnych pomiędzy województwami sąsiadującymi oraz w obrębie województwa (obszary wschodnie i północno-zachodnie), w tym połączenie systemów wschód-zachód, c) spierścieniowanie gazociągów dystrybycyjnych wysokiego ciśnienia w zachodnim obszarze województwa (rekomenduje się połączenie Morąg – Ostróda), d) zwiększenie dostępności ludności do gazu przewodowego poprzez budowę i rozbudowę sieci gazowej średniego i niskiego ciśnienia, e) wykorzystanie gazu z łupków, w przypadku podjęcia jego eksploatacji.
2) Budowa europejskich połączeń transgranicznych poprzez realizację gazociągu DN 700 Polska – Litwa w oparciu o europejski Korytarz Północ – Południe (odcinek wschodni).
3) Rozbudowa i wzmocnienie systemu gazociągów przesyłowych i dystrybucyjnych: a) rekomenduje się połączenie systemów gazociągów wysokiego ciśnienia województwa warmińsko-mazurskiego i województwa pomorskiego, b) budowa gazociągów wysokiego ciśnienia relacji: Samborowo – Iława, Bartąg – Grądek – Wadąg, Raczki – Bogaczewo, Szerokopas – Waplewo – Jemiołowo, Jemiołowo – Bartąg, Jemiołowo – Szyldak, Szyldak – Kałduny, Kolnik – Stare Pole (woj. pomorskie) – Elbląg, Uniszki Zawadzkie – Iłowo, Wawrzyny – Redy oraz do terenów przemysłowych w Olsztynie, c) zaopatrzenie w gaz przewodowy miast i gmin, w szczególności: Ełk, Olecko, Pisz, Biała Piska, Mikołajki, Ryn, Pasłęk, Orneta i Jedwabno, d) rekomenduje się zaopatrzenie w gaz przewodowy miast i gmin nadzalewowych: Milejewo, Tolkmicko, Frombork, Braniewo z kierunku Rubno, e) na obszarach dotychczas nie objętych siecią gazową możliwa jest jej budowa i rozbudowa w zależności od zapotrzebowania.

7.4. Elektroenergetyka

Mapa 47

Zaopatrzenie w energię elektryczną województwa odbywa się liniami przesyłowymi najwyższych napięć z elektrowni zlokalizowanych poza granicami województwa. W centralnej i zachodniej części województwa sieć rozdzielcza jest dość dobrze rozwinięta, gorsza sytuacja występuje w części wschodniej. Zapewnienie dostaw energii o odpowiednich parametrach i możliwości przyłączenia nowych źródeł (energia odnawialna) w północno-wschodniej części województwa wymaga niezbędna rozbudowy sieci przesyłowych i rozdzielczych. Realizacja planowanych inwestycji w województwie zapewni podniesienie bezpieczeństwa energetycznego województwa, a także i dywersyfikację źródeł energii.

1. ZWIĘKSZENIE STOPNIA BEZPIECZEŃSTWA ENERGETYCZNEGO WOJEWÓDZTWA
1) Rozbudowa i wzmocnienie elektroenergetycznych systemów przesyłowych w obrębie województwa: – budowa linii 400 kV Olsztyn Mątki – Płock, – modernizacja linii 400 kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki w celu dostosowania do zwiększonych przesyłów mocy, – budowa stacji 400/110 kV Elbląg i wprowadzenie do niej linii 400 kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki, – rozbudowa stacji 400/220/110 kV Olsztyn Mątki, – modernizacja stacji 220/110 kV Olsztyn1, – modernizacja stacji 220/110 kV Ełk1.
2) Rozbudowa i modernizacja elektroenergetycznej sieci rozdzielczej: a) w pierwszej kolejności na obszarach o zmniejszonej pewności zasilania w szczególności na obszarach gmin: Jeziorany, Reszel, Mikołajki i Wielbark, b) zapewnienie co najmniej dwustronnego zasilania w energię elektryczną wszędzie tam, gdzie jest to szczególnie potrzebne (wschodnia część województwa), c) dostosowanie elektroenergetycznego systemu rozdzielczego do wykorzystania energii pochodzącej z różnych źródeł (energia odnawialna).
2. POPRAWA EFEKTYWNOŚCI DOSTAW I ZUŻYCIA ENERGII
1) Modernizacja sieci elektroenergetycznej optymalizująca jej parametry.
2) Wprowadzenie rozwiązań służących efektywności energetycznej regionu.

3) Budowa inteligentnych sieci i układów pomiarowych.

7.5. Odnawialne źródła energii

Produkcja energii ze źródeł odnawialnych (OZE) jest elementem wsparcia dywersyfikacji źródeł energii i zmniejszenia emisji CO_2. Głównym celem polityki przestrzennej w odniesieniu do OZE jest podniesienie efektywności i bezpieczeństwa energetycznego regionu przy uwzględnieniu zrównoważonego rozwoju produkcji energii elektrycznej i ciepła ze źródeł odnawialnych.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wspiera produkcję energii ze źródeł odnawialnych – wiatru, słońca, wody, biomasy, biopłynów, biogazu i geotermii.

1. ZWIĘKSZANIE WYTWARZANIA ENERGII Z OZE
1) Rozwój energetyki z OZE: a) wykorzystanie uwarunkowań środowiska predestynujących województwo do wytwarzania energii w elektrowniach wiatrowych, fotowoltaicznych (solarnych), wodnych, instalacjach wykorzystujących biomasę, biogazy, biopłyny i geotermię, b) w stosunku do wszystkich rodzajów instalacji wykorzystujących energię z OZE preferuje się rozwój instalacji: – małych i mikroinstalacji, – pracujących w układzie kogeneracji, – pracujących w systemie prosumenckim, dających wymierne korzyści ekonomiczne producentom (obniżenie kosztów energetycznych funkcjonowania gospodarstwa) oraz wpływających na poprawę warunków środowiskowych w miejscu produkcji, w tym głównie poprzez zmniejszenie emisji niebezpiecznych dla zdrowia pyłów zawieszonych i tlenków węgla z palenisk domowych, – hybrydowych, c) rozwój klastrów energii.
2) Zasady lokalizowania i rozwoju instalacji wykorzystujących energię z odnawialnych źródeł energii: a) instalacje wykorzystujące energię z OZE mogą być lokalizowane na terenie całego województwa, z uwzględnieniem odpowiednich przepisów odrębnych, b) przyjmuje się zasady rekomendowane do stosowania przy lokalizowaniu instalacji do wytwarzania energii z OZE: – zasada ochrony przyrodniczych struktur przestrzennych, w których ze względu na cechy materialne, funkcjonalne i ekologiczne nie powinny być lokalizowane obiekty budowlane, – zasada ochrony walorów krajobrazowych i kulturowych oraz tożsamości miejsca: ochrona krajobrazów wyróżniających się w przestrzeni województwa, ochrona walorów widokowych kluczowych elementów krajobrazu, za które uznaje się w szczególności: wglądy widokowe, osie widokowe, panoramy widokowe, punkty widokowe oraz strefy wglądu i przedpola ekspozycji obszarów o wysokich walorach krajobrazowych, – zasada ochrony ładu przestrzennego, w tym zasada dobrego sąsiedztwa, polegająca m.in. na: harmonijnym wkomponowaniu planowanego zagospodarowania w istniejące otoczenie z warunkiem utrzymania tradycji miejsca oraz wykluczeniem rozwiązań dysharmonijnych, ograniczenia możliwości wprowadzania obcych krajobrazowo oraz agresywnych elementów i form zagospodarowania przestrzennego, – zasada dobrych praktyk w procesach planistyczno-inwestycyjnych, za co uznaje się przeprowadzenie na etapie ustalania warunków lokalizacji instalacji, badań i analiz w zakresie identyfikacji cech i walorów krajobrazu, obiektów kulturowych (z określeniem przedpól, ekspozycji, panoram widokowych itd.) i zasobów przyrodniczych. Wskazane jest również badanie zjawisk mających wpływ bezpośrednio na człowieka. W tym zakresie analiza powinna uwzględniać również oddziaływanie pola elektrycznego, magnetycznego, elektromagnetycznego jak również wrażenia wzrokowe, kolor, zacienienie, hałas, – zasada ochrony przestrzeni powietrznej kluczowych gatunków ptaków, objętych ochroną strefową,

c) rozwój energetyki wiatrowej:
   - rekomenduje się lokalizację instalacji dużej energetyki wiatrowej[153] poza:
     - obszarami przyrodniczymi prawnie chronionymi,
     - terenami w granicach administracyjnych miast,
     - terenami uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w strefach ochrony A, B, C,

d) rozwój produkcji energii otrzymywanej z biomasy, w tym biogazu i biopłynów, ze szczególnym uwzględnieniem:
   - wykorzystania obszarów rolniczych i leśnych dla produkcji biomasy, biopaliw, biopłynów w sposób zrównoważony, przy zachowaniu różnorodności biologicznej ekosystemów, oraz zapobieganiu degradacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
   - wykorzystania pod uprawy energetyczne gruntów rolnych najniższych klas,
   - wykorzystania do produkcji energii lokalnych zasobów biomasy, w szczególności: biomasy rolniczej oraz pozostałości z produkcji rolniczej, przemysłu rolno-spożywczego i drzewno-meblarskiego,
   - wykorzystania do produkcji energii biogazu uzyskiwanego z biogazowni rolniczych, biogazowni przy oczyszczalniach ścieków i składowiskach odpadów komunalnych,
   - ochrony lasów przed nadmiernym eksploatowaniem w celu pozyskiwania biomasy,

e) rozwój energetyki wodnej w oparciu o istniejące i nowe małe elektrownie wodne,

f) rozwój energetyki solarnej:
   - rekomenduje się lokalizację wielkopowierzchniowych farm fotowoltaicznych poza:
     - obszarami przyrodniczymi prawnie chronionymi,
     - terenami w granicach administracyjnych miast,
     - terenami uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w strefach ochrony A, B, C,
   - lokalizacja wielkopowierzchniowych farm fotowoltaicznych w strefach niezurbanizowanych z uwzględnieniem ochrony warunków zamieszkania ludności, nie powodująca zagrożeń i konfliktów w zakresie środowiska przyrodniczego (ochrona ptaków) i krajobrazu,
   - produkcja energii elektrycznej i cieplnej z instalacji solarnych w budynkach mieszkalnych, użyteczności publicznej, produkcyjnych i innych,

g) wykorzystanie OZE w rozwoju energetyki cieplnej (pompy ciepła i inne technologie).

3) Monitorowanie rozwoju instalacji produkujących energię z odnawialnych źródeł energii na obszarze województwa w celu zapobiegania potencjalnym konfliktom w zakresie zagospodarowania przestrzennego, degradacji przyrody i krajobrazu, pogorszenia jakości życia mieszkańców.

7.6. Ciepłownictwo

Podstawowym paliwem do produkcji energii cieplnej w województwie jest węgiel kamienny (ok. 90%). W niewielkim stopniu wykorzystywane są źródła OZE, w szczególności biomasa. Głównym działaniem w województwie powinno być stworzenie efektywnych systemów ciepłowniczych z możliwością zwiększenia wykorzystania niskoemisyjnych źródeł ciepła (energia z OZE).

1.	SPRAWNIE FUNKCJONUJĄCE, EFEKTYWNE SYSTEMY CIEPŁOWNICZE ORAZ INDYWIDUALNE ZAOPATRZENIE W CIEPŁO
1)	Rozbudowa, modernizacja i wzmocnienie systemów ciepłowniczych w miastach.
2)	Eliminacja wysokoemisyjnych źródeł ciepła oraz stosowanie niskoemisyjnych i zeroemisyjnych technologii grzewczych.
3)	Stosowanie technologii zmniejszających zapotrzebowanie i zużycie energii cieplnej.
4)	Zwiększenie wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii OZE oraz lokalnych surowców energetycznych.
5)	Budowa nowych źródeł ciepła w oparciu o wysokosprawne technologie z wykorzystaniem efektu synergii.

[153] duża energetyka wiatrowa – określenie przyjęte na potrzeby Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego, rozumiane jako instalacja OZE o mocy ponad 200 kW, nie będąca małą instalacją ani mikroinstalacją w rozumieniu ustawy z dnia 20.02.2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2017 r. poz.1148);

7.7. Systemy teleinformatyczne

W województwie w ostatnich latach obserwuje się rozwój obiektów, urządzeń oraz systemów teleinformatycznych; szczególnie zauważalny jest wzrost liczby nadajników BTS (telefonia komórkowa i internet mobilny), LTE i UMTS (szybki, mobilny Internet) oraz rozwój infrastruktury światłowodowej (głównie w miastach). Rozwój systemów i powszechny dostęp jest warunkiem rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

1. INTEGRACJA TELEKOMUNIKACYJNA WOJEWÓDZTWA
1) Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej na obszarze województwa: a) realizacja kablowych sieci teleinformatycznych, zwłaszcza sieci światłowodowych, b) dążenie do doprowadzenia sieci światłowodowych do istniejących budynków mieszkalnych i biurowych, c) rozwój infrastruktury kablowej lub bezprzewodowej na terenach wiejskich, na których niemożliwe jest zbudowanie sieci światłowodowych, d) zapewnienie powszechnego dostępu do internetu o prędkości co najmniej 30 Mb/s do końca 2020 r., e) podjęcie działań mających na celu doprowadzenie do możliwości korzystania z internetu o prędkości co najmniej 100 Mb/s przez przynajmniej 50% społeczeństwa.
2) Rozwój społeczeństwa informacyjnego: a) podejmowanie wszelkich działań mających na celu zwiększenie dostępu do szerokopasmowego internetu bez względu na miejsce zamieszkania, b) przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, c) rozwój wiedzy i umiejętności pozwalających na tworzenie, udostępnianie oraz wykorzystywanie informacji i usług elektronicznych, d) podnoszenie jakości informacji i usług oferowanych w internecie oraz doskonalenie form przekazu, e) wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w gospodarce, w szczególności w dziedzinach: systemy geoinformacyjne, zdigitalizowane bazy danych, elektroniczne systemy danych przestrzennych, elektroniczne systemy nauczania, systemy wspierania nauki, elektroniczne usługi administracji, zdrowia.

7.8. Gospodarka odpadami

Kompleksowe działania w zakresie gospodarowania odpadami powinny uwzględniać zapobieganie powstawaniu odpadów, odzysk surowców, ponowne ich wykorzystanie oraz ograniczanie ich negatywnego wpływu na środowisko.

Nadrzędnym dokumentem, tworzącym generalne ramy i wyznaczającym kierunki gospodarowania odpadami w województwie jest „Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022". W celu zorganizowania gospodarki odpadami komunalnymi w województwie wyodrębnionych zostało 5 Regionów: Północny, Północno-Wschodni, Centralny, Wschodni i Zachodni. W ramach każdego z Regionów wyznaczone zostały instalacje regionalne, które będą zagospodarowywały odpady komunalne wytworzone na terenie poszczególnych Regionów oraz instalacje przewidziane do zastępczej obsługi tych regionów, w przypadku gdy znajdująca się w nich instalacja uległa awarii lub nie może przyjmować odpadów z innych przyczyn.

1. ZINTEGROWANIE I USPRAWNIENIE SYSTEMU GOSPODARKI ODPADAMI W SPOSÓB ZAPEWNIAJĄCY OCHRONĘ ŚRODOWISKA I OCHRONĘ ZDROWIA LUDZI zgodnie z „Planem gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022"
1) Ustala się funkcjonowanie gospodarki odpadami komunalnymi zgodnie z systemem wyodrębnionych Regionów gospodarki odpadami komunalnymi: a) tworzenie regionalnych zakładów gospodarki odpadami wyposażonych w odpowiednie instalacje i urządzenia do przetwarzania odpadów, zgodnie z wymaganiami przepisów ochrony środowiska, b) stosowanie najnowocześniejszych dostępnych technik unieszkodliwiania i odzysku odpadów (technologie BAT),

c) budowa i rozbudowa instalacji przetwarzania odpadów w ramach regionalnych zakładów gospodarki odpadami.
2) Dążenie do zmniejszania negatywnego oddziaływania odpadów na środowisko: a) zmniejszanie masy wszystkich odpadów deponowanych na składowiskach, b) zmniejszanie liczby składowisk odpadów komunalnych oraz zamykanie składowisk nie spełniających i nie będących w stanie dostosować się do wymaganych standardów środowiskowych, c) wyeliminowanie praktyk nielegalnego składowania odpadów, d) rekultywacja zamkniętych składowisk odpadów, e) usuwanie substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, zwłaszcza pcb i azbestu, f) rozwój systemu zbierania odpadów niebezpiecznych ze źródeł rozproszonych, w tym pochodzących ze strumienia odpadów komunalnych.
3) Zapobieganie powstawaniu odpadów oraz racjonalne gospodarowanie odpadami wytworzonymi: a) monitorowanie i ewidencjonowanie rzeczywistych ilości oraz morfologii wytwarzanych odpadów w celu odpowiedniego ich zagospodarowania, b) objęcie zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców, c) dalszy rozwój systemu selektywnego zbierania odpadów, w tym odpadów biodegradowalnych, d) zwiększenie udziału odzysku surowców wtórnych (recykling), energii zawartej w odpadach (w procesach ich przetwarzania) oraz gazu składowiskowego; wskazane jest stosowanie innowacyjnych technik i technologii przetwarzania odpadów, w tym budowa instalacji do odzysku energii z odpadów, e) prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych promujących działania związane z zapobieganiem powstawaniu odpadów oraz właściwe postępowanie z odpadami w szczególności w zakresie ich selektywnego zbierania.

8. Obronność i bezpieczeństwo państwa

Zapewnienie bezpieczeństwa, w tym podnoszenie zdolności obronnej państwa jest jednym z podstawowych warunków rozwoju społeczno-gospodarczego i racjonalnego zagospodarowania przestrzennego województwa. Dla stworzenia warunków do wykonywania zadań przez siły zbrojne wskazane jest równorzędne traktowanie potrzeb rozwoju społeczno-gospodarczego i potrzeb obronności kraju. Wymagania dotyczące obronności i bezpieczeństwa państwa, a przede wszystkim obiekty szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa, granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych, powinny być uwzględniane na wszystkich poziomach planowania i zagospodarowania przestrzennego.

1. ZAPEWNIENIE ODPOWIEDNICH WARUNKÓW PRZESTRZENNYCH DO FUNKCJONOWANIA SYSTEMU OBRONNOŚCI I BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA
1) Dostosowanie struktur przestrzennych do potrzeb obronnych, w kierunku tworzenia systemów otwartych, o dużej samowystarczalności i komplementarności, szczególnie w zakresie komunikacji, łączności i energetyki oraz sieci osadniczej: a) rezerwacja terenów dla celów strategicznych, zapewniających możliwość budowy lub rozbudowy infrastruktury obiektów i baz wojskowych, b) umożliwienie wykorzystania istniejących struktur telekomunikacyjnych do współpracy z systemami telekomunikacyjnymi sojuszniczych sił zbrojnych NATO na terenie województwa, w tym w zakresie dowiązania systemów polowych (mobilnych) do systemów stacjonarnych, c) zapewnienie możliwości podejmowania inwestycji dotyczących linii kolejowych na terenach zamkniętych, d) przeprowadzanie procedury przygotowywania inwestycji z uwzględnieniem: – uzgodnienia z Dowództwem Sił Powietrznych w zakresie warunków technicznych inwestycji realizowanych w zasięgu stref ochronnych ustanowionych dla obiektów Sił Powietrznych, – zgłaszania do Szefostwa Służby Ruchu Lotniczego Sił Zbrojnych RP obiektów budowlanych o wysokości równej i większej 50 m n.p.t. (nad poziom terenu), które uznawane są za przeszkody lotnicze, e) zapewnienie sprawnego funkcjonowania: – dróg i linii kolejowych o znaczeniu obronnym, wzdłuż których zaleca się stosowanie ograniczeń w zakresie wysokości i intensywności zabudowy, pod kątem odporności na zagruzowanie,

– ciągów komunikacyjnych, które mogą być użyte do transportu materiałów niebezpiecznych i zapewniających możliwości w zakresie prowadzenia działań ratowniczych w przypadkach masowego zagrożenia oraz powiązania ich z województwami sąsiednimi, – obiektów infrastruktury krytycznej województwa.
2) Tworzenie warunków dla realizacji przedsięwzięć obronnych związanych z realizacją Programu Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NATO Security Investment Programme, NSIP), poprzez realizację obiektu w Chruścielu.
3) Zapewnienie bezkolizyjnego funkcjonowania terenów zamkniętych: a) uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego lokalizacji obiektów wojskowych oraz aktualizowanie zmian determinowanych sytuacją strategiczno-obronną, b) tworzenie wokół terenów zamkniętych, koniecznych w niektórych przypadkach, stref ochronnych, ze względu na: – oddziaływanie akustyczne, – zagrożenie dla bezpieczeństwa i życia mieszkańców, – ochronę przed inwigilacją i negatywnym oddziaływaniem wrogich sił, – zapewnienie bezpiecznych warunków funkcjonowania obiektów, Obiekty wokół których zasadne jest tworzenie stref ochronnych to: radary, strzelnice, lotniska, magazyny środków niebezpiecznych, c) wskazuje się tereny zamknięte szczególnie ważne dla obronności kraju oraz znaczące w zagospodarowaniu przestrzennym województwa: – kompleksy wojskowe w Chruścielu (gm. Płoskinia), Lipowcu (gm. Szczytno) i Kruklankach (gm. Kruklanki), wokół których ustanowiono strefy ochronne o szerokości 3 km, Ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych „Orzysz” w Bemowie Piskim (gm. Biała Piska), – drogowy odcinek lotniskowy zlokalizowany w gminach Janowo i Wielbark, – tereny zamknięte w Antonowie (gm. Giżycko), Węgorzewie, Olsztynie, Gołdapi, Starych Kiejkutach (gm. Szczytno), Szerokim Borze Piskim (gm. Pisz) i Lidzbarku Warmińskim, posiadające strefy ochronne. Tereny pozostałych kompleksów wojskowych, a także tereny zamknięte kolejowe, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straży Granicznej oraz Komendy Policji nie wymagają ustanowienia stref ochronnych.
4) Wzmocnienie ochrony granicy państwowej, poprzez rozbudowę obecnie funkcjonującego systemu wież obserwacyjnych o nowe obiekty.
5) Zapewnienie dogodnych warunków dla akcji ratunkowych.

IV. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA

Plan zagospodarowania przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna stanowi integralną cześć Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego. Podstawę jego sporządzenia stanowi art. 39 ust. 6 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

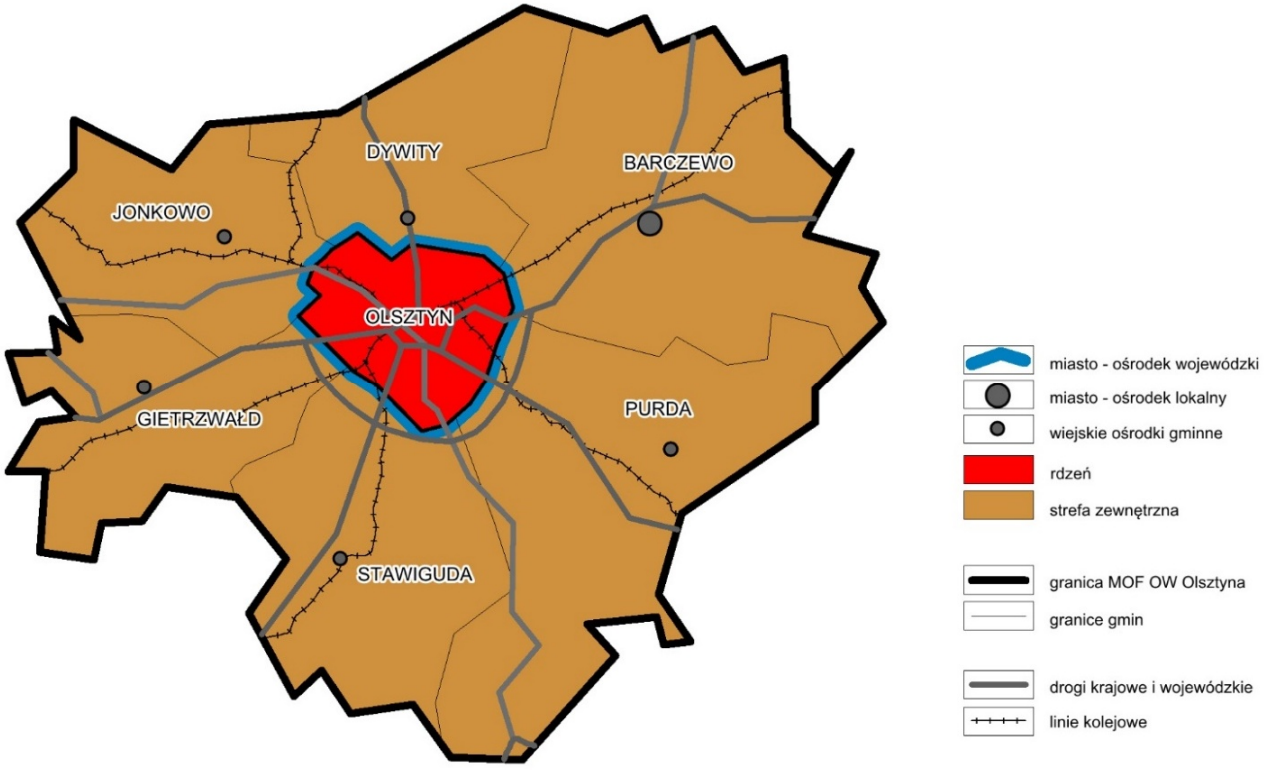
Plan zagospodarowania przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna stanowi element polityki przestrzennej województwa. Część dotyczącą uwarunkowań odniesiono głównie do problematyki integracji obszaru oraz zagadnień związanych ze specyfiką miejskiego obszaru funkcjonalnego. Ocena stanu istniejącego i zachodzących procesów stanowiła podstawę do określenia wizji rozwoju MOF OW Olsztyna oraz nadrzędnych celów służących jej realizacji a także sformułowania kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego.

W odniesieniu do przyjętych kierunków, ustaleń i zasad zagospodarowania Planu MOF OW Olsztyna obowiązuje w całości treść Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.

1. Uwarunkowania rozwoju przestrzennego

Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna (zwany dalej MOF OW Olsztyna, MOF) swoim zasięgiem obejmuje **rdzeń** – miasto Olsztyn oraz **strefę zewnętrzną** – gminy bezpośrednio z nim sąsiadujące: Barczewo, Dywity, Jonkowo, Gietrzwałd, Purda i Stawiguda. Delimitacja MOF OW Olsztyna została przeprowadzona w oparciu o rekomendowane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego opracowanie prof. Śleszyńskiego „Kryteria delimitacji obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich”[154].

Rysunek 54. MOF OW Olsztyna

Źródło: opracowanie własne.

Wyznaczony obszar pokrywa się z zasięgiem terytorialnym Obszaru Strategicznej Interwencji „Aglomeracja Olsztyna” wskazanym w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-

[154] „Kryteria delimitacji Miejskich Obszarów Funkcjonalnych Ośrodków Wojewódzkich”, 2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa;

mazurskiego do roku 2025". W „Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020" (RPO WiM 2014-2020) dla tego obszaru kierowane są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT MOF Olsztyna).

Pojęcie obszaru funkcjonalnego zostało wprowadzone w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030", a dokładnie zdefiniowane i określone w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Ustawa definiuje miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego, jako typ obszaru funkcjonalnego obejmującego miasto, będące siedzibą władz samorządu województwa lub wojewody oraz jego bezpośrednie otoczenie powiązane z nim funkcjonalnie.

Planowanie w obszarach funkcjonalnych stanowi kluczowy element nowej polityki rozwoju, który ukierunkowany jest na wykorzystanie endogenicznych potencjałów rozwojowych terytoriów oraz stworzenie warunków do rozprzestrzeniania się tego rozwoju z silniejszych ośrodków na tereny sąsiadujące, a nawet na całe regiony. Dokumentami krajowymi przedstawiającymi ramy rozwoju polityki regionalnej są „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030" (KPZK 2030) oraz „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie" (KSRR).

W KPZK 2030 miejski obszar funkcjonalny definiowany jest jako układ osadniczy ciągły przestrzennie złożony z odrębnych jednostek administracyjnych, który obejmuje zwarty obszar miejski oraz powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną. Celem wyznaczenia miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego jest wzmacnianie jego funkcji metropolitalnych dla zapewnienia bardziej równomiernego rozwoju kraju, opierającego się na policentrycznej sieci głównych miast Polski. Dla miejskich obszarów funkcjonalnych KPZK 2030 zakłada następujące kierunki działań: wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych, intensyfikację powiązań funkcjonalnych między głównymi węzłami sieci osadniczej w układzie krajowym i międzynarodowym, integrację obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich oraz wzmocnienie powiązań wewnątrz obszaru funkcjonalnego. Wsparcie rozwoju funkcji metropolitalnych Olsztyna obejmować ma wzmacnianie i dywersyfikację funkcji gospodarczych, wzmacnianie potencjału badawczo-naukowego, dostosowywanie struktury przestrzennej i funkcjonalnej do potrzeb rozwojowych gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności oraz wspieranie biznesu i nauki. KPZK 2030 przewiduje, iż w perspektywie do 2030 r. Olsztyn wzmocni swoją pozycję w sieci osadniczej; będzie również, wraz ze strefą podmiejską, obszarem o jednym z największych przyrostów liczby ludności. Według wizji określonej w KPZK, zwiększona intensywność powiązań funkcjonalnych spowoduje, że Olsztyn w dalszej perspektywie zyska nowe połączenia między takimi ośrodkami miejskimi jak Białystok, Toruń/Bydgoszcz oraz w kierunku Litwy i Białorusi, jak również możliwość skomunikowania z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej poprzez Elbląg. Sprzyjać temu będzie rozbudowa dróg ekspresowych oraz linii kolejowych przebiegających przez miasto. Ponadto port lotniczy Olsztyn-Mazury w Szymanach umożliwia włączenie Olsztyna do krajowej podstawowej sieci lotnisk.

KSRR również zauważa, że dla Olsztyna ważne będzie wspieranie funkcji metropolitalnych, integracja jego obszaru funkcjonalnego oraz budowa powiązań funkcjonalnych z innymi ośrodkami wojewódzkimi dla zapewnienia bardziej równomiernego rozwoju kraju opartego o policentryczną sieć głównych miast w Polsce. Dokument ten podkreśla konieczność wzmacniania obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, które z uwagi na swoje walory ekonomiczne i społeczne przyciągają zasoby ludzkie z innych obszarów województwa. Istotnym elementem jest integrowanie miejskich obszarów funkcjonalnych (traktowanych jako motory rozwoju kraju i poszczególnych regionów), a także silniejsze budowanie powiązań między miastem a jego otoczeniem przez aktywne przeciwdziałanie marginalizacji najsłabiej rozwijających się obszarów. Dokument zakłada, iż w 2020 roku powiązania między miastami a terenami je otaczającymi będą wzmocnione, co umożliwi rozprzestrzenianie procesów rozwojowych na obszary rozwijające się słabiej. Zwiększony zostanie również terytorialny zasięg oddziaływania ośrodków miejskich przez ich lepszą integrację z terenami otaczającymi.

Uszczegółowione cele, zasady oraz system realizacji przedsięwzięć na obszarach miejskich zostały przedstawione w „Krajowej Polityce Miejskiej 2023", adresowanej do wszystkich polskich miast i ich obszarów funkcjonalnych. Głównym celem strategicznym polityki miejskiej jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców. Dokument określa ośrodki wojewódzkie wraz z ich otoczeniem funkcjonalnym jako

obszary dysponujące największym potencjałem rozwojowym, wskazuje konieczność kształtowania miasta zwartego i przeciwdziałania żywiołowej suburbanizacji.

Odniesienie nowej polityki rozwoju zawartej w ww. dokumentach do poziomu regionalnego zostało uwzględnione w „Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna”[155], przyjętej przez wszystkie gminy MOF OW Olsztyna. Dokument ten ma pomóc samorządom wchodzącym w skład MOF w realizacji działań mających na celu rozwiązywanie ponadlokalnych problemów oraz budowę potencjału społeczno-gospodarczego obszaru. Zgodnie z wizją określoną w dokumencie, MOF Olsztyna ma stać się zintegrowanym i konkurencyjnym krajowym ośrodkiem wzrostu gospodarczego opartym o wielopoziomową współpracę. Głównym celem Strategii jest wzrost krajowej i międzynarodowej konkurencyjności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna, do której dążyć należy poprzez: ochronę i efektywne gospodarowanie zasobami przestrzeni, uporządkowanie przestrzeni publicznych, zwiększenie efektywności energetycznej, podniesienie konkurencyjności i innowacyjności, wzrost jakości usług publicznych, podniesienie jakości komunikacji zbiorowej i transportu drogowego oraz budowę tożsamości miejskiego obszaru funkcjonalnego.

Olsztyn, stolica województwa, pełni istotną rolę w krajowej, jak i regionalnej sieci osadniczej, współtworzy podstawową sieć powiązań funkcjonalnych miast Polski. W mieście następuje koncentracja funkcji o znaczeniu krajowym, w tym niektórych funkcji metropolitalnych. Jako słabszy ośrodek wojewódzki, pozostaje powiązany z większymi ośrodkami metropolitalnymi i jest im podległy funkcjonalnie.

Peryferyjne położenie Olsztyna przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej nie sprzyja jego rozwojowi, a bariery polityczne i administracyjne obniżają rolę i znaczenie miasta. Marginalne położenie względem wiodących miast i regionów Polski wpływa na obniżenie jakości życia mieszkańców, stanowi barierę rozwoju.

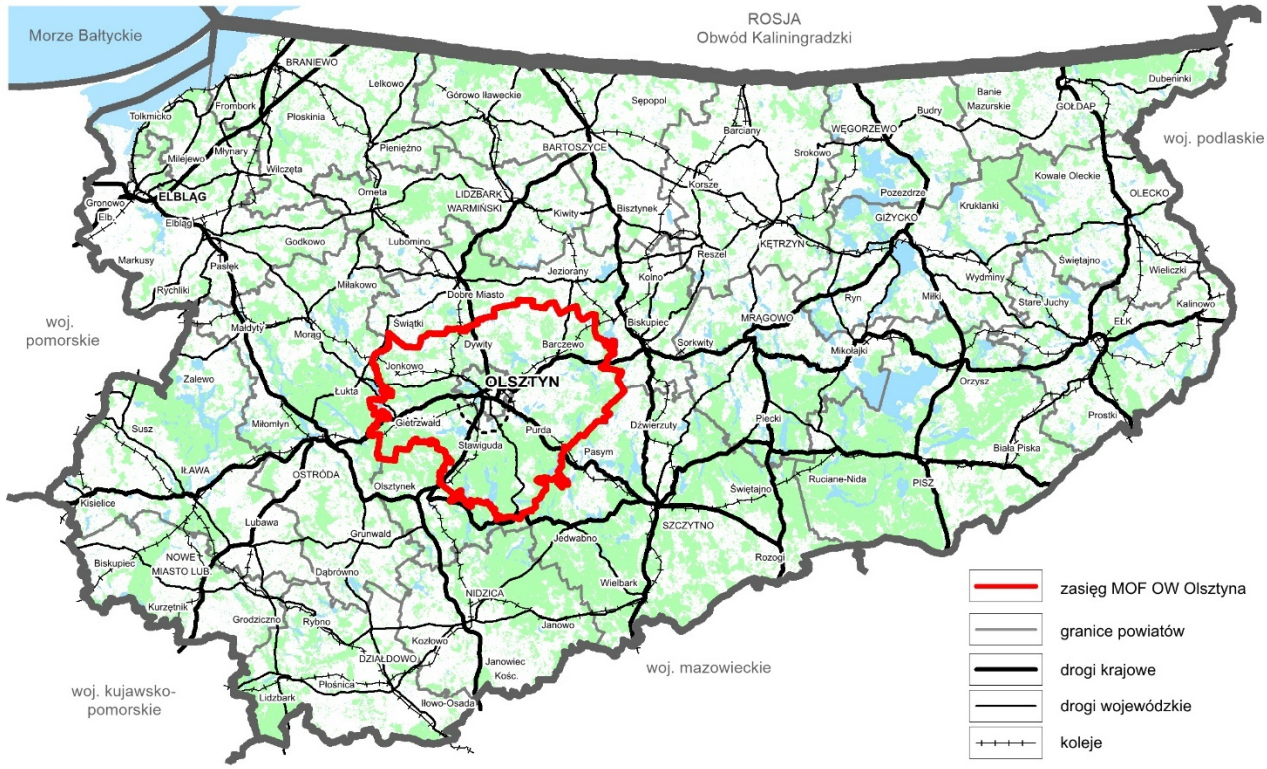
Podejmowane na terenie Olsztyna działania i inwestycje mają zasięg przede wszystkim regionalny, a miasto nie jest wystarczająco silnym ośrodkiem mogącym wesprzeć zaawansowane procesy rozwoju. Olsztyn silnie oddziaływuje na sąsiadujące z nim gminy, stymulując ich rozwój. Funkcje jakie pełni miasto wykraczają poza jego granice administracyjne, a związki funkcjonalne i przestrzenne pomiędzy nim a jego obszarem podmiejskim wzmacniają się, czego przejawem jest m.in. wzrost liczby dojazdów do pracy, szkół, usług. Zjawiskiem negatywnym będącym wynikiem tych procesów jest suburbanizacja.

Pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządów terytorialnych MOF podejmowane są różne formy współpracy i współdziałania. W celu integracji obszaru najważniejsza jest współpraca w zakresie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) realizowanych w ramach RPO WiM 2014-2020. Samorządy zawarły porozumienie międzygminne w sprawie powołania Związku ZIT w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna i przygotowały „Strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych” (Strategia ZIT). Wskazane w Strategii ZIT inwestycje wpływające na zagospodarowanie przestrzenne są głównie związane z budową i rozbudową dróg, rozwojem transportu zbiorowego w Olsztynie i włączeniem społecznym (promowanie równych szans, aktywizacja zawodowa, ułatwienie dostępu do usług zdrowotnych i społecznych). Miasto Olsztyn współpracuje z gminami sąsiednimi w zakresie komunikacji miejskiej. Olsztyńskie autobusy kursują do wybranych miejscowości w gminach Stawiguda, Dywity Gietrzwałd, Barczewo i Purda, w tym szczególnie do tych zlokalizowanych w najbliższym otoczeniu miasta. Współpraca gmin w zakresie gospodarki ściekowej polega na przyłączeniu do systemu kanalizacji Olsztyna osiedli mieszkaniowych położonych przy granicy z miastem w gminach Barczewo, Dywity, Stawiguda a także miasta Barczewo. Gminy współdziałają także w zakresie gospodarki odpadami. Współpraca gmin konieczna będzie również w ramach planowanej inwestycji, ważnej dla gospodarki odpadami w województwie, polegającej na budowie instalacji do termicznego przekształcania odpadów pochodzących z przetworzenia odpadów komunalnych w Olsztynie.

[155] Uchwała Nr XXII/316/16 Rady Miasta Olsztyna z dnia 27 kwietnia 2016 r.;

Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna zlokalizowany jest w centralnej części województwa Rysunek 55. Jego powierzchnia wynosi 1450 km^2 (6% powierzchni województwa). Rdzeń – miasto Olsztyn zajmuje nieco ponad 6% powierzchni MOF (88 km^2). W strefie zewnętrznej największymi powierzchniowo jednostkami są gminy Barczewo (320 km^2) oraz Purda (317 km^2).

Rysunek 55. MOF OW Olsztyna na tle województwa

Źródło: opracowanie własne.

Potencjał ludnościowy

MOF OW Olsztyna posiada znaczący potencjał ludnościowy Rysunek 56, zamieszkiwany jest przez 232,8 tys. osób (16% ludności województwa), z czego 75% to mieszkańcy Olsztyna. W rdzeniu wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 1958 os./km^2, w strefie zewnętrznej 44 os./km^2. Wartość wskaźnika gęstości zaludnienia całego MOF wynosi 160 os./km^2. W strefie zewnętrznej charakterystyczne jest zróżnicowanie wartości wskaźnika. Wartość powyżej 100 os./km^2 odnotowano w obrębach geodezyjnych z miejscowościami dobrze skomunikowanymi z miastem, w jego najbliższym sąsiedztwie, dotyczy to miejscowości: Ostrzeszewo, Wójtowo (gmina Barczewo), Dywity, Kieźliny, Słupy (gmina Dywity), Łupstych (gmina Gietrzwałd), Jonkowo oraz Jaroty (gmina Stawiguda, ze względu na znaczący udział zabudowy wielorodzinnej)[156].

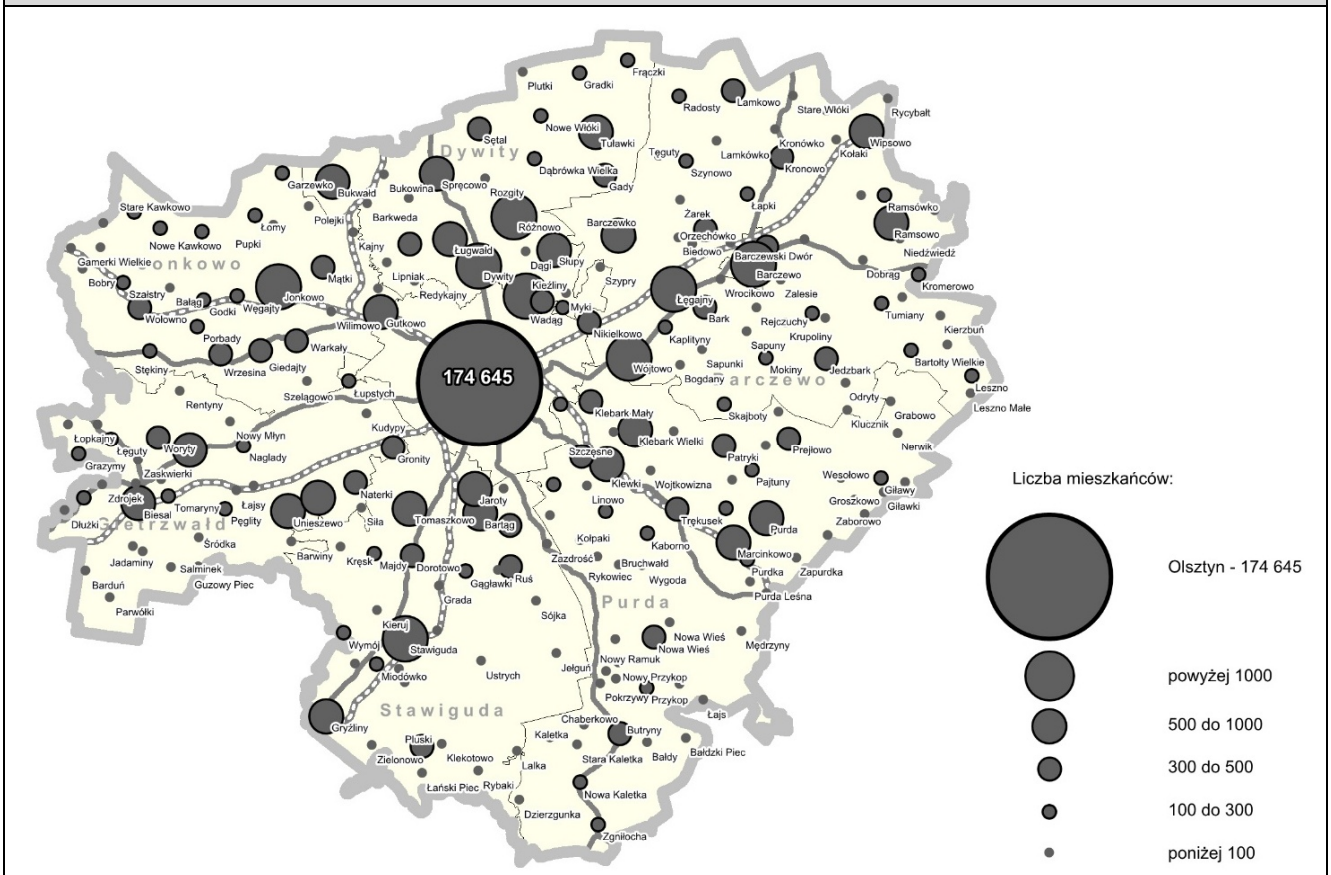
W okresie 2007-2016 liczba ludności MOF powiększyła się o 6608 mieszkańców. W Olsztynie odnotowano nieznaczny spadek (-1,6%), a w strefie zewnętrznej wzrost o 18%. Największy przyrost nastąpił w gminie Stawiguda (56%), a w pozostałych gminach na poziomie 15-20%[157]. Kontynuację tej tendencji potwierdza „Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030”[158], która co prawda przewiduje dalszy wzrost liczby ludności, ale tempo przyrostu zmaleje o połowę. Dla gminy Stawiguda prognozowany jest wzrost liczby mieszkańców powyżej 42% (6 miejsce w kraju pod względem wzrostu liczby mieszkańców). Pomiędzy rdzeniem a strefą zewnętrzną nadal będą zachodzić ruchy migracyjne.

[156] BDL GUS NSP 2011 r.;
[157] BDL GUS 2007-2016 r.;
[158] „Prognoza ludności na lata 2017-2030”, GUS, Warszawa 2017 r.;

Jednym z czynników wpływających na zmiany liczby ludności są migracje. Ubytek ludności w Olsztynie w dużej mierze spowodowany był odpływem (przenoszeniem się) mieszkańców miasta na tereny podmiejskie. W latach 2002-2016 z Olsztyna na tereny gmin strefy zewnętrznej przeniosło się około 14,8 tys. osób (co stanowi połowę ogółu opuszczających miasto), gdzie w tym czasie do miasta z gmin sąsiednich napłynęło 4,6 tys. osób. Najchętniej wybieranym przez mieszkańców Olsztyna kierunkiem przeprowadzek były gminy Stawiguda i Dywity, mniej popularnym miasto Barczewo oraz gmina Gietrzwałd.

W Olsztynie zachodzą zmiany ludnościowe charakterystyczne dla większości miast regionu tj. spadek liczby ludności, obniżający się przyrost naturalny, niekorzystne zmiany struktury wieku ludności. Większym kapitałem rozwojowym odznacza się strefa zewnętrzna MOF, w której zachodzą korzystne zmiany i procesy. Strefa zewnętrzna stanowi zaplecze ludnościowe dla miasta (większe zasoby pracy, potencjał rozrodczy ludności), przez co warunkuje dla całego obszaru MOF OW Olsztyna korzystne procesy rozwojowe.

Rysunek 56. Potencjał ludnościowy MOF OW Olsztyna

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS NSP 2011 r.

Struktura użytkowania gruntów

W strukturze użytkowania gruntów[159] Olsztyna grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią 42,3% powierzchni, grunty leśne 23,8%, użytki rolne 21,6% a grunty pod wodami zajmują 9,6%. W strefie zewnętrznej MOF tereny zabudowane zajmują niewiele ponad 3%, blisko 90% to tereny otwarte (lasy, wody powierzchniowe, użytki rolne, nieużytki), 7% drogi.

W strukturze użytkowania gruntów MOF OW Olsztyna dominują grunty leśne[160] (44%) oraz użytki rolne (40%). Największą lesistością (powyżej 50% powierzchni) wyróżniają się gminy Stawiguda, Purda oraz Gietrzwałd. Gminy o przewadze użytków rolnych (pow. 50%) to Dywity, Jonkowo i Barczewo. Grunty pod

[159] dane statystyczne pochodzą z wewnętrznego opracowania branżowego Biura uwzględniającego lata 2004-2014; uwzględnienie danych za rok 2015 nie wpłynie na ogólne wnioski;
[160] lasy oraz grunty zadrzewione i zakrzewione;

wodami stanowią około 6% powierzchni obszaru; wyróżniają się gminy Stawiguda (14,2%) oraz Olsztyn (9,6% – 11 jezior w granicach administracyjnych miasta). Udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych dla całego obszaru wynosi blisko 6%, a z pominięciem Olsztyna zaledwie 3,6%.

Rozwój terenów podmiejskich, a wraz z nim wzrost liczby ludności na tych terenach, wpływa na zmiany w sposobie użytkowania gruntów. W badanym okresie (2004-2014) w strukturze użytkowania gruntów MOF OW Olsztyna można zaobserwować zmiany w powierzchni poszczególnych kategorii gruntów. W stosunku do 2004 roku nastąpił wzrost powierzchni gruntów zabudowanych i zurbanizowanych oraz gruntów leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych, natomiast spadek dotyczył areałów użytków rolnych. Zmniejszanie się powierzchni gruntów rolnych wynika głównie z przeznaczenia tych terenów pod zabudowę. Ponadto część użytków rolnych (najsłabszych klas) przeznaczono pod zalesienia.

Zmiany w zabudowie w badanym przedziale czasowym (2004-2014) wskazują na przyrost gruntów zabudowanych i zurbanizowanych (tereny mieszkaniowe, inne tereny zabudowane, tereny przemysłowe, zurbanizowane tereny zabudowane oraz tereny wypoczynkowo-rekreacyjne) na terenie gmin otaczających Olszyn o blisko 130%. Największy przyrost dotyczył terenów mieszkaniowych, przybyło 665 ha. Największą dynamikę zmian w powierzchni gruntów mieszkaniowych odnotowano w strefie zewnętrznej MOF: Jonkowo (300%), Purda (285%), Dywity (249%). W Olsztynie natomiast dynamika zmian powierzchni terenów mieszkaniowych jest niewielka, przybyło zaledwie 26 ha (wzrost o 2,8%), co wynika głównie z zagęszczania zabudowy na obszarach już określonych jako mieszkaniowe. W Olsztynie nowopowstająca zabudowa to głównie budynki wielokondygnacyjne, lokalizowane w południowej części (Osiedle Generałów, Jaroty, Pieczewo) oraz przy północno-wschodniej granicy miasta (okolice ul. Bydgoskiej). W Olsztynie realizowane jest również budownictwo plombowe (wypełnianie luk w istniejącej zabudowie) głównie w centrum miasta.

Walory i zasoby środowiska przyrodniczego Mapy 48 i 49

MOF OW Olsztyna położony jest w mezoregionie Pojezierza Olsztyńskiego (makroregion Pojezierza Mazurskiego), charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, licznie występującymi jeziorami oraz dużą lesistością. Istniejące walory i zasoby środowiska przyrodniczego powodują, że zarówno Olsztyn, jak i gminy otaczające są atrakcyjnym miejscem do zamieszkania.

Potencjał przyrodniczy MOF OW Olsztyna oceniany jest jako wysoki. Do najważniejszych struktur przyrodniczych obszaru o randze ponadregionalnej zaliczyć należy duży kompleks leśny Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej zlokalizowany w południowej części oraz doliny Pasłęki, Łyny i Wadąga – Pisy, mające charakter ważnych osi ekologicznych. Obszary o najcenniejszych wartościach przyrodniczych objęte są różnymi formami ochrony przyrody. Obejmują one ponad 58% powierzchni MOF, największy ich udział charakteryzuje gminy: Gietrzwałd, Purda i Stawiguda. W większości obszary te są ze sobą wzajemnie powiązane stanowiąc jeden układ przestrzenny oraz źródło zasilania ekologicznego obszaru. Obszar MOF wpisuje się w sieć regionalnych powiązań przyrodniczych (Regionalny system obszarów przyrodniczych prawnie chronionych, korytarze ekologiczne).

Istotnym zagrożeniem ciągłości tego układu są liniowe elementy infrastruktury technicznej, m.in. powstająca południowa obwodnica Olsztyna, a także realizacja nowej zabudowy. W ostatnich latach przybiera na sile zjawisko suburbanizacji wokół Olsztyna. Jednym ze skutków zachodzących procesów urbanizacyjnych jest utrata i fragmentacja cennych przyrodniczo obszarów zarówno miejskich, jak i podmiejskich. Zjawisko intensywnego, często niekontrolowanego rozwoju osadnictwa powoduje nieodwracalne straty w środowisku przyrodniczym i krajobrazie, a także wpływa na zachwianie zrównoważonego rozwoju funkcji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych. Rozproszona, chaotyczna zabudowa powoduje zanikanie ciągłości podmiejskich systemów przyrodniczych, zmniejszanie terenów otwartych pełniących funkcje rekreacyjne, wyłączanie wysokiej jakości gleb z użytkowania rolniczego, obudowywanie kompleksów leśnych i zbiorników wodnych, obniżanie potencjału przyrodniczego obszarów prawnie chronionych oraz zmniejszanie powierzchni miejskich terenów zieleni. Procesy te utrudniają, a często nawet uniemożliwiają wykreowanie spójnych systemów przyrodniczych.

Problemem MOF jest słaby system powiązań układu przyrodniczego miasta z przyrodniczym układem zewnętrznym. Zauważalna jest już powolna izolacja przyrodnicza miasta. W wielu miejscach presja inwestycyjna pochłania otwartą przestrzeń stanowiącą cenny zasób środowiskowy, która powinna spełniać

głównie funkcje ekologiczne, zarówno po stronie miasta, jak i gmin sąsiadujących. Obszary istotne dla utrzymania ciągłości ekologicznej, zagrożone presją urbanizacyjną przedstawia Rysunek 57.

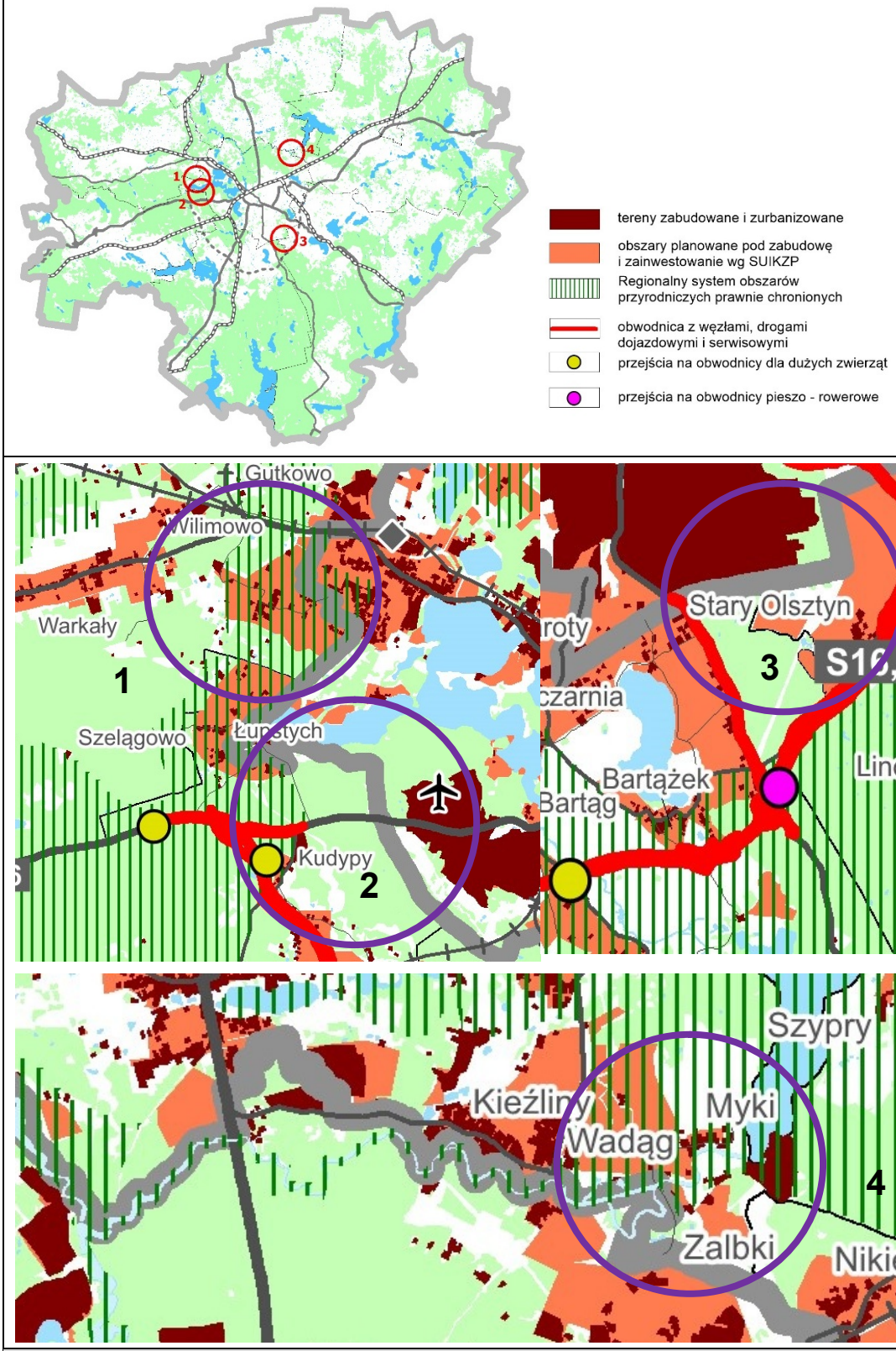
Dla prawidłowego funkcjonowania sieci powiązań konieczne jest, aby elementy układu przyrodniczego miasta, dochodzące do jego granic administracyjnych, miały łączność z otaczającymi terenami i zapewniały powiązania przyrodnicze (w miarę możliwości nie tylko biologicznych, ale również hydrologicznych i klimatycznych) z Regionalnym systemem obszarów przyrodniczych prawnie chronionych. Elementem łącznikowym miasta są rzeki Łyna i Wadąg oraz kompleksy leśne w południowo-zachodniej części miasta.

Miejski system przyrodniczy jest przerywany strefami nieciągłości (słabe ogniwa) Rysunek 58. Znaczną barierą dla ciągu ekologicznego rzeki Łyny jest m.in. obszar śródmiejski oraz zapory na rzece bez przepławek. W procesach zagospodarowania przestrzennego powinno się dążyć do odtworzenia i zachowania pełnej ciągłości strukturalno-funkcjonalnej miejskiego systemu przyrodniczego. Utrzymuje on bowiem równowagę przyrodniczą silnie przekształconych gospodarczo terenów miasta. Ponadto spójny system przyrodniczy ma znaczenie dla kształtowania klimatu miejskiego. Odpowiednie zagospodarowanie i utrzymanie terenów zieleni umożliwia przewietrzanie miasta, przyczynia się do ograniczania efektu „miejskiej wyspy ciepła", wspomaga regulację bilansu gospodarki wodnej oraz redukcję obciążenia systemu odprowadzania wody poprzez zezwolenie na infiltrację wody z opadów. Tereny zieleni mają również wpływ na redukcję hałasu i zanieczyszczeń.

MOF OW Olsztyna cechuje duży potencjał do formowania zielonego pierścienia. Sprzyja temu duży udział terenów otwartych oraz położenie w strefie powiązań przyrodniczych o znaczeniu ponadregionalnym: Regionalny system obszarów przyrodniczych prawnie chronionych, korytarze ekologiczne, system hydrograficzny rzek. Zielony pierścień rozumiany jest jako system terenów otwartych otaczających miasto, którego celem jest ograniczanie rozwoju zabudowy, zapewnienie prawidłowego funkcjonowania i ochrony środowiska przyrodniczego oraz podnoszenie jakości życia mieszkańców MOF OW Olsztyna.

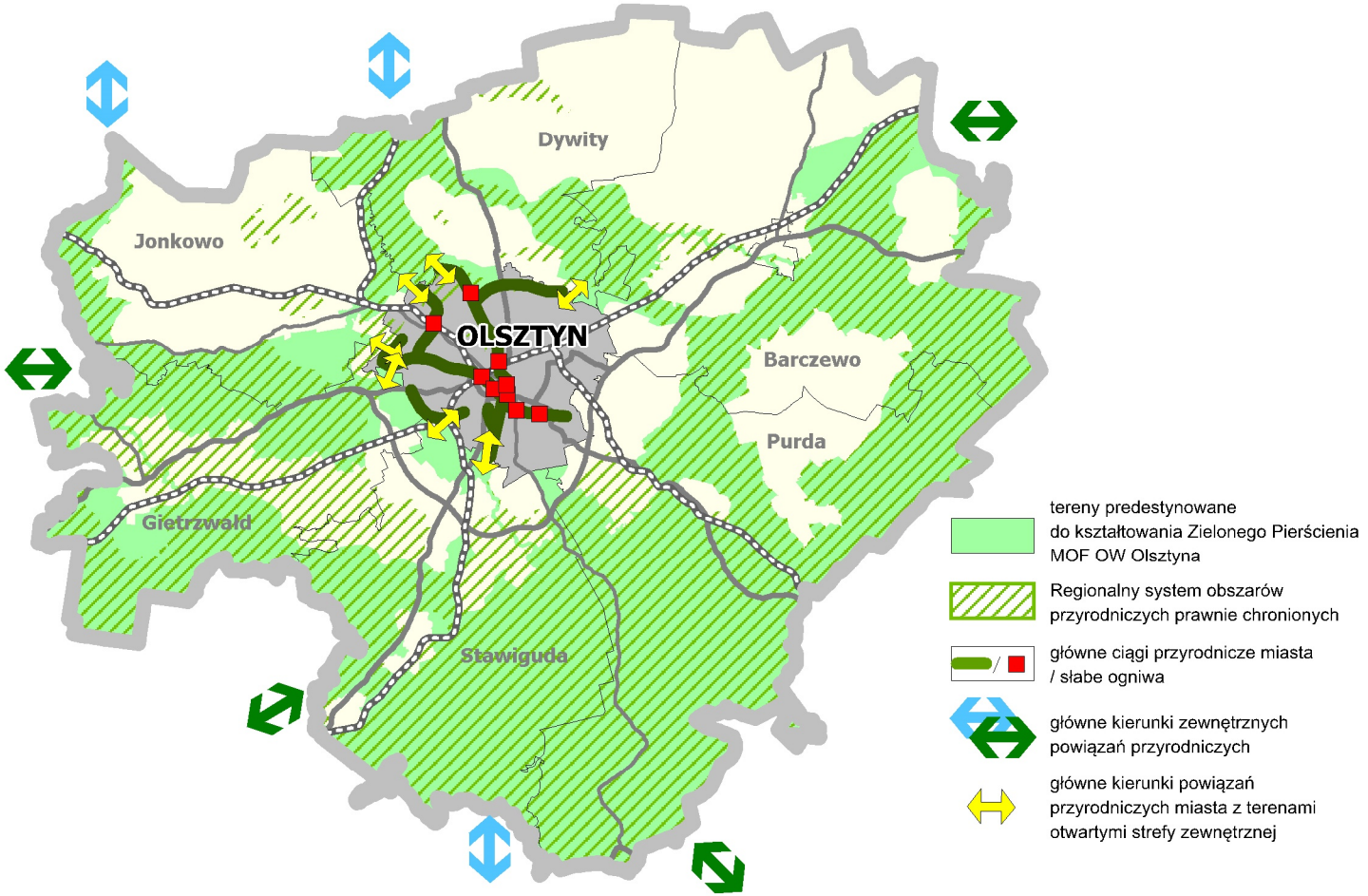
Analiza zasięgów obszarów przyrodniczych prawnie chronionych, przebiegu korytarzy ekologicznych, głównych dolin rzecznych, struktury użytkowania gruntów (tereny otwarte), polityki gmin (wyrażonej w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego) oraz wybranych funkcji rekreacyjnych, pozwoliła na wyznaczenie terenów predestynowanych do kształtowania zielonego pierścienia MOF OW Olsztyna. Są to w przeważającej części tereny otwarte, gdzie największy udział stanowią obszary leśne i zadrzewione (69%), użytki rolne i inne treny (22%) oraz wody powierzchniowe (8%). W wyznaczonej strefie występują pojedyncze wsie oraz rozproszona zabudowa zagrodowa. Tereny predestynowane do kształtowania zielonego pierścienia zajmują ok. 787 km^2, co stanowi ponad 58% powierzchni MOF. Blisko 92% powierzchni tych terenów stanowią obszary przyrodnicze prawnie chronione, głównie obszary chronionego krajobrazu Rysunek 58. Zaproponowany układ ma strukturę klinowo-pierścieniową, pozostaje w łączności funkcjonalnej i przestrzennej z układem przyrodniczym miasta przez co zapewnia względnie optymalne zaplecze do jego funkcjonowania i kształtowania.

Rysunek 57. Miejsca zagrożone przerwaniem ciągłości ekologicznej

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 58. Tereny predestynowane do kształtowania zielonego pierścienia na tle Regionalnego systemu obszarów przyrodniczych prawnie chronionych

Źródło: opracowanie własne.

Krajobraz kulturowy

Wyróżnikiem obszaru są wartości kulturowe, które obok walorów środowiska przyrodniczego decydują o fizjonomii terenów oraz zwiększają ich atrakcyjność. Obszar MOF znajduje się w granicach historycznej Warmii, co wpłynęło na wykształcenie charakterystycznych form zagospodarowania, począwszy od układów osadniczych, poprzez różne formy budownictwa do obiektów małej architektury.

Współczesny układ przestrzeni miejskiej Olsztyna powstał w wyniku połączenia najstarszej części miasta, w tym obszaru Starego Miasta oraz okolicznych wsi m.in.: Dajtki, Gutkowo, Jaroty, Likusy, Łupstych, Ostrzeszewo, Redykajny. Niegdyś wsie, a obecnie osiedla Olsztyna, wyodrębniają się pod względem przestrzennym od struktury Starego Miasta. Stare Miasto cechuje zachowany czytelny historyczny układ przestrzenny, z wyróżniającym się charakterystycznym układem ulic, osiami kompozycyjnymi, osiami widokowymi, panoramami, dominantami architektonicznymi i krajobrazowymi (np. budynki kościołów z wieżami dzwonnymi). Istotnym elementem miejskiego krajobrazu kulturowego są liczne obiekty zabytkowe, w tym: budowle sakralne, budynki mieszkalne i usługowe, obiekty infrastruktury technicznej, cmentarze. Stan zachowania zabytków w Olsztynie jest zróżnicowany. Znaczna część zabytkowej tkanki została objęta pracami rewitalizacyjnymi.

Zagrożeniem dla historycznego układu urbanistycznego oraz jego poszczególnych form jest niewłaściwa ingerencja w krajobraz kulturowy w postaci lokalizacji nowych inwestycji lub remontów istniejącej zabudowy, nienawiązujących do historycznego układu urbanistycznego oraz do tradycyjnych form architektonicznych. Szczególnie negatywnie na historyczny ład przestrzenny może wpłynąć likwidacja dominat architektonicznych i krajobrazowych, osi i kompozycji widokowych oraz panoram, a także niekomponujące się przestrzennie bryły budynków o nieodpowiednich gabarytach i parametrach oraz o źle dobranych detalach i formach architektonicznych (kolorystyka elewacji i pokrycie dachu, materiał).

W obrębie gmin otaczających Olsztyn obserwowany jest zróżnicowany stan zachowania zespołów ruralistycznych, zarówno ze względu na poziom przekształceń układów, jak i stan zachowania zabudowy. Zachodzące w przestrzeni zmiany, związane z zagospodarowaniem przestrzennym, nie pozostają bez wpływu na stan krajobrazu kulturowego, niejednokrotnie przekształcając go bezpowrotnie lub znacząco obniżając jego wartość. Do najważniejszych zjawisk przestrzennych mających wpływ na przekształcenia fizjonomii terenu i zasobów kulturowych obszaru zaliczono:

- Rozwój nowej zabudowy mieszkaniowej (jedno- i wielorodzinnej) w obrębie wsi lub w sąsiedztwie na terenach wyłączonych z użytkowania rolnego. Zwykle nowa zabudowa, zwłaszcza w formie osiedli, nie ma powiązań funkcjonalnych i przestrzennych z układami ruralistycznymi. Na wrażenie chaosu w krajobrazie ma wpływ nie tylko lokalizacja zabudowy, ale również styl architektoniczny i rozplanowanie działek. Zjawisko to w głównej mierze dotyczy miejscowości i terenów zlokalizowanych w najbliższym sąsiedztwie Olsztyna.
- Uzupełnianie istniejącej zabudowy związane z modernizacją gospodarstw wiejskich i przekształceniami funkcjonalnymi terenów wsi. Zjawisko to dotyczy przede wszystkim miejscowości oddalonych od Olsztyna głównie w gminach Barczewo i Purda.
- Rozwój zabudowy rekreacji indywidulanej w obrębie miejscowości zlokalizowanych na atrakcyjnych krajobrazowo terenach (nad jeziorami) lub w formie kolonii domków letniskowych (z czasem zamienianych na całoroczne budynki o większej kubaturze, stylem nie nawiązujące do otoczenia). Zabudowa ta tworzy autonomiczne zespoły zabudowy obce dla istniejących układów ruralistycznych. Zjawisko charakterystyczne jest dla gmin Stawiguda, Purda, Jonkowo, Gietrzwałd.

W krajobrazie terenów podmiejskich Olsztyna charakterystyczne są również osiedla domów wielorodzinnych budowanych w obrębie dawnych PGR-ów, które stanowią nie tylko dysharmonię w krajobrazie ale również negatywnie wpływają na sferę społeczną. Stan ingerencji w krajobraz jest zróżnicowany na terenie poszczególnych gmin. Dobrze zachowana zabytkowa substancja architektoniczna (budynki mieszkalne i gospodarcze, zieleń przyzagrodowa, obiekty poprzemysłowe, obiekty sakralne), układy ruralistyczne wsi (układ siedlisk, rozplanowanie funkcjonalne, układ drożny, zieleń) oraz walory krajobrazowe (układy rozłogów pól, układy użytków zielonych, otwarcia krajobrazowe, miejsca widokowe, akweny, cieki wodne i kanały z zachowanymi funkcjami) pozwalają na wydzielenie wokół Olsztyna terenów o dobrze

zachowanym krajobrazie kulturowym i substancji zabytkowej, wymagających ochrony i zachowania. Najlepiej zachowane krajobrazowo tereny znajdują się w gminach:

- Purda – okolice Butryn i Nowej Wsi, obszar Giławy – Gąsiorowo, obszar od Purdki w kierunku północnym do Klebarka Wielkiego,
- Barczewo – dolina Pisy od Kierzbunia do ujścia do Wadąga,
- Dywity – dolina Łyny,
- Gietrzwałd – dolina Pasłęki,
- Jonkowo – okolice miejscowości: Łomy, Godki, Stare Kawkowo, Nowe Kawkowo.

Tereny te w znaczącym udziale objęte są formami ochrony (obszary chronionego krajobrazu), co wiąże się ze stosowaniem ograniczeń w zagospodarowywaniu przestrzeni wynikających z przepisów prawa. Charakteryzuje je mniejsza atrakcyjność inwestycyjna, wynikająca głównie z niskiej dostępności komunikacyjnej, niewystarczającego uzbrojenia technicznego poszczególnych wsi, a także położenia w oddaleniu od Olsztyna.

Większość układów ruralistycznych miejscowości wokół Olsztyna została przekształcona lub zmieniona przez realizację nowych osiedli. Wyjątki stanowią wsie m.in.: Brąswałd, Kajny, Bartąg i Ruś, w których zachowały się pierwotne układy ruralistyczne, a nowe inwestycje prowadzone są na zasadzie kontynuacji rozwoju układu. W tych miejscowościach zachowało się również stosunkowo dużo starej, tradycyjnej zabudowy, w tym obiekty zabytkowe o charakterze unikatowym.

Sieć osadnicza Mapa 50

Sieć osadniczą na terenie MOF tworzą miasta Olsztyn i Barczewo oraz 141 miejscowości[161], z których pięć to ośrodki gminne: Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda i Stawiguda. Struktura sieci osadniczej MOF jest specyficzna ze względu na występowanie tylko jednego miasta (poza rdzeniem) oraz z uwagi na rozproszony charakter układu ośrodków osadniczych.

Olsztyn, rdzeń obszaru funkcjonalnego, jest miastem o znaczeniu krajowym, stanowi główny ośrodek rozwojowy w regionie i koncentruje niektóre funkcje metropolitalne. Barczewo, drugie miasto MOF, pełni głównie funkcje o znaczeniu lokalnym, jest podstawowym ośrodkiem obsługi mieszkańców swojej gminy. Miejscowości będące ośrodkami gminnymi pełnią głównie funkcje administracyjne oraz stanowią lokalne ośrodki usługowe. Uzupełnia je sieć wiejskich, lokalnych jednostek osadniczych (136), które w obsłudze obszaru gmin pełnią funkcje ośrodków pomocniczych.

Miejscowości w MOF koncentrują się przede wszystkim wzdłuż głównych dróg oraz na obszarach o stosunkowo wysokim potencjale rekreacyjno-turystycznym (głównie w sąsiedztwie zbiorników wodnych). Szczególnie silne nasycenie ośrodkami osadniczymi charakteryzuje bezpośrednie otoczenie Olsztyna. Wraz ze zwiększaniem się odległości od rdzenia MOF oraz od głównych dróg, sieć osadnicza ma charakter rozproszony, który jest wynikiem specyficznego osadnictwa w formie kolonii poza zwartą zabudową wsi. Niektóre kolonie rozbudowują się w wyniku suburbanizacji, powodując dekoncentrację układu sieci osadniczej. Generuje to problemy związane z dostępnością do transportu publicznego, dojazdami do pracy, szkół i usług oraz powoduje niekorzystne skutki ekonomiczne związane z wyposażeniem zabudowy w sieci infrastruktury technicznej.

Zabudowa w obrębie strefy zewnętrznej MOF jest bardzo zróżnicowana pod względem gęstości, wysokości oraz sposobu zagospodarowania i użytkowania. Zabudowa wysoka (przyjęto minimum 3 kondygnacje naziemne), typowa dla obszarów miejskich, jest zlokalizowana w miejscowościach: Bartąg i Jaroty (gm. Stawiguda) oraz Dywity. Na pozostałych obszarach występuje typowa zabudowa wiejska, o wysokości od 1 do 2 kondygnacji.

Obszary charakteryzujące się największym stopniem urbanizacji oraz gęstością zabudowy, intensywnym ruchem budowlanym zlokalizowane są w najbliższym sąsiedztwie Olsztyna, w obrębie miejscowości: Bartąg, Dywity, Jaroty, Jonkowo, Kieźliny, Ługwałd, Nikielkowo, Różnowo, Tomaszkowo i Wójtowo. Miejscowości te charakteryzuje nasilenie cech miejskich, mieszany typ zabudowy, przy czym dominuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. Występuje również zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna oraz usługowa i produkcyjno-przemysłowa, charakterystyczna dla miast. Udział zabudowy zagrodowej, typowy dla obszarów

[161] miejscowość statystyczna wiejska – zespół kilku miejscowości: wieś, przysiółek, mniejsze miejscowości;

wiejskich, jest niewielki. Stały napływ ludności, postępujący ruch budowlany oraz gęstość zabudowy typowa dla terenów miejskich wpływają na rozwój terenów podmiejskich. Utrata funkcji i charakteru wiejskiego, rozwój podmiejskich osiedli domów jednorodzinnych cechuje również miejscowości: Bartążek, Dorotowo, Giedajty, Gronity, Gutkowo, Klebark Mały, Łupstych, Majdy, Naterki, Ostrzeszewo, Rozgity, Ruś, Sząbruk, Szczęsne, Warkały, Barczewko, Bogdany, Brąswałd, Gady, Kaplityny, Myki, Siła, Słupy, Spręcowo, Trękus, Trękusek i Unieszewo.

Pozostałe jednostki osadnicze w obrębie MOF są typowo wiejskie, gdzie dominuje zabudowa zagrodowa związana z produkcją rolniczą. Zabudowa zagrodowa występuje najczęściej w formie rozproszonej, kolonijnej, niejednokrotnie w postaci pojedynczych siedlisk oddalonych od siebie. Ten typ zabudowy koncentruje się na terenach typowo rolnych, głównie przy zewnętrznej granicy MOF.

Zabudowa rekreacji indywidualnej (letniskowa) zlokalizowana jest na obszarach atrakcyjnych, najczęściej w obrębie terenów leśnych i nad jeziorami m.in. w miejscowościach: Dorotowo, Naterki, Siła, Majdy, Myki, Słupy, Bogdany i Łupstych. Zabudowa usług turystycznych jest zlokalizowana m.in. w: Sile, Naterkach, Tomaszkowie, Dąbrówce Małej, Bogdanach, Pajtuńskim Młynie.

Największa koncentracja usług oraz produkcji i przemysłu charakteryzuje miejscowości Dywity, Jonkowo oraz Stawiguda.

Ośrodki gminne: Dywity i Jonkowo są silnie rozwiniętymi ośrodkami osadniczymi i jedynymi ośrodkami gminnymi wchłoniętymi przez obszar podmiejski. Dywity i Jonkowo pod względem administracyjnym są miejscowościami wiejskimi, natomiast swoim charakterem, sposobem zagospodarowania przypominają małe miasteczka lub dzielnice Olsztyna.

Olsztyn, funkcje metropolitalne

Olsztyn jest głównym ośrodkiem rozwojowym, w którym następuje koncentracja funkcji o znaczeniu krajowym. W strukturze osadniczej kraju jest słabszym ośrodkiem wojewódzkim o znaczeniu krajowym[162]. Nie spełnia kryteriów umożliwiających uznanie go za metropolię, jednak cechuje się występowaniem niektórych funkcji metropolitalnych[163]. Charakteryzuje się stosunkowo wysokim poziomem rozwoju i potencjałem gospodarczym. Jako stolica województwa, koncentruje różnorodne funkcje o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym. Miasto pełni rolę regionalnego ośrodka zarządzania oraz centrum logistycznego służącego obsłudze województwa warmińsko-mazurskiego. Do najważniejszych funkcji metropolitalnych rozwijających się w Olsztynie należą: administracyjna (siedziba administracji państwowej i samorządowej), gospodarcza (Park Naukowo-Technologiczny) edukacyjna i naukowo-badawcza (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Oddział Polskiej Akademii Nauk, instytuty naukowe) oraz kulturalna (teatry, filharmonia, planetarium wraz z obserwatorium). Potencjał akademicki i naukowo-badawczy stanowi szansę na wzmocnienie funkcji metropolitalnych opierających się na umiędzynarodowieniu nauki. Szczególną rolę odgrywa turystka oparta na wykorzystaniu potencjału przyrodniczo-krajobrazowego i wysokiej jeziorności. Turystyka wodna, w tym żeglarska, niesie za sobą możliwość organizowania wydarzeń sportowych i kulturalnych o zasięgu krajowym i międzynarodowym, a także rozwój klastrów produkcyjnych i usługowych.

Olsztyn jest siedzibą administracji rządowej i samorządowej, mieści wyspecjalizowane formy lecznictwa, instytucje kultury, koncentruje liczne obiekty usługowe, handlowe, oświatowe o zasięgu regionalnym. Oferuje miejsca pracy zarówno dla mieszkańców miasta, jak i sąsiadujących terenów. Na terenie Olsztyna funkcjonuje podstrefa Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny. Główny potencjał akademicki i badawczo-rozwojowy związany jest z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim. Duże znaczenie ma działalność Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk oraz Instytutu Rybactwa Śródlądowego im. S. Sakowicza. Ponadto na terenie miasta funkcjonuje kilka szkół wyższych. Olsztyn posiada bogatą ofertę kształcenia ponadgimnazjalnego/ponadpodstawowego skierowaną do mieszkańców miasta, obszarów podmiejskich oraz całego regionu.

[162] KPZK 2030;

[163] zgodnie z literaturą funkcje metropolitalne obejmują centra wiedzy, technologii i badawczo-rozwojowe, usługi wyższego rzędu, centra turystyczno-kulturalne oraz działalności gospodarczej a także ponadprzeciętne zasoby kapitału ludzkiego;

Miasto cechuje się znacznymi sezonowymi wahaniami w strukturze popytu na usługi oraz ich rozwój i dostępność (w okresie wakacyjnym zwiększa się liczba turystów, a w roku akademickim – studentów). Zmieniająca się liczba i struktura demograficzna mieszkańców i użytkowników przestrzeni wpływa na kształtowanie funkcji miasta.

Istotną rolę w kształtowaniu i rozwoju funkcji metropolitalnych odgrywa dostępność komunikacyjna. Położenie miasta na uboczu głównych korytarzy transportowych (paneuropejskich i korytarzy sieci TEN-T) zmniejsza jego konkurencyjność na tle miast o dobrej dostępności zewnętrznej.

Olsztyn z siecią dróg o znaczeniu międzynarodowym łączą drogi krajowe nr S51 (połączenie z S7 /E77/) oraz nr 16, docelowo S16 (połączenie z planowaną S61 /E67/ tzw. Via Baltica), która zaliczana jest do sieci kompleksowej TEN-T. Jej przebudowa do parametrów drogi ekspresowej jest niezbędna dla wzmacniania pozycji miasta i regionu. Ponadto, dla funkcjonowania Olsztyna i jego najbliższego otoczenia niezbędna jest poprawa skomunikowania w kierunku północnym poprzez budowę północnej obwodnicy miasta. Sieć linii kolejowych (państwowych i regionalnych) zapewnia dobre skomunikowanie miasta z resztą kraju, sukcesywna modernizacja poszczególnych linii buduje konkurencyjność transportu kolejowego.

Kształtowaniu funkcji metropolitalnych sprzyjają planowane inwestycje związane z działalnością naukową i badawczo-rozwojową oraz mające na celu popularyzację nauki. Na terenie Olsztyńskiego Parku Naukowo-Technologicznego powstanie nowa siedziba Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk wraz z zapleczem biznesowym skupiająca dotychczas rozproszone obiekty. W 2021 roku planowane jest otwarcie Centrum Popularyzacji Nauki i Innowacji w Olsztynie. Rozwój oparty na kreowaniu potencjału naukowego i innowacyjnego sprzyja kształtowaniu i wzmacnianiu funkcji metropolitalnych.

Warunki mieszkaniowe

Warunki mieszkaniowe w obrębie MOF są zróżnicowane pod względem stanu technicznego budynków, dostępu do infrastruktury technicznej i wyposażenia mieszkań w instalacje sanitarne.

W Olsztynie i Barczewie wszystkie mieszkania są podłączone do wodociągu miejskiego, większość posiada ustęp spłukiwany i łazienkę. W centralne ogrzewanie wyposażonych jest 96% mieszkań w Olsztynie i 85% w Barczewie. Do gazu sieciowego podłączonych jest 80% mieszkań olsztyńskich i tylko 3% mieszkań w Barczewie.

Przeważająca część mieszkań w gminach wiejskich jest wyposażona w wodociąg, ustęp spłukiwany, łazienkę i centralne ogrzewanie. Problemem jest podłączenie do gazu sieciowego, z którego korzysta tylko 8% mieszkań w gminach Jonkowo i Purda. Najwięcej mieszkań w gaz sieciowy było podłączonych w gminie Dywity – 47%.

W gminach wiejskich MOF średnio 95% mieszkań jest zwodociągowanych, 90% wyposażonych w łazienkę, 92% w ustęp spłukiwany i 81% w centralne ogrzewanie. Podłączenie do gazu sieciowego posiada 21% mieszkań[164]. Gmina Stawiguda jest gminą, w której mieszkania są najlepiej wyposażone w instalacje sanitarne (wodociąg – 98%, ustęp spłukiwany – 97%, łazienka – 96%, centralne ogrzewanie – 89%, gaz sieciowy – 33%). Najsłabiej wyposażone w instalacje sanitarne są mieszkania w gminach Jonkowo i Purda.

Blisko 31% mieszkań w Olsztynie jest zlokalizowanych w budynkach wybudowanych przed 1970 rokiem, z czego 5% to budynki sprzed 1918 roku[165]. W strefie zewnętrznej MOF ponad połowa mieszkań zlokalizowana jest w budynkach wybudowanych przed 1970 rokiem, z czego 17% to mieszkania w budynkach ponad stuletnich[166]. Ze względu na wiek większość z tych budynków jest w złym stanie technicznym i wymaga remontu, co przekłada się na pogorszenie jakości warunków mieszkaniowych.

Zasoby mieszkaniowe są niewystarczające dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych. W roku 2011 deficyt mieszkaniowy (różnica pomiędzy liczbą mieszkań w zasobach a liczbą gospodarstw domowych w powiecie olsztyńskim) wynosił blisko 4,5 tys. mieszkań[167].

[164] BDL GUS 2016 r.;
[165] BDL GUS NSP 2011 r.;
[166] *Ibidem;*
[167] *Ibidem*;

Usługi Mapa 51

Olsztyn – główny ośrodek usługowy – z racji funkcji i rangi jaką pełni, zapewnia dostęp do usług wyższego rzędu, wysoce specjalistycznych skierowanych do mieszkańców całego region, jak i do usług podstawowych adresowanych do swoich mieszkańców.

Usługi podstawowe wpływają na jakość życia mieszkańców poszczególnych miast i gmin; zaliczają się do nich m.in. usługi o charakterze społecznym: ochrona zdrowia (przychodnie podstawowej opieki zdrowotnej, apteki, punkty apteczne), kultura (biblioteki, domy kultury, świetlice) oraz oświata i wychowanie (przedszkola, szkoły). Olsztyn charakteryzuje się szeroką ofertą obiektów usługowych, zaspokajając potrzeby mieszkańców. W strefie zewnętrznej MOF obiekty świadczące usługi podstawowe zlokalizowane są głównie w miejscowościach gminnych oraz w wybranych większych wsiach.

Olsztyn cechuje największy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (100%), w gminach otaczających wyróżnia się miasto Barczewo (87%). Średnia wartość wskaźnika dla strefy zewnętrznej wynosi 70%, przy czym w gminach Gietrzwałd i Purda sięga niewiele ponad 50%[168]. Zbliżoną sytuację można zauważyć w przypadku szkół podstawowych. Wskaźnik skolaryzacji[169] określający powszechność nauczania w Olsztynie wynosi 100%. W strefie zewnętrznej średnia wartość wskaźnika wynosi 76%, przy czym najwyższe wartości odnotowuje się w mieście Barczewie 115%, a najniższe na obszarze wiejskim gminy Barczewo (51%) oraz w gminie Purda (58%).

W strefie zewnętrznej zróżnicowana dostępność przedszkoli, wyrażona odsetkiem dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, wynika między innymi z niewystarczającej liczby placówek, korzystania z placówek zlokalizowanych w Olsztynie oraz z powodu nieuczęszczania dzieci do przedszkoli (model rodzin wielopokoleniowych). Natomiast różnice w wartościach wskaźnika związanego z powszechnością nauczania są konsekwencją przede wszystkim uczęszczania dzieci do szkół poza miejscem zamieszkania, głównie do miast Olsztyna i Barczewa. Związane jest to z dojazdami rodziców do pracy w mieście oraz postrzeganiem szkół miejskich jako placówek o lepszym poziomie kształcenia i standardzie.

W Olsztynie funkcjonuje szereg obiektów oferujących podstawowe usługi medyczne, z których korzystają również mieszkańcy sąsiednich gmin, pomimo zapewnionego dostępu do ośrodków zdrowia, aptek/punktów aptecznych na terenie swojego miejsca zamieszkania.

Badania[170] wskazują, że Olsztyn stanowi najważniejszy kierunek przemieszczania się ludności do wybranych usług podstawowych. Blisko 2/3 ludności korzystało z obiektów handlowych i sportowo-rekreacyjnych, a połowa korzystała z usług lekarskich w Olsztynie. Dostępność do szerokiej oferty usług, jakie oferuje Olsztyn, wpływa na wzrost jakości życia jego mieszkańców, jak również mieszkańców strefy zewnętrznej. Dominująca rola Olsztyna w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców wynika w dużej mierze ze słabości ośrodków gminnych jako ośrodków usługowych.

Usługi wyższego rzędu na obszarze MOF koncentrują się w Olsztynie, zaliczają się do nich m.in.: obiekty kultury (teatry, filharmonia, sala widowiskowa), specjalistyczna opieka medyczna, edukacja ponadpodstawowa, szkolnictwo wyższe. Mieszkańcy strefy zewnętrznej MOF, z uwagi na odległość, mają lepszy dostęp do usług wyższego rzędu niż mieszkańcy pozostałych rejonów województwa.

Sfera gospodarcza Mapa 52

Olsztyn jest najważniejszym ośrodkiem gospodarczym w województwie. Charakteryzuje się najwyższym poziomem rozwoju i potencjałem gospodarczym. Występuje tu największe nasycenie instytucjami wspierającymi przedsiębiorczość i rozwój biznesu. Są to między innymi Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego, Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości oraz inkubatory przedsiębiorczości, a także centra badawczo-rozwojowe i ośrodki innowacji w tym m.in.: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk, Instytut Rybactwa Śródlądowego im. S. Sakowicza, Centrum Innowacji

[168] BDL GUS 2016 r.; wskaźnik – odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym;
[169] wskaźnik skolaryzacji – odniesienie liczny uczniów do liczby osób w danym przedziale wiekowym;
[170] Guzik R. i inni, „Dostępność, relacje i powiązania przestrzenne w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Olsztyna", 2016, Kraków;

i Transferu Technologii UWM. Ponadto w bliskim sąsiedztwie Olsztyna, na terenie gminy Jonkowo, zlokalizowane jest Centrum Badawczo-Rozwojowe ELTEL Network Energetyka SA. W mieście działa Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny (wraz z Centrum Transferu Technologii), skupiający przedsiębiorców i instytucje naukowe, którego celem jest wspieranie rozwoju przedsiębiorstw działających w szczególności w branżach innowacyjnych oraz oferujących zaawansowane technologicznie produkty bądź usługi. Na terenie Olsztyna swoje siedziby mają inicjatywy klastrowe m.in.: Klaster Browarów Polskich (Stowarzyszenie Regionalnych Browarów Polskich), Klaster Mazurskie Okna, Klaster Mleczarski oraz Klaster „Razem Cieplej". Członkami klastrów są zarówno firmy produkcyjne i handlowe, jak i jednostki naukowe oraz organizacje przedsiębiorców. Wsparciem dla rozwoju przedsiębiorczości jest Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna. Na terenie MOF OW Olsztyna funkcjonują trzy podstrefy WMSSE: Barczewo, Olsztyn oraz Stawiguda. Podstrefy Olsztyn i Stawiguda posiadają wolne tereny inwestycyjne (Kompleksy Jesienna, Track i Lubelska w podstrefie Olsztyn oraz Kompleksy Olsztyńska, Miodówko, Gryźliny w podstrefie Stawiguda). Firmy znajdujące się na obszarze WMSSE działają na preferencyjnych warunkach; mogą m.in. korzystać z pomocy publicznej w formie zwolnienia z podatku dochodowego. W ramach podstrefy Olsztyn działa m.in. Michelin Polska S.A. Ponadto tereny inwestycyjne na obszarze MOF koncentrują się w strefie przedsiębiorczości m.in. w gminie Dywity (strefa Dywity – Ługwałd) przy drodze krajowej nr 51.

Największą firmą w Olsztynie i jednocześnie jednym z największych inwestorów zagranicznych w Polsce jest Michelin Polska SA.[171]. Do największych pracodawców na obszarze MOF należą firmy z branży przemysłowej, meblarskiej i przetwórczej, a także Uniwersytet Warmińsko-Mazurski oraz jednostki samorządu terytorialnego.

MOF OW Olsztyna cechuje się największą liczbą podmiotów gospodarczych oraz większą dynamiką ich wzrostu w stosunku do pozostałych regionów województwa. Jest to wynik oddziaływania stolicy województwa, przyciągającej inwestycje oraz jej wpływu na rozwój działalności gospodarczej na terenie gmin sąsiadujących.

W 2015 roku podmioty gospodarcze skupione na obszarze MOF stanowiły 24% wszystkich podmiotów w województwie, z czego sam rdzeń skupiał 19% wszystkich podmiotów[172]. W przeciągu badanych lat (2007-2015) liczba podmiotów zarówno w mieście, jak i w strefie zewnętrznej zwiększyła się.

Pomiędzy miastem a gminami otaczającymi uwidocznia się bardzo duża dysproporcja w liczbie podmiotów gospodarczych. Olsztyn charakteryzuje się największym nasyceniem podmiotami gospodarczymi, natomiast w strefie zewnętrznej wyróżniają się gminy Stawiguda i Dywity.

Z uwagi na rangę i funkcje Olsztyna, jako ośrodka wojewódzkiego, pod względem udziału w strukturze gospodarczej wyróżniają się branże związane z obsługą rynku nieruchomości, nauką, techniką i działalnością profesjonalną oraz opieką zdrowotną i pomocą społeczną. Branża turystyczna, pomimo zasobów i walorów obszaru predystynowanych do rozwijania funkcji turystycznych, stanowi działalność uzupełniającą w stosunku do innych branż gospodarki.

Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców MOF w latach 2007-2015 jest większa niż średnio w województwie. W 2015 roku wynosiła 126 podmiotów, przy średniej dla województwa 86. W samym Olsztynie wskaźnik ten wynosił 133 a w strefie zewnętrznej 105. W strukturze wielkościowej dominują podmioty gospodarcze małe, zatrudniające do 9 pracowników (ok. 96%). Ważną rolę na lokalnym rynku pracy pełnią kluczowe zakłady zatrudniające powyżej 250 pracowników. W 2016 roku na obszarze MOF OW Olsztyna funkcjonowały 42 takie zakłady, w tym 34 w Olsztynie, a pozostałe w gminach Barczewo, Dywity, Jonkowo i Purda. Wśród profili prowadzonej działalności pod względem liczebności przeważały podmioty związane z handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów samochodowych włączając motocykle (sekcja G PKD 2007) oraz budownictwem (sekcja F PKD 2007). Ważną rolę odgrywa również działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M PKD 2007) oraz przetwórstwo przemysłowe (sekcja C PKD 2007). Poziom przedsiębiorczości mieszkańców (liczba nowo zarejestrowanych firm na 10 tys. mieszkańców) w 2015 roku był ponadprzeciętny, szczególnie w porównaniu z pozostałymi obszarami województwa (ponad 23% nowych podmiotów zarejestrowano w MOF OW Olsztyna, z czego 18% w Olsztynie). Najwięcej nowo zarejestrowanych podmiotów w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców w roku 2015 odnotowano w gminie Stawiguda.

Olsztyn posiada duże możliwości w zakresie tworzenia i rozwijania tzw. inteligentnych specjalizacji Warmii i Mazur. Lokalizacja ośrodków naukowych oraz potencjału gospodarczego sprzyja rozwojowi

[171] Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Lista Największych Inwestorów Zagranicznych w Polsce, 2015 r.;
[172] GUS BDL 2015 r.;

specjalizacji w zakresie ekonomii wody, żywności wysokiej jakości oraz drewna i meblarstwa. Na terenie MOF działają liczne przedsiębiorstwa prowadzące działalność w branżach powiązanych z inteligentnymi specjalizacjami (IS) województwa. Olsztyn pełni funkcję zaplecza instytucjonalnego wspierającego rozwój tych specjalizacji. W mieście działają instytucje otoczenia biznesu powiązane z IS (m.in. siedziby klastrów) oraz zaplecze badawczo-naukowe (szczególnie dla specjalizacji „Żywność wysokiej jakości"). W ramach poszczególnych IS działają hotele i obiekty z ofertą spa&wellness, przetwórstwo i produkcja ryb i owoców morza, firmy z wielu branż przemysłu rolno-spożywczego, w tym firmy-filie dużych międzynarodowych producentów, producenci różnego rodzaju mebli (także firmy sprzedające swoje towary na rynkach zagranicznych) oraz inne związane z produkcją okien, drzwi i drewna[173]. Potencjał gospodarczy miasta pozytywnie wpływa na rozwój sąsiadujących gmin, zwłaszcza terenów będących w jego najbliższym otoczeniu.

Realizacja nowych inwestycji będzie sprzyjać rozwojowi oraz umożliwi wzrost konkurencyjność MOF OW Olsztyna. Samorządy gmin wskazały tereny inwestycyjne, mogące stanowić istotny potencjał dla rozwoju obszaru. Zaliczają się do nich tereny przeznaczone pod funkcje przemysłowe (produkcyjne), magazynowo-składowe oraz tereny przeznaczone pod funkcje usługowe komercyjne, w tym turystyczne, sportowo-rekreacyjne, logistyczne, handlu i inne. Tereny inwestycyjne, w tym rozumieniu, nie obejmują obszarów przewidzianych pod rozwój osadnictwa (funkcji mieszkaniowych oraz usług podstawowych towarzyszących im, w tym handlu i gastronomii, administracji, oświaty, opieki zdrowotnej, sportu i rekreacji).

Wybrane tereny inwestycyjne obejmują pojedyncze działki bądź kompleksy działek Mapa 52 i koncentrują się przede wszystkim:

- w bezpośrednim sąsiedztwie głównych dróg MOF OW Olsztyna (m.in.: miejscowości Spręcowo, Stawiguda, Gryźliny, Gietrzwałd, Trękusek),
- przy węźle obwodnicy Olsztyn Południe (gmina Stawiguda) oraz na obszarach o dobrej dostępności komunikacyjnej,
- w sąsiedztwie terenów zainwestowanych o funkcji usługowej, przemysłowej bądź podobnych,
- w miastach Olsztyn i Barczewo (głównie na obrzeżach).

Do terenów inwestycyjnych zaliczono również podstrefy Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej zlokalizowane w gminie Stawiguda oraz w miastach Olsztyn i Barczewo.

Gminy MOF poza wskazanymi na mapie terenami inwestycyjnymi dysponują ofertą terenów inwestycyjnych o mniejszych powierzchniach lub o znaczeniu lokalnym. W Olsztynie przeważają tereny o powierzchni poniżej 2 ha, co wynika ze specyfiki miasta i stopnia obecnego zagospodarowania przestrzeni.

Rekreacja i turystyka Mapa 53

Istniejące walory i zasoby środowiska przyrodniczego powodują, że zarówno Olsztyn, jak i gminy otaczające są atrakcyjnym miejscem nie tylko do zamieszkania, ale również dla realizowania funkcji rekreacyjnych czy turystycznych. MOF OW Olsztyna, szczególnie Olsztyn i jego tereny podmiejskie, jest dla jego mieszkańców jednym z najbardziej dostępnych i bardzo atrakcyjnych miejsc krótkiego, codziennego (w tym głównie w czasie weekendu) wypoczynku. Z uwagi na zagospodarowanie turystyczne i ponadlokalne znaczenie wybranych miejsc, obiektów czy atrakcji, miasto pełni także funkcje turystyczne.

Obszar MOF, zwłaszcza w południowej części, charakteryzuje znaczący udział infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Decydują o tym przede wszystkim uwarunkowania przyrodnicze: kompleksy leśne (w tym przylegające bezpośrednio do granic miasta), jeziora i rzeki oraz walory krajobrazowe terenów.

Na terenie MOF OW Olsztyna znajdują się liczne miejsca służące do uprawiania sportów i rekreacji. Najpopularniejszym miejscem jest Centrum Rekreacyjno-Sportowe „Ukiel" w Olsztynie. Są to także m.in. parki linowe i rozrywki aktywnej, stadniny konne, kąpieliska, mini zoo a także wyciąg do nart wodnych nad jeziorem Ukiel w Olsztynie, ośrodek narciarski w Rusi, pole golfowe w Naterkach i arboretum w Kudypach. Ponadto wiele jezior i rzek charakteryzuje się dobrymi warunkami do wędkowania i nurkowania.

Aktywność rekreacyjna (bieganie, spacery, nordic walking, rowery) realizowana jest najczęściej na terenach otwartych w strefie podmiejskiej, poza wyznaczonymi szlakami i trasami, czasem z wykorzystaniem lokalnych dróg. Z takich form rekreacji korzystają głównie mieszkańcy osiedli mieszkaniowych

[173] „Strategia MOF Olsztyna" (Uchwała Nr XXII/316/16 Rady Miasta Olsztyna z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie przyjęcia Strategii ZIT);

zlokalizowanych w północnej i południowej części miasta. Teren MOF OW Olsztyna wyróżnia znaczący udział tras i szlaków, z czego najbardziej popularne są rowerowe oraz piesze. Infrastruktura rowerowa na analizowanym obszarze pełni w obrębie miasta, obok funkcji rekreacyjnej, także ważną funkcję komunikacyjną (dojazdy do pracy, szkół). Natomiast na terenach gmin w strefie zewnętrznej MOF, głównie funkcję rekreacyjno-turystyczną.

System komunikacji rowerowej w Olsztynie[174] tworzą drogi rowerowe oraz trasy rowerowe o łącznej długości blisko 76 km[175]. Uzupełnieniem układu są szlaki piesze wykorzystywane w ruchu rowerowym (Szlak im. Stanisława i Jana Bałdowskich, Szlak Kopernikowski). Istniejący system jest sukcesywnie rozbudowywany o nowe odcinki dróg rowerowych, głównie uzupełniających istniejący układ w celu zapewnienia ciągłości. Jednym z najważniejszych planowanych przedsięwzięć jest tzw. Łynostarda – trasa rowerowa o istotnym potencjale komunikacyjnym oraz rekreacyjno-turystycznym, łącząca osiedle Brzeziny położone w południowej części miasta z Lasem Miejskim na północy. Planowana jest również kontynuacja szlaku pod nazwą Warmińska Łynostrada, jako trasy typowo turystycznej z Olsztyna do Lidzbarka Warmińskiego z podłączeniem do trasy rowerowej Green Velo.

Na obszarach gmin sąsiadujących z Olsztynem wyznaczonych jest kilkanaście gminnych tras rowerowych[176], w większości oznakowanych, o charakterze pętlowym, prowadzonych zwykle przez atrakcyjne przyrodniczo-krajobrazowo i kulturowo tereny. Dodatkowo, przez teren MOF przebiegają liniowe trasy rowerowe o znaczeniu ponadlokalnym (Olsztyn – Babięta, Olsztyn – Stare Jabłonki). Do ważniejszych planowanych inwestycji w zakresie rozwoju komunikacji rowerowej zaliczają się działania (w tym ZIT w RPO WiM 2014-2020) polegające na realizacji dróg rowerowych w ramach budowy lub przebudowy dróg gminnych i powiatowych. Dla obszaru powstała również koncepcja 80-cio km trasy pieszo-rowerowej, tzw. „Warmińska Niteczka", o charakterze rowerowej obwodnicy Olsztyna, łączącej miasto z gminami Barczewo, Dywity, Purda, Stawiguda i Gietrzwałd.

Analiza przebiegu tras i dróg rowerowych wskazuje na niewystarczającą liczbę powiązań miejskiego systemu komunikacji rowerowej z gminnymi trasami rowerowymi. Punkty styku stanowią przedłużenia dróg rowerowych w ciągach Alei Piłsudskiego i ul. 5 Brygady Wileńskiej AK oraz trasy rowerowej wzdłuż ul. Płoskiego z trasami rowerowymi w gminie Purda.

W związku z realizacją południowej obwodnicy Olsztyna, istniejące przebiegi tras rowerowych w jej obrębie, będą wymagały zmian z uwzględnieniem planowanych przejść pieszych, dróg serwisowych czy przejść drogowych. Dotyczy to tras w gminach: Gietrzwałd (Olsztyn – Stare Jabłonki), Stawiguda (Gościniec Niborski: Bartąg – Napiwoda, niebieski: Stawiguda – Olsztyn Jaroty) i Purda (zielony: Olsztyn – Babięta, czerwony: Olsztyn – Łajs, zielony: Olsztyn – Butryny, żółty: Olsztyn – Zgniłocha, projektowana „Warmińska Niteczka").

Olsztyn jest jednym z głównych ośrodków obsługi ruchu turystycznego województwa i najważniejszym ośrodkiem w MOF. Wyróżnia go nie tylko udział obiektów bazy noclegowej i infrastruktury turystycznej, ale również znaczące nasycenie atrakcjami turystycznymi (obiekty zabytkowe, imprezy i wydarzenia artystyczne, kulturalne, sportowe o randze ponadregionalnej). Skupiona jest tu także baza sportowo-rekreacyjna, z której mogą korzystać turyści i mieszkańcy całego obszaru MOF.

Na terenie MOF zlokalizowanych jest ok. 8,4 tys. miejsc noclegowych (21% miejsc noclegowych w regionie[177]), z czego w Olsztynie 5,7 tys. i w strefie zewnętrznej 2,7 tys., o zróżnicowanym standardzie. Wyróżnikiem obszaru są obiekty hotelowe o podwyższonym standardzie (4 i 5 gwiazdkowe) zlokalizowane w Olsztynie (3) oraz na terenach gmin Stawiguda (2), Gietrzwałd (1) i Barczewo (1).

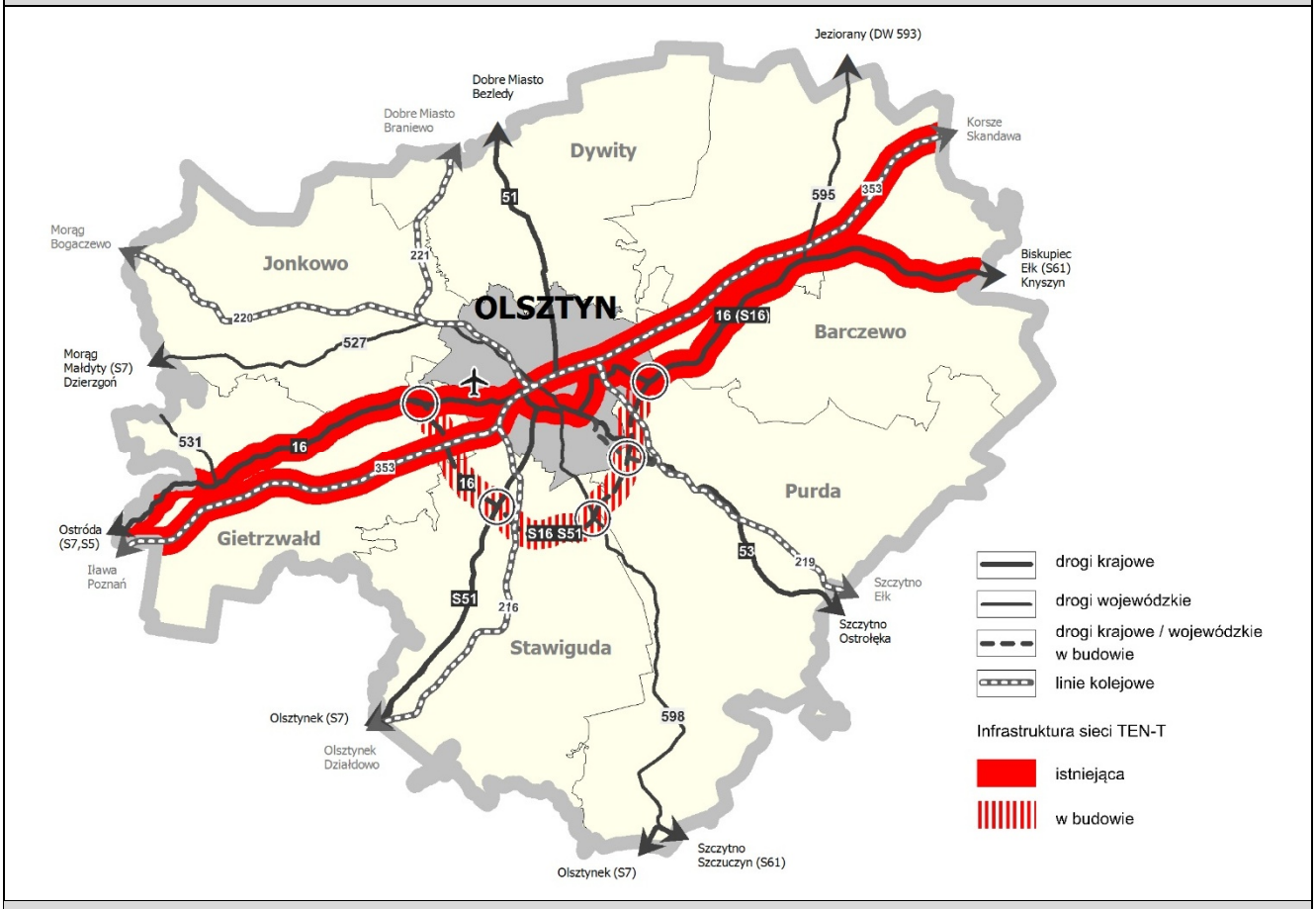
Z uwagi na sposób zagospodarowania oraz ochronę środowiska i walorów krajobrazowych, szczególne znaczenie ma zjawisko tzw. „drugich domów", czyli domów całorocznych lub sezonowych służących rekreacji ich właścicieli poza miejscem stałego zamieszkania. Właściciele tych domów często są mieszkańcami Olsztyna lub innych miast spoza MOF OW Olsztyna. Rozwój tego zjawiska dotyczy głównie atrakcyjnych turystycznie stref w pobliżu jezior.

[174] System komunikacji rowerowej w Olsztynie opracowany na podstawie „Planu mobilności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna do roku 2025", informacji prasowych Urzędu Miasta Olsztyna, Informatora turystycznego „Rowerem i kajakiem przez Olsztyn";
[175] BDL GUS 2016 r.;
[176] gminne szlaki rowerowe opracowane na podstawie danych urzędów gmin, starostwa powiatowego;
[177] BDL GUS 2015 r.;

Infrastruktura komunikacyjna Mapa 54

W sieci międzynarodowych powiązań komunikacyjnych uwidacznia się peryferyzacja obszaru MOF OW Olsztyna. Brakuje w niej bezpośredniego dostępu do paneuropejskich korytarzy transportowych. W najbliższym sąsiedztwie MOF przebiega paneuropejski korytarz nr VI obejmujący drogę krajową nr 7 /E77/ oraz magistralę kolejową nr 9 /E65. Zarówno ww. droga jak i linia kolejowa stanowią infrastrukturę sieci bazowej TEN-T Rysunki 3 i 4. Dostęp do nich z Olsztyna zapewniają drogi krajowe nr 51 i 16 oraz linie kolejowe nr 216 i 353. Przez MOF przebiega infrastruktura sieci kompleksowej, tj. droga krajowa nr 16 i linia kolejowa nr 353 Rysunek 59.

Rysunek 59. Główny układ komunikacyjny MOF OW Olsztyna na tle sieci TEN-T

Źródło: opracowanie własne.

Układ komunikacyjny MOF OW Olsztyna tworzą drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz linie kolejowe i tramwajowe Mapa 54. Drogi krajowe nr 16, 51, 53, 58 i wojewódzkie nr 527, 531, 595, 598 stanowią szkielet drogowych powiązań obszaru z regionem i krajem. Uzupełnia je system dróg powiatowych, gminnych i wewnętrznych służących lokalnym powiązaniom komunikacyjnym.

W Olsztynie krzyżują się drogi krajowe nr 16, 51 i 53. Droga nr 51 w kierunku południowym jest przebudowana do parametrów drogi ekspresowej, umożliwia dostęp do drogi krajowej nr S7 (VI paneuropejski korytarz transportowy oraz korytarz realizacyjny sieci TEN-T Morze Północne – Bałtyk / infrastruktura sieci bazowej), w kierunku północnym stanowi główne powiązanie z przejściem granicznym w Bezledach – to najkrótsza tranzytowa droga z Olsztyna do obwodu kaliningradzkiego (Rosja). To także jedno z ważniejszych powiązań obszaru przygranicznego ze stolicą województwa. Droga nr 16 położona jest w układzie równoleżnikowym i stanowi element sieci kompleksowej TEN-T. W kierunku zachodnim umożliwia dostęp do drogi S7 (Ostróda) oraz do autostrady A1 (Dolna Grupa, woj. kujawsko-pomorskie). W kierunku wschodnim stanowi połączenie z Ełkiem, Augustowem oraz Litwą (Ogrodniki, woj. podlaskie). Umożliwia dostęp do projektowanej drogi S61 (tzw. Via Baltica). Przebudowana do parametrów drogi ekspresowej, zgodnie

z zapisami rozporządzenia[178], będzie głównym połączeniem Olsztyna z Białymstokiem oraz umożliwi dostęp do korytarza Via Carpatia. Droga nr 53 stanowi podstawowe połączenie Olsztyna z portem lotniczym Olsztyn-Mazury w Szymanach. W dalszej odległości umożliwia dojazd do Ostrołęki (woj. mazowieckie).

Długość dróg publicznych[179] MOF OW Olsztyna wynosi około 1,4 tys. km, z czego w Olsztynie 0,25 tys. km, a w strefie zewnętrznej 1,11 tys. km. Gęstość sieci w rdzeniu wynosi 288 km/km^2, a w strefie zewnętrznej 81 km/100 km^2. Wartość wskaźnika dla całego MOF utrzymuje się na poziomie ponad 94 km/100 km^2 i jest zbliżona do średniej krajowej, ale zdecydowanie wyższa niż średnia gęstość dróg dla województwa (55 km/100 km^2). Stan dróg krajowych i wojewódzkich jest bardzo zróżnicowany, sieć tych dróg jest sukcesywnie modernizowana, natomiast stan dróg powiatowych i gminnych został oceniony jako niezadawalający. Realizowane w ramach RPO Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) przyczynią się znacząco do jego poprawy.

Kluczową inwestycją związaną z poprawą transportu drogowego MOF OW Olsztyna jest realizacja południowej obwodnicy Olsztyna (planowane zakończenie inwestycji w 2018 i 2019 roku). Obwodnica przebiegać będzie w ciągu dróg krajowych nr 16 i 51 (w granicach administracyjnych miasta Olsztyna i gmin: Gietrzwałd, Stawiguda, Purda, Barczewo). Będzie drogą o parametrach klasy GP/S o przekroju dwujezdniowym, a jej długość wyniesie 24,7 km.

Obwodnica ma znaczenie dla wyniesienia ruchu tranzytowego z Olsztyna, poprzez przejęcie ruchu z kierunków: zachodniego, wschodniego i południowego. Przyczyni się to do udrożnienia ulic w mieście. Wpłynie także na funkcjonowanie lokalnej komunikacji drogowej w Olsztynie i jego w obszarze podmiejskim.

Dla zwiększenia dostępności do obwodnicy realizowane są jednocześnie inwestycje na drogach dojazdowych do węzłów. Od strony miasta realizowane są m.in: rozbudowa drogi wojewódzkiej 598 oraz ul. Płoskiego leżącej w jej ciągu (dojazd do węzła Olsztyn Jaroty), budowa nowych odcinków ulic: 5 Wileńskiej Brygady AK (dowiązanie do węzła Olsztyn Pieczewo) i ul. Towarowej (dowiązanie do węzła Olsztyn Wschód). Dostępność strefy zewnętrznej MOF do obwodnicy zapewniają drogi serwisowe realizowane wraz z obwodnicą, powiązane z siecią dróg gminnych i powiatowych, których część objęta jest przebudową w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT).

W celu zachowania płynności ruchu z Olsztyna w kierunku obwodnicy niezbędne jest dostosowanie odcinków dróg doprowadzających do węzłów Olsztyn Zachód i Olsztyn Południe do parametrów ulic wylotowych w Olsztynie (ul. Warszawska i Sielska).

Dla prawidłowego funkcjonowania komunikacji w Olsztynie i w jego północnym obszarze podmiejskim znaczenie ma realizacja północnej obwodnicy Olsztyna. Pozwoli ona na kompleksowe rozwiązanie problemów związanych z wyprowadzeniem ruchu zewnętrznego z miasta, tj. na całkowitą eliminację ruchu tranzytowego z układu miejskiego oraz na zmianę rozkładu ruchu lokalnego w dobowych dojazdach wahadłowych.

Po wybudowaniu południowej obwodnicy miasta, droga krajowa nr 51 (w kierunku Dywit i dalej w kierunku przejścia granicznego w Bezledach) na terenie Olsztyna przebiegać będzie ulicami miasta (od ul. Towarowej do al. Wojska Polskiego). Powinno być to rozwiązanie tymczasowe i wymagać będzie dostosowania dróg do odpowiednich parametrów umożliwiających przenoszenie zwiększonego ruchu.

Prace koncepcyjne i studialne nad obwodnicą Olsztyna sięgają lat 90-tych. W pierwszych etapach rozpatrywano obwodnicę okalającą Olsztyn ze wszystkich stron. Analizy przebiegu wykazały, że odcinek w części północno-zachodniej jest najtrudniejszy w realizacji pod względem ekonomicznym i technicznym[180]. Wobec powyższego, dalsze analizy i badania objęły obszar północno-wschodni i południowy. Dla odcinka północno-wschodniego GDDKiA w latach 2006-2009 wskazała kilka wariantów przebiegu drogi, z których jeden został wytypowany do dalszych prac. Proponowany wariant nie uzyskał decyzji środowiskowej, co wstrzymało dalsze prace.

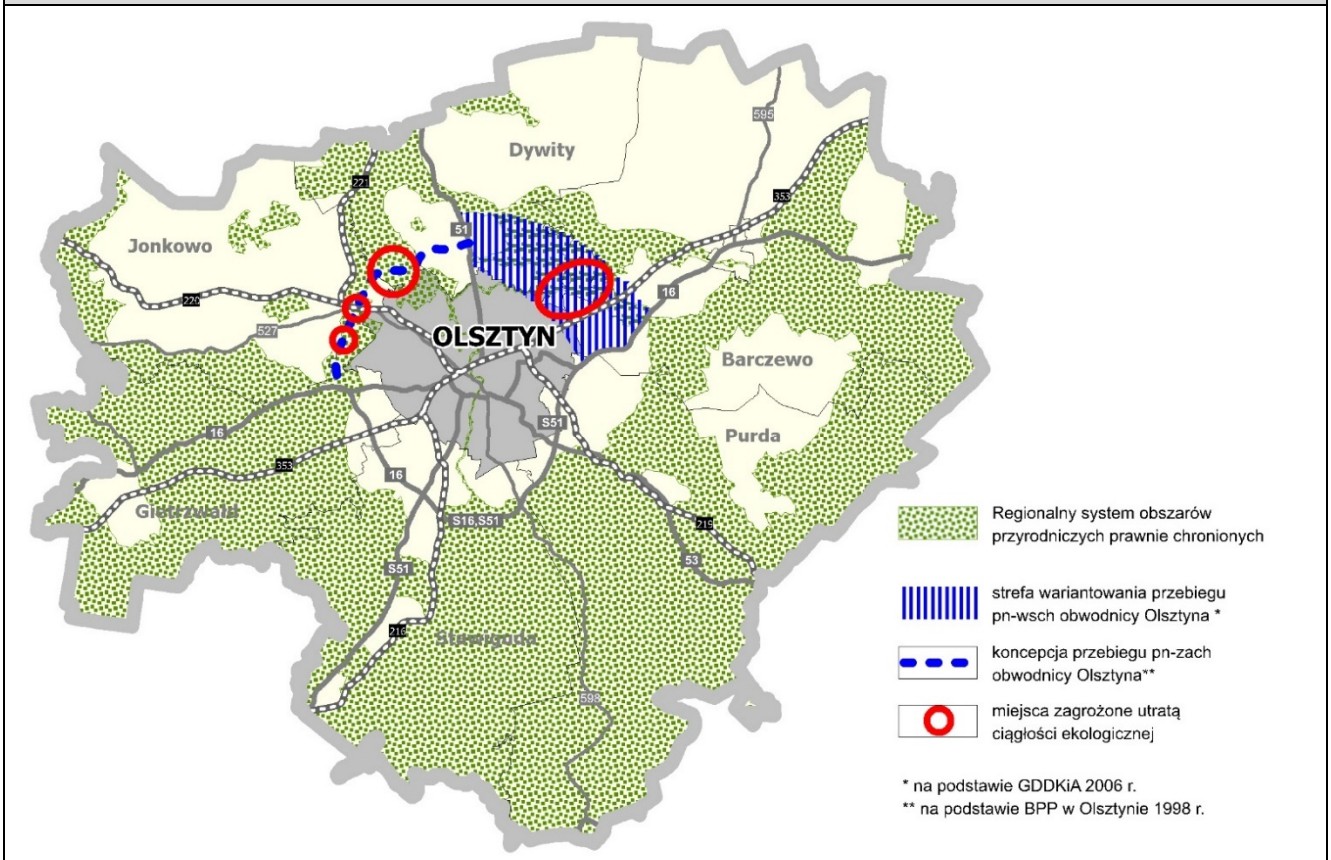
Proponowany przebieg obwodnicy w części północno-zachodniej ze względu na oddziaływania środowiskowe jest mniej korzystny. Obszar cechuje się cennymi zasobami i walorami przyrodniczymi. Znaczna część obszaru objęta jest ochroną prawną (Obszar chronionego krajobrazu Doliny Środkowej Łyny) ponadto tereny te wpisują się w sieć korytarzy ekologicznych. Znaczący udział w zagospodarowaniu gruntów stanowią obszary leśne i zadrzewione. Realizacja inwestycji na tym obszarze spowodowałyby znaczne uciążliwości związane z przecięciem doliny rzeki Łyny, obejmującej starorzecze jak i główne koryto rzeki

[178] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 maja 2004 r. w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 741);
[179] na podstawie danych od zarządców dróg oraz BDL GUS 2016 r.;
[180] Jamroz K. i inni, „Analiza warunków dla realizacji projektu obwodnica Olsztyna", 2004;

Łyny (kanał). Strefa ta stanowi również obszar ważny dla utrzymania ciągłości ekologicznej systemów przyrodniczych miasta.

Realizacja inwestycji w części północno-wschodniej spowoduje mniejszą ingerencję w środowisko. Ochroną objęta jest dolina rzeki Wadąg (Obszar chronionego krajobrazu Doliny Środkowej Łyny). Znaczący udział w strefie wariantowania przebiegu stanowią tereny rolne oraz tereny zurbanizowane (zabudowania mieszkaniowa jednorodzinna). Mieszkańcy tego obszaru biorą udział w codziennych dojazdach do Olsztyna. Realizacja obwodnicy w tej części usprawniłyby również ruch lokalny.

Rysunek 60. Północna obwodnica Olsztyna – koncepcje

Źródło: opracowanie własne.

Do dalszych prac nad obwodnicą północną miasta rekomenduje się podtrzymanie lokalizacji obwodnicy w części północno-wschodniej. Dla realizacji zadania niezbędna jest aktualizacja dotychczasowej dokumentacji oparta na analizach technicznych, środowiskowych i ekonomicznych oraz ścisła współpraca wszystkich zainteresowanych stron, tj. samorządów lokalnych i zarządcy planowanej drogi.

Sieć kolejowa w MOF Olsztyna bazuje na linii nr 353 Poznań Wschód – Skandawa (przejście graniczne z Rosją), która zapewnia połączenie z najważniejszą w regionie, linią magistralną 009 relacji Warszawa Wschodnia Osobowa – Gdańsk Główny. Pozostałe istotne linie kolejowe to: nr 216 Działdowo – Olsztyn Główny, nr 220 Olsztyn Główny – Bogaczewo, 221 Gutkowo – Braniewo (przejście graniczne z Rosją) i 219 Olsztyn Główny – Ełk.

Linia nr 38 umożliwia dojazd do Ełku, gdzie w przyszłości łączyć się będzie z planowanym przebiegiem Rail Baltica. Linia nr 216 (Działdowo – Olsztyn Główny) również stanowi połączenie z magistralą kolejową nr 9 i umożliwia dojazd do Warszawy. Linia nr 219 została zrewitalizowana i razem z odcinkiem linii nr 35 umożliwiają dojazd do portu lotniczego Olsztyn-Mazury w Szymanach. Linia nr 220 (Olsztyn Główny – Bogaczewo) biegnie do Bogaczewa i poprzez linię nr 204 łączy Olsztyn z Elblągiem i Malborkiem, a dalej poprzez linię nr 9 z Gdańskiem. Poprzez linię kolejową nr 221 (Gutkowo – Braniewo) Olsztyn posiada połączenie z kolejowym przejściem granicznym z Rosją. Linie nr 353, 216 i 221 przewidziane są do objęcia inwestycjami, co między innymi, przyczyni się na funkcjonowanie kolei w Olsztynie dzięki planowanej budowie dodatkowych przystanków w mieście.

Miasto Olsztyn jest drugim (po Iławie) najważniejszym węzłem kolejowym w regionie. Przewozy kolejowe realizowane są głównie przez spółkę Przewozy Regionalne, a ich organizatorem jest Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. W Olsztynie zlokalizowane są trzy dworce kolejowe – funkcjonujące: Olsztyn Główny i Olsztyn Zachodni oraz nieczynny obecnie Olsztyn Gutkowo. Dworzec Olsztyn Główny wymaga przebudowy i docelowo będzie pełnił funkcję zintegrowanego węzła przesiadkowego, łączącego komunikację indywidualną (samochodowa, rowerowa), miejską komunikację publiczną (autobusowa, tramwajowa) z kolejowym i autobusowym transportem międzymiastowym.

W Olsztynie zlokalizowane jest lotnisko lokalne oraz dwa lądowiska sanitarne. W Gryźlinach zlokalizowane jest lądowisko samolotowe. Poza obszarem MOF, w kierunku południowo-wschodnim około 60 km od Olsztyna, w Szymanach koło Szczytna funkcjonuje regionalny Port Lotniczy Olsztyn – Mazury.

Wzrost liczby mieszkańców MOF a zwłaszcza w jego strefie zewnętrznej przekłada się na zwiększony ruch na drogach. Dominującym środkiem transportu w dojazdach do pracy i szkół jest samochód. Zwiększająca się liczba samochodów wpływa na przeciążenie układów drogowych, utrudnia przemieszczanie się po mieście, obniża poziom bezpieczeństwa i ma negatywny wpływ na środowisko.

Na obszarze MOF OW Olsztyna funkcjonuje transport publiczny autobusowy oraz kolejowy. Komunikacja transportem publicznym stanowi nieco ponad ¼ dojazdów wahadłowych i jest znacznie częściej wykorzystywana przez uczniów niż osoby pracujące[181].

Transport autobusowy opiera się na lokalnym transporcie zbiorowym (komunikacja miejska) i transporcie publicznym regularnym (organizowanym i realizowanym przez indywidualnych przewoźników). Komunikacja miejska w Olsztynie realizowana jest przez jednostkę miejską (Zarząd Dróg, Zieleni i Transportu) i obejmuje komunikację autobusową i tramwajową. Funkcjonowanie miejskiej komunikacji autobusowej wykracza poza granice miasta Olsztyn, obejmując również miejscowości gmin sąsiednich zlokalizowanych w najbliższym otoczeniu miasta Olsztyna; dociera do: osiedla Zacisze (Bartąg, gmina Stawiguda), Dywit, Kieźlin, Różnowa, Słup, Wadąga, (gmina Dywity), Łupstychu (gmina Gietrzwałd) oraz Klewek i Szczęsnego (gmina Purda). Od połowy 2017 r. na terenie gminy Dywity funkcjonuje komunikacja gminna ułatwiająca mieszkańcom przemieszczanie się w gminie oraz dojazd do Olsztyna. Trzy linie dojazdowe skoordynowane są liniami komunikacji miejskiej Olsztyna[182].

Komunikacja transportem kolejowym w obszarze MOF OW jest wykorzystywana w małym zakresie. Wynika to z liczby połączeń oraz z położenia stacji i przystanków kolejowych; w strefie zewnętrznej MOF dotyczy gmin: Barczewo (Wipsowo, Barczewo, Łęgajny), Purda (Klewki, Marcinkowo), Stawiguda (Bartąg, Gągławki, Stawiguda, Gryźliny), Gietrzwałd (Naterki, Unieszewo, Biesal), Jonkowo (Gamerki Wielkie, Wołowno, Godki, Jonkowo, Gutkowo) i Dywity (Bukwałd/Barkweda).

Największe potoki przewozowe z Olsztyna (natężenie ruchu pasażerskiego w transporcie publicznym drogowym i kolejowym) charakteryzuje kierunki: Barczewo (droga nr 16), Dywity (droga nr 51), Jonkowo (droga nr 527) oraz na linii kolejowej Olsztyn – Iława (linia nr 353)[183].

Obszar MOF OW Olsztyna cechuje bardzo silne zróżnicowanie poziomu dostępności komunikacyjnej (transport publiczny, indywidualny) do Olsztyna. Z przeprowadzonych analiz wynika[184], że jakość dostępności zależy głównie od położenia względem głównych korytarzy transportowych. Dodatkowo wpływ mają również niewystarczająca liczba połączeń, niskiej jakości infrastruktura komunikacyjna i niezadawalający stan taboru. Miejscowości położone peryferyjnie (niewielka liczba mieszkańców) charakteryzuje bardzo słaba infrastruktura drogowa i często brak dostępności w systemie transportu zbiorowego.

Połowa ludności zamieszkującej MOF Olsztyna ma zapewnioną dobrą dostępność do Olsztyna zarówno w transporcie indywidualnym, jak i zbiorowym. Najlepsza charakteryzuje gminy: Barczewo, Stawiguda i Dywity. W szczególności dotyczy to mieszkańców miejscowości położonych przy głównych ciągach komunikacyjnych (przy drogach krajowych i wojewódzkich). Obszary peryferyjne mają dostępność znacznie słabszą. Około 1/3 mieszkańców obszaru mieszka w miejscowościach charakteryzujących się złą dostępnością do Olsztyna, 15% mieszkańców nie ma w ogóle dostępu do transportu publicznego.

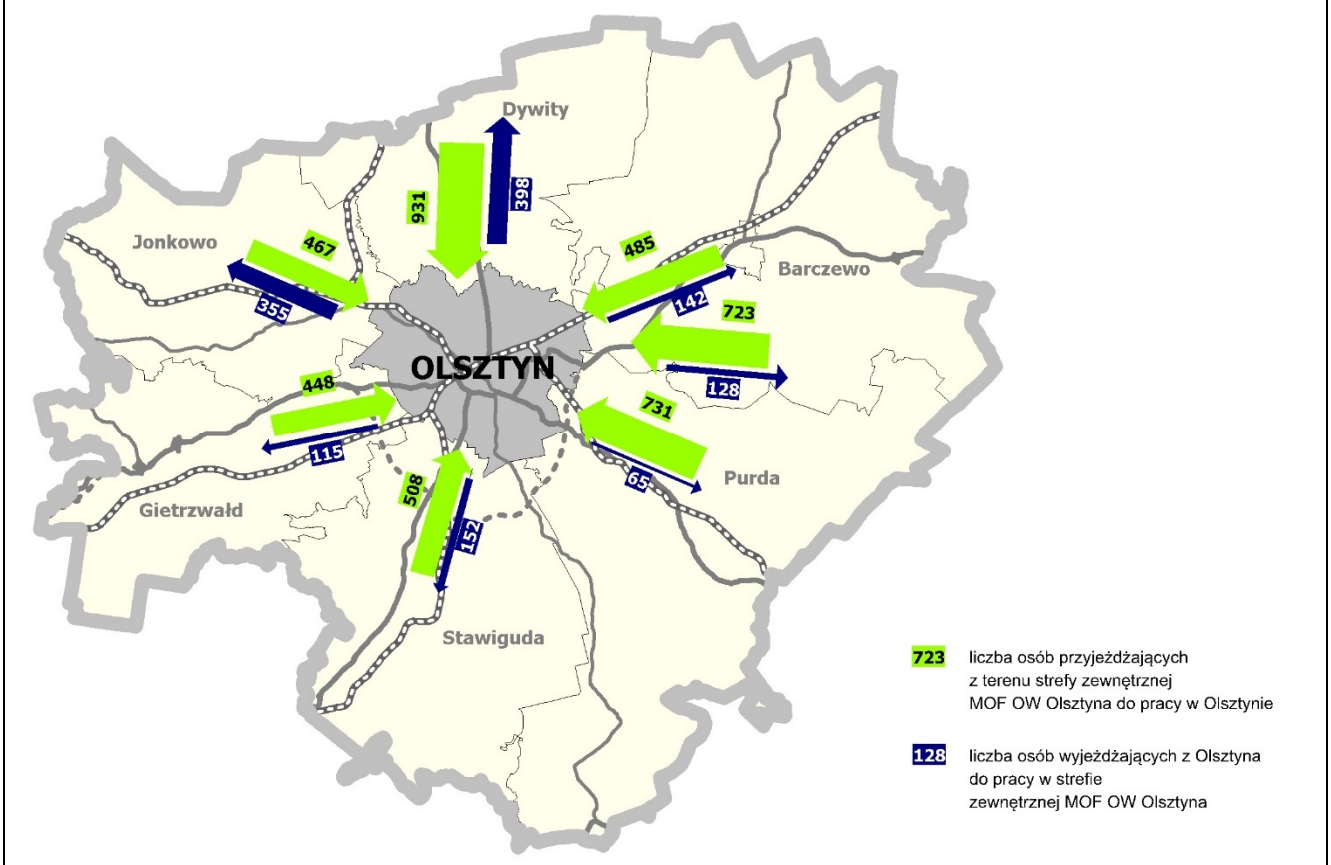
[181] Guzik R. i inni, „Dostępność, relacje i powiązania przestrzenne w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Olsztyna", 2016, Kraków;
[182] http://gminadywity.pl/aktualnosci/1316;
[183] Guzik R. i inni, „Dostępność, relacje i powiązania przestrzenne w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Olsztyna", 2016, Kraków;
[184] *Ibidem;*

Istniejąca sieć dróg zapewnia powiązania wewnętrzne w MOF Olsztyna. Jednak zła jakość infrastruktury (w szczególności dróg niższych kategorii) znacznie obniża dostępność transportową obszaru, w szczególności:

- stanowi czynnik ograniczający powiązania między ośrodkami różnego szczebla, w tym utrudnia dostęp do Olsztyna (ośrodka usług wyższego rzędu, ośrodka codziennych dojazdów do pracy),
- przekłada się na zasięg i jakość funkcjonowania autobusowej komunikacji publicznej,
- wpływa negatywnie na integrację wewnętrzną obszaru,
- obniża jego atrakcyjność inwestycyjną – zarówno dla potencjalnych obszarów usługowych, jak i dla intensywnie rozwijających się obszarów mieszkaniowych,
- wiąże się z problemami społecznymi jak: bezrobocie, niski poziom wykształcenia, niski poziom kapitału społecznego.

Dostępność transportowa pozostaje w ścisłej relacji z dojazdami do pracy, szkół. Przeprowadzone badania[185] wskazują, że wielkość codziennych dojazdów do pracy (2011 r.)[186] i do szkół w MOF (2014 r.) wynosiła co najmniej 12,5 tys. osób, w tym 57% związanych było z dojazdami do pracy. Dojazdy z gmin ze strefy zewnętrznej MOF do Olsztyna stanowią blisko 80% wszystkich migracji wahadłowych związanych z codziennymi dojazdami do pracy. Łącznie z terenu strefy zewnętrznej MOF do pracy w Olsztynie przyjeżdżało 4,3 tys. osób (23% w ogóle przyjeżdżających) Rysunek 61.

Rysunek 61. Dojazdy do pracy w obrębie MOF OW Olsztyna

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS 2011 r.

Najwyższy udział wyjeżdżających do pracy charakteryzuje gminy Dywity, Purda i Barczewo (gmina wiejska), w tym miejscowości zlokalizowane na obszarach podmiejskich. Dane dotyczące wyjazdów z Olsztyna do pracy w gminach strefy zewnętrznej MOF wskazują, że największym zainteresowaniem cechowały się gminy Dywity i Jonkowo.

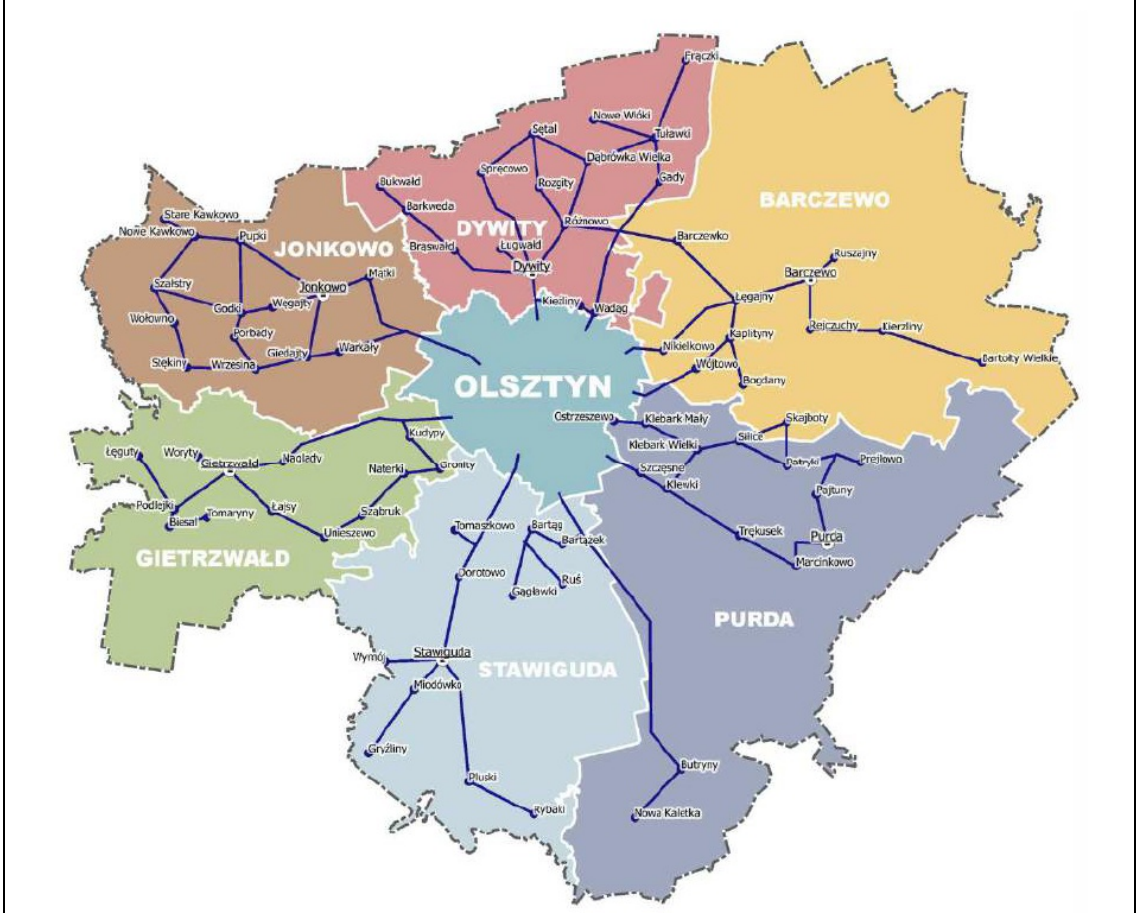
„*Dojazdy do publicznych szkół podstawowych i gimnazjalnych rzadko wykraczały poza granice obwodów szkolnych i domykały się na poziomie każdej z gmin. Wielkość migracji wahadłowych związanych*

[185] Guzik R. i inni, „Dostępność, relacje i powiązania przestrzenne w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Olsztyna", 2016, Kraków;
[186] BDL GUS NSP 2011 r.;

z dojazdami do olsztyńskich szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z obszaru MOF można szacować na około 25% wszystkich migracji wahadłowych. (...) W dojazdach wahadłowych do pracy i szkół dominującym środkiem transportu (ponad 2/3 podróży) był samochód osobowy"[187].

W celu poprawy dostępności transportowej (komunikacja publiczna) na obszarze MOF Olsztyna opracowano „Plan Mobilności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna"[188]. W dokumencie wskazano trzy główne cele strategiczne. Jednym z nich jest podniesienie jakości transportu zbiorowego i komunikacji drogowej. Realizacja tego celu będzie obejmowała między innymi działania związane z integracją systemów transportowych (budowa węzłów przesiadkowych, parkingów przesiadkowych, dostosowanie rozkładów jazdy do zapotrzebowania itp.) oraz poprawę jakości dróg na terenie MOF (budowy i przebudowy dróg wszystkich kategorii).

Rysunek 62. Propozycja sieci połączeń komunikacyjnych

Źródło: „Plan Mobilności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna na lata 2016-2025" na podstawie „Strategii rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Olsztynie do 2027 r.".

W dokumencie zwrócono uwagę na zagadnienie związane z koleją aglomeracyjną i potrzebę jej realizacji w przyszłości. Planowane inwestycje kolejowe zawarte w Krajowym Programie Kolejowym do 2030 roku[189] dotyczące modernizacji linii Olsztyn – Działdowo i rewitalizacji linii Olsztyn – Gutkowo (inwestycja na liście rezerwowej), będą pierwszym elementem kolei aglomeracyjnej. W ramach ww. inwestycji przewidywana jest między innymi budowa terenie miasta na czterech przystanków kolejowych zlokalizowanych na Dajtkach, w Śródmieściu, Redykajnach i w pobliżu Zespołu Szkół Ekonomicznych.

Niezbędne są działania mające na celu rozszerzenie i integrację oferty transportu publicznego Rysunek 62 oraz poprawę jakości świadczonych usług przewozowych (lepszy dostęp do informacji

[187] Guzik R. i inni, „Dostępność, relacje i powiązania przestrzenne w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Olsztyna", 2016, Kraków;
[188] Uchwała Nr XL/693/17 Rady Miasta Olsztyna z dnia 27 września 2017 r.;
[189] Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 144/2016 Rady Ministrów z dnia 23 listopada 2016 r. zmieniającej uchwałę w sprawie ustanowienia „Krajowego Programu Kolejowego do 2023 roku";

pasażerskiej, jakość infrastruktury przystankowej, stan taboru). Ponadto niezbędna jest integracja systemów transportowych oraz stworzenie sieci punktów przesiadkowych i systemu parkingów typu park&ride (P&R), park&bike (P&B).

Infrastruktura techniczna Mapa 54

Wszystkie wiejskie jednostki osadnicze (wsie) są zwodociągowane zbiorczą siecią wodociągową. Źródłem wody są zbiorowe podziemne ujęcia wody. W ujęciach nie występują deficyty wody. Wysoka wydajność tych ujęć zapewnia uzyskiwanie niezbędnych ilości wody.

Gospodarka ściekowa oparta jest głównie o ustanowione aglomeracje: Olsztyn (obejmująca swoim zasięgiem miasto Olsztyn oraz w części obszary miasta Barczewo i gmin: Barczewo, Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda i Stawiguda, działająca w oparciu o centralną miejską oczyszczalnię ścieków „Łyna" w Olsztynie), Stawiguda, Jonkowo, Jedwabno. Uzupełnieniem są gminne systemy kanalizacji sanitarnej odprowadzające ścieki do zbiorczych oczyszczalni ścieków zlokalizowanych w miejscowościach: Gietrzwałd, Biesal, Szałstry, Gągławki, Bartążek, Purda, Klewki, Trękusek, Niedźwiedź, Tuławki i Spręcowo. Miasto Barczewo nie posiada własnej zbiorczej oczyszczalni ścieków. Ścieki z miasta i z części terenu gminy odprowadzane są do oczyszczalni w Olsztynie. Na terenach MOF nieobjętych siecią kanalizacji sanitarnej, występują rozwiązania indywidualne (przydomowe oczyszczalnie ścieków i zbiorniki bezodpływowe).

W Olsztynie 100% ludności korzysta z sieci kanalizacji sanitarnej. W strefie zewnętrznej MOF obserwuje się zróżnicowanie w poszczególnych gminach. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w gminach: Stawiguda (95,2%) i Gietrzwałd (86,6%), najniższą w gminach Purda (42,5%) i Barczewo (36,0%). W gminach wiejskich Dywity i Jonkowo wartość wskaźnika utrzymuje się na poziomie 58%. W mieście Barczewo wskaźnik jest wysoki i wynosi 89,7%[190].

Z uwagi na uwarunkowania ekofizjograficzne obszaru, brak w pełni rozwiązanej gospodarki ściekowej na obszarach wiejskich stanowi zagrożenie dla zasobów przyrodniczych. Szansą na poprawę sytuacji jest zagospodarowanie wytworzonych ścieków komunalnych poprzez budowę systemów zbiorczej kanalizacji sanitarnej i ich utylizację w zbiorczych oczyszczalniach ścieków. W przypadku braku sieci kanalizacji sanitarnej należy utworzyć system dowozu ścieków ze zbiorników bezodpływowych, zapewniający utylizację w oczyszczalni ścieków.

Teren MOF OW Olsztyna zaopatrywany jest w gaz ziemny przewodowy z dystrybucyjnej sieci gazowej wysokiego ciśnienia. Poprzez stacje gazowe wysokiego i średniego ciśnienia zaopatrywane są w gaz przewodowy: miasto Olsztyn i Barczewo oraz częściowo gminy: Stawiguda, Dywity, Jonkowo, Barczewo, Purda i Gietrzwałd. Rysunek 63.

Stopień zgazyfikowania[191] Olsztyna wynosi 80,2%. W strefie zewnętrznej poziom zgazyfikowania jest zróżnicowany. Najwyższe wartości wskaźnika charakteryzują gminy Dywity (49,0%) i Stawiguda (32,9%). W pozostałych gminach wartość wskaźnika jest znacznie niższa: Gietrzwałd (19,5%), Barczewo – obszar wiejski (13,1%), Jonkowo (10,9%) i Purda (9,5%). W mieście Barczewo wskaźnik wynosi 12,6%[192]. Operator gazowy planuje rozbudowę sieci gazowej średniego ciśnienia w gminach Purda, Gietrzwałd i Dywity.

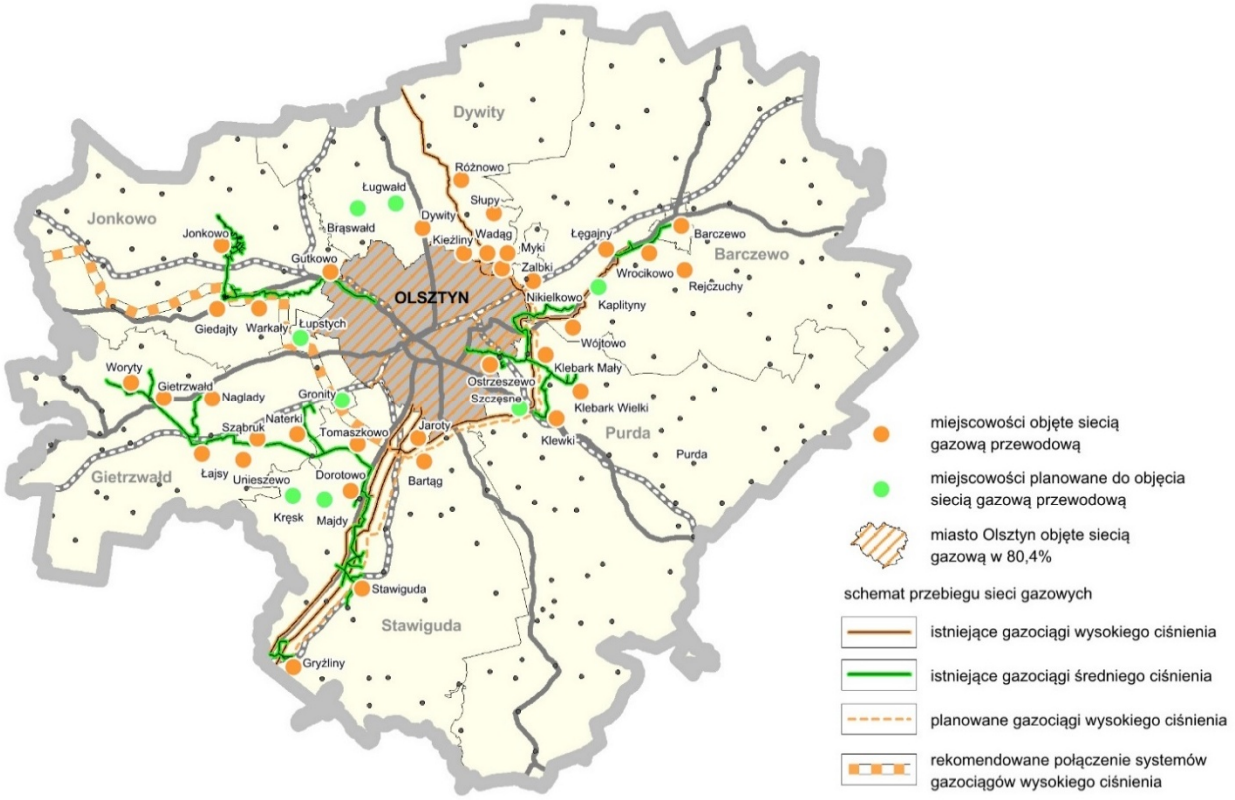
Miasto Olsztyn zaopatrywane jest w ciepło z miejskiej sieci ciepłowniczej z dwóch źródeł: ciepłownia Kortowo i elektrociepłownia Michelin Rysunek 64. W związku z planowany po 2020 r. wycofaniem się firmy Michelin z dostarczania ciepła przewiduje się, ze głównymi producentami ciepła będą:

- rozbudowana i zmodernizowana ciepłownia Kortowo,
- nowo wybudowana elektrociepłownia na paliwo alternatywne przy ulicy Lubelskiej,
- kotłownia szczytowo-rezerwowa na paliwo gazowe przy ulicy Lubelskiej.

Ponadto na terenie Olsztyna występują inne źródła ciepła tj.: kotłownie lokalne, kotłownie indywidualne oraz ogrzewanie indywidualne, w tym piece węglowe. W strefie zewnętrznej MOF zaopatrzenie w ciepło odbywa się głównie ze źródeł indywidualnych.

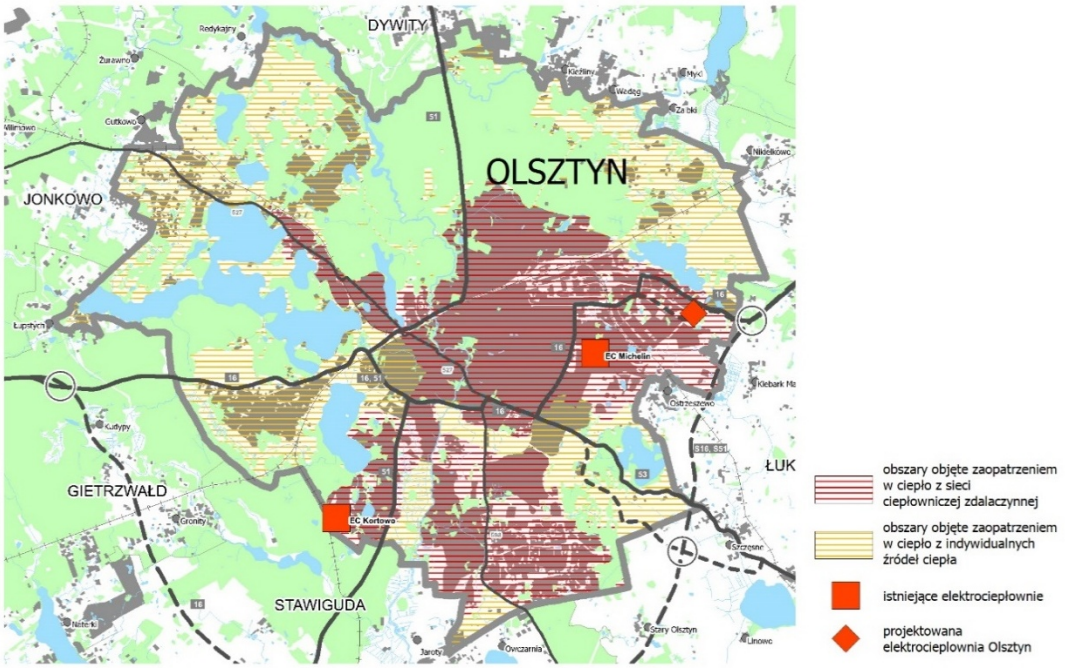
[190] BDL GUS 2016 r.;
[191] stopień zgazyfikowania mierzony procentem ludności korzystającej z sieci gazowej;
[192] BDL GUS 2016 r.;

Rysunek 63. Gospodarka gazowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiej Spółki Gazownictwa (IV kwartał 2017 r.).

Rysunek 64. Zaopatrzenie w ciepło w Olsztynie

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu pn. „Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe miasta Olsztyna”[193].

[193]Uchwała Nr XII/152/15 Rady Miasta Olsztyna z dnia 26 sierpnia 2015 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji „Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energie elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Olsztyna”;

Obszar MOF zasilany jest z krajowego systemu elektroenergetycznego (brak znaczących źródeł wytwarzających energię) poprzez stacje najwyższych napięć (Olsztyn-Mątki, Olsztyn1). Stan techniczny sieci wysokiego i średniego napięcia, a także urządzeń elektroenergetycznych wskazuje na brak zasadniczych zagrożeń pracy sieci elektroenergetycznej na terenie MOF OW Olsztyna. Z uwagi na rozwój Olsztyna, nowe obiekty użytkowe, budynki mieszkalne, czy linie tramwajowe do prawidłowego funkcjonowania będą potrzebować odpowiedniego zasilania. Operator sieci dystrybucyjnej planuje budowę GPZ Olsztyn Centrum. Dzięki nowej inwestycji nastąpi eliminacja zagrożenia utraty zasilania, skróci on przerwy w dostawach prądu oraz pokryje wzrastające zapotrzebowanie nowych odbiorców. Ponadto budowa dwutorowej linii elektroenergetycznej 400 kV relacji Ostrołęka – Olsztyn Mątki, która zastąpi eksploatowaną linię 220 kV, wzmocni sieć przesyłową w północno-wschodniej Polsce, w tym obszaru MOF OW Olsztyna i podniesie niezawodność dostaw energii do mieszkańców.

Gospodarka odpadami na terenie MOF realizowana jest w ramach ustanowionych regionów (Region Zachodni – gmina Jonkowo, Region Centralny – pozostałe gminy MOF). Zadania poszczególnych gmin w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi wykonują wyznaczone przez gminę podmioty odbierające odpady.

Odpady komunalne powstające na terenach gmin należących do Regionu Centralnego przekazywane są do Zakładu Gospodarki Odpadami Komunalnymi Sp. z o.o. w Olsztynie wyznaczonego jako Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych. Pozostałości z ich przetwarzania zostają poddane składowaniu w Wysiece (gm. Bartoszyce) i w Różankach (gm. Susz).

Odpady z Regionu Centralnego przekazywane są do zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych Sp. z o.o. w Rudnie (gm. Ostróda).

W Olsztynie planowana jest również budowa spalarni odpadów wytworzonych w instalacjach mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych, zapewniająca odzysk energii i dostawy ciepła dla mieszkańców miasta.

Na terenie MOF wszyscy mieszkańcy objęci są zorganizowanym systemem zbierania zmieszanych odpadów komunalnych, prowadzona jest również selektywna zbiórka odpadów. W 2016 roku z terenu MOF zebranych zostało ponad 77 tys. Mg[194] zmieszanych odpadów komunalnych, z czego ponad 66% stanowiły odpady pochodzące z gospodarstw domowych. Najwięcej odpadów zebrano w miastach Olsztyn i Barczewo. Średnio 1 mieszkaniec MOF wytworzył 238 kg odpadów (w województwie 251 kg, w kraju 227 kg).

Układ funkcjonalno-przestrzenny

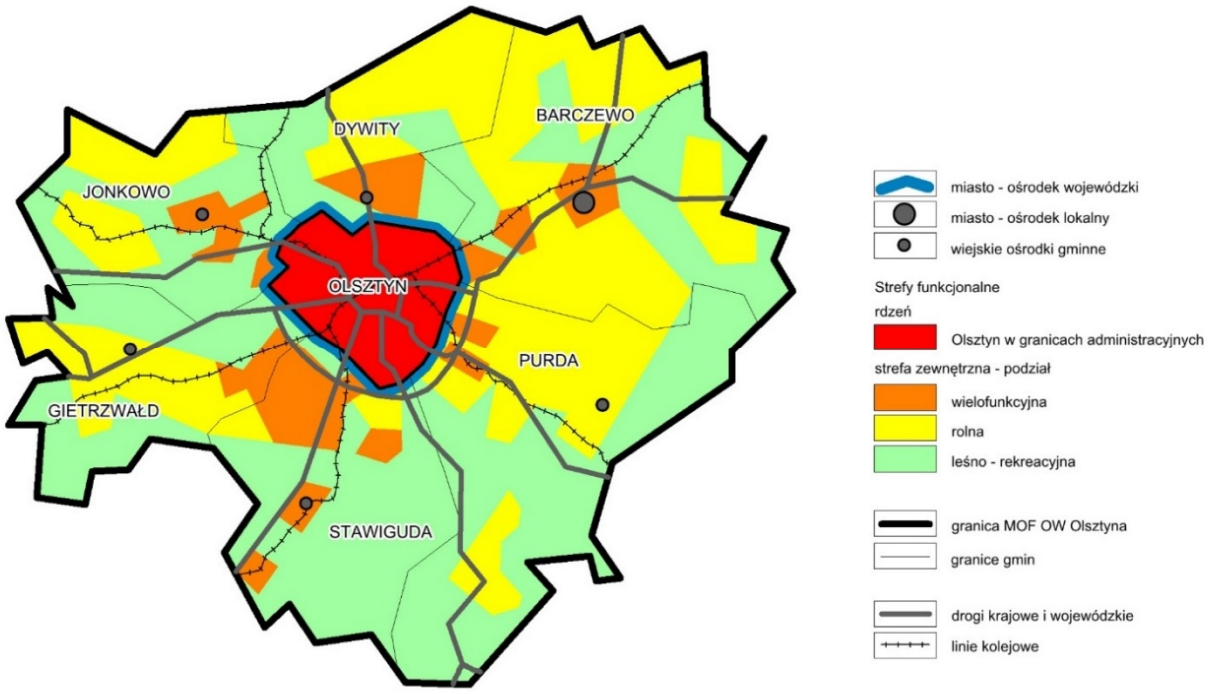
Analiza uwarunkowań MOF OW Olsztyna wskazuje na wewnętrzne zróżnicowanie obszaru, zarówno pod względem pełnionej funkcji, znaczenia, jak i rodzaju zagospodarowania. W obrębie MOF OW Olsztyna wyodrębnia się rdzeń – miasto Olsztyn oraz strefa zewnętrzna. Uwarunkowania fizyczno-geograficzne oraz wielkość i znaczenie ośrodka wojewódzkiego Olsztyna, rozmieszczenie funkcji w przestrzeni oraz zachodzące pomiędzy nimi powiązania pozwoliły na określenie układu funkcjonalno-przestrzennego Rysunek 65.

Układ funkcjonalno-przestrzenny MOF tworzą:

- elementy węzłowe obejmujące miasto Olsztyn (rdzeń) koncentrujące wybrane funkcje metropolitalne, miasto Barczewo oraz ośrodki gminne skupiające przedsiębiorczość głównie pozarolniczą,
- elementy liniowe obejmujące główne ciągi komunikacyjne: drogi krajowe (nr: 16, 51, 53, 58), drogi wojewódzkie (nr: 527, 531, 595, 598) oraz linie kolejowe (nr: 216, 219, 220, 353),
- strefy funkcjonalne: rdzeń – Olsztyn w granicach administracyjnych oraz strefa zewnętrzna dzieląca się na: wielofunkcyjną, rolną, leśno-rekreacyjną.

[194] BDL GUS 2016 r.;

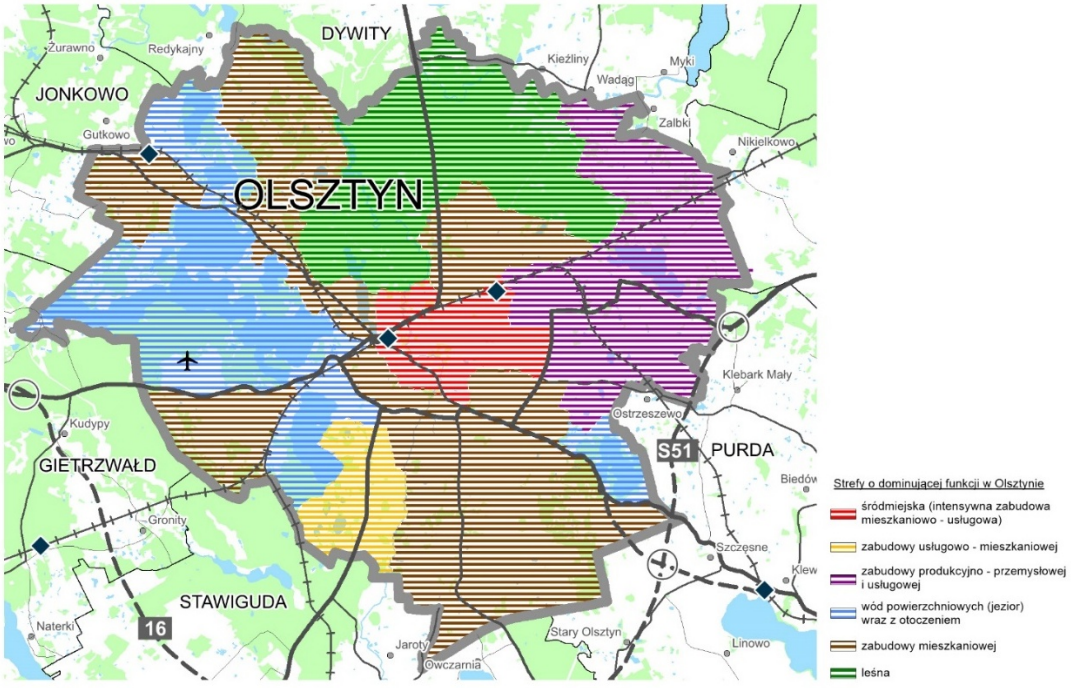
Rysunek 65. Schemat układu funkcjonalno-przestrzennego

Źródło: opracowanie własne.

Rdzeń – miasto Olsztyn jest bardzo zróżnicowany pod względem sposobu użytkowania i intensywności zagospodarowania. W strukturze miasta wyróżniają się wielkopowierzchniowe kompleksy leśne, jeziora oraz przyrodnicza osnowa miasta – rzeka Łyna. W samym mieście tereny otwarte zajmują 57% powierzchni, z czego połowa wpisuje się w układ przyrodniczy miasta; pozostałe to tereny zainwestowane Rysunek 65.

Rysunek 66. Struktura przestrzenna Olsztyna

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Olsztyna" Uchwała Nr XXXVII/660/13 Rady Miasta Olsztyna z dnia 15 maja 2013 r.

Struktura przestrzenna miasta została określona jako dwubiegunowa, oparta z jednej strony na starej części miasta (Śródmieście, Zatorze), a z drugiej na nowych osiedlach mieszkaniowych pełniących funkcje „sypialni" (Nagórki, Jaroty, Pieczewo)[195]. W mieście wyodrębniają się strefy o dominujących funkcjach, wyznaczone na podstawie sposobu zainwestowania, istniejących warunków przyrodniczych oraz historycznie ukształtowanej struktury przestrzennej. W części centralnej miasta wyróżnia się strefa śródmiejska (intensywna zabudowa mieszkaniowo-usługowa). Od wschodu przylega do niej strefa zabudowy produkcyjno-przemysłowej i usługowej, a z pozostałych stron strefy zabudowy mieszkaniowej z usługami towarzyszącymi. Strefy mieszkaniowe tworzą zwarte kompleksy w części południowej (przewaga zabudowy wielorodzinnej), centralnej i zachodniej (z dominującym udziałem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej). W południowej części miasta wyróżnia się strefa zabudowy usługowo-mieszkaniowej (tzw. strefa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego). Szczególny udział w strukturze miasta mają strefy o funkcji przyrodniczej, krajobrazowej i rekreacyjnej; zaliczają się do nich strefy leśna (kompleks Lasu Miejskiego) oraz wód powierzchniowych (jezior) z otoczeniem (jeziora: Ukiel, Redykajny i Tyrsko, Kortowskie, Skanda).

Na obszarze miasta tereny przeznaczone pod nową zabudowę zlokalizowane są przede wszystkim przy południowej granicy administracyjnej oraz w północno-zachodniej części w okolicach Gutkowa. Wraz z powstawaniem nowej tkanki mieszkaniowej postępuje rozwój w kierunku południowym, gdzie zabudowa wielorodzinna wkracza na tereny podmiejskie. Granica między terenami podmiejskimi w obrębie wsi Bartąg a miastem zatarła się. Najbardziej widoczna ekspansja na obszarze Olsztyna, znacząco postępująca w ciągu ostatnich lat, nastąpiła w obrębie osiedli mieszkaniowych Jaroty i Generałów zlokalizowanych w południowej części miasta. Zmiany te wyznaczają główny kierunek rozwojowy miasta. Ponadto rozwój mieszkalnictwa i usług odbywa się w postaci tworzenia plomb w istniejącej zabudowie oraz w wyniku intensyfikacji zabudowy w obrębie terenów już zainwestowanych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Olsztyna jako główne rezerwy terenowe dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej wskazuje osiedle Redykajny. Ponadto zakłada możliwość intensyfikacji zabudowy w otoczeniu jeziora Kortowskiego oraz na osiedlu Gutkowo. W przypadku osiedli Jaroty, Nagórki i Pieczewo realizowanie nowej zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej możliwe jest jedynie na obszarach dotychczas niezabudowanych, z jednoczesnym ograniczeniem zwiększania intensywności zabudowy wielorodzinnej na terenach już zagospodarowanych. Terenami stanowiącymi główną rezerwę dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej są obszary położone we wschodniej części miasta za osiedlami Nagórki i Pieczewo. Znajdujące się w północno-zachodniej i zachodniej części miasta tereny rolne (Redykajny, Dajtki i otoczenie jezior Tyrsko i Redykajny) preferuje się do wprowadzenia zabudowy mieszkaniowej o średniej intensywności, terenów zielonych oraz funkcji turystycznych, sportowych i rekreacyjnych. W obrębie terenów przemysłowo-gospodarczych preferowane jest przekształcenie gruntów rolnych na funkcje usługowe, przemysłowe i składowe.

W strukturze użytkowania gmin otaczających Olsztyn blisko 90% obszaru zajmują tereny otwarte (lasy, wody powierzchniowe, użytki rolne, nieużytki), 7% zajmują drogi i zaledwie 3% tereny zabudowane. W strukturze obszaru wyróżniają się przede wszystkim zwarte kompleksy leśne w zachodniej i południowej części oraz tereny rolnicze we wschodniej i północnej części. W strefie zewnętrznej na podstawie uwarunkowań fizyczno-geograficznych, sposobu zagospodarowania i użytkowania terenów wyodrębniono (schematycznie) strefy: wielofunkcyjną, rolną, leśno-rekreacyjną oraz strefy bezpośredniego oddziaływania miast Olsztyna i Barczewo.

Strefę wielofunkcyjną stanowią obszary wiejskie zainwestowane lub przeznaczone do zainwestowania, silnie przekształcone o cechach miejskich, charakteryzujące się potencjałem rozwojowym. Pod względem sposobu zagospodarowania oraz rodzaju funkcji strefa jest bardzo różnorodna. Obejmuje ona tereny w gminach: Barczewo, Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda i Stawiguda, w głównej mierze sąsiadujące z Olsztynem, położone wzdłuż najważniejszych arterii komunikacyjnych obszaru: dróg krajowych nr: 51, 16, 53 i drogi wojewódzkiej nr 527. Rozmieszczenie obszarów wskazuje, że są to wielkopowierzchniowe tereny stykające się z Olsztynem, ukształtowane w oparciu o istniejące układy osadnicze i ciągi komunikacyjne.

Dominuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, uzupełniona o zabudowę wielorodzinną (Dywity, Jonkowo, Jaroty). Funkcjami towarzyszącymi są usługi zapewniające obsługę mieszkańców (ośrodki gminne), tereny przemysłowe (głównie wzdłuż najważniejszych arterii komunikacyjnych oraz w ośrodkach gminnych:

[195] „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Olsztyna", Uchwała Nr XXXVII/660/13 Rady Miasta Olsztyna z dnia 15 maja 2013 r.;

Dywity, Jonkowo i Stawiguda), turystyczne i rekreacyjne (otoczenie jezior) i rolnicze. Udział zabudowy zagrodowej jest znikomy.

Strefa cechuje się zróżnicowaną intensywnością zagospodarowania terenów oraz zróżnicowaniem pod względem ich użytkowania. Im bliżej miasta, tym silniej zurbanizowane tereny i większe nasycenie miejscowościami. Intensywność zabudowy strefy maleje proporcjonalnie wraz ze wzrostem odległości od miasta. Najintensywniej rozwija się w ścisłym otoczeniu miasta, co skutkuje wyodrębnianiem obszarów przylegających do Olsztyna pasem terenu od wschodu, a także łączących się klinowo z terenami Olsztyna od północy, północnego-wschodu i południa.

Tereny na zachód od Olsztyna: Jonkowo, ciąg wielofunkcyjny od Olsztyna przez Gietrzwałd do zachodniej granicy MOF-u oraz Stawiguda charakteryzuje dominacja istniejącej i planowanej zabudowy mieszkaniowej oraz niewielki udział terenów rolnych. Część strefy zlokalizowanej we wschodniej części MOF-u wyróżnia udział rozproszonej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, a planowany rozwój dotyczy obok zabudowy mieszkaniowej także inwestycji związanych z rozwojem turystyki (nad jeziorami) i rolnictwa.

W obrębie strefy wielofunkcyjnej wyodrębnia się miasto Barczewo, pełniące funkcje niewielkiego lokalnego ośrodka rynku pracy, usług, obsługującego sąsiednie miejscowości wiejskie.

Strefa rolna charakteryzuje się znaczącym udziałem użytków rolnych (w tym o najwyższej przydatności rolniczej) oraz nieznacznym udziałem kompleksów leśnych i jezior. Na obszarach funkcjonują gospodarstwa rolne wykorzystywane do produkcji roślinnej, ogrodniczej lub zwierzęcej. Obszary w obrębie strefy rolniczej charakteryzują się niskim poziomem zainwestowania, słabą dostępnością komunikacyjną (co niejednokrotnie stanowi barierę rozwojową). Tereny te przewidziane są głównie do rozwijania funkcji rolnych.

Strefa obejmuje tereny położone przy zewnętrznej granicy MOF, zlokalizowane w północnej, północno-wschodniej i zachodniej części (głównie gminy: Barczewo, Dywity, Jonkowo) oraz we wschodniej i południowo-wschodniej części MOF (gmina Purda).

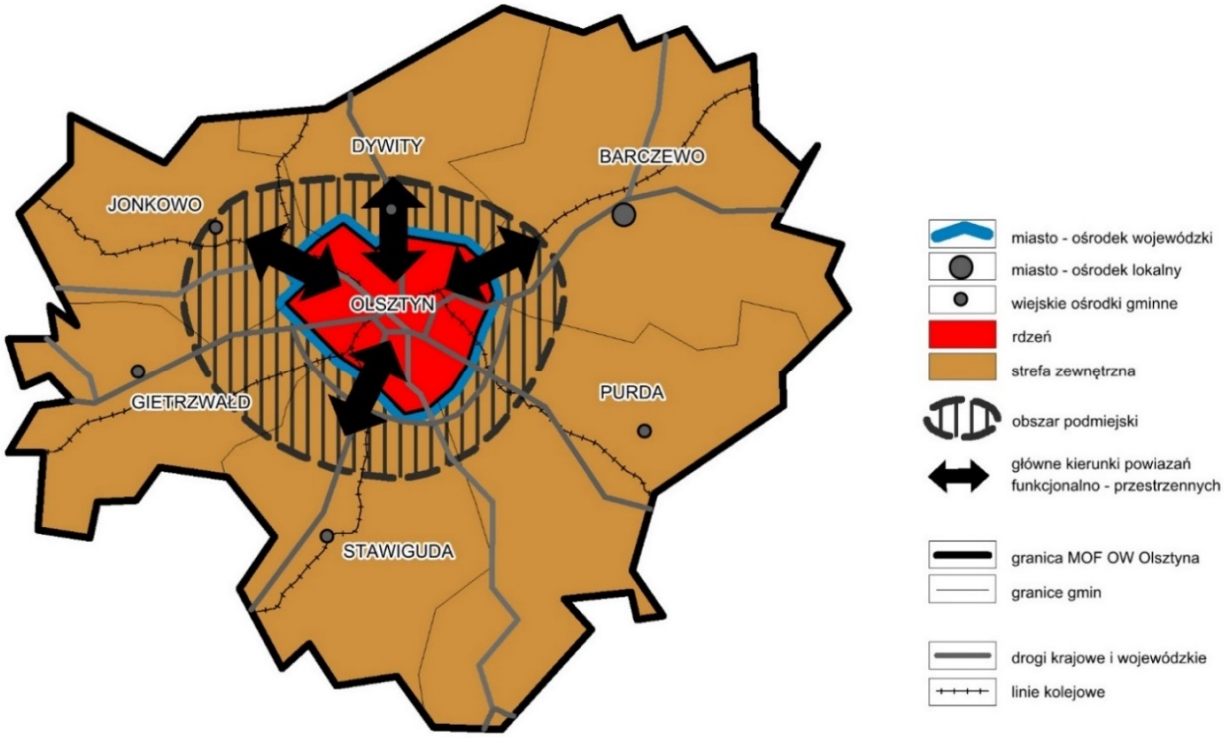
Strefa leśno-rekreacyjna stanowi największy udział w powierzchni MOF. Dominującym elementem struktury przestrzennej strefy są duże kompleksy leśne. Znaczący udział mają również wody powierzchniowe i tereny rolne. Tereny te wyróżniają się relatywnie niższą gęstością zaludnienia, niż pozostałe obszary MOF, niewielkim udziałem zabudowy, głównie o funkcji turystycznej i rekreacyjnej, wysokimi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi oraz objęte są w znacznej części formami prawnej ochrony przyrody. Wyznaczone obszary tworzące strefę leśno-rekreacyjną mają charakter klinów utworzonych w oparciu o główne rzeki obszaru. Najważniejszy z nich na kierunku północ-południe, wzdłuż rzeki Łyny, stanowi jedno z kluczowych powiązań przyrodniczych na poziomie regionalnym. W części południowej strefa ta obejmuje kompleks leśny o wybitnych walorach przyrodniczych i stanowi swego rodzaju węzeł łączący część zachodnią i wschodnią. „Zielone kliny" w części zachodniej i północnej pozostają w bezpośredniej łączności z układem przyrodniczym Olsztyna.

Tereny w obrębie zidentyfikowanej strefy, szczególnie w południowej części, cechuje udział infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, m.in.: szlaki turystyczne, obiekty i urządzenia sportowe, rekreacyjne, obiekty bazy noclegowej, zabudowa rekreacji indywidualnej. Realizacja infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej może stanowić formę ochrony terenów otwartych przed ich zdegradowaniem.

Obszary strefy leśno-rekreacyjnej pełnią istotną funkcję strukturotwórczą. Zasięgi kompleksów leśnych, powierzchnie jezior stanowią naturalne bariery dla spontanicznego rozwoju się zabudowy. Obszary strefy leśno-rekreacyjnej przewidziane są do zachowania i ochrony istniejących zasobów i walorów, ale także do rozwijania przede wszystkim funkcji turystycznych i rekreacyjnych, w mniejszym stopniu rolnictwa i zabudowy mieszkaniowej.

W obrębie wyznaczonych stref i ośrodków osadniczych zachodzą powiązania funkcjonalno-przestrzenne. Główne kierunki powiązań funkcjonalno-przestrzennych realizowane są pomiędzy Olsztynem a gminami: Barczewo, Dywity, Jonkowo i Stawiguda. Zasięg oddziaływań i relacji określa orientacyjnie wyznaczony obszar podmiejski Rysunek 67, definiowany jako obszar przejściowy pomiędzy miastem a terenami wiejskimi, ukształtowany w wyniku przenoszenia się funkcji miejskich poza miasto oraz intensywnego rozwoju sieci osadniczej.

Rysunek 67. Schemat powiązań funkcjonalno-przestrzennych

Źródło: opracowanie własne.

Obszar podmiejski obejmuje tereny charakteryzujące się:

- najsilniej rozwiniętymi procesami suburbanizacyjnymi (zaplecze mieszkaniowe),
- udziałem jednostek osadniczych o wysoki potencjale rozwojowym (w tym potencjał ludnościowy, zaopatrzenie w infrastrukturę, intensywność dojazdów, funkcje i zagospodarowanie o cechach miejskich, walory miejsca),
- wysoką dostępnością komunikacyjną (transport publiczny, transport indywidualny w oparciu o istniejącą sieć dróg),
- najsilniejszymi powiązaniami funkcjonalnymi wyrażonymi intensywnością dojazdów do pracy, szkół, usług oraz intensywnym rekreacyjnym wykorzystaniem terenów.

Zasięg obszaru determinują naturalne bariery przestrzenne, takie jak kompleksy leśne czy jeziora, pełniące funkcję strukturotwórczą.

Do najbardziej zurbanizowanych jednostek i najsilniej powiązanych przestrzennie oraz funkcjonalnie z miastem należą: Różnowo, Bartąg, Dywity, Kieźliny, Nikielkowo, Wójtowo, Jonkowo, Ługwałd, Tomaszkowo i Jaroty. Dominuje tu zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. Występuje również zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna oraz usługowa i produkcyjno-przemysłowa, charakterystyczne dla obszaru miast. Udział zabudowy zagrodowej, typowy dla obszarów wiejskich, jest znikomy. Ośrodki gminne Dywity i Jonkowo pod wpływem intensywnej urbanizacji stały się silnymi ośrodkami i częściowo zatraciły swój wiejski charakter, a strukturą przestrzenną przypominają bardziej małe miasta niż wieś. Miasto Olsztyn wraz z przyległymi terenami wiejskimi tworzy zwarty układ przestrzenny, oparty na wzajemnych relacjach i powiązaniach. Miasto najsilniej oddziałuje na obszary ściśle przyległe do jego granic. W strefie stykowej miasta i terenów wiejskich charakterystyczna jest kontynuacja funkcji i zagospodarowania, dotyczy to zabudowy mieszkaniowej od strony zachodniej i południowej. Szczególnym przypadkiem są tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej na południu (osiedle Jaroty – miejscowości Bartąg, Jaroty). Tereny istniejące oraz przeznaczone pod zabudowę zarówno jedno-, jak i wielorodzinną „ściśle przylegają" do zabudowy miejskiej tworząc integralną całość. Koncentracja i intensywność zabudowy wielorodzinnej (w tym powyżej 6 kondygnacji) w sąsiedztwie południowych granic miasta, jest tak samo wysoka jak w Olsztynie. Intensywne zagospodarowanie obszarów podmiejskich generuje dodatkowe koszty i wprowadza zmiany w przestrzeni poprzez rozwój infrastruktury komunikacyjnej, społecznej i technicznej oraz konieczność uzbrojenia terenu.

Od strony północnej, północno-zachodniej, południowo-zachodniej i południowo-wschodniej miasta utrzymana jest kontynuacja terenów otwartych (głównie kompleksy leśne).

Rozwój terenów wokół miasta wiąże się z wkraczaniem zabudowy miejskiej na obszary wiejskie i przenoszeniem się mieszkańców na co dzień pracujących w mieście, czego efektem jest ekspansja zabudowy mieszkaniowej głównie jednorodzinnej. Silna urbanizacja terenów podmiejskich wynika m.in. z braku obszarów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną w mieście oraz z atrakcyjniejszej ekonomicznie i krajobrazowo oferty gruntów położonych na terenach wiejskich. Tereny podmiejskie cechują się większą niż na pozostałych obszarach wiejskich koncentracją ludności. Odnotowuje się znaczący przyrost podmiotów gospodarczych, a sąsiedztwo miasta sprzyja atrakcyjności inwestycyjnej terenów i tworzeniu bądź przenoszeniu usług. Stały napływ ludności, postępujący ruch budowlany oraz gęstość zabudowy typowa dla terenów miejskich wpływają na rozwój obszarów podmiejskich.

Powiązania funkcjonalno-przestrzenne Barczewa z jego najbliższym otoczeniem realizowane są głównie w zakresie usług podstawowych oraz funkcji gospodarczych. Barczewo, ze względu na położenie przy drodze krajowej nr 16 oraz bliskie sąsiedztwo Olsztyna predestynuje do roli miasta wspomagającego funkcję rdzenia.

Do znaczących powiązań funkcjonalno-przestrzennych zaliczają się relacje Olsztyna z intensywnie rozwijającą się gospodarczo wsią Stawiguda. Powiązania wyrażone są głównie w liczbie dojazdów do pracy, usług, szkół. Ze względu na naturalną barierę w postaci kompleksów leśnych oddzielających Stawigudę od Olsztyna, wieś znajduje się poza strefą bezpośredniego oddziaływania miasta.

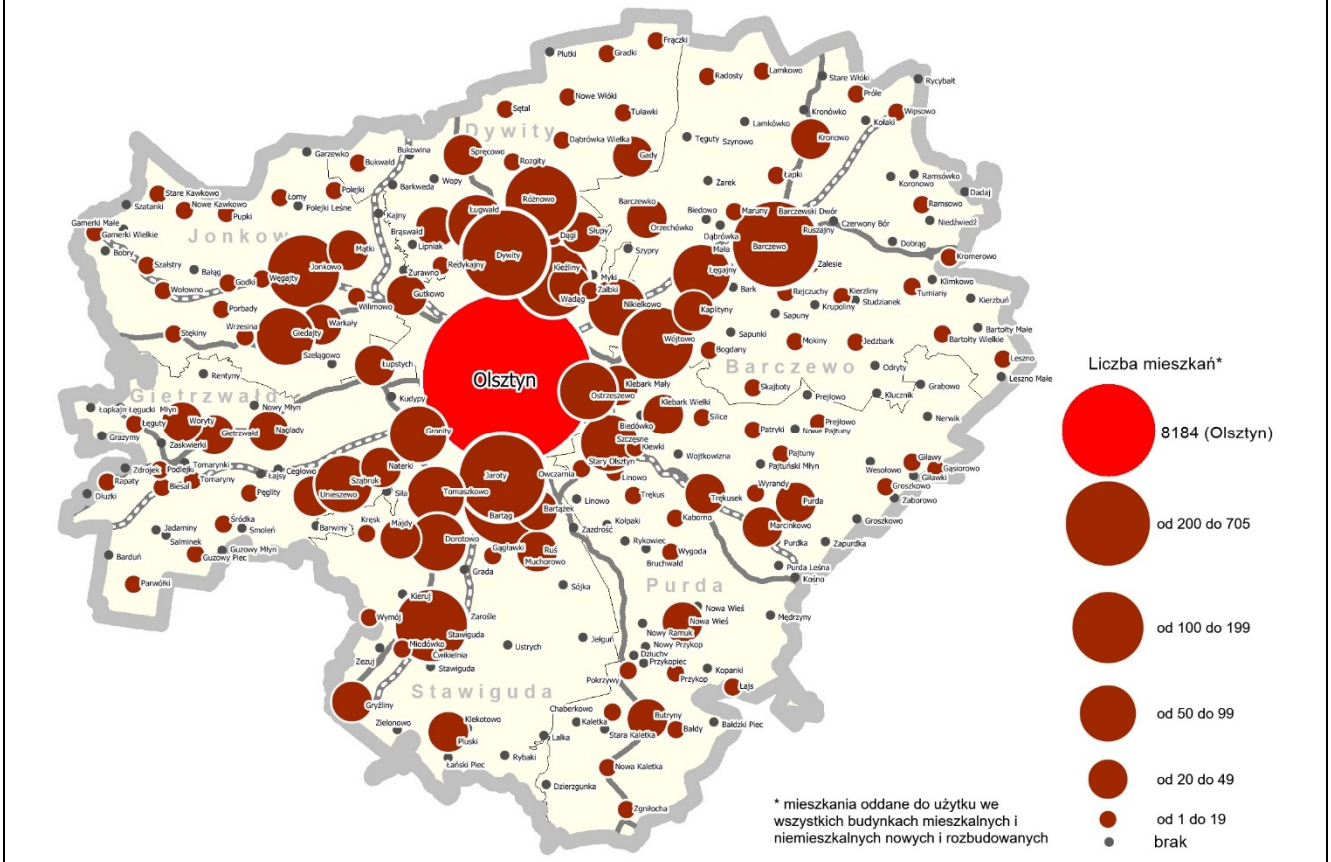
W porównaniu do innych ośrodków wojewódzkich w kraju, skala zjawiska suburbanizacji Olsztyna jest znacznie mniejsza. Presja urbanistyczna koncentruje się na terenach podmiejskich i na obszarach przylegających do granic miasta. Pomimo tego rozwój nowych przestrzeni mieszkaniowych nie sprzyja kształtowaniu ładu przestrzennego, harmonijnego krajobrazu czy ochronie środowiska. Powoduje przekształcenia morfologiczne wsi, generując dodatkowe koszty ekonomiczne, środowiskowe i społeczne. Tym bardziej, że dostępność do terenów otwartych, w tym o szczególnych walorach przyrodniczych (co wpływa na atrakcyjność zamieszkania), jest nieporównywalnie większa niż w innych ośrodkach. Suburbanizacja jest *„wypadkową niewłaściwego planowania przestrzennego, dążenia gmin podmiejskich do ściągania jak największej liczby mieszkańców oraz ulegania presji właścicieli nieruchomości”*[196].

Polityka przestrzenna poszczególnych gmin wskazuje jednoznacznie, że planowany jest znaczący przyrost terenów zurbanizowanych. Nowa zabudowa poza obszarami wskazanymi w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i w (zgodnych z nimi) miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, realizowana jest również na podstawie decyzji o warunkach zabudowy. Z przeprowadzonej analizy dokumentów planistycznych gmin strefy zewnętrznej MOF wynika, że największe zainteresowanie inwestorów i mieszkańców skierowane jest na tereny zlokalizowane przy granicy Olsztyna, a planowana zabudowa koncentruje się głównie przy granicy z miastem, wzdłuż ciągów komunikacyjnych oraz w obrębie miejscowości gminnych: Barczewko, Kaplityny, Maruny, Zalesie (gmina Barczewo), Dywity, Kieźliny, Różnowo, Ługwałd, Spręcowo (gmina Dywity), Gronity, Naterki, Sząbruk (gmina Gietrzwałd), Jonkowo, Warkały, Giedajty, Wrzesina, Stękiny, Godki, Wołowno (gmina Jonkowo), Ostrzeszewo, Klebark Mały, Klebark Wielki, Szczęsne, Klewki, Nowa Wieś Butryny (gmina Purda), Stawiguda, Dorotowo, Bartąg, Ruś (gmina Stawiguda).

Analiza poziomu aktywności budowlanej w strefie zewnętrznej MOF w latach 2008-2015 Rysunek 67, potwierdza częściowo ww. zapotrzebowania i plany. Największą aktywność odnotowano w gminie Stawiguda, a najmniejszą w Barczewie. Najwięcej mieszkań (500-700) powstało w miejscowościach Bartąg i Stawiguda. Nowo oddawane mieszkania koncentrują się w miejscowościach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie Olsztyna, bądź w miejscowościach leżących przy głównych ciągach komunikacyjnych obszaru zapewniających dogodny dojazd do miasta. Aktywność budowlana maleje wraz z oddalaniem się od głównych dróg oraz rdzenia MOF – Olsztyna.

[196] Guzik R. i inni, „Dostępność, relacje i powiązania przestrzenne w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Olsztyna”, 2016, Kraków;

Rysunek 68. Aktywność budowlana w miejscowościach MOF OW Olsztyna w latach 2008-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS 2008-2015.

Z badań IGiPZ PAN[197] wynika, że w 2013 roku, w strefie zewnętrznej MOF, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zaplanowano zabudowę mieszkaniową przeznaczoną dla 300 tys. mieszkańców, co blisko 7-krotnie przewyższa obecny stan liczby mieszkańców. Największe przeszacowania dotyczące terenów przewidzianych pod rozwój zabudowy mieszkaniowej dotyczyły gminy Barczewo.

Zajmowanie nowych terenów pod zabudowę jest zjawiskiem nieuniknionym. Podstawą dla rozwoju miasta i terenów powiązanych z nim funkcjonalnie i przestrzennie są działania w układzie terytorialnym ponadlokalnym jakim jest miejski obszar funkcjonalny. Kluczowa, obok integracji działań różnych podmiotów (administracji, instytucji otoczenia biznesu, organizacji pozarządowych i innych) jest również integracja przestrzenna. Rozwój i funkcjonowanie MOF powinny odbywać się w sposób planowany, harmonijny, z uwzględnieniem nie tylko uwarunkowań fizyczno-geograficznych i endogenicznych potencjałów rozwojowych, ale również z zachowaniem m.in. elementarnych zasad ładu przestrzennego, ekonomii, specyfiki i autonomii gmin i miast oraz potrzeb mieszkańców. MOF OW Olsztyna dzięki integracji i współpracy, rozwojowi funkcji metropolitalnych, wzmacnianiu powiązań zewnętrznych, ma szansę budować i umacniać swoją pozycję jako silny, konkurencyjny ośrodek w krajowej i europejskiej sieci osadniczej.

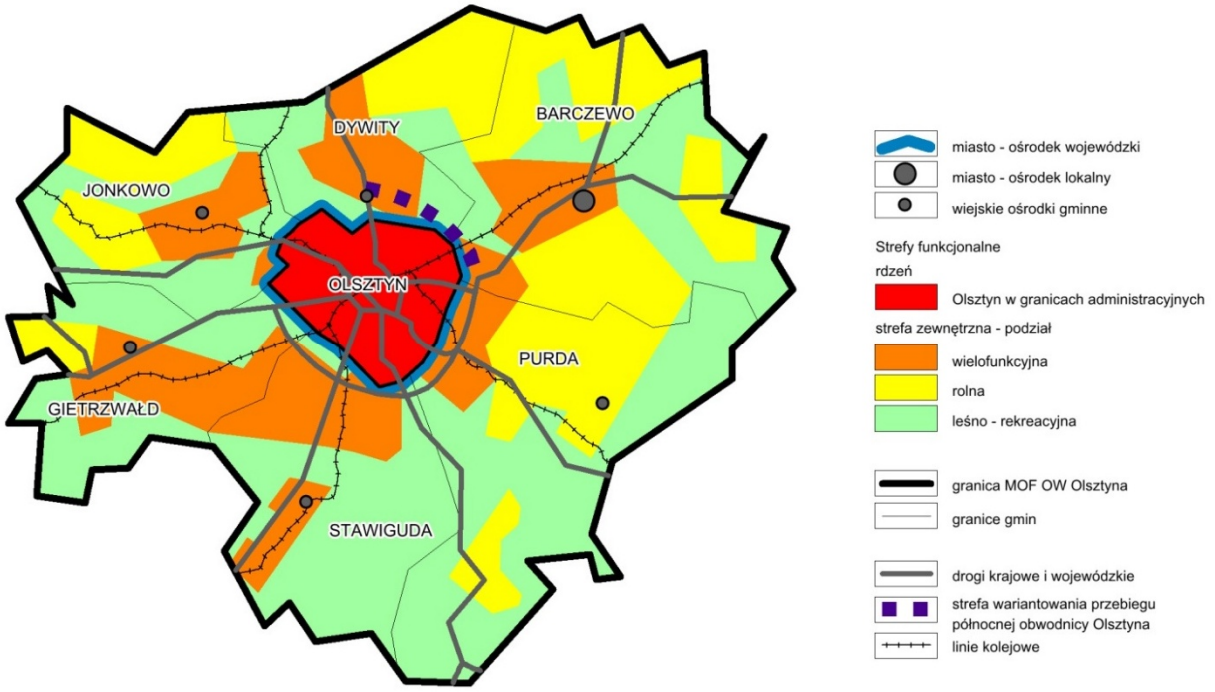
[197] Śleszyński P., „Społeczno-ekonomiczne skutki i koszty suburbanizacji w Polsce”, 2014, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN; „Planowanie przestrzenne na obszarach metropolitalnych w Polsce”, 2015, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN;

2. Wizja rozwoju i nadrzędne cele polityki przestrzennej

Obszar MOF OW Olsztyna w 2030 roku jest monocentrycznym układem osadniczym z sukcesywnie rozwijającym się ośrodkiem o cechach metropolitalnych, dostępnym komunikacyjnie zewnętrznie i silnie powiązanym funkcjonalnie z innymi ośrodkami w kraju i Europie.

Układ funkcjonalno-przestrzenny obszaru tworzy rdzeń – miasto Olsztyn w granicach administracyjnych i strefa zewnętrzna, w której wyodrębniają się strefy funkcjonalne o wiodących sposobach użytkowania: wielofunkcyjna, rolna i leśno-rekreacyjna Rysunek 69.

Rysunek 69. Model układu funkcjonalno-przestrzennego

Źródło: opracowanie własne.

Rdzeń charakteryzuje się wielofunkcyjnym użytkowaniem i zagospodarowaniem terenów z przewagą zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i jednorodzinnej oraz usługowej, dzielnicą przemysłową, kampusem uniwersyteckim, a także znaczącym udziałem terenów otwartych (jeziora i lasy).

Strefa zewnętrzna, o zróżnicowanej strukturze, zawiera: w strefie wielofunkcyjnej, położonej centralnie w MOF, koncentrację różnych typów zagospodarowania i użytkowania terenów, funkcjonujących bezkonfliktowo; w strefie rolnej, położonej w północnej, północno-wschodniej i wschodniej części MOF, przy jego zewnętrznej granicy, dominuje rolnictwo i związana z nim funkcja osadnicza, głównie w ekstensywnej zabudowie zagrodowej, strefa charakteryzuje się dużym udziałem terenów otwartych; w strefie leśno-rekreacyjnej, zajmującej pozostałe tereny MOF, dominuje użytkowanie leśne.

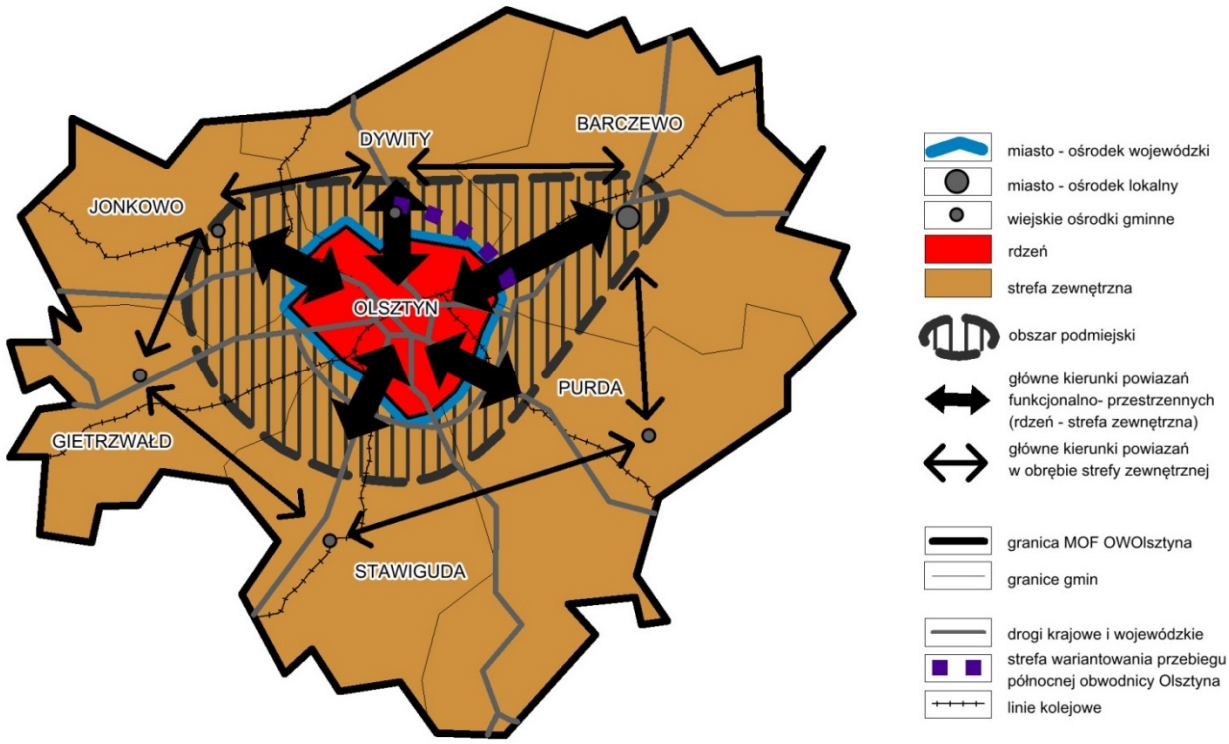
Olsztyn jest miastem konkurencyjnym, rozwiniętym gospodarczo, o uznanej pozycji w krajowej i europejskiej sieci osadniczej, czemu sprzyja koncentracja ludności, rozwój procesów urbanizacyjnych, rozwój funkcji metropolitalnych oraz zintegrowany system infrastruktury komunikacyjnej i technicznej. Nasycenie usługami o wymiarze lokalnym i ponadlokalnym, wysokiej jakości przestrzenie publiczne, bogaty sektor rynku pracy, zaspokajają potrzeby mieszkańców MOF.

Obszar MOF OW Olsztyna jest zintegrowany funkcjonalnie i przestrzennie w wyniku współpracy gmin oraz polityki ukierunkowanej na racjonalne zagospodarowanie przestrzeni z uwzględnieniem ładu przestrzennego. Rezultatem integracji jest wysoka jakość życia. W MOF funkcjonuje rozwinięty transport publiczny, którego uzupełnieniem jest infrastruktura rowerowa i piesza, co w połączeniu z korzystaniem z parkingów P&R i B&R, roweru miejskiego ułatwia intermodalne przemieszanie się w ramach całego obszaru. Obszar MOF jest dostępny komunikacyjnie, nasycony usługami i infrastrukturą techniczną, charakteryzujący się optymalnymi warunkami mieszkaniowymi i sprzyjającymi warunkami do rekreacji i rozwoju turystyki oraz zrównoważonym rozwojem gospodarczym z poszanowaniem ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego.

Tereny cenne przyrodniczo wokół miasta tworzą Zielony Pierścień zapewniający prawidłowe funkcjonowanie środowiska przyrodniczego, ograniczający niekontrolowany rozwój zabudowy w strefie podmiejskiej (utrzymujący czytelną granicę pomiędzy zabudową miejską, a obszarami otwartymi) oraz podnoszący jakość życia mieszkańców.

Obszar podmiejski Olsztyna Rysunek 70 jest strefą przejściową pomiędzy miastem, a terenami wiejskimi. Ukształtowany jest głównie w oparciu o silne powiązania funkcjonalno-przestrzenne, lokalizację niektórych funkcji miejskich poza miastem oraz kontrolowany rozwój sieci osadniczej.

Rysunek 70. Docelowy schemat powiązań funkcjonalno-przestrzennych

Źródło: opracowanie własne.

Rozwój przestrzenny obszaru podmiejskiego następuje w wyniku racjonalnej, harmonizującej z otoczeniem i bezkolizyjnej w stosunku do sąsiadujących terenów lokalizacji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, rzadko – ekstensywnej wielorodzinnej. W obszarze podmiejskim postępuje lokalizacja funkcji miastotwórczych w zakresie usług i gospodarki. Uzupełnieniem są tereny otwarte (kompleksy leśne, tereny rolne), pełniące funkcje przyrodnicze i rekreacyjne, stanowiące naturalną barierę dla rozprzestrzeniania się zabudowy.

W obszarze podmiejskim postępuje lokalizacja funkcji miastotwórczych (wielkoobszarowe urządzenia sportowe, obiekty rozrywkowe, terenochłonne usługi zdrowia, przemysł).

Leżące w strefie podmiejskiej Barczewo stanowi zaplecze usługowo-gospodarcze dla Olsztyna i jest jego ośrodkiem wspomagającym. Rozwój sektora usługowego i gospodarczego opiera się na potencjale miasta wynikającym w istotnym stopniu z lokalizacji przy ekspresowej drodze krajowej nr 16.

W obrębie MOF umacniają się powiązania funkcjonalno-przestrzenne pomiędzy Olsztynem (rdzeniem), a miastem Barczewo i wiejskimi ośrodkami gminnymi oraz powiązania funkcjonalno-przestrzenne międzygminne pomiędzy: Barczewem, Dywitami, Gietrzwałdem, Jonkowem, Stawigudą i Purdą.

W obszarze podmiejskim wyodrębniają się przestrzennie, w wyniku prowadzenia konsekwentnej polityki lokalizacyjnej i działań ochronnych na terenach przyrodniczych: „Podmiejska strefa urbanizacji” i „Zielony Pierścień”.

Przyjęta wizja rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna realizuje, ustalone dla MOFOW, nadrzędne cele polityki przestrzennej:

- WZMACNIANIE POZYCJI OLSZTYNA
- BUDOWANIE POWIĄZAŃ ZEWNĘTRZNYCH
- ROZWÓJ FUNKCJI METROPOLITALNYCH
- INTEGRACJA OBSZARU

3. Kierunki polityki przestrzennej

Mapy 55 i 56

1. WZROST ATRAKCYJNOŚCI I KONKURENCYJNOŚCI ORAZ BUDOWANIE SILNEJ POZYCJI MOF OW OLSZTYNA W KRAJOWEJ I EUROPEJSKIEJ SIECI OSADNICZEJ
1) Rozwój i wzmacnianie funkcji metropolitalnych obszaru: a) zwiększanie dostępności do usług o zasięgu krajowym i międzynarodowym oraz wzrost jakości usług publicznych, b) rozwój sektora biznesu, gospodarki, usług i kultury skierowanego poza MOF OW Olsztyna, c) wzmacnianie pozycji Olsztyna jako ośrodka zarządzania, regionalnego centrum logistycznego oraz regionalnego centrum komunikacji w północno-wschodniej Polsce, d) wspieranie rozwoju funkcji administracyjnych oraz gospodarczych obszaru, e) wspieranie organizacji wydarzeń kulturalnych, turystycznych, sportowych, naukowych i innych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, f) wzrost poziomu konkurencyjności i innowacyjności oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej MOF OW Olsztyna, w tym: – wspieranie rozwoju przedsiębiorczości z wykorzystaniem istniejącego potencjału naukowo-badawczego oraz instytucji otoczenia biznesu, – pozyskiwanie inwestorów, przyciąganie kapitału zewnętrznego oraz inwestycji o znaczeniu metropolitalnym (krajowych i zagranicznych) związanych z sektorem usług, otoczenia biznesu, naukowym i badawczo-rozwojowym oraz przemysłem, – współpraca oraz budowanie relacji z innymi ośrodkami gospodarczymi, – budowanie pozycji MOF OW Olsztyna jako przyjaznego środowisku centrum biznesu, nowoczesnych technologii i innowacyjności, – wykorzystanie potencjału obszaru w kontekście centrum inteligentnych specjalizacji Warmii i Mazur, – promocja gospodarcza obszaru, – wspieranie działalności opartej na technologiach proekologicznych oraz nowoczesnych, g) dążenie do umiędzynarodowienia nauki poprzez współpracę z krajowymi i międzynarodowymi ośrodkami naukowymi, badawczo-rozwojowymi oraz innowacyjnymi.
2) Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF OW Olsztyna Mapa 44: a) poprawa dostępności komunikacyjnej i wykorzystanie potencjału portu lotniczego Olsztyn-Mazury w Szymanach, b) realizacja inwestycji wpływających na wzrost konkurencyjności obszaru na płaszczyźnie ponadregionalnej, w tym: – podwyższenie standardu dróg krajowych: • budowa drogi nr 16 w standardzie drogi ekspresowej, • budowa północnej obwodnicy Olsztyna, • modernizacja drogi krajowej nr 51 • przebudowa drogi nr 53 w celu jak najlepszego skomunikowania z portem lotniczym w Szymanach, – modernizacja linii kolejowych dla podwyższania standardu przewozów osobowych i towarowych (353, 216, 221).
3) Umacnianie pozycji MOF OW Olsztyna oraz budowanie powiązań zewnętrznych na poziomie międzynarodowym, krajowym oraz regionalnym (miasta partnerskie, ośrodki gospodarcze i przemysłowe, obszary metropolitalne, ośrodki turystyczne, współpraca naukowa i badawczo-rozwojowa kraju) [Por. pkt 3.].

4) Współpraca oraz intensyfikacja powiązań między głównymi ośrodkami krajowej sieci osadniczej w celu zapewnienia równomiernego rozwoju kraju [Por. pkt 3.].

2. WSPÓŁPRACA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO NA RZECZ INTEGRACJI I SPÓJNOŚCI TERYTORIALNEJ OBSZARU

1) Rozwijanie i umacnianie współpracy w zakresie:
   a) koordynacji planowania przestrzennego, w tym podejmowanie wspólnych decyzji planistycznych, szczególnie dotyczących obszarów położonych przy granicach sąsiadujących jednostek terytorialnych,
   b) zintegrowanego i spójnego zarządzania zasobami przyrodniczymi i wodnymi (w tym wodami opadowymi),
   c) spójnego zarządzania infrastrukturą komunalną,
   d) podnoszenia jakości i dostępu do świadczonych na obszarze usług,
   e) planowania i realizacji spójnego systemu transportu publicznego,
   f) koordynacji i zapewnienia spójności polityki oraz współpracy jednostek samorządu terytorialnego ze środowiskiem nauki, przemysłu i innowacji,
   g) tworzenia spójnego systemu informacji dotyczących zagospodarowania terenu, terenów inwestycyjnych, potencjalnych miejsc konfliktowych oraz rozwojowych,
   h) tworzenia i rozwijania: produktów turystycznych, systemu szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych, wodnych – kajakowych), systemu bazy noclegowej, oferty wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych, mechanizmów promocji powyższych elementów,
   i) prowadzenia systemu monitoringu danych przestrzennych połączonego z systemem monitoringu rozwoju regionalnego.

3. KSZTAŁTOWANIE I WZMACNIANIE ZRÓWNOWAŻONEJ STRUKTURY SIECI OSADNICZEJ ORAZ ROZWÓJ OŚRODKÓW OSADNICZYCH

1) Wzmacnianie funkcji i znaczenia ośrodka wojewódzkiego Olsztyna poprzez:
   a) rozwój i wzmacnianie funkcji metropolitalnych [Por. pkt 1.1)],
   b) wzrost znaczenia funkcji regionalnych i ponadregionalnych (gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych),
   c) budowanie konkurencyjności województwa poprzez rozwój Olsztyna i jego obszaru funkcjonalnego,
   d) wzmacnianie powiązań funkcjonalnych Olsztyna z:
      – ośrodkami sieci osadniczej w obwodzie kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej,
      – miastami w policentrycznej sieci metropolii: Warszawą i Gdańskiem,
      – ośrodkiem regionalnym Elbląg i subregionalnym Ełk,
   a) wspieranie zdolności rozwojowych Olsztyna poprzez jego rozwój wielofunkcyjny, jako ośrodka zaspokajającego potrzeby mieszkańców całego MOF,
   b) rozwój działalności gospodarczej:
      – wspieranie rozwoju działalności gospodarczej, w tym szczególnie związanej z otoczeniem biznesu,
      – wykorzystanie relacji gospodarczych z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej do zwiększania aktywności gospodarczej,
   a) rozwój przemysłu:
      – wspieranie rozwoju stref przemysłowych, specjalizacji produkcji wysokich technologii oraz inicjatyw klastrowych [Por. pkt 6.],
      – zapewnienie atrakcyjnej oferty terenów inwestycyjnych, tym w Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej.

2) Rozwój ośrodka miejskiego – Barczewa jako ośrodka wspomagającego Olsztyn oraz jako ośrodka stanowiącego lokalne zaplecze usługowo-gospodarcze dla okolicznych wsi poprzez:
   a) wykorzystanie potencjału położenia Barczewa przy drodze krajowej nr 16 i w bliskim sąsiedztwie Olsztyna,
   b) koncentrowanie usług, przedsiębiorczości i podmiotów gospodarczych w celu poprawy sytuacji na rynku pracy i związanej z nim jakości życia w mieście.

3) Rozwój gminnych ośrodków wiejskich: Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda, Stawiguda:
   a) wzmacnianie gminnych ośrodków wiejskich poprzez rozwój ukierunkowany na ich wiodące funkcje i specyfikę – Dywity, Jonkowo, Stawiguda – rozwój wielofunkcyjny o charakterze „miejskim", Gietrzwałd – rozwój turystyki sakralnej, Purda – rozwój rolnictwa.
   b) wykorzystanie potencjału położenia przy drogach krajowych ośrodków gminnych: Dywity,

Gietrzwałd, Stawiguda,
c) zwiększenie dostępności komunikacyjnej ośrodków gminnych (Jonkowo i Purda) zlokalizowanych przy drogach powiatowych.

4) Zrównoważony rozwój pozostałych wsi:
a) rozwój wsi z uwzględnieniem ich specyfiki, ukierunkowany na ich wiodącą funkcję: rolniczą, turystyczno-rekreacyjną, wielofunkcyjną,
b) poprawa dostępności komunikacyjnej w obrębie wsi zagrożonych marginalizacją i stagnacją, zlokalizowanych przy zewnętrznej granicy MOF.

4. OCHRONA ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

1) Racjonalne gospodarowanie przestrzenią przyrodniczą:
a) kształtowanie spójnego systemu przyrodniczego łączącego miasto z otaczającymi terenami otwartymi, wpisującego się w Regionalny systemem obszarów przyrodniczych prawnie chronionych oraz Regionalną sieć korytarzy ekologicznych,
b) zachowanie naturalnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych poprzez: ochronę dolin rzecznych, zbiorników wodnych, lasów, zadrzewień śródpolnych, obszarów mokradłowych,
c) dostosowanie form zagospodarowania do uwarunkowań przyrodniczych poprzez zmniejszenie presji antropogenicznej na poszczególne komponenty środowiska oraz walory krajobrazowe,
d) minimalizowanie konfliktów na styku rozwoju infrastruktury i ochrony przyrody.

2) Harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego Warmii:
a) zachowanie tożsamości kulturowo-krajobrazowej, w tym zachowanie identyfikatorów krajobrazu charakterystycznych dla obszaru Warmii (układów osadniczych, form budownictwa, elementów małej architektury),
b) zatrzymanie procesów degradujących fizjonomię terenu,
c) ochrona zachowanych pierwotnych układów ruralistycznych wsi,
d) podejmowanie działań rewitalizacyjnych mających na celu ochronę elementów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego,
e) ochrona historycznego układu urbanistycznego Olsztyna:
- remonty istniejącej zabudowy oraz wprowadzanie nowych inwestycji nawiązujących do historycznego układu urbanistycznego poprzez zachowanie dominat architektonicznych i krajobrazowych, osi i kompozycji widokowych oraz panoram,
- wprowadzanie nowej zabudowy w postaci brył budynków komponujących się przestrzennie z otoczeniem, o odpowiednich gabarytach i parametrach, dobranych detalach i formach architektonicznych (kolorystyka elewacji i pokrycie dachu, materiał).

5. ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI ORAZ PODNOSZENIE JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH

1) Podnoszenie jakości i rozwój usług publicznych w Olsztynie:
a) wspieranie rozwoju usług wyższego rzędu (medycznych, naukowych, kulturalnych) w celu wzmacniania funkcji metropolitalnych ośrodka wojewódzkiego,
b) rozwijanie i podnoszenie jakości usług średniego rzędu oraz usług podstawowych, w tym między innymi usług:
- medycznych, socjalnych, w tym opiekuńczo-rehabilitacyjnych, związanych z integracją społeczną i aktywizacją osób z najuboższych środowisk,
- z zakresu kultury,
- edukacyjnych, wspieranie rozwoju szkolnictwa zawodowego oraz wyższego w Olsztynie; wzmacnianie bazy dydaktycznej oraz kierunków kształcenia zgodnych z aktualnym i przewidywanym zapotrzebowaniem rynku pracy, w tym w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa,
- przedszkolno-opiekuńczych.

2) Zwiększanie dostępności, podnoszenie jakości i rozwój usług publicznych w strefie zewnętrznej MOF OW Olsztyna:
a) zwiększanie dostępu do wysokiej jakości usług medycznych, zmniejszenie nierówności w zakresie stanu zdrowia mieszkańców,
b) podnoszenie jakości i skuteczności usług socjalnych, w tym usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych, związanych z integracją społeczną i aktywizacja osób z najuboższych środowisk czy wykluczonych społecznie,
c) zwiększanie dostępności edukacji przedszkolnej – przygotowanie i dostosowanie infrastruktury do wczesnej edukacji dzieci, tworzenie nowych miejsc w przedszkolach lub organizacja innych form

edukacji przedszkolnej; organizacja form opieki nad dzieckiem do lat trzech,
d) wspieranie rozwoju szkolnictwa zawodowego, wzmacnianie bazy dydaktycznej oraz kierunków kształcenia zgodnych z aktualnymi i przewidywanymi potrzebami rynku pracy, w tym w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa,
e) rozwijanie usług z zakresu kultury.

6. ROZWÓJ GOSPODARCZY I WZROST KONKURENCYJNOŚCI

1) Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu i wzrostowi konkurencyjności obszaru zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju:
a) tworzenie przyjaznych warunków do inwestowania (m.in. wspólna oferta inwestycyjna, pomoc publiczna, preferencyjne warunki prowadzenia działalności gospodarczej na określonych obszarach),
b) utworzenie wspólnego katalogu terenów inwestycyjnych na obszarze MOF OW Olsztyna (tereny WMSSE, tereny przemysłowe, obszary przeznaczone do zainwestowania, wyposażone w odpowiednią infrastrukturę) w celu zwiększenia konkurencyjności obszaru,
c) tworzenie nowych terenów inwestycyjnych oraz wspieranie inwestycji w pierwszej kolejności na terenach już zainwestowanych wyposażonych w odpowiednią infrastrukturę,
d) wykorzystanie potencjału badawczo-rozwojowego i gospodarczego MOF OW Olsztyna (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk, Instytut Rybactwa Śródlądowego im. S. Sakowicza, Centrum Innowacji i Transferu Technologii UWM, Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny wraz z Centrum Transferu Technologii, podstrefy Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej) dla budowania pozycji i rozwoju gospodarczego regionu,
e) promowanie MOF OW Olsztyna jako terenu sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorczości,
f) rozwój przemysłu i przedsiębiorczości z poszanowaniem zasad zrównoważonego rozwoju, ładu przestrzennego i ochrony środowiska,
g) kształtowanie i rozwój działalności gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego oraz tworzenie warunków do rozwoju inteligentnych specjalizacji,
h) wzmacnianie aktywności gospodarczej obszaru MOF OW Olsztyna stanowiącego największy ośrodek gospodarczy województwa warmińsko-mazurskiego, w tym poprzez wspieranie innowacyjności, tworzenie warunków do rozwoju sektora naukowego oraz badawczo-rozwojowego oraz lokalizacji przemysłu,
i) tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości oraz umiędzynaradawiania działalności istniejących przedsiębiorstw,
j) wspieranie i promocja współpracy między przedsiębiorstwami i ośrodkami naukowymi oraz badawczo-rozwojowymi w celu wymiany doświadczeń oraz stworzenia regionalnego obszaru transferu technologii,
k) wspieranie lokalizowania na terenie MOF OW Olsztyna siedzib i oddziałów instytucji krajowych i międzynarodowych.

2) Wskazuje się główne rejony inwestycyjne jako obszary predestynowane do tworzenia działalności gospodarczej istotnej dla rozwoju obszaru. Rekomenduje się inwestowanie:
a) w pierwszej kolejności na terenach już zainwestowanych wyposażonych w odpowiednią infrastrukturę,
b) w sąsiedztwie terenów o podobnym przeznaczeniu, stanowiących kontynuację istniejącego zagospodarowania,
c) na obszarach o dobrej dostępności komunikacyjnej – w bezpośrednim sąsiedztwie głównych dróg MOF OW Olsztyna (m.in. Spręcowo, Barczewo, Stawiguda),
d) przy węzłach obwodnicy Olsztyna (Olsztyn Południe, Olsztyn Pieczewo, Olsztyn Wschód),
e) we wschodniej części miasta Olsztyna jako kontynuacja istniejących funkcji przemysłowych,
f) w podstrefach Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (podstrefy Olsztyn i Stawiguda).

7. TWORZENIE WARUNKÓW DO REKREACJI I ROZWOJU TURYSTYKI

1) Rozwijanie funkcji rekreacyjno-turystycznej na terenie MOF OW Olsztyna:
a) rozwijanie i kontynuacja funkcji rekreacyjnej w oparciu o szlaki rowerowe, piesze, kajakowe i leśną infrastrukturę rekreacyjną oraz realizacja nowej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w zakresie nieprzekraczającym chłonności turystycznej obszaru i nieuciążliwym dla środowiska,
b) zwiększanie liczby ogólnodostępnych całorocznych obiektów, infrastruktury rekreacyjnej i sportowej

oraz podnoszenie standardów istniejących obiektów,
c) zapewnianie dostępności do obiektów oraz urządzeń rekreacyjnych i turystycznych mieszkańcom MOF oraz turystom,
d) kreowanie ogólnodostępnych przestrzeni publicznych z zachowaniem najwyższej jakości ich wykonania,
e) utworzenie spójnego systemu tras turystycznych, powiązanego z obiektami i urządzeniami rekreacyjnymi oraz wspólnego systemu oznakowania tych tras,
f) utworzenie spójnego systemu tras rowerowych Olsztyna z gminami sąsiadującymi, ze szczególnym uwzględnieniem:
   - budowy trasy rowerowej tzw. „Łynostrady" w obrębie Olsztyna i strefy zewnętrznej; docelowo realizacja do Lidzbarka Warmińskiego z podłączeniem do Green Velo,
   - budowy trasy rowerowej pn. „Warmińska Niteczka",
   - realizacji nowych połączeń miejskich dróg i tras rowerowych z gminnymi drogami i trasami ze szczególnym uwzględnieniem połączeń w obrębie miejscowości: Gutkowo – Olsztyn, Kudypy – Łupstych – Olsztyn,
   - zapewnienia bezkolizyjnych przejazdów i przejść do obiektów rekreacyjnych,
   - wykorzystanie systemu tras rowerowych do celów rekreacyjnych oraz do codziennych dojazdów do pracy, szkół i usług w powiązaniu z infrastrukturą towarzysząca (m.in.: parkingi B&R, stacje roweru publicznego, samoobsługowe punkty naprawy rowerów),
g) rozwój turystyki i rekreacji ze szczególnym uwzględnieniem turystyki wodnej:
   - kajakowej na rzekach Łynie i Wadągu oraz innych szlakach kajakowych,
   - żeglarstwa oraz innych sportów wodnych i form aktywności rekreacyjnych na jeziorach,
h) ograniczanie chaotycznego rozprzestrzeniania się zabudowy rekreacji indywidualnej (w tym tzw. drugich domów, domów sezonowych przekształcanych w domy całoroczne, nie pasujących formą i stylem do otoczenia) szczególnie w obszarach predestynowanych do rozwoju turystyki i rekreacji, w tym nad jeziorami (m.in. jeziora: Wulpińskie, Pluszne, Wadąg),
i) kreowanie wspólnej oferty turystycznej, kulturalnej, sportowej.

2) W Olsztynie rekomenduje się:
a) rozbudowę systemu komunikacji rowerowej,
b) przeznaczanie nowych terenów pod funkcje sportowo-rekreacyjne i turystyczne, w tym znajdujących się w północno-zachodniej i zachodniej części miasta (rejon osiedli Redykajny, Dajtki i otoczenie jezior Żbik i Redykajny) oraz rozbudowa bazy obiektów sportowo-rekreacyjnych, w tym całorocznych np.: stadion, hala widowiskowo-sportowa, kryte lodowisko, kryty skatepark).

3) W strefie zewnętrznej rekomenduje się:
a) wykorzystanie do rozwoju rekreacji i turystyki potencjału przyrodniczo-krajobrazowego i kulturowego: mało przekształconych krajobrazowo terenów, pierwotnych układów ruralistycznych, tradycyjnej zabudowy i obiektów zabytkowych o charakterze unikatowym,
b) przeciwdziałanie degradacji miejsc służących rekreacji w wyniku niekontrolowanych procesów urbanizacyjnych,
c) poszerzanie oferty całorocznej turystycznej bazy noclegowej o wysokim standardzie.

8. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY KOMUNIKACYJNEJ I TRANSPORTU PUBLICZNEGO

1) Ustala się układ funkcjonalny dróg MOF OW Olsztyna Mapa 56:
a) celem układu funkcjonalnego jest budowanie wewnętrznej spójności obszaru oraz dostępności rdzenia ze strefy zewnętrznej poprzez dobrze funkcjonującą infrastrukturę drogową oraz transport publiczny,
b) przyjęto następujący podział układu funkcjonalnego:
   - układ nadrzędny – drogi krajowe i wybrane drogi wojewódzkie łączące rdzeń ze strefą zewnętrzną,
   - układ podstawowy – pozostałe drogi wojewódzkie oraz wybrane drogi powiatowe i gminne ważne w relacjach rdzeń – strefa zewnętrzna, gmina – gmina oraz gmina – siedziba gminy,
   - układ uzupełniający – pozostałe drogi gminne i powiatowe,
c) zakwalifikowanie do poszczególnych grup układu funkcjonalnego uzależnione jest m.in. od znaczenia danej drogi w transporcie indywidualnym i zbiorowym oraz ośrodków osadniczych, a także od przeznaczenia terenów sąsiednich.

2) Usprawnienie funkcjonowania systemu infrastruktury komunikacyjnej:
a) rozwój i sukcesywna poprawa jakości infrastruktury komunikacyjnej (w relacjach międzygminnych,

w tym do Olsztyna, oraz wewnątrzgminnych) dla uzyskania wymiernych korzyści położenia w obszarze MOF; pożądana jest realizacja wspólnych przedsięwzięć, w tym inwestycji drogowych planowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych,

b) rozbudowa infrastruktury drogowej w Olsztynie, w tym w szczególności realizacja inwestycji, które powiążą poszczególne, skrajne części miasta między sobą oraz z centrum: trasa NDP (wraz z powiązaniem z ul. Wilczyńskiego i ul. Bukowskiego), tzw. ul. Nowobałtycka oraz przebudowa ul. Wojska Polskiego, ul. Sybiraków wraz z wiaduktem kolejowym na ul. Limanowskiego,

c) realizacja inwestycji mających na celu wyprowadzenie ruchu tranzytowego z Olsztyna:
   - za priorytetową inwestycję przyjmuje się budowę północnej obwodnicy Olsztyna; rekomenduje się realizację odcinka w części północno-wschodniej po przeprowadzeniu niezbędnych analiz i badań w ramach kolejnych etapów sporządzanych dokumentacji,
   - przebudowa odcinków dróg doprowadzających do węzłów południowej obwodnicy miasta jako dróg dwujezdniowych po dwa pasy ruchu (dotyczy przedłużenia ul. Warszawskiej i Sielskiej),
   - przebudowa drogi nr 51 na odcinku miejskim i zamiejskim w kierunku północnym do przyszłego węzła obwodnicy północnej,

d) realizacja sieci infrastruktury ruchu niezmotoryzowanego o wysokim standardzie,

e) stosowanie inteligentnych systemów zarządzania ruchem, w tym rozbudowa systemu ITS, w celu przeciwdziałania kongestii i usprawniania ruchu drogowego.

3) Rozwój transportu zbiorowego jako atrakcyjnej i dostępnej alternatywy dla transportu indywidualnego:

a) integracja transportu:
   - integracja systemu komunikacji zbiorowej z komunikacją indywidualną w MOF, w tym poprzez sieć węzłów przesiadkowych oraz miejsca postoju samochodów i rowerów P&R, K&R[198] i B&R); inwestycją priorytetową jest utworzenie węzła przesiadkowego PKP/PKS w Olsztynie,
   - integracja komunikacji zbiorowej miejskiej, lokalnej i regionalnej m.in. poprzez integrację biletową oraz rozkładu jazdy, dostosowaną do potrzeb wysokiej jakości ofertę przewozową oraz infrastrukturę towarzyszącą zachęcającą do podróży intermodalnych,

b) prowadzenie działań mających na celu zwiększenie udziału proekologicznych środków transportu indywidualnego i zbiorowego w komunikacji,

c) zapewnianie dostępu do transportu publicznego w obszarze MOF, w tym na obszarach peryferyjnych,

d) rozwój komunikacji autobusowej, w tym współdziałanie jednostek samorządowych dla rozszerzania oferty przewozowej w MOF,

e) rozwój połączeń o charakterze kolei aglomeracyjnej jako elementu komunikacji miejskiej i podmiejskiej MOF, zwiększenie częstotliwości połączeń kolejowych oraz lokalizacja nowych przystanków kolejowych; w Olsztynie konieczna jest budowa przystanków w ramach planowanych inwestycji kolejowych, wskazuje się potencjalne lokalizacje przystanków kolejowych w dzielnicy przemysłowej,

f) dalszy rozwój komunikacji tramwajowej w Olsztynie, głównie poprzez rozbudowę sieci, infrastruktury towarzyszącej oraz zwiększenie zasobu taboru,

g) utworzenie sieci dobrze funkcjonujących przystanków komunikacyjnych.

4) Rozwój komunikacji rowerowej z uwzględnieniem:
   - realizacji infrastruktury rowerowej, w tym: dróg rowerowych oraz związanej z nimi infrastruktury towarzyszącej, m.in. parkingów B&R, stacji roweru publicznego, samoobsługowych punktów naprawy rowerów,
   - rozwiązań systemowych (trasy i drogi rowerowe) w rdzeniu i strefie zewnętrznej MOF [Por. pkt 7.1)]

5) Realizacja działań oraz inwestycji ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz ochrony środowiska przyrodniczego i akustycznego.

9. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

1) Zwiększanie efektywności energetycznej:

a) zmniejszanie zapotrzebowania i zużycia energii poprzez termomodernizację budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej,

b) rozbudowa i modernizacja sieci ciepłowniczej przesyłowej, dystrybucyjnej i węzłów cieplnych w celu ograniczenia strat ciepła oraz likwidacji źródeł niskiej emisji,

c) poprawa bezpieczeństwa energetycznego poprzez rozbudowę i modernizację sieci dystrybucyjnej

[198] Kiss&Ride „wysadź pasażera i odjedź, robiąc miejsce innym";

wysokiego napięcia oraz budowę nowych źródeł ciepła (w tym Elektrociepłownia Olsztyn) w oparciu o wysokosprawne technologie (kogeneracja),

d) wzrost udziału niskoemisyjnego nośnika energii – gazu ziemnego przewodowego i poprawa warunków jego dostaw w obszarze MOF (szczególnie w jego strefie zewnętrznej). Wskazane będzie utworzenie pierścienia lub jego elementów wokół miasta tzw. obwodni gazowej Olsztyna (budowa gazociągu wysokiego ciśnienia Dn 300 (2-nitka) relacji Bartąg – Grądek – Wadąg).

2) Budowanie zintegrowanego systemu odprowadzania ścieków sanitarnych:
   - budowa, rozbudowa i modernizacja zbiorczych oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacji sanitarnej w Olsztynie i „Podmiejskiej strefie urbanizacji Olsztyna",
   - realizacja zbiorczych systemów kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalniami ścieków w jednostkach osadniczych poza obszarami ustanowionych aglomeracji,
   - sukcesywne rozszerzanie zasięgu Aglomeracji Olsztyn o nowe jednostki osadnicze położone w „Podmiejskiej strefie urbanizacji",
   - sukcesywne rozszerzanie zasięgów Aglomeracji: Jonkowo, Stawiguda, Jedwabno,
   - stosowanie indywidualnych rozwiązań gospodarki ściekowej (zbiorniki bezodpływowe, oczyszczalnie przydomowe) poza ustanowionymi aglomeracjami oraz poza obszarami objętymi zbiorczą siecią kanalizacji sanitarnej.

4. Zasady zagospodarowania przestrzennego

Mapy 55, 56, 57 i 58

Dla MOF OW Olsztyna rekomenduje się stosowanie przyjętych zasad zagospodarowania przestrzennego. W MOF OW Olsztyna ustala się dwie główne struktury przestrzenne: **„Strefa miejska – Olsztyn"** i **„Podmiejska strefa urbanizacji",** dla których przyjmuje się szczegółowe zasady zagospodarowania przestrzennego wynikające ze specyfiki użytkowania i funkcjonowania terenu. Elementem uzupełniającym strukturę obszaru jest **„Zielony Pierścień"** zapewniający prawidłowe powiązania ekologiczne i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego.

1. ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MOF OW OLSZTYNA

1) W odniesieniu do całego obszaru MOF OW Olsztyna ustala się zasady zagospodarowania przestrzennego:
   a) prowadzenie zintegrowanej polityki przestrzennej:
      - powiązanie kierunków rozwoju w ramach wspólnego planowania przestrzennego i strategicznego dla całego obszaru MOF,
      - zapewnienie ciągłości funkcji terenów zagospodarowanych oraz niezagospodarowanych niezależnie od granic gmin,
      - racjonalizacja zagospodarowania przestrzennego na terenach gmin z uwzględnieniem potencjału oraz stanu i zagospodarowania przestrzeni obszarów sąsiednich,
      - nietraktowanie granic gmin jako barier rozwojowych uniemożliwiających bądź utrudniających rozwój terenów inwestycyjnych na stykach gmin,
   b) rozwój i kształtowanie ładu przestrzennego:
      - uwzględnianie problematyki przywrócenia i kształtowania ładu przestrzennego jako priorytetu w dokumentach planistycznych i strategicznych gmin,
      - racjonalne wykorzystanie przestrzeni poprzez zasadę kontynuacji funkcji i bezkolizyjnego sąsiedztwa,
      - intensyfikacja procesów urbanizacyjnych na obszarach już zagospodarowanych,
      - rozwój zabudowy w oparciu o istniejące układy osadnicze w strefie zewnętrznej,
   c) bilansowanie potrzeb społeczno-gospodarczych – przeznaczanie zasobu nowych terenów pod funkcje mieszkaniowe i gospodarcze na podstawie realnych przesłanek demograficznych i ekonomicznych,
   d) zabezpieczanie w dokumentach planistycznych niezbędnej rezerwy terenowej dla inwestycji celu publicznego,
   e) stosowanie standardów urbanistycznych w odniesieniu do realizacji nowej zabudowy.

2. „STREFA MIEJSKA – OLSZTYN"

1) „Strefa miejska – Olsztyn" obejmuje miasto Olsztyn w granicach administracyjnych.

2) W „Strefie miejskiej – Olsztyn" rekomenduje się:
   a) utrzymanie istniejących struktur przestrzennych opierających się na podziale miasta na strefy

funkcjonalne:
- eliminowanie konfliktów przestrzennych poprzez nie lokalizowanie uciążliwych obiektów przemysłowych i usługowych w strefach mieszkaniowych,
- koncentracja działalności przemysłowej, magazynowej i składowej oraz usług towarzyszących we wschodniej części miasta w obrębie istniejącej strefy zabudowy przemysłowej, składowej i usługowej,
- rozwijanie funkcji rekreacyjnych i turystycznych z zachowaniem walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszarów cennych przyrodniczo w obrębie strefy jezior wraz z otoczeniem,
- w strefach o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej:
  - intensyfikacja procesów urbanizacyjnych na terenach zabudowanych oraz w sąsiedztwie terenów już zagospodarowanych w celu zminimalizowania ekspansji na tereny niezurbanizowane, w tym cenne przyrodniczo,
  - rozwój zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej w obrębie zabudowy istniejącej na zasadzie uzupełniania funkcji, w nawiązaniu do istniejących form i charakteru sąsiadującej zabudowy,
  - rewitalizacja kompleksów zabudowy oraz budynków znajdujących się w złym stanie technicznym, w tym starej zabudowy,
  - kształtowanie przestrzeni publicznych wysokiej jakości, zaspokajających potrzeby mieszkańców miasta,
  - wprowadzanie zieleni urządzonej o charakterze izolacyjnym oraz rekreacyjnym w szczególności na terenach z dominującą funkcją mieszkaniową wielorodzinną,

b) kształtowanie nowej zabudowy:
- realizacja nowej zabudowy z uwzględnieniem i zapewnieniem dobrej dostępności komunikacyjnej (m.in. poprzez wyposażenie w infrastrukturę drogową) oraz infrastruktury technicznej,
- zwiększanie intensywności zabudowy poprzez wprowadzenie nowych budynków o funkcji mieszkaniowej bądź usługowej uzasadnione przeprowadzonymi analizami planistycznymi,
- dostosowywanie nowej zabudowy wysokością i intensywnością do zabudowy sąsiadującej,
- zapewnianie wysokiego udziału powierzchni biologicznie czynnych na terenach mieszkaniowych,
- kształtowanie przestrzeni publicznych wysokiej jakości zaspokajających potrzeby mieszkańców miasta,
- zapewnianie dostępu do infrastruktury społecznej,

c) ochronę zasobów i walorów środowiska przyrodniczego oraz wykorzystanie jego potencjału:
- kształtowanie i rozwijanie układu przyrodniczego miasta, zachowanie jego łączności wewnętrznej z przyrodniczym układem zewnętrznym („Zielony Pierścień"); stwarzanie możliwości budowania nowych ciągów przyrodniczych,
- odpowiednie zagospodarowanie i utrzymanie terenów zieleni w mieście, umożliwiających jego przewietrzanie i redukcję miejskiej wyspy ciepła,
- wykorzystanie potencjału terenów niezurbanizowanych (leśnych oraz zbiorników wodnych) predestynowanych do rozwoju funkcji turystycznej oraz wypoczynkowo-rekreacyjnej,
- wykorzystanie potencjału brzegów jezior oraz rzeki Łyny do kształtowania funkcji wypoczynkowo-rekreacyjnych z poszanowaniem istniejących walorów środowiska przyrodniczego,
- zapewnienie mieszkańcom przyjaznych warunków do aktywności i wypoczynku poprzez realizację terenów zieleni, ciągów pieszych i rowerowych oraz wprowadzanie urządzeń małej architektury.

3. „PODMIEJSKA STREFA URBANIZACJI"

1) „Podmiejska strefa urbanizacji"[199] jest to kompleks obszarów istniejącego i planowanego zainwestowania stanowiących kontynuację rozwoju przestrzennego Olsztyna, na których planuje się harmonijny, kontrolowany, wielofunkcyjny rozwój przestrzenny w oparciu o istniejące ośrodki osadnicze.

[199] Podstawę delimitacji stanowiły inwentaryzacja w terenie oraz badania i analizy własne w ujęciu statystycznym i funkcjonalno-przestrzennym. Wytypowane jednostki osadnicze zostały ocenione za pomocą wskaźników i mierników w zakresie: demografii, infrastruktury technicznej, przedsiębiorczości, pokrycia planistycznego, ruchu budowlanego, dostępności komunikacyjnej i stopnia urbanizacji miejscowości. Istotne uwarunkowanie stanowiła polityka przestrzenna gmin wyrażona w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Jednostkę badawczą i podstawę do wyznaczania granic zasięgu obszaru stanowił obręb geodezyjny;

2) W „Podmiejskiej strefie urbanizacji” rekomenduje się:
   a) harmonijny, kontrolowany rozwój wielofunkcyjny oraz zapobieganie suburbanizacji:
      – przeznaczanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe w odniesieniu do rzeczywistych potrzeb demograficznych,
      – zapobieganie ekspansji terenów zabudowanych poza jednostki osadnicze,
      – rozwój zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w jednostkach osadniczych, jako dominującego sposobu zaparowania terenu,
      – rozwój zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej o wysokiej intensywności w gminach: Stawiguda (obręby Jaroty i Bartąg) oraz Dywity, w oparciu o istniejące jednostki osadnicze,
      – rozwój zabudowy usługowej, przemysłowej oraz składowo-magazynowej w miejscach o dobrej dostępności komunikacyjnej (m.in. Barczewo, Klewki, Szczęsne) oraz w pobliżu węzłów obwodnicy (Olsztyn Południe, Olsztyn Pieczewo, Olsztyn Wschód) w sposób minimalizujący uciążliwości dla ludzi i środowiska,
      – rozwój funkcji miastotwórczych (m.in.: wielkoobszarowe urządzenia sportowe, obiekty rozrywkowe, terenochłonne usługi zdrowia),
      – rozwój usług turystyki i rekreacji indywidualnej z dostosowaniem intensywności zagospodarowania do cech środowiska przyrodniczego i jego chłonności turystycznej,
   b) tworzenie wysokiej jakości przestrzeni podmiejskiej:
      – realizacja zabudowy z uwzględnieniem i zapewnieniem dobrej dostępności komunikacyjnej oraz infrastruktury technicznej,
      – zapewnianie dostępu do infrastruktury społecznej,
      – zapewnianie mieszkańcom przyjaznych warunków do aktywności i wypoczynku poprzez kształtowanie terenów zieleni, ciągów pieszych i rowerowych oraz wprowadzanie obiektów małej architektury,
      – dostosowanie zasięgu transportu publicznego do rozwijającego się zainwestowania (zwiększenie dostępności komunikacyjnej do głównych miejscowości „Podmiejskiej strefy urbanizacji” poprzez usprawnienie i uzasadnione zwiększenie liczby połączeń komunikacji zbiorowej),
   c) dążenie do równowagi w zagospodarowaniu przestrzeni między terenami zurbanizowanymi a przyrodniczymi, w tym:
      – eliminowanie konfliktów przestrzennych poprzez nie lokalizowanie uciążliwych obiektów przemysłowych i usługowych w strefach mieszkaniowych,
      – intensyfikacja procesów urbanizacyjnych w sąsiedztwie terenów już zagospodarowanych w celu zminimalizowania ekspansji na tereny niezurbanizowane,
      – dostosowanie nowej zabudowy wysokością i intensywnością do zabudowy sąsiadującej,
      – racjonalne lokalizowanie zabudowy z uwzględnieniem zachowania odpowiedniej powierzchni terenów biologicznie czynnej oraz terenów zieleni urządzonej stanowiących miejsca aktywności i wypoczynku.

4. „ZIELONY PIERŚCIEŃ”

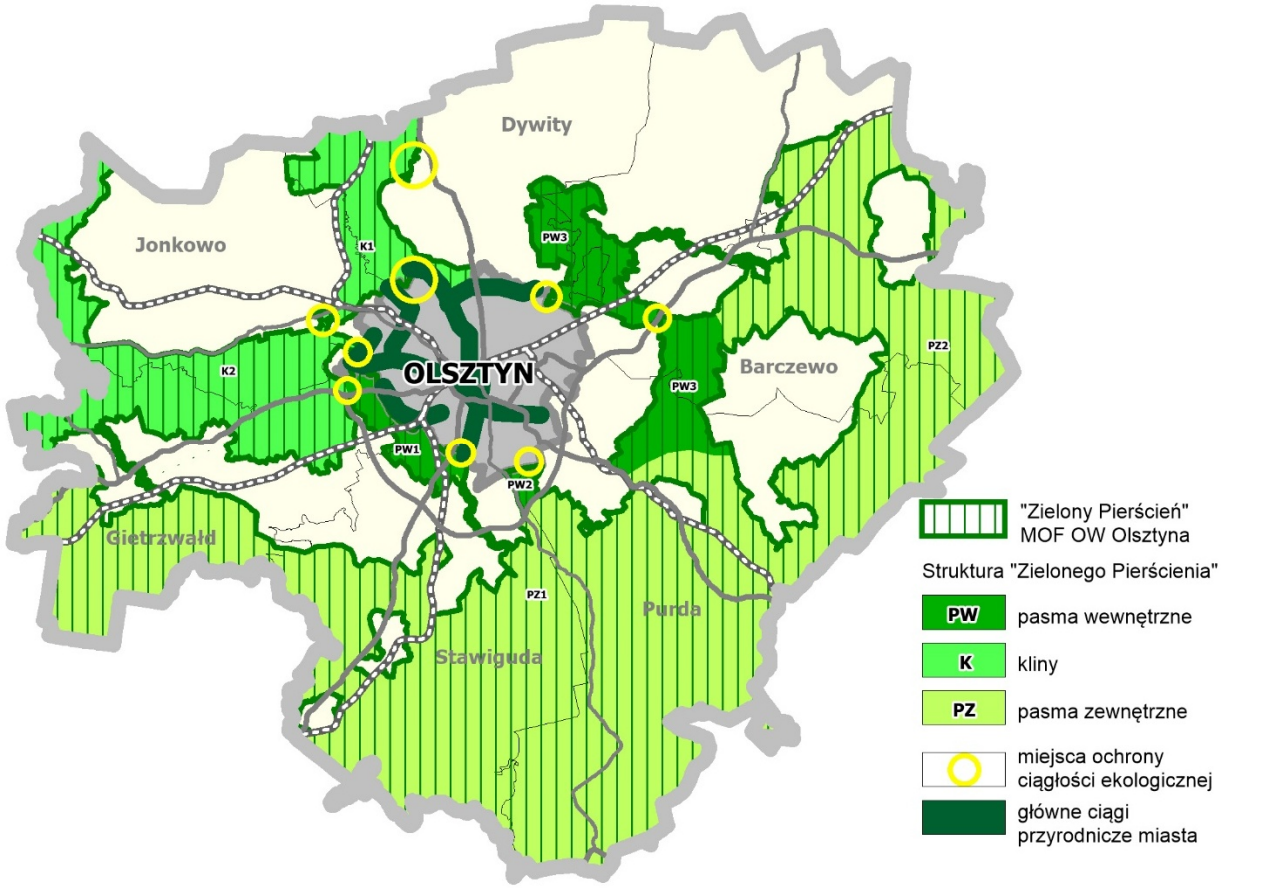
1) „Zielony Pierścień” jest to ukształtowany, spójny system terenów otwartych rozciągających się wokół miasta, zapewniający integralność oraz prawidłowe funkcjonowanie obszarów o najwyższych walorach przyrodniczych, pozostający w łączności z systemem przyrodniczym miasta. Wzajemne powiązania ułatwiają migracje fauny i flory oraz mają duże znaczenie dla kształtowania bioróżnorodności. „Zielony Pierścień” pełni istotne funkcje ekologiczne, hydrologiczne, klimatyczne, a także rekreacyjne dla mieszkańców MOF. „Zielony Pierścień” sprzyja kształtowaniu ładu przestrzennego, ogranicza niekontrolowany rozwój zabudowy oraz wpływa na wysoką jakość życia. Planowanie i realizacja inwestycji w „Zielonym Pierścieniu” powinno uwzględniać poniższe rekomendacje.

2) W „Zielonym Pierścieniu” rekomenduje się:
   a) utrzymanie czytelnej granicy pomiędzy zabudową miejską, a obszarami wiejskimi, w szczególności w obszarach PW2 (Jaroty, Bartąg, Bartążek, Stary Olsztyn),
   a) zachowanie ciągłości układu ekologicznego „Zielonego Pierścienia” przy przeznaczaniu nowych terenów pod inwestycje,
   b) utrzymanie dotychczasowych funkcji i zagospodarowania terenów w poszczególnych elementach struktury „Zielonego Pierścienia”, w tym szczególnie:
      – w obszarze PZ1 – zachowanie istniejących powierzchni leśnych pełniących funkcje biocentrów o wysokim bogactwie gatunkowym oraz obszarów zasilających i stabilizujących dla pozostałych

obszarów „Zielonego Pierścienia” oraz układu przyrodniczego miasta,
- w obszarach PW – zachowanie terenów leśnych pełniących głównie funkcje strukturotwórcze i rekreacyjne, stanowiących łącznik pomiędzy układem przyrodniczym miasta a pasmami zewnętrznymi „Zielonego Pierścienia”,
- w obrębie wszystkich elementów struktury zapobieganie przekształcaniu gruntów rolnych i leśnych na inne cele nie związane z celami ochrony lub rekreacji,

c) zachowanie i wzmacnianie spójności przyrodniczej oraz powiązań przestrzennych pomiędzy układem przyrodniczym miasta Olsztyna a poszczególnymi elementami struktury „Zielonego Pierścienia”, w tym poprzez:
   - ochronę ciągłości terenów dolin rzecznych Łyny i Wadąga (PW3, PW2, K1) pełniących funkcję bezpośredniego łącznika zasilania ekologicznego systemu miasta z terenami o wysokich walorach przyrodniczych,
   - ochronę miejsc istotnych dla utrzymania ciągłości ekologicznej,
   - w obszarach klinów (K) utrzymanie w łączności ze strukturami regionalnymi i ponadregionalnymi poprzez doliny rzek Łyny i Pasłęki,
d) utrzymanie systemu łączności ekologicznej obszaru „Zielonego Pierścienia” z Regionalnym systemem obszarów przyrodniczych prawnie chronionych i Regionalną siecią korytarzy ekologicznych,
e) poprawa warunków aerosanitarnych Olsztyna, poprzez utrzymanie w ciągłości korytarzy przewietrzających, ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia obszarów leśnych (obszary napływu czystego powietrza dla miasta),
f) tworzenie warunków do rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej [Por. str. 196 pkt 7.].

Rysunek 71. Struktura „Zielonego Pierścienia”

Źródło: opracowanie własne.

V. KIERUNKI I ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH

Planowanie zagospodarowania przestrzennego województwa opiera się na dążeniu do wykorzystania przestrzeni w sposób optymalny, zgodny z oceną potencjałów terytorialnych.

Obszary funkcjonalne są nowym narzędziem wspomagającym sformułowanie polityki przestrzennej województwa w planie zagospodarowania przestrzennego województwa w odniesieniu do obszarów, na których zidentyfikowano szczególne zjawisko o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym z zakresu gospodarki przestrzennej.

Indywidualne podejście do każdego z obszarów oznacza wskazanie specyfiki i szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej, identyfikację potencjałów oraz problemów i zagrożeń, a także określenie kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego. Określone dla obszarów funkcjonalnych zasady zagospodarowania przestrzennego mogą zostać efektywnie wykorzystane zarówno na poziomie planowania regionalnego, jak i planowania miejscowego.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego określono osiem obszarów funkcjonalnych, w tym cztery o znaczeniu ponadregionalnym oraz cztery o znaczeniu regionalnym.

Niektóre obszary funkcjonalne nakładają się na siebie. Realizacja zasad zagospodarowania przestrzennego dla terytorium, gdzie wskazano więcej niż jeden obszar, powinna następować w powiązaniu z zasadami określonymi dla nakładających się obszarów.

W odniesieniu do przyjętych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obowiązuje w całości treść Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.

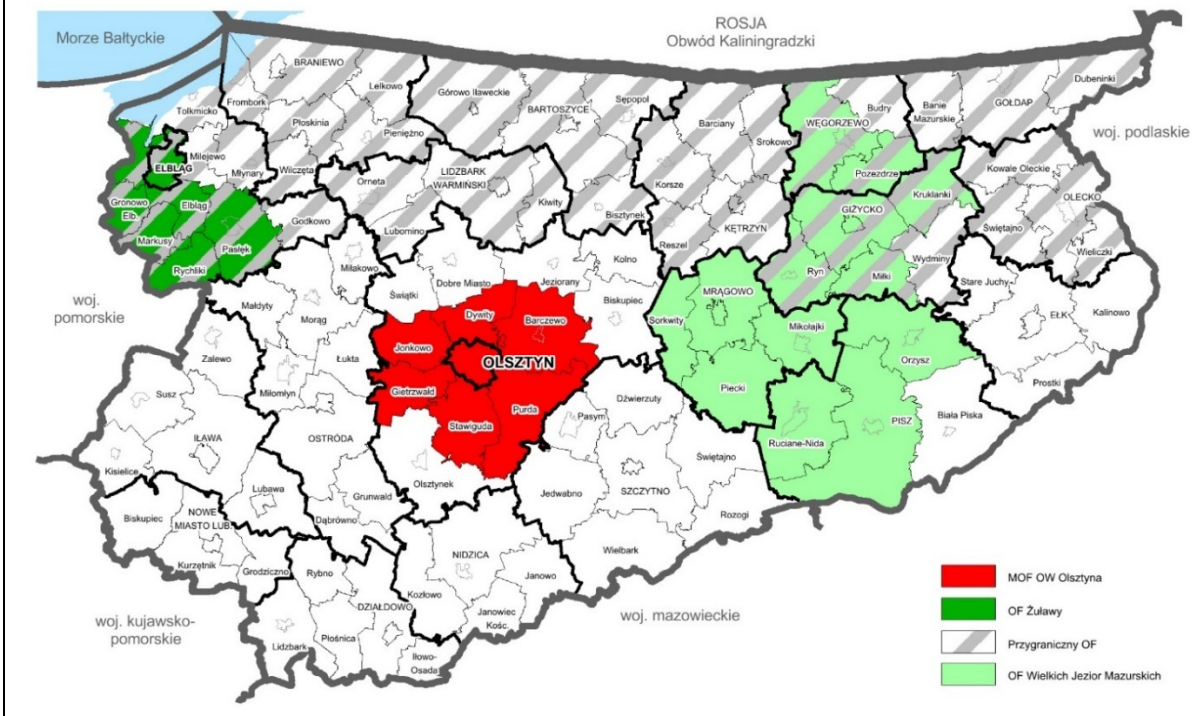
1. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Określa się obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym:

- **Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna**,
- **Obszar Funkcjonalny Żuławy**,
- **Przygraniczny Obszar Funkcjonalny**,
- **Obszar Funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich**.

Zasięg obszarów przedstawia Rysunek 72.

Rysunek 72. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Źródło: opracowanie własne.

1.1. Obszar Funkcjonalny Żuławy

W skład obszaru wchodzą:
- gmina miejska Elbląg,
- gmina miejsko-wiejska Pasłęk,
- gminy wiejskie: Elbląg, Gronowo Elbląskie, Markusy, Rychliki.

Rysunek 73. Granica Obszaru Funkcjonalnego Żuławy

Źródło: opracowanie własne.

Powierzchnia obszaru: 867 km^2 (3,6% województwa), liczba mieszkańców: 161,4 tys. (11,2% ludności województwa)[200]. Szczególne zjawisko z zakresu gospodarki przestrzennej: obszar kształtowany przez człowieka (poldery, wały, terpy, rowy, kanały), wymagający sprawnego funkcjonowania systemu melioracyjnego i sztucznego nawadniania, o dużym ryzyku wystąpienia powodzi. Główne funkcje obszaru: gospodarcza (rolnicza, turystyczna) i przyrodnicza. Wyróżniki obszaru: region o cechach wyjątkowych w skali Polski i Europy, na które składają się położenie w delcie Wisły, w otoczeniu wysoczyzn morenowych oraz wału mierzejowego, wysokie wartości przyrodnicze, żyzne gleby pochodzenia aluwialnego, znaczny udział obszarów depresyjnych, specyficzny układ hydrograficzny.
Obszar Funkcjonalny Żuławy nakłada się na:
- Przygraniczny OF (wszystkie gminy),
- Przybrzeżny OF (gminy miejska i wiejska Elbląg),
- MOF OR Elbląga (gminy miejska i wiejska Elbląg, gmina miejsko-wiejska Pasłęk, gminy wiejskie Gronowo Elbląskie i Markusy).

Obszar Funkcjonalny Żuławy ma swoją kontynuację na terenie województwa pomorskiego (Obszar Funkcjonalny Żuławy[201]).

Potencjały
– unikatowy, zabytkowy system przyrodniczo-techniczny, w którym elementy naturalne (rzeki) i techniczne (rowy, kanały, urządzenia wodne) wraz z czytelnym w krajobrazie, historycznym osadnictwem tworzą harmonijną całość,

[200] BDL GUS 2016 r.;
[201] „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030";

- obszar dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym,
- bogactwo środowiska przyrodniczego,
- Rezerwat Jeziora Druzno wpisany na listę tzw. Konwencji ramsarskiej,
- Kanał Elbląski z unikalnymi w skali światowej pochylniami (w trakcie procedury wpisywania na Listę światowego dziedzictwa UNESCO),
- cenne zabytki archeologiczne (Truso, Święty Gaj, prawdopodobne ślady Szlaku Bursztynowego),
- dobre gleby pochodzenia aluwialnego,
- dobra dostępność komunikacyjna z drogi krajowej S7.

Problemy i zagrożenia

- duże zagrożenie wystąpienia powodzi,
- wrażliwość środowiska na antropopresję,
- ochrona unikatowego, harmonijnego krajobrazu kulturowego,
- nieuregulowana gospodarka ściekowa na terenach zagrożonych powodzią, stanowiąca zagrożenie dla ludzi i środowiska w przypadku wystąpienia powodzi,
- stan urządzeń przeciwpowodziowych.

Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego

1) Ochrona przed powodzią oraz ograniczanie skutków jej wystąpienia:
   a) prawidłowe funkcjonowanie systemu osłony przeciwpowodziowej:
      - uzyskanie wysokiej sprawności systemu ochrony przeciwpowodziowej poprzez realizację inwestycji wskazanych w Programie Żuławskim 2030,
      - utrzymanie wysokiej sprawności systemu poprzez:
        - dobry stan i prawidłowe funkcjonowanie infrastruktury przeciwpowodziowej,
        - konserwację, wymianę, odnowę elementów systemu i jego unowocześnianie,
        - utrzymanie drożności rowów, ważnych urządzeń melioracji wodnych szczegółowych, poprzez systematyczne i prawidłowe odmulanie oraz wykaszanie traw w obrębie rowów,
        - odtworzenie rowów melioracji wodnych szczegółowych, zniszczonych w wyniku nieprawidłowego gospodarowania,
        - utrzymywanie wałów przeciwpowodziowych w stanie umożliwiającym zatrzymanie wysokich stanów wód,
   b) stosowanie nietechnicznych działań ograniczających skutki powodzi, w tym minimalizowanie potencjalnych strat powodziowych poprzez odpowiednie zagospodarowanie terenu:
      - dostosowanie form zagospodarowania terenu do istniejących zagrożeń powodziowych na obszarach zalewowych, wałach i okolicach wałów,
      - niedopuszczanie do lokalizacji obiektów budowlanych na terenach bezpośrednio zagrożonych wystąpieniem powodzi, osunięciami ziemi lub przerwaniem wałów,
      - ograniczanie zmian warunków glebowych, zmniejszających infiltrację wód, w tym utwardzania i uszczelniania podłoża, częstych w procesach urbanizacyjnych,
      - lokalizowanie na terenach zalewowych wyłącznie obiektów związanych z gospodarką wodną lub takich, które z ważnych przyczyn nie mogą być zlokalizowane w innym miejscu,
      - przygotowanie miejsc retencjonowania nawalnych wód opadowych spływających ciekami z wysoczyzny,
      - przygotowanie i wskazanie terenów kontrolowanego zalewania, w przypadku zagrożenia powodziowego, w celu zmniejszenia potencjalnych strat,
      - zahamowanie tempa eutrofizacji przyczyniającej się do zmniejszania pojemności jeziora Druzno, ważnego na obszarze Żuław zbiornika retencyjnego wód powodziowych, poprzez uregulowanie gospodarki ściekowej na obszarze Żuław (w woj. warmińsko-mazurskim) i prowadzenie racjonalnej gospodarki rolnej w celu zmniejszenia szkodliwych spływów powierzchniowych do wód jeziora, powodujących przyśpieszoną eutrofizację,
   c) wykorzystanie naturalnych predyspozycji środowiska przyrodniczego do przeciwdziałania powodzi:
      - zachowanie roślinności, w tym lasów, na terenach o urozmaiconej rzeźbie terenu (Wysoczyzna Elbląska), a także na terenach mokradłowych i łąkowych, w celu zwiększenia ich możliwości retencyjnych,
      - zachowanie, ochrona i odtwarzanie terenów podmokłych, w tym łączenie rzek z ich rozlewiskami, włączanie meandrów rzecznych i starorzeczy do systemu wodnego, zwiększając jego możliwości

retencyjne,
- utrzymywanie roślinności w bezpośrednim sąsiedztwie cieków wodnych,

d) wykorzystanie dobrej dostępności komunikacyjnej w planach działań związanych z zabezpieczeniem przed skutkami powodzi (dostawa sprzętu, ewakuacja),
e) zabezpieczenie alternatywnych dróg dojazdowych na obszary zagrożone powodzią.

2) Racjonalne gospodarowanie przestrzenią przyrodniczą m.in. poprzez stosowanie rozwiązań służących podnoszeniu jakości przyrodniczej.

3) Ochrona dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Żuław Wiślanych:
a) zachowanie otwartych krajobrazów i rozległych perspektyw, z nielicznym wiejskim osadnictwem, gęstą siecią hydrograficzną, kształtowaną zielenią jako śladami wielowiekowej działalności człowieka,
b) ochrona i utrzymanie użytkowych i historycznych wartości Kanału Elbląskiego i jego urządzeń technicznych,
c) ochrona historycznego systemu melioracyjnego,
d) ochrona i prowadzenie dalszych badań zabytków archeologicznych Żuław o wysokiej wartości historycznej, w tym osady Truso,
e) utworzenie planowanych parków [Por. Tom 2 Rozdział III pkt.3 – 5. 3) d)].

4) Rozwój turystyki na obszarze Żuław:
a) wykorzystanie potencjału kulturowego, wodnego i przyrodniczego do rozwoju turystyki krajoznawczej (w tym „birdwatching"), wodnej (Kanał Elbląski, Pętla Żuławska),
b) realizacja nowych szlaków turystycznych wykorzystujących ważne atrakcje terenu Żuław,
c) optymalizacja przebiegu tras rowerowych o znaczeniu ponadregionalnym (R 1, R 64, planowane R 10, R 13),
d) uzyskanie ciągłości trasy rowerowej R 64 poprzez zmianę przebiegu na styku z województwem pomorskim.

5) Rozwój gospodarki rolnej:
a) prowadzenie działalności rolniczej zgodnie z naturalnymi predyspozycjami środowiska,
b) utrzymywanie wysokiego udziału użytków zielonych, szczególnie w części depresyjnej i przydepresyjnej Żuław,
c) ochrona żyznych gleb, szczególnie przed zmianami stosunków wodnych,
d) prowadzenie nawadniania w sposób zorganizowany, szczególnie w przypadkach nadmiernego przesuszenia gleb,
e) ochrona elementów infrastruktury przeciwpowodziowej.

6) Rozwój infrastruktury technicznej:
a) rozwój zorganizowanych systemów wodociągowych w celu zaopatrzenia wszystkich mieszkańców OF w wodę użytkową wyłącznie ze zbiorczych ujęć wód głębnych (przede wszystkim gminy: Elbląg, Pasłęk, Rychliki, miasto Elbląg),
b) poprawa jakości dostarczanej wody:
- modernizacja systemu uzdatniania i dostawy wody siecią wodociągową mieszkańcom wsi obszaru Żuław,
- rozbudowa systemu zaopatrzenia w wodę w celu podłączenia wszystkich odbiorców indywidualnych,
- optymalizacja lokalizacji i liczby ujęć wód głębnych,

c) realizacja systemów kanalizacji sanitarnej w ramach ustanawianych aglomeracji zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) wraz z aktualizacjami oraz systemów poza aglomeracyjnych:
- eliminowanie zagrożeń związanych z przedostawaniem się zanieczyszczeń ściekowych do wód powierzchniowych i wgłębnych, ograniczając również zagrożenie zanieczyszczeniem w czasie powodzi,
- konieczność systemowego rozwiązania gospodarki ściekowej w oparciu o istniejącą oczyszczalnię ścieków w Elblągu, dopuszczalne są inne rozwiązania oparte o zbiorczy system kanalizacji sanitarnej,
- na obszarach cennych przyrodniczo i wrażliwych na antropopresję stosowanie przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych powinno być ograniczone jedynie do zabudowy rozproszonej,
- konieczność projektowania i realizowania systemów kanalizacji burzowej w większych

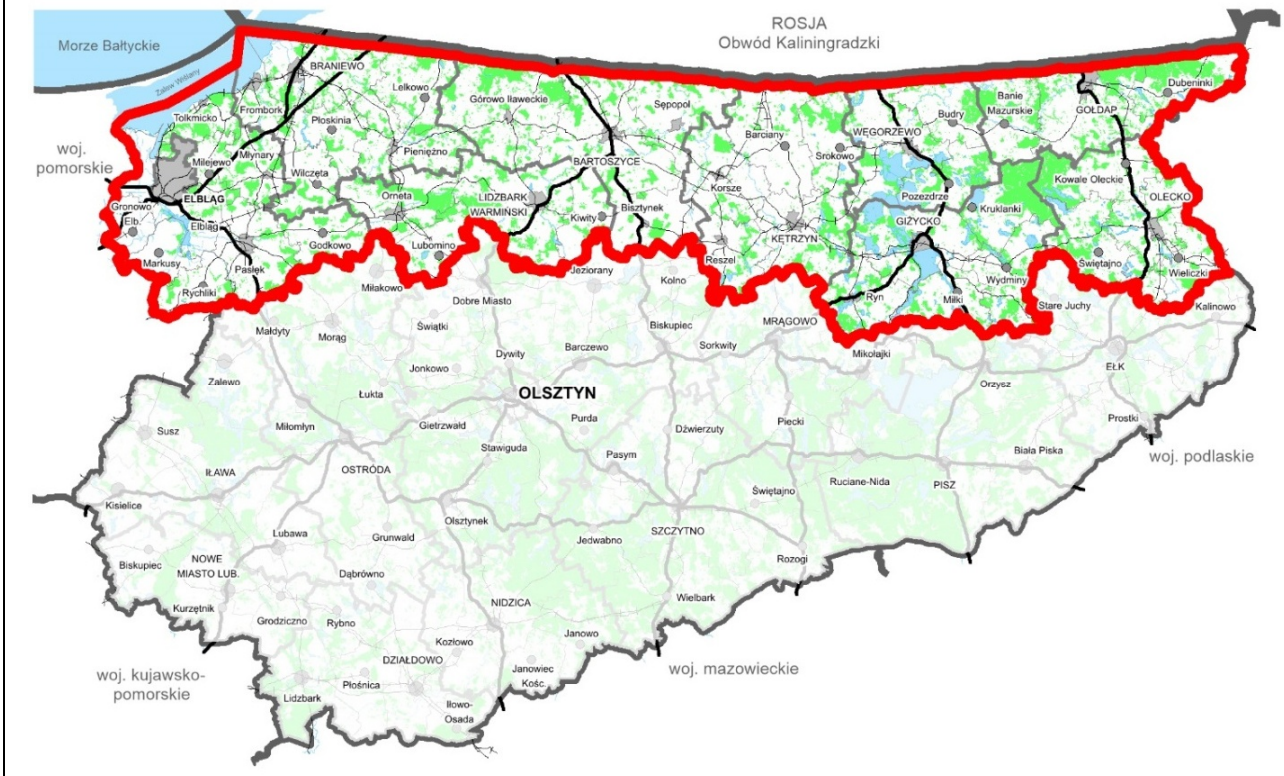
jednostkach osadniczych oraz uzależnianie wydajności tych systemów od szczegółowej oceny zagrożeń powodziowych wynikających z opadów o charakterze nawalnym w zlewni rzeki Elbląg.

1.2. Przygraniczny Obszar Funkcjonalny

W skład obszaru wchodzą:

- gminy miejskie: Bartoszyce, Braniewo, Elbląg, Giżycko, Górowo Iławeckie, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński,
- gminy miejsko-wiejskie: Bisztynek, Frombork, Gołdap, Korsze, Młynary, Olecko, Orneta, Pasłęk, Pieniężno, Reszel, Ryn, Sępopol, Tolkmicko, Węgorzewo,
- gminy wiejskie: Banie Mazurskie, Barciany, Bartoszyce, Braniewo, Budry, Dubeninki, Elbląg, Giżycko, Godkowo, Górowo Iławeckie, Gronowo Elbląskie, Kętrzyn, Kiwity, Kowale Oleckie, Kruklanki, Lelkowo, Lidzbark Warmiński, Lubomino, Markusy, Milejewo, Miłki, Płoskinia, Pozezdrze, Rychliki, Srokowo, Świętajno, Wieliczki, Wilczęta, Wydminy.

Rysunek 74. Granica Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: opracowanie własne.

Powierzchnia obszaru: 9 602 km^2 (40% województwa), liczba ludności: 528,3 tys. (37% ludności województwa) [202]. Szczególne zjawisko z zakresu gospodarki przestrzennej: przygraniczne położenie w Polsce i Unii Europejskiej. Główne funkcje obszaru: gospodarcza (rolnicza i turystyczna). Wyróżniki obszaru: znaczne wewnętrzne zróżnicowanie pod względem przyrodniczym, gospodarczym, infrastruktury komunikacyjnej, zagospodarowania terenu. W obszarze wyróżniają się następujące strefy:

- Strefa Zalewu Wiślanego w zachodniej części obszaru – region turystyczny o wysokich zasobach i walorach przyrodniczych, znacznym udziale użytków rolnych i gleb dobrej jakości, obejmujący swym zasięgiem Żuławy Wiślane, Deltę Wisły, Wysoczyznę Elbląską oraz wody Zalewu Wiślanego; istotny potencjał obszaru tworzą obszary rolne oraz drogi wodne. W obrębie strefy szczególnie wyróżnia się miasto Elbląg – drugie co do wielkości miasto województwa warmińsko-mazurskiego, ośrodek

[202] BDL GUS 2016 r.;

regionalny, wiodący ośrodek miejski Przygranicznego OF posiadający znaczny potencjał gospodarczy z dobrze rozwiniętą infrastrukturą społeczną, techniczną i komunikacyjną; ze względu na peryferyjne położenie w obrębie obszaru, jego wpływ na rozwój OF jest ograniczony do gmin przyległych do jego granic administracyjnych i będących w najbliższym sąsiedztwie.

- Obszary rolnicze w centralnej i północno-zachodniej części OF obejmujące gminy powiatów kętrzyńskiego, bartoszyckiego, braniewskiego, lidzbarskiego oraz częściowo elbląskiego, charakteryzujące się wysokim udziałem gruntów rolnych oraz występowaniem gleb o wysokiej przydatności rolniczej; obszar w dużej mierze cechuje się słabym rozwojem społeczno-gospodarczym oraz wysokim wskaźnikiem bezrobocia i niską aktywnością gospodarczą.
- Obszary o wybitnych walorach przyrodniczych położone we wschodniej części, obejmujące powiaty giżycki, węgorzewski, olecki i gołdapski, charakteryzujące się rozpoznawalnością w kraju i za granicą, najwyższą w regionie zdolnością i jakością obsługi ruchu turystycznego oraz bogatą i zróżnicowaną ofertą turystyczną i wypoczynkowo-rekreacyjną. Ponadto w strefie zlokalizowane jest uzdrowisko Gołdap, gdzie w lecznictwie uzdrowiskowym wykorzystywane są lokalne pokłady borowinowe.

Przygraniczny Obszar Funkcjonalny nakłada się na:

- Obszar Funkcjonalny Żuławy (gminy miejska i wiejska Elbląg, gmina miejsko-wiejska Pasłęk, gminy wiejskie: Gronowo Elbląskie, Markusy, Rychliki),
- Przybrzeżny Obszar Funkcjonalny (gminy miejskie: Braniewo, Elbląg, gminy miejsko-wiejskie: Tolkmicko, Frombork, gminy wiejskie: Braniewo, Elbląg),
- Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Regionalnego Elbląga (w całości w obrębie Przygranicznego OF; gmina miejska Elbląg, gminy miejsko-wiejskie: Młynary, Pasłęk, Tolkmicko, gminy wiejskie: Markusy, Gronowo Elbląskie, Milejewo, Elbląg),
- Obszar Funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich (gmina miejska Giżycko, gminy miejsko-wiejskie: Ryn, Węgorzewo, gminy wiejskie: Giżycko, Kruklanki, Miłki, Pozezdrze).

Potencjały
– zasoby i walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe (wysoka jeziorność i lesistość, duży udział obszarów przyrodniczych prawnie chronionych, Wielkie Jeziora Mazurskie, Zalew Wiślany, Wysoczyzna Elbląska), – korzystne warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego, – przejścia graniczne: drogowe, kolejowe, morskie, – główne ośrodki miejskie – ośrodek regionalny Elbląg oraz ośrodki lokalne (w szczególności Giżycko), – współpraca miast i regionów w ramach istniejących stowarzyszeń i inicjatyw, m.in. Międzynarodowa Sieć Miast Cittaslow, Kraina EGO, Stowarzyszenie Wielkie Jeziora Mazurskie, – sieć dróg doprowadzających do przejść granicznych, – trasa rowerowa Green Velo o znaczeniu ponadregionalnym, – linia kolejowa szerokotorowa na terenie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego oraz obwodu kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej, – kształtowanie i rozwój funkcji uzdrowiskowej (Gołdap, Frombork, Lidzbark Warmiński, Górowo Iławeckie), – warunki sprzyjające prowadzeniu działalności gospodarczej w ramach inteligentnych specjalizacji województwa, – aktywizacja społeczna i ożywienie gospodarcze związane z małym ruchem granicznym.
Problemy i zagrożenia
– peryferyjne położenie na tle województwa, kraju i Europy, – ograniczona współpraca z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, niewielkie powiązania społeczno-gospodarcze terenów przygranicznych po stronie polskiej i rosyjskiej, – peryferyzacja społeczno-gospodarcza, – niska konkurencyjność regionu w skali Polski i Unii Europejskiej (z wyjątkiem walorów turystycznych), – słaba dostępność komunikacyjna wewnątrz obszaru oraz względem pozostałej części województwa

i kraju, w szczególności w północnym i północno-wschodnim pasie obszaru,
- kumulacja problemów społeczno-ekonomicznych; wszystkie miasta średnie obszaru zostały zaklasyfikowane jako tracące funkcje[203] (Bartoszyce, Kętrzyn, Braniewo, Elbląg, Olecko, Giżycko); blisko 60% gmin Przygranicznego OF to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, na których występuje kumulacja problemów społecznych, ekonomicznych bądź społeczno-ekonomicznych,
- niekorzystna sytuacja społeczno-demograficzna i gospodarcza (depopulacja, defeminizacja, niekorzystna prognoza demograficzna, wysoki wskaźnik bezrobocia, nieznaczna rola przemysłu, tereny popegeerowskie, handel przygraniczny – „szara strefa"),
- ograniczony dostęp do usług, w tym także podstawowych – szczególnie bezpośrednio przy granicy z obwodem kaliningradzkim i w północno-wschodniej części obszaru,
- presja urbanizacyjna na tereny o wysokich walorach przyrodniczych, w szczególności na obszarze Wielkich Jezior Mazurskich oraz w sąsiedztwie Elbląga,
- nie w pełni wykorzystywany potencjał produkcji rolnej w stosunku do istniejących możliwości,
- słabszy dostęp do infrastruktury technicznej w stosunku do pozostałej części województwa oraz kraju (wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, gazowej i elektroenergetycznej).

Problemy rozwojowe charakteryzują się zróżnicowanym natężeniem, w szczególności obejmują północno-wschodnią część Przygranicznego OF oraz tereny położone bezpośrednio w północnej części przy granicy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej (głównie powiaty braniewski, bartoszycki i kętrzyński).

Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego

1) Kształtowanie powiązań transgranicznych:
   a) kształtowanie i wzmacnianie powiązań poza granicami kraju z obszarami położonymi w sąsiedztwie Przygranicznego OF (obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej), w tym poprzez współpracę w ramach Stowarzyszenia Gmin RP Euroregion Bałtyk,
   b) poprawa otwartości i dostępności zewnętrznej granicy Unii Europejskiej,
   c) kształtowanie spójnego systemu przejść granicznych poprzez rozbudowę i modernizację infrastruktury granicznej dostosowanej do potrzeb zwiększającego się ruchu granicznego (rozbudowa przejść granicznych i kolejowych uzasadnionych ekonomicznie) z możliwością rozszerzenia statusu istniejących przejść oraz rozbudowy o nowe przejścia proponowane przez lokalne samorządy:
      - drogowe: Perły (gmina Barciany), Michałkowo (gmina Węgorzewo),
      - piesze: Rapa (gmina Banie Mazurskie),
      - rzeczne: na rzece Łynie (w Stopkach) i Węgorapie,
   d) wzmacnianie współpracy transgranicznej w zakresie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego poprzez realizację i koordynację działań i projektów zapewniających integrację planowania w obszarze ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz infrastruktury,
   e) wspieranie współpracy z obwodem kaliningradzkim w oparciu o potencjał Zalewu Wiślanego/Kaliningradzkiego (m.in. w ramach ochrony środowiska, turystyki),
   f) budowanie relacji z obwodem kaliningradzkim w ramach umowy o małym ruchu granicznym.

2) Kształtowanie i rozwój sieci osadniczej:
   a) poprawa konkurencyjności i wzmacnianie oddziaływania głównych miast obszaru przygranicznego: ośrodka regionalnego Elbląga oraz Giżycka na pozostałą część Przygranicznego OF,
   b) wspomaganie rozwoju i wzmacnianie pozostałych ważnych ośrodków miejskich obszaru (Bartoszyce, Lidzbark Warmiński, Kętrzyn, Węgorzewo, Gołdap, Braniewo, Olecko) m.in. poprzez rozwój infrastruktury społecznej, poprawę dostępności komunikacyjnej,
   c) poprawa powiązań funkcjonalnych ośrodków miejskich z obszarami otaczającymi,
   d) dążenie do współpracy małych i średnich miast w celu poprawy jakości życia zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju w ramach powiązań sieciowych (m.in. Międzynarodowa Sieć Miast Cittaslow),
   e) przeciwdziałanie degradacji ośrodków miejskich, w szczególności z uwzględnieniem miast tracących funkcje,
   f) ochrona przed zagrożeniami wynikającymi z nadmiernego rozwoju stref podmiejskich, chaotycznej zabudowy, oraz lokalizacji obiektów negatywnie oddziałujących na środowisko,

[203] na podstawie „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)";

g) prowadzenie działań rewitalizacyjnych na obszarach zdegradowanych (poprzemysłowych, powojskowych, popegeerowskich),
h) restrukturyzacja obszarów wiejskich wymagających wsparcia, w tym obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, na których następuje koncentracja problemów społecznych, ekonomicznych bądź społeczno-ekonomicznych, posiadających słaby dostęp do dóbr i usług podstawowych oraz o słabej dostępności komunikacyjnej.

3) Ochrona środowiska:
a) współpraca w zakresie ochrony przyrody z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej (w tym m.in.: podjęcie działań na rzecz ochrony wód Zalewu Wiślanego przed zanieczyszczeniami, tworzenia wspólnych obszarów chronionych),
b) zmierzanie do ustanowienia Transgranicznych Obszarów Chronionych (Suwalsko-Wisztynieckiego oraz Zalewu Wiślanego).

4) Rozwój sfery gospodarczej i turystycznej z uwzględnieniem aspektu współpracy transgranicznej:
a) wspieranie głównych ośrodków aktywności i rozwoju gospodarczego Przygranicznego OF: Elbląga, Giżycka, Olecka, Kętrzyna, Bartoszyc poprzez tworzenie funkcji zwiększających zakres świadczonych usług o charakterze lokalnym i ponadlokalnym,
b) wspieranie procesów rozwojowych na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją, depopulacją, wykluczeniem społecznym oraz wysokim bezrobociem,
c) tworzenie warunków wspierających rozwój i współpracę ośrodków gospodarczych i obszarów o znaczeniu gospodarczym, a także obszarów wiejskich (m.in. w ramach Stowarzyszenia EGO, Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, Lokalnych Grup Działania),
d) rozwój i promocja lecznictwa uzdrowiskowego w rejonach posiadających predyspozycje do rozwoju tej funkcji oraz wzmacnianie współpracy miast o funkcji uzdrowiska bądź obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz starających się o nadanie statusu (Gołdap, Frombork, Lidzbark Warmiński, Górowo Iławeckie),
e) rozwój i kreowanie produktów turystycznych w oparciu o istniejące walory i zasoby, w tym wykorzystanie marek i produktów regionu (Sieć Miast Cittaslow, Kraina EGO, Stowarzyszenie Wielkie Jeziora Mazurskie, Green Velo itp.),
f) wykorzystanie potencjału rozwojowego, jakim jest położenie w sąsiedztwie obwodu kaliningradzkiego oraz przy granicy polsko-litewskiej poprzez współpracę transgraniczną oraz tworzenie oferty turystycznej, wypoczynkowej i uzdrowiskowej dla obcokrajowców,
g) wspieranie działań zwiększających produktywność działalności rolniczej na obszarach z dominująca funkcją rolniczą, stworzenie warunków do wielofunkcyjnego rozwoju wsi, wspieranie rolnictwa ekologicznego (w szczególności na obszarach o wysokim potencjale produkcji rolnej) w ramach inteligentnych specjalizacji województwa (żywność wysokiej jakości),
h) wspieranie obszarów o najmniejszej dostępności do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe w szczególności na terenach wiejskich położonych w znacznych odległościach od miast.

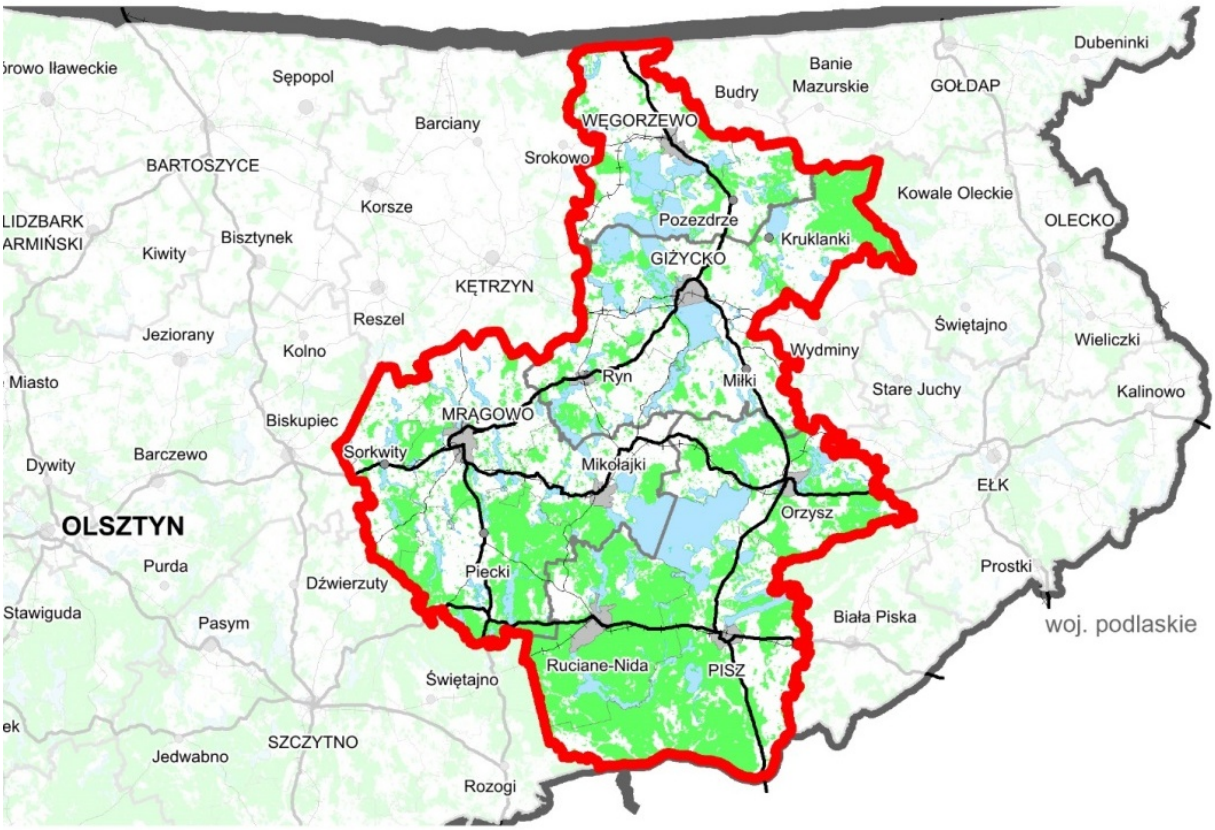
5) Poprawa dostępności komunikacyjnej i infrastruktury transportowej:
a) przeciwdziałanie peryferyzacji obszaru poprzez:
- poprawę dostępności komunikacyjnej do ośrodka wojewódzkiego w szczególności gmin położonych we wschodniej części obszaru,
- zapewnienie spójnego systemu komunikacyjnego drogowego i kolejowego oraz poprawę dostępności komunikacyjnej wewnątrz Przygranicznego OF (w tym do głównych ośrodków miejskich i turystycznych obszaru),
b) poprawa dostępności Zalewu Wiślanego i jego przystosowanie do potrzeb transportu śródlądowego z uwzględnieniem współpracy transgranicznej,
c) wykorzystanie potencjału i utrzymanie w dobrym stanie kolei szerokotorowych (wraz z kolejowymi przejściami granicznymi: Braniewo, Głomno, Skandawa).

6) Rozwój infrastruktury technicznej:
a) wzmacnianie sieci przesyłowej gazu wysokiego ciśnienia w północnej części obszaru,
b) modernizacja i rozbudowa elektroenergetycznej sieci dystrybucyjnej 110 kV w północnej części obszaru.

1.3. Obszar Funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich

W skład obszaru wchodzą:
- gminy miejskie: Giżycko, Mrągowo,
- gminy miejsko-wiejskie: Mikołajki, Orzysz, Pisz, Ruciane-Nida, Ryn, Węgorzewo,
- gminy wiejskie: Giżycko, Kruklanki, Miłki, Mrągowo, Piecki, Pozezdrze, Sorkwity.

Rysunek 75. Granica Obszaru Funkcjonalnego Wielkich Jezior Mazurskich

Źródło: opracowanie własne.

Powierzchnia obszaru: 3 824 km^2 (16% województwa), liczba mieszkańców: 167,0 tys. (12% ludności województwa) [204]. Szczególne zjawisko z zakresu gospodarki przestrzennej: potencjał wodny (zespół jezior połączonych kanałami z wydzielonymi szlakami wodnymi) oraz powiązany z nim potencjał turystyczny (w oparciu o szlaki wodne, walory przyrodnicze i kulturowe oraz infrastrukturę turystyczną). Główna funkcja obszaru: gospodarcza (turystyczna, rolnicza, rybacka, leśna oraz produkcyjna w ramach inteligentnych specjalizacji). Wyróżniki obszaru: struktura przyrodnicza, systemy wodne oraz infrastruktura turystyczna.
Obszar Funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich nakłada się w części na Przygraniczny Obszar Funkcjonalny (gmina miejska Giżycko, gminy miejsko-wiejskie: Ryn, Węgorzewo, gminy wiejskie: Giżycko, Miłki, Kruklanki, Pozezdrze).

Potencjały
– obszar pojezierzy, unikatowy i rozpoznawalny w skali kraju i Europy, – ponadregionalny produkt turystyczny identyfikowalny na poziomie krajowym i międzynarodowym, – największa w kraju koncentracja bardzo dużych jezior oraz kompleksów leśnych, – zintegrowany system wodny składający się z jezior i kanałów WJM, kompleksowo wyposażony w infrastrukturę techniczną i turystyczną szlaków wodnych; największy i najbardziej rozbudowany w skali kraju, – bardzo wysoki potencjał przyrodniczy i krajobrazowy, w tym znaczący udział obszarów przyrodniczych

[204] BDL GUS 2016 r.;

prawnie chronionych,
- popularny w kraju region do uprawiania sportów wodnych i rekreacji,
- intensywny rozwój turystyki (istniejące zagospodarowanie turystyczne i możliwość rozbudowy systemu szlaków i poszerzenia oferty turystycznej),
- rozbudowana infrastruktura turystyczna,
- szlak kajakowy rzeki Krutyni połączony z systemem WJM, uznany za jeden z najważniejszych tego typów produktów turystycznych o znaczeniu krajowym,
- znaczenie obszaru dla rozwoju społeczno-gospodarczego województwa,
- rozwój działalności produkcyjnych w ramach inteligentnych specjalizacji województwa,
- sąsiedztwo portu lotniczego „Olsztyn-Mazury" w Szymanach.

Problemy i zagrożenia

- ograniczona dostępność komunikacyjna, a także brak przejścia granicznego z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej (drogowego i wodnego),
- niezadawalająca jakość infrastruktury komunikacyjnej drogowej i kolejowej,
- niezadawalająca jakość transportu zbiorowego,
- niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę turystyczną, w tym całoroczne obiekty noclegowe,
- zagrożenia związane z możliwością degradacji środowiska, wynikające m.in. z niedostatecznego wyposażenia w systemy infrastruktury technicznej, eutrofizacji jezior, przekroczenia chłonności turystycznej,
- problem dostępu do jezior: niewłaściwe zagospodarowanie nieruchomości przyległych do jezior, nielegalne obiekty budowlane, uniemożliwienie przejścia linią brzegu jeziora poprzez jej grodzenie, w tym brak dojścia do kąpielisk.

Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego

1) Podniesienie rangi obszaru turystycznego Wielkich Jezior Mazurskich.
2) Rozwój turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem potencjału wodnego:
   a) przyjmuje się turystykę wodną jako priorytet dla funkcjonowania i rozwoju obszaru, z uwzględnieniem:
      - zapewnienia wysokiego standardu infrastruktury turystycznej,
      - podniesienia jakości przestrzeni publicznych, w tym w węzłowych punktach szlaków turystycznych,
      - przeciwdziałania nadmiernemu obciążeniu szlaków wodnych ruchem turystycznym,
      - poprawy funkcjonowania dróg wodnych śródlądowych i szlaków wodnych, poprzez:
        - utrzymanie sprawności funkcjonowania urządzeń hydrotechnicznych niezbędnych dla działania systemu, dostosowanie ich do obecnych potrzeb oraz rozbudowa o nowe obiekty, w tym śluzy Guzianka II oraz stopnia wodnego ze śluzą i elektrownią wodną na Pisie,
        - rozbudowę systemu dróg wodnych poprzez wyposażenie w infrastrukturę turystyczną szlaku wodnego Pisa – Narew i budowę drogi wodnej łączącej Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanałem Augustowskim; priorytetem jest utworzenie kanału Tyrkło-Buwełno,
        - aktywizację szlaku wodnego rzeki Węgorapy, z uwzględnieniem możliwości utworzenia wodnego przejścia granicznego,
        - rewitalizację rzek Sapiny i Pisy,
      - działań wpływających na ochronę środowiska i krajobrazu w strefach przybrzeżnych jezior:
        - skanalizowania ruchu turystycznego,
        - prowadzenia prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej w tych strefach,
        - osiągnięcie wysokiego standardu wyposażenia w infrastrukturę techniczną wszystkich portów i przystani, szczególnie w zakresie gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami,
        - ograniczania rozwoju indywidualnej zabudowy rekreacyjnej, a także wprowadzenie zakazu zabudowy w formach obcych kulturowo i krajobrazowo bądź o cechach substandardowych,
      - przeciwdziałania problemowi ograniczenia dostępu do jezior,
      - ustabilizowania poziomu wód w jeziorach, w celu umożliwienia pełnego wykorzystania szlaków wodnych, w przedziale naturalnej zmienności stanu wód,
      - rozwijania turystyki żeglarskiej,
      - rozwijania żeglugi pasażerskiej śródlądowej,

- rozwijania turystyki kajakowej poprzez:
  - szlak Krutyni jako obszar o węzłowym znaczeniu turystycznym dla obszaru WJM; dla rozwijana turystyki w strefie szlaku przyjmuje się usytuowanie na szlaku niezbędnej infrastruktury turystycznej, szczególnie w rejonie styku z jeziorami mazurskimi,
  - rozwój szlaków kajakowych rzek: Sapiny, Pisy, Orzyszy, Węgorapy, zgodnie z zasadami rozwoju obszaru funkcjonalnego,

b) rozwój turystyki rowerowej (odcinek trasy Green Velo, planowana Pętla Mazurska, rozbudowa tras rowerowych w oparciu o Regionalny system tras rowerowych),
c) włączenie walorów kulturowych do sieciowej oferty turystycznej obszaru, szczególnie jako uzupełnienie atrakcji turystyki wodnej,
d) utworzenie planowanych parków kulturowych [Por. Tom 2 Rozdział III pkt.3 – 5. 3) d)],
e) podnoszenie atrakcyjności oferty turystycznej poprzez:
   - rozwijanie nowatorskich rodzajów turystyki, np.: turystyka kulinarna,
   - rozszerzanie oferty turystyki „eventowej" w oparciu o masowe, cykliczne imprezy i festiwale identyfikowane z obszarem Wielkich Jezior Mazurskich.

3) Ochrona zasobów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych, z uwzględnieniem:
   a) racjonalnego i zrównoważonego korzystania z zasobów i walorów przyrodniczych:
      - utrzymanie wysokiej jakości przyrodniczej (priorytet środowiskowy),
      - nie dopuszczenie do degradacji,
      - włączenie walorów przyrodniczych do sieciowej oferty turystycznej obszaru, szczególnie jako uzupełnienie atrakcji turystyki wodnej,
      - określenie chłonności turystycznej, respektowanie tych wyników w ustaleniu intensywności eksploatacji turystycznej obszaru,
   b) uwzględnianie istotnych elementów środowiska kulturowego obszaru, w tym: zabytkowe zespoły staromiejskie (szczególnie w Rynie, Giżycku, Mrągowie, Węgorzewie i Piszu), założenia pałacowo-parkowe (m.in. w Sztynorcie), zabytki militarne nowożytne, Kanał Mazurski, osadnictwo wiejskie, szczególnie starowierców,
   c) zachowanie i odnowa walorów oraz cech krajobrazów kulturowych w miejscach o szczególnym znaczeniu dla tożsamości regionu (Mazury Wschodnie, Mazury Południowe, obszar osadnictwa starowierców, krajobraz warowny Wielkich Jezior Mazurskich).

4) Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru:
   a) poprawa standardu powiązań komunikacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem osi komunikacyjnych południkowych (w ciągu dróg krajowych nr 59 i 63) oraz równoleżnikowych (w ciągu dróg krajowych nr 16 i 58); inwestycją priorytetową jest budowa drogi S16 Olsztyn – Ełk – Knyszyn,
   b) powiązanie z portem lotniczym Olsztyn-Mazury w Szymanach – włączenie lotniska w zakres sieciowej oferty turystycznej obszaru WJM,
   c) rozwój komunikacji kolejowej:
      - inwestycje priorytetowe: modernizacje linii nr 353 (Olsztyn – Korsze), nr 038 (Korsze – Giżycko – Ełk) oraz nr 219 (Szczytno – Ruciane-Nida – Pisz – Ełk),
      - aktywizacja linii kolejowej nr 223 Czerwonka (Biskupiec) – Mrągowo – Mikołajki – Orzysz – Ełk.

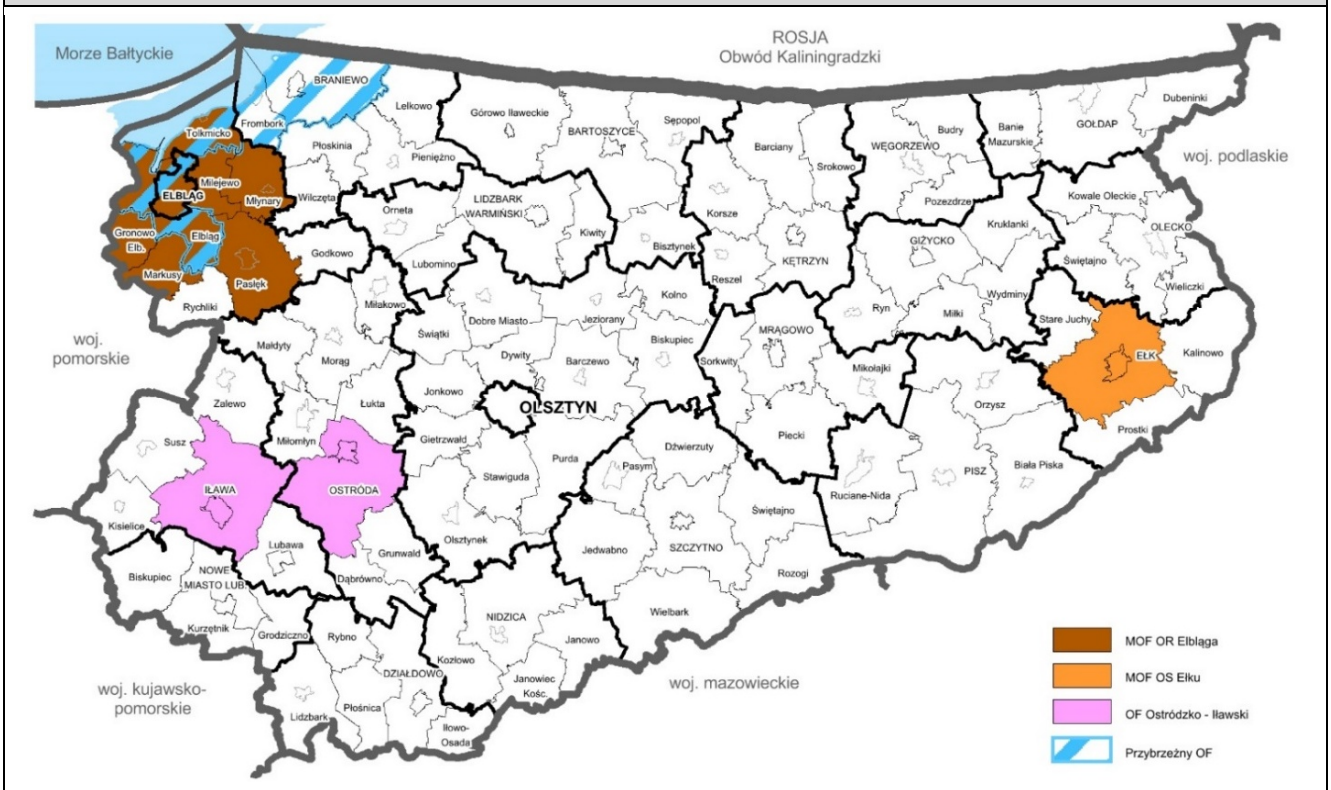
5) Rozwój infrastruktury technicznej:
   a) poprawa bezpieczeństwa zasilania obszaru w energię elektryczną:
      - budowy linii 110 kV relacji Mikołajki – Orzysz – Ełk z budową GPZ w Orzyszu,
      - modernizacja linii elektroenergetycznych 110 kV z obu kierunków zasilania obszaru,
   b) zapewnienie i utrzymanie systemu zaopatrzenia w gaz przewodowy:
      - rozbudowa sieci gazowej wysokiego i średniego ciśnienia na terenach nieobjętych siecią ze stacji wysokiego ciśnienia: Mrągowo, Ryn, Giżycko, Miłki,
      - zaopatrzenie południowej części obszaru, w szczególności miasta i gminy Pisz, w gaz przewodowy,
   c) wyeliminowanie dopływu nieoczyszczonych ścieków do jezior mazurskich, poprzez budowę zintegrowanych systemów gospodarki wodno-ściekowej.

2. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

Określa się obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym:
- **Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Regionalnego Elbląga,**
- **Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Subregionalnego Ełku,**
- **Przybrzeżny Obszar Funkcjonalny,**
- **Obszar Funkcjonalny Ostródzko-Iławski.**

Zasięg obszarów przedstawia Rysunek 76.

Rysunek 76. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

Źródło: opracowanie własne.

2.1. Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Regionalnego Elbląga

W skład obszaru wchodzą:
- gmina miejska: Elbląg,
- gminy miejsko-wiejskie: Młynary, Pasłęk, Tolkmicko,
- gminy wiejskie: Elbląg, Gronowo Elbląskie, Markusy, Milejewo.

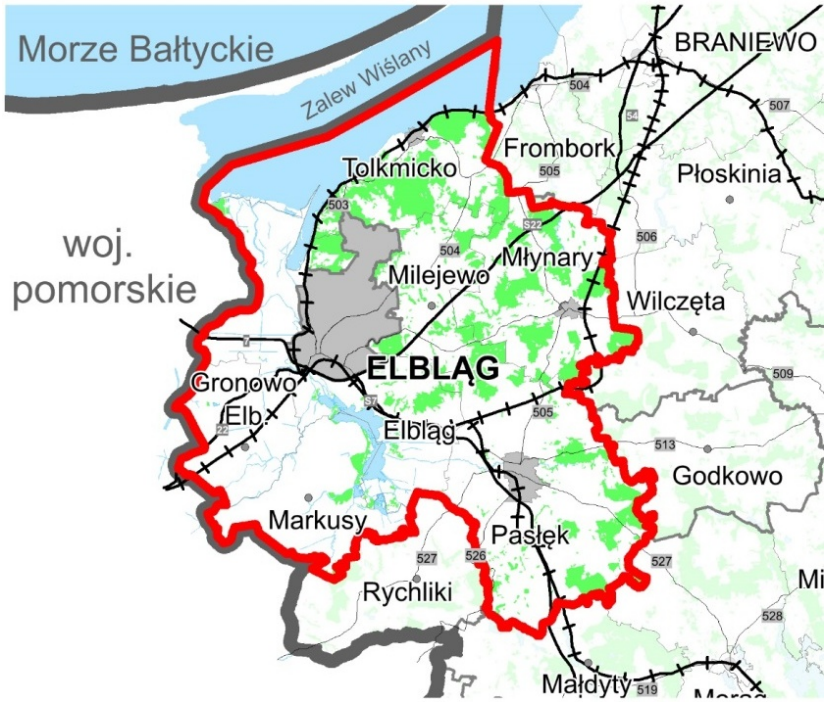
Powierzchnia obszaru: 1197 km^2 (5% województwa), liczba mieszkańców – 172,2 tys. (12% ludności województwa) [205]. Szczególne zjawisko z zakresu gospodarki przestrzennej: ośrodek regionalny Elbląg i strefa powiązana z nim funkcjonalnie. Główne funkcje obszaru: osadnicza, usługowa i gospodarcza (w tym gospodarka morska). Wyróżniki obszaru: wysoki potencjał usługowy i gospodarczy, unikalne usytuowanie na styku Zalewu Wiślanego, Żuław i Wysoczyzny Elbląskiej, korzystne położenie komunikacyjne względem sieci dróg lądowych i wodnych. W obszarze wyróżnia się rdzeń (obszar rdzeniowy) – miasto Elbląg oraz strefę zewnętrzną obejmującą pozostałe gminy.

[205] BDL GUS 2016 r.;

MOF OR Elbląga nakłada się na:

- OF Żuławy (gminy miejska i wiejska Elbląg, gmina miejsko-wiejska Pasłęk, gminy wiejskie: Gronowo Elbląskie, Markusy),
- Przybrzeżny OF (gminy miejska i wiejska Elbląg, gmina miejsko-wiejska Tolkmicko),
- Przygraniczny OF (wszystkie gminy).

Rysunek 77. Granica Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Regionalnego Elbląga

Źródło: opracowanie własne.

Potencjały
– Elbląg: • ośrodek regionalny, podstawowy element krajowej sieci osadniczej, ważny element równoważnia rozwoju kraju; skupia funkcje metropolitalne o znaczeniu regionalnym; drugie pod względem wielkości miasto w województwie, koncentruje funkcje administracyjne (siedziba jednostek administracji publicznej samorządowej i państwowej) i społeczne, w tym usługi wyższego rzędu (szkoły wyższe, teatr, specjalistyczna opieka medyczna) i podstawowe, • ośrodek gospodarczy – koncentracja przedsiębiorstw w tym związanych z inteligentnymi specjalizacjami; nagromadzenie instytucji wzmacniających potencjał rozwojowy – specjalne strefy ekonomiczne (Elbląg, Pasłęk), Elbląski Park Technologiczny, klastry oraz szereg instytucji i jednostek badawczych związanych z otoczeniem biznesu, – przygraniczne i transgraniczne położenie sprzyjające nawiązywaniu współpracy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, – bliskie sąsiedztwo Trójmiasta oraz mniejszych ośrodków w województwie pomorskim (Malbork, Nowy Dwór Gdański, Dzierzgoń, Krynica Morska), – nadmorskie położenie – rozwój gospodarki morskiej, – dostępność komunikacyjna – Elbląg: przecięcie głównych osi komunikacyjnych o zasięgu krajowym i transeuropejskim (drogi S7 i S22), – trasy rowerowe o znaczeniu ponadregionalnym, – zasoby i walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz kulturowe.
Problemy i zagrożenia
– utrata niektórych funkcji społeczno-gospodarczych Elbląga na skutek transformacji ustrojowych, – niekorzystne tendencje demograficzne – postępujące procesy depopulacji i starzenia się społeczeństwa; w długoletniej perspektywie prognozowany ubytek ludności,

- niekorzystna sytuacja na rynku pracy – wysoki poziom i niekorzystna struktura bezrobocia, niski poziom aktywności gospodarczej,
- narastające problemy społeczne: słabe warunki życia w wielu gospodarstwach domowych,
- niewykorzystany potencjał badawczy uczelni oraz niska współpraca pomiędzy przedsiębiorstwami a nauką, samorządami i instytucjami otoczenia biznesu,
- niewykorzystany potencjał portu morskiego w Elblągu,
- niewykorzystany potencjał Zalewu Wiślanego stanowiącego istotny potencjał rozwojowy obszaru (szczególnie turystyczny)
- zagrożenie wynikające z zanieczyszczenia zalewu Wiślanego,
- zjawisko suburbanizacji w strefie zewnętrznej (chaotyczna zabudowa, rozwój funkcji pozarolniczych, zagrożenia środowiska przyrodniczego),
- zagrożenie powodziowe,
- brak prawidłowych rozwiązań dla wyprowadzenia ruchu tranzytowego z miasta z kierunku północnego,
- niski poziom wewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru, zły stan znacznej części dróg w gminach wiejskich,
- niezadowalający stan techniczny linii kolejowych na kierunku do Kaliningradu, Malborka i Olsztyna.

Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego

1) Wzmacnianie funkcji i znaczenia ośrodka regionalnego Elbląga w krajowej sieci osadniczej:
   a) rozwój i wzmacnianie funkcji metropolitalnych,
   b) wzrost znaczenia i rozwój funkcji regionalnych (gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych), szczególnie dla obsługi północno-zachodniej części województwa, a także dla wzmacniania konkurencyjności województwa,
   c) intensyfikacja współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej,
   d) wzmacnianie powiązań funkcjonalnych z ośrodkami sieci osadniczej:
      - w przestrzeni międzynarodowej pomiędzy Elblągiem a miastami leżącymi na terenie obwodu kaliningradzkiego,
      - w przestrzeni krajowej – pomiędzy Elblągiem a Olsztynem – miastem wpisującym się w policentryczną sieć metropolii, a także z Trójmiastem i Warszawą,
      - w przestrzeni regionalnej – pomiędzy Elblągiem a innymi miastami MOF położonymi w zasięgu dobrej dostępności komunikacyjnej.

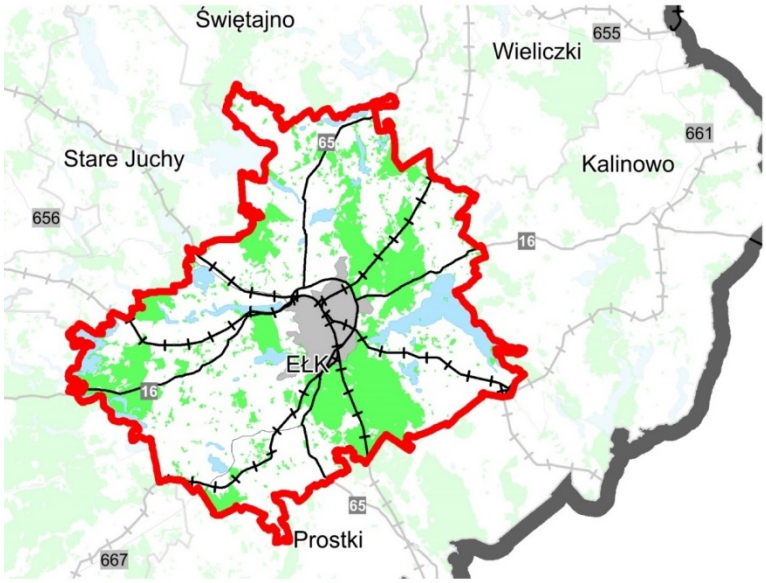
2) Rozwój ośrodka gospodarczego Elbląga w oparciu o wykorzystanie wewnętrznych potencjałów gospodarczych obszaru:
   a) rozwój działalności gospodarczej:
      - wspieranie rozwoju działalności gospodarczej, w tym szczególnie związanej z otoczeniem biznesu,
      - wspieranie rozwoju logistyki transportu z wykorzystaniem multimodalności układu transportowego miasta,
      - wykorzystanie relacji gospodarczych z obwodem kaliningradzkim do zwiększania aktywności gospodarczej,
   b) rozwój przemysłu:
      - wspieranie rozwoju stref przemysłowych, specjalizacji produkcji (w tym inteligentne specjalizacje), wysokich technologii (głównie w oparciu o Elbląski Park Technologiczny) oraz inicjatyw klastrowych,
      - zapewnienie atrakcyjnej oferty terenów rozwojowych, szczególnie w specjalnej strefie ekonomicznej,
   c) rozwój turystyki:
      - wspieranie rozwoju turystyki biznesowej, wodnej (w powiązaniu z Zalewem Wiślanym i śródlądowymi drogami wodnymi) oraz kulturowej,
      - wspieranie rozwoju turystyki sieciowej, wpisującej się w regionalne markowe produkty turystyczne specyficzne dla strefy nadzalewowej: obszar Kanału Elbląskiego, obszar Zalewu Wiślanego oraz obszar delty Wisły,
      - rozwijanie turystyki rowerowej (Green Velo, R 1, R 64, planowane R 10 i R 13),
   d) rozwój gospodarki morskiej:
      - stworzenie warunków do rozwoju żeglugi morskiej i śródlądowej w ramach funkcjonowania portu

morskiego w Elblągu, – stworzenie warunków do utworzenia węzła dróg wodnych w Elblągu.
3) Rozwój ośrodka usługowego Elbląga w zakresie zwiększania dostępu do usług publicznych mieszkańcom obszaru: a) dążenie do poprawy dostępności usług medycznych, szczególnie wysokospecjalistycznych, b) umożliwienie rozbudowy bazy i podwyższenia standardów szkolnictwa wyższego, c) wspieranie rozwoju szkolnictwa zawodowego na poziomie ponadgimnazjalnym i wyższym, d) uzupełnienie oferty obiektów sportowych i kultury oraz podwyższenie standardu obiektów istniejących.
4) Zwiększanie poziomu integracji obszaru: a) wzmacnianie powiązań funkcjonalnych oraz poprawa spójności obszaru, b) kształtowanie wysokiej jakości warunków życia, m.in.: – stosowanie standardów urbanistycznych, – zapobieganie zjawisku suburbanizacji (wprowadzanie zabudowy na obszarach już zainwestowanych, rozwój zabudowy w oparciu o istniejące układy osadnicze), – dostęp i zapewnienie warunków do rekreacji i wypoczynku, – zapewnianie standardów w zakresie wyposażenia w infrastrukturę techniczną, – rewitalizacja społeczno-gospodarcza obszarów zdegradowanych, c) ochrona środowiska w tym zachowanie i kształtowanie elementów zielonej infrastruktury: – zachowanie ciągłości i spójności terenów przyrodniczych, – dążenie do zagospodarowania terenów z uwzględnieniem funkcjonowania klina zieleni przecinającego miasto wzdłuż rzek wysoczyznowych, – w strefie zewnętrznej utrzymanie zielonego pierścienia wokół Elbląga z uwzględnieniem dwóch specyficznych obszarów po stronie Wysoczyzny Elbląskiej i po stronie Żuław Elbląskich, d) poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru: – zwiększenie przepustowości dróg i polepszenie ich stanu technicznego, – rozwój zintegrowanych systemów transportu publicznego.
5) Zwiększanie dostępności komunikacyjnej obszaru: a) podniesienie standardu głównych powiązań komunikacyjnych w tym: – osiągnięcie spójnego układu dróg ekspresowych w powiązaniu z siecią dróg niższych kategorii (dotyczy dróg S7 i S22), – modernizacja linii kolejowej nr 204 Kostrzyn – Gorzów Wlkp. – Piła – Elbląg – Braniewo – granica państwa z Federacją Rosyjską, – modernizacja połączenia kolejowego Szczecin – Koszalin – Trójmiasto – Elbląg – Olsztyn – Suwałki – granica państwa z Litwą, w tym linii nr 220, – przywrócenie funkcjonowania kolei nadzalewowej Elbląg – Suchacz – Tolkmicko – Frombork – Braniewo, głównie dla potrzeb turystycznych, – rozwój lotniska w Elblągu, b) wykorzystanie usytuowania obszaru w systemie dróg wodnych morskich i śródlądowych w zasięgu Morza Bałtyckiego przez utworzenie węzła dróg wodnych, w tym: – rewitalizacja międzynarodowej drogi wodnej E 70 na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego, – rozbudowa infrastruktury portów morskich w Elblągu i Tolkmicku, – likwidacja mostu pontonowego w Nowakowie (przez rzekę Elbląg), traktowanego jako przeszkoda wodna oraz zastąpienie go nowym mostem, odpowiadającym potrzebom żeglugi morskiej, – otwarcie swobodnej żeglugi z Zalewu Wiślanego na Bałtyk, jako warunek poprawy efektywności wykorzystania dróg wodnych w tym obszarze oraz rozwoju funkcji portowo-logistycznych.
6) Rozwój infrastruktury technicznej: a) wzmacnianie zasilania w energię elektryczną poprzez budowę stacji 400/100 kV Elbląg i wprowadzenie do niej linii przesyłowej 400 kV (Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki), b) rekomenduje się zaopatrzenie w gaz przewodowy miast i gmin nadzalewowych: Milejewo i Tolkmicko z kierunku Rubno.

2.2. Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Subregionalnego Ełku

W skład obszaru wchodzą gmina miejska Ełk i gmina wiejska Ełk.

Rysunek 78. Granica Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Subregionalnego Ełku

Źródło: opracowanie własne.

Obszar zajmuje powierzchnię 400 km^2 (1,7% województwa), zamieszkuje go 72,4 tys. mieszkańców (5,0% ludności województwa)[206]. Szczególne zjawisko z zakresu gospodarki przestrzennej: ośrodek subregionalny Ełk i strefa powiązana z nim funkcjonalnie. Główne funkcje obszaru: osadnicza, usługowa i gospodarcza.
Wyróżniki obszaru: wysoki potencjał usługowy i gospodarczy oraz korzystne położenie komunikacyjne względem sieci dróg lądowych i kolejowych. W obszarze wyróżnia się rdzeń (obszar rdzeniowy) – miasto Ełk oraz strefę zewnętrzną obejmującą gminę wiejską Ełk.

Potencjały
– Ełk – ośrodek subregionalny, ważny element równoważenia rozwoju regionu; podstawowy element regionalnej sieci osadniczej, – potencjał do pełnienia funkcji węzła logistycznego o oddziaływaniu ponadregionalnym i transgranicznym w oparciu o krzyżujące się korytarze sieci TEN-T i proponowaną lokalizację tzw. platformy logistycznej, – planowane inwestycje komunikacyjne: S16 (w części Via Carpatia), S61 (Via Baltica), E75 (Rail Baltica), – korzystna struktura gospodarki (udział podmiotów gospodarczych, otoczenie biznesu, S SSE, przygotowana oferta terenów inwestycyjnych, Park Naukowo-Technologiczny, rozwój inteligentnych specjalizacji), – leśna i rolnicza przestrzeń produkcyjna predestynująca obszar do rozwoju produkcji i przetwórstwa leśnego i rolnego, – koncentracja funkcji społecznych i usług publicznych, – zasoby i walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz kulturowe predestynujące obszar do rozwoju turystyki, rekreacji oraz sprzyjające tworzeniu wysokiej jakości przestrzeni do zamieszkania, – pozytywne trendy demograficzne.
Problemy i zagrożenia
– peryferyjne położenie obszaru względem głównych ośrodków miejskich województwa, – słaba dostępność komunikacyjna do pozostałej części województwa i kraju,

[206] BDL GUS 2016 r.;

- dysproporcje w jakości życia mieszkańców Ełku i terenów wiejskich,
- na terenach wiejskich deficyt w zakresie oferty usługowej, obsługi komunikacyjnej (transport zbiorowy) i przedsiębiorczości,
- obszary zdegradowane wymagające rewitalizacji w Ełku,
- niewielki zasób gruntów inwestycyjnych w mieście,
- zjawisko suburbanizacji w strefie podmiejskiej (chaotyczna zabudowa, rozwój funkcji pozarolniczych, zagrożenia środowiska przyrodniczego),
- niedostateczny rozwój funkcji turystycznej (mało zróżnicowana oferta bazy noclegowej, sezonowość, niedoinwestowana infrastruktura turystyczna, konkurencja Wielkich Jezior Mazurskich),
- brak sieci przesyłowej gazu wysokiego ciśnienia.

Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego

1) Wzmacnianie funkcji i znaczenia ośrodka subregionalnego Ełku w regionalnej sieci osadniczej:
   a) wzrost znaczenia i rozwój funkcji subregionalnych (gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych),
   b) wykorzystanie wewnętrznego potencjału Ełku do budowania przewagi konkurencyjnej oraz zdolności do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia,
   c) tworzenie i wzmacnianie powiązań funkcjonalnych z ośrodkami sieci osadniczej:
      - pomiędzy Ełkiem a miastami leżącymi w międzynarodowych korytarzach transportowych,
      - pomiędzy Ełkiem a Olsztynem – miastem wpisującym się w policentryczną sieć metropolii,
      - pomiędzy Ełkiem a innymi miastami wschodniej części województwa (Olecko, Gołdap) oraz miastami z województwa podlaskiego (Grajewo, Augustów).

2) Rozwój ośrodka gospodarczego Ełku w oparciu o wykorzystanie wewnętrznych potencjałów obszaru:
   a) rozwój przemysłu:
      - wspieranie rozwoju stref przemysłowych, specjalizacji produkcji (w tym w szczególności inteligentne specjalizacje), wysokich technologii (głównie w oparciu o Park Naukowo-Technologiczny) oraz inicjatyw klastrowych,
      - kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów,
   b) rozwój działalności gospodarczej:
      - wspieranie rozwoju szeroko pojętej działalności gospodarczej, w tym szczególnie instytucji otoczenia biznesu (dla obsługi wschodniej części województwa),
      - rozwój logistyki transportu z wykorzystaniem multimodalności układu transportowego miasta,
      - wykorzystanie położenia obszaru w planowanym systemie międzynarodowych korytarzy transportowych do zwiększenia aktywności gospodarczej,
   c) rozwój turystyki w oparciu o walory i zasoby środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu:
      - wzmacnianie Ełku – regionalnego ośrodka obsługi ruchu turystycznego,
      - rozwijanie turystyki wodnej (Pojezierze Ełckie, planowane połączenie Wielkich Jezior Mazurskich z Kanałem Augustowskim),
      - rozwijanie turystyki rowerowej,
      - rozwijanie turystyki kulturowej (kulturowe szlaki turystyczne, obiekty zabytkowe),
      - wspieranie rozwoju turystyki sieciowej, wpisującej się w regionalne markowe produkty turystyczne oraz specyficzne dla strefy pojeziernej,
      - wykorzystanie potencjału Ełckiej Kolei Wąskotorowej.

3) Rozwój ośrodka usługowego Ełku w zakresie zwiększania dostępu do usług publicznych mieszkańców obszaru:
   a) dążenie do poprawy dostępności usług medycznych, szczególnie specjalistycznych,
   b) umożliwienie rozbudowy bazy i podwyższenia standardu szkolnictwa ponadpodstawowego i wyższego,
   c) wspieranie rozwoju szkolnictwa zawodowego wpisującego się w aktualne potrzeby rynku pracy.

4) Zwiększanie poziomu integracji obszaru:
   a) wzmacnianie powiązań funkcjonalnych oraz poprawa spójności obszaru,
   b) kształtowanie wysokiej jakości warunków życia, m.in. poprzez:
      - stosowanie standardów urbanistycznych,
      - zapobieganie zjawisku suburbanizacji (wprowadzanie zabudowy na obszarach już zainwestowanych, rozwój zabudowy w oparciu o istniejące układy osadnicze),

– dostęp i zapewnienie warunków do rekreacji i wypoczynku,
– zapewnianie standardów w zakresie wyposażenia w infrastrukturę techniczną,
– rewitalizację społeczno-gospodarczą obszarów zdegradowanych,

c) ochrona środowiska przyrodniczego, w tym zachowanie i kształtowanie elementów zielonej infrastruktury:
– w Ełku – zagospodarowanie terenów z uwzględnieniem funkcjonowania układu terenów zieleni przecinającego miasto, wokół jeziora Ełckiego oraz wzdłuż rzeki Ełk,
– w strefie zewnętrznej – utrzymanie strefy ekologicznej po wschodniej stronie miasta (zwartych obszarów leśnych) oraz w zachodniej części obszaru, stanowiących bardzo ważne elementy w Regionalnej sieci korytarzy ekologicznych,

d) poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru:
– zwiększenie przepustowości dróg i polepszenie ich stanu technicznego,
– rozwój zintegrowanych systemów transportu publicznego.

5) Zwiększanie dostępności komunikacyjnej obszaru poprzez podniesienie standardu głównych powiązań komunikacyjnych, w tym:
– budowa drogi S61 Via Baltica (Szczuczyn – Ełk – Raczki),
– budowa drogi S16 (Olsztyn – Ełk – Knyszyn),
– budowa międzynarodowej linii kolejowej E75 Rail Baltica,
– modernizacja linii kolejowej nr 38 na odcinku Ełk – Korsze wraz z elektryfikacją,
– modernizacja linii kolejowej nr 219 na odcinku Ełk – Szczytno,
– modernizacja linii kolejowej nr 41 Ełk – Gołdap,
– proponowana budowa lokalnego lotniska w gminie Kalinowo (sąsiadującej z MOF OS Ełku),
– rewitalizacja i rozbudowa drogi wodnej łączącej Kanał Augustowski z Wielkimi Jeziorami Mazurskimi, do celów turystycznych.

6) Rozwój infrastruktury technicznej:
a) budowa gazociągu DN 700 Polska – Litwa w celu zwiększenia dostępności mieszkańców MOF do gazu przewodowego.

2.3. Przybrzeżny Obszar Funkcjonalny

W skład obszaru wchodzą:
– gminy miejskie: Braniewo, Elbląg,
– gminy miejsko-wiejskie: Frombork, Tolkmicko,
– gminy wiejskie: Braniewo, Elbląg.

Rysunek 79. Granica Przybrzeżnego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: opracowanie własne.

Obszar zajmuje powierzchnię 922,7 km^2 (3,8% województwa), liczba mieszkańców wynosi 162,4 tys. (11,3% ludności województwa) [207]. Szczególne zjawisko z zakresu gospodarki przestrzennej: położenie nadmorskie. Główne funkcje obszaru: usługowa (transport) i gospodarcza (rolnicza, turystyczna, rybołówstwo). Wyróżniki obszaru: wewnętrzne wody morskie, pas nadbrzeżny, wysoki potencjał przyrodniczy i kulturowy.
Przybrzeżny Obszar Funkcjonalny nakłada się na:

- Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Regionalnego Elbląga (gmina miejska Elbląg, gmin miejsko-wiejska Tolkmicko, gmina wiejska Elbląg),
- Obszar Funkcjonalny Żuławy (gminy miejska i wiejska Elbląg),
- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny (wszystkie gminy).

Obszar ma kontynuację na terenie województwa pomorskiego (Obszar Funkcjonalny Strefa Przybrzeżna[208]).

Potencjały
– położenie nad Zalewem Wiślanym, – ośrodek regionalny Elbląg (wielofunkcyjny, ważny węzeł komunikacyjny), ponadlokalny Braniewo i lokalny Frombork (turystyka), – położenie w zasięgu oddziaływania międzynarodowych korytarzy transportowych, – drogowe, kolejowe i morskie przejścia graniczne, – Międzynarodowa Droga Wodna (MDW) E 70 oraz połączenie z innymi drogami wodnymi w kraju, – porty i przystanie morskie, infrastruktura portowa, – gospodarka rybacka, – zasoby i walory przyrodnicze i kulturowe, – zasoby krajobrazowe (duża kontrastowość występowania form ukształtowania terenu), – funkcja uzdrowiskowa we Fromborku, – trasy rowerowe i wodne o znaczeniu ponadregionalnym.
Problemy i zagrożenia
– związane z możliwością degradacji środowiska, w tym zagrożenia antropogeniczne dla wód Zalewu Wiślanego, m.in.: zanieczyszczenia wód powierzchniowych i osadów dennych Zalewu i rzek, postępująca eutrofizacja ekosystemów wodnych, – zagrożenie powodziowe, – brak dostępu do wód otwartych Bałtyku, – niskie klasy śródlądowych dróg wodnych, w tym brak spełnienia przez MDW E 70 parametrów drogi wodnej międzynarodowej, – postępująca recesja gospodarki rybackiej, – niedostateczny rozwój funkcji turystycznej (mało zróżnicowana oferta bazy noclegowej, sezonowość, niedoinwestowana infrastruktura turystyczna, konkurencja obszaru Mierzei Wiślanej), – brak sieci przesyłowej gazu wysokiego ciśnienia (gminy Braniewo, Frombork, Tolkmicko).

Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego
1) Ochrona przeciwpowodziowa: a) utrzymanie bezpieczeństwa terenów zalewowych poprzez m.in. ciągłą modernizację wałów przeciwpowodziowych i przedwali oraz wprowadzanie nowych rozwiązań technologicznych, b) zmniejszenie zagrożenia powodziowego terenów nadzalewowych i obszaru Żuław, c) wzmacnianie ochrony przeciwpowodziowej miast Elbląga i Braniewa, d) ustalenie poziomu bezpieczeństwa zaplecza brzegu morskiego, e) ochrona wybrzeża Zalewu Wiślanego przed erozją oraz skutkami zmian klimatu (realizacja „Programu ochrony brzegów morskich"), f) wykorzystanie nietechnicznych metod spowolnienia odpływu wód wezbraniowych i opadowych z obszaru zlewni rzek wylewających poprzez wykorzystywanie właściwości buforowych niektórych ekosystemów i struktur przestrzennych.
2) Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu: a) ochrona wód i ekosystemu wodnego Zalewu Wiślanego oraz jego obrzeży,

[207] BDL GUS 2016 r.;
[208] „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030";

b) koordynowanie działań w zakresie rozstrzygania konfliktów przestrzennych na styku morza i lądu w strefie przenikania się bodźców antropogenicznych i środowiskowych,
c) ochrona potencjału widokowego krajobrazu.

3) Rozwój gospodarki morskiej:
a) utrzymanie i rozwój funkcji portowych, w tym w szczególności przemysłowej, przeładunkowej, rybołówstwa i turystyki,
b) poprawa dostępności do otwartych wód Bałtyku poprzez budowę kanału żeglugowego łączącego Zatokę Gdańską i Zalew Wiślany,
c) wzmacniane i rozwijanie portu morskiego w Elblągu:
- współpraca z portami morskimi w Gdańsku i Kaliningradzie (Port Elbląg jako feeder uczestniczący w transporcie z innych portów na śródlądzie),
- zwiększenie dostępności i konkurencyjności portu w Elblągu na rynku bałtyckim poprzez m.in.: dostosowanie wewnętrznej infrastruktury oraz technologii przeładunku do standardów europejskich, budowę nowych terminali dla partnerów zagranicznych,
- poprawa dostępności portu od strony lądu (dojazdy do portu i przystani),
- poprawa dostępności portu od strony Zalewu poprzez m.in: budowę mostu w Nowakowie o parametrach odpowiadających potrzebom żeglugi jednostek morskich, przebudowę toru wodnego na rzece Elbląg,
d) powiązanie transportu morskiego ze śródlądowym (w tym MDW E 70) oraz wodnego z lądowym.

4) Rozwój turystyki, w oparciu o walory i zasoby środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu:
a) wzmacnianie ośrodków obsługi ruchu turystycznego Elbląga i Fromborka,
b) rozwój turystyki wodnej i żeglugi (Zalew Wiślany, Pętla Żuławska), w tym poprzez wykorzystanie potencjału MDW E 70,
c) rozwój turystyki rowerowej (Green Velo, R 1, R 64, planowane R 10 i R 13),
d) optymalizacja przebiegu istniejącej wiązki tras rowerowych o znaczeniu ponadregionalnym (R 1, R 64, planowane R 10, R 13),
e) podniesienie atrakcyjności oferty turystycznej poprzez:
- budowę nowych obiektów (głównie w obrębie istniejących jednostek osadniczych) i poprawę standardu bazy i infrastruktury turystycznej,
- dostosowanie nowej zabudowy turystycznej, w tym w szczególności rekreacji indywidualnej, do chłonności turystycznej terenów na obszarach cennych przyrodniczo,
- porządkowanie zainwestowania turystycznego brzegów oraz otoczenia Zalewu Wiślanego,
- tworzenie produktów turystycznych w oparciu o Zalew Wiślany,
- odtworzenie zawieszonej linii kolejowej (tzw. „Kolej Nadzalewowa" relacji Elbląg – Tolkmicko – Braniewo),
f) rozwijanie funkcji uzdrowiskowej.

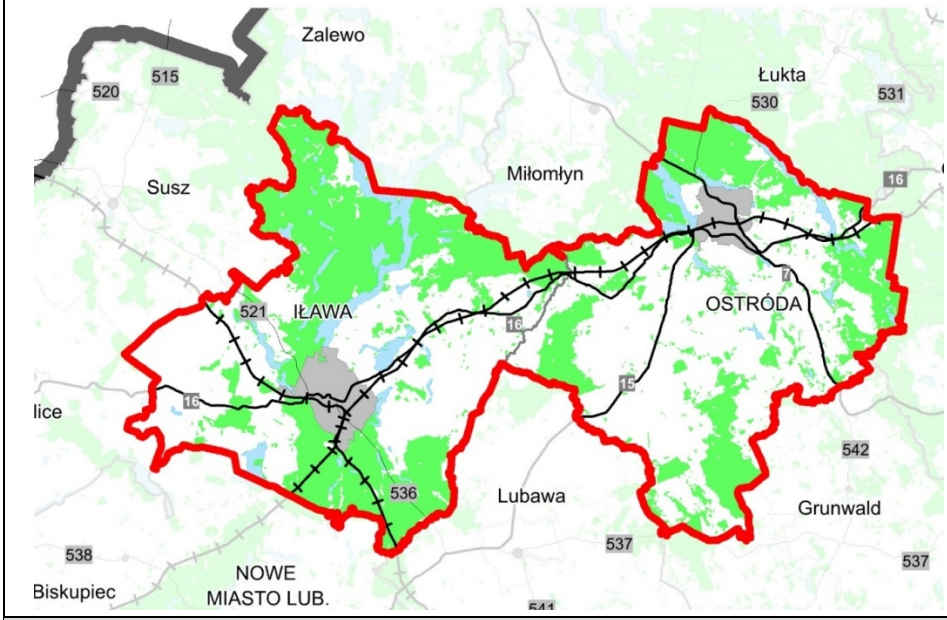
5) Rozwój infrastruktury komunikacyjnej:
- rozbudowa systemów infrastruktury drogowej, z uwzględnieniem drogi nr 504 (odc. Podgrodzie – Braniewo) oraz rozpatrzenie możliwości budowy obwodnicy miasta Braniewo,
- lokalizacja węzła multimodalnego sieci TEN-T (opcjonalnie Braniewo),
- aktywizacja tzw. „Kolei Nadzalewowej" (linia nr 254),
- modernizację linii kolejowej nr 221 Gutkowo – Braniewo,
- rozwój infrastruktury transportu wodnego w tym, dróg morskich, śródlądowych (w tym MDW E 70) oraz portów i przystani na Zalewie Wiślanym.

6) Rozwój infrastruktury technicznej:
a) rekomenduje się zaopatrzenie w gaz przewodowy miast i gmin nadzalewowych: Milejewo, Tolkmicko, Frombork, Braniewo z kierunku Rubno.

2.4. Obszar Funkcjonalny Ostródzko-Iławski

W skład obszaru wchodzą:
- gminy miejskie: Iława, Ostróda,
- gminy wiejskie: Iława, Ostróda.

Rysunek 80. Granica Obszaru Funkcjonalnego Ostródzko-Iławskiego

Źródło: opracowanie własne.

Powierzchnia obszaru: 861 km^2 (3,6% województwa), liczba mieszkańców: 95,3 tys. (6,6% ludności województwa) [209]. Szczególne zjawisko z zakresu gospodarki przestrzennej: zespół osadniczy Ostróda – Iława, tworzący układ bipolarny ośrodków osadniczych o znaczeniu subregionalnym. Główne funkcje obszaru: osadnicza, gospodarcza (turystyczna, rolnicza oraz produkcyjna). Wyróżniki obszaru: potencjał ośrodków osadniczych, węzłowe położenie komunikacyjne oraz potencjał gospodarczy, struktura przyrodnicza, systemy wodne i infrastruktura turystyczna.
Strukturę przestrzenną obszaru tworzą dwa ośrodki rdzeniowe Ostróda i Iława ze strefami podmiejskimi. Uzupełnieniem są strefy turystyczne, rolnicze i ekologiczne.

Potencjały
– zasoby i walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz kulturowe, w tym wysoka jeziorność, lesistość, obszary przyrodnicze prawnie chronione, – rozbudowany system powiązań wodnych obejmujący jeziora: Jeziorak, Drwęckie, Szeląg Wielki i Mały, Kanał Elbląski (wraz z istniejącą infrastrukturą turystyczną), drogi i szlaki wodne, porty i przystanie żeglarskie, – położenie i dostępność komunikacyjna (Ostróda: lokalizacja przy jednych z najważniejszych korytarzy transportowych – w ciągach dróg: ekspresowej S7 oraz dróg krajowych nr 15 i nr 16; Iława: węzeł kolejowy – jeden z największych w województwie), – ośrodki miejskie – Ostróda i Iława o wysokiej aktywności i potencjale gospodarczym (przemysł drzewny, jachtowy, spożywczy), – rozwinięta funkcja usługowa ośrodków miejskich, – atrakcyjność inwestycyjna ośrodków miejskich, – dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna (Ostróda, Iława, strefy wokół jezior) oraz baza sportowo-rekreacyjna, – baza noclegowa o zróżnicowanym standardzie, w tym wysokim obejmująca hotele 4- i 5-gwiazdkowe,

[209] BDL GUS 2016 r.;

- oferta kulturalna i rozrywkowa o znaczeniu ponadregionalnym,
- funkcja targowo-wystawiennicza o zasięgu krajowym (Centrum Konferencyjno-Targowe Expo Mazury w Ostródzie),
- warunki sprzyjające kształtowaniu inteligentnych specjalizacji województwa.

Problemy i zagrożenia

- postępujące procesy suburbanizacyjne oraz presja urbanizacyjna, w tym na tereny cenne przyrodniczo (m.in. położone w otoczeniu jezior),
- niewystarczające rezerwy terenowe do rozwoju obszarów zabudowanych i zurbanizowanych, w szczególności w mieście Ostróda,
- niekorzystna sytuacja demograficzna (m.in. niski przyrost naturalny, ujemne saldo migracji, niekorzystna struktura płci i wieku),
- sezonowość oferty turystycznej,
- niewystarczająco rozwinięty produkt turystyczny (Kanał Elbląski) i niewystarczająca promocja obszaru,
- niezadawalająca jakość transportu publicznego w miastach.

Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego

1) Wzmacnianie funkcji i znaczenia ośrodków lokalnych Iławy i Ostródy w regionalnej sieci osadniczej:
   a) wykorzystanie wewnętrznego potencjału bipolarnego układu i jego obszaru funkcjonalnego do budowania i wzmacniania przewagi konkurencyjnej regionu,
   b) wzrost znaczenia funkcji regionalnych (gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych),
   c) wykorzystanie potencjału usługowego miast w kierunku uzyskania subregionalnego standardu obsługi dla południowo-zachodniej części województwa,
   d) wzmacnianie powiązań funkcjonalnych Iławy i Ostródy z ośrodkami sieci osadniczej,
   e) intensyfikacja współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej,
   f) rozwój infrastruktury społecznej w zakresie wyspecjalizowanych usług zdrowia oraz szkolnictwa zawodowego na poziomie ponadgimnazjalnym oraz usług komercyjnych.

2) Rozwój gospodarczy Iławy i Ostródy w oparciu o wykorzystanie wewnętrznych potencjałów:
   a) rozwój działalności gospodarczej i przemysłowej poprzez:
      - wspieranie rozwoju inteligentnych specjalizacji, zwłaszcza związanych z przemysłem drzewnym, spożywczym oraz jachtowym i budownictwem,
      - rozwój funkcji zaplecza logistycznego w oparciu o istniejący potencjał przemysłowy i infrastrukturę komunikacyjną,
      - rozwój i promocję w oparciu o funkcję targowo-wystawienniczą o zasięgu krajowym (Centrum Konferencyjno-Targowe Expo Mazury w Ostródzie),
      - kształtowanie zorganizowanych form wspierania działalności gospodarczej,
      - wykorzystanie specyfiki obszaru dla potrzeb wysokospecjalistycznych i ekologicznych rodzajów działalności gospodarczej, jak np. międzynarodowy Badawczo-Szkoleniowy Ośrodek Manewrowania Statkami w Kamionce k. Iławy,
      - wykorzystanie węzła drogowo-kolejowego,
   b) rozwój turystyki:
      - wykorzystanie powiązań wodnych dla tworzenia wspólnej oferty turystycznej (Kanał Elbląski i jego odgałęzienia, Kanał Iławski, szlaki kajakowe),
      - rozwój turystyki wodnej, aktywnej i biznesowej w oparciu o istniejące walory i potencjały obszaru,
      - utworzenie wspólnego produktu turystycznego z wykorzystaniem potencjału wszystkich gmin,
      - kształtowanie zagospodarowania turystycznego z uwzględnieniem uwarunkowań środowiska przyrodniczego, w szczególności wokół jezior o kluczowym znaczeniu dla funkcjonowania obszaru: Jeziorak, Drwęckie, Szeląg Wielki, Szeląg Mały,
      - utrzymanie zagospodarowania wokół jezior Szeląg Wielki i Szeląg Mały (bez zwiększania intensywności) i rozwój turystyki wędkarskiej, agroturystyki i turystyki aktywnej.

3) Ochrona środowiska przyrodniczego i krajobrazu:
   - zachowanie harmonijnego krajobrazu rolniczego (krajobrazu otwartego) w celu zapewnienia wysokiej jakości oferty turystycznej,
   - ochrona zasobów i walorów przyrodniczych przed zagrożeniami wynikającymi z lokalizacji obiektów konfliktowych (fermy hodowlane) w stosunku do funkcji turystycznej, rekreacyjnej

i osadniczej.
4) Zwiększenie integracji i spójności obszaru: a) kształtowanie wysokiej jakości warunków życia / zamieszkania, m.in.: – stosowanie standardów urbanistycznych, – zapobieganie zjawisku suburbanizacji (wprowadzanie zabudowy na obszarach już zainwestowanych, rozwój zabudowy w oparciu o istniejące układy osadnicze), – dostęp i zapewnienie warunków dla rekreacji i wypoczynku, – zapewnianie standardów w zakresie wyposażenia w infrastrukturę techniczną, – rewitalizacja społeczno-gospodarcza obszarów zdegradowanych, – pełne wykorzystanie rezerw terenowych z uwzględnieniem obszarów wymagających przeprowadzenia procesów rewitalizacji (poprzemysłowe, powojskowe), b) współpraca miast w celu uzyskania bipolarnego układu sieci osadniczej, c) wzmacnianie powiązań funkcjonalnych pomiędzy miastami, szczególnie w zakresie: – infrastruktury społecznej, w tym specjalistycznych usług medycznych oraz szkolnictwa zawodowego na poziomie ponadpodstawowym, – powiązań komunikacyjnych: drogowych, kolejowych i wodnych, – transportu zbiorowego, łącznie z utworzeniem zintegrowanych węzłów komunikacyjnych w miastach, – infrastruktury obsługi biznesu.
5) Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru: a) wzmacnianie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej: – drogowej – przebudowa dróg krajowych do docelowych parametrów technicznych; inwestycją priorytetową jest budowa drogi ekspresowej S5, – kolejowej – przebudowa linii kolejowych, w tym modernizacja linii nr 353 wraz z infrastrukturą kolejową na stacjach i przystankach pośrednich, – lotniczej – przebudowa drogi nr 58 (Olsztynek – Szczytno), b) stworzenie zintegrowanego układu komunikacyjnego dla transportu osobowego i przewozu towarów uwzględniającego dobrą dostępność komunikacyjną Iławy (kolejowa) i Ostródy (drogowa), c) utrzymanie dobrych warunków żeglugowych na drogach wodnych.

TOM 3

REALIZACJA PLANU WOJEWÓDZTWA

I. ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego określono, zgodnie z zapisami art. 39 ust. 3 pkt 3 z zastrzeżeniem ust. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1073. z dnia 02.06.2017 r.), rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ustalonych w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa.

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym zestawiono w tabelach w podziale na: infrastrukturę komunikacyjną, infrastrukturę techniczną, ochronę środowiska i krajobraz, infrastrukturę społeczną i gospodarczą. Wskazano nazwę inwestycji, nazwę programu lub dokumentu oraz lokalizację według gmin. Uzupełnieniem tabel są mapy z orientacyjnym rozmieszczeniem inwestycji, które nie jest wiążące w zakresie ich realizacji.

Infrastruktura komunikacyjna

Mapa 59

Tabela 10. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury komunikacyjnej

Lp.	Nazwa inwestycji	Program, dokument	Lokalizacja inwestycji 1 – gmina miejska 2 – gmina miejsko-wiejska 3 – gmina wiejska
		Drogi	
1	Budowa drogi S7 Gdańsk – Elbląg, odcinek – Koszwały (DK 7) – Elbląg (węzeł Kazimierzowo)	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	3 – Elbląg
2	Budowa drogi S7 Olsztynek – Płońsk, odcinek: Nidzica – Napierki	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	2 – Nidzica 3 – Iłowo-Osada, Janowiec Kościelny, Kozłowo
3	Budowa drogi S7 Olsztynek – Płońsk, odcinek: Napierki – Płońsk	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	3 – Janowiec Kościelny
4	Budowa drogi S7 Elbląg – Olsztynek, odcinek: Miłomłyn (S7) – Olsztynek (S51) (dotyczy S7/S5)	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Ostróda 2 – Miłomłyn, Olsztynek 3 – Grunwald, Ostróda
5	Budowa drogi S16 Olsztyn – Ełk, odcinek Borki Wielkie – Mrągowo	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Mrągowo 3 – Biskupiec, Mrągowo, Sorkwity
6	Budowa drogi S51 Olsztyn – Olsztynek	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	2 – Olsztynek 3 – Stawiguda
7	Budowa drogi S61 Ostrów Mazowiecka – obwodnica Augustowa, odcinek m. Szczuczyn – m. Raczki	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Ełk 2 – Biała Piska 3 – Ełk, Kalinowo, Prostki
8	Droga Nr 15 – Budowa obwodnicy Nowego Miasta Lubawskiego	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Nowe Miasto Lubawskie 3 – Kurzętnik, Nowe Miasto Lubawskie
9	Droga Nr 16 – Budowa obwodnicy Olsztyna	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Olsztyn 2 – Barczewo 3 – Gietrzwałd, Purda, Stawiguda
10	Budowa drogi S16 Olsztyn – Ełk	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)]	
11	Droga Nr 51 – Budowa obwodnicy Bartoszyc	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) [1)]	3 – Bartoszyce
12	Budowa obwodnicy Dobrego Miasta	Kontrakt Terytorialny dla Województwa	2 – Dobre Miasto

	w ciągu DK 51	Warmińsko-Mazurskiego [8)]	
13	Przebudowa drogi krajowej DK 53 Leleszki – Jęcznik do parametrów 2+1	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	2 – Pasym 3 – Szczytno
14	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 504 na odcinku Pogrodzie – Braniewo (WM) Poprawa połączeń sieciowych województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz zwiększenie bezpieczeństwa ruchu	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	2 – Tolkmicko, Frombork 3 – Braniewo
15	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 507 na odcinku Braniewo – Pieniężno (WM) Poprawa połączeń sieciowych województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz zwiększenie bezpieczeństwa ruchu	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	2 – Pieniężno 3 – Braniewo
16	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 519 na odcinku Małdyty – Morąg (WM) Poprawa połączeń sieciowych województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz zwiększenie bezpieczeństwa ruchu	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	2 – Morąg 3 – Małdyty
17	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 527 na odcinku Morąg – Olsztyn, część 2 Rozbudowa drogi wojewódzkiej na odcinku Łukta – Olsztyn, zadanie 2 Granica Gminy Łukta (most na rzece Pasłęce) – granica Gminy Olsztyn (WM) Poprawa połączeń sieciowych województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz zwiększenie bezpieczeństwa ruchu	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	3 – Jonkowo, Łukta
18	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 545 z przebudową dwóch skrzyżowań w msc. Nidzica wraz ze wschodnim wylotem drogi 604 (WM) Poprawa połączeń sieciowych województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz zwiększenie bezpieczeństwa ruchu	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	1 – Nidzica
19	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 598 na odcinku od skrzyżowania ul. Płoskiego z ul. Witosa/Bukowskiego do węzła Jaroty (S51) (WM) Poprawa połączeń sieciowych województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz zwiększenie bezpieczeństwa ruchu	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	1 – Olsztyn 3 – Stawiguda
20	Wzmacnianie potencjału gospodarczego stolicy województwa poprzez optymalizację jej układu drogowego	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	Województwo warmińsko-mazurskie
21	Dokumentacje techniczne (WM) Przygotowanie inwestycji drogowych planowanych do realizacji ze środków UE w ramach RPO na lata 2014-2020; oraz inw. własnych planowanych do realizacji ze śr. własnych, środków innych samorządów, oraz z budżetu państwa	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	Województwo warmińsko-mazurskie
22	Remont nawierzchni ulic w msc. Susz w ciągu drogi wojewódzkiej nr 521 (WM) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	1 – Susz
23	Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej/ekologicznego transportu	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Olsztyn 2 – Barczewo 3 – Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda, Stawiguda
24	Budowa drogi wojewódzkiej nr AAA w Olsztynie na odcinku od ul. Pstrowskiego do węzła drogowego Pieczewo (S51) (WM) Poprawa połączeń sieciowych województwa warmińsko-mazurskiego oraz zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	1 – Olsztyn
25	Rozbiórka starego i budowa nowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa	3 – Giżycko

	mostu przez przesmyk między jeziorami w km 71+448 drogi wojewódzkiej nr 592 koło msc. Piękna Góra (WM) Poprawa stanu technicznego obiektu i zwiększenie nośności do klasy A	Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	
26	Rozbiórka starego i budowa nowego mostu przez rzekę Wel w msc. Lidzbark w km 28+448 drogi wojewódzkiej nr 541 (WM) Poprawa stanu technicznego obiektu i zwiększenie nośności do klasy A	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	2 – Lidzbark
27	Budowa ronda w miejscowości Tuczki na skrzyżowaniu drogi wojewódzkiej nr 538 z drogą powiatową nr 1255N (WM) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	3 – Rybno
28	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 na odcinku Fitowo – Bielice w zakresie ścieżki rowerowej z dopuszczonym ruchem pieszym (WM) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	3 – Biskupiec
29	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 na odcinku Grodziczno – skrzyżowanie z DW 541 (WM) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	3 – Grodziczno
30	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 na odcinku Marzęcice – Nowe Miasto Lubawskie w zakresie ścieżki rowerowej z dopuszczonym ruchem pieszym (WM) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	3 – Kurzętnik, Nowe Miasto Lubawskie
31	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 na odcinku Tylice – Kuligi (WM) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	3 – Grodziczno, Nowe Miasto Lubawskie
32	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 w msc. Kuligi w zakresie chodnika i zatok autobusowych (WM) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	3 – Grodziczno
33	Rozbudowa DW nr 538 w msc. Podlasek w zakresie chodnika i dwóch zatok autobusowych oraz rozbudowa DW 538 w zakresie poszerzenia i nakładki w msc. Podlasek (WM) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	3 – Biskupiec
34	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 w msc. Tylice w zakresie chodnika i zatok autobusowych (WM) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	3 – Nowe Miasto Lubawskie
35	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 593 na odcinku Międzylesie – Orzechowo (WM) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	2 – Dobre Miasto
Kolej			
36	Prace na linii kolejowej nr 38 na odcinku Ełk – Korsze wraz z elektryfikacją [projekt o znaczeniu krajowym]	Dokument implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)[3)] Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Ełk, Giżycko, Kętrzyn 2 – Korsze, Ryn 3 – Ełk, Giżycko, Kętrzyn, Stare Juchy, Wydminy
37	E-75 - Prace na linii kolejowej E75 na odcinku Białystok – Suwałki – Trakiszki (granica państwa) [projekt o znaczeniu krajowym] [lista rezerwowa Lp. 122] Projekt znajduje się na liście projektów rezerwowych w KPK. PKP PLK SA planuje złożyć wniosek o dofinansowanie projektu w ramach III konkursu CEF (informacje: listopad 2016 r.).	Dokument implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)[3)] Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Ełk 2 – Olecko 3 – Ełk, Prostki, Wieliczki
38	Prace na linii kolejowej nr 216 na	Dokument implementacyjny do Strategii	1 – Działdowo, Olsztyn

	odcinku Działdowo – Olsztyn [projekt o znaczeniu makroregionalnym]	Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) [3)] Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	2 – Nidzica, Olsztynek 3 – Działdowo, Kozłowo, Stawiguda
39	Prace na linii kolejowej nr 219 na odcinku Ełk – Szczytno [projekt o znaczeniu makroregionalnym]	Dokument implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)[3)] Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Ełk, Szczytno 2 – Biała Piska, Pisz, Ruciane-Nida 3 – Ełk, Świętajno, Szczytno
40	Modernizacja linii kolejowej E65/C-E65 na odcinku Warszawa – Gdynia obszar LCS Działdowo	Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku [4)]	1 – Działdowo 3 – Działdowo, Iłowo-Osada
41	Rewitalizacja linii kolejowej nr 221 Gutkowo – Braniewo	Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Braniewo 2 – Dobre Miasto, Orneta, Pieniężno 3 – Braniewo, Dywity, Jonkowo, Lubomino, Płoskinia
42	Prace na linii nr 353 na odcinku Jabłonowo Pom – Iława – Olsztyn – Korsze	Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Iława, Nowe Miasto Lubawskie, Olsztyn, Ostróda 3 – Gietrzwałd, Iława, Nowe Miasto Lubawskie, Ostróda
43	Rewitalizacja linii kolejowej nr 220 na odcinku Olsztyn – Gutkowo (Lista projektów RPO objętych KPK do 2023 roku – Projekt znajduje się na liście projektów rezerwowych)	Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku [4)]	1 – Olsztyn 3 – Jonkowo
44	Poprawa stanu technicznego infrastruktury kolejowej w rejonach przejść granicznych, w tym toru szerokiego (Braniewo, Skandawa)	Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku [4)]	3 – Barciany, Braniewo
45	Zabudowa ERTMS/ETCS na liniach sieci bazowej TEN-T	Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku [4)]	Województwo warmińsko-mazurskie
46	Kolejowe przedsięwzięcia multilokalizacyjne służące poprawie bezpieczeństwa na newralgicznych skrzyżowaniach linii kolejowych z drogami w województwie warmińsko-mazurskim	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	Województwo warmińsko-mazurskie
	Drogi wodne		
47	Przebudowa wejścia do portu w Elblągu	Dokument implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)[3)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Elbląg
48	Budowa obrotnicy dla statków w Elblągu	Dokument implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)[3)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Elbląg
49	Budowa bocznicy kolejowej i terminalu nr 2 w Elblągu	Dokument implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)[3)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Elbląg
50	Budowa mostów na rzece Elbląg i Kanale Jagiellońskim wraz z układem komunikacyjnym	Dokument implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)[3)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Elbląg 3 – Elbląg
51	Priorytet III: Połączenie Odra – Wisła – Zalew Wiślany – rozbudowa dróg wodnych E-70 i E-40 III.1 Przygotowanie do modernizacji międzynarodowej drogi wodnej Odra –	„Założenia do planów rozwoju śródlądowych dróg wodnych w Polsce na lata 2016–2020 z perspektywą do roku 2030 [5)]	

	Wisła – Zalew Wiślany (E-70)		
52	Powstanie drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany i Port Elbląg z Zatoką Gdańską. (1. Budowa kanału żeglugowego przez Mierzeję Wiślaną wraz z infrastrukturą towarzyszącą. 2. Budowa toru wodnego od Zatoki Elbląskiej do wybranej lokalizacji kanału. 3. Modernizacja wejścia do Portu Elbląg – na odcinku od Zalewu Wiślanego do mostu w Nowakowie)	Plan działalności Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej na rok 2017 [6)]	
53		Ustawa z dnia 24 lutego 2017 r. o inwestycjach w zakresie budowy drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską [7)]	
54	Międzynarodowa Droga Wodna E 70 (WB) Aktywizacja szlaku wodnego i jego promocja	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	2 – Tolkmicko, Frombork 3 – Elbląg, Braniewo
55	Budowa nowego nabrzeża przy ul. Radomskiej przedłużenie terminala składowo-przeładunkowego	Dokument implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)[3)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Elbląg
Trasy rowerowe			
56	Trasy rowerowe w Polsce Wschodniej – promocja (WB) Wykreowanie markowego produktu turystycznego Trasy Rowerowej Polski Wschodniej oraz stworzenie wizerunku województwa, jako miejsca atrakcyjnego dla turystów zainteresowanych wypoczynkiem aktywnym, zwłaszcza turystyką rowerową	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	Województwo warmińsko-mazurskie
57	Mazurska Pętla Rowerowa – Etap I Północno-wschodni Trakt Rowerowy Krainy Wielkich Jezior Mazurskich. (WM) Utrzymanie przewagi konkurencyjnej Warmii i Mazur nad innymi regionami w oparciu o zasoby dziedzictwa naturalnego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [2)]	1 – Giżycko 2 – Węgorzewo 3 – Giżycko, Miłki, Pozezdrze

[1)] „Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.)" Załącznik Nr 1. (Uchwała Nr -105/2017 Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2017 r. – aktualizacja w związku ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju);
[2)] „Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039" Uchwała Nr XXXII/707/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 listopada 2017 r.;
[3)] Dokument implementacyjny do Strategii rozwoju transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.), październik 2014 r., Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa;
[4)] „Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku" – Infrastruktura kolejowa zarządzana przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Minister Infrastruktury i Budownictwa – Listopad 2016 r. Załącznik do Uchwały Rady Ministrów Nr 144/2016 z dnia 23 listopada 2016 r.
[5)] „Założenia do planów rozwoju śródlądowych dróg wodnych w Polsce na lata 2016-2020 z perspektywą do roku 2030", Załącznik do Uchwały Nr 79 Rady Ministrów z dnia 14 czerwca 2016 r. (M.P. z 2016 r., poz. 711);
[6)] „Plan działalności Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej na rok 2017" (Uchwała Rady Ministrów Nr 57/2016 z dnia 24 maja 2016 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą „Budowa drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską");
[7)] Ustawa z dnia 24 lutego 2017 r. o inwestycjach w zakresie budowy drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską (Dz.U. z 2017 r. poz. 820);
[8)] „Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego" – Uchwała Nr 225 Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2014 r. w sprawie zatwierdzenia Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego (M.P. z 2014 r. poz. 1070). Aneks Nr 2 do Kontraktu Terytorialnego, Uchwała Nr 65 Rady Ministrów z dnia 5 maja 2017 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Tabela 11. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury technicznej			
Lp.	Nazwa inwestycji	Program, dokument	Lokalizacja inwestycji 1 – gmina miejska 2 – gmina miejsko-wiejska 3 – gmina wiejska
Infrastruktura elektroenergetyczna			
1	Modernizacja linii 400 kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2016-2025 [1)]	2 – Gronowo Elbląskie, Miłakowo, Pasłęk 3 – Elbląg, Godkowo, Jonkowo, Świątki
2	Budowa stacji 400/110 kV Elbląg i wprowadzenie do niej linii 400 kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2016-2025 [1)]	3 – Gronowo Elbląskie
3	Rozbudowa stacji 400/220/110 kV Olsztyn Mątki	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2016-2025 [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	3 – Jonkowo
4	Modernizacja stacji 220/110 kV Olsztyn1	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2016-2025 [1)] Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Olsztyn
5	Modernizacja stacji 220/110 kV Ełk1	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2016-2025 [1)]	3 – Ełk
6	Budowa linii 110 kV Wielbark – Chorzele	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Wielbark
	Budowa linii 110 kV Wielbark – Nidzica	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Nidzica 3 – Janowo, Wielbark
	Budowa odcinka linii 110 kV Olsztynek – Ostróda	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Olsztynek 3 – Gietrzwałd, Ostróda
	Budowa linii 110 kV Olsztyn1 – Jeziorany	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Olsztyn 2 – Barczewo, Jeziorany
	Budowa linii 110 kV Jeziorany – Reszel	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Bisztynek, Jeziorany, Reszel 3 – Kolno
	Budowa linii 110 kV Dźwierzuty - Biskupiec	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Biskupiec 3 – Dźwierzuty
	Budowa dwutorowego odcinka linii 110 kV z GPZ Reszel do istniejącej linii Bartoszyce – Korsze	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Korsze, Reszel
	Budowa linii 110 kV Jeziorany – Bartoszyce	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Bartoszyce 2 – Bisztynek, Jeziorany 3 – Bartoszyce, Kolno
	Budowa powiązań liniowych 110 kV ze stacją 400/110 kV Elbląg	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Elbląg 3 – Elbląg, Gronowo Elbląskie
	Budowa linii 110 kV Górowo Iławeckie – Piotrowiec	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Pieniężno 3 – Górowo Iławeckie, Lelkowo
	Budowa linii 110 kV Zalewo – Mikołajki Pomorskie	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Zalewo
	Budowa linii 110 kV Ogrodzieniec – Łasin	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Kisielice
	Budowa linii 110 kV Elbląg Gronowo – wpięcie w linię Malbork Rakowiec/Elbląg Zachód	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Elbląg 3 – Elbląg
	Budowa linii 110 kV Gołdap – Olecko	Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. [3)]	2 – Gołdap, Olecko 3 – Kowale Oleckie
	Budowa linii 110 kV Ełk1 – Orzysz – Mikołajki	Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. [3)]	2 – Mikołajki, Orzysz 3 – Ełk, Stare Juchy

7	Budowa GPZ Jeziorany wraz z zasilającymi liniami 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Jeziorany
	Budowa GPZ Tomaszkowo wraz z zasilającymi liniami 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Stawiguda
	Budowa GPZ Samin wraz z zasilającymi liniami 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Dąbrówno
	Budowa GPZ Barczewo wraz z zasilającymi liniami 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Barczewo
	Budowa GPZ Olsztyn Centrum oraz zasilających linii kablowych 110 kV z LWN Olsztyn Południe- Olsztyn Północ	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Olsztyn
	Budowa GPZ Gutkowo wraz z zasilającymi liniami 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Jonkowo
	Budowa GPZ Dźwierzuty wraz z zasilającymi liniami 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Dźwierzuty
	Budowa GPZ Mrągowo Zachód wraz z zasilającymi liniami 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Mrągowo 3 – Mrągowo
	Budowa GPZ Ogrodzieniec	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Kisielice
	Budowa GPZ FW Sępopol (RS Różyna) wraz z zasilającą linią 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Sępopol
	Budowa GPZ FW Kozłowo/Sarnowo wraz z linią z 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Kozłowo
	Budowa RS Olsztyn Ciepłownia wraz z linią 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Olsztyn
	Budowa RS Elbląg Bielnik wraz z liniami 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Elbląg
	Budowa GPZ Świętajno wraz z liniami 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Świętajno
	Budowa GPZ Fitowo wraz z liniami 110 kV	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Biskupiec
	Budowa GPZ Orzysz	Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. [3)]	2 – Orzysz
8	Przebudowa linii 110 kV Nidzica – Działdowo	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Działdowo 2 – Nidzica 3 – Działdowo, Kozłowo
	Przebudowa linii 110 kV Nidzica – Mława	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Nidzica 3 – Janowiec Kościelny
	Przebudowa linii 110 kV Pasłęk – Morąg	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Morąg, Pasłęk
	Przebudowa linii 110 kV Iława – Iława Wschód – Lubawa – Ostróda – Gietrzwałd	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Lubawa 3 – Gietrzwałd, Iława, Lubawa, Ostróda
	Przebudowa linii 110 kV Kętrzyn – Reszel	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Kętrzyn 2 – Reszel 3 – Kętrzyn
	Przebudowa i modernizacja linii 110 kV na terenie miasta Elbląga	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Elbląg
	Przebudowa linii 110 kV Gdańsk Błonia – EC Elbląg	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Elbląg 3 – Elbląg
	Modernizacja linii 110 kV Elbląg Zachód – Malbork Rakowiec	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Elbląg, Gronowo Elbląskie
	Modernizacja linii 110 kV Bartoszyce – Korsze	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Bartoszyce, Korsze, Sępopol
	Modernizacja linii 110 kV Orneta – Dobre Miasto	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Dobre Miasto, Orneta 3 – Lubomino
	Przebudowa linii 110 kV Iława – Nowe Miasto Lubawskie	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR SA [2)]	1 – Iława, Nowe Miasto Lubawskie 3 – Iława, Nowe Miasto Lubawskie
	Przebudowa linii 110 kV Lidzbark Welski – Brodnica Podgórz	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Lidzbark
	Modernizacja linii 110 kV Braniewo – Piotrowiec	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Pieniężno 3 – Braniewo

	Modernizacja linii 110 kV Szczytno – Nida	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Szczytno 2 – Ruciane-Nida 3 – Szczytno, Świętajno
	Modernizacja linii 110 kV Biskupiec – Mrągowo	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Biskupiec, Reszel 3 – Mrągowo, Sorkwity
	Modernizacja linii 110 kV Kętrzyn – Mrągowo	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Kętrzyn, Mrągowo
	Modernizacja linii 110 kV Olsztyn1 – Korpele	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Olsztyn 2 – Barczewo 3 – Dźwierzuty, Purda, Szczytno
	Modernizacja linii 110 kV Olsztyn1 – Biskupiec	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Olsztyn 2 – Barczewo, Biskupiec
	Modernizacja linii 110 kV Olsztyn Mątki – Morąg	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Morąg 3 – Jonkowo, Łukta
	Modernizacja linii 110 kV Olsztyn Mątki – Olsztynek	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Olsztynek 3 – Gietrzwałd, Jonkowo, Stawiguda
	Modernizacja linii 110 kV Olsztyn1 – Dobre Miasto	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Olsztyn 2 – Dobre Miasto 3 – Dywity
	Modernizacja linii 110 kV Lidzbark Warmiński – Górowo Iławeckie	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Górowo Iławeckie, Lidzbark Warmiński
	Modernizacja linii 110 kV Kętrzyn – Giżycko	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Giżycko, Kętrzyn 2 – Ryn 3 – Giżycko, Kętrzyn
	Modernizacja linii 110 kV Olsztyn Mątki – Gietrzwałd	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Gietrzwałd, Jonkowo
	Modernizacja linii 110 kV Olsztyn Mątki – Lidzbark Warmiński	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Dobre Miasto, Jeziorany 3 – Dywity, Jonkowo, Lidzbark Warmiński, Świątki
	Modernizacja linii 110 kV Olsztynek – Nidzica	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Nidzica, Olsztynek
	Modernizacja dwóch linii 110 kV Olsztyn1 – Olsztyn Mątki	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Olsztyn 3 – Dywity, Jonkowo
	Modernizacja linii 110 kV Szczytno – Korpele	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Szczytno
	Modernizacja linii 110 kV Olsztyn1 – Olsztyn Północ	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Olsztyn
	Modernizacja linii 110 kV Olsztyn1 – Michelin	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Olsztyn
	Modernizacja linii 110 kV Działdowo – Żuromin	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Działdowo 2 – Działdowo
	Modernizacja linii 110 kV Działdowo – Tuczki	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Działdowo 3 – Działdowo, Płośnica, Rybno
	Modernizacja linii 110 kV Tuczki – Lidzbark	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Lidzbark 3 – Płośnica, Rybno
	Modernizacja linii 110 kV Nowe Miasto Lubawskie – Brodnica	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Nowe Miasto Lubawskie 3 – Kurzętnik, Nowe Miasto Lubawskie
	Modernizacja linii 110 kV Iława – Pern	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Iława 2 – Biskupiec 3 – Iława, Nowe Miasto Lubawskie
	Modernizacja linii 110 kV Pogrodzie – Modrzewina	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Elbląg
	Modernizacja linii 110 kV Elbląg Zamech – Elbląg Radomska	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Elbląg
	Modernizacja linii 110 kV Ełk1 – Ełk2-Olecko na dwutorową	Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. [3)]	1 – Ełk 2 – Olecko 3 – Ełk

	Modernizacja linii 110 kV Olecko – Hańcza	Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. [3)]	2 – Olecko
	Modernizacja linii 110 kV Węgorzewo – Banie Mazurskie – Wronki	Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. [3)]	2 – Gołdap, Węgorzewo 3 – Banie Mazurskie, Budry Pozezdrze
	Modernizacja linii 110 kV Wronki – Gołdap	Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. [3)]	2 – Gołdap
	Modernizacja linii 110 kV Gołdap – Filipów	Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. [3)]	2 – Gołdap
	Modernizacja linii 110 kV Biała Piska – Kolno	Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. [3)]	2 – Biała Piska
9	Rozbudowa GPZ Reszel	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Reszel
	Rozbudowa GPZ Elbląg Modrzewina	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Elbląg
	Rozbudowa GPZ Dobre Miasto	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Dobre Miasto
	Rozbudowa GPZ Pasłęk	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Pasłęk
	Rozbudowa GPZ Susz	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Susz
	Rozbudowa GPZ Działdowo	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Działdowo
	Rozbudowa GPZ Elbląg Radomska	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Elbląg
	Rozbudowa GPZ Zalewo	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	3 – Zalewo
	Rozbudowa GPZ Korsze	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	2 – Korsze
	Przebudowa GPZ Szczytno	Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A. [2)]	1 – Szczytno
10	Wsparcie działań z zakresu efektywności energetycznej zgodnie z podziałem interwencji pomiędzy programami krajowymi i regionalnymi	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Olsztyn 2 – Barczewo 3 – Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda, Stawiguda
Infrastruktura gazowa			
11	Budowa gazociągów wysokiego ciśnienia: Gazociąg DN700 Polska – Litwa (interkonektor)	Plan Rozwoju GAZ-SYSTEM w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwo gazowe na lata 2018-2027 r. [4)]	3 – Kalinowo, Prostki
12	Budowa gazociągu dystrybucyjnego wysokiego ciśnienia relacji Interkonektor – Ełk– Ryn– Mrągowo przewidywane zaopatrzenie w gaz przewodowy miast: Ełk, Olecko, Pisz, Biała Piska	Plan rozwoju PSG na lata 2016-2020 [5)]	1 – Ełk 2 – Biała Piska, Olecko, Pisz 3 – Ełk
13	Budowa gazociągów wysokiego ciśnienia:	Plan rozwoju PSG na lata 2016-2020 [5)]	
	– relacji Uniszki Zawadzkie – Iłowo		3 – Iłowo Osada
	– relacji Wawrzyny – Redy		3 – Lidzbark Warmiński,

			Bartoszyce
	– relacji Kolnik – Stare Pole – Elbląg (250 Dn)		3 – Elbląg, Gronowo Elbląskie
	– relacji Szerokopas – Waplewo – Jemiołowo		2 – Nidzica, Olsztynek
	– relacji Jemiołowo – Bartąg		2 – Olsztynek 3 – Stawiguda
	– relacji Bartąg – Grądek – Wadąg (obwodnica Olsztyna)		1 – Olsztyn 3 – Dywity, Purda, Stawiguda
	– relacji Jemiołowo – Szyldak		2 – Olsztynek 3 – Ostróda
	– relacji Szyldak – Kałduny		3 – Iława, Ostróda
	– gazyfikacja gm. Jedwabno ze stacji wysokiego ciśnienia Warchały		3 – Jedwabno
14	Budowa/rozbudowa stacji wysokiego ciśnienia:		
	– budowa stacji gazowej Warchały		3 – Jedwabno
	– budowa stacji gazowej Biskupiec		2 – Biskupiec
	– budowa stacji gazowej Mrągowo II		3 – Mrągowo
	– budowa stacji gazowej Elbląg		1 – Elbląg
	– rozbudowa stacji gazowej Rubno		3 – Elbląg
Infrastruktura wodociągowa, sanitarna i deszczowa			
15	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej	Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych [6)]	1 – Iława, Lidzbark Warmiński, Lubawa 2 – Biskupiec, Miłomłyn, Ruciane-Nida, Susz, Tolkmicko 3 – Dźwierzuty, Iława, Łukta, Ostróda, Pozezdrze, Stawiguda, Świętajno, Wielbark
16	Budowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej	Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych [6)]	1 – Bartoszyce, Braniewo, Działdowo, Elbląg, Ełk, Giżycko, Kętrzyn, Ostróda, Szczytno 2 – Dobre Miasto, Frombork, Gołdap, Kisielice, Korsze, Mikołajki, Miłakowo, Olecko, Olsztynek, Orneta, Pieniężno, Pisz, Reszel, Sępopol, Węgorzewo 3 – Braniewo, Ełk, Giżycko, Iłowo-Osada, Miłki, Mrągowo, Rybno, Szczytno
17	Budowa, przebudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej	Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych [6)]	1 – Mrągowo, Olsztyn 2 – Barczewo, Nidzica, Orzysz 3 – Dywity, Gietrzwałd, Jedwabno, Kurzętnik, Mrągowo, Piecki, Prostki, Purda, Stawiguda
18	Budowa i rozbudowa sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej i deszczowej	Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych [6)]	2 – Barczewo 3 – Dywity
19	Ochrona jezior poprzez stworzenie systemów kanalizacji deszczowej w miejscowościach: Mrągowo, Giżycko, Pisz, Węgorzewo, Orzysz, Mikołajki i Ryn	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Giżycko, Mrągowo, 2 – Mikołajki, Orzysz, Pisz, Ryn, Węgorzewo
Infrastruktura ciepłownicza			
20	Budowa elektrociepłowni Olsztyn	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Olsztyn

21	Wsparcie selektywne przedsięwzięć dotyczących sieci ciepłowniczych i chłodniczych	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [8)]	1 – Olsztyn 2 – Barczewo 3 – Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda, Stawiguda

[1)] „Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2016-2025" uzgodniony przez Prezesa URE w styczniu 2016 r., Polskie Sieci Elektroenergetyczne;
[2)] „Plan Rozwoju na lata 2017-2022. ENERGA-OPERATOR S.A." uzgodniony przez Prezesa URE w lutym 2017 r.;
[3)] „Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A" uzgodniony przez Prezesa URE w lutym 2017 r.;
[4)] „Plan Rozwoju GAZ-SYSTEM w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwo gazowe na lata 2018-2027 r." uzgodniony przez Prezesa URE w październiku 2017 r.;
[5)] „Plan rozwoju Polskiej Spółki Gazownictwa (PSG) 2016-2020" uzgodniony przez Prezesa URE w lutym 2017 r.;
[6)] „Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych" – Załącznik nr 2 – Wykaz aglomeracji oraz przedsięwzięć ujętych w aktualizacji programu, w dniu 31 lipca 2017 r. Rada Ministrów przyjęła piątą aktualizację Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (AKPOŚK 2017);
[7)] „Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039" Uchwała Nr XXXII/707/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 listopada 2017 r.;
[8)] „Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego" – Uchwała Nr 225 Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2014 r. w sprawie zatwierdzenia Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego (M.P. z 2014 r. poz. 1070). Aneks Nr 2 do Kontraktu Terytorialnego, Uchwała Nr 65 Rady Ministrów z dnia 5 maja 2017 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Ochrona środowiska

Mapy 61 i 62

Tabela 12. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Lp.	Nazwa inwestycji	Program, dokument	Lokalizacja inwestycji 1 – gmina miejska 2 – gmina miejsko-wiejska 3 – gmina wiejska
1	Sztuczne zasilanie; umocnienia brzegowe; monitoring i badania dotyczące ustalenia aktualnego stanu brzegu morskiego (Zalew Wiślany)	Program Ochrony Brzegów Morskich [7)]	Województwo warmińsko-mazurskie (Zalew Wiślany)
2	Ochrona zasobów przyrodniczych wybranych alei województwa warmińsko-mazurskiego poprzez poprawę stanu istniejących siedlisk i wykonanie nasadzeń w ramach działań ZIELONA DROGA (WB) Ochrona i zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych pachnicy dębowej oraz siedlisk chronionych gatunków porostów w obrębie cennych przyrodniczo alei na wybranych odcinkach dróg wojewódzkich województwa warmińsko-mazurskiego	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	Województwo warmińsko-mazurskie
3	Rewaloryzacja parku wraz z przebudową oraz zagospodarowaniem terenu przy Szkole Policealnej im. prof. Zbigniewa Religi w Olsztynie (WM) Stworzenie skutecznego mechanizmu ochrony bioróżnorodności w województwie warmińsko-mazurskim poprzez rewaloryzację parku znajdującego się na posesji szkoły	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Olsztyn
4	Kompleksowa rewitalizacja społeczna, fizyczna, gospodarcza i środowiskowa miast województwa objętych siecią Cittaslow	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Bartoszyce, Działdowo, Górowo Iławeckie, Lidzbark Warmiński, Lubawa, Nowe Miasto Lubawskie 2 – Barczewo, Biskupiec, Bisztynek, Dobre Miasto, Gołdap, Jeziorany, Lidzbark, Nidzica, Olsztynek, Orneta, Pasym, Sępopol, Reszel, Ryn

Gospodarka wodna			
5	Wykonanie koncepcji ochrony przeciwpowodziowej Nowego Miasta Lubawskiego poprzez retencję wód w zlewni rzeki Wel	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	1 – Nowe Miasto Lubawskie
6	C03.1 Zabezpieczenie przeciwpowodziowe lewego brzegu rzeki Elbląg – Przebudowa zabezpieczenia przeciwpowodziowego lewego brzegu rzeki Elbląg od ujścia rzeki Fiszewki do Kanału Jagiellońskiego w granicach miasta Elbląg – na odcinkach od Kanału Jagiellońskiego do Wyspy Spichrzów oraz odcinek od Wyspy Spichrzów do ujścia rzeki Fiszewki	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030” zwany „Programem Żuławskim – 2030” – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Elbląg
7	C03.2 Zabezpieczenie przeciwpowodziowe lewego brzegu rzeki Elbląg – Przebudowa zabezpieczenia przeciwpowodziowego lewego brzegu rzeki Elbląg – Wyspa Spichrzów w Elblągu	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	1 – Elbląg
8	Przebudowa wałów rz. Bierutówki, gm. Elbląg	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030” zwany „Programem Żuławskim – 2030” – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	3 – Elbląg
9	Przebudowa wałów rz. Balewki L 0+000÷6+100 P 0+000÷9+750	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030” zwany „Programem Żuławskim – 2030” – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	3 – Markusy
10	Regulacja rzeki Młynówki Marwickiej L 0+000÷2+025 P 0+000÷2+025	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030” zwany „Programem Żuławskim – 2030” – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	3 – Markusy
11	Przebudowa wałów rzeki Kowalewki, gm. Elbląg L 0+660÷2+640 P 0+000÷2+625	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030” zwany „Programem Żuławskim – 2030” – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	3 – Elbląg
12	Przebudowa wałów rzeki Tyna Górna L 1+500÷1+975 P 0+000÷3+500	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030” zwany „Programem Żuławskim – 2030” – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	3 – Elbląg, Gronowo Elbląskie
13	Przebudowa wałów Zalewu Wiślanego polder Jagodno	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030” zwany „Programem Żuławskim – 2030” – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	3 – Elbląg

		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
14	Stacja pomp nr 19 Żurawiec	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
15	Stacja pomp nr 20 Żurawiec	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
16	Stacja pomp nr 43 Rubno Wielkie	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
17	Stacja pomp nr 75 Stankowo	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
18	Stacja pomp nr 8 Rachowo	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
19	Stacja pomp nr 77 Św. Gaj	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
20	Przebudowa koryta rz. Babica km 0+260÷9+500	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
21	Przebudowa koryta rz. Klepa km 0+000÷5+000	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Rychliki
		Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa	

		Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
22	Polder nr 53 Nowotki	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
23	Polder nr 76 Nowe Dolno	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły[3)]	3 – Markusy
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
24	Polder nr 36 Batorowo	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
25	Polder nr 35 Nowakowo	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
26	Przebudowa koryta rz. Kumiela km 6+142÷20+097	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	1 – Elbląg 3 – Milejewo
		Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) [4)]	
		Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	
		Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	
27	Przystosowanie koryta rzeki Drwęcy km 146,5-149 do przeprowadzenia wód powodziowych	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Kurzętnik
28	Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030 etap III"	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	
29	Przebudowa wałów Kanału Obcych Wód: lewego km 1+200÷2+495 i prawego km 1+250÷2+495, gmina Braniewo i Gmina Miasta Braniewo	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	1 – Braniewo 3 – Braniewo
30	Remont odcinku wałów rzeki Fiszewki: wał lewy km 0+000-4+800 i 4+800-13+900 i wał prawy km 0+000-0+250 i 4+800-12+195 gm. Elbląg i Gronowo Elbląskie	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg, Gronowo Elbląskie
31	Przebudowa lewego wału Kanału Jagiellońskiego polder Fiszewka S km 0+000-6+610, gm. Elbląg	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
32	Przebudowa prawego wału rzeki Nogat km 2+260-7+690, gm. Elbląg	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
33	Przystosowanie koryta rzeki Pasłęki do przeprowadzenia wód powodziowych i lodów: Zabezpieczenie brzegu prawego w km 1+670 - 1+830 oraz brzegu lewego w miejscu odejścia Kanału Portowego	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Braniewo

	km ok.0+450 rzeki Pasłęk		
34	Przebudowa stacji pomp nr 18 Tropy	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
35	Przebudowa stacji pomp nr 3 Markusy	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
36	Przebudowa wałów Kanału Modrego, gm. Markusy	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
37	Przebudowa stacji pomp nr 60 Gronowo Elbląskie, gm. Gronowo Elbląskie	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Gronowo Elbląskie
38	Przebudowa stacji pomp nr 6 Markusy, gm. Markusy	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
39	Przebudowa stacji pomp nr 17 Jesionna, gm. Gronowo Elbląskie	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Gronowo Elbląskie
40	Przebudowa stacji pomp nr 2b Zwierzno, gm. Markusy	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
41	Przebudowa stacji pomp nr 2 Zwierzno, gm. Markusy	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
42	Przebudowa stacji pomp nr 1 Różany, gm. Gronowo Elbląskie	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Gronowo Elbląskie
43	Przebudowa stacji pomp nr 62 Janów, gm. Elbląg	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
44	Przebudowa stacji pomp nr 6a Brudzędy, gm. Markusy	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
45	Regulacja rzeki Młynówki Marwickiej 0+000÷11+400, gm. Elbląg, gm. Rychliki	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Elbląg, Rychliki
46	Regulacja rzeki Burzanki w km 0+000÷3+500, gm. Elbląg	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Elbląg
47	Regulacja potoku Aniołowo wraz z Graniczny II, gm. Pasłęk, gm. Elbląg	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Pasłęk 3 – Elbląg
48	Regulacja rzeki Brzeźnicy w km 13+000÷14+500 wraz z potokiem Rejsyty, gm. Rychliki	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)] Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Elbląg, Rychliki
49	Regulacja rzeki Jagódki wraz z suchym zbiornikiem w km 2+200, gm. Elbląg	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
50	Polder nr 22 i 27 - połączenie polderów gm. Elbląg, Gronowo Elbląskie	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg, Gronowo Elbląskie
51	Polder nr FF (były polder 24 Szopy), gm. Gronowo Elbląskie	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Gronowo Elbląskie
52	Polder nr 19 i 20 Żurawiec, gm. Markusy	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Markusy
53	Prawy wał rzeki Elbląg polder Rubno od granicy miasta do wału czołowego Zalewu Wiślanego, gm. Elbląg	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
54	Lewy wał rzeki Elbląg polder Nowakowo-Batorowo, gm. Elbląg	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły [3)]	3 – Elbląg
55	Odtwarzanie – kształtowanie przekroju poprzecznego podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Staświnka, gm. Miłki	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Miłki, Wydminy
56	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Płośniczanka w km 0+000 4+300 i Doprowadzalnika A w km 6+900 7+170, gm. Lidzbark, Płośnica	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Lidzbark 3 – Płośnica
57	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta Strugi Rumian w km 1+680 - 4+180, gm. Rybno	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Rybno
58	Rewitalizacja Kanału Elbląskiego – etap II: Rozbudowa ostrogi wejściowej	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Elbląg, Markusy

	na Jezioro Drużno		
59	Przebudowa wejścia do portu Elbląg	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	1 – Elbląg
60	Regulacja rzeki Dzikówka 0+000÷25+000, gm. Wilczęta	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Wilczęta
61	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Ełk w km 44+000 - 47+843 i w km 48+735 51+092 obręb wsi Przykopka, Krokocie, Miluki, Straduny gm. Ełk	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Ełk
62	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Karmelówka w km 7+800 - 13+216 wieś Wiśniowo Ełckie, gm. Prostki	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Prostki
63	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Lega w km 4 + 196 8+757, obręb Chełchy gm. Ełk	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Ełk
64	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Lega w km 0+000 4+196, obręb Sędki gm. Ełk	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Ełk
65	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Przepiórka w km 2+001-11+790 wieś Stożne, Borzymy, Dudki, Grądzkie Ełckie, Kalinowo, gm. Kalinowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Kalinowo
66	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Rozoga w km 47+570-55+060, gm. Rozogi	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Rozogi
67	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Białka w km 0+000 5+446	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Biała Piska
68	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Konopka w km 18+000 – 22+700	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Biała Piska
69	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Surżanka w km 0+000 – 4+500, gm. Pisz	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Pisz
70	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Bałoszycka Struga w km 0+000 – 11+743, gm. Susz	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Susz
71	Zabezpieczenie przeciwpowodziowe m. Targowisko i Rodzone gm. Lubawa. Rzeka Elszka Lubawska w km 0+000 – 8+645. Odbudowa jazu, gm. Lubawa	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Lubawa
72	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Gramotka w km 0+000 – 13+110, gm. Iława	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Iława
73	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Kałdunka w km 0+000 4+800; 5+252 - 5+387; 6+636 - 7+609; 7+892 - 7+946; 9+066 - 9+190; 9+559 - 14+144, gm. Iława	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Iława
74	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Miłakówka w km 25+500 - 31+100, gm. Morąg	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Morąg
75	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Nida Kisielicka w km 3+000 - 3+620; 3+800 - 10+230, gm. Kisielice	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Kisielice
76	Kształtowanie poprzeczne i podłużne	Plan gospodarowania wodami na obszarze	3 – Ostróda

	koryta rzeki Ornowska Struga w km 0+000 - 0+200; 1+700 - 2+150; 4+000 - 6+000; 6+400 - 7+460, gm. Ostróda	dorzecza Wisły [5)]	
77	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Sała w km 21+096 - 24+958, gm. Morąg	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Morąg
78	Kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Struga Lubomińska w km 8+665 18+059, gm. Lubomino	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Lubomino
79	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Osówka w km 6+140 - 15+200, gm. Susz	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Susz
80	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Czerwonka w km 0+000 6+795, gm. Kurzętnik	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Kurzętnik
81	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Mroczanka, gm. Grodziczno	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Grodziczno
82	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Wkra w km 219+370 - 226+870 i Kanału Brodowskiego w km 3+375 - 5+318, gm. Działdowo, gm. Iłowo-Osada	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Działdowo, Iłowo- Osada
83	Kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego koryta rzeki Struga Skolity w km 0+000+13+245, gm. Świątki	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Świątki
84	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Morąg w km 0+000 - 2+800; 5+779 - 11+858; 12+080 - 15+632; 16+446 - 17+788. Zabezpieczenie m. Florczaki przed powodzią, gm. Łukta, gm. Morąg	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Łukta, Morąg
85	Zlewnia rzeki Wkra. Odtworzenie koryta cieku - rzeka Lipówka ze Strugą Lindenowską wraz z odbudową sieci urządzeń melioracji szczegółowych - rowy, wieś Wilamowo, Pożary, Lipówka, Gąsiorowo, Kramarzewo, Sławkowo, Ruszkowo, Mosznica, gm. Działdowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Działdowo
86	Odtworzenie kształtowanie przekroju poprzecznego i podłużnego koryta rzeki Wkry na odcinku 226+870 236+500, gm. Kozłowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Działdowo, Iłowo-Osada, Kozłowo
87	Modernizacja rzeki Wkra, gm. Nidzica, Kozłowo od m. Rączki do m. Januszkowo w km 250+600 - 260+070, gm. Kozłowo, gm. Nidzica	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Nidzica 3 – Kozłowo
88	Modernizacja rzeki Szkotówka gm. Kozłowo m. Milkowiec – Rogóż w km 14+200 - 18+850, gm. Kozłowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Kozłowo
89	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Groblica w km 3+000 - 8+208, gm. Nowe Miasto Lubawskie	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Nowe Miasto Lubawskie
90	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Miłakówka w km 13+500 - 18+300, gm. Miłakowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Miłakowo
91	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz koryta rzeki Struga Trojańska w km. 0+000 + 8+000, gm. Jonkowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Jonkowo
92	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Szkotówki,	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Działdowo, Kozłowo

	gm. Kozłowo		
93	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Ełk w km 37 + 175 44 + 000 obręb miasta Ełk i wsi Przykopka gm. Ełk	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Ełk
94	Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Łukta w km 0+000 - 12+400. Zabezpieczenie m. Łukta przed powodzią, gm. Łukta	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Łukta
95	Zlewnia rzeki Wkra. Odtworzenie koryta cieku – rzeka Wkra. Odbudowa systemu rowów wraz urządzeniami nawadniającymi wsi Niechłonin, Gruszka, Księży Dwór, gm. Działdowo, gm. Płośnica	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Działdowo, Płośnica
96	Kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego Strugi Zgniłocha w km 3+143 - 6+640 w m. Zgniłocha, gm. Purda	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Purda
97	Budowa Stopnia Wodnego w Piszu na rzece Pisie	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Pisz
98	Struga Lejkowska budowa 2 stopni z piętrzeniem na odcinku 6+500-9+500 lub alternatywnie 1 jazu w km 6+700 m, gm. Wielbark	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Wielbark
99	Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta Kanału Młyńskiego w km 10+380 15+108 w celu zabezpieczenia przeciwpowodziowego miasta Działdowo i gruntów wsi Malinowo, gm. Działdowo, powiat działdowski	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Działdowo
100	Regulacja Srebrnego Potoku km 0+000-12+167 miasto Elbląg, gm. Milejewo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	1 – Elbląg 3 – Milejewo
101	Zabezpieczenie przeciwpowodziowe m. Miłomłyn. Kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Korbajna w km 0+000 - 7+600; 8+550 - 8+744, gm. Miłomłyn	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Miłomłyn
102	Zabezpieczenie przeciwpowodziowe m. Boguchwały gm. Miłakowo. Rzeka Ponary w km 0+750 - 5+690, gm. Miłakowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Miłakowo
103	Zabezpieczenie przeciwpowodziowe miasta Iława. Rzeka Tynwałd w km 0+000 - 3+780; 8+515 - 11+293; Łabędzia Struga w km 0+000 - 1+942, gm. Iława	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	3 – Iława
104	Modernizacja rzeki Wkra, gm. Nidzica, od miasta Nidzica do wsi Litwinki w km 245+200 - 250+600, gm. Nidzica	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły [5)]	2 – Nidzica
105	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Węgorapy w km 29 + 000 – 41+800, gm. Węgorzewo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	2 – Węgorzewo (ciek Węgorapa)
106	Budowa zbiornika retencyjnego na rzece Sajna w m. Reszel, gm. Reszel	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	2 – Reszel (ciek: Sajna, dopływ spod Worpławek)
107	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Omet, gm. Srokowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	3 – Srokowo (ciek Omet)
108	Odtworzenie - kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta Kanału Brożajckiego w km 0+000 - 7+560, gm. Budry, gm. Banie Mazurskie	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	3 – Banie Mazurskie (ciek Gołdapa – Kanał Brożajcki), Budry

109	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Liwna, gm. Barciany, gm. Srokowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	3 – Barciany, Srokowo (ciek Liwna)
110	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Gołdapy w km 0+000 - 16+730, gm. Budry	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	3 – Banie Mazurskie (ciek Stara Gołdapa), Budry
111	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Guber, gm.: Sępopol, Korsze, Barciany	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	2 – Korsze, Sępopol 3 – Barciany (ciek Guber)
112	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Kabina, gm. Kolno	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	3 – Kolno (ciek Kabina)
113	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Sajna, gm. Korsze i Reszel	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	2 – Bisztynek, Korsze, Reszel (ciek Sajna)
114	Budowa korytarza ekologicznego na rzece Stara Łyna w km 0+000-11+560, gm. Dywity, gm. Jonkowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	3 – Jonkowo (ciek Stara Łyna)
115	Kształtowanie przekroju poprzecznego i podłużnego koryta rzeki Suni na odcinku km 0 +000:11+000, gm. Dobre Miasto	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	2 – Dobre Miasto (ciek Sunia)
116	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Wardęga w km 0+000 – 11+160, gm. Barczewo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	2 – Barczewo 3 – Purda (ciek Wardęga)
117	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta Struga Dobrąg w km 0+000 – 6+220, gm. Barczewo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	2 – Barczewo (ciek Struga Dobrąg)
118	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Struga Franknowo, gm. Jeziorany	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	2 – Jeziorany (ciek Struga Franknowo)
119	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Czerwonka, gm. Biskupiec	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	2 – Biskupiec (ciek Czerwonka)
120	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta Strugi Warkalskiej w km 1+000 – 8+790, gm. Jonkowo	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	3 – Jonkowo (ciek Struga Warkalska)
121	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta Strugi Limajno w km 0+000 – 1+270, gm. Dobre Miasto	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	2 – Dobre Miasto (ciek Struga Limajno)
122	Odtworzenie – kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Węgorapy w km 4 + 300 – 15+500, gm. Budry	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	3 – Banie Mazurskie (ciek Węgorapa), Budry
123	Przysposobienie retencyjne rzeki Dajny, gm.: Piecki, Mrągowo, Reszel	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	1 – Mrągowo 2 – Reszel 3 – Mrągowo (ciek Dejna), Piecki
124	Rów melioracji szczegółowych LD – zlewnia rzeki Liwna – Budowa zbiornika retencyjnego nr 2 w km 0+050 – 1+700 cieku w m. Barciany	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	3 – Barciany (ciek Liwna)
125	Budowa zbiornika retencyjnego na rzece Mała Łyna w km (około) 2+550 - 3+900, gm. Dobre Miasto	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	5 – Dobre Miasto (ciek Mała Łyna)
126	Budowa zbiornika przeciwpowodziowo-retencyjnego nr 1, (którego częściami	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły [6)]	3 – Barciany (ciek Liwna)

	będą zbiorniki, dolny – nr 1A i górny – nr 1B) w dolinie rzeki Liwna z budową dwóch jazów nr 1 i nr 2 z zaporami ziemnymi w miejscowości Wargity, gm. Barciany		
		Gospodarka odpadami	
127	Budowa instalacji do przetwarzania odpadów powstałych z odpadów komunalnych	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	1 – Elbląg
128	Budowa instalacji do przetwarzania odpadowych tworzyw sztucznych	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	2 – Susz
129	Budowa instalacji do recyklingu szkła	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	2 – Olsztynek
130	Budowa i rozbudowa Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK)	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	1 – Bartoszyce, Lubawa, Olsztyn (3x), Szczytno 2 – Barczewo, Bisztynek, Frombork, Miłakowo, Miłomłyn, Młynary, Morąg, Nidzica, Olsztynek, Orneta, Pasym, Pieniężno, Pisz, Reszel, Tolkmicko 3 – Banie Mazurskie, Barciany, Dąbrówno, Dźwierzuty, Gronowo Elbląskie (m. Oleśno), Janowiec Kościelny, Jedwabno, Kętrzyn, Kowale Oleckie, Piecki, Sorkwity, Stare Juchy, Stawiguda, Świątki, Świętajno (k. Szczytna), Rozogi, Rychliki, Wilczęta
131	Rozbudowa Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK)	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	1 – Kętrzyn 2 – Biskupiec, Dobre Miasto, Jeziorany, Mikołajki, Pasłęk, Ruciane-Nida, Zalewo (m. Półwieś) 3 – Giżycko (m. Spytkowo), Iława, Kurzętnik (m. Lipowiec), Purda, Wielbark
132	Rozbudowa i modernizacja stacji przeładunkowej wraz z Punktem Dobrowolnego Gromadzenia Odpadów	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	2 – Biała-Piska, Gołdap (m. Kośmidry), Olecko 3 – Ełk (m. Siedliska)
133	Modernizacja sortowni odpadów	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	1 – Kętrzyn 3 – Bartoszyce (m. Wysieka), Dywity (m. Kieźliny)
134	Modernizacja kompostowni odpadów ulegających biodegradacji, odpadów zielonych, osadów zielonych i innych odpadów	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	1 – Elbląg (2x) 2 – Bisztynek, Reszel (m. Pudwągi) 3 – Bartoszyce (m. Bezledy)
135	Budowa instalacji do przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów, kompostowni odpadów ulegających biodegradacji	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	2 – Barczewo (m. Łęgajny), Jeziorany, Mikołajki (m. Lubiewie), Olsztynek (m. Wilkowo), Orzysz, Świętajno (k. Szczytna) 3 – Barciany, Kiwity (m. Kobiela)
136	Rozbudowa i modernizacja instalacji do termicznego przekształcania odpadów powstałych z odpadów komunalnych	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	1 – Olsztyn (2x)
137	Instalacje do odzysku i recyklingu odpadów budowlanych i rozbiórkowych – budowa, rozbudowa i modernizacja	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 8)	1 – Kętrzyn, Mrągowo, Olsztyn 2 – Bisztynek, Dobre Miasto (m. Barcikowo) 3 – Dywity (m. Ługwałd), Szczytno (m. Nowe Gizewo), Wielbark

138	Modernizacja regionalnych instalacji do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 [8)]	1 – Braniewo, Działdowo, Elbląg, Olsztyn 2 – Olsztynek (m. Wilkowo), Pasłęk (m. Robity) 3 – Działdowo (m. Zakrzewo), Ełk (m. Siedliska), Giżycko (m. Spytkowo), Miłki, Ostróda (m. Rudno)
139	Budowa instalacji termicznego przekształcania odpadów pochodzących z przetworzenia odpadów komunalnych	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 [8)]	1 – Olsztyn
140	Budowa składowiska odpadów niebezpiecznych (azbest)	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 [8)]	2 – Susz (m. Różanki) 3 – Giżycko (m. Kożuchy), Ostróda (m. Rudno, Tyrowo)
141	Budowa spalarni odpadów medycznych i weterynaryjnych, budowa instalacji do przetwarzania opon samochodowych, budowa instalacji do przetwarzania elektroodpadów	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 [8)]	1 – Olsztyn
142	Modernizacja sortowni odpadów	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 [8)]	2 – Bisztynek
143	Budowa składowiska odpadów z procesu termicznego przekształcenia	Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022 [8)]	2 – Bisztynek

[1)] „Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039" Uchwała Nr XXXII/707/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 listopada 2017 r.;
[2)] „Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego" – Uchwała Nr 225 Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2014 r. w sprawie zatwierdzenia Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego (M.P. z 2014 r. poz. 1070). Aneks Nr 2 do Kontraktu Terytorialnego, Uchwała Nr 65 Rady Ministrów z dnia 5 maja 2017 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego;
[3)] „Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły" – Załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. (poz. 1841), Żuławski ZMiUW w Elblągu;
[4)] Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030" zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) zatwierdzony przez Ministra Środowiska w maju 2010 r.;
[5)] „Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły" Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, (Dz. U. z 2016 r. poz. 1911);
[6)] „Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły" Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły, (Dz. U. z 2016 r. poz. 1959);
[7)] Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Program Ochrony Brzegów Morskich" Dz. U. z 2016 r. poz. 678, Załącznik do ustawy – Planowane szczegółowe nakłady na realizację zadań programu w latach 2004–2023;
[8)] „Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022" Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XXIII/523/16 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2016 r.

Infrastruktura społeczna

Mapa 63

Tabela 13. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury społecznej

Lp.	Nazwa inwestycji	Program, dokument	Lokalizacja inwestycji 1 – gmina miejska 2 – gmina miejsko-wiejska 3 – gmina wiejska
1	Dostosowanie struktury Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala Dziecięcego w Olsztynie do potrzeb Centrum Urazowego dla Dzieci (WM) Poprawa dostępności i jakości usług medycznych świadczonych przez Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Dziecięcy w Olsztynie poprzez utworzenie wyspecjalizowanego referencyjnego centrum urazowego dla dzieci	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Olsztyn
2	Konserwacja i restauracja XI -wiecznego zamku w Lidzbarku Warmińskim – perły architektury gotyckiej w Polsce – III etap (WM) Kompleksowa rewitalizacja obszarów o wysokim nasileniu niekorzystnych zjawisk społecznych	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Lidzbark Warmiński

	i gospodarczych		
3	Pomnik historii "Frombork – zespół katedralny" – konserwacja i restauracja XIV-wiecznego zespołu obronnego i katedralnego (lub wybranych obiektów) wraz z dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych (WM) Kompleksowa rewitalizacja obszarów o wysokim nasileniu niekorzystnych zjawisk społecznych i gospodarczych	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Frombork
4	Kompleksowa modernizacja budynku Szkoły Policealnej im. Jadwigi Romanowskiej w Elblągu (WM). Kompleksowa termomodernizacja budynku szkoły Poprawa efektywności energetycznej budynku Szkoły Policealnej im. Jadwigi Romanowskiej w Elblągu (WM). Kompleksowa termomodernizacja budynku szkoły. Wyposażenie uczniów i słuchaczy Szkoły Policealnej im. Jadwigi Romanowskiej w Elblągu w dodatkowe umiejętności zawodowe, poszerzenie posiadanych oraz realizacja kształcenia praktycznego w rzeczywistych warunkach pracy (WB) Wyposażenie uczniów i słuchaczy Szkoły w dodatkowe umiejętności zawodowe, poszerzenie posiadanych oraz realizacja kształcenia praktycznego w rzeczywistych warunkach pracy	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Elbląg
5	Rozbudowa, nadbudowa, przebudowa bryły A3 Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala Dziecięcego w Olsztynie przy ul. Żołnierskiej 18a i zakup wyposażenia w celu dostosowania jej do potrzeb wielospecjalistycznego kompleksowego leczenia dzieci (WM) Podniesienie jakości i bezpieczeństwa świadczonych przez Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Dziecięcy w Olsztynie usług zdrowotnych	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Olsztyn
6	Remont i modernizacja budynku CEiIK przy ul. Kościńskiego w Olsztynie (Bryła C) w celu dostosowania do nowoczesnej działalności kulturalnej i termomodernizacja (WM) Podwyższenie jakości oraz dostosowanie standardu obiektu do współczesnych wymagań dotyczących wyglądu i wyposażenia obiektów kultury połączone z poprawą estetyki przestrzeni publicznej	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Olsztyn
7	Rewitalizacja zamku Kapituły Warmińskiej w Olsztynie – II etap (WM) Kompleksowa rewitalizacja obszarów o wysokim nasileniu niekorzystnych zjawisk społecznych i gospodarczych	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Olsztyn
8	Rozbudowa i przebudowa bryły C budynku na potrzeby bloku operacyjnego, oddziału intensywnej terapii oraz oddziału torakochirurgii z chirurgią jednego dnia (WM) Utworzenie na bazie Samodzielnego Publicznego Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc w Olsztynie Warmińsko-Mazurskiego Centrum	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Olsztyn

	Pulmonologii i Torakochirurgii.		
9	Rozbudowa, przebudowa i remont budynku Muzeum Bitwy pod Grunwaldem w Stębarku (WM) Zmniejszenie dysproporcji w dostępie do kultury w regionach, zwiększenie udziału kultury w PKB, zwiększenie liczby małych i średnich przedsiębiorstw oraz liczby zatrudnionych w przemysłach kultury, a także radykalna poprawa podstawowej infrastruktury kultury i stanu zabytków	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	3 – Grunwald
10	Rozbudowa, przebudowa i remont Centrum Spotkań Europejskich Światowid w Elblągu (WM) Zwiększenie powierzchni użytkowej instytucji, co ułatwi dostęp do kultury wskutek poszerzenia dotychczasowej oferty kulturalnej oraz poprawy jakości i efektywności świadczonych usług	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Elbląg
11	Rozbudowa, przebudowa i remont Teatru im. A. Sewruka w Elblągu (WM) Zwiększenie powierzchni użytkowej instytucji, co ułatwi dostęp do kultury wskutek poszerzenia dotychczasowej oferty kulturalnej oraz poprawy jakości i efektywności świadczonych usług	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)] Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Elbląg
12	Rozbudowa, przebudowa i remont Teatru im. A. Sewruka w Elblągu od strony ul. Karowej (WM) Zwiększenie powierzchni użytkowej instytucji, co ułatwi dostęp do kultury wskutek poszerzenia dotychczasowej oferty kulturalnej oraz poprawy jakości i efektywności świadczonych usług	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Elbląg
13	Rozbudowa, przebudowa i remont oraz termomodernizacja Teatru im. A. Sewruka w Elblągu (WM) Poszerzenie standardu i efektywności energetycznej budynku, redukcja emisji CO_2 i pyłu zawieszonego PM10 do atmosfery	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Elbląg
14	Rozbudowa, przebudowa, nadbudowa budynków Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie wraz z zakupem trwałego wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej (WM) Adaptacje na cele kulturalne	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	2 – Węgorzewo
15	Rozbudowa siedziby i potencjału regionalnego WBP w Olsztynie (WM) Zwiększenie potencjału rozwojowego WBP poprzez dokończenie budowy i wyposażenie dodatkowego skrzydła zabytkowej siedziby biblioteki, co uwolni potencjał organizacyjny i merytoryczny pracowników	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Olsztyn
16	Przeprowadzenie remontu więźby dachowej nad widownią Dużej Sceny Teatru im. Stefana Jaracza w Olsztynie (WM) Utrzymanie konstrukcji dachu w należytym stanie technicznym	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Olsztyn
17	Rozbudowa wraz z kompleksową modernizacją energetyczną budynku administracyjno-biurowego zlokalizowanego przy ul. Pstrowskiego 28b w Olsztynie – Etap I: Opracowanie dokumentacji technicznej (WM) Podniesienie jakości i funkcjonalności obiektu oraz podwyższenie komfortu pracy w zarządzie Dróg Wojewódzkich	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Olsztyn

	w Olsztynie		
18	Termomodernizacja budynku administracyjno-socjalno-magazynowego „B" z przybudowa części magazynowej niskiego parteru na potrzeby szkoleniowe Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowe (WM) Zwiększenie efektywności energetycznej budynku B zaplecza technicznego WSPR w Olsztynie oraz zwiększenie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Olsztyn
19	Kompleksowa rewitalizacja społeczna, fizyczna, gospodarcza i środowiskowa miast województwa objętych siecią Cittaslow	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Bartoszyce, Działdowo, Górowo Iławeckie, Lidzbark Warmiński, Lubawa, Nowe Miasto Lubawskie 2 – Barczewo, Biskupiec, Bisztynek, Dobre Miasto, Gołdap, Jeziorany, Lidzbark, Nidzica, Olsztynek, Orneta, Pasym, Sępopol, Reszel, Ryn
20	Wsparcie obszaru kultury w województwie warmińsko-mazurskim poprzez realizację projektów infrastrukturalnych kluczowych dla rozwoju regionu i państwa, służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	Województwo warmińsko-mazurskie
21	Rozwój klastrów energii w województwie warmińsko-mazurskim poprzez realizację projektów służących rozwojowi energetyki na poziomie lokalnym	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	Województwo warmińsko-mazurskie
22	Budowa Szpitalnego Oddziału Ratunkowego w Powiatowym Zespole Opieki Zdrowotnej w Ostródzie S.A.	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Ostróda
23	Przebudowa instalacji centralnego ogrzewania w budynku RDW Nidzica Poszerzenie standardu i efektywności energetycznej, redukcja emisji CO_2 i pyłu zawieszonego PM10 do atmosfery	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039 [1)]	1 – Nidzica
24	Termomodernizacja państwowych placówek szkolnictwa artystycznego w województwie warmińsko-mazurskim	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	Województwo warmińsko-mazurskie
25	Centrum medyczne i przyrodolecznicze	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Olsztyn
26	Remont i modernizacja stadionu lekkoatletycznego w Olsztynie Kortowo	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Olsztyn
27	Budowa i wyposażenie Centrum Nauki InnoPolice w Szczytnie	Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego [2)]	1 – Szczytno

[1)] „Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039" Uchwała Nr XXXII/707/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 listopada 2017 r.;

[2)] „Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego" – Uchwała Nr 225 Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2014 r. w sprawie zatwierdzenia Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego (M.P. z 2014 r. poz. 1070). Aneks Nr 2 do Kontraktu Terytorialnego, Uchwała Nr 65 Rady Ministrów z dnia 5 maja 2017 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

II. NARZĘDZIA REALIZACJI PLANU WOJEWÓDZTWA

Przyjęte w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego cele, kierunki polityki i zagospodarowania przestrzennego oraz zasady i działania adresowane są do wszystkich jednostek/podmiotów, które odpowiadają za gospodarowanie przestrzenią regionu.
Plan województwa realizowany będzie głównie poprzez:

- wnioskowanie o uwzględnienie zapisów w dokumentach rządowych: strategicznych, programowych i planistycznych, w tym m.in. do koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, do planów zagospodarowania obszarów morskich,
- uwzględnianie ustaleń Planu odpowiednio w dokumentach strategicznych, planistycznych, operacyjnych i programowych Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- uwzględnianie zapisów Planu w sporządzanych opracowaniach strategicznych, planistycznych, programowych na poziomie ponadregionalnym (w tym do planów zagospodarowania przestrzennego województw sąsiednich) i regionalnym (w tym dla obszarów funkcjonalnych),
- uwzględnianie ustaleń Planu w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

III. MONITORING REALIZACJI PLANU WOJEWÓDZTWA

Monitoring jest narzędziem do oceny stopnia realizacji Planu województwa. Monitoring przeprowadza się dla poszczególnych zagadnień odniesionych do przyjętych kierunków i działań zagospodarowania przestrzennego:

1) Kształtowanie ładu przestrzennego: problem suburbanizacji oraz rozpraszania zabudowy (szczególnie wokół dużych miast), lokalizacje inwestycji dysharmonijnych bądź agresywnych o dużym zasięgu oddziaływania, uszczegółowienie planowania regionalnego do poziomu obszarów funkcjonalnych, relacje na styku planowania regionalnego i planowania miejscowego (przykłady dezintegracji przestrzeni w dużej skali, np. kumulacja zagospodarowania wielkoskalowego na obszarach gmin sąsiadujących), konieczność zapewnienia rezerw terenowych dla inwestycji publicznych, wskazywanie źródeł zagrożeń dla ładu przestrzennego, wyzwania w zakresie polityki miejskiej kreowanej przez państwo (w tym również dotyczącej rewitalizacji miast).
2) Funkcjonowanie sieci osadniczej: obszary funkcjonalne dużych ośrodków miejskich (wojewódzkiego, regionalnego i subregionalnego), sytuacja lokalnych ośrodków osadniczych (szczególnie tych, które funkcjonują w powiązaniach sieciowych).
3) Wykorzystanie walorów przyrodniczych w procesie równoważenia rozwoju: stan ochrony obszarów przyrodniczo cennych, sieć powiązań ekologicznych zewnętrznych i wewnętrznych (z korytarzami ekologicznymi), elementy środowiska ważne dla prawidłowego funkcjonowania regionu (wody podziemne, wody powierzchniowe, lasy, grunty rolne o dużej przydatności rolniczej, zasoby geologiczne, ew. inne zasoby środowiska), ochrona krajobrazu.
4) Ochrona walorów kulturowych: obiekty zabytkowe (usystematyzowane grupy obiektów) oraz krajobrazy kulturowe istotne dla zachowania tożsamości kulturowej regionu, poziom ich ochrony prawnej, stan zachowania.
5) Zapewnienie dostępności do usług publicznych na poziomie regionalnym: standardy wyposażenia w infrastrukturę społeczną poszczególnych grup miast, w zakresie: edukacji, zdrowia, kultury, pomocy społecznej, sztuki i sportu, ewentualnie rozwój dużych centrów/galerii handlowo-usługowych.
6) Wzrost konkurencyjności/efektywności gospodarczej: wiodące branże (np. turystyka, rolnictwo, leśnictwo, przemysł, gospodarka morska i gospodarka rybacka), specjalne strefy ekonomiczne, klastry, parki technologiczne, terminale/centra logistyczne, zakłady produkcyjne o kluczowym znaczeniu, oferta terenów rozwojowych (strefy rozwojowe), przestrzenny aspekt atrakcyjności inwestycyjnej.
7) Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu: funkcjonowanie głównych elementów systemu komunikacyjnego: tranzytowe korytarze komunikacyjne – drogowe i kolejowe, wewnętrzne osie komunikacyjne – drogowe i kolejowe, regionalny port lotniczy, drogi wodne – morskie i śródlądowe wraz z niezbędną infrastrukturą, ponadregionalne szlaki rowerowe.
8) Poprawa bezpieczeństwa energetycznego: funkcjonowanie systemów zasilania w energię elektryczną i zaopatrzenia w gaz przewodowy, zmiany w zakresie rozwoju/ekspansji odnawialnych źródeł energii –

szczególnie w postaci zagrażającej walorom krajobrazowym, kulturowym i przyrodniczym, np. dużej energetyki wiatrowej oraz wielkoobszarowych farm fotowoltaicznych.

9) Funkcjonowanie pozostałych branż infrastruktury technicznej: dostęp do szerokopasmowego internetu, poziom zwodociągowania i skanalizowania województwa, gospodarka odpadami.
10) Ochrona przed zagrożeniami: powódź, bezpieczeństwo państwa (tereny zamknięte).

Monitoring będzie obejmował również ocenę realizacji:

- inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym związane z programami zawierającymi zadania rządowe, służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym (zgodnie z art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym),
- inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością (zgodnie z art. 39 ust. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Podstawowym narzędziem monitoringu będą wskaźniki (mierzalne, pochodzące z ogólnie dostępnej bazy danych), dobrane w sposób pozwalający na ilustrację stopnia realizacji założonych kierunków rozwoju. Monitoring będzie podstawą do sporządzenia (zgodnie z art. 45 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa, przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa oraz oceny realizacji inwestycji celu publicznego.

SPIS MAP

TOM 1. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej według SOR
2. Obszary kumulacji problemów społeczno-ekonomicznych oraz tracące funkcje według SOR
3. Ustalenia Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 dla województwa warmińsko-mazurskiego
4. Struktura funkcjonalno-przestrzenna województwa warmińsko-mazurskiego
5. Struktura przestrzenna sieci osadniczej
6. Niekorzystne zjawiska w strukturze osadniczej
7. Środowisko przyrodnicze – zasoby
8. Środowisko przyrodnicze – struktura terytorialna systemu hydrograficznego
9. Środowisko przyrodnicze – obszary mokradłowe
10. Środowisko przyrodnicze – udokumentowane złoża kopalin oraz perspektywiczne obszary występowania złóż gazu z formacji łupkowych
11. Środowisko przyrodnicze – ocena zasobów środowiska przyrodniczego
12. Środowisko kulturowe – obiekty zabytkowe o wyróżniających się walorach i wartościach kulturowych
13. Zasoby krajobrazowe – obszary najcenniejsze krajobrazowo
14. Zagrożenia środowiska – obszary zagrożone zanieczyszczeniem wód
15. Zagrożenia środowiska – obszary narażone na erozję gleb oraz procesy osuwiskowe
16. Zagrożenia środowiska – zagrożenia i infrastruktura związana z ochroną przeciwpowodziową
17. Sytuacja demograficzna – niekorzystne zjawiska demograficzne
18. Rynek pracy – powiatowe rynki pracy
19. Infrastruktura społeczna – opieka medyczna
20. Strefa gospodarcza – ośrodki gospodarcze i obszary aktywności gospodarczej
21. Turystyka – szlaki i trasy turystyczne
22. Turystyka
23. Rolnictwo – rolnicza przestrzeń produkcyjna
24. Rolnictwo – produkcja rolnicza
25. Rybactwo i rybołówstwo – potencjał gospodarki rybackiej
26. Leśnictwo – funkcje lasów
27. Systemy transportowe – główny układ komunikacyjny – stan istniejący
28. Strefa Zalewu Wiślanego
29. Gospodarka gazowa – główne kierunki zasilania województwa w gaz przewodowy
30. Gospodarka gazowa
31. Elektroenergetyka – główne kierunki zasilania elektroenergetycznego województwa
32. Elektroenergetyka
33. Systemy teleinformatyczne – deklarowane zakończenia sieci światłowodowych
34. Systemy teleinformatyczne – infrastruktura światłowodowa
35. Gospodarka odpadami – organizacja regionów gospodarki odpadami komunalnymi
36. Obronność i bezpieczeństwo państwa – tereny zamknięte (2015 rok)

TOM 2. POLITYKA PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA

37. Synteza
38. Struktura funkcjonalno-przestrzenna
39. Regionalna sieć korytarzy ekologicznych
40. Obszary zagrożenia powodziowego
41. Sfera gospodarcza
42. Turystyka
43. Regionalny system tras rowerowych
44. Układ komunikacyjny
45. Priorytety rozwoju systemu drogowego
46. Gospodarka gazowa
47. Elektroenergetyka
48. Formy ochrony przyrody
49. Powiązania przyrodnicze
50. Struktura osadnicza

51. Podstawowe usługi publiczne o charakterze społecznym
52. Potencjał gospodarczy
53. Turystyka i rekreacja
54. Infrastruktura komunikacyjna i techniczna
55. Synteza
56. Układ funkcjonalny dróg
57. Infrastruktura komunikacyjna i techniczna
58. Rozwój przestrzenny „Podmiejskiej strefy urbanizacji”

TOM 3. REALIZACJA PLANU
59. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury komunikacyjnej
60. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury technicznej
61. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu gospodarki wodnej
62. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu ochrony środowiska i gospodarki odpadami
63. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury społecznej

SPIS RYSUNKÓW

TOM 1. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
Rysunek 1. Docelowa sieć autostrad i dróg ekspresowych
Rysunek 2. Docelowa sieć międzynarodowych linii kolejowych i dróg wodnych
Rysunek 3. Korytarze transportowe
Rysunek 4. Powiązania komunikacyjne na tle transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T
Rysunek 5. Polska w europejskim systemie elektroenergetycznym (schemat)
Rysunek 6. Energetyczny pierścień wokół Bałtyku (schemat)
Rysunek 7. Polska w europejskim gazowym systemie przesyłowym (schemat)
Rysunek 8. Powiązania przyrodnicze województw w obrębie zlewiska Morza Bałtyckiego
Rysunek 9. Powiązania realizowane przez wody płynące (na tle podziału hydrograficznego Polski)
Rysunek 10. Położenie obszaru województwa w systemie wielkich kompleksów leśnych Polski
Rysunek 11. Położenie obszaru województwa na tle europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000
Rysunek 12. Powiązania zewnętrzne województwa poprzez elementy strukturalne sieci ekologicznej ECONET – PL
Rysunek 13. Położenie województwa w systemie korytarzy ekologicznych łączących sieć Natura 2000
Rysunek 14. Bariery komunikacyjne powiązań przyrodniczych
Rysunek 15. Struktura administracyjna
Rysunek 16. Hierarchia ośrodków osadniczych
Rysunek 17. Wielkość miast wyrażona liczba mieszkańców w 2016 roku
Rysunek 18. Gęstość zaludnienia na terenach zabudowanych i zurbanizowanych w 2016 r.
Rysunek 19. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2000-2016
Rysunek 20. Jednolite części wód powierzchniowych
Rysunek 21. Udział gruntów pod wodami w powierzchniach gmin
Rysunek 22. Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP)
Rysunek 23. Jednolite części wód podziemnych
Rysunek 24. Udział gruntów zalesionych w powierzchniach gmin 2016 rok
Rysunek 25. Regionalny system obszarów przyrodniczych prawnie chronionych
Rysunek 26. Korytarze ekologiczne
Rysunek 27. Zasoby wód mineralnych i borowin
Rysunek 28. Kulturowe struktury przestrzenne
Rysunek 29. Obiekty zabytkowe wpisane do Rejestru zabytków nieruchomych w województwie warmińsko-mazurskim
Rysunek 30. Zmiany zaludnienia obszarów wiejskich i miast w latach 2000-2016
Rysunek 31. Współczynnik salda migracji stałej na 1000 ludności w powiatach w latach 2000, 2010, 2016
Rysunek 32. Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności w powiatach w latach 2000, 2010, 2016
Rysunek 33. Zmiany zaludnienia powiatów w latach 2017-2030 na podstawie prognozy demograficznej
Rysunek 34. Bezrobocie w 2017 r.

Rysunek 35. Zubożenie ludności i wykluczenie społeczne
Rysunek 36. Infrastruktura wsparcia działalności gospodarczej
Rysunek 37. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna gmin województwa warmińsko-mazurskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji PKD
Rysunek 38. Turystyka – baza noclegowa i ruch turystyczny
Rysunek 39. Struktura organizacyjna Lasów Państwowych
Rysunek 40. Lesistość gmin
Rysunek 41. Linie kolejowe w województwie warmińsko-mazurskim
Rysunek 42. Lotniska i lądowiska
Rysunek 43. Przejścia graniczne
Rysunek 44. Publiczny transport zbiorowy w województwie
Rysunek 45. Wielkość ustanowionych aglomeracji (RLM) w województwie
Rysunek 46. Instalacje OZE w powiatach
Rysunek 47. Moc zainstalowana siłowni wiatrowych na obszarze gmin
Rysunek 48. Infrastruktura wojskowa oraz związana z ochroną granicy państwowej

TOM 2. POLITYKA PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA
Rysunek 49. Struktura sieci osadniczej
Rysunek 50. Wybrane trasy rowerowe o znaczeniu międzynarodowym i ponadregionalnym na tle Regionalnego systemu tras rowerowych
Rysunek 51. Kierunki rozwoju rolnictwa
Rysunek 52. Węzły integracyjne
Rysunek 53. Docelowy główny układ kolejowy (schemat)
Rysunek 54. MOF OW Olsztyna
Rysunek 55. MOF OW Olsztyna na tle województwa
Rysunek 56. Potencjał ludnościowy MOF OW Olsztyna
Rysunek 57. Miejsca zagrożone przerwaniem ciągłości ekologicznej
Rysunek 58.Tereny predestynowane do kształtowania Zielonego Pierścienia na tle Regionalnego systemu obszarów przyrodniczych prawnie chronionych
Rysunek 59. Główny układ komunikacyjny MOF OW Olsztyna na tle sieci TEN-T
Rysunek 60. Północna obwodnica Olsztyna – koncepcje
Rysunek 61. Dojazdy do pracy w obrębie MOF OW Olsztyna
Rysunek 62. Propozycja sieci połączeń komunikacyjnych
Rysunek 63. Gospodarka gazowa
Rysunek 64. Zaopatrzenie w ciepło w Olsztynie
Rysunek 65. Schemat układu funkcjonalno-przestrzennego
Rysunek 66. Struktura przestrzenna Olsztyna
Rysunek 67. Schemat powiązań funkcjonalno-przestrzennych
Rysunek 68. Aktywność budowlana miejscowości MOF OW Olsztyna w latach 2008-2015
Rysunek 69. Model układu funkcjonalno-przestrzennego
Rysunek 70. Docelowy schemat powiązań funkcjonalno-przestrzennych
Rysunek 71. Struktura „Zielonego Pierścienia”
Rysunek 72. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym
Rysunek 73. Granica Obszaru Funkcjonalnego Żuławy
Rysunek 74. Granica Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego
Rysunek 75. Granica Obszaru Funkcjonalnego Wielkich Jezior Mazurskich
Rysunek 76. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym
Rysunek 77. Granica Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Regionalnego Elbląga
Rysunek 78. Granica Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Subregionalnego Ełku
Rysunek 79. Granica Przybrzeżnego Obszaru Funkcjonalnego
Rysunek 80. Granica Obszaru Funkcjonalnego Ostródzko-Iławskiego

ŹRÓDŁA DANYCH

Dokumenty planistyczne, strategiczne, programowe, koncepcyjne i inne, szczebla międzynarodowego, krajowego oraz regionalnego

- „Agenda Miejska Unii Europejskiej", przyjęta 30 maja 2016 r. na mocy Paktu Amsterdamskiego, Amsterdam;
- „Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030", przyjęta na 70. Sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych 25-27 września 2015 r., ONZ, Nowy Jork;
- „Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020, W kierunku sprzyjającej społecznemu włączeniu, inteligentnej i zrównoważonej Europy zróżnicowanych regionów", przyjęta 19 maja 2011 r. w Gödöllő;
- „Aktualizacja Programu wodno-środowiskowego kraju", 2016, KZGW, Warszawa;
- „Bilans otwarcia programów operacyjnych realizowanych w latach 2007-2013. Perspektywa regionalna", 2008, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Programów Regionalnych, Warszawa;
- „Deklaracja z Rio na temat Środowiska i Rozwoju", „Agenda 21", „Deklaracja o lasach" – dokumenty przyjęte podczas konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych, 1992, Rio de Janeiro;
- „Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 – Trzecia fala nowoczesności", przyjęta 05.02.2013 r. przez Radę Ministrów, Warszawa;
- „Dokument implementacyjny do strategii rozwoju transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)", październik 2014 r., Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa;
- „Europejska Konwencja Krajobrazowa" (Dz. U. 2006 Nr 14, poz. 98);
- „Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego (ESDP)", 1999, Komisja Europejska, Poczdam;
- „Europejska Strategia Bezpieczeństwa", 2003;
- „Europejski Program Zapobiegania Zmianom Klimatu" (EPZK);
- „Gospodarka Polski. Prognozy i opinie. Raport nr 14", 2009, Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, Warszawa;
- „Habitat. Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie osiedli ludzkich", 1996, Ministerstwo Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa, Warszawa;
- „Kierunki rozwoju turystyki do 2015 r.", 2008, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa;
- „Koncepcja horyzontalnej polityki przemysłowej w Polsce", 2007;
- „Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju", 2001;
- „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030", 2011, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa;
- „Koncepcja Strategiczna Sojuszu Północnoatlantyckiego" z 19 listopada 2010 r.;
- „Kontrakt Terytorialny dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego", 2014 r., Uchwała Nr 225 Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2014 r., (M. P. z 2014 r. poz. 1070), w sprawie zatwierdzenia Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Aneks Nr 2 do Kontraktu Terytorialnego, Uchwała Nr 65 Rady Ministrów z dnia 5 maja 2017 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego;
- „Krajowa Polityka Miejska 2023", 2015, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa;
- „Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej" oraz „Program działań na lata 2007-2013", Załącznik do uchwały nr 270/2007 Rady Ministrów z dnia 26.10.2007 r.;
- „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020, Regiony, miasta, obszary wiejskie", 2010, Warszawa;
- „Krajowa Strategia Zatrudnienia na lata 2007-2013", 2005, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa;
- Krajowe programy operacyjne na lata 2007-2013: Infrastruktura i Środowisko, Innowacyjna Gospodarka, Rozwój Polski Wschodniej, Ryby, Kapitał Ludzki, 2007;
- Krajowe programy operacyjne na lata 2014-2020: Inteligentny Rozwój, Infrastruktura i Środowisko, Wiedza Edukacja Rozwój, Polska Cyfrowa, Polska Wschodnia, Pomoc Techniczna, Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Rozwoju Obszarów Wiejskich, Rybactwo i Morze, 2014;
- „Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku" – infrastruktura kolejowa zarządzana przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. (Załącznik do Uchwały Rady Ministrów Nr 144/2016 z dnia 23 listopada 2016 r.), Aktualizacja, 2017, Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa, Warszawa;
- „Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych" – Załącznik nr 2 – „Wykaz aglomeracji oraz przedsięwzięć ujętych w aktualizacji programu", piąta aktualizacja „Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych" (AKPOŚK 2017) przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 31 lipca 2017 r.;

- „Krajowy Program Zwiększania Lesistości. Aktualizacja 2003 r.”, 2003, Ministerstwo Środowiska, Warszawa;
- „Marketingowa strategia Polski w sektorze turystyki na lata 2008-2015”, 2008, Polska Organizacja Turystyczna, Warszawa;
- „Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO) 2007-2013”, 2007, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa;
- „Nowa Strategia UE na rzecz lasów i sektora drzewnego” przyjęta 20 września 2013 r.;
- „Paneuropejskie wytyczne w sprawie zalesienia i ponownego zalesienia” (uwzględniające w szczególności postanowienia Protokołu z Kioto do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu przyjęte 12-13 listopada 2008 r.);
- Parteka T., Szydorowski W. (red.), „Strefa rozwoju Południowego Bałtyku w konkurencyjności regionów nadmorskich”, 2003, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk;
- „Plan działania Plan działania Polskiej Organizacji Turystycznej na lata 2010-2011”, 2010, Polska Organizacja Turystyczna;
- „Plan działalności Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej na rok 2017” (Uchwała Rady Ministrów nr 57/2016 z dnia 24 maja 2016 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą „Budowa drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską”);
- „Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022” (Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XXIII/523/16 z 2016 r. Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego);
- „Plan Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Jarft”, Dz. U. z 2016 r. poz. 1919;
- „Plan Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Pregoły”, Dz. U. z 2016 r. poz. 1959;
- „Plan Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Świeże”, Dz. U. z 2016 r. poz. 1914;
- „Plan Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Wisły”, Dz. U. z 2016 r. poz. 1911;
- „Plan Rozwoju GAZ-SYSTEM w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwo gazowe na lata 2018-2027”, uzgodniony przez Prezesa URE w kwietniu 2016 r.;
- „Plan Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną”, uzgodniony przez Prezesa URE w lutym 2017 r., PGE DYSTRYBUCJA S.A.;
- „Plan Rozwoju na lata 2017-2022”, uzgodniony przez Prezesa URE w lutym 2017 r., ENERGA-OPERATOR S.A.;
- „Plan rozwoju Polskiej Spółki Gazownictwa na lata 2016-2020”, uzgodniony przez Prezesa URE w lutym 2017 r.;
- „Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2016-2025”, uzgodniony przez Prezesa URE w styczniu 2016 r., Polskie Sieci Elektroenergetyczne;
- „Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego”, 2015, Warmińsko-Mazurskie Biuro Panowania Przestrzennego w Olsztynie;
- „Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Pregoły” (Załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r., Dz. U. z 2016 r. poz. 1813);
- „Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły”, Żuławski ZMiUW w Elblągu (Załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r., Dz. U. z 2016 r. poz. 1841);
- „Polityka klimatyczna Polski. Strategie redukcji emisji gazów cieplarnianych w Polsce do roku 2020”, 2003, Ministerstwo Środowiska, Warszawa;
- „Polityka energetyczna Polski do 2030 r.”, 2009, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa;
- „Polityka Leśna Państwa”, 1997, Ministerstwo Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa;
- „Polska 2030 Wyzwania Rozwojowe”, 2009, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa;
- „Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030”, sierpień 2017 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;
- „Program biologicznego udrożnienia rzek w województwie warmińsko-mazurskim”, Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie;
- „Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.)”. Aktualizacja (Załącznik Nr 1., Uchwała Nr -105/2017 Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2017 r.), 2017, Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa, Warszawa;
- „Program Działań Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na lata 2015-2019”, grudzień 2015 r. (zaktualizowano: kwiecień 2016 r.), Warszawa;
- „Program Gospodarczo-Ochronny Leśnego Kompleksu Promocyjnego ’Lasy Mazurskie’ ”, 2013, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych Białystok, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Olsztyn;
- „Program ekoenergetyczny województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2005-2010”, 2005, Warmińsko-Mazurska Agencja Energetyczna, Olsztyn;

- „Program Inwestycji NATO w Dziedzinie Bezpieczeństwa NSIP", www.mon.gov.pl;
- „Program Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015)", 2010, zwany „Programem Żuławskim – 2030" – Plan działań dla etapu II (2014-2020) zatwierdzony przez Ministra Środowiska w maju 2010 r., KZGW, Warszawa;
- „Program Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030, Plan działań dla etapu II (2014-2020)", 2014, Gdańsk;
- „Program Ochrony Brzegów Morskich" – Załącznik do ustawy z dnia 25 września 2015 r. (poz. 1700) – Planowane szczegółowe nakłady na realizację zadań programu w latach 2004-2023 – Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Program ochrony brzegów morskich" (Opracowano na podstawie: Dz. U. z 2003 r. Nr 67, poz. 621, z 2015 r. poz. 1700);
- „Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z planem działań na lata 2015-2020", przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 6 listopada 2015 r. (M.P. z 2015 r. poz. 1207);
- „Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020" (Uchwała Nr XIX/445/16 z 2016 r. Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego);
- „Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2016-2019", (Uchwała Nr XVIII/426/16 z 2016 r. Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego);
- „Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020", 2016, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa;
- „Program rozwoju OZE województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2013-2020", 2013, Warmińsko-Mazurska Agencja Energetyczna, Olsztyn;
- „Program rozwoju żywności regionalnej, tradycyjnej, naturalnej wysokiej jakości w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2016-2020", 2016, Olsztyn;
- „Program Współpracy Transgranicznej Litwa – Polska – Rosja na lata 2007-2013";
- Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Terytorialnej na lata 2007-2010;
- „Projekt Planu Rozwoju na lata 2017-2022 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną", 2017, PGE DYSTRYBUCJA S.A.;
- „Protokół z Kioto" do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu przyjęty w grudniu 1997 r.;
- „Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego kraju", 2007, Ministerstwo Budownictwa, Warszawa;
- „Raport Polska 2011, Gospodarka – Społeczeństwo – Regiony", 2011, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa;
- „Regionalna Strategia Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego" (Uchwała Nr XXIV/336/04 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 31 sierpnia 2004 r.);
- „Regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia na 2009 r.";
- „Regionalny program operacyjny województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2007-2013", 2007, Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
- „Regionalny program operacyjny województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020", 2015, Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
- Rezolucje z pięciu „Konferencji Ministerialnego Procesu Ochrony Lasów w Europie": Strasburg, Francja (1990 r.), Helsinki, Finlandia (1993 r.), Lizbona, Portugalia (1998 r.), Wiedeń, Austria (2003 r.), Warszawa, Polska (2007 r.);
- „Rządowy program działań na rzecz rozwoju mieszkalnictwa", 2007, Warszawa;
- „Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej" zatwierdzona 5 listopada 2014 r.;
- „Strategia „Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko – perspektywa do 2020 r." (M.P. z 2014 r., poz. 469);
- „Strategia Długotrwałego Rozwoju Sektora Mieszkaniowego na lata 2005 – 2025", 2005, Warszawa;
- „Strategia Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu", Komunikat KE w dniu 3 marca 2010 r., Komisja Europejska, Bruksela;
- „Strategia Lizbońska – Droga do Sukcesu Zjednoczonej Europy", 2000, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej;
- „Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)", 2017, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa;
- „Strategia Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe na lata 2014-2030", 2013, Warszawa;
- „Strategia Promocji Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2009-2013", 2009, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;

- „Strategia Rozwoju Kraju (SRK) 2007-2015”, 2006, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa;
- „Strategia Rozwoju Rybołówstwa na lata 2000-2006”, 2000, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa;
- „Strategia Rozwoju Rybołówstwa na lata 2007-2013”, 2007, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa;
- „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do 2020 roku. Aktualizacja”, 2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa;
- „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025”, 2013, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
- „Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025”, 2016, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
- „Strategia rozwoju transportu RP do 2020 r. z perspektywą do roku 2030”, 2013, Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa;
- „Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego”, 2009, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów i Plan działania, Bruksela;
- „Strategia zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich w województwie warmińsko-mazurskim do 2020 r.”, 2006, Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie (red), Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
- „Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020”, 2012, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa;
- „Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030”, 2013, Ministerstwo Środowiska, Warszawa;
- „VASAB Długookresowa Perspektywa Rozwoju Przestrzennego Regionu Morza Bałtyckiego”, 2010, VASAB Secretariat, Ryga;
- „Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2039” (Uchwała Nr XXXII/707/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 listopada 2017 r.), Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
- „Wojewódzki program polityki prorodzinnej na lata 2008-2011”, 2007, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
- Wołos A. (red.), „Diagnoza aktualnego stanu oraz perspektywy rozwoju rybactwa śródlądowego i nadbrzeżnych obszarów rybackich w województwie warmińsko-mazurskim”, 2009, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Wydawnictwo Instytutu Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie;
- Wołos A. (red), „Strategia rozwoju rybactwa w województwie warmińsko-mazurskim do 2030 roku”, 2011, Olsztyn;
- „Założenia do planów rozwoju śródlądowych dróg wodnych w Polsce na lata 2016-2020 z perspektywą do roku 2030”, Załącznik do Uchwały Nr 79 Rady Ministrów z dnia 14 czerwca 2016 r. (M.P. z 2016 r., poz. 711);
- „Zintegrowane wytyczne na rzecz wzrostu i zatrudnienia na lata 2005-2008”, (Wytyczne Unii Europejskiej), 2007, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa;
- „Zintegrowane wytyczne w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2008-2010” – wydanie PL, Komisja Wspólnot Europejskich (projekt);
- „Zielona Księga” KE – Europejska strategia na rzecz zrównoważonej, konkurencyjnej i bezpiecznej energii, 2006, Bruksela, KOM (2006) 105.

Opracowania specjalistyczne, branżowe

- „Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Elbląskiego na lata 2010-2013 z perspektywą na lata 2014 – 2017”, 2010, Starostwo Powiatowe w Elblągu;
- „Aktualne problemy demograficzne regionu Polski wschodniej” – raporty i analizy, 2010, EUROREG 5/2010;
- „Analiza potencjału województwa warmińsko-mazurskiego pod względem powstania nowych inicjatyw klastrowych w regionie”, 2009, Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego w Olsztynie;
- „Aktywność ekonomiczna ludności w województwie warmińsko-mazurskim” (wydania kwartalne coroczne), Urząd Statystyczny w Olsztynie;
- Antonowicz B., Gwiaździńska-Goraj M., Kowalczyk B., Krzymowska K., Kurowska H., Ratkiewicz O., Szymankiewicz-Szarejko T., Samulowski W., Wysokiński A., „Ekspertyza dotycząca województwa

warmińsko-mazurskiego w kontekście Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020";
- „Aspiracje i motywacje edukacyjne Polaków w latach 1993-2009", 2009, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa;
- „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski", 2015, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w ramach współpracy z Fundacją Konrada Adenauera, Gdańsk;
- „Badanie potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego. Drewno i meblarstwo" – raport końcowy, 2015, Geoprofit, Warszawa;
- Bartoszewicz W., Skalska T., „Zagraniczna Turystyka Przyjazdowa do Polski w 2008 roku", 2009, Instytut Turystyki, Warszawa;
- „Benchmarking parków technologicznych w Polsce. Wyniki badania", 2008, ECORYS Polska, PARP, Warszawa;
- „Bilans Zasobów Kopalin i Wód Podziemnych wg stanu na 31.12.2015 r.", 2016, PIG-PIB, Warszawa;
- „Biologiczno-rybackie i społeczne aspekty gospodarowania zasobami ryb Zalewu Wiślanego", 2000, Morski Instytut Rybacki (Zakład Zasobów Rybackich), Gdynia;
- Boni M., „Warunki rozwoju Polski Wschodniej w perspektywie 2020 r. Kapitał ludzki, kapitał społeczny a wyzwania rynku pracy na obszarach Polski Wschodniej. Ekspertyzy do Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020" tom I, 2007, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa;
- Byszewska-Dawidek M., Legienis H., Radkowska B., „Turystyka Polska w 2008 r. Układ Regionalny", 2009, Instytut Turystyki, Warszawa;
- „Czy warto się uczyć" – komunikat z badań, 2007, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa;
- Dragańska E., Cymes I., „Występowanie uciążliwych warunków pogodowych w Polsce północno-wschodniej w latach 1991-2000", 2007, Katedra Meteorologii i Klimatologii, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Acta Agrophysica, 10(3), 543-552;
- „Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 2005-2007", 2008, Główny Urząd Statystyczny, Departament Przemysłu, Materiał na konferencję prasową w dniu 26.11.2008 r., Warszawa;
- „Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 2006-2008", Główny Urząd Statystyczny, Departament Przemysłu, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Materiał na konferencję prasową w dniu 23.09.2009 r.;
- Dziemianowicz W., Szlachta J., „Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa", 2005;
- „Farmy wiatrowe. Zagrożenia dla człowieka i środowiska (na przykładzie Elbląga i Żuław Wiślanych)", 2014, praca zbior., Bydgoszcz;
- „Ewaluacja Strategii rozwoju turystyki województwa warmińsko-mazurskiego", grudzień 2013 – kwiecień 2014, raport opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn;
- „Gospodarka drewnem prowadzona przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe", 2009, Ministerstwo Środowiska, Warszawa;
- „Gospodarka rybacka na jeziorach Skarbu Państwa w województwie warmińsko-mazurskim. Informacje o kontroli NIK – Nr ewid. 18/2014/P/13/163/LOL", 2014, NIK, Warszawa;
- Gorczyca M., „Mieszkalnictwo w Niemczech", 2010, Wiadomości statystyczne Nr 6, Studia Metodologiczne;
- Hołdyński Cz., „Ochrona różnorodności biologicznej w obszarach Natura 2000 w woj. warmińsko-mazurskim. Streszczenia referatów i posterów z konferencji – Ochrona różnorodności biologicznej na obszarze woj. warmińsko-mazurskiego ze szczególnym uwzględnieniem ekosystemów leśnych", 2010, Olsztyn;
- „Informacja o stanie lasów oraz o realizacji 'Krajowego Programu Zwiększania Lesistości' w 2013 roku", 2015, Ministerstwo Środowiska, Warszawa;
- „Innowacyjność na Warmii i Mazurach", 2008, Zespół RSWI, W-MARR, Olsztyn;
- Jędrzejewski W. i inni, „Projekt Korytarzy Ekologicznych łączonych europejską sieć Natura 2000 w Polsce", 2011, Zakład Badania Ssaków PAN Białowieża;
- Jędrzejewski W. i inni, „Zwierzęta a drogi, Metody ograniczania negatywnego wpływu dróg na populacje dzikich zwierząt", Wyd. II., 2006, Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża;
- Juchniewicz M., „Diagnoza innowacyjności mikroprzedsiębiorstw w Polsce – omówienie wyników badań empirycznych", 2008, PSDB grupa WYG, Warszawa;

- Kańska A., Krzysztofik K. i inni, „Charakterystyka polskiego obszaru pilotowego projektu „MOMENT" – Nowoczesna gospodarka wodna w Obszarze Południowego Bałtyku", IMGW;
- Konferencja „Ochrona różnorodności biologicznej na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego ze szczególnym uwzględnieniem ekosystemów leśnych pod hasłem I Ty jesteś różnorodnością biologiczną", Streszczenie referatów i posterów, 2010, Olsztyn;
- Kowalewski Z., „Powodzie w Polsce – rodzaje, występowanie oraz systemy ochrony przed ich skutkami", 2006, w: Woda-Środowisko-Obszary wiejskie, t. 6 z. 1, www.imuz.edu.pl;
- „Konkurencyjność i innowacyjność branż regionu warmińsko-mazurskiego – Analiza konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw regionu Warmii i Mazur w ujęciu statystycznym", 2005, Olsztyn;
- „Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych" z dnia 16 grudnia 2003 r. wraz z aktualizacjami;
- Kucharczyk M., „Struktura i funkcje korytarzy ekologicznych", 2009;
- Lach Z. Łaszuk A., Skrzyp J., „Ekspertyzy do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008-2033: Odporność układu polskiej przestrzeni na zakłócenie zewnętrzno-przestrzenne i terytorialne uwarunkowania obronności i bezpieczeństwa państwa; Problemy obronności i bezpieczeństwa państwa oraz wynikające z tego konflikty i ograniczenia rozwoju przestrzennego", AON, Warszawa;
- „Las wielu funkcji", 2009, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa;
- Lewandowski W. (red.), „Program ochrony Północnego Korytarza Ekologicznego", 2015, WWF Polska, Warszawa;
- „Leśnictwo", 2014, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;
- Liro A. i inni, „Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET Polska", 1995, Warszawa;
- „Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r.", 2009, Urząd Statystyczny w Olsztynie;
- Luks K., „Port Elbląg w polityce morskiej państwa", 2009, Elbląg;
- Mapy zagrożenia powodziowego i Mapy ryzyka powodziowego, Hydroportal KZGW;
- Międzynarodowa konferencja „Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce", Białowieża 20-22 listopada 2008 r., Streszczenia referatów, Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża;
- „Możliwości eksportowe województwa warmińsko-mazurskiego", Katalog eksportowy z 2012 r., Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie;
- „Narodowy Spis Powszechny", 2011, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;
- Nowicki J., Liziński T., „Przyrodnicze i techniczne uwarunkowania rozwoju rolnictwa w regionie Żuław Wiślanych", 2004, IMiUZ w Falentach;
- „Ochrona dużych kompleksów leśnych (Zielone Płuca Polski i inne)", 2009, Materiał informacyjny dla Senackiej Komisji Środowiska, Ministerstwo Środowiska, Warszawa;
- „Ochrona Środowiska 2015", 2015, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;
- „Opracowanie podstaw procesu aktywizacji Regionu Elbląskiego w aspekcie transportu morsko-rzecznego, rekreacji i rybołówstwa. Opracowanie koncepcji niezbędnych torów wodnych na Zalewie Wiślanym dostosowanych do planowanego rozwoju portu Elbląg oraz pozostałych portów Zalewu Wiślanego", 1995, Gdynia;
- „Plan Zintegrowanego Zarządzania Strefą Przybrzeżną Zalewu Wiślanego", 1998, HELCOM PITF MLW, Gdańsk;
- „Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2006 roku. Materiał na konferencję prasową w dniu 29 stycznia 2007 r.", Główny Urząd Statystyczny, Departament Statystyki Społecznej, Warszawa;
- „Polska – Raport o stanie gospodarki i rynku drzewnego", 2008, Europejska Komisja Gospodarcza Komitet Drzewny – 66 Sesja;
- „Polska w Unii Europejskiej 2010", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;
- „Poradniki ochrony siedlisk oraz gatunków", Ministerstwo Środowiska, http://natura2000.gdos.gov.pl/natura2000/;
- „Problematyka we wdrażaniu ZZOP w polskim obszarze przybrzeżnym", http://pbpr.pomorskie.eu;
- „Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2011-2035", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;
- „Prognoza ludności Polski na lata 2008-2035", Departament Badań Demograficznych – Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;
- „Program biologicznego udrożnienia rzek w województwie warmińsko-mazurskim", Załącznik do Uchwały Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr 66/378/07/III z dnia 11 grudnia 2007 r.;
- „Program Gospodarczo-Ochronny Leśnego Kompleksu Promocyjnego Lasy Elbląsko-Żuławskie", 2013, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Gdańsku;

- „Program Gospodarczo-Ochronny Leśnego Kompleksu Promocyjnego Lasy Olsztyńskie", 2012, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie;
- „Program małej retencji dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2030", Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie;
- „Program Rewitalizacji Gospodarczej Obszaru Delty Wisły i Zalewu Wiślanego", 2006, praca zbior., Gdańsk;
- „Przemiany demograficzne w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2002-2009", 2010, Urząd Statystyczny w Olsztynie;
- „Raport okresowy nr IX z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020 w Priorytecie 2 – Otwarte społeczeństwo, Dostępność mieszkań w 2008 r.", 2010.
- „Raport o stanie lasów w Polsce w 2013 r.", 2014, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Warszawa;
- „Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego kraju", 2007, Ministerstwo Budownictwa, Warszawa;
- „Rocznik Statystyczny Rolnictwa", 2015, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;
- „Rynek pracy w Polsce 2008 r.", Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy;
- Saganowski K., Zagrzejewska-Fiedorowicz M., Żuber P. (red.), „Ekspertyzy do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008-2033", Tom I, II, III, IV, 2008, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa;
- „Sąsiedzkie połączenia gazowe z systemami gazowniczymi krajów otaczających. Interkonektory", BSiPG Gazoporojekt S.A Grupa PGNiG;
- „Sprawozdanie z realizacji Programu Energetycznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2005-2010", Warmińsko-Mazurska Agencja Energetyczna w Olsztynie;
- „Stan i ruch naturalny ludności w województwie warmińsko-mazurskim (wydania kwartalne coroczne)", Urząd Statystyczny w Olsztynie;
- „Stan obecny i rekomendacje dla przyszłego rozwoju subregionu Zalewu Wiślanego", 2014, Instytut Morski w Gdańsku;
- „Statystyczny atlas województwa warmińsko-mazurskiego 2005", 2006, Urząd Statystyczny w Olsztynie;
- „Strategia rozwoju Obszaru Gmin Nadzalewowych do roku 2015", 2000, Komunalny Związek Gmin Nadzalewowych w Elblągu;
- Strzeszyński J., „Porównawcza analiza wskaźnikowa krajowego rynku mieszkaniowego", 2009, Instytut Analiz, Monitor Rynku Nieruchomości;
- „Studium gazyfikacji województwa warmińsko-mazurskiego", Gazoprojekt Wrocław;
- „Studium uwarunkowań atrakcyjności turystycznej Polski Wschodniej", Polska Organizacja Turystyczna, Instytut Turystyki, Warszawa;
- „Studium Wykonalności projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej, Obszar Warmińsko-Mazurskie", czerwiec 2009, uzupełnienie marzec 2010, DGA S.A., InfoStartegia K. Heller i A. Szczerba, Nizielski&Borys Consulting, ITTI Sp. z o.o., EFICOM S.A., Warszawa;
- „Sytuacja demograficzna Polski, Raport 2007-2008", 2008, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa;
- „Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004 przegląd", 2005, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich;
- „Szkolnictwo Wyższe w Polsce", 2013, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa;
- Szramka H. „Polityka leśna i jej wpływ na rozwój obszarów wiejskich w Polsce", Akademia Rolnicza w Poznaniu;
- Tucholska A., „Europejskie wyzwania dla Polski i jej regionów", 2010, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa;
- „Uwarunkowania i Kierunki Rozwoju Turystyki w Województwie Pomorskim", Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A., Warszawa;
- „Wojewódzki Program Polityki Prorodzinnej na lata 2017-2021", 2016, Załącznik do Uchwały Nr 69/1154/16/V Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 grudnia 2016 r.;
- Werner Z. T., 2004, „Baza Noclegowa w Polsce i jej wykorzystanie w 2003 roku", Instytut Turystyki, Warszawa;
- Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. (red.), „Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce", 2010, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki;
- Wojciechowski K., „Wdrażanie idei korytarzy ekologicznych", 2004, w: Płaty i korytarze jako elementy struktury krajobrazu – możliwości i ograniczenia koncepcji, Problemy Ekologii Krajobrazu (Cieszewska A. (red.)), tom XIV, Warszawa;

- „Wstępna analiza warunków umożliwiających powstanie inicjatyw klastrowych w obszarze ekonomii społecznej na terenie działania Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Olsztynie", 2013, Olsztyn;
- „Wybrane aspekty aktywności ekonomicznej ludności 2002", 2005, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa;
- Wyniki „Generalnego Pomiaru Ruchu" – przeprowadzonego w 2010 i 2015 roku na drogach krajowych i wojewódzkich, www.gddkia.gov.pl;
- „Zasady Hodowli i Użytkowania Lasu Wielofunkcyjnego", Dyrektor Generalny Lasów Państwowych;
- Zestawienie zbiorcze gruntów, stan na dzień 01.01.2015, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Departament Infrastruktury i Geodezji, Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, Olsztyn;
- Ziobrowski Z., „Polityka miejska – stan i potrzeby, Raport o stanie miast, Skala degradacji", 2009, Instytut Rozwoju Miast, Kraków;
- Żołnierski A. (red.). „Raport o stanie MSP 2007-2008", 2009, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIP, PARP.

Literatura przedmiotu

- „Atlas współzależności parametrów meteorologicznych i geograficznych w Polsce", 2009;
- „Atlas zasobów, walorów i zagrożeń środowiska geograficznego Polski", 1994, Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorczyk;
- Bański J., „Geografia rolnictwa Polski", 2007, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa;
- Bański J., „Typy obszarów funkcjonalnych w Polsce", 2009, PAN, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyńskiego, Warszawa;
- Bański J., „Współczesne typologie obszarów wiejskich w Polsce – przegląd podejść metodologicznych", 2014, Przegląd geograficzny, 86, 4, s. 441-470;
- Bereszyński A., Kepel A. (red.), „Ssaki. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny", 2005, Ministerstwo Środowiska, Warszawa;
- Chrobocińska K., Decyk K., Juchniewicz M., „Rola kobiet w innowacyjnych przedsiębiorstwach na przykładzie podmiotów z regionu Warmii i Mazur", 2009, Wydawnictwo – Fundacja Wspierania i Promocji Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach, Olsztyn;
- Czapiewski K., Niewęgłowska G., „Przestrzenne zróżnicowanie dopłat wyrównawczych ONW w Polsce w 2004 roku", 2006, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa;
- Drwal J. i inni, „Wody delty Wisły – część wschodnia", 2002, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk;
- Gaworecki W., „Turystyka", 2003, Wydanie IV zmienione, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa;
- Giedych R., „Uwarunkowania prawne planowania, ochrony i zarządzania krajobrazem w Polsce w świetle Europejskiej Konwencji krajobrazowej", 2004, w: Przegląd polskich doświadczeń u progu integracji z Unią Europejską, 2004, Gdańsk, s. 29-34;
- Gromadzki M. (red.), „Ptaki. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny, T.7, T.8 (część I, II)", 2004, Ministerstwo Środowiska, Warszawa;
- Guzik R. i inni, „Dostępność, relacje i powiązania przestrzenne w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Olsztyna", 2016, Kraków;
- Hillbricht-Ilkowska A., „Ochrona jezior i krajobrazu pojeziernego – problemy, procesy, perspektywy", 2005, w: Problemy Nauk Biologicznych, PTP im. Kopernika, Tom 54, Nr 2-3, s. 285-302;
- Jutrzenka-Trzebiatowski A., „Wpływ człowieka na szatę leśną Polski północno-wschodniej w ciągu dziejów", 1999, Edycja wspólna Ośrodka Badań Naukowych i Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, Olsztyn;
- Klejnowski R., „Atlas pogody", 2007, Wydawnictwo Pascal sp. z o.o.;
- Klimaszewski M., „Geomorfologia", 1981, PWN, Warszawa;
- Kondracki J., „Geografia regionalna Polski", 1998, PWN, Warszawa;
- Kostrowicki A. S., „Geografia fizyczna Polski", rozdz. „Świat żywy", 2005, PWN, Warszawa;
- Lazar J., „Gleboznawstwo z podstawami geologii", 1976, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Poznań;
- Lendzion J., „Znaczenie obszarów metropolitalnych i ich otoczenia oraz współczesnych procesów metropolizacyjnych w kształtowaniu polityki regionalnej Państwa", 2004;
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., „Geografia Turystyki Polski", 1998, Wydanie III zmienione, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa;

- Niewiadomski W. (red.), „Podstawy Agrotechniki”, rozdz. „Zwalczanie chwastów i regulatory wzrostu” (Rola J.), 1971, Państwowe Wydawnictwo Rolne i Leśne, Warszawa;
- Niewiadomski W., „Podstawy agrotechniki”, 1971, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa;
- Paczyński B., Płochniewski Z., „Wody mineralne i lecznicze Polski”, 1996, PIG, Warszawa;
- Palmowski T. (red.), „Pogranicze polsko-rosyjskie. Problemy współpracy transgranicznej z Obwodem Kaliningradzkim”, 2007, Wydawnictwo „Bernardinum”, Gdynia-Pelplin,
- Palmowski T., „Kaliningrad – szansa czy zagrożenie dla Europy Bałtyckiej? Monografia społeczno-gospodarcza”, 2013, Uniwersytet Gdański, Gdańsk;
- Perzanowska J. i inni, „Korytarze ekologiczne w Małopolsce”, 2005, Kraków;
- Polna M., „Intensywność organizacji rolnictwa w Polsce w latach 1996-2002”, 2009, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu;
- „Potencjał – Plus – Badanie ukrytego potencjału lokalnego rynku pracy”, praca zbiorowa, 2006, Olsztyn;
- „Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2014 r.”, 2015, WIOŚ w Olsztynie, Biblioteka Monitora Środowiska, Olsztyn;
- „Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2015 roku”, 2016, WIOŚ w Olsztynie, Biblioteka Monitora Środowiska, Olsztyn;
- „Rocznik statystyczny rolnictwa 2015”, 2016, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Rychling A., Ostaszewska K. (red.), „Geografia fizyczna Polski”, 2005, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa;
- Rychling A., Solon J., „Ekologia krajobrazu”, 1998, PWN, Warszawa;
- Żarska B., „Ochrona krajobrazu”, 2005, SGGW, Warszawa.

Główne źródła danych

- Główny Urząd Statystyczny (GUS), Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (BDL GUS).
- Eurostat.
- Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie.
- Instytut Morski w Gdańsku.
- Wojewódzki Urząd Pracy.
- Centrum Informacyjne Lasów Państwowych.
- Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych w Olsztynie, Białymstoku, Toruniu i Gdańsku, nadleśnictwa.
- Krajowy Zarząd Gospodarowania Wodami.
- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie,
- Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.
- Urząd Regulacji Energetyki (URE).
- Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Olsztynie.
- Zarząd Dróg Wojewódzkich w Olsztynie,
- PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Zakład Linii Kolejowych w Olsztynie.
- Rejonowy Zarząd Infrastruktury w Olsztynie.
- Warmińsko-Mazurski Zakład Przewozów Regionalnych w Olsztynie.
- Regionalny Oddział Gospodarowania Nieruchomościami PKP S.A. w Gdańsku.
- Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej w Elblągu.
- Placówka Straży Granicznej w Elblągu.
- Urząd Miasta Olsztyna.
- Urząd Miejski w Elblągu.
- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Gdańsku.
- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Warszawie.
- Urząd Morski w Gdyni.
- Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie,
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie.
- Zarząd Portu Morskiego w Elblągu.
- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego Delegatura w Olsztynie.
- Komenda Główna Policji.
- Komenda Główna Straży Granicznej.
- Agencja Wywiadu.
- Wojewódzki Sztab Wojskowy w Olsztynie.

- Sztab Generalny Wojska Polskiego Zarząd Planowania Strategicznego.
- Urząd Wojewódzki w Olsztynie: Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego, Wydział Polityki Społecznej.
- Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna.
- Aeroklub Elbląski.
- Aeroklub Krainy Jezior.
- Aeroklub Warmińsko-Mazurski.
- Ministerstwo Obrony Narodowej.
- Ministerstwo Sportu i Turystyki.
- Ministerstwo Rozwoju (dawniej: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju oraz Ministerstwo Gospodarki).
- Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa (dawniej: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej).
- Ministerstwo Środowiska.
- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID).
- Strony internetowe.
- Prasa regionalna i krajowa.
- Wywiady bezpośrednie.

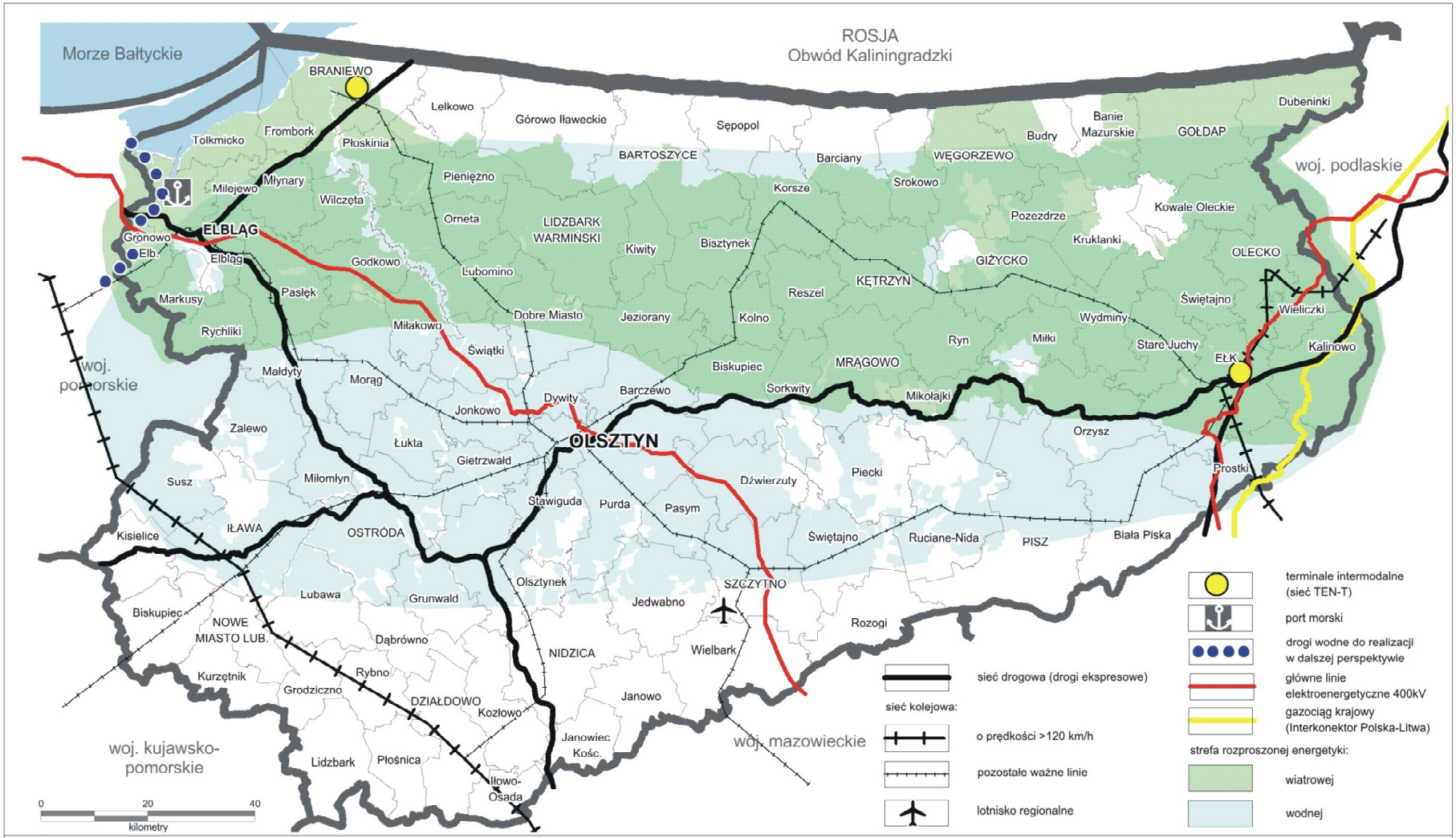
Materiały i opracowania W-MBPP w Olsztynie

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej według SOR do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Mapa 1

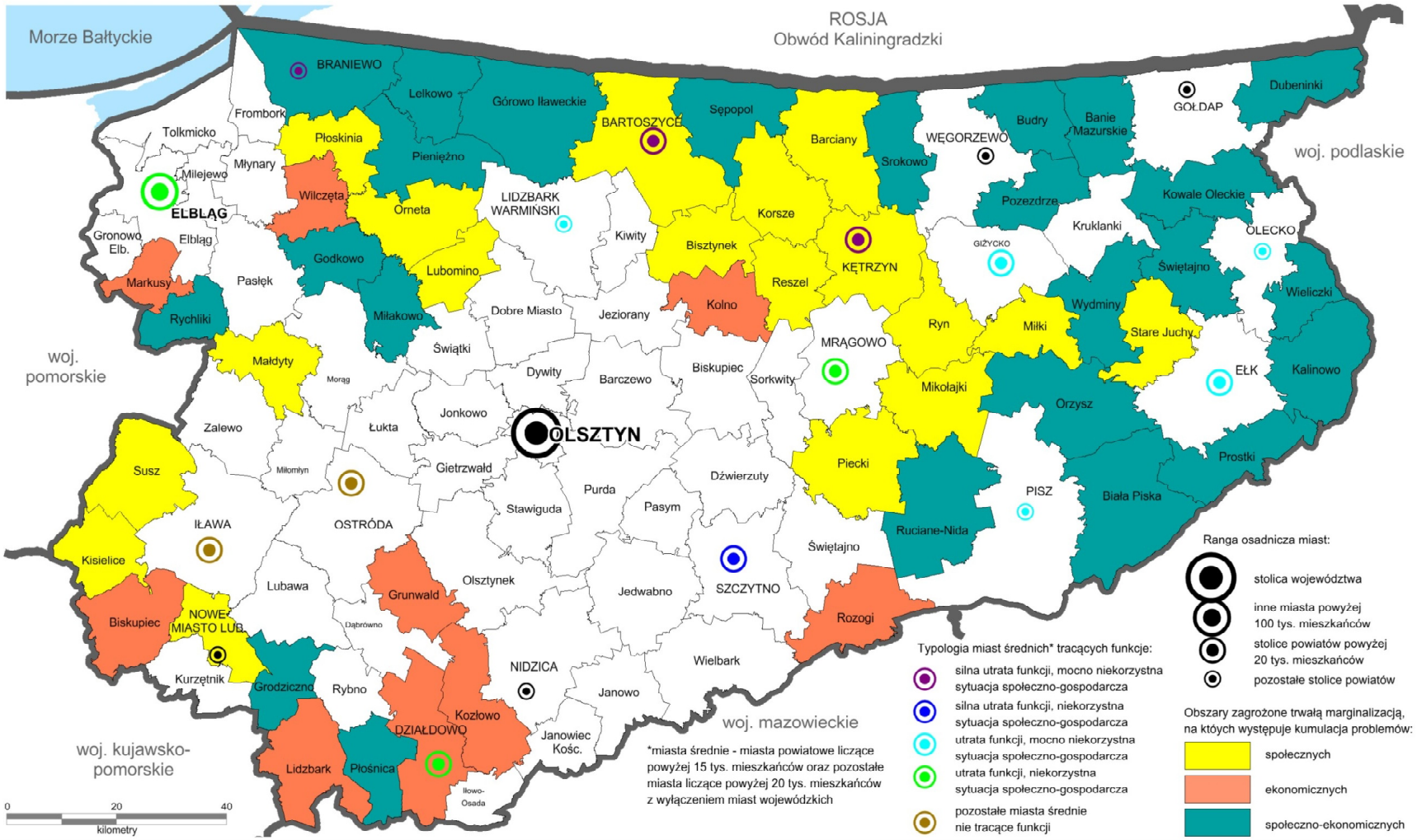
Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (2017).

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Obszary kumulacji problemów społeczno-ekonomicznych oraz tracące funkcje według SOR do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) Mapa 2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (2017). Uwaga: gmina miejska Górowo Iławeckie została zaklasyfikowana do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, na których występuje kumulacja problemów społecznych.

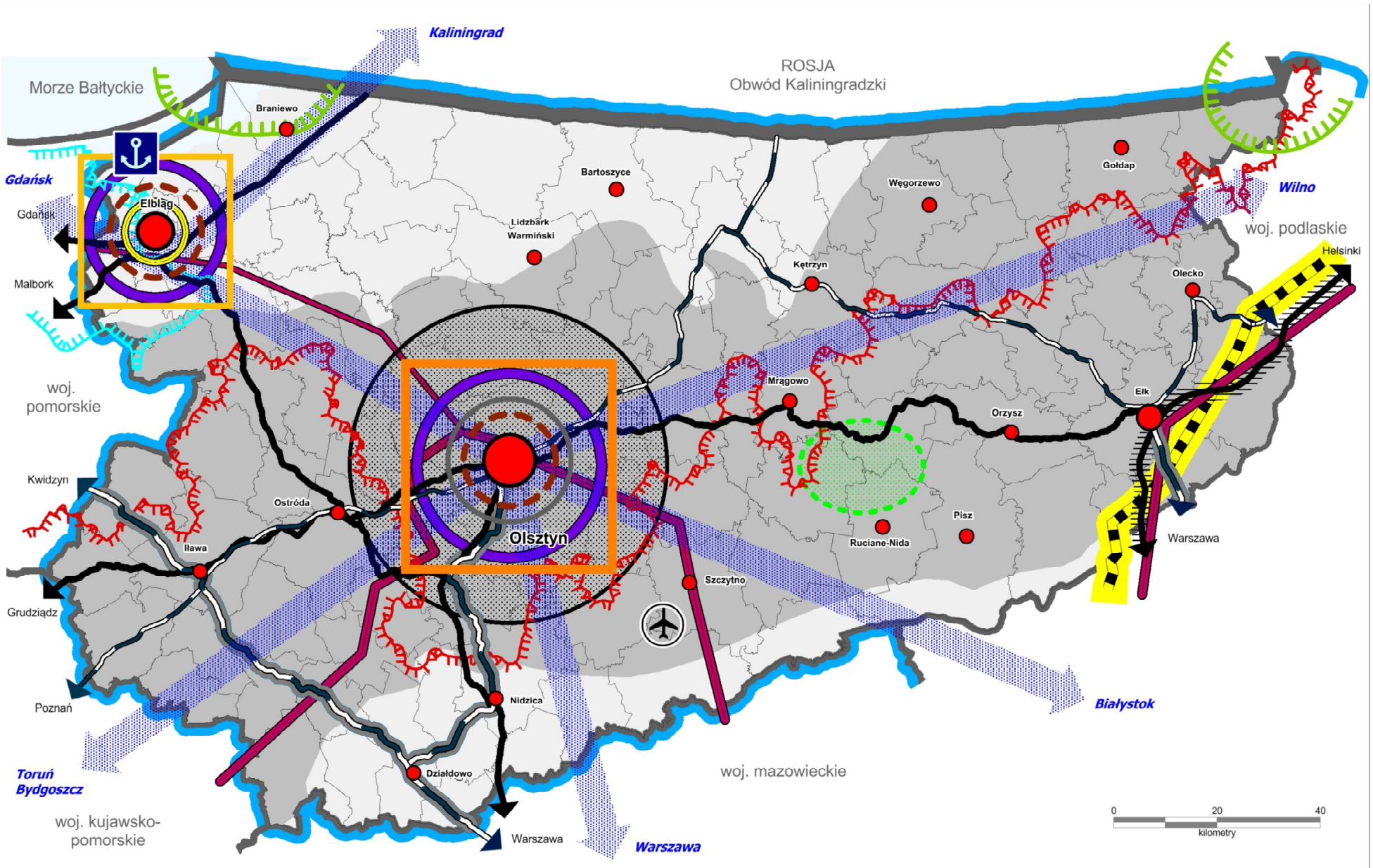
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Kierunki rozwoju dla województwa warmińsko - mazurskiego wg Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Mapa 3

Sieć głównych miast:

- ośrodek wojewódzki
- ośrodek regionalny
- ośrodek subregionalny
- ośrodek lokalny (powiatowy)

Kierunki polityki przestrzennej:

- rozwijanie powiązań funkcjonalnych - (gospodarcze, społeczne, edukacyjne, kulturalne oraz sektor badawczo - rozwojowy)
- Polska Wschodnia - działania wspierające procesy urbanistyczne, koncentracje działalności w miastach wojewódzkich, restrukturyzację obszarów wiejskich, wykorzystanie uwarunkowanych politycznie potencjałów wynikających z przygranicznego położenia
- wspieranie rozwoju procesów urbanistycznych, koncentracji funkcji metropolitalnych i działalności gospodarczej
- koncentracja działań rewitalizacyjnych miast i obszarów zdegradowanych

Infrastruktura:

drogi 2030

- podniesienie drogi do rangi drogi ekspresowej
- projektowana droga ekspresowa

koleje 2030

- konwencjonalne (120 - 220 km/h)
- konwencjonalne (100 - 120 km/h)
- lotnisko (Szymany)
- port morski o uzupełniającym znaczeniu dla gospodarki

linie elektroenergetyczne

- 400 kV i więcej
- mosty elektroenergetyczne z krajami sąsiednimi

gaz

- projektowany gazociąg międzysystemowy

Środowisko przyrodnicze:

- koncepcja powołania Mazurskiego Parku Narodowego
- Transgraniczne Obszary Chronione - wzmocnienie biocentrów położonych po dwóch stronach granicy
- zasięg oddziaływania zintegrowanego programu przeciwpowodziowego całego dorzecza Wisły (postulowany)
- zasięg oddziaływania zintegrowanego programu przeciwpowodziowego na obszarze Żuław (realizowany)
- obszary pojezierne wskazane do koordynacji rozwoju intensywnej turystyki pobytowej

Miejskie Obszary Funkcjonalne:

- obowiązkowe do wyznaczenia
- zalecane do wyznaczenia
- integracja systemów gospodarki wodno - ściekowej w miejskich obszarach funkcjonalnych
- wprowadzenie obligatoryjnego zarządzania wodami opadowymi w obszarze funkcjonalnym ośrodka wojewódzkiego
- wsparcie dla procesów dyfuzji z głównych ośrodków

Źródło: opracowanie własne na podstawie Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

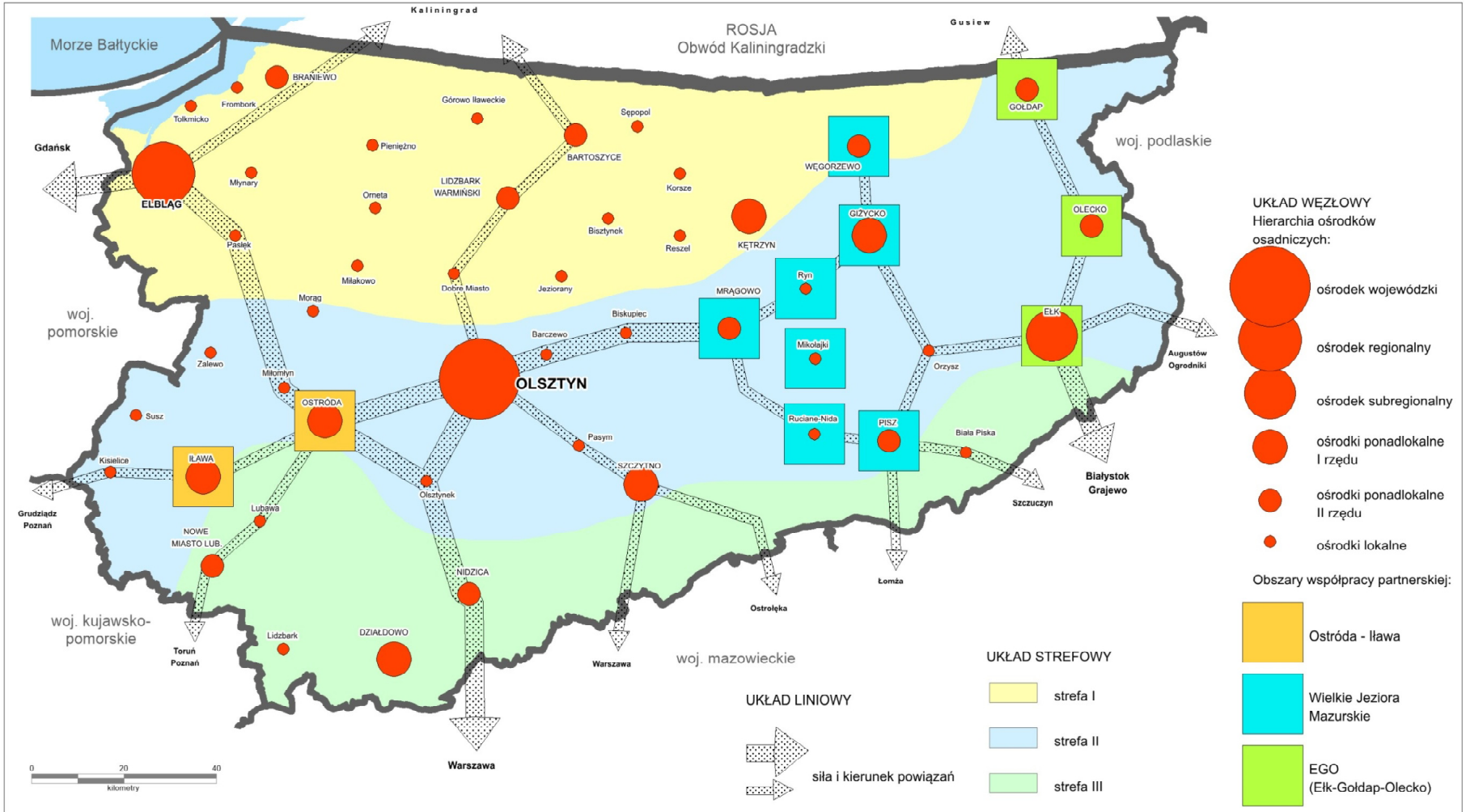
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Struktura funkcjonalno-przestrzenna województwa warmińsko-mazurskiego

Mapa 4

Źródło: opracowanie własne.

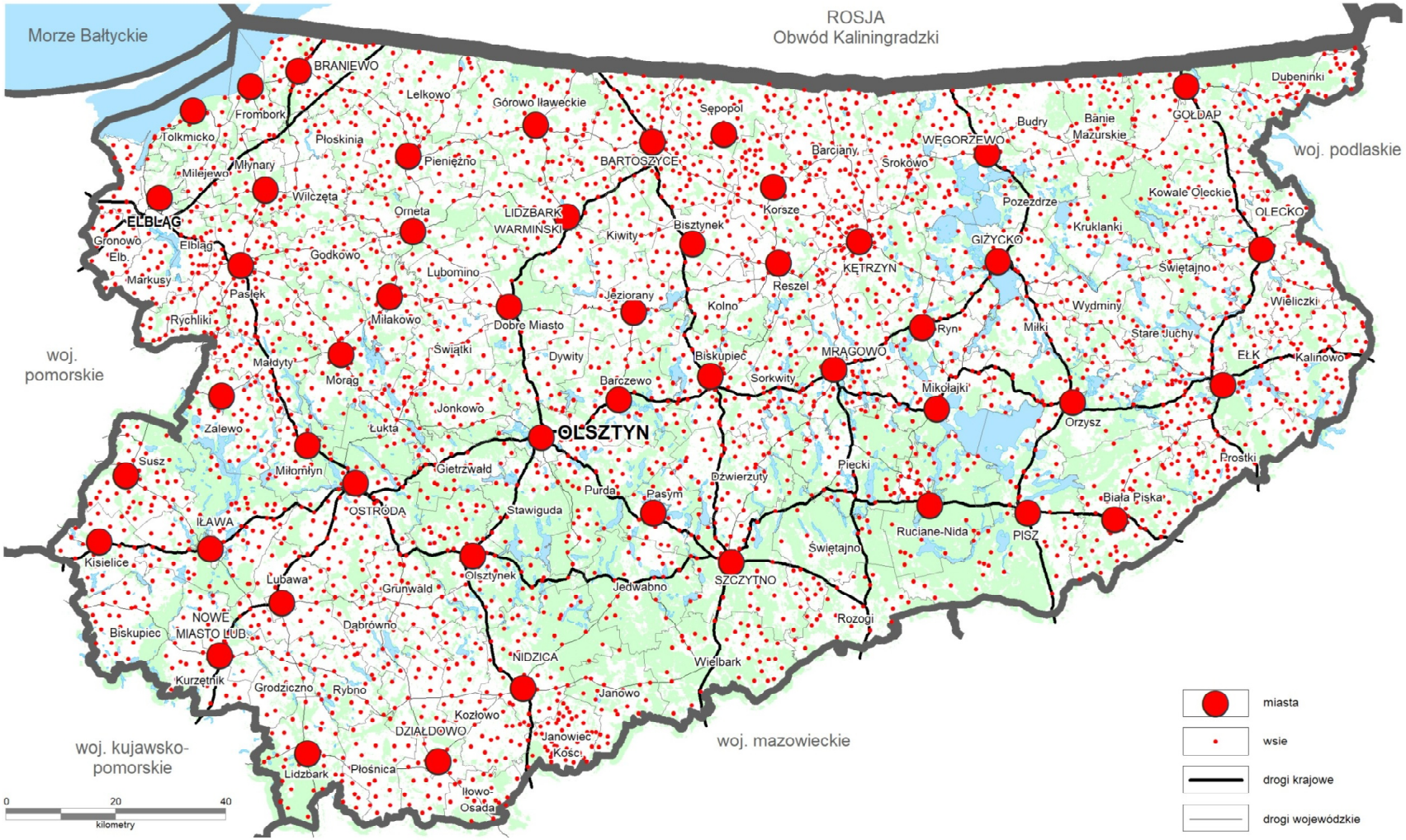
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Struktura przestrzenna sieci osadniczej

Mapa 5

Źródło: opracowanie własne.

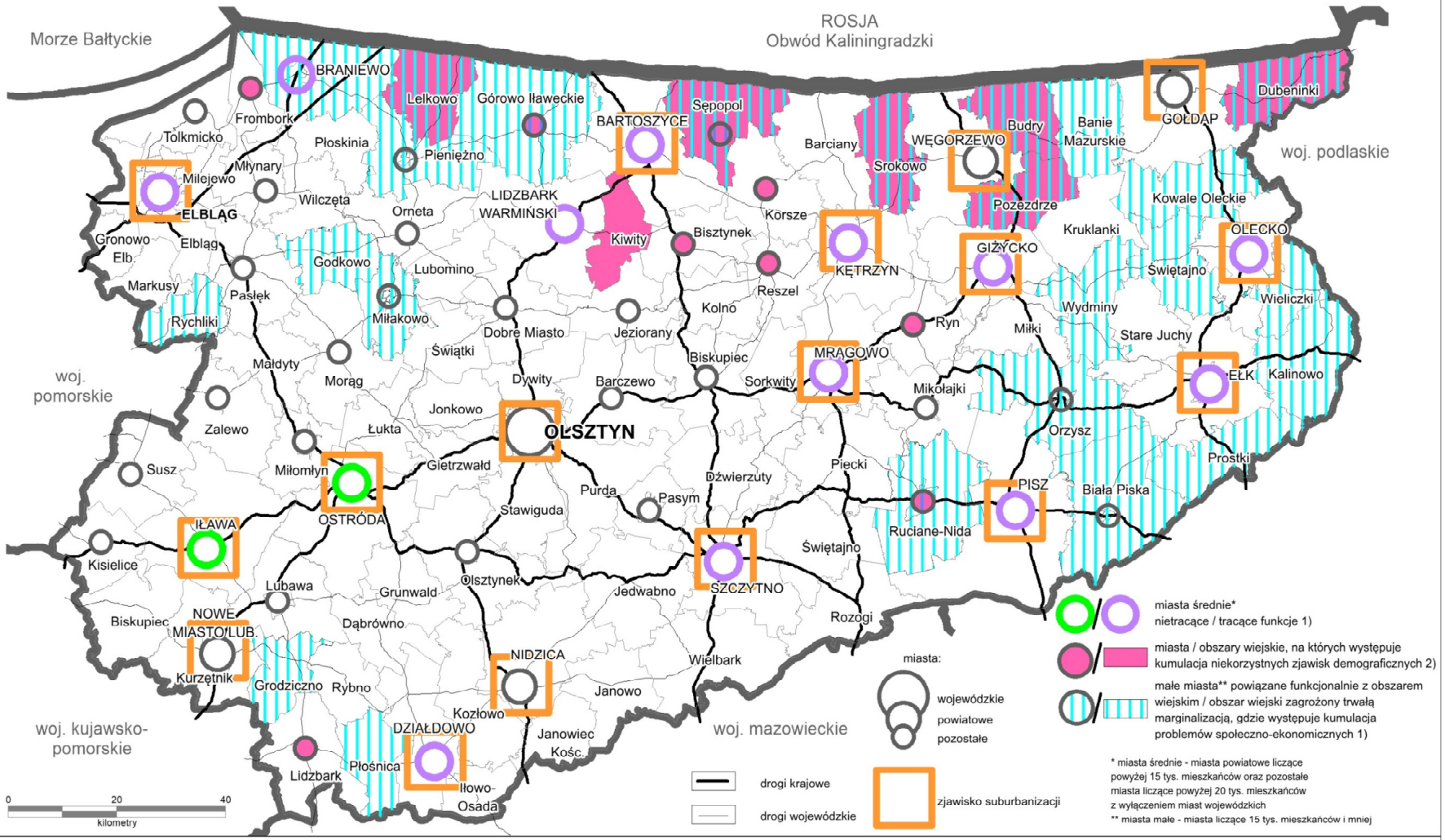
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Niekorzystne zjawiska w strukturze osadniczej

Mapa 6

Źródło: opracowanie własne na podstawie: 1) Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (2017) ,2) BDL GUS (2000-2016).

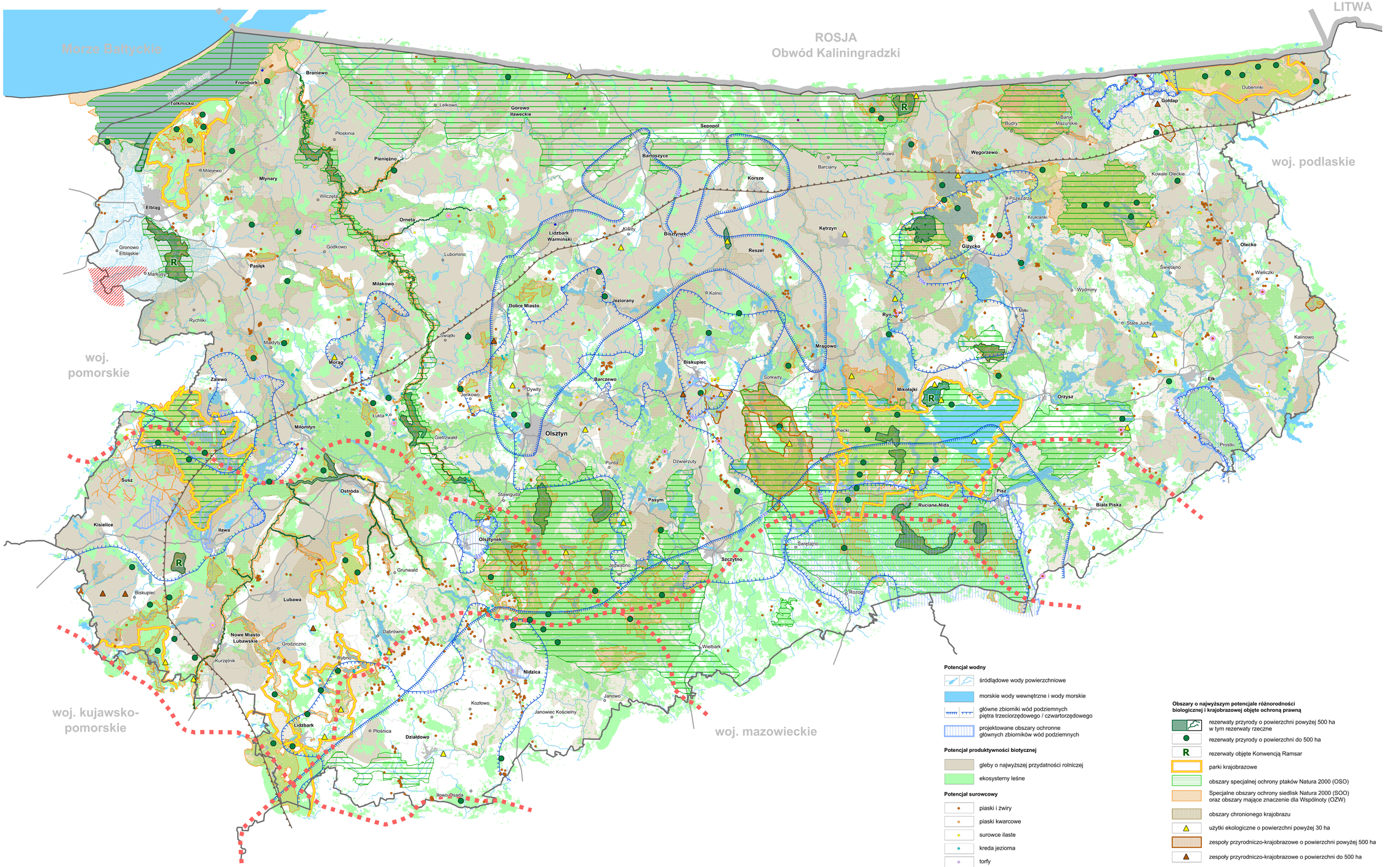
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Środowisko przyrodnicze - zasoby

Mapa 7

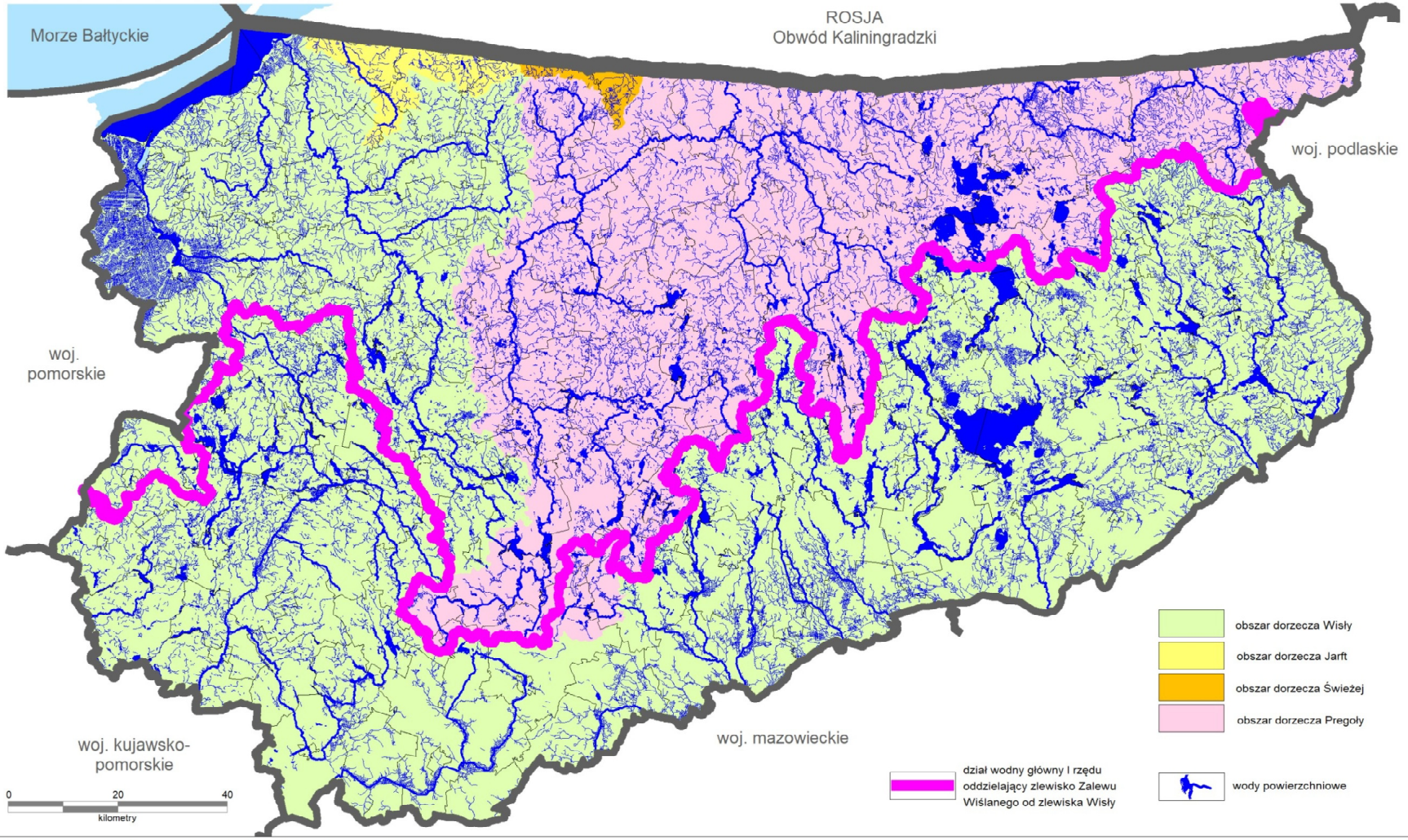
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Środowisko przyrodnicze - struktura terytorialna systemu hydrograficznego

Mapa 8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Podziału hydrograficznego Polski.

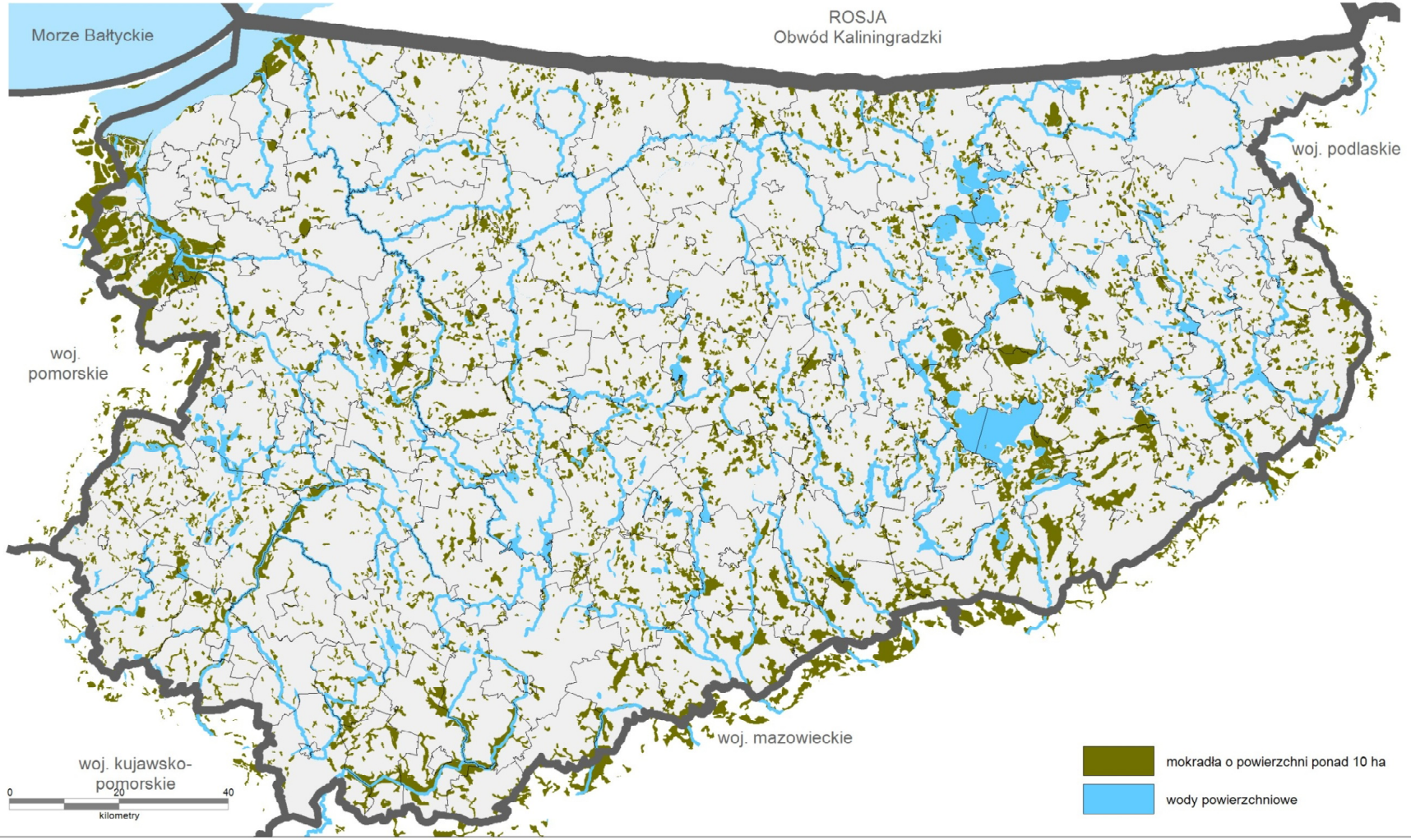
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Środowisko przyrodnicze - obszary mokradłowe

Mapa 9

Źródło: System Informacji Przestrzennej o Mokradłach Polski wykonany przez Zakład Ochrony Przyrody Obszarów Wiejskich Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych na zamówienie Ministra Środowiska dofinansowany ze środków NFOŚiGW.

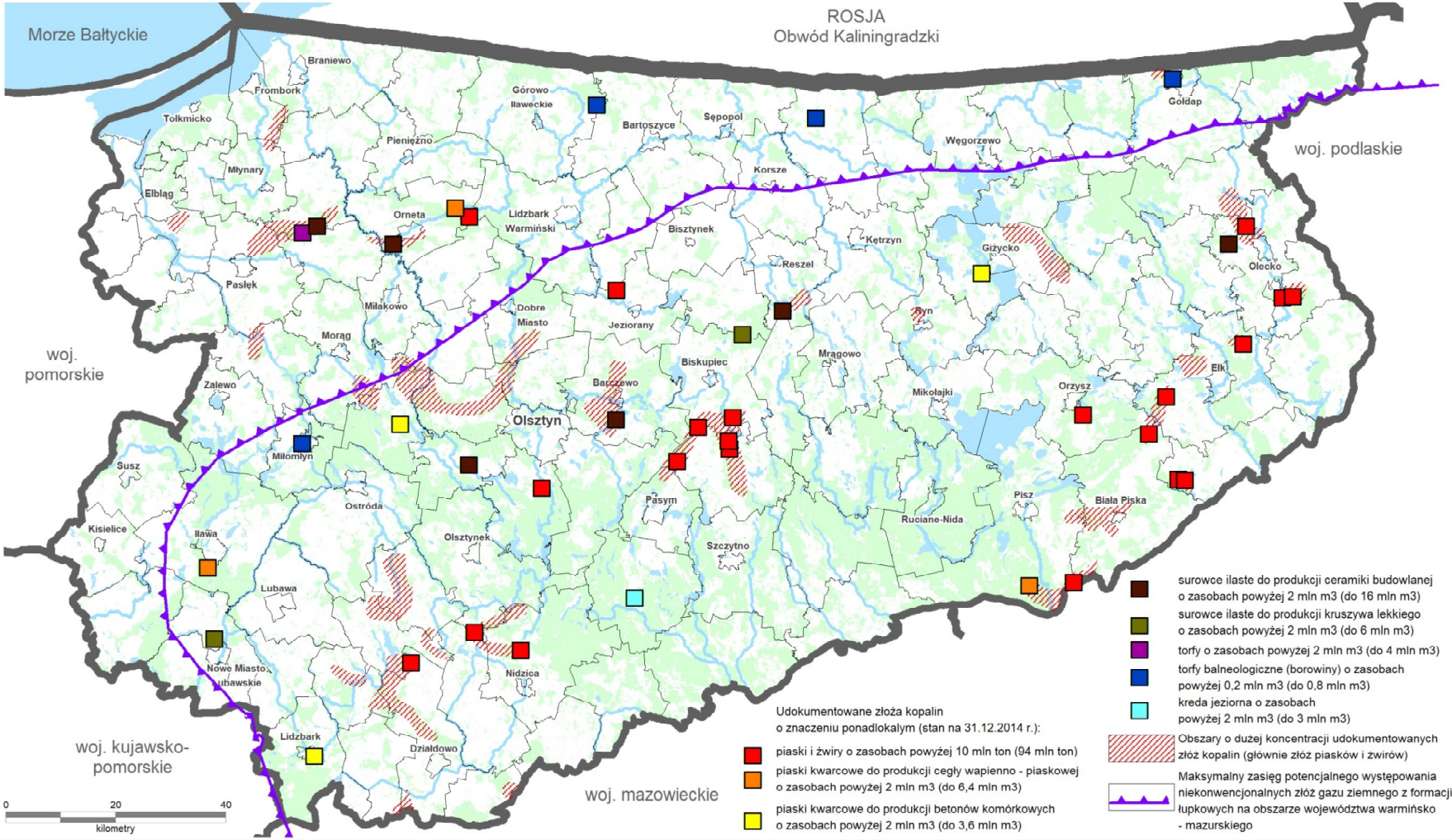
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Środowisko przyrodnicze - udokumentowane złoża kopalin oraz perspektywiczne obszary występowania złóż gazu z formacji łupkowych

Mapa 10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Instytutu Badawczego - Państwowego Ośrodka Badawczego.

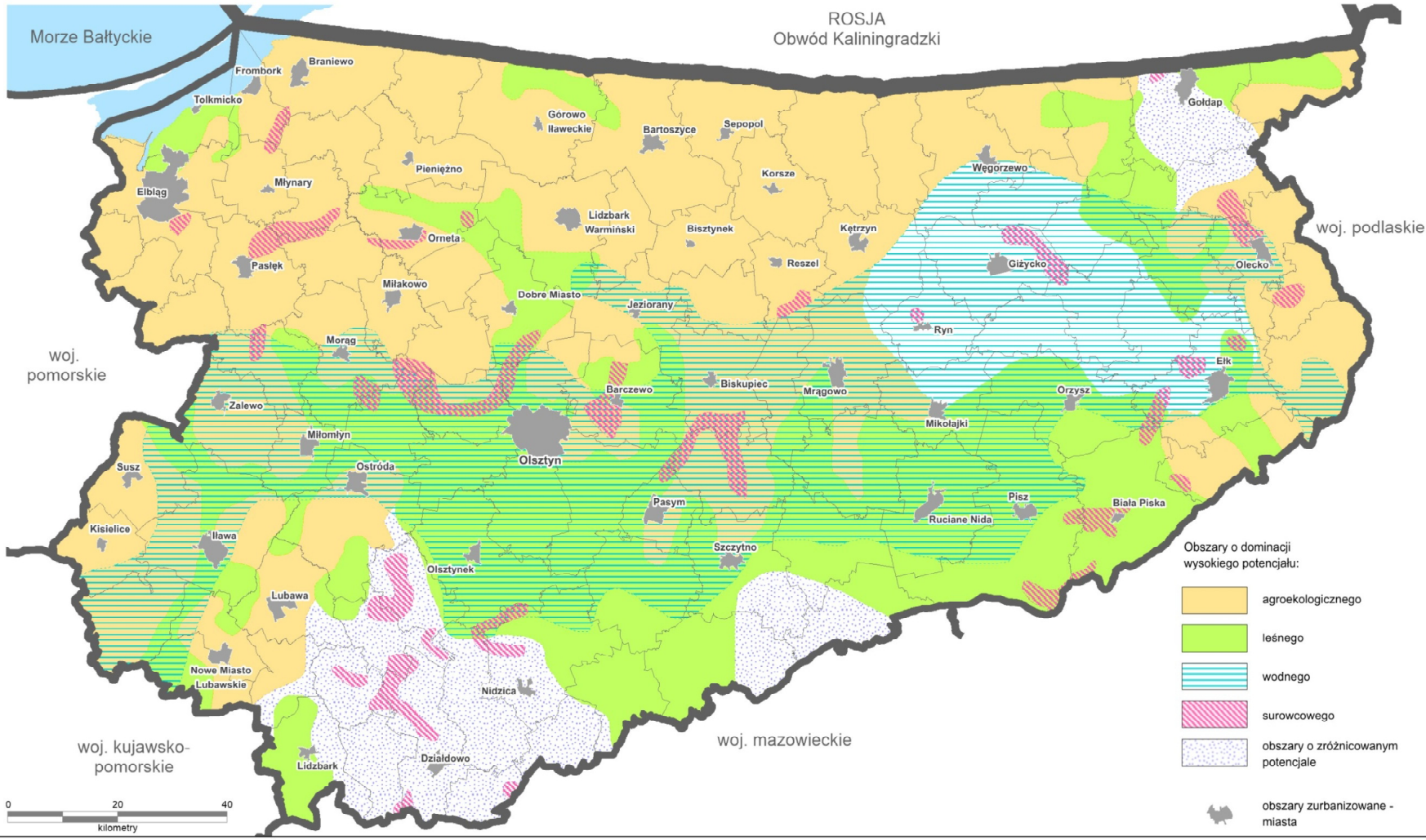
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Środowisko przyrodnicze - ocena zasobów środowiska przyrodniczego

Mapa 11

Źródło: opracowanie własne.

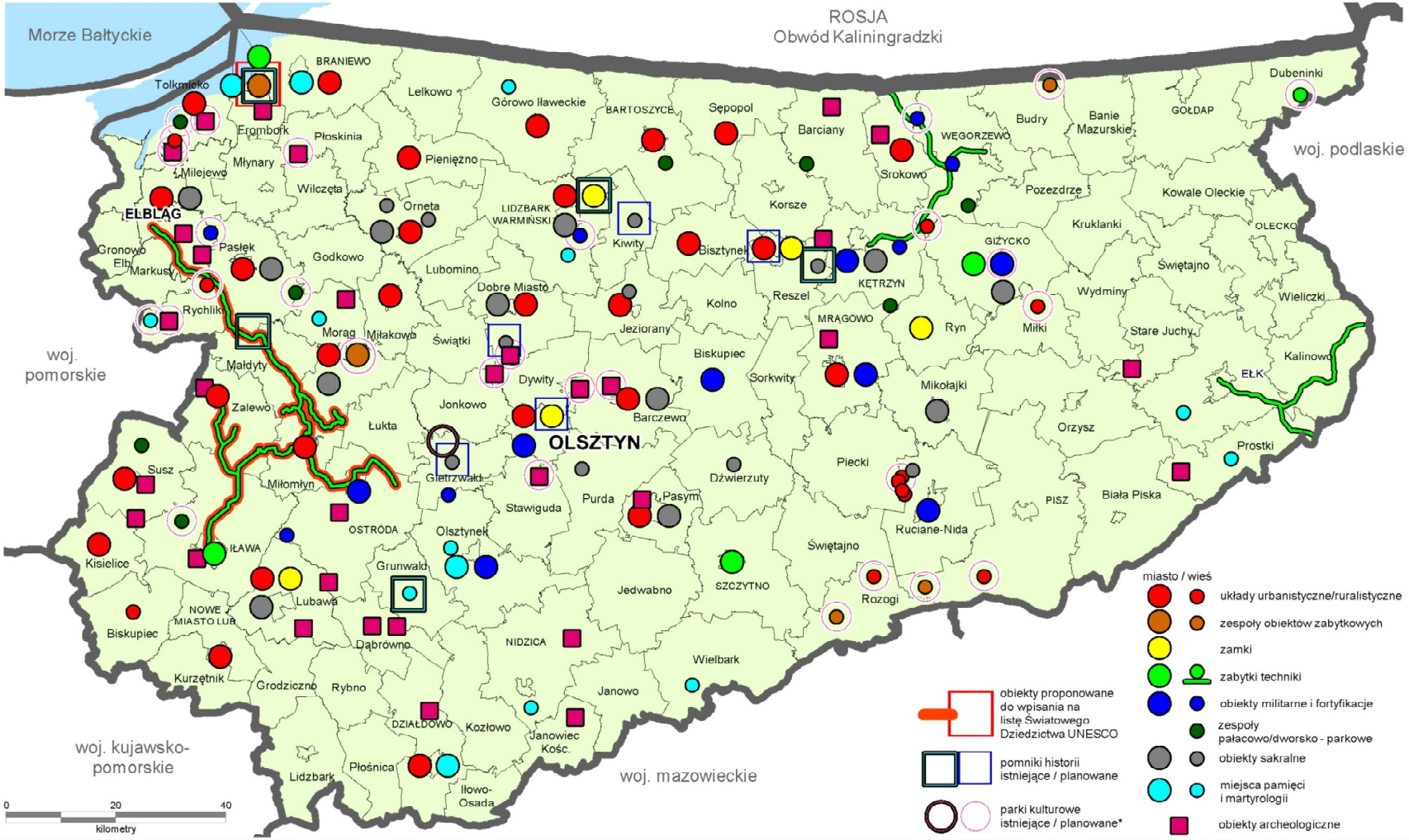
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Dziedzictwo kulturowe - obiekty zabytkowe o wyróżniających się walorach i wartościach kulturowych

Mapa 12

Źródło: opracowanie własne, * "Program opieki nad zabytkami woj. warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2019".

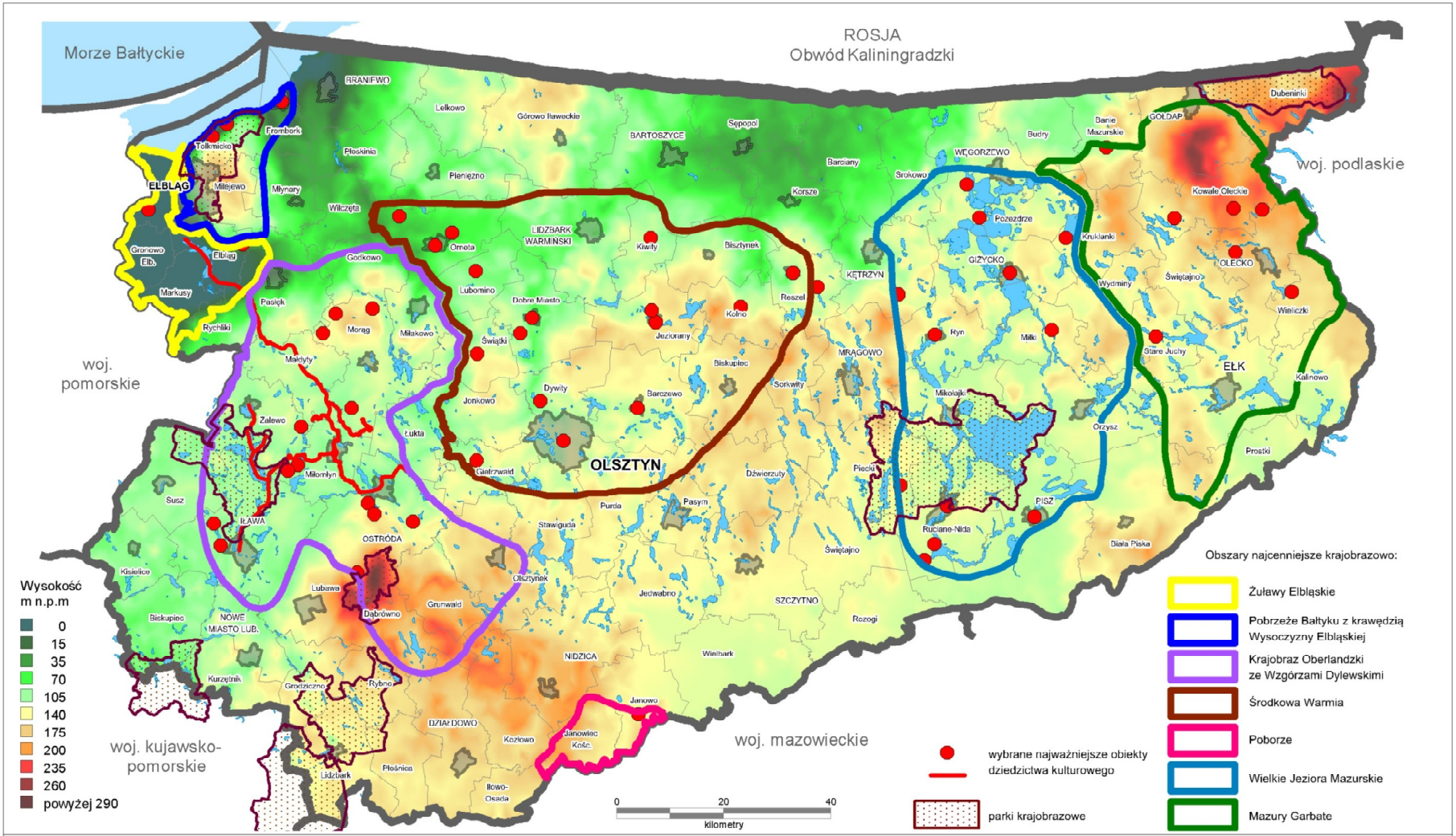
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Zasoby krajobrazowe - obszary najcenniejsze krajobrazowo

Mapa 13

Źródło: opracowanie własne.

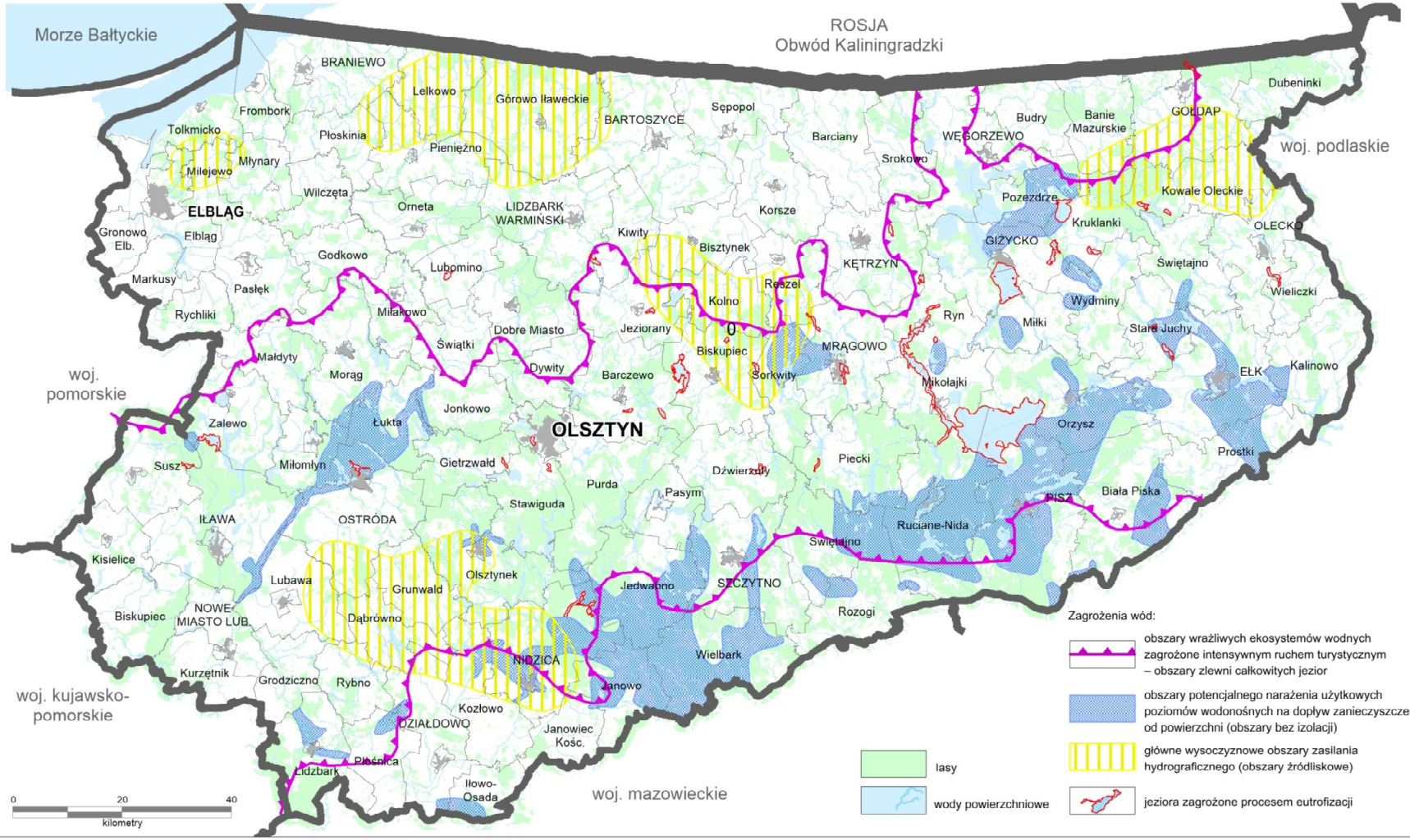
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Zagrożenia środowiska - obszary zagrożone zanieczyszczeniem wód

Mapa 14

Źródło: opracowanie własne.

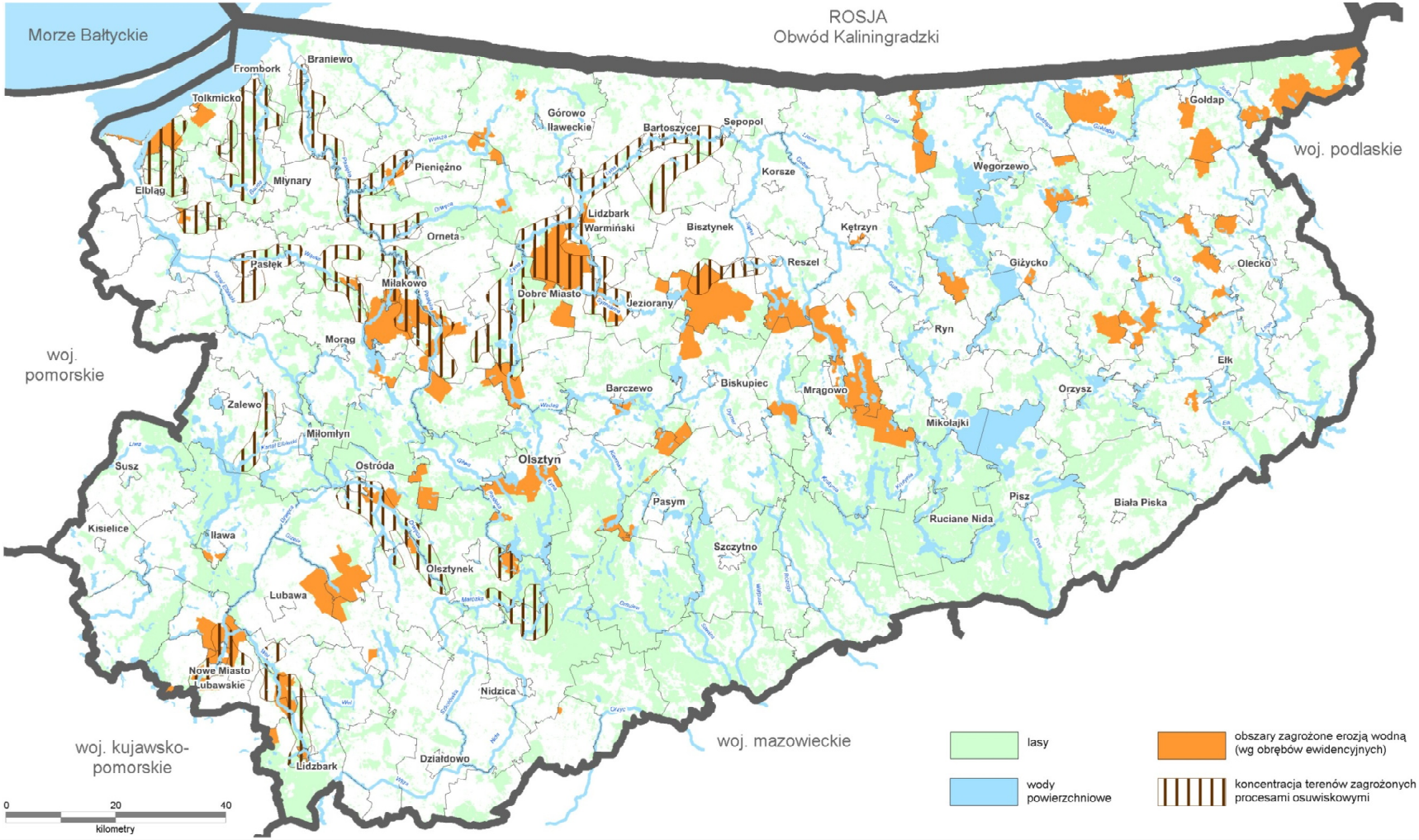
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Zagrożenia środowiska - obszary narażone na erozję gleb oraz procesy osuwiskowe

Mapa 15

Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny IB, materiały archiwalne W-MBPP w Olsztynie, Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 marca 2015 r. w sprawie norm w zakresie dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska.

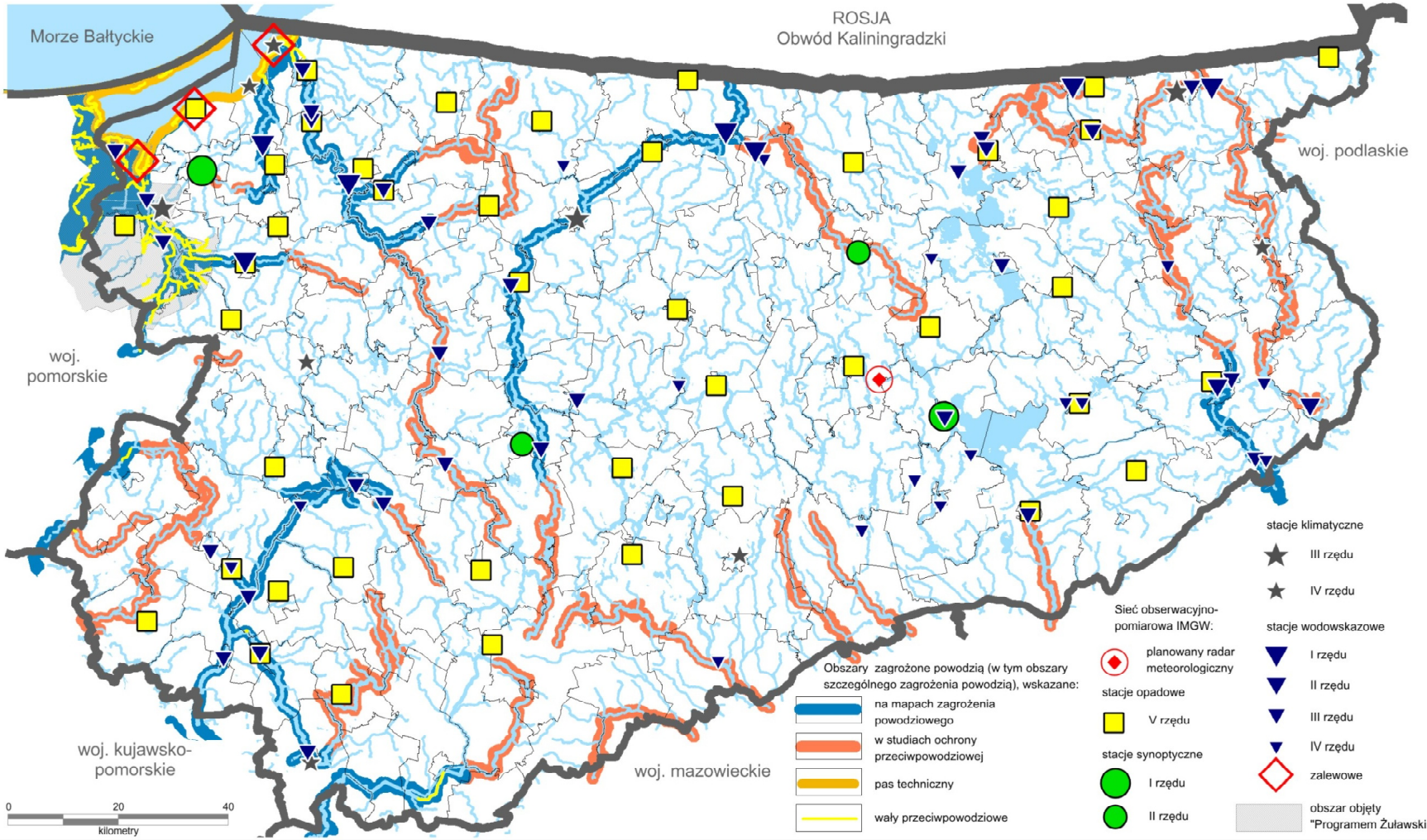
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Zagrożenia środowiska - zagrożenia i infrastruktura związana z ochroną przeciwpowodziową

Mapa 16

Źródło: opracowanie własne na podstawie RZGW Gdańsk, RZGW Warszawa, IMGW - PIB, IMGW - PIB Oddz. Morski w Gdyni, IMGW - PIB Oddz. w Krakowie.

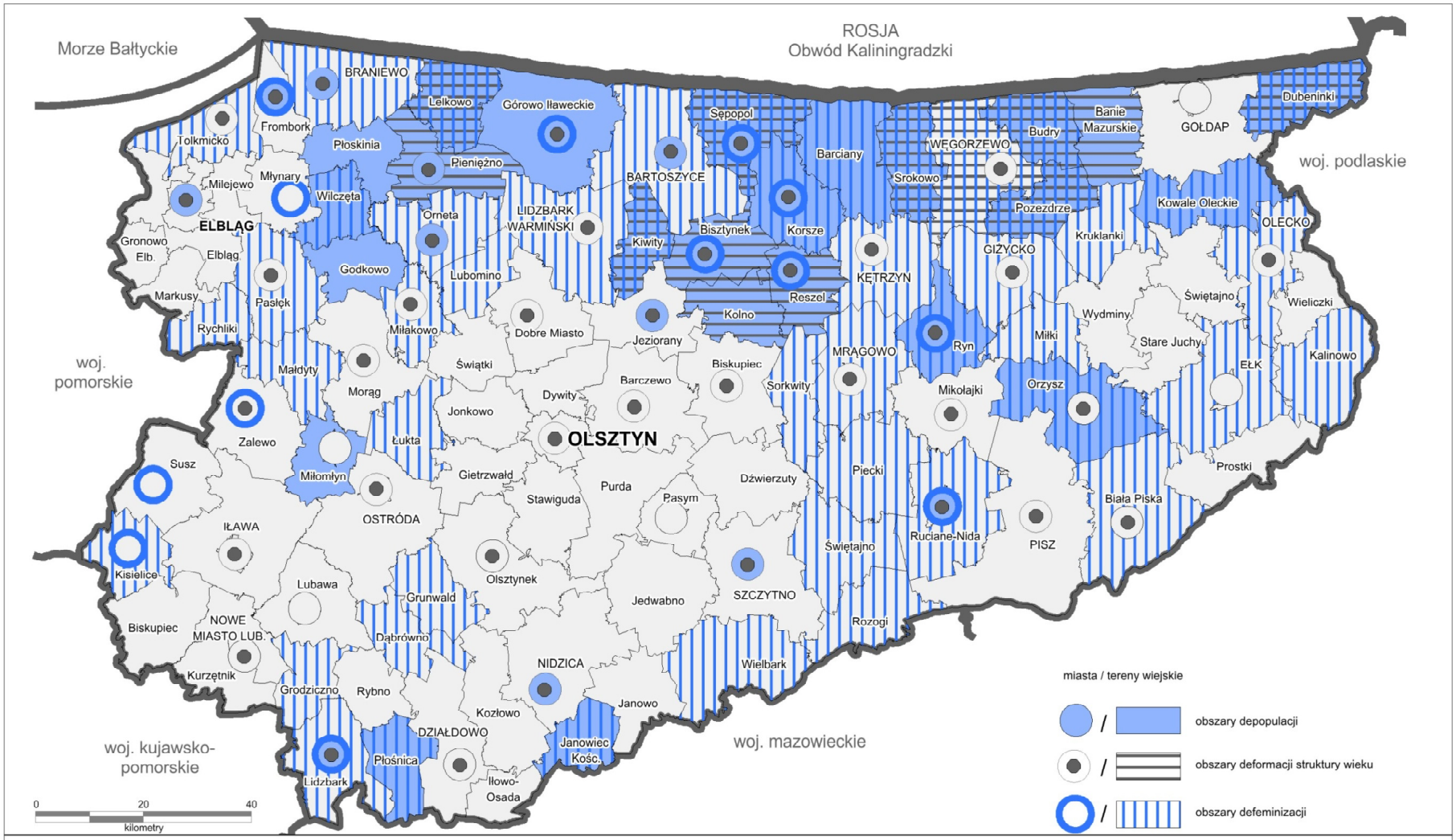
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Sytuacja demograficzna - niekorzystne zjawiska demograficzne

Mapa 17

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS (2000-2016 rok).

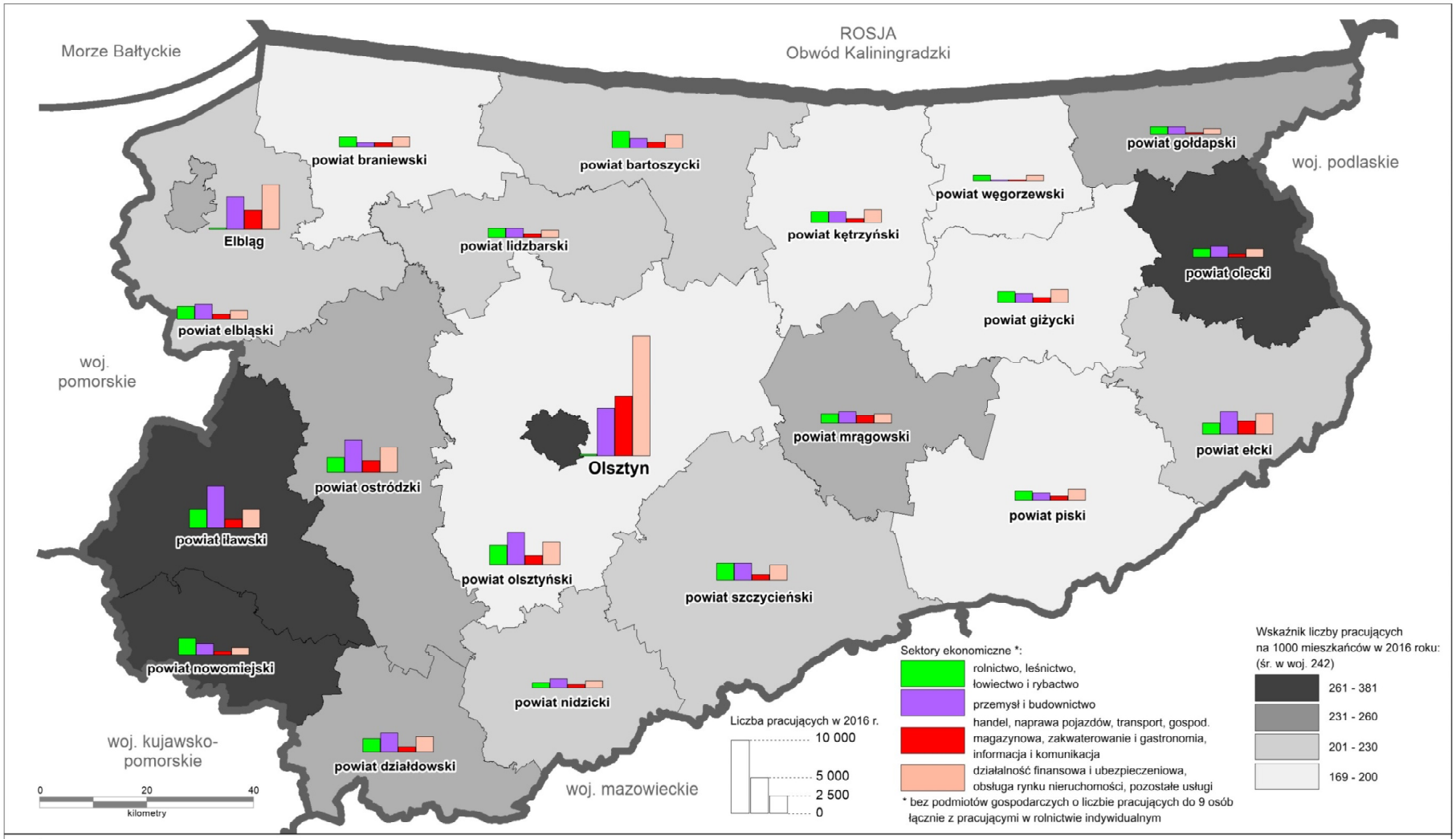
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Rynek pracy - powiatowe rynki pracy

Mapa 18

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2016 r. US Olsztyn.

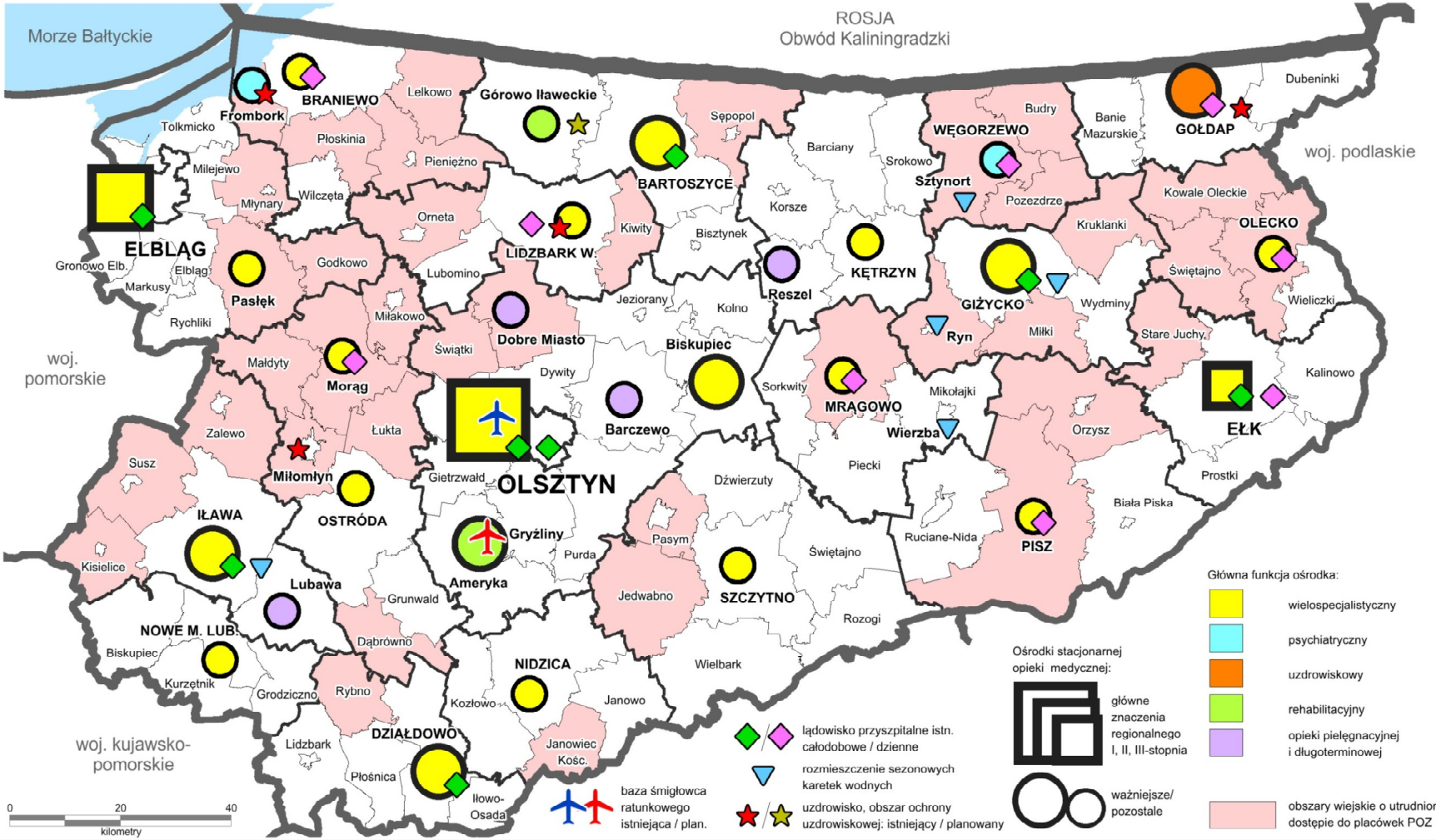
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Infrastruktura społeczna - opieka medyczna

Mapa 19

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: GUS (stan na dzień 31.12.2013 r.), rpwdl.csioz.gov.pl, www.lpr.com.pl (stan na dzień 23.06.2016 r.).

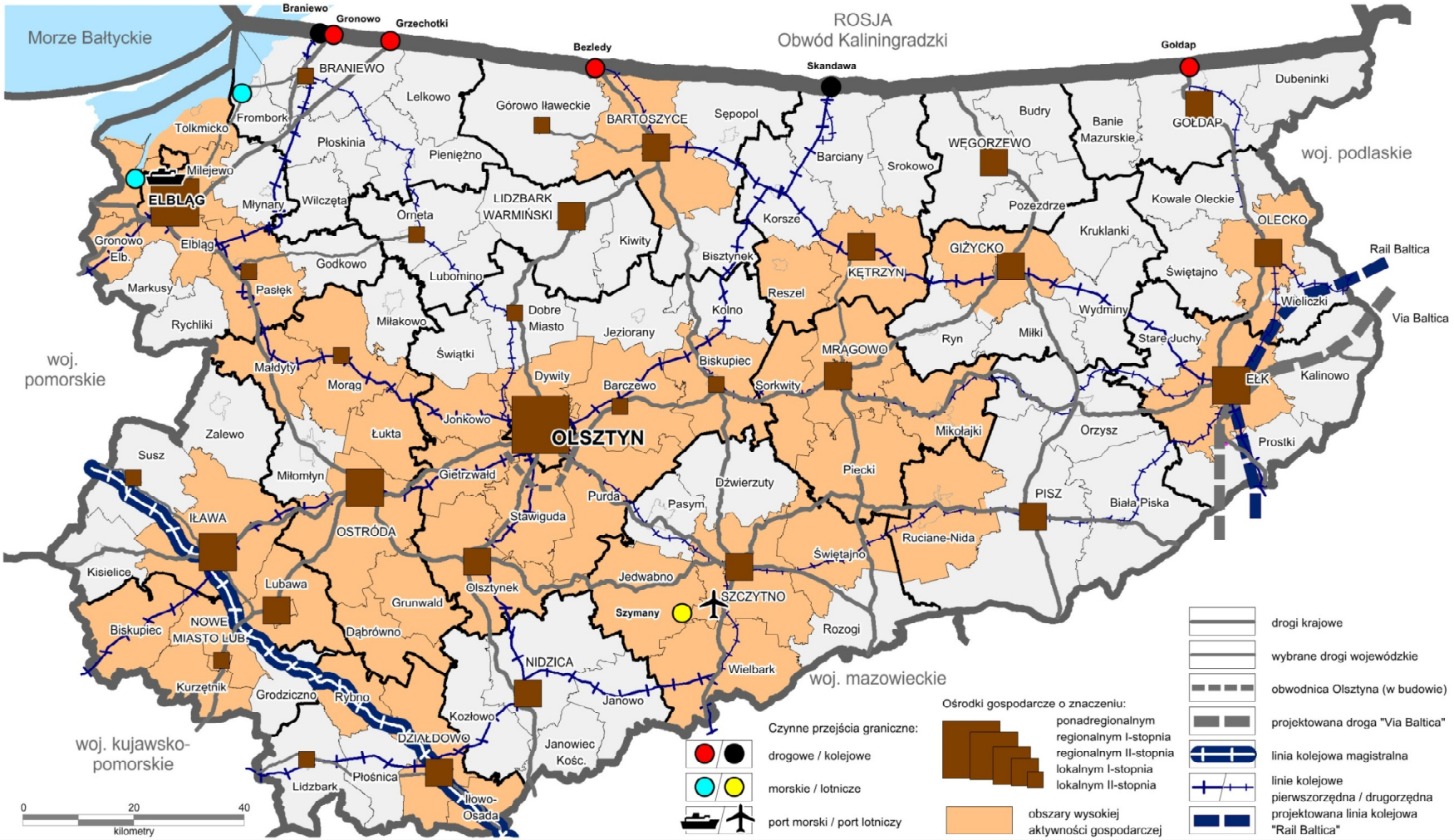
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

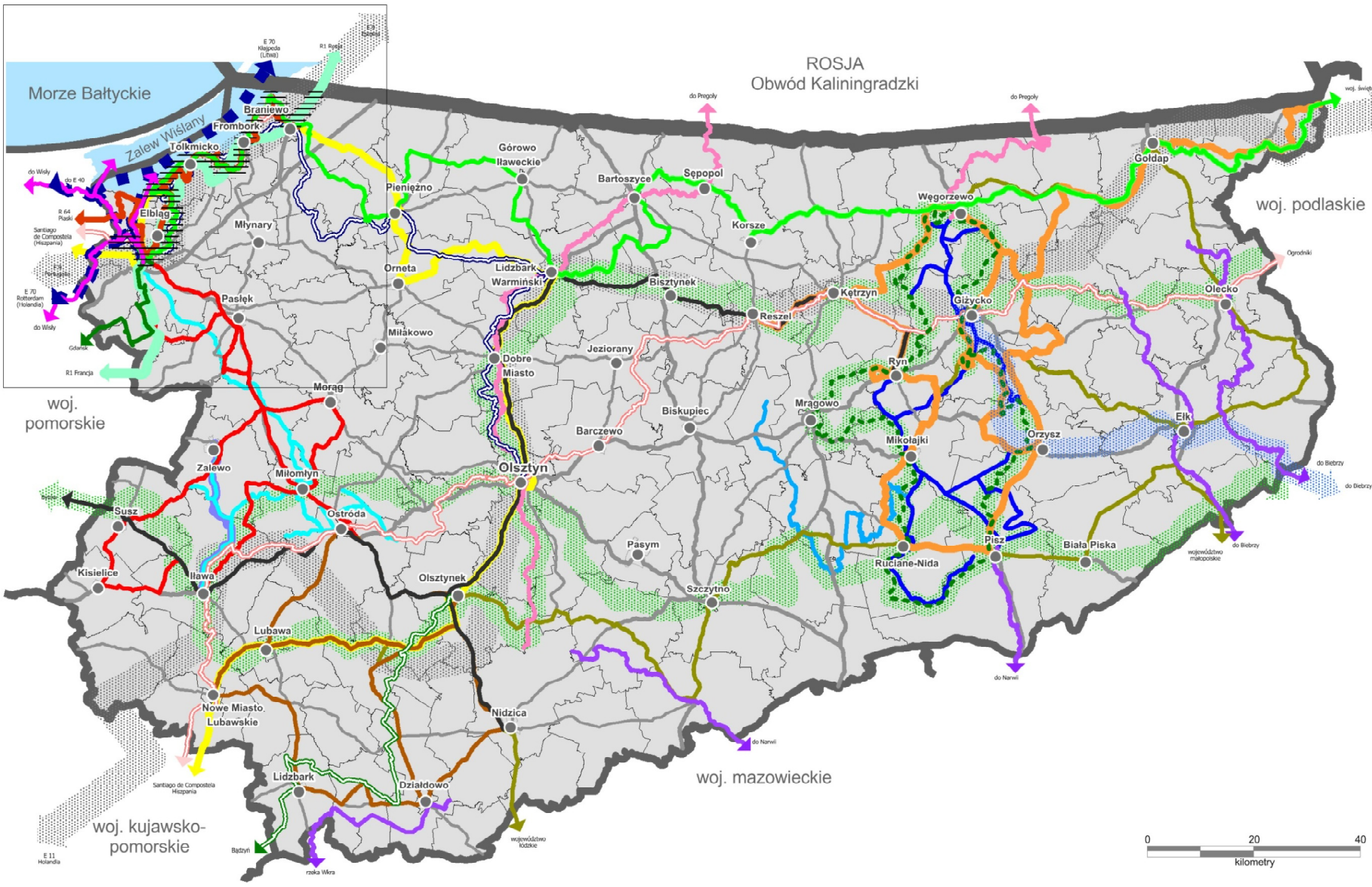
Sfera gospodarcza - ośrodki gospodarcze i obszary aktywności gospodarczej

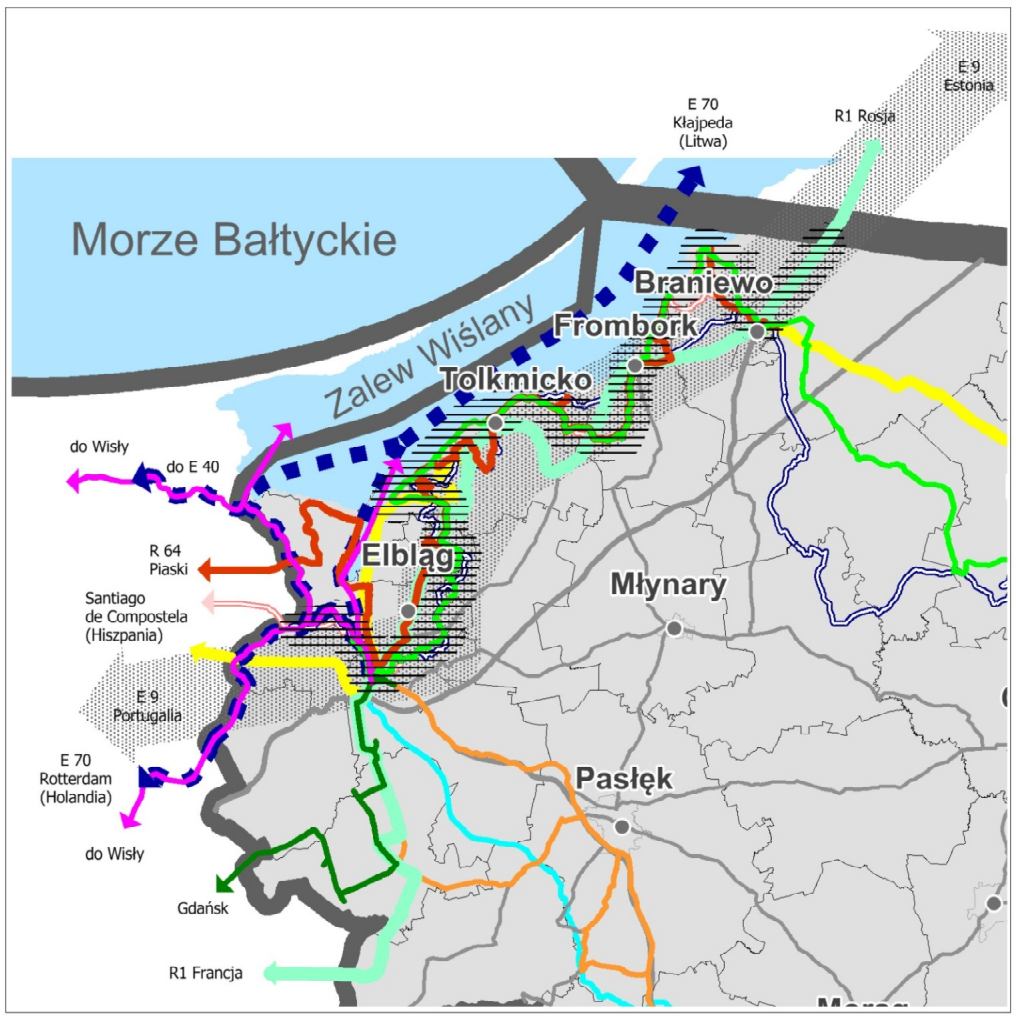
Mapa 20

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

SZLAKI I TRASY TURYSTYCZNE

o przebiegu międzynarodowym

rowerowe:
- Euroroute R 1
- korytarz EuroVelo R 10 i R 13

wodne:
- kajakowe
- planowana E 70

piesze:
- planowany korytarz długodystansowych szlaków E 11 i E 9
- Szlak Świętego Jakuba

o przebiegu międzyregionalnym

drogowe
- Szlak Zamków Gotyckich

rowerowe:
- Nadzalewowa Trasa Rowerowa R 64
- Green Velo
- Szlak Mennonitów
- planowany korytarz Trasy Tysiąca Jezior Północnych

wodne:
- kajakowe
- planowana droga wodna łącząca WJM z Kanałem Augustowskim
- Pętla Żuławska

piesze:
- Szlak Kopernikowski

o przebiegu regionalnym znaczenia międzynarodowego i ponadregionalnego

drogowe:
- Szlak Kopernikowski
- Szlak Kanału Elbląskiego
- Szlak Fortyfikacji Mazurskich
- Szlak Pętli Grunwaldzkiej
- Szlak Frontu Wsch. I Wojny Światowej

rowerowe:
- planowana Pętla Mazurska

wodne:
- Szlak Wielkich Jezior Mazurkich
- Kanał Elbląski
- kajakowe
- Szlak Pojezierza Iławskiego

piesze:
- Szlak Grunwaldzki

Źródło: opracowanie własne.

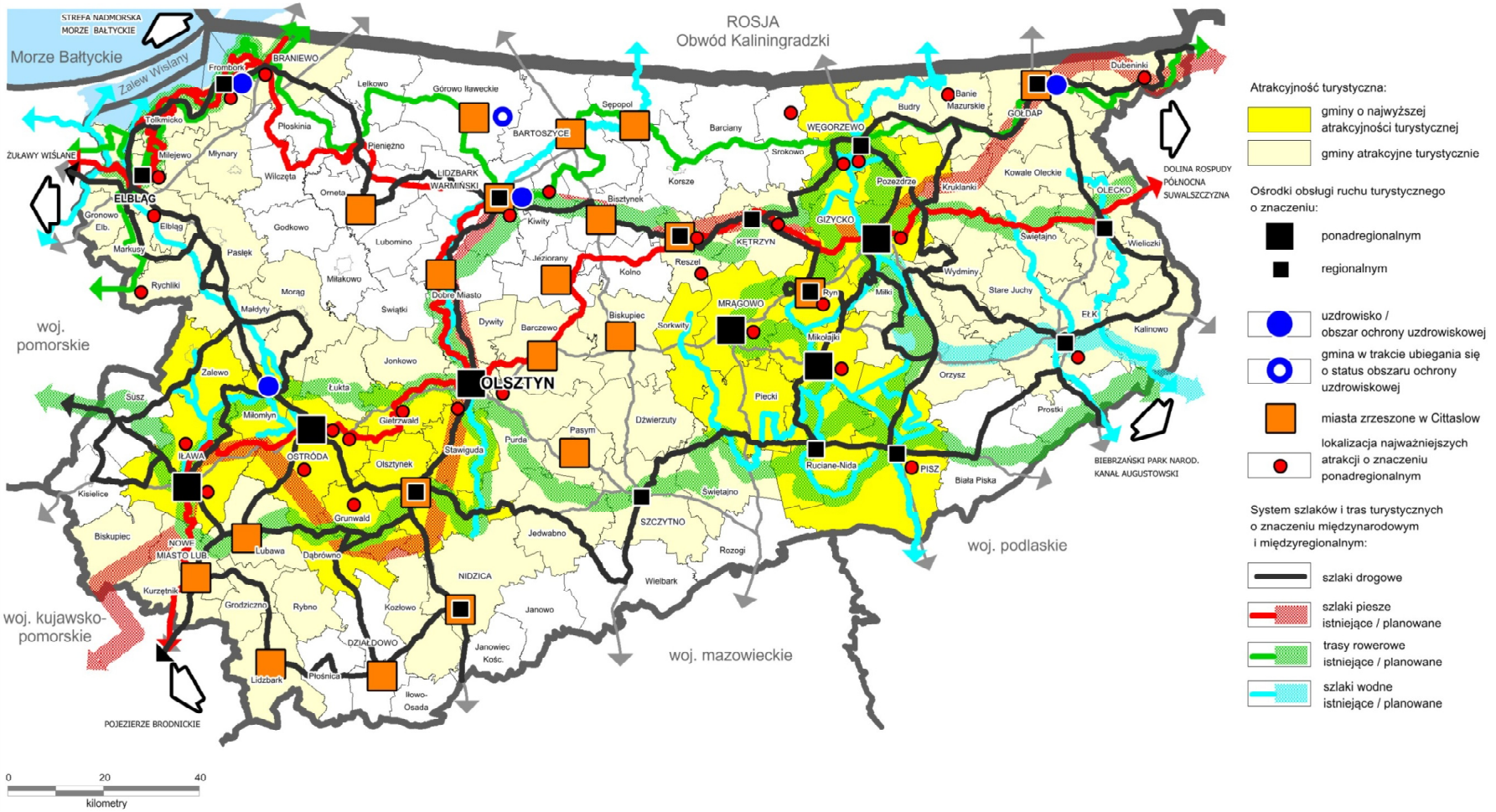
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Turystyka

Mapa 22

Źródło: opracowanie własne.

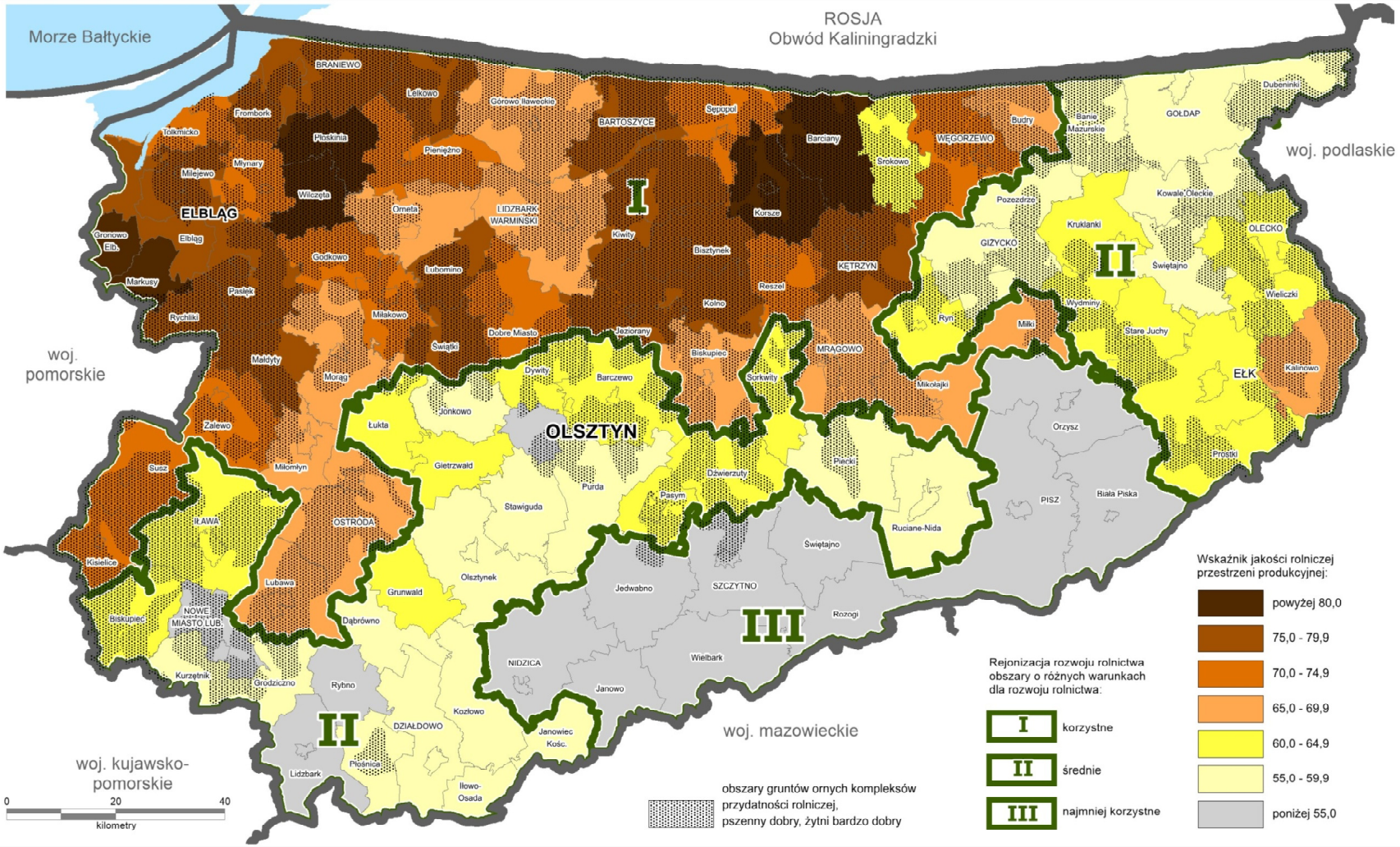
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Rolnictwo - rolnicza przestrzeń produkcyjna

Mapa 23

Źródło: opracowanie własne.

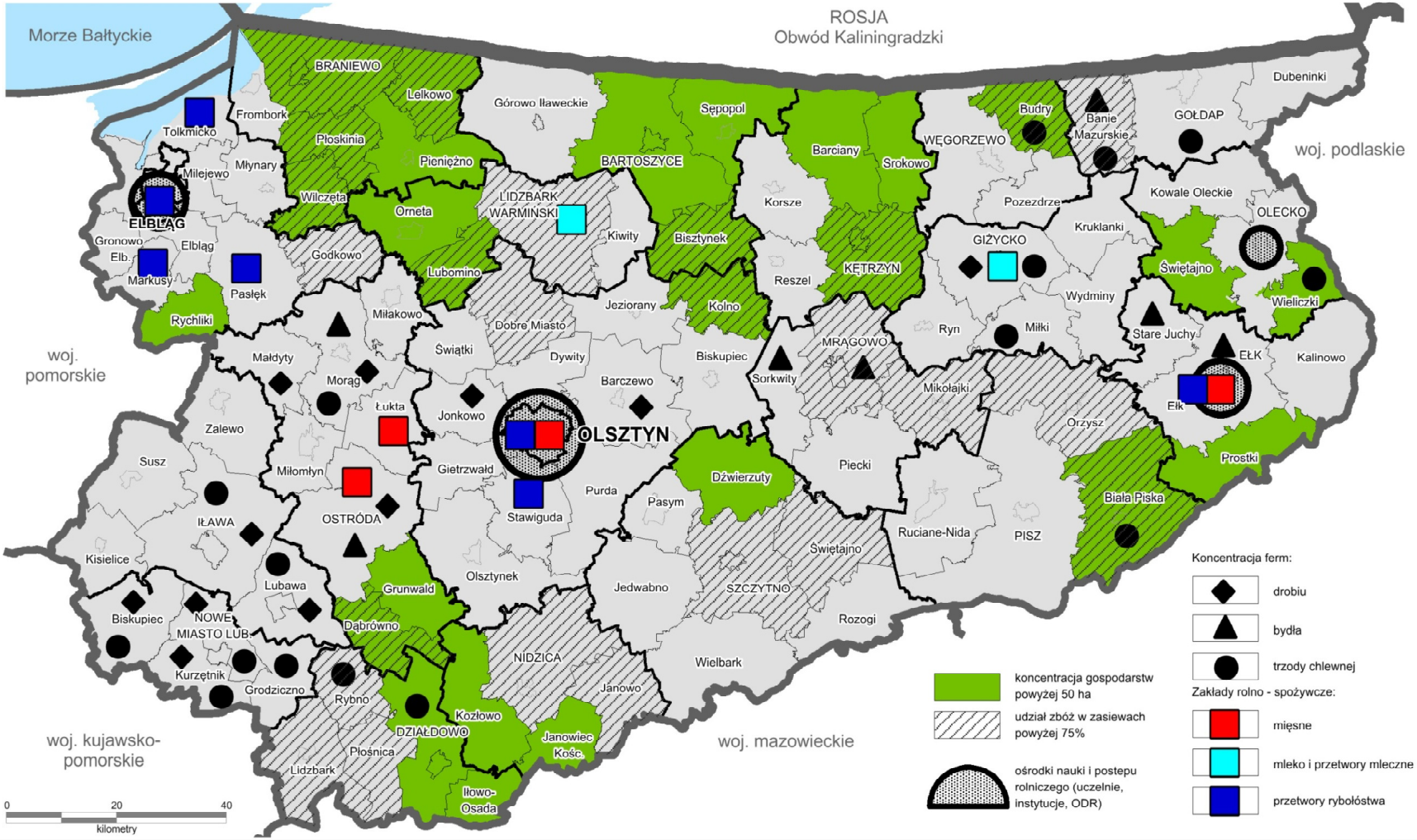
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Rolnictwo - produkcja rolnicza

Mapa 24

Źródło: opracowanie własne.

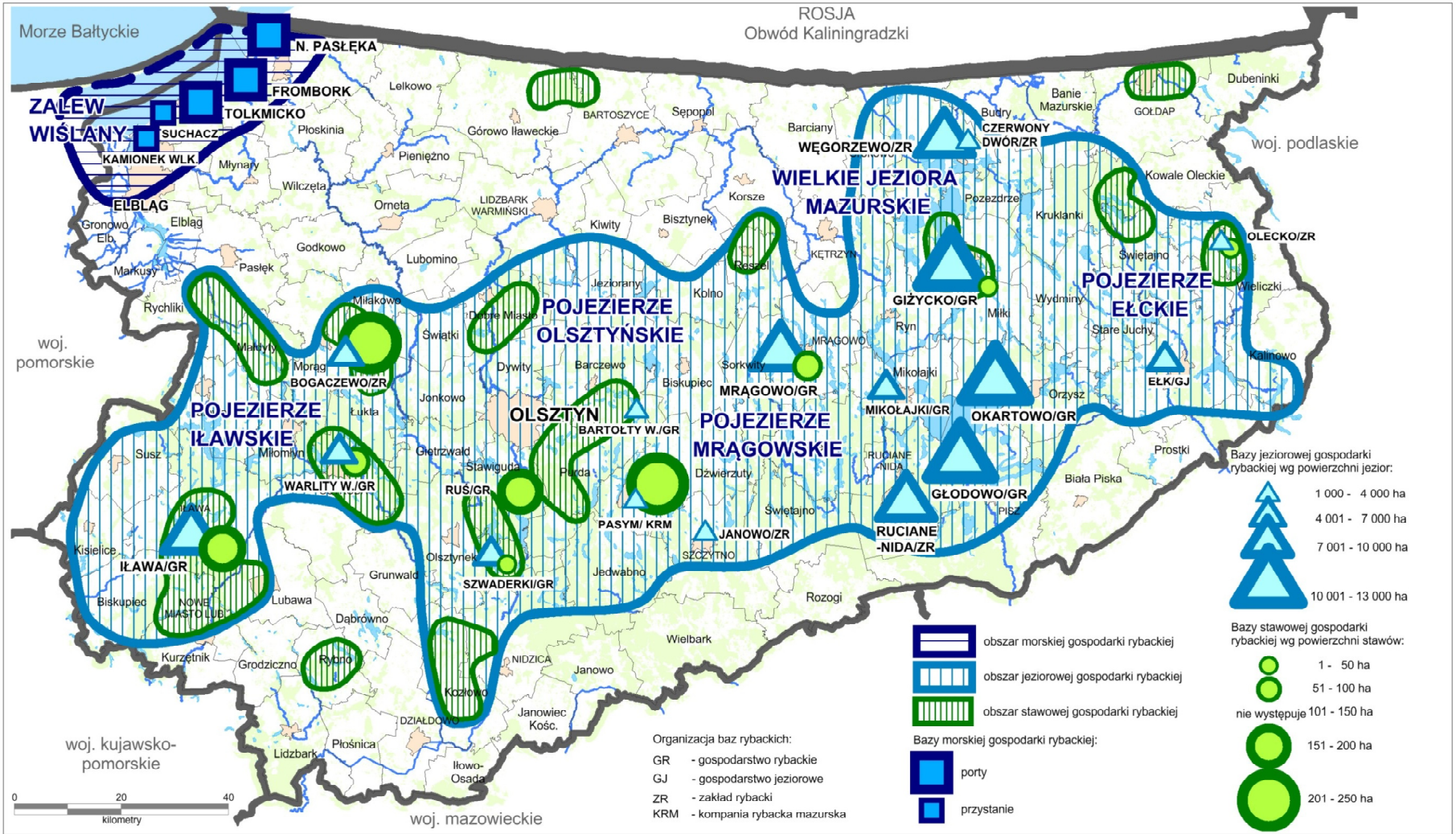
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Rybołówstwo i rybactwo - potencjał gospodarki rybackiej

Mapa 25

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Instytutu Rybołówstwa Śródlądowego w Olsztynie.

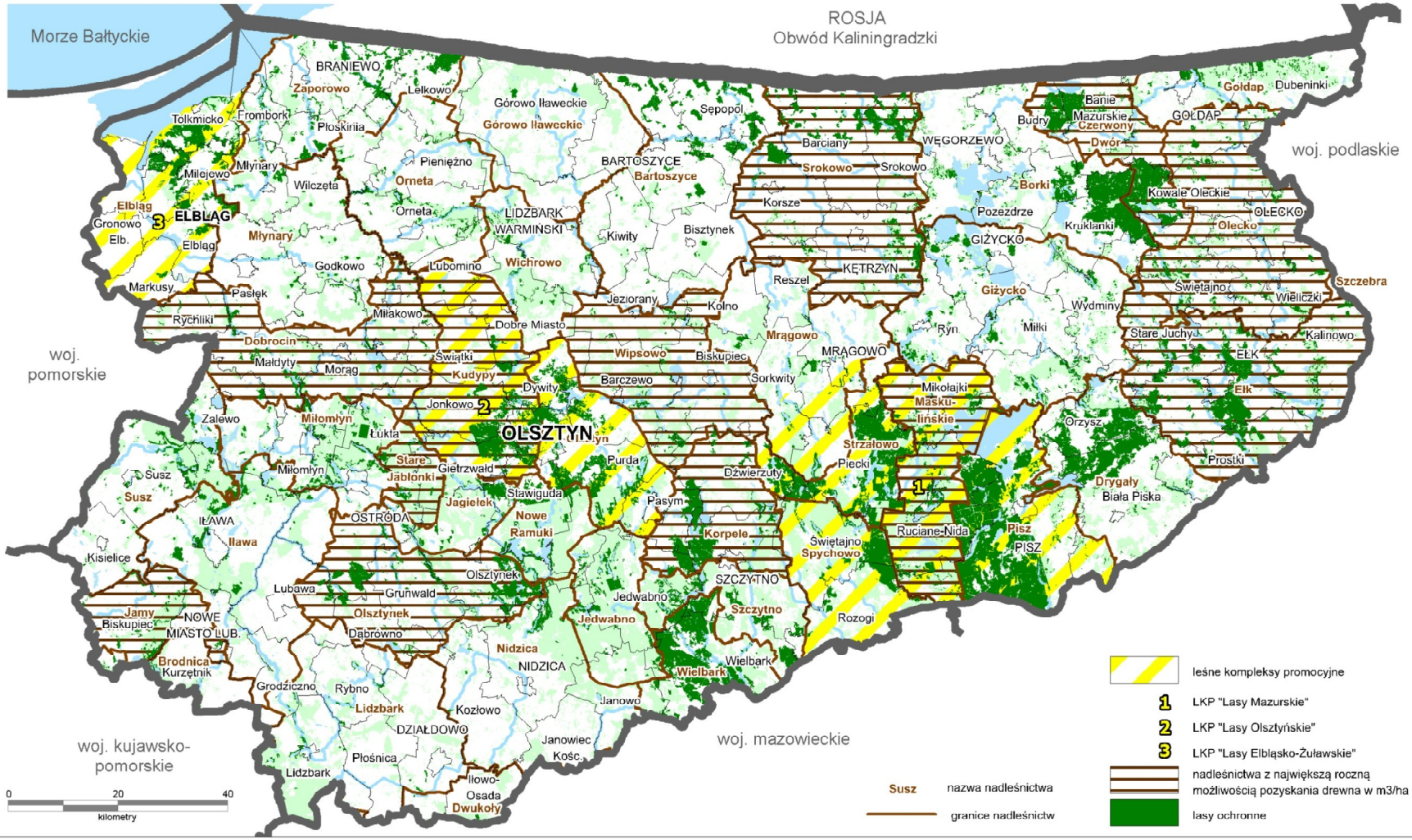
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Leśnictwo - funkcje lasów

Mapa 26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: GDLP, RDLP, www.lasy.gov.pl.

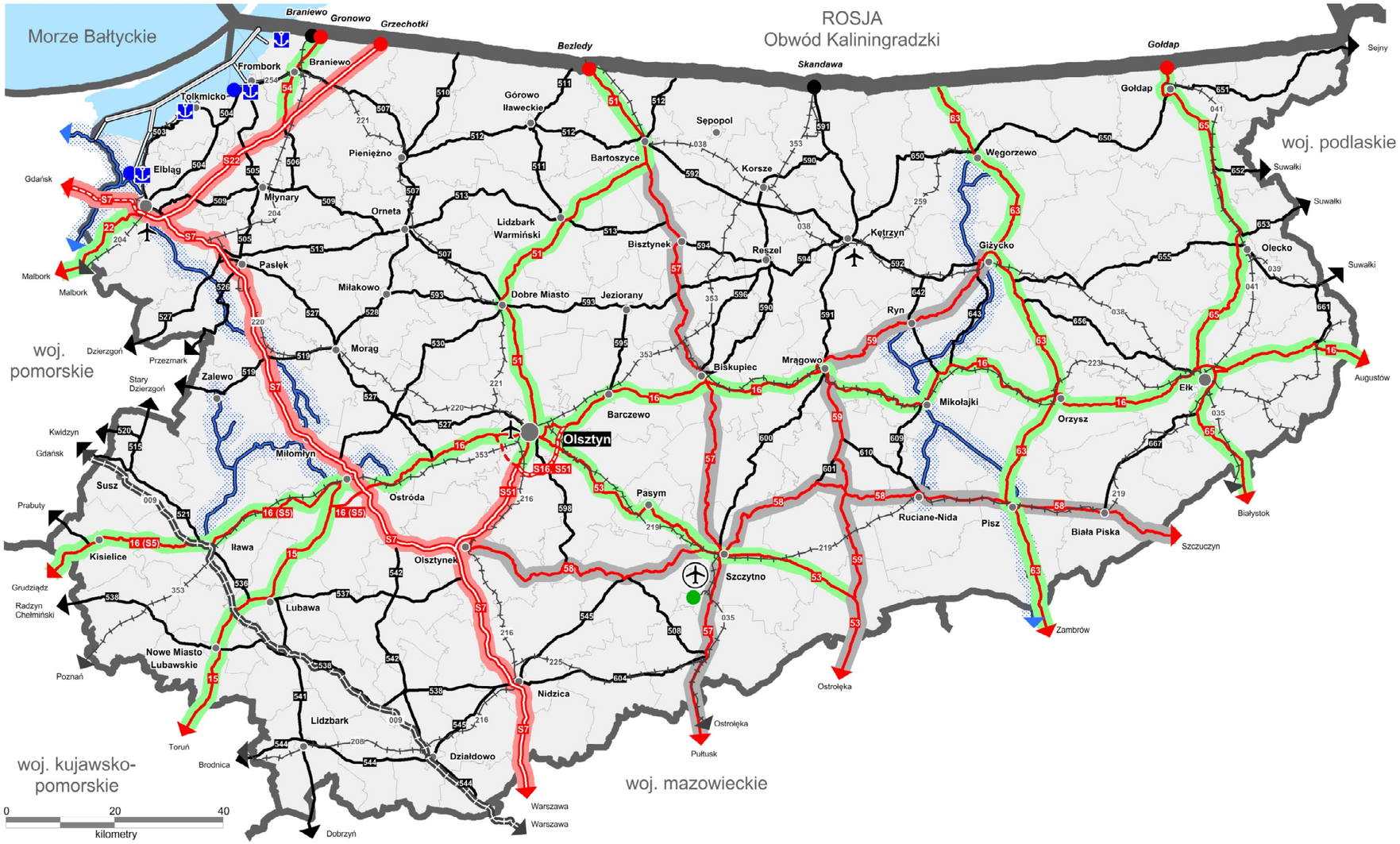
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Systemy transportowe - główny układ komunikacyjny - stan istniejący

Mapa 27

Źródło: opracowanie własne.

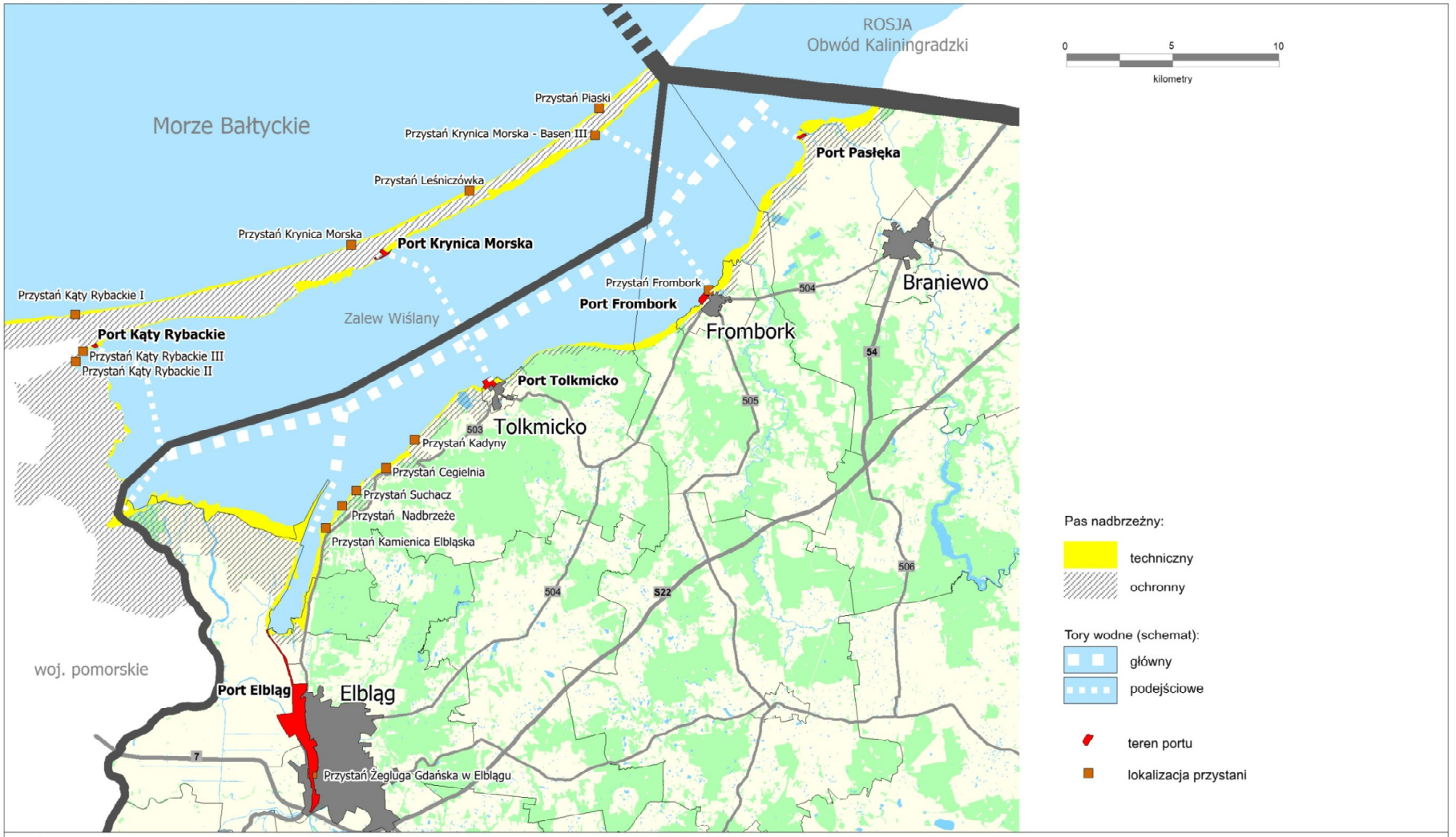
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Strefa Zalewu Wiślanego

Mapa 28

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.umgdy.gov.pl.

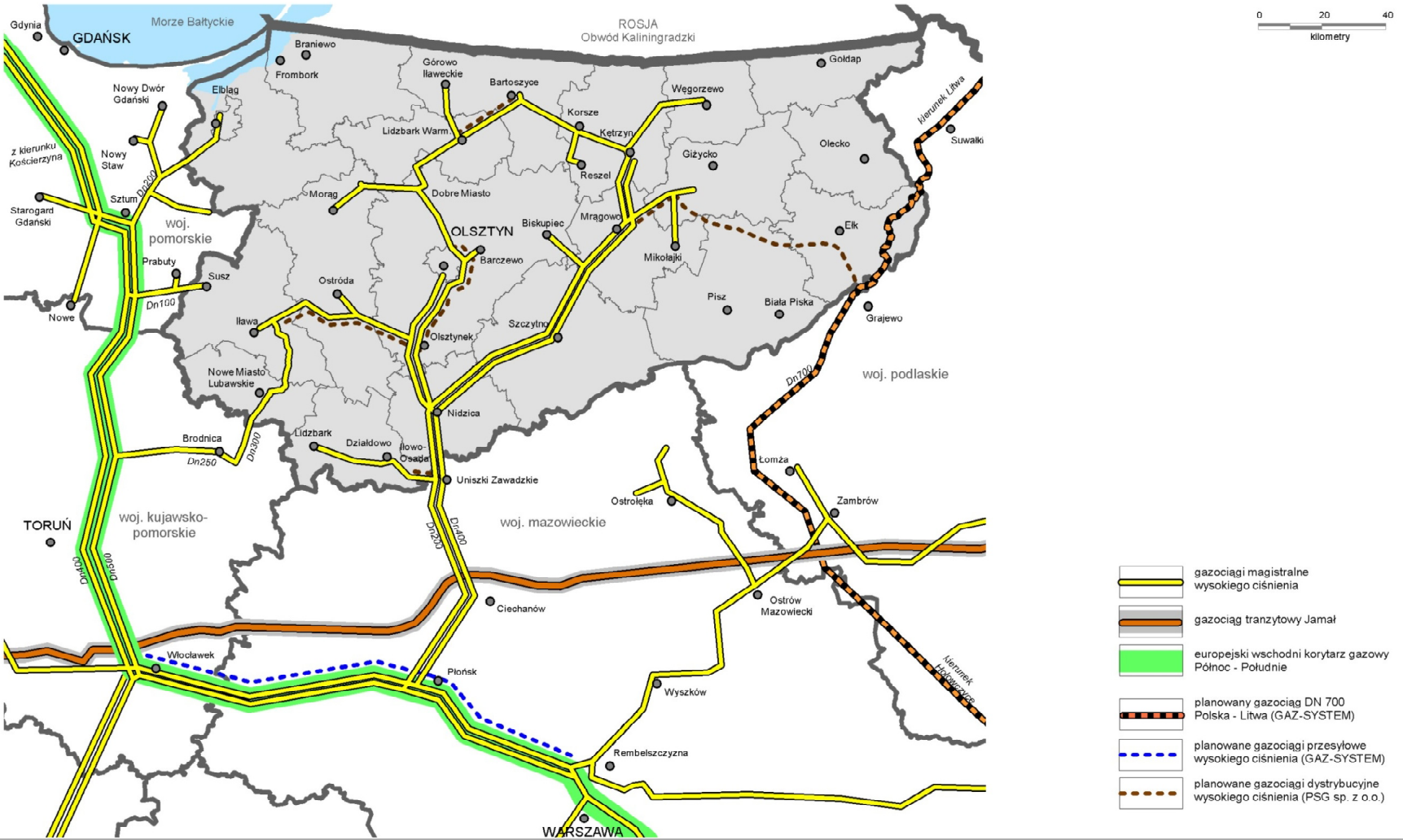
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Gospodarka gazowa - główne kierunki zasilania województwa w gaz przewodowy

Mapa 29

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Planu rozwoju PSG na lata 2016 - 2020, GAZ-SYSTEM - (stan na II kwartał 2018 r.).

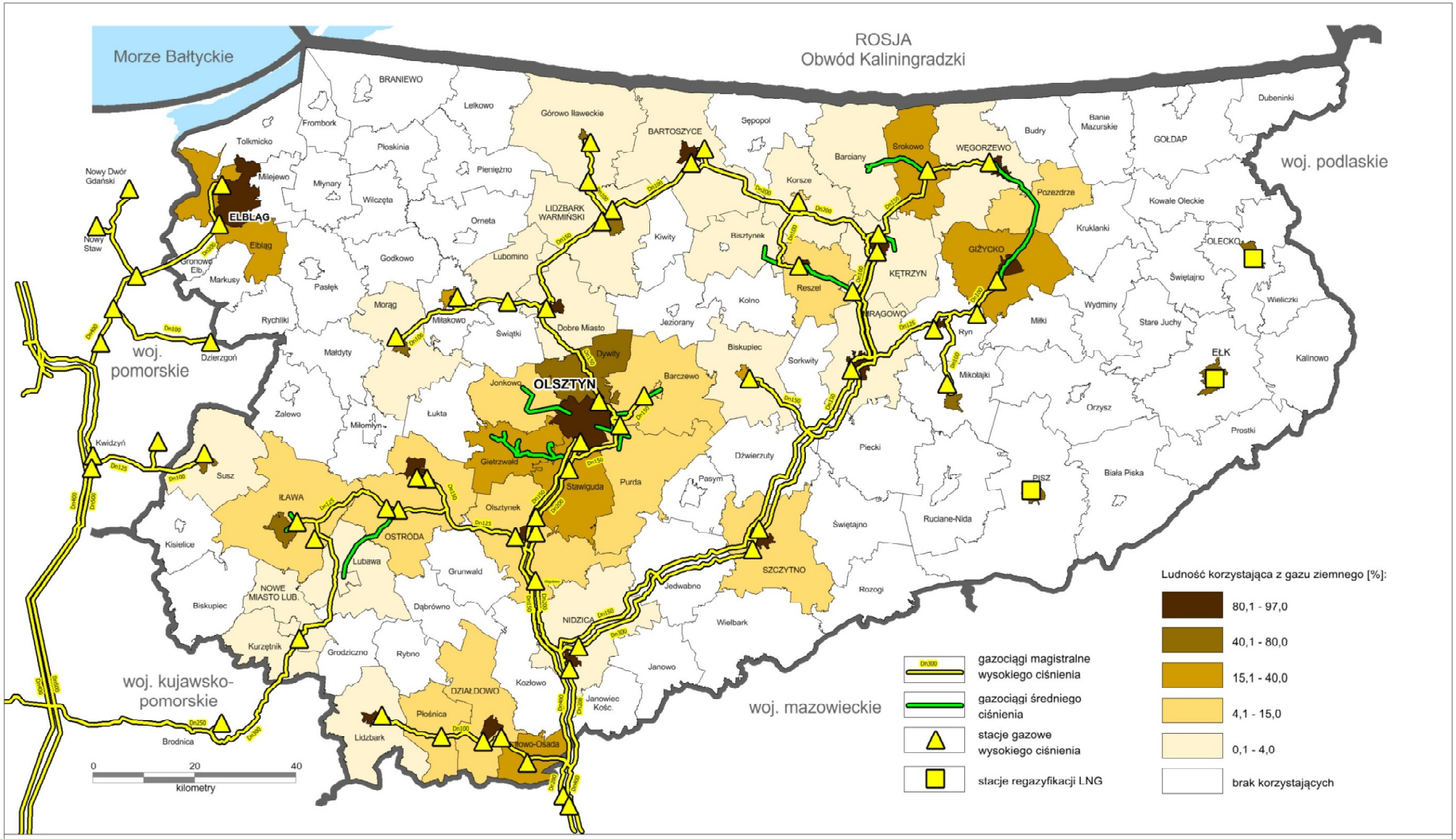
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Gospodarka gazowa

Mapa 30

Źródło: opracowanie własne na podstawie : Planów rozwoju PSG na lata 2016-2020 (stan na IV kwartał 2017 r.), BDL GUS (2016 r.).

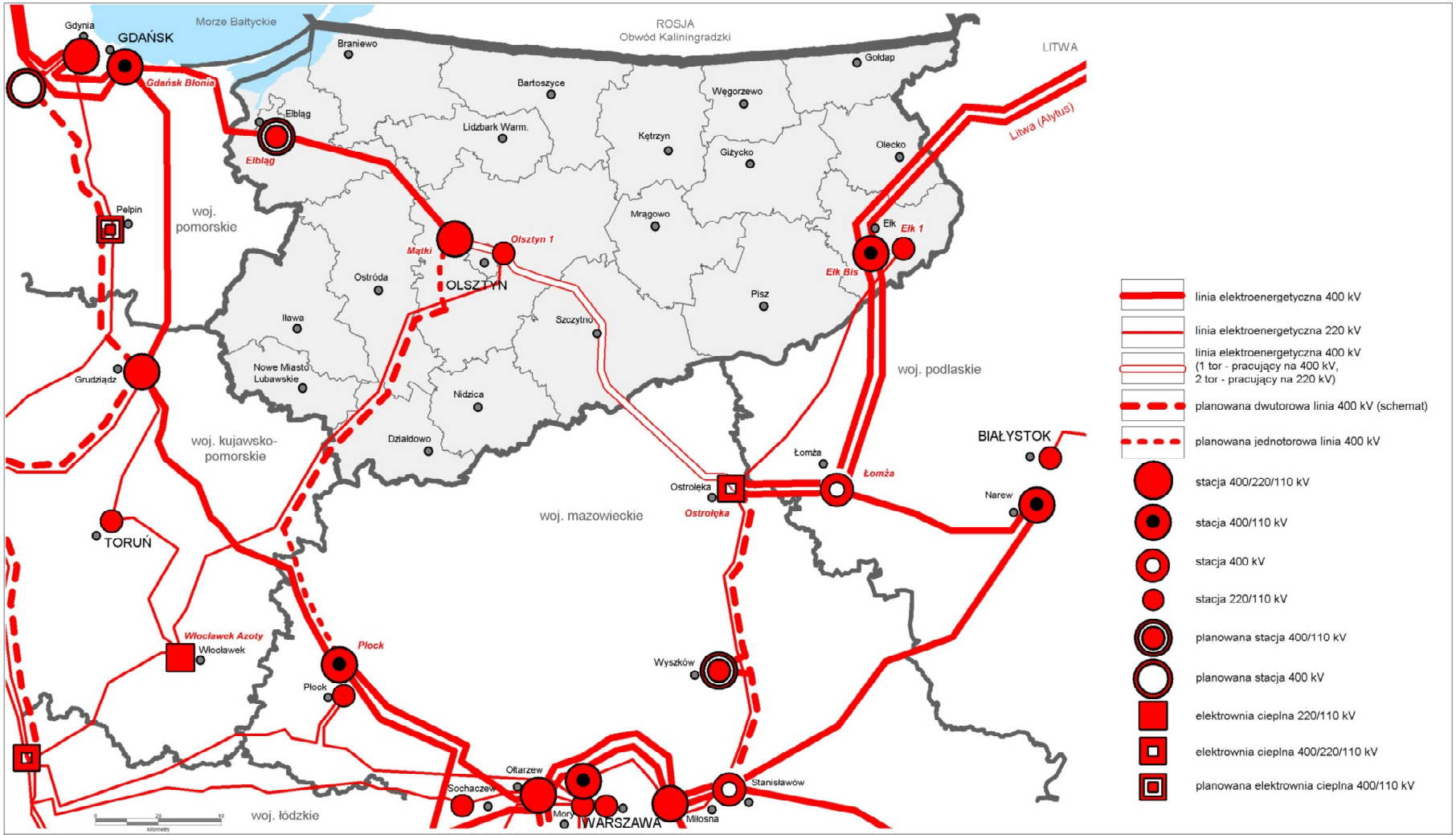
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Elektroenergetyka - główne kierunki zasilania elektroenergetycznego województwa

Mapa 31

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu Rozwoju PSE (2016-2025), KPZK 2030.

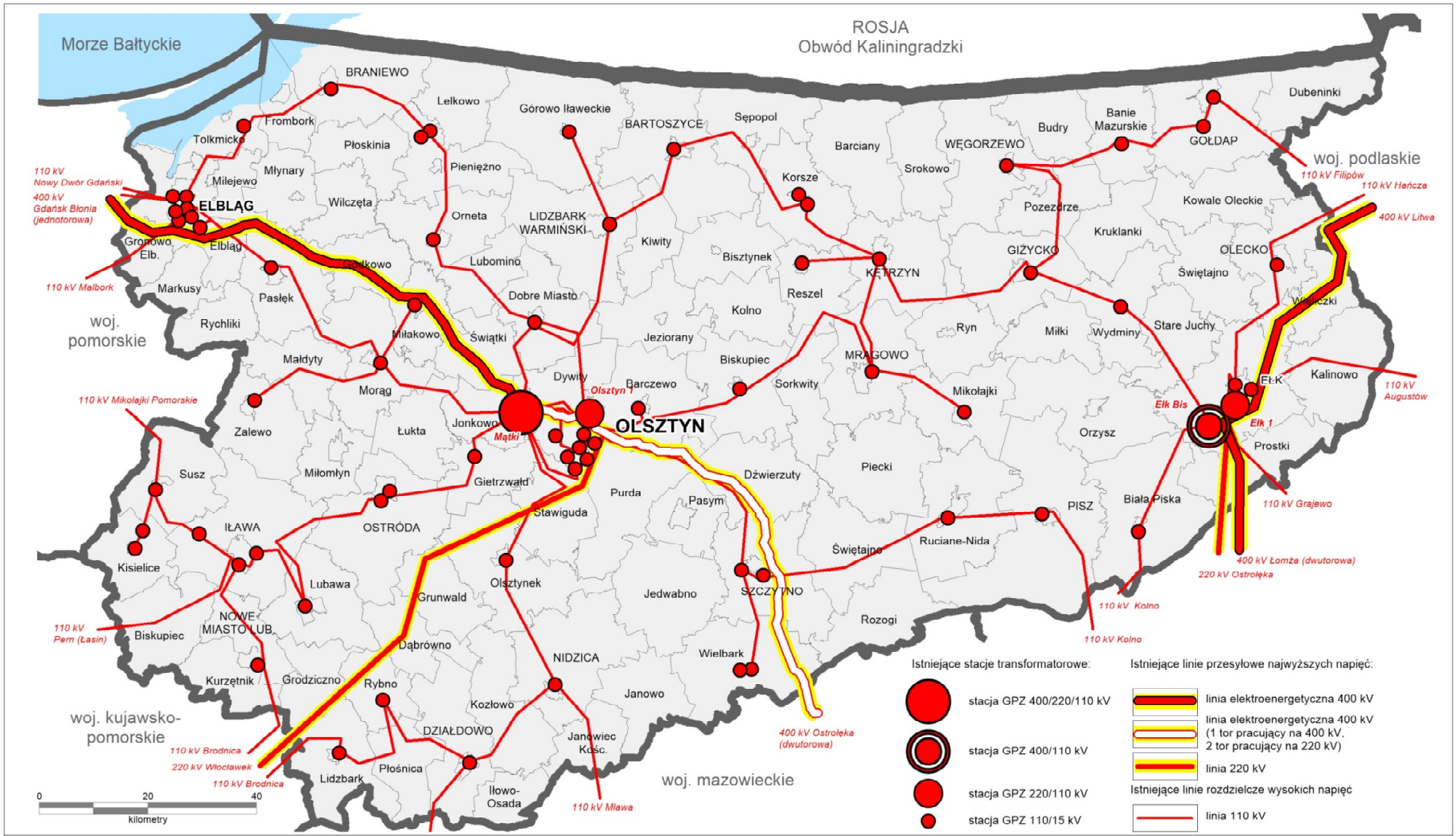
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Elektroenergetyka

Mapa 32

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planów Rozwoju: PSE (2016-2025), Energa OPERATOR S.A. (2017-2022), PGE - Dystrybucja S.A. (2017-2022).

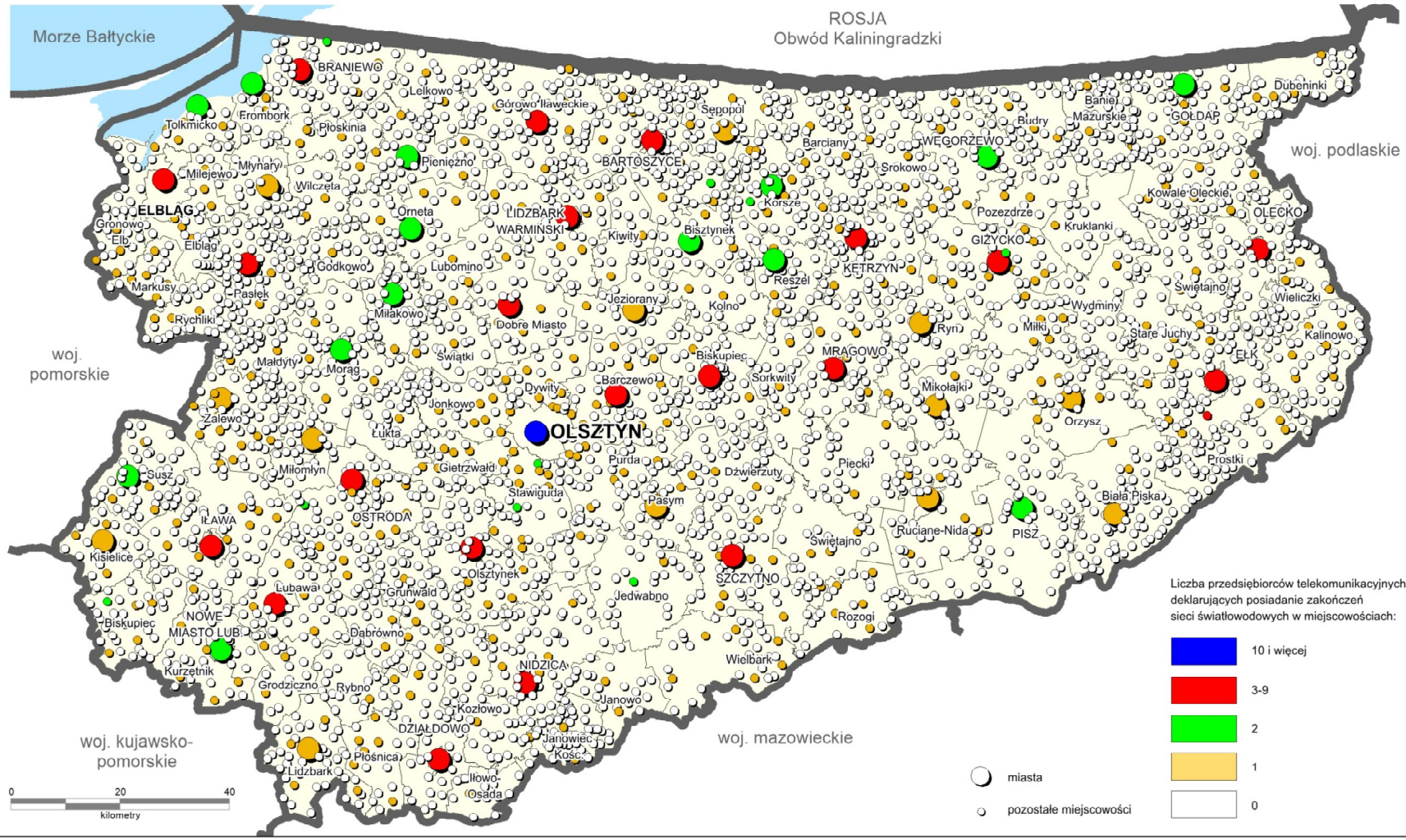
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Systemy teleinformatyczne - deklarowane zakończenia sieci światłowodowych

Mapa 33

Źródło: opracowanie własne na podstawie: "Raport pokrycia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną zrealizowanymi w 2013 r. i planowanymi w 2014 r. inwestycjami oraz budynkami umożliwiającymi kolokacje.", UKE 2014.

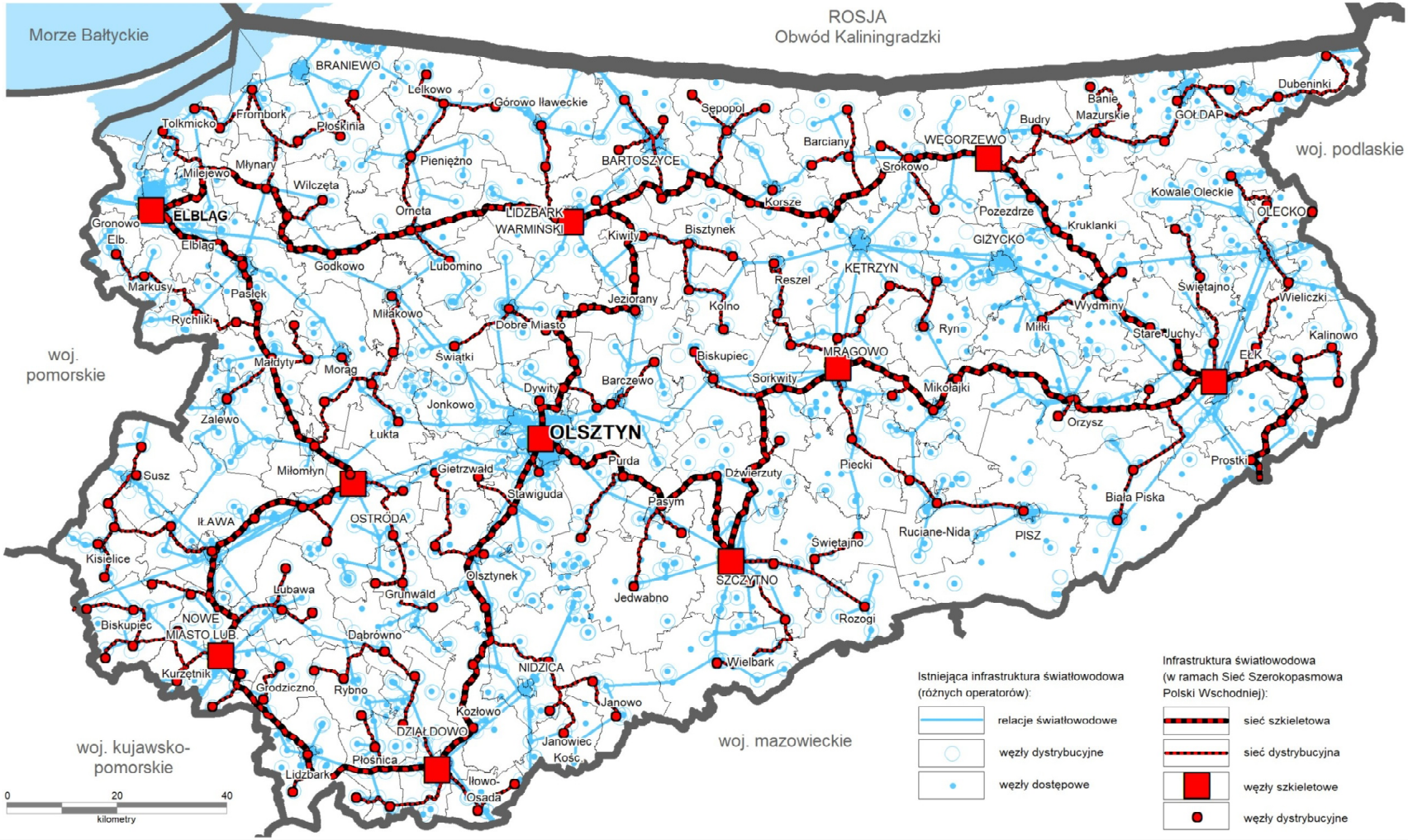
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Systemy teleinformatyczne - infrastruktura światłowodowa

Mapa 34

Źródło: opracowanie własne na podstawie: "Inwentaryzacja infrastruktury", UKE 2012 r., Studium wykonalności projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - województwo warmińsko-mazurskie.", 2012 r.

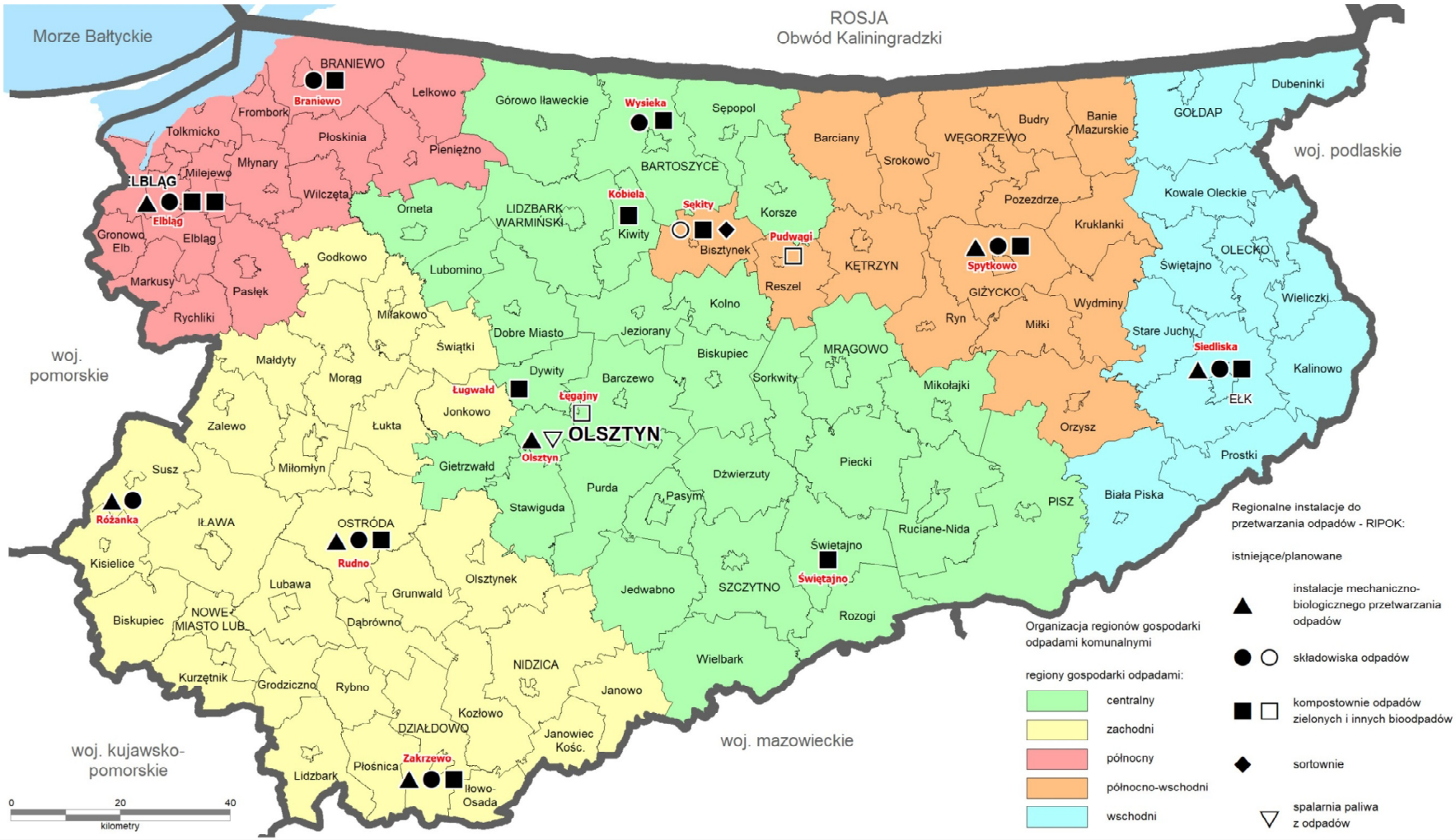
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Gospodarka odpadami - organizacja regionów gospodarki odpadami komunalnymi

Mapa 35

Źródło: opracowanie własne.

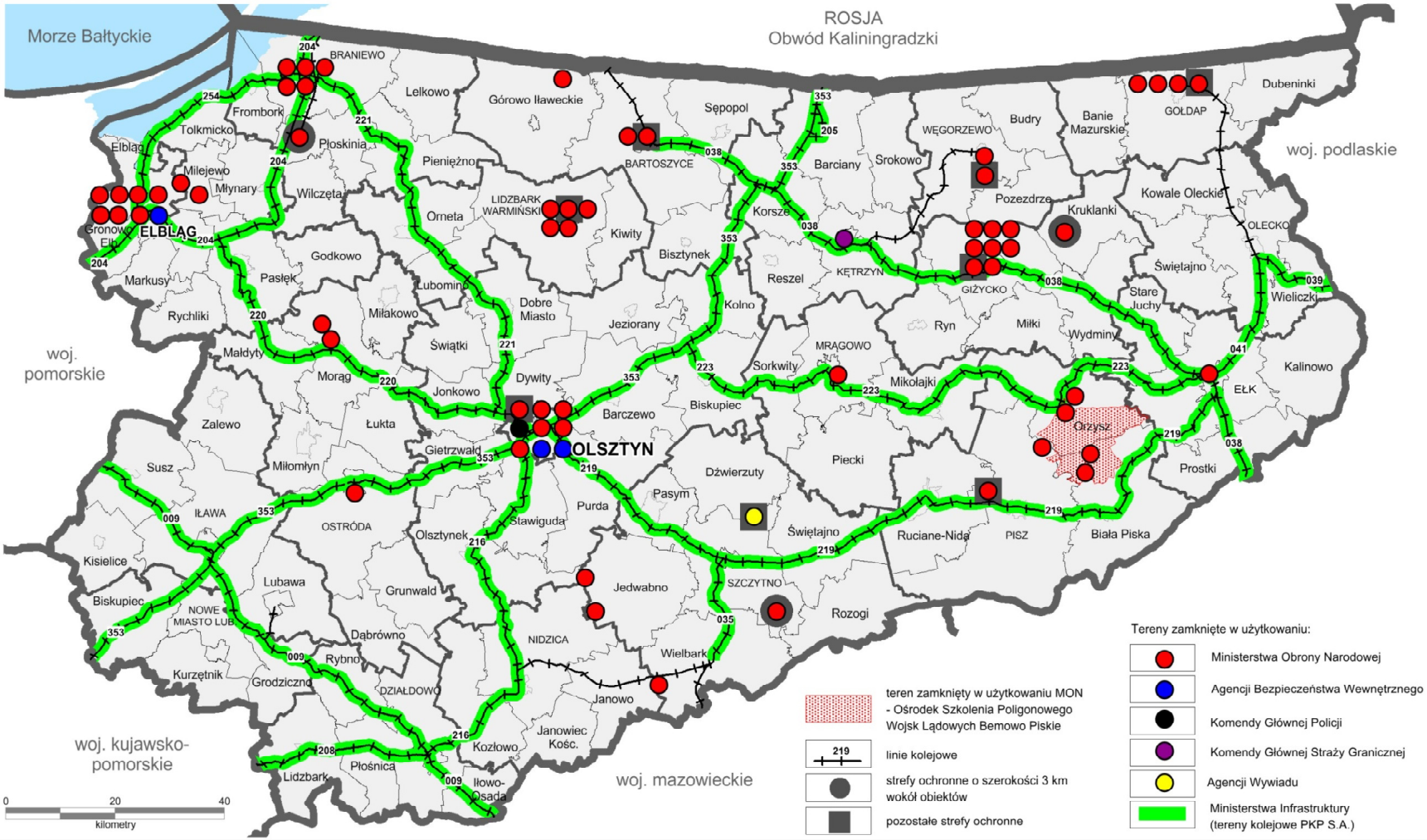
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

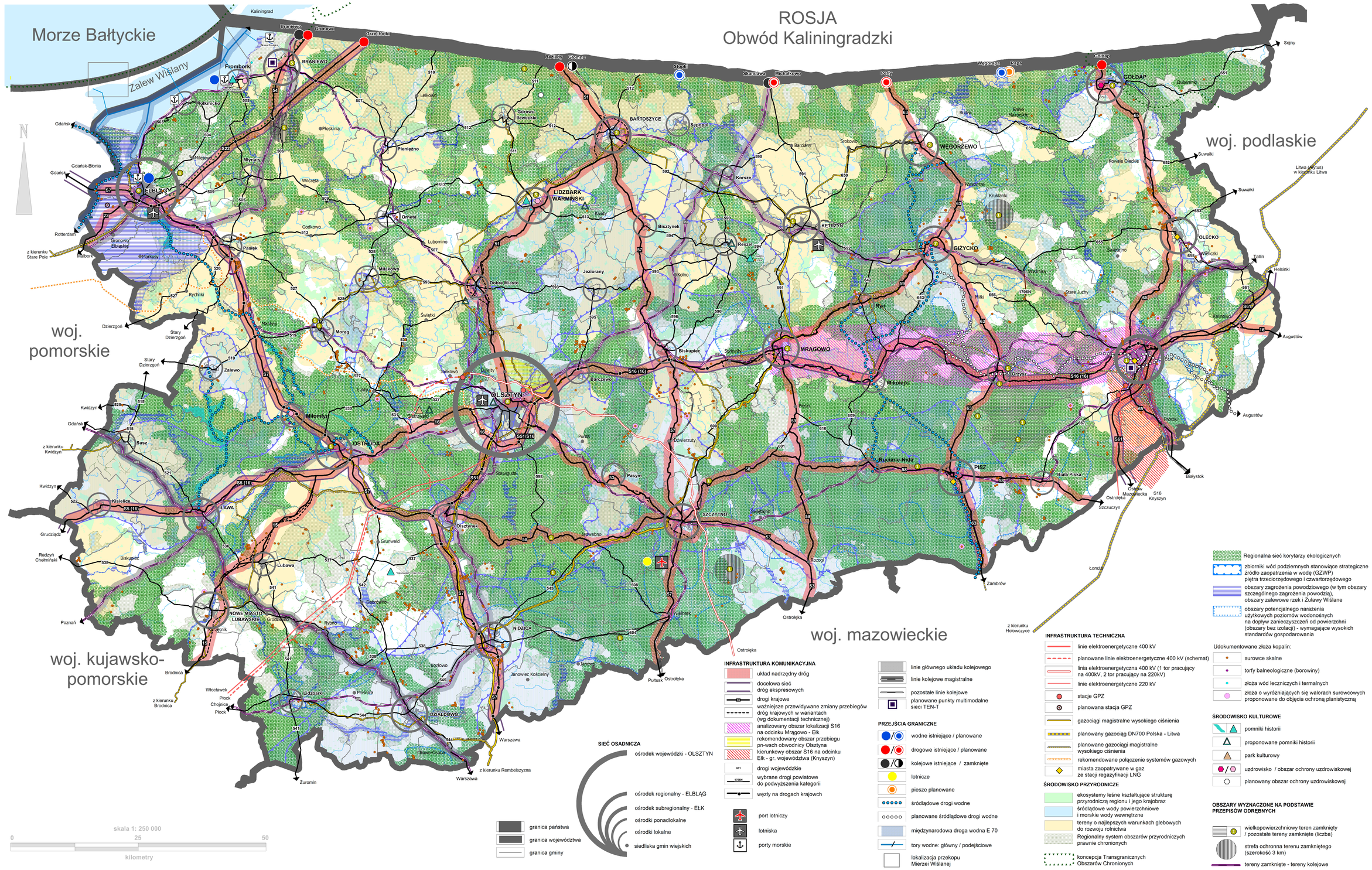
Obronność i bezpieczeństwo państwa - tereny zamknięte

Mapa 36

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

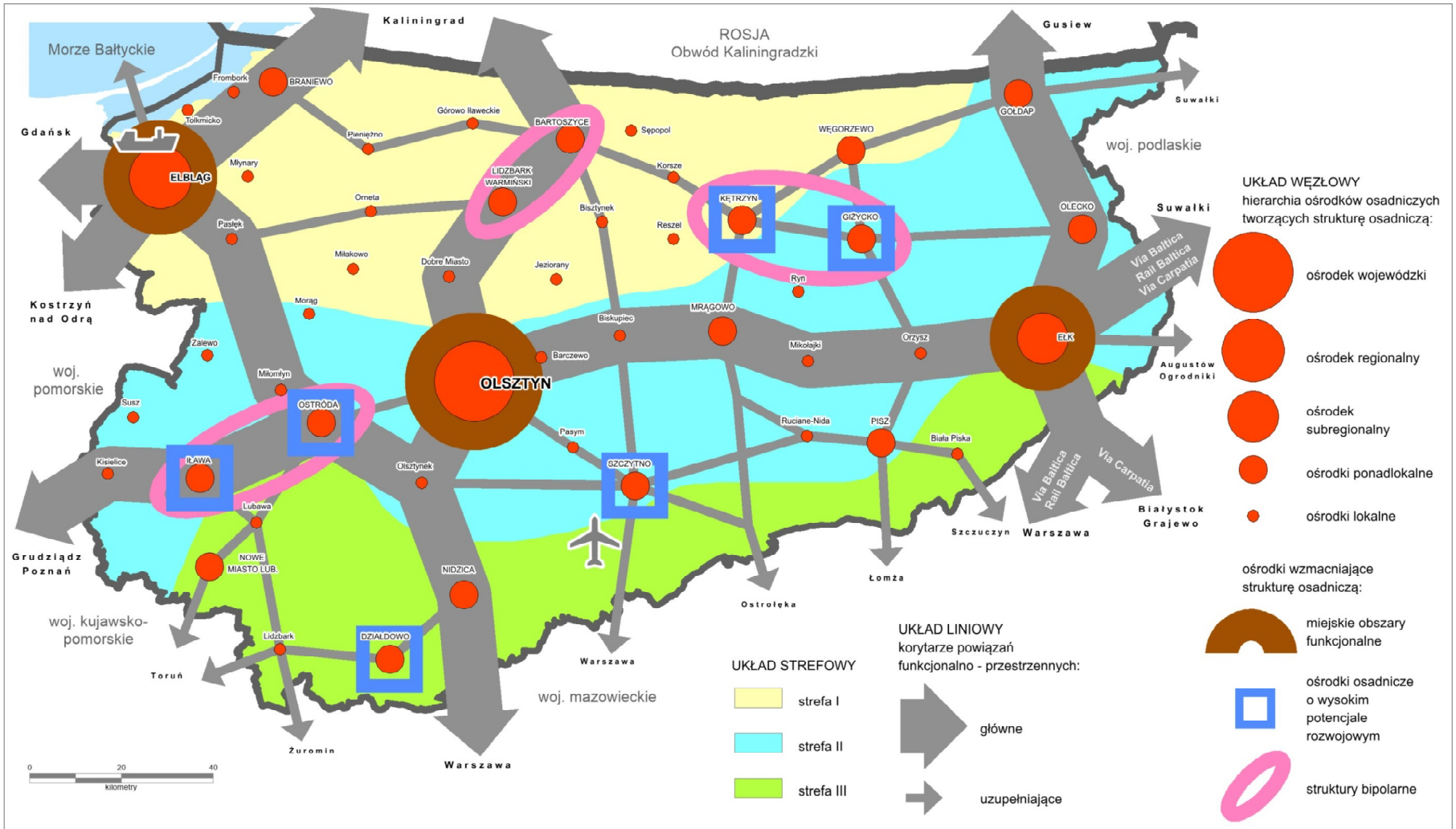

Morze Bałtyckie
Zalew Wiślany
ROSJA
Obwód Kaliningradzki
woj. podlaskie
woj. pomorskie
woj. kujawsko-pomorskie
woj. mazowieckie
Kaliningrad
Branitwo
Gronowo
Grzechotki
Frombork
BRANIEWO
Bezledy
Glomno
Stegna
Skandawo
Michałkowo
Perły
Węgorzapa
Rapa
GOŁDAP
Sejny
Gdańsk
Gdańsk-Błonia
ELBLĄG
Rotterdam
z kierunku Stare Pole
Malbork
Nowy Dwór Gdański
Markusy
Rolkmicko
Młynary
Pieniężno
Wilczęta
Orneta
Godkowo
Pasłęk
Lubomino
Miłakowo
Rychliki
Dzierzgoń
Stary Dzierzgoń
Morąg
Zalewo
Jeziorany
Dobre Miasto
Światki
Kolno
Biskupiec
Barczewo
OLSZTYN
Jonkowo
Dywity
Gietrzwałd
Lubstynek
Stawiguda
Purda
Dźwierzuty
Pasym
Ruciane-Nida
PISZ
Biała Piska
Ostrołęka
Szczuczyn
Białystok
Augustów
Prostki
Ełk
Mrągowo
Orzysz
Mikołajki
Piecki
Węgorzewo
Barciany
Srokowo
Sępopol
Bisztynek
Reszel
Korsze
Kiwity
LIDZBARK WARMIŃSKI
BARTOSZYCE
Górowo Iławeckie
Lelkowo
Płoskinia
Miłakowo
Kwidzyn
Susz
Kisielice
S5 (16)
IŁAWA
Grudziądz
Radzyń Chełmiński
Biskupiec
Lubawa
Grunwald
Olsztynek
Dąbrówno
Szczytno
Świętajno
Rozogi
Łomża
Zambrów
Ostrołęka
Wichary
NIDZICA
Janowo
Janowiec Kościelny
Pułtusk
Warszawa
z kierunku Rembelszyzna
Żuromin
Włocławek
Płock
Chojnice
Brodnica
z kierunku Brodnica
Poznań
NOWE MIASTO LUBAWSKIE
Grodziczno
Rybno
Działdowo
Iłowo-Osada
Lidzbark
Prostka
Kowale Oleckie
Suwałki
Kruklanki
Wydminy
Stare Juchy
Miłki
Ryn
Olecko
Wiżajny
Wiejliczki
Tallin
Helsinki
Litwa (Wilno) w kierunku Litwa
z kierunku Hołowczyce
Ostrołęka
Ostrołęka
Ostrołęka

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa warmińsko-mazurskiego

Mapa 38

Źródło: opracowanie własne.

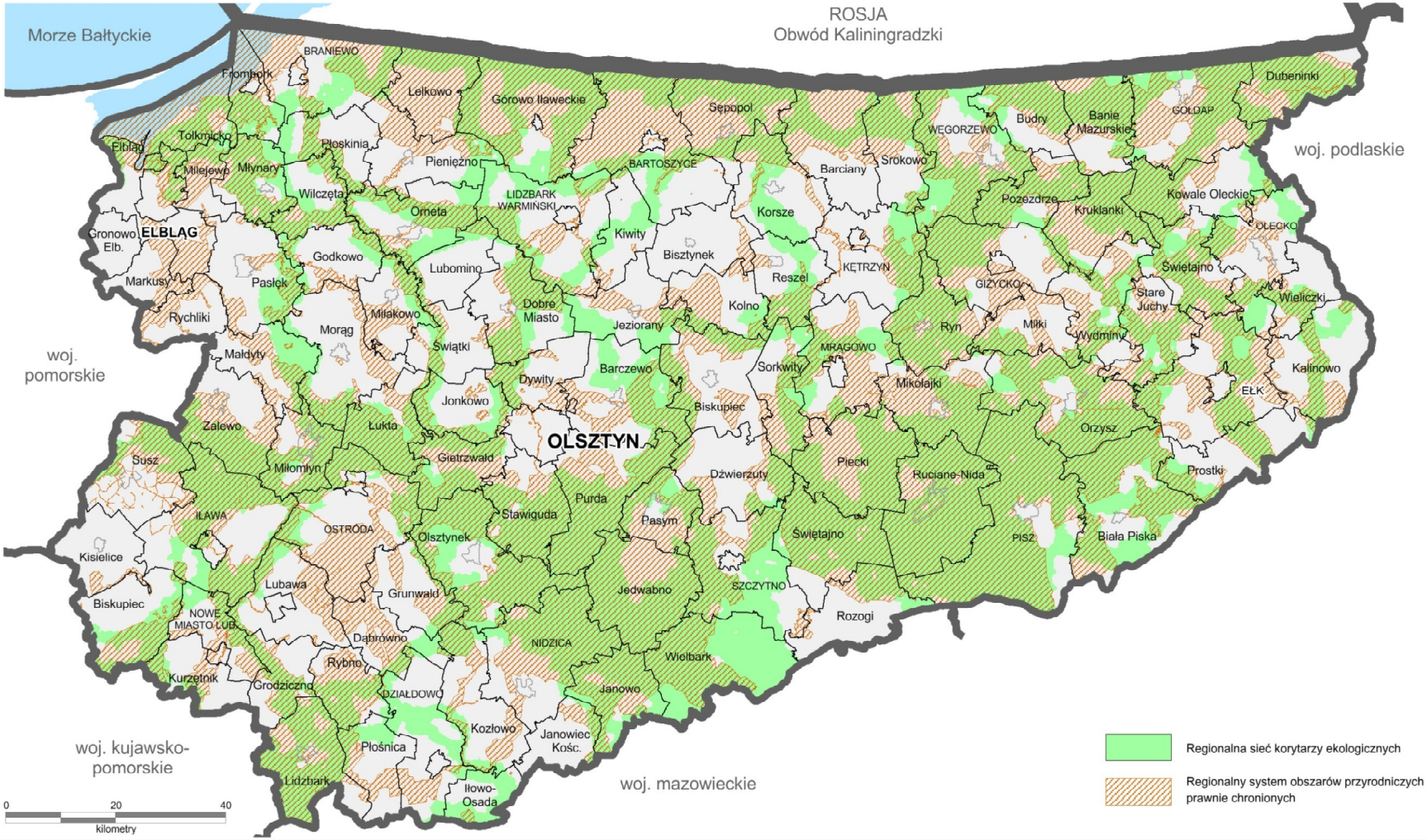
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Regionalna sieć korytarzy ekologicznych

Mapa 39

Źródło: opracowanie własne.

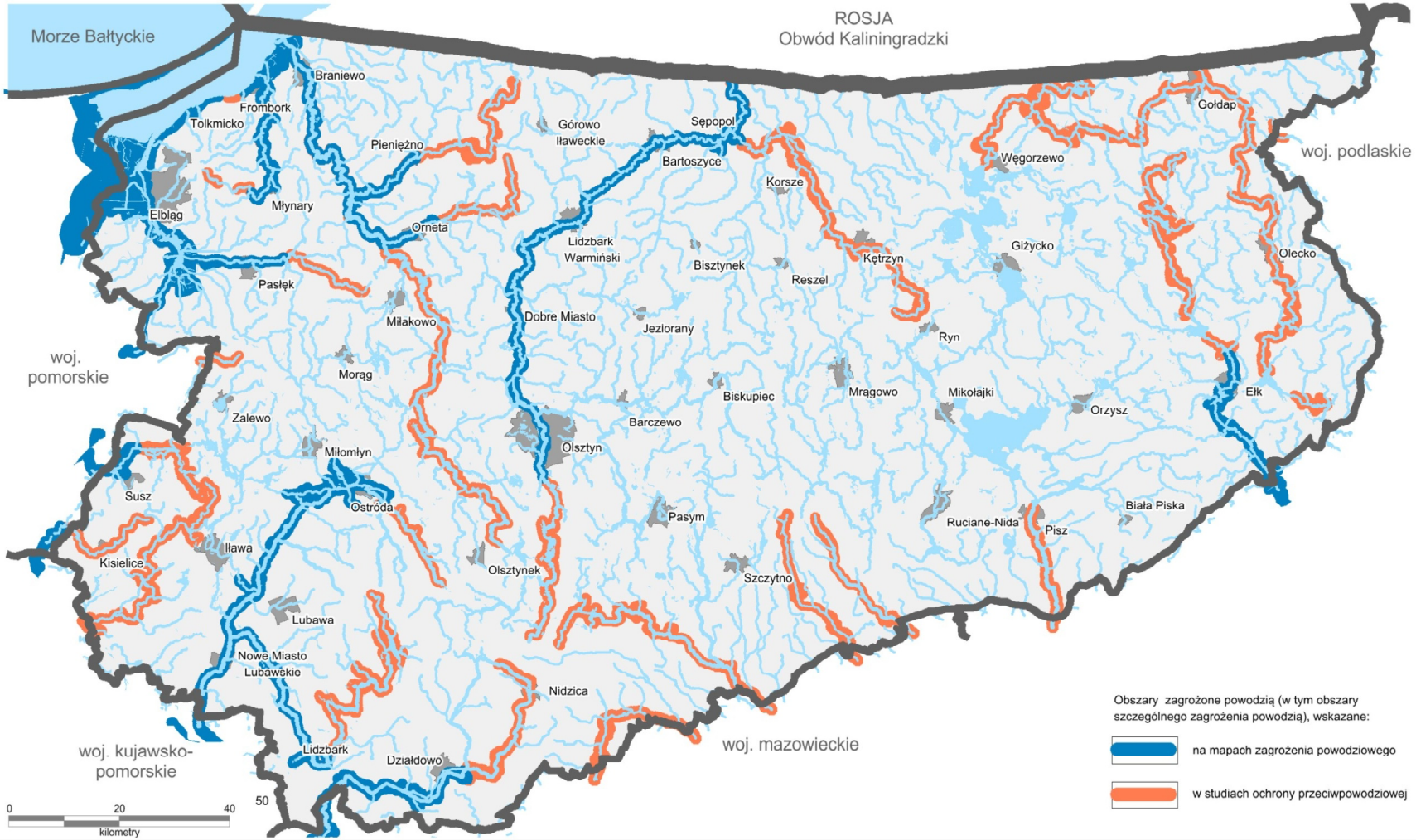
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Obszary zagrożone powodzią

Mapa 40

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RZGW Gdańsk, RZGW Warszawa.

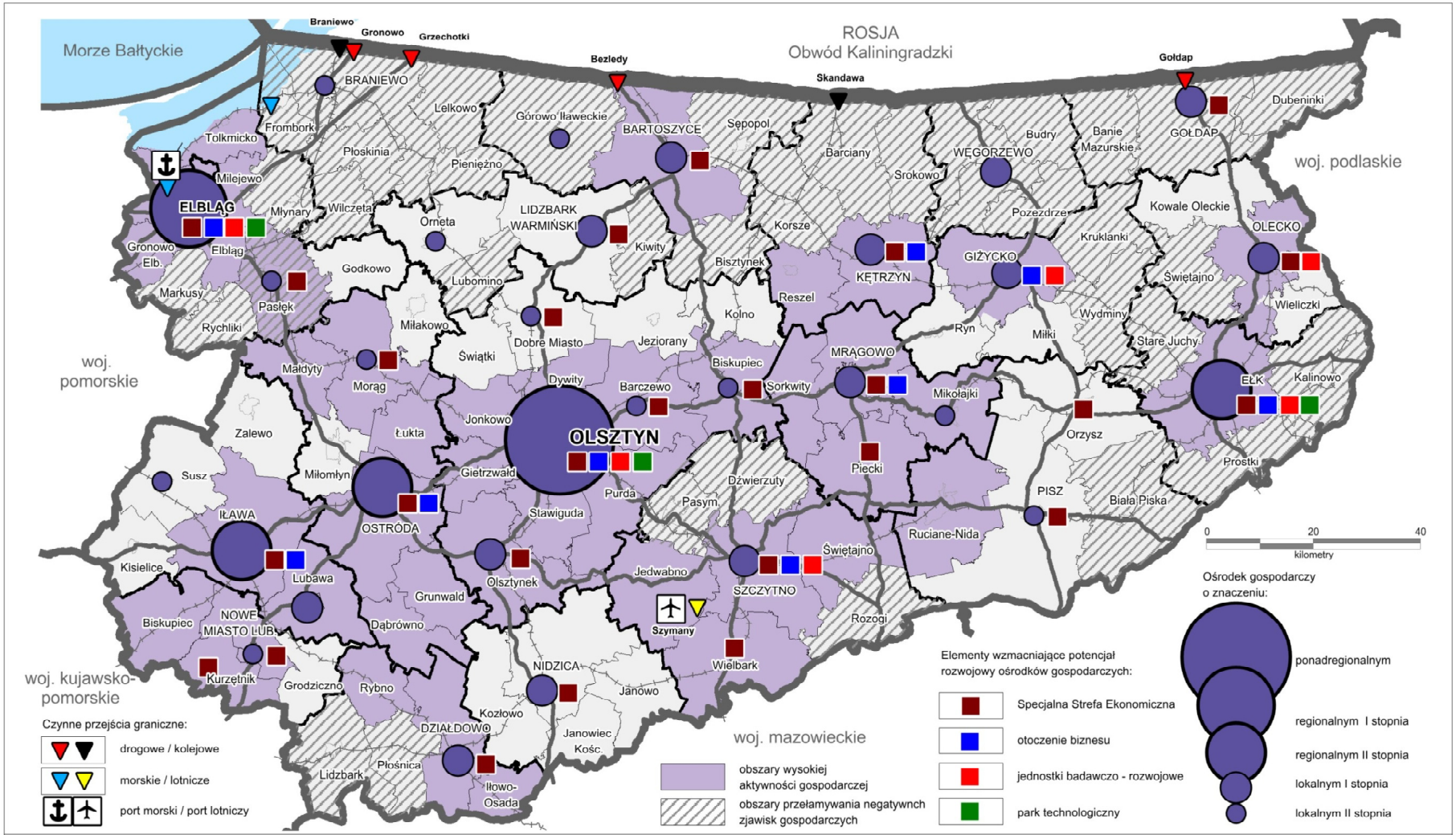
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Sfera gospodarcza

Mapa 41

Źródło: opracowanie własne.

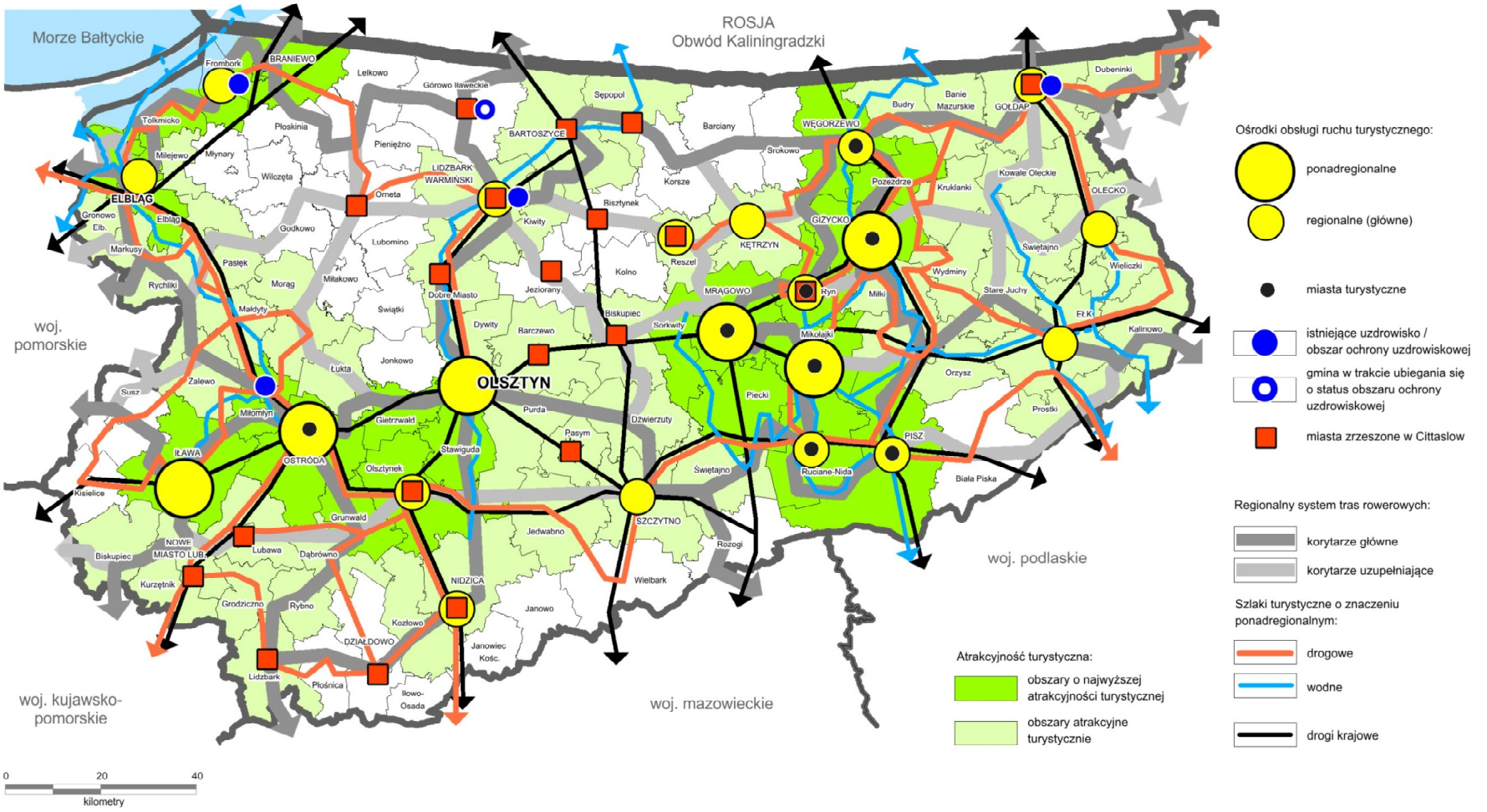
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Turystyka

Mapa 42

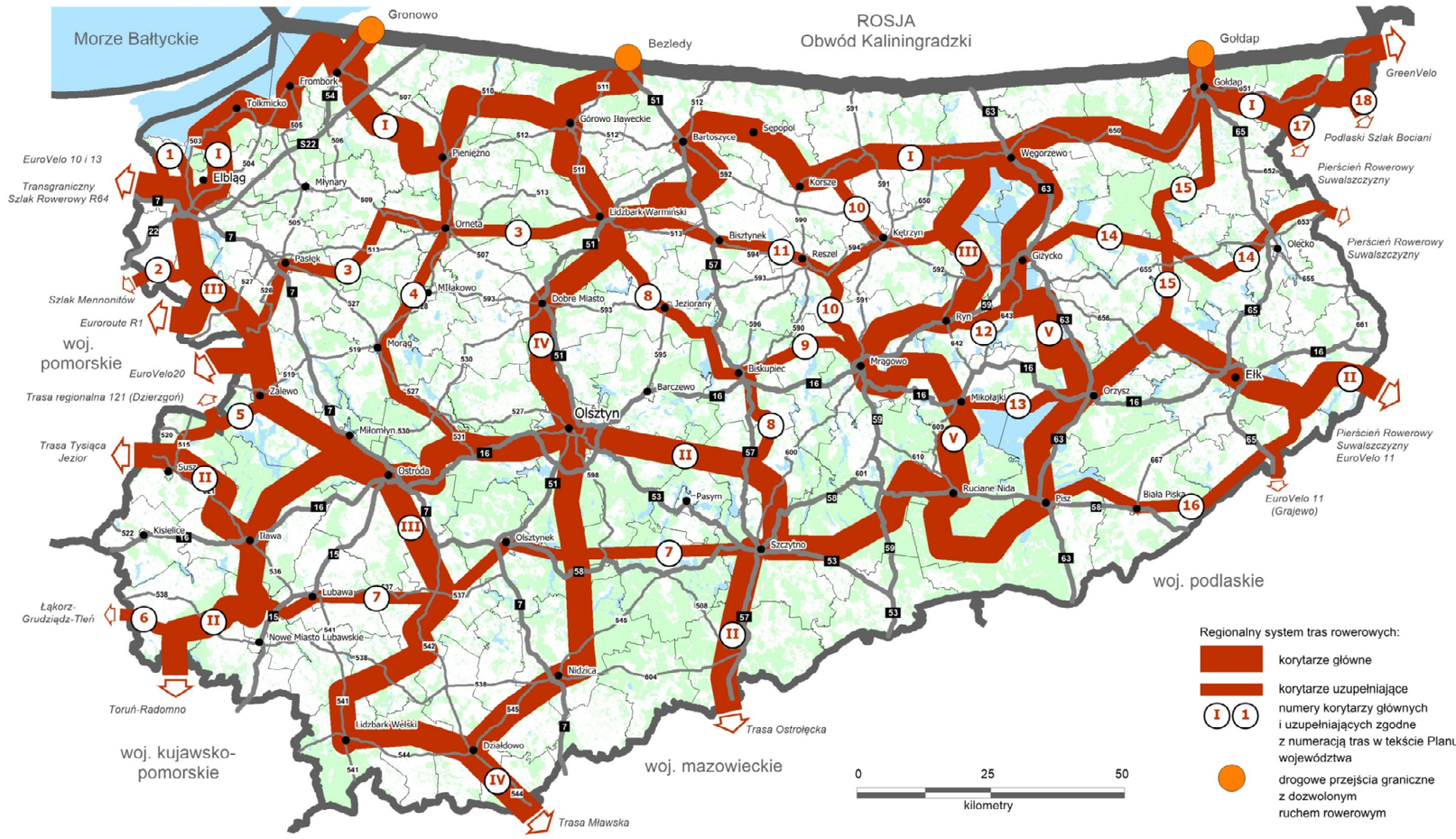
Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Regionalny system tras rowerowych

Mapa 43

Korytarze główne

- I – Korytarz północny wschód – zachód (Green Velo)
- II – Korytarz południowy wschód – zachód (Tysiąca Jezior Północnych)
- III – Korytarz zachodni północ – południe
- IV – Korytarz centralny północ – południe
- V – Korytarz wschodni północ – południe (Pętla Mazurska)

Korytarze uzupełniające

1. granica z woj. pomorskim (kierunek Kępki, gm. Nowy Dwór Gdański) – Bielnik Drugi, gm. Elbląg – Nowakowo – Elbląg (Korytarz północny)
2. granica z woj. pomorskim (kierunek Szaleniec, gm. Stare Pole) – Markusy (Korytarz zachodni)
3. gm. Pasłęk (Korytarz zachodni) – Pasłęk – Orneta – Lidzbark Warmiński (Korytarz północny)
4. Pieniężno (Korytarz północny) – Orneta – Morąg – gm. Gietrzwałd (Korytarz południowy)
5. gm. Susz (Korytarz południowy) – Dolina, gm. Susz – granica z woj. pomorskim (kierunek Bądze, gm. Stary Dzierzgoń) – Jerzwałd, gm. Zalewo – Zalewo (Korytarz zachodni)
6. granica z woj. kujawsko-pomorskim (kierunek Lisnowo, gmina Świecie nad Osą) – Sumin, gm. Biskupiec – Łąkorz (gm. Biskupiec)
7. Radomno, gm. Nowe Miasto Lubawskie (odgałęzienie od Korytarza południowego) – Lubawa – Olsztynek – Szczytno
8. Lidzbark Warmiński (Korytarz centralny) – Jeziorany – Biskupiec – Dźwierzuty (Korytarz południowy)
9. Biskupiec – Mrągowo (Korytarz wschodni)
10. Mrągowo – Święta Lipka – Kętrzyn – Skrzypy, gm. Węgorzewo (Korytarz wschodni)/ Drogosze, gm. Barciany (Korytarz północny)
11. Stoczek, gm. Kiwity (Korytarz północny) – Bisztynek – Reszel – Święta Lipka (gm. Reszel)
12. Ryn (Korytarz wschodni) – Bogaczewo, gm. Giżycko (Korytarz wschodni)
13. Mikołajki (Korytarz wschodni) – Orzysz (Korytarz wschodni)
14. Giżycko (Korytarz wschodni) – Kruklanki – Świętajno – Olecko – Borawskie (gm. Olecko) granica z woj. podlaskim (kierunek Bakałarzewo)
15. Gołdap (Korytarz północny) – Stare Juchy, gm. Ełk (Korytarz południowy)
16. Pisz (Korytarz wschodni / południowy) – Laski Małe, gm. Kalinowo (Korytarz południowy)
17. Stańczyki, gm. Dubeninki (Korytarz północny) – granica z woj. podlaskim (kierunek Przerośl)
18. gm. Dubeninki (Korytarz północny) – granica z woj. podlaskim (kierunek Zarzecze, gm. Przerośl)

Źródło: opracowanie własne na podstawie "Koncepcja systemu tras rowerowych w województwie warmińsko-mazurskim" Olsztyn, 2016/2017.

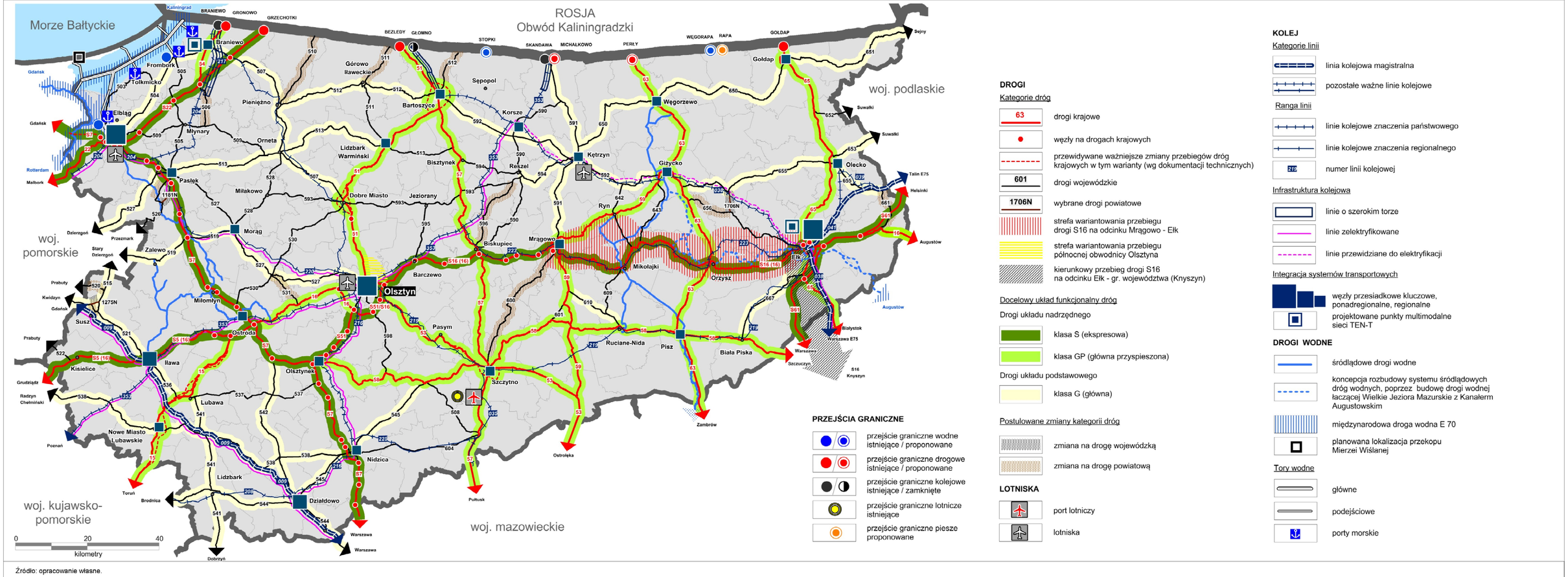
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Docelowy układ komunikacyjny

Mapa 44

PRZEJŚCIA GRANICZNE

- przejście graniczne wodne istniejące / proponowane
- przejście graniczne drogowe istniejące / proponowane
- przejście graniczne kolejowe istniejące / zamknięte
- przejście graniczne lotnicze istniejące
- przejście graniczne piesze proponowane

DROGI

Kategorie dróg

- 63 — drogi krajowe
- węzły na drogach krajowych
- przewidywane ważniejsze zmiany przebiegów dróg krajowych w tym warianty (wg dokumentacji technicznych)
- 601 — drogi wojewódzkie
- 1706N — wybrane drogi powiatowe
- strefa wariantowania przebiegu drogi S16 na odcinku Mrągowo - Ełk
- strefa wariantowania przebiegu północnej obwodnicy Olsztyna
- kierunkowy przebieg drogi S16 na odcinku Ełk - gr. województwa (Knyszyn)

Docelowy układ funkcjonalny dróg

Drogi układu nadrzędnego

- klasa S (ekspresowa)
- klasa GP (główna przyspieszona)

Drogi układu podstawowego

- klasa G (główna)

Postulowane zmiany kategorii dróg

- zmiana na drogę wojewódzką
- zmiana na drogę powiatową

LOTNISKA

- port lotniczy
- lotniska

KOLEJ

Kategorie linii

- linia kolejowa magistralna
- pozostałe ważne linie kolejowe

Ranga linii

- linie kolejowe znaczenia państwowego
- linie kolejowe znaczenia regionalnego
- 216 — numer linii kolejowej

Infrastruktura kolejowa

- linie o szerokim torze
- linie zelektryfikowane
- linie przewidziane do elektryfikacji

Integracja systemów transportowych

- węzły przesiadkowe kluczowe, ponadregionalne, regionalne
- projektowane punkty multimodalne sieci TEN-T

DROGI WODNE

- śródlądowe drogi wodne
- koncepcja rozbudowy systemu śródlądowych dróg wodnych, poprzez budowę drogi wodnej łączącej Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanałem Augustowskim
- międzynarodowa droga wodna E 70
- planowana lokalizacja przekopu Mierzei Wiślanej

Tory wodne

- główne
- podejściowe
- porty morskie

Źródło: opracowanie własne.

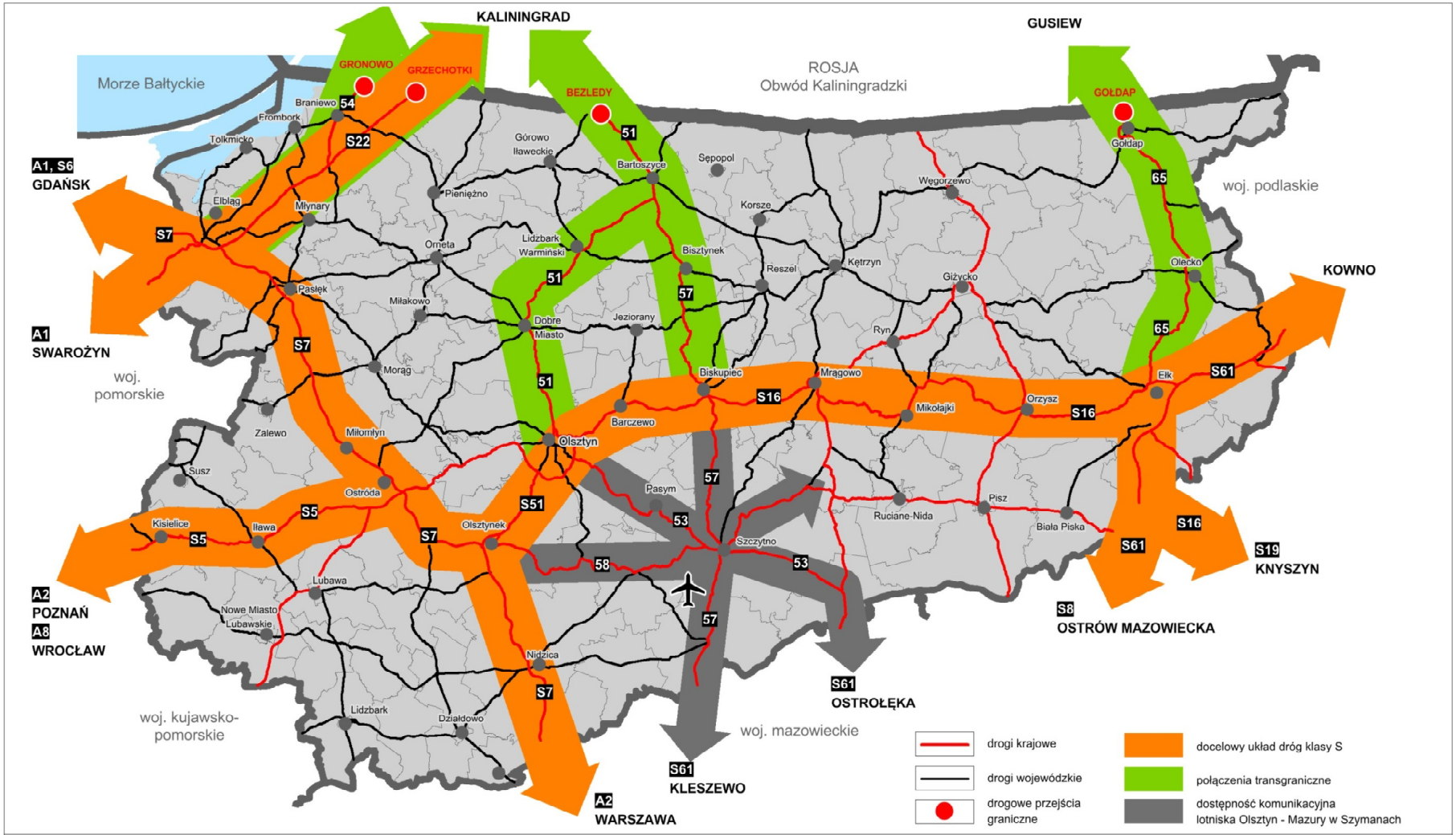
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Priorytety rozwoju systemu drogowego

Mapa 45

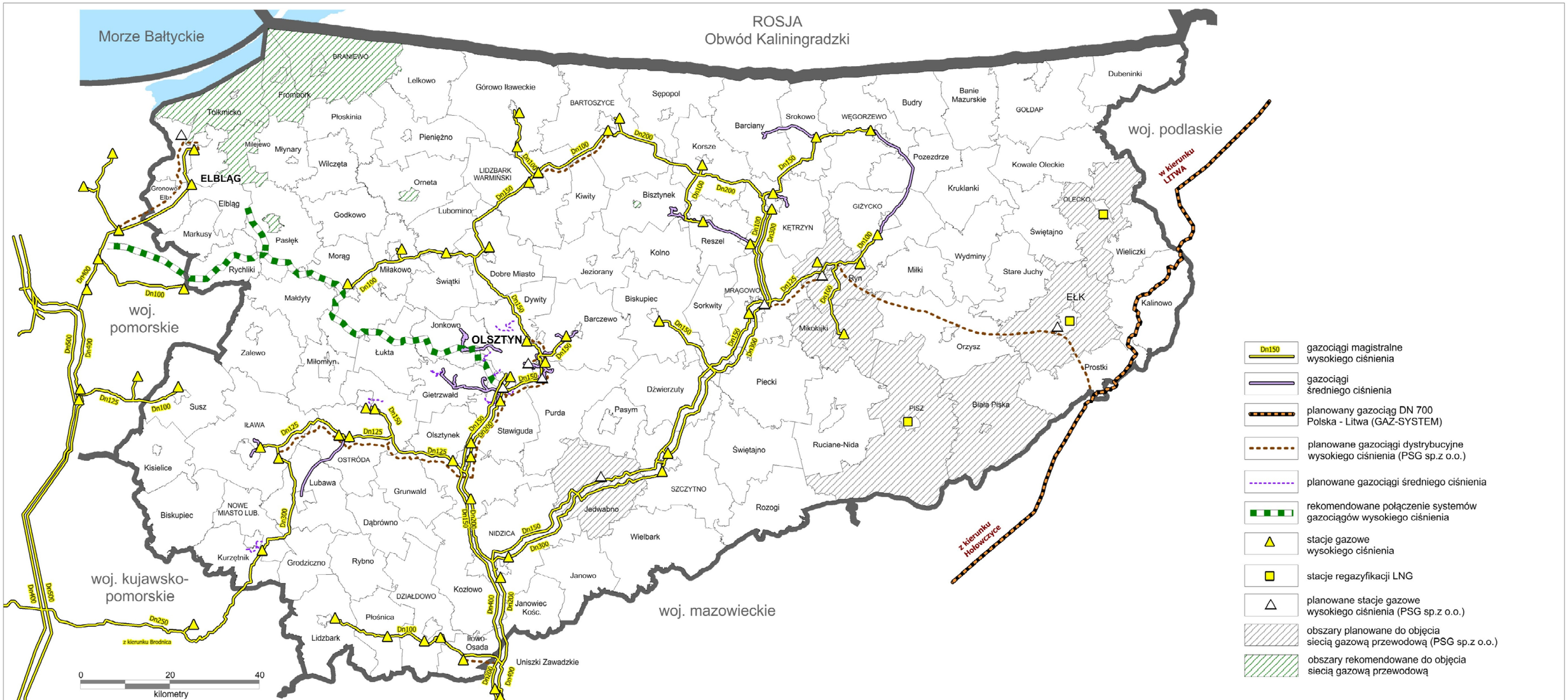
Źródło:opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Gospodarka gazowa

Mapa 46

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planów Rozwoju: PSG (2016-2020), GAZ-System (2016-2025).

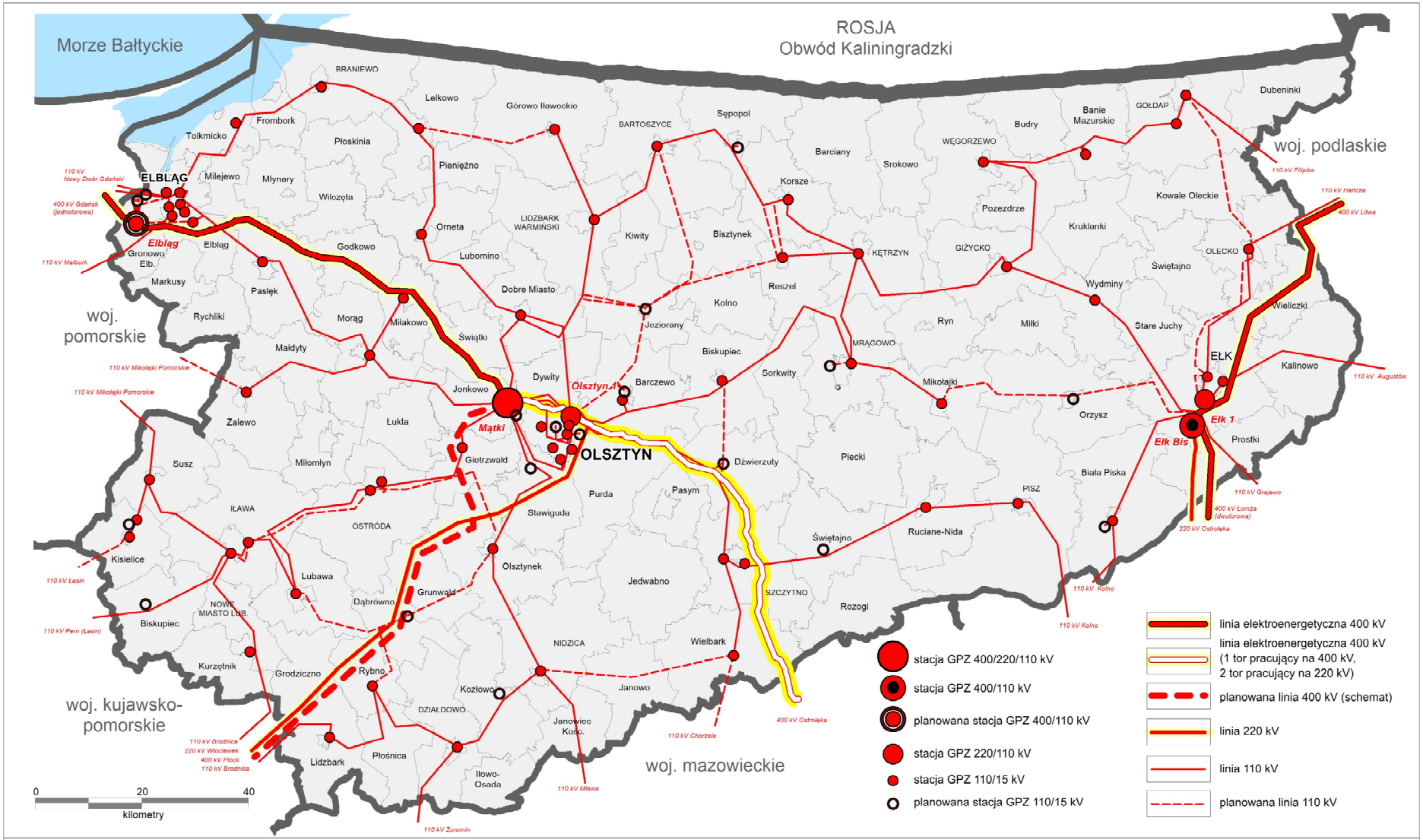
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Elektroenergetyka

Mapa 47

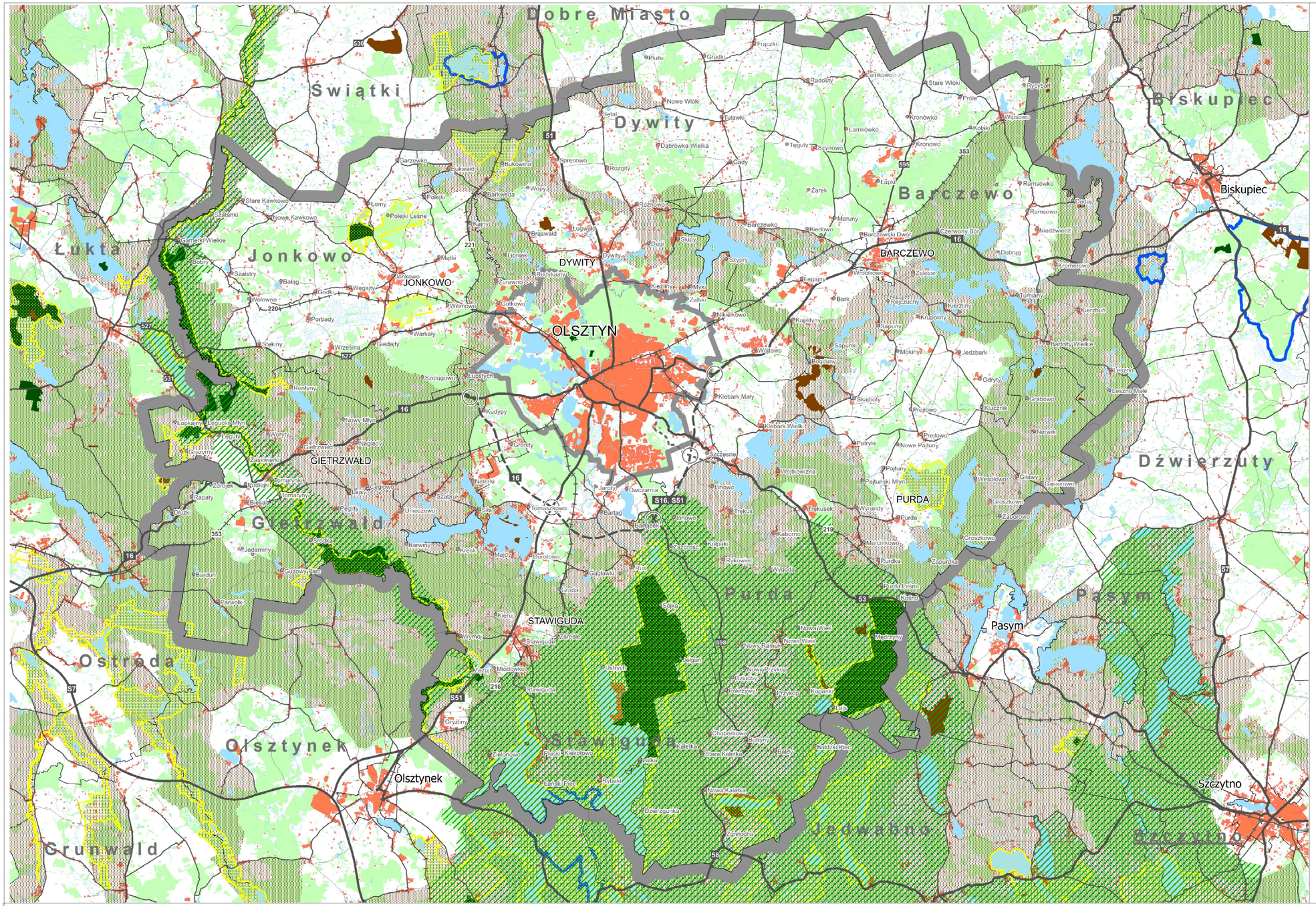
Źródło: opracowanie własne na podstawie Planów Rozwoju: PSE (2016-2025), Energa OPERATOR S.A. (2017-2022), PGE - Dystrybucja S.A. (2017-2022), KPZK 2030.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA

Uwarunkowania - Formy ochrony przyrody

Mapa 48

Źródło: opracowanie własne.

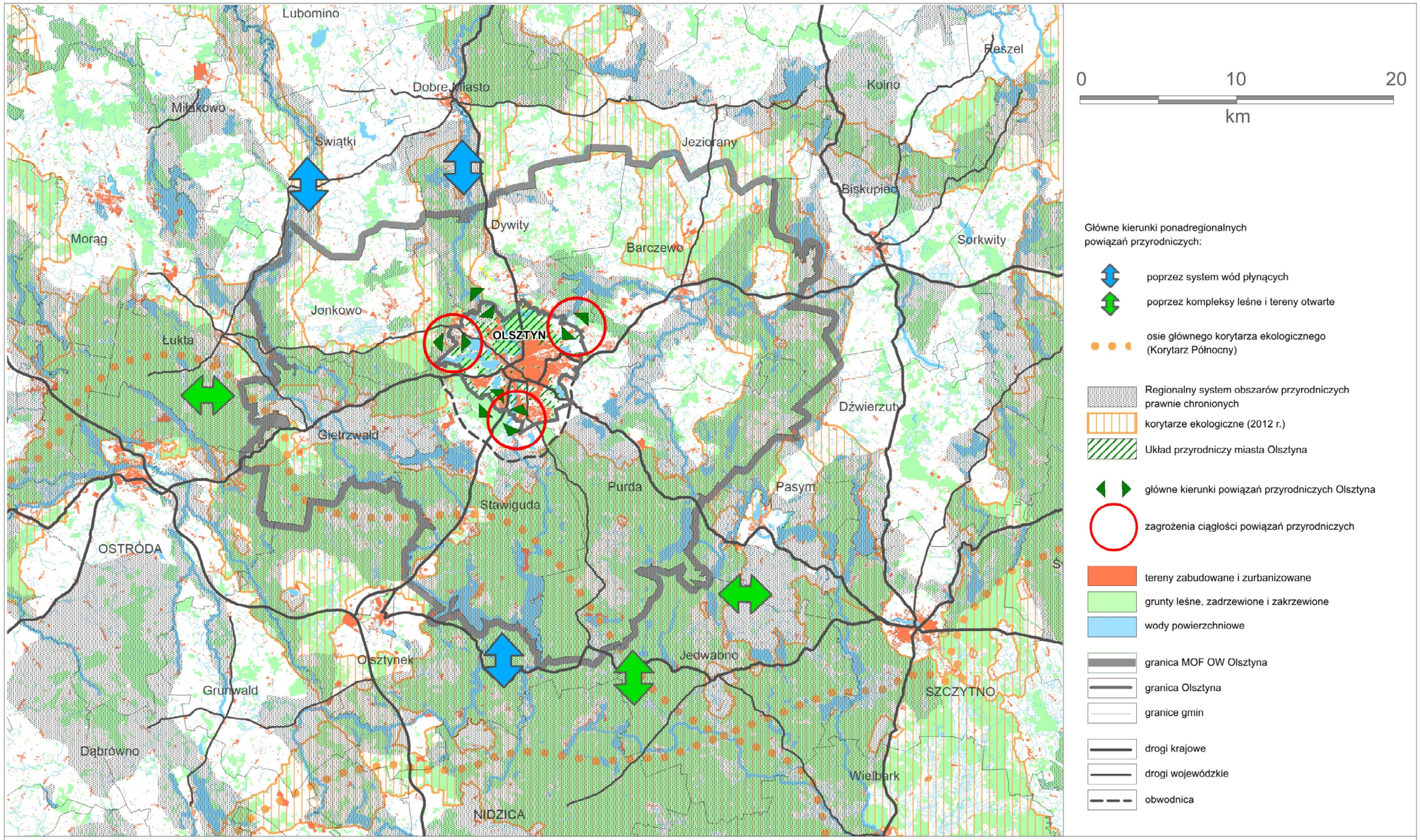
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA

Uwarunkowania - Powiązania przyrodnicze

Mapa 49

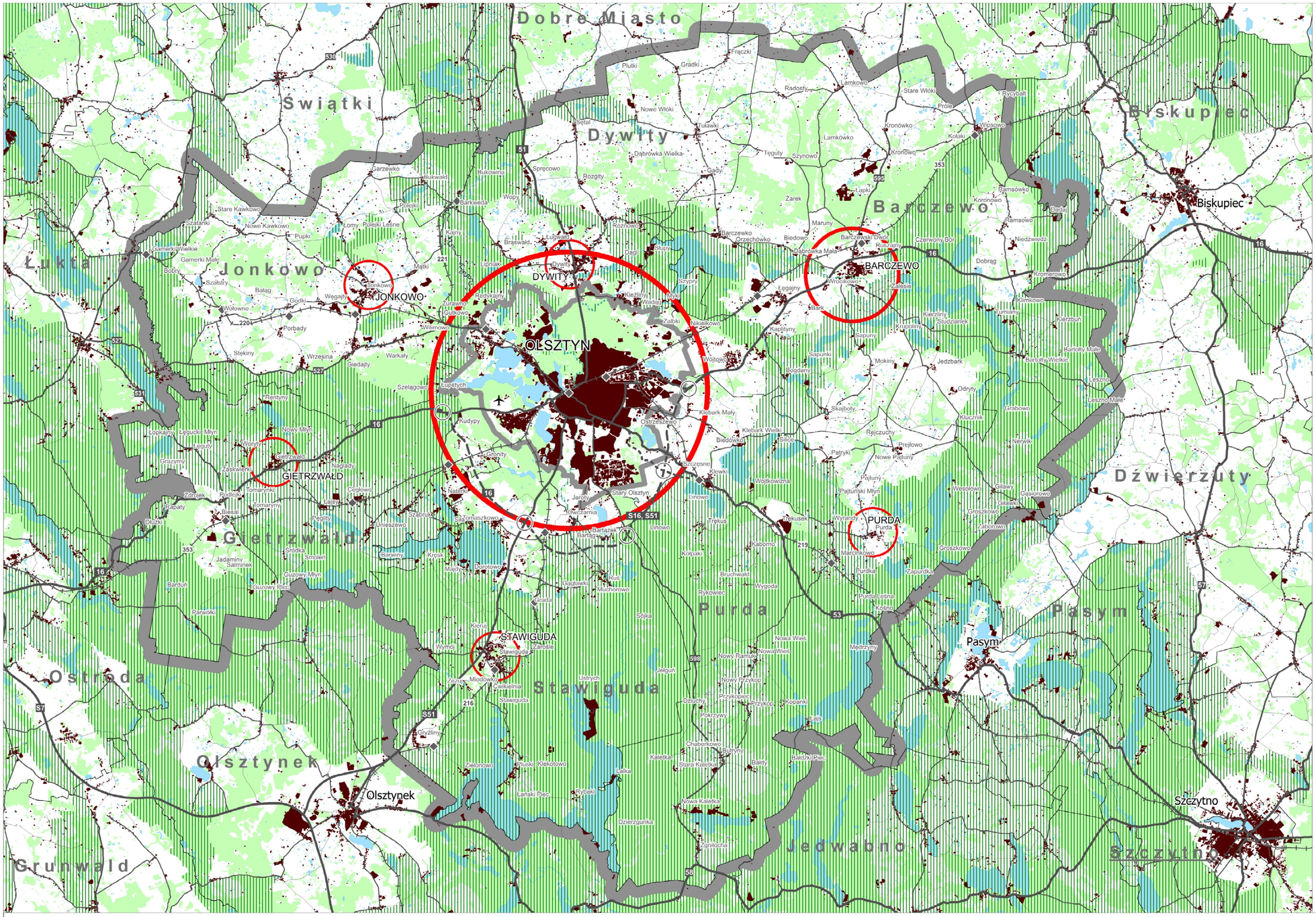
Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA

Uwarunkowania - Struktura osadnicza

Mapa 50

HIERARCHIA OŚRODKÓW OSADNICZYCH

- ośrodek wojewódzki - miasto
- ośrodek lokalny - miasto
- ośrodek lokalny - siedziby gmin wiejskich

- Regionalny system obszarów przyrodniczych prawnie chronionych
- tereny zabudowane, zurbanizowane i zainwestowane
- grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione
- wody powierzchniowe
- granica MOF OW Olsztyna
- granica Olsztyna
- granice gmin
- drogi krajowe
- obwodnica z węzłami (w budowie)
- drogi krajowe / wojewódzkie (w budowie)
- drogi wojewódzkie
- drogi powiatowe
- drogi gminne
- linie kolejowe
- dworce i przystanki kolejowe w obrębie MOF OW Olsztyna
- lotnisko lokalne

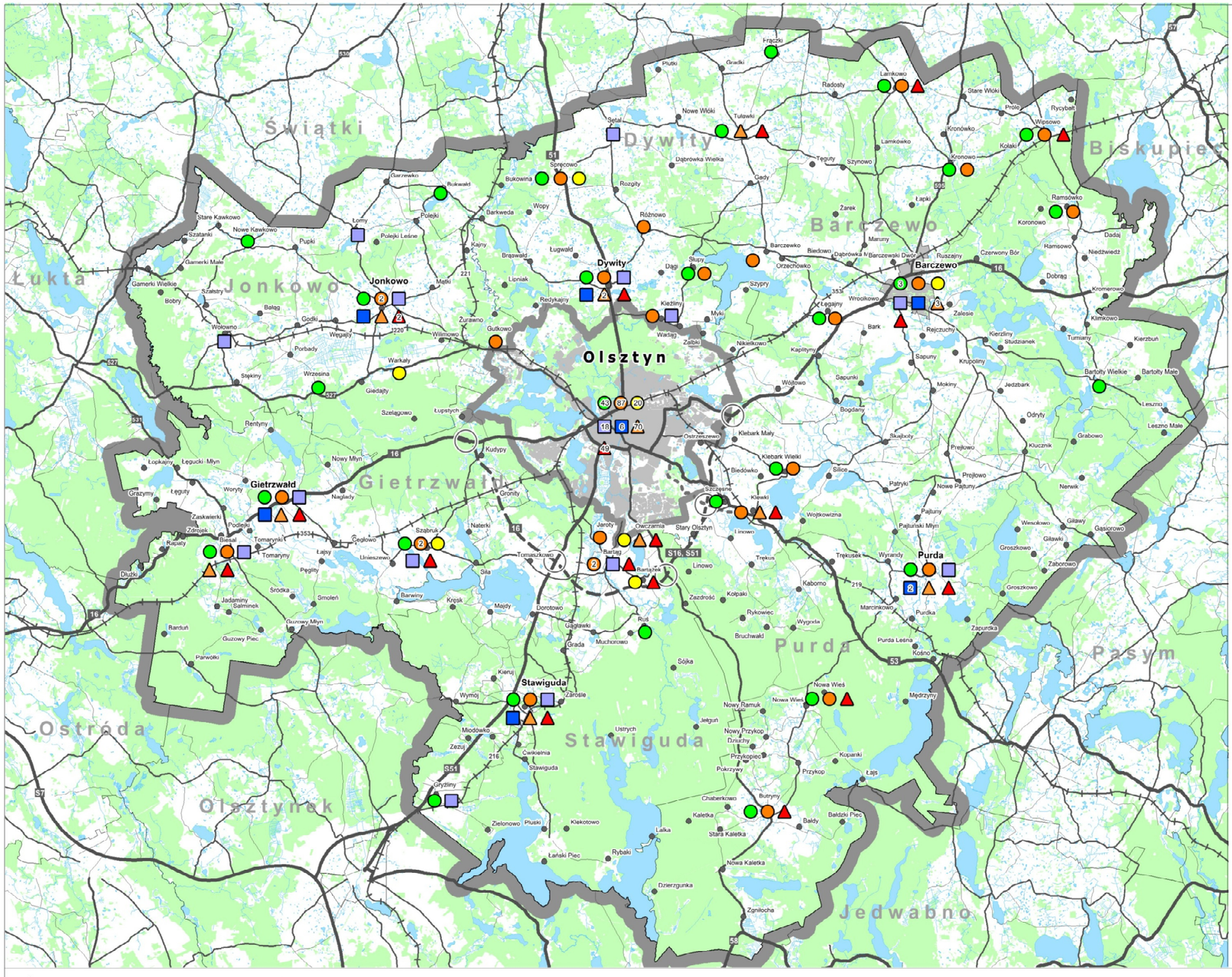
Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy danych obiektów topograficznych.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA

Uwarunkowania - Podstawowe usługi publiczne o charakterze społecznym

Mapa 51

Wybrane podstawowe usługi publiczne:

- szkoła podstawowa
- przedszkole
- żłobek
- biblioteka
- ośrodek kultury
- apteka
- lekarz/przychodnia
- liczba obiektów

- tereny zabudowane i zurbanizowane na terenie Olsztyna i Barczewa
- grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione
- wody powierzchniowe

- granica MOF OW Olsztyna
- granica Olsztyna
- granice gmin

- drogi krajowe
- obwodnica z węzłami (w budowie)
- drogi: krajowe / wojewódzkie (w budowie)
- drogi wojewódzkie
- drogi powiatowe
- drogi gminne
- linie kolejowe

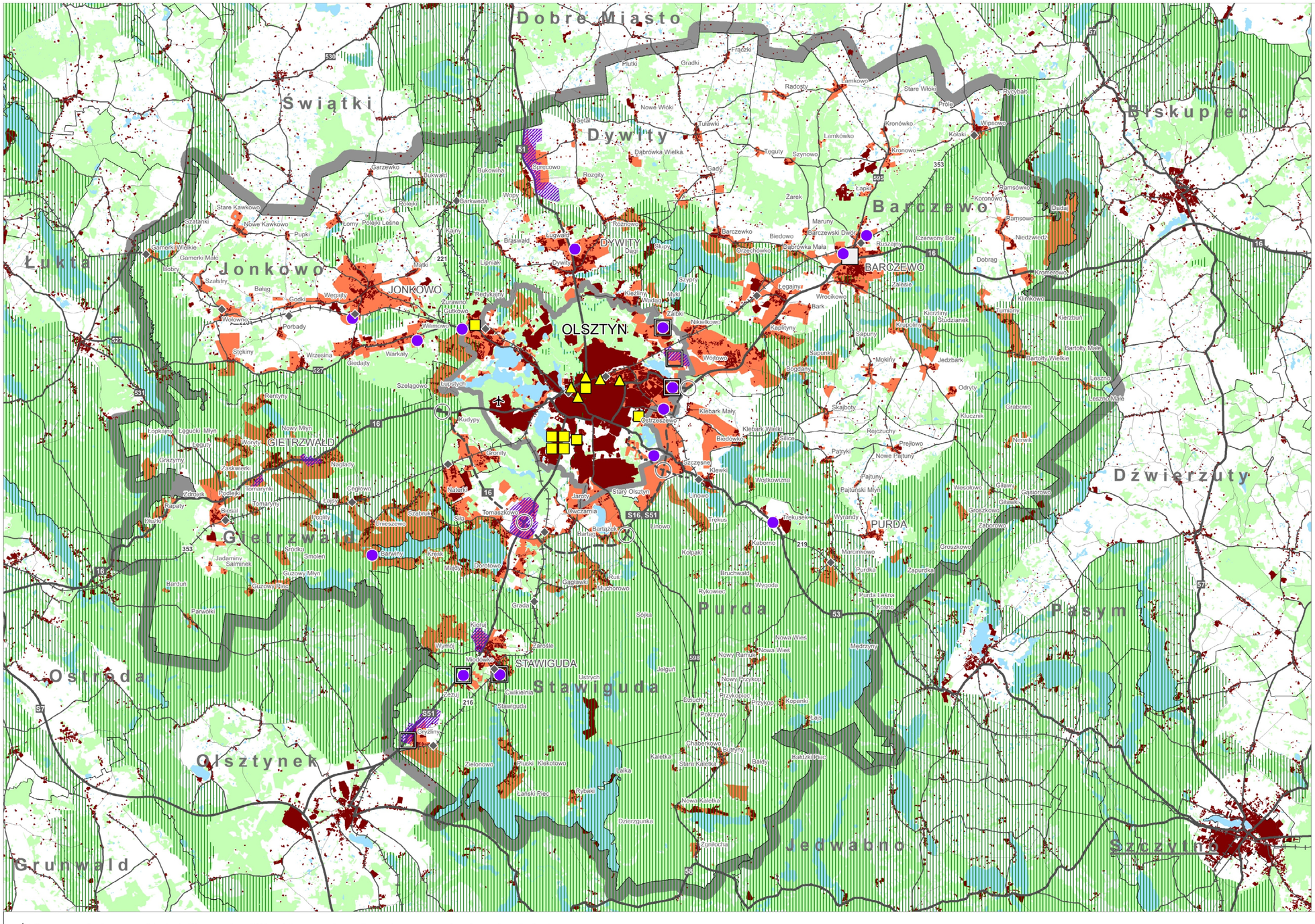
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z: sio.men.gov.pl; stat.gov.pl; zip.nfz.gov.pl i stron internetowych jednostek samorządu terytorialnego.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA

Uwarunkowania - Potencjał gospodarczy

Mapa 52

POTENCJAŁ GOSPODARCZY

Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna

- Podstrefa Barczewo - brak wolnych terenów inwestycyjnych
- Podstrefy: Olsztyn, Stawiguda - wolne tereny inwestycyjne

- centra badawczo-rozwojowe i ośrodki innowacji
- instytucje wspierające rozwój biznesu
- wybrane tereny inwestycyjne proponowane przez gminy
- obszary planowane pod zainwestowanie wg SUIKZP
- tereny zabudowane i zurbanizowane
- grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione
- wody powierzchniowe
- Regionalny system obszarów przyrodniczych prawnie chronionych
- granica MOF OW Olsztyna
- granica Olsztyna
- granice gmin
- drogi krajowe
- obwodnica z węzłami (w budowie)
- drogi krajowe/ wojewódzkie (w budowie)
- drogi wojewódzkie
- drogi powiatowe
- drogi gminne
- linie kolejowe
- dworce i przystanki kolejowe w obrębie MOF OW Olsztyna
- lotnisko lokalne

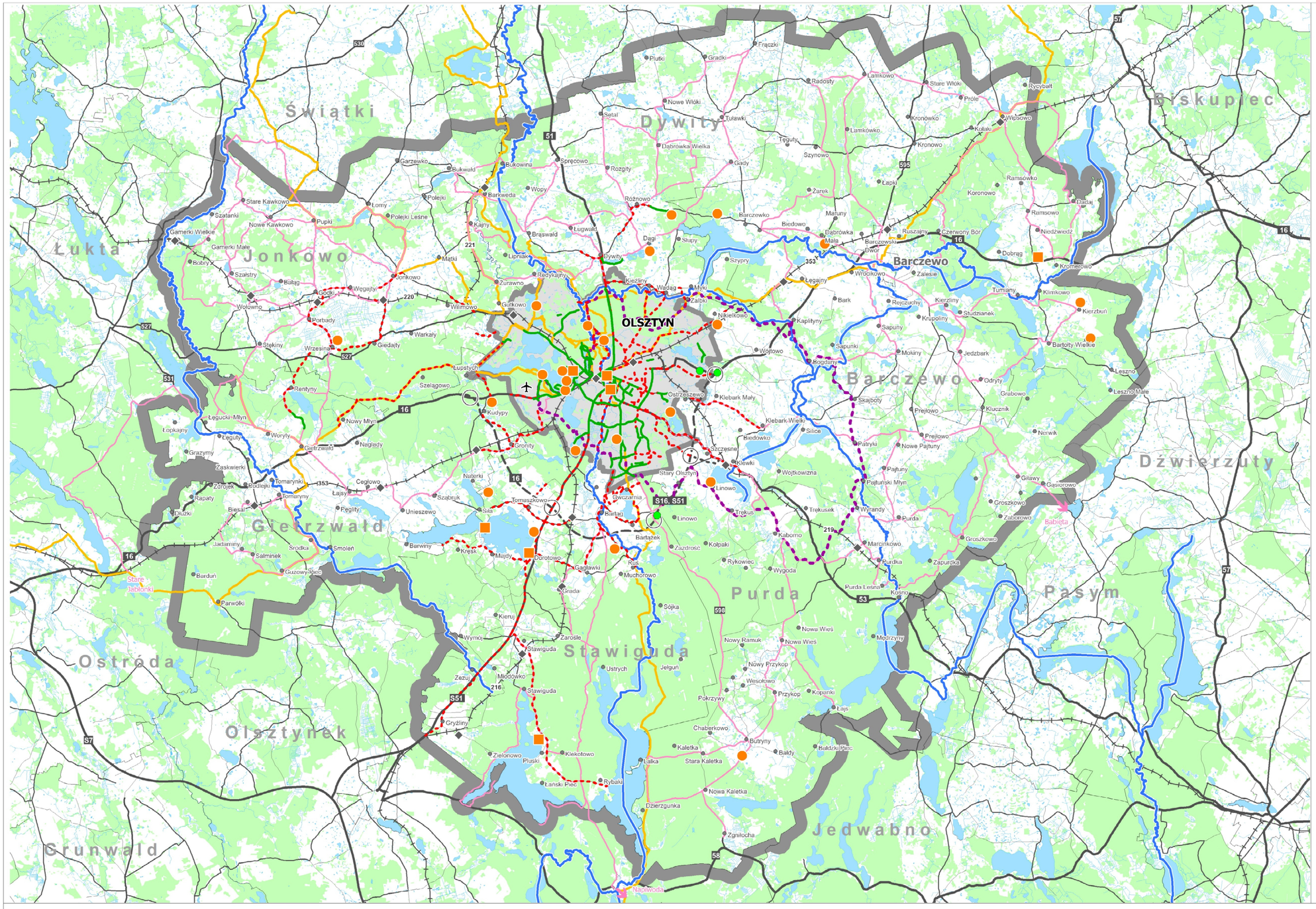
Źródło: opracowanie własne na podstawie studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz danych pozyskanych od gmin.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA

Uwarunkowania - Turystyka i rekreacja

Mapa 53

Źródło: opracowanie własne na podstawie "Planu mobilności MOF Olsztyn na lata 2016-2025", danych pozyskanych ze stron internetowych gmin i informatorów turystycznych.

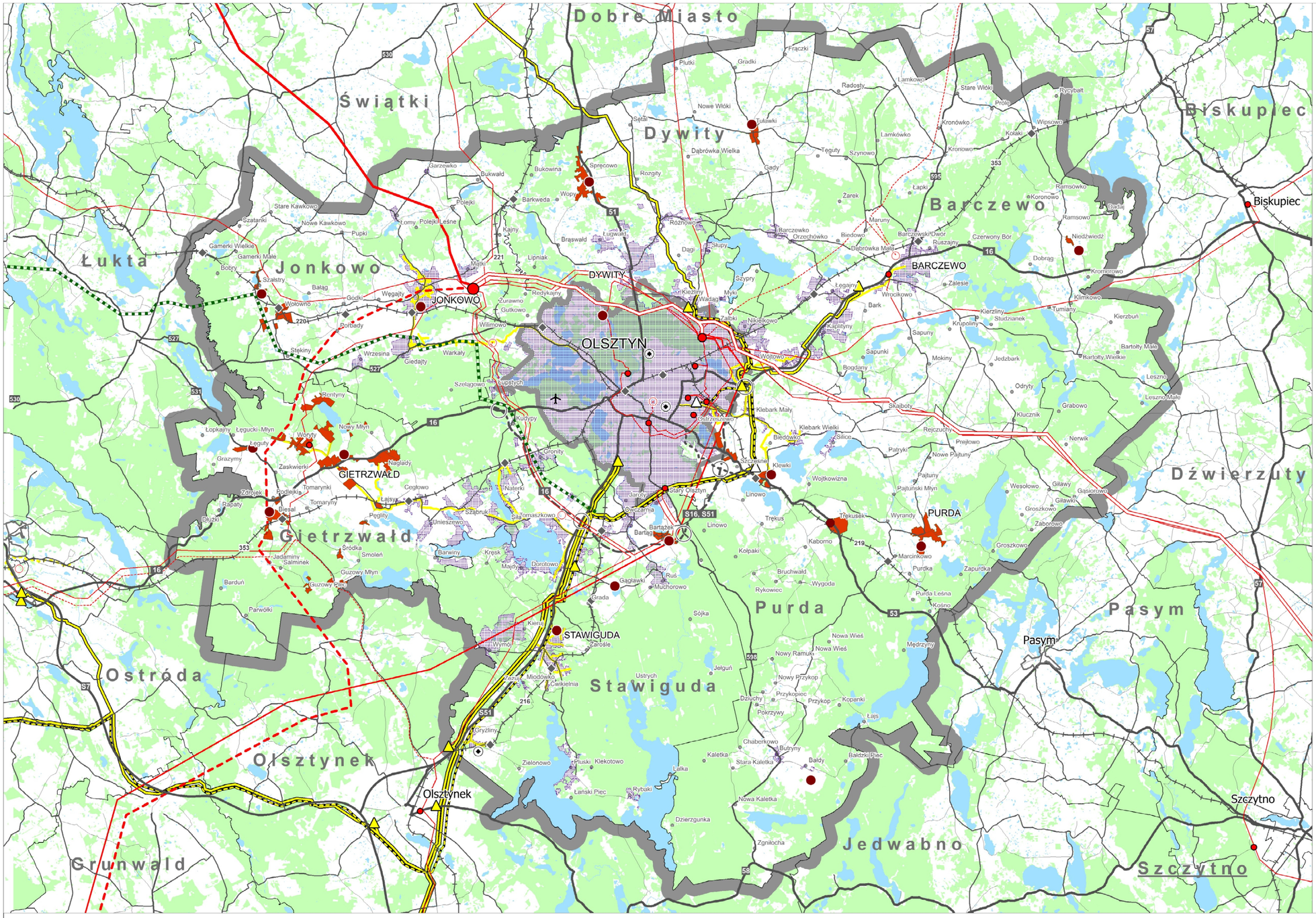
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA

Uwarunkowania - Infrastruktura komunikacyjna i techniczna

Mapa 54

0 5 10 km

INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA

- drogi krajowe
- obwodnica z węzłami (w budowie)
- drogi krajowe / wojewódzkie (w budowie)
- drogi wojewódzkie
- drogi powiatowe
- drogi gminne
- linie kolejowe
- dworce i przystanki kolejowe w obrębie MOF OW Olsztyna
- lotnisko lokalnel/ lądowiska

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Gospodarka ściekowa

- zasięg terenów skanalizowanych w ramach ustanowionych aglomeracji
- tereny objęte istniejącą gminną siecią kanalizacji sanitarnej
- oczyszczalnia ścieków

Infrastruktura elektroenergetyczna

- linia elektroenergetyczna 400 kV
- linia elektroenergetyczna 400 kV (1 tor - pracujący na 400 kV, 2 tor - pracujący na 220 kV)
- planowana linia elektroenergetyczna 400 kV (schemat)
- linia elektroenergetyczna 220 kV
- linia elektroenergetyczna 110 kV
- planowana linia elektroenergetyczna 110 kV
- stacja GPZ 400/220/110 kV
- stacja GPZ 220/110 kV
- stacja GPZ 110/15 kV
- planowana stacja GPZ 110/15 kV

Gospodarka gazowa

- gazociągi magistralne wysokiego ciśnienia
- gazociągi średniego ciśnienia
- planowane gazociągi magistralne wysokiego ciśnienia
- planowane gazociągi średniego ciśnienia
- rekomendowane połączenie systemów gazowych WC
- stacje wysokiego ciśnienia
- planowane stacje wysokiego ciśnienia

- grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione
- wody powierzchniowe
- granica MOF OW Olsztyna
- granica Olsztyna
- granice gmin

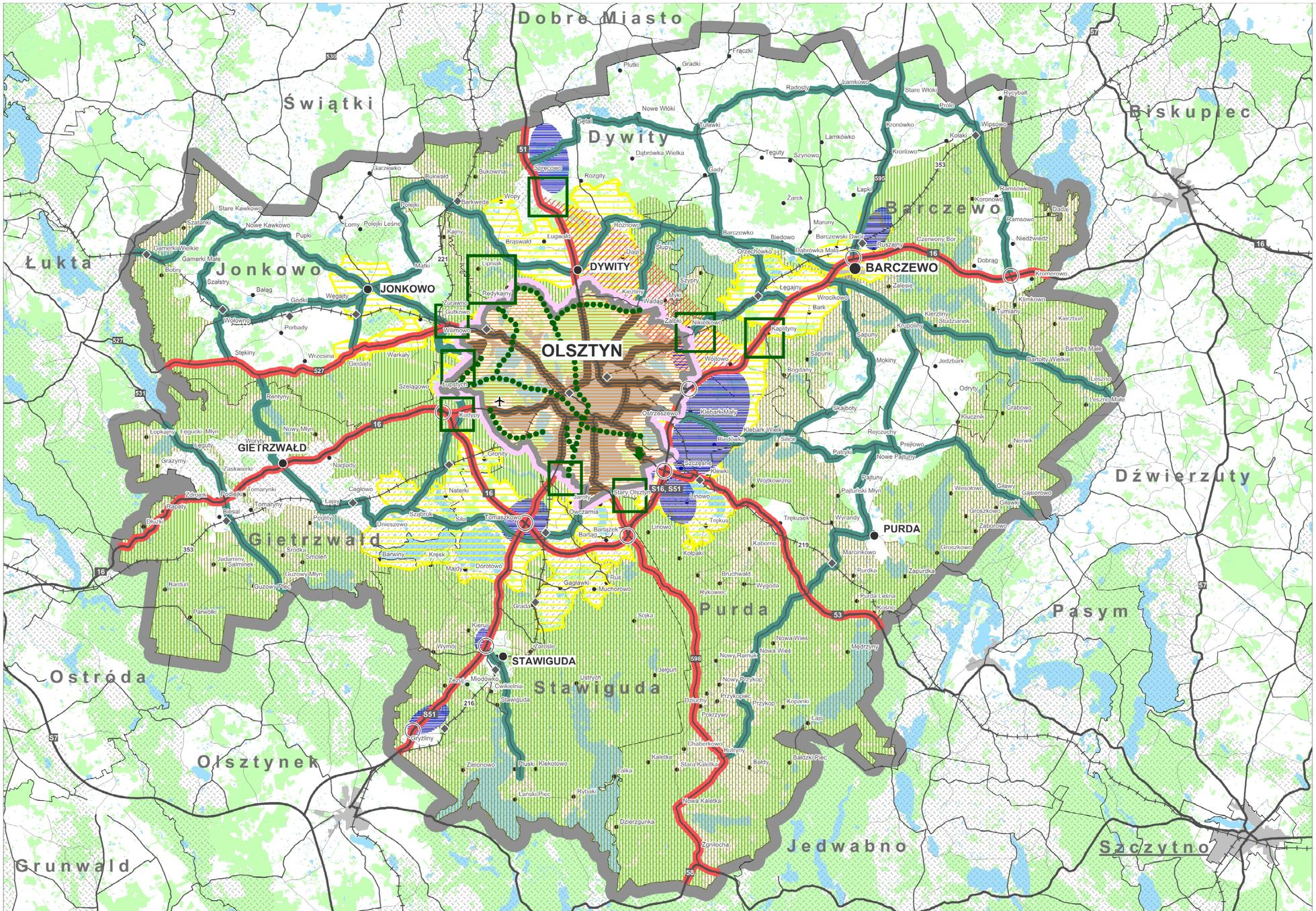
Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA

Mapa 55

- ośrodek wojewódzki
- ośrodek lokalny wspomagający Olsztyn
- ośrodki wiejskie (siedziby gmin wiejskich)
- wsie
- "Strefa miejska - Olsztyn"
- "Podmiejska strefa urbanizacji "
- "Zielony Pierścień"
- Regionalny system obszarów przyrodniczych prawnie chronionych
- główne ciągi przyrodnicze miasta
- kierunek kształtowania głównych ciągów przyrodniczych miasta
- miejsca ochrony ciągłości ekologicznej
- główne rejony inwestycyjne w strefie zewnętrznej
- grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione
- wody powierzchniowe

Układ funkcjonalny dróg:

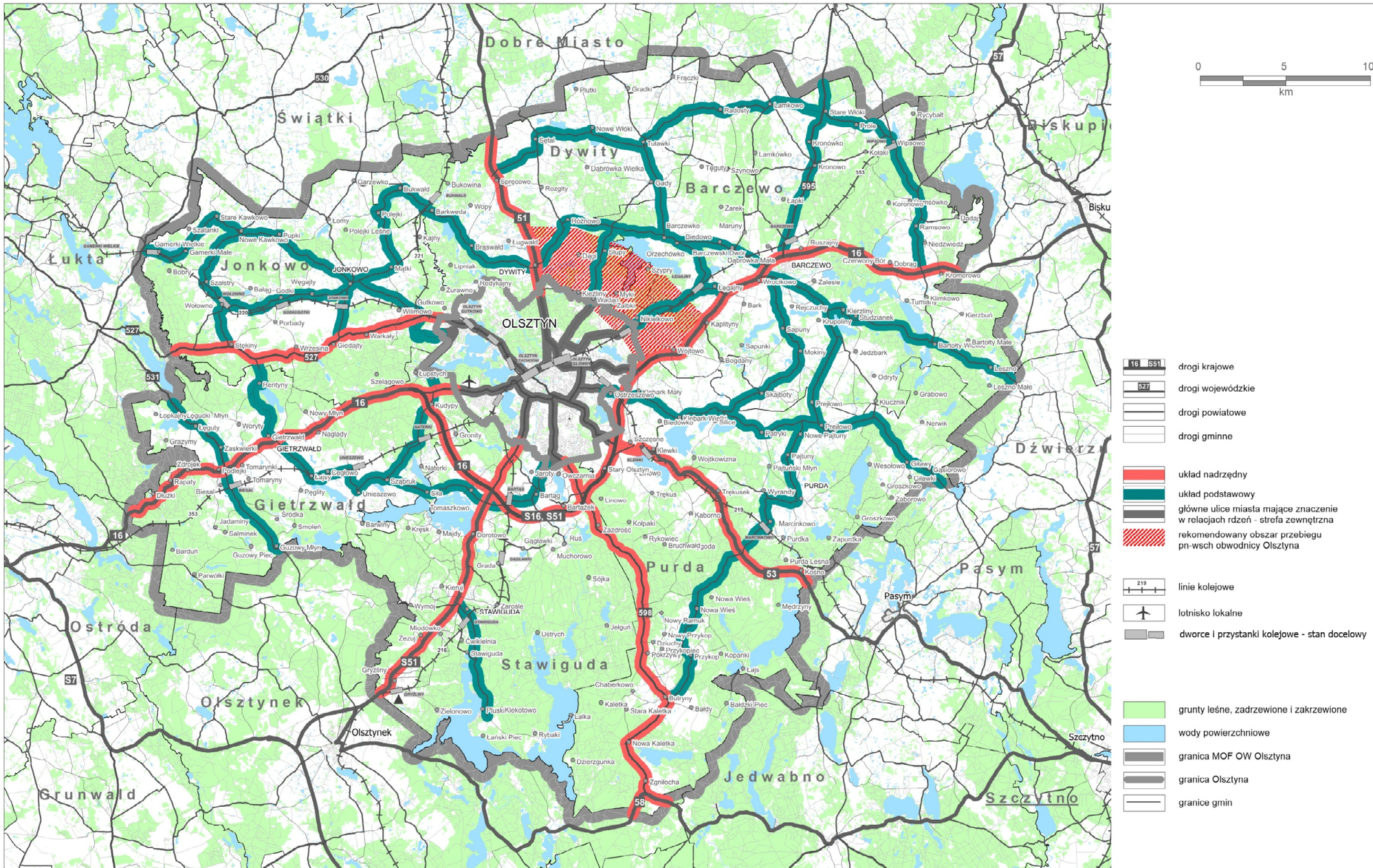
- nadrzędny
- podstawowy
- główne ulice Olsztyna
- drogi krajowe
- węzły drogowe w obrębie MOF OW Olsztyna
- drogi wojewódzkie
- drogi powiatowe
- drogi gminne
- rekomendowany obszar przebiegu pn-wsch obwodnicy Olsztyna
- linie kolejowe
- dworce i przystanki kolejowe w obrębie MOF OW Olsztyna
- lotnisko lokalne
- granica MOF OW Olsztyna
- granica Olsztyna
- granice gmin

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego - Układ funkcjonalny dróg

Mapa 56

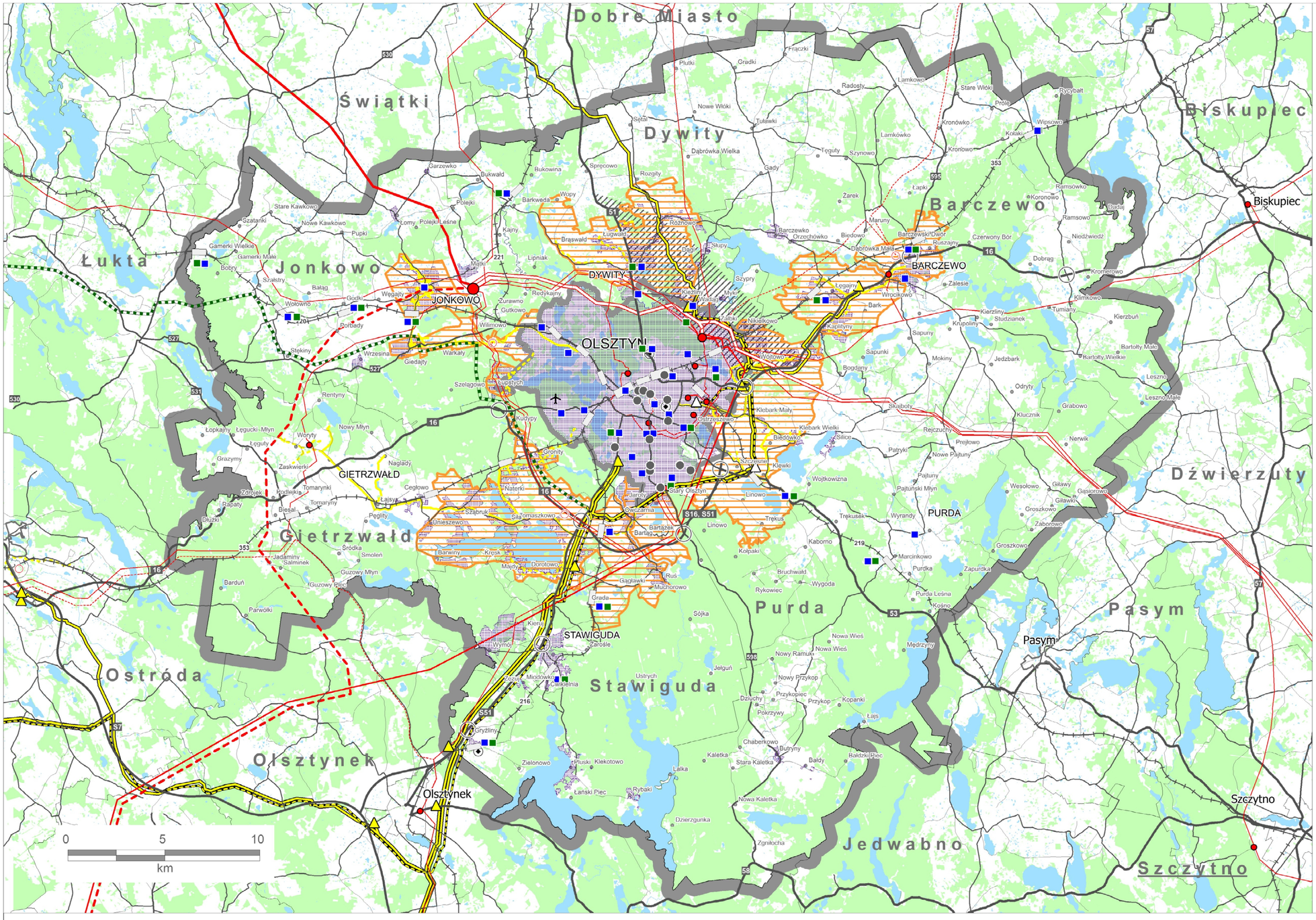
Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO OLSZTYNA

Kierunki zagospodarowania przestrzennego - Infrastruktura komunikacyjna i techniczna

Mapa 57

INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA

- drogi krajowe
- drogi wojewódzkie
- drogi powiatowe
- drogi gminne
- rekomendowany obszar przebiegu pn - wsch obwodnicy Olsztyna
- węzły drogowe
- linie kolejowe
- lotnisko lokalnel/ lądowiska
- dworce i przystanki kolejowe - stan docelowy
- węzły przesiadkowe
- parkingi Bike&Ride
- parkingi Park&Ride

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Gospodarka ściekowa

- zasięg terenów skanalizowanych w ramach ustanowionych aglomeracji

Infrastruktura elektroenergetyczna

- linia elektroenergetyczna 400 kV
- linia elektroenergetyczna 400 kV (1 tor - pracujący na 400 kV, 2 tor - pracujący na 220 kV)
- planowana linia elektroenergetyczna 400 kV (schemat)
- linia elektroenergetyczna 220 kV
- linia elektroenergetyczna 110 kV
- planowana linia elektroenergetyczna 110 kV
- stacja GPZ 400/220/110 kV
- stacja GPZ 220/110 kV
- stacja GPZ 110/15 kV
- planowana stacja GPZ 110/15 kV

Gospodarka gazowa

- gazociągi magistralne wysokiego ciśnienia
- gazociągi średniego ciśnienia
- planowane gazociągi magistralne wysokiego ciśnienia
- planowane gazociągi średniego ciśnienia
- rekomendowane połączenie systemów gazowych WC
- stacje wysokiego ciśnienia
- planowane stacje wysokiego ciśnienia

- "Podmiejska strefa urbanizacji"
- grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione
- wody powierzchniowe
- granica MOF OW Olsztyna
- granica Olsztyna
- granice gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planów Rozwoju: PSG, PSE, Energa Operator S.A., Planu Mobilności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna do roku 2025 (2017 r.) i KPOŚK.

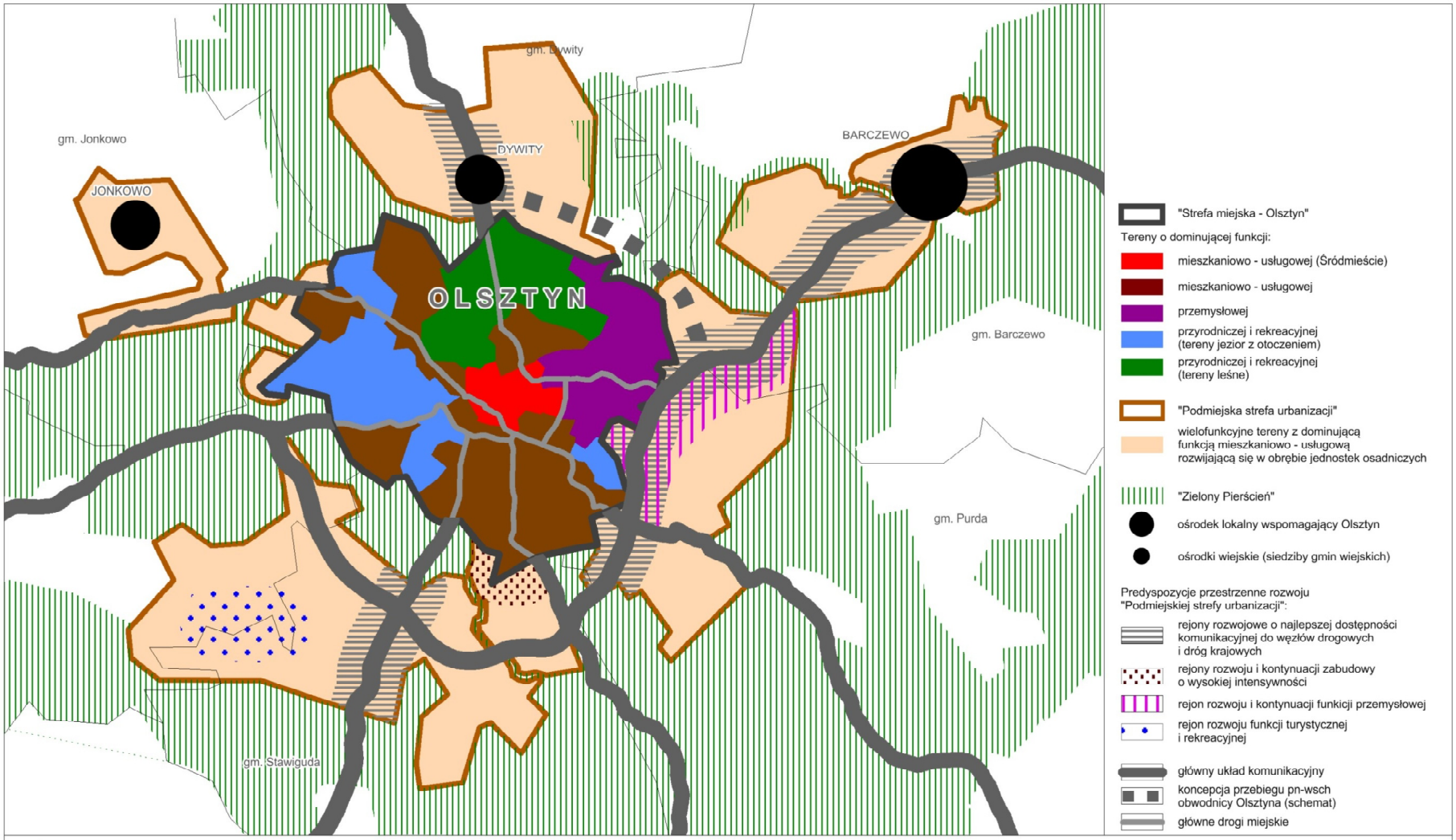
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MOF OW OLSZTYNA

Kierunki - Główne struktury przestrzenne

Mapa 58

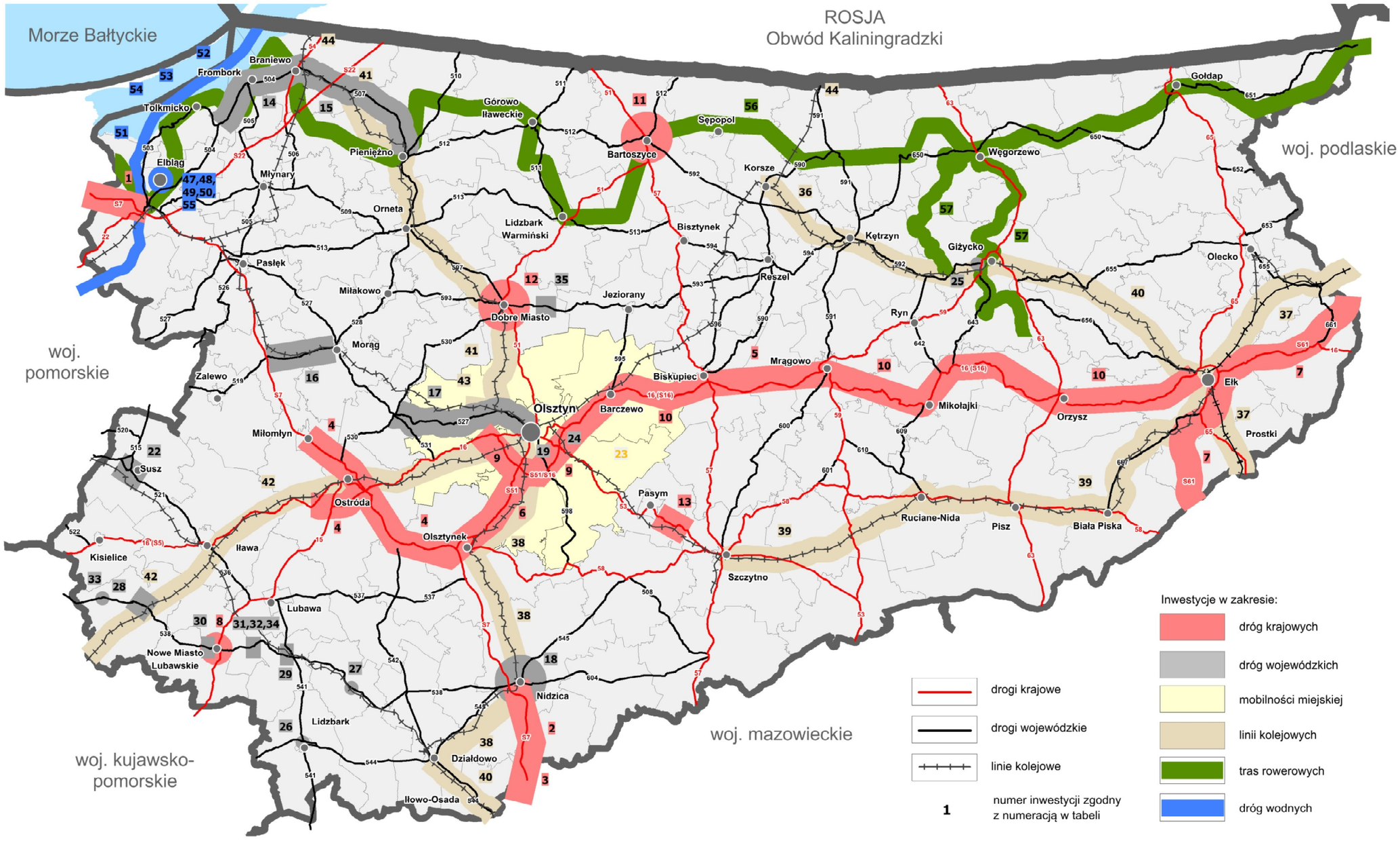

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury komunikacyjnej — Mapa 59

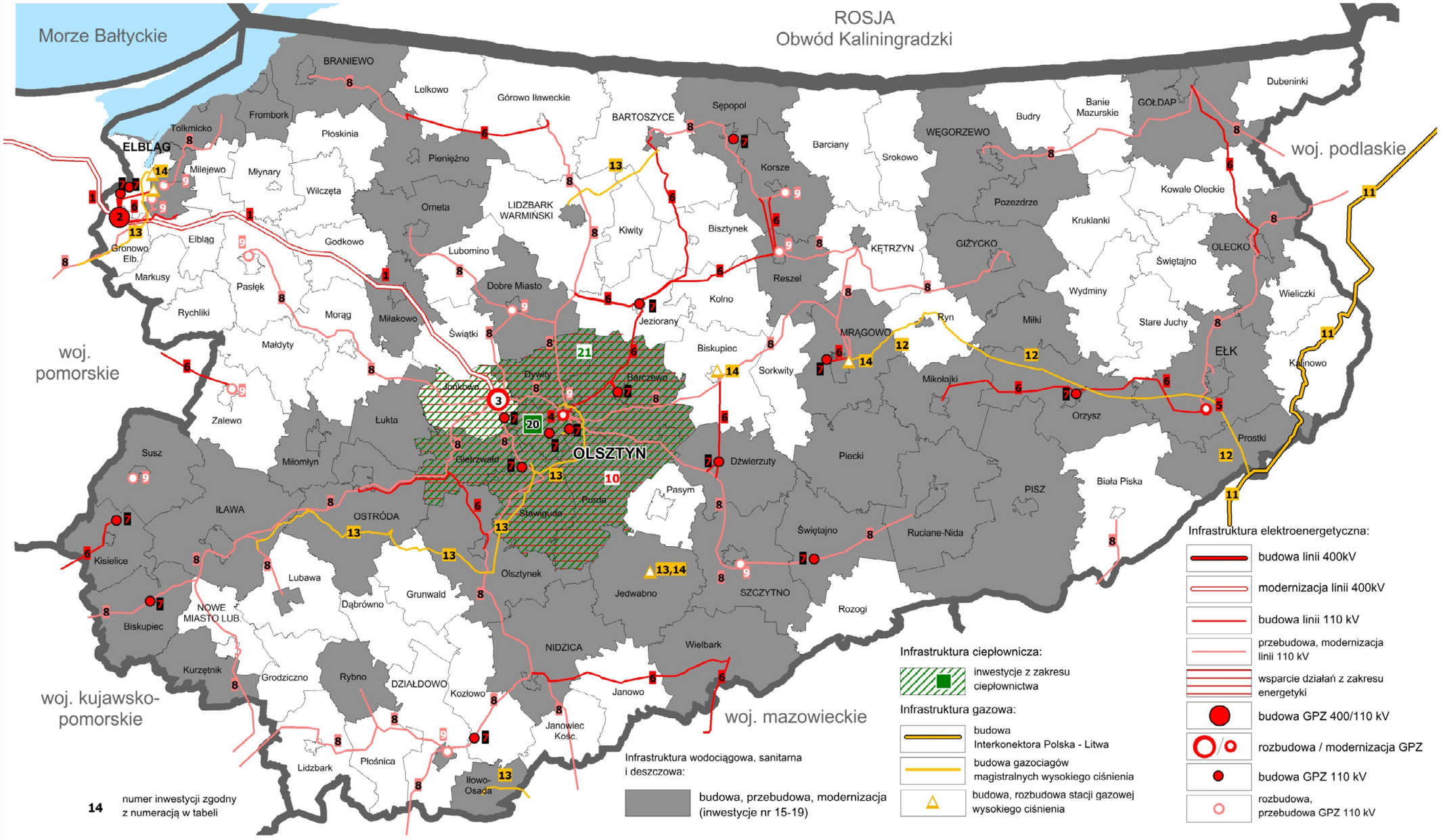
Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury technicznej — Mapa 60

Źródło: opracowanie własne.

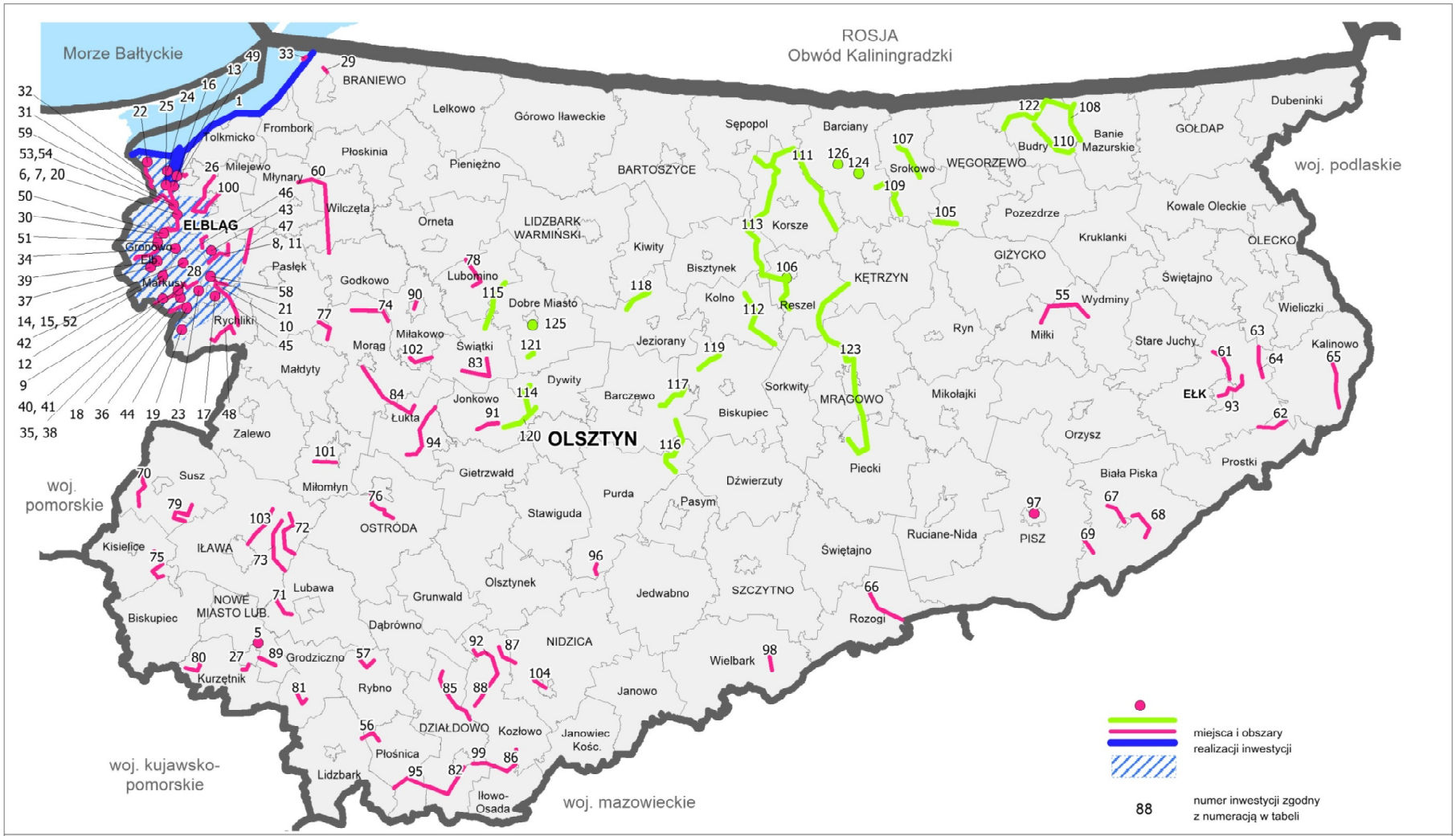
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu gospodarki wodnej

Mapa 61

Źródło: opracowanie własne.

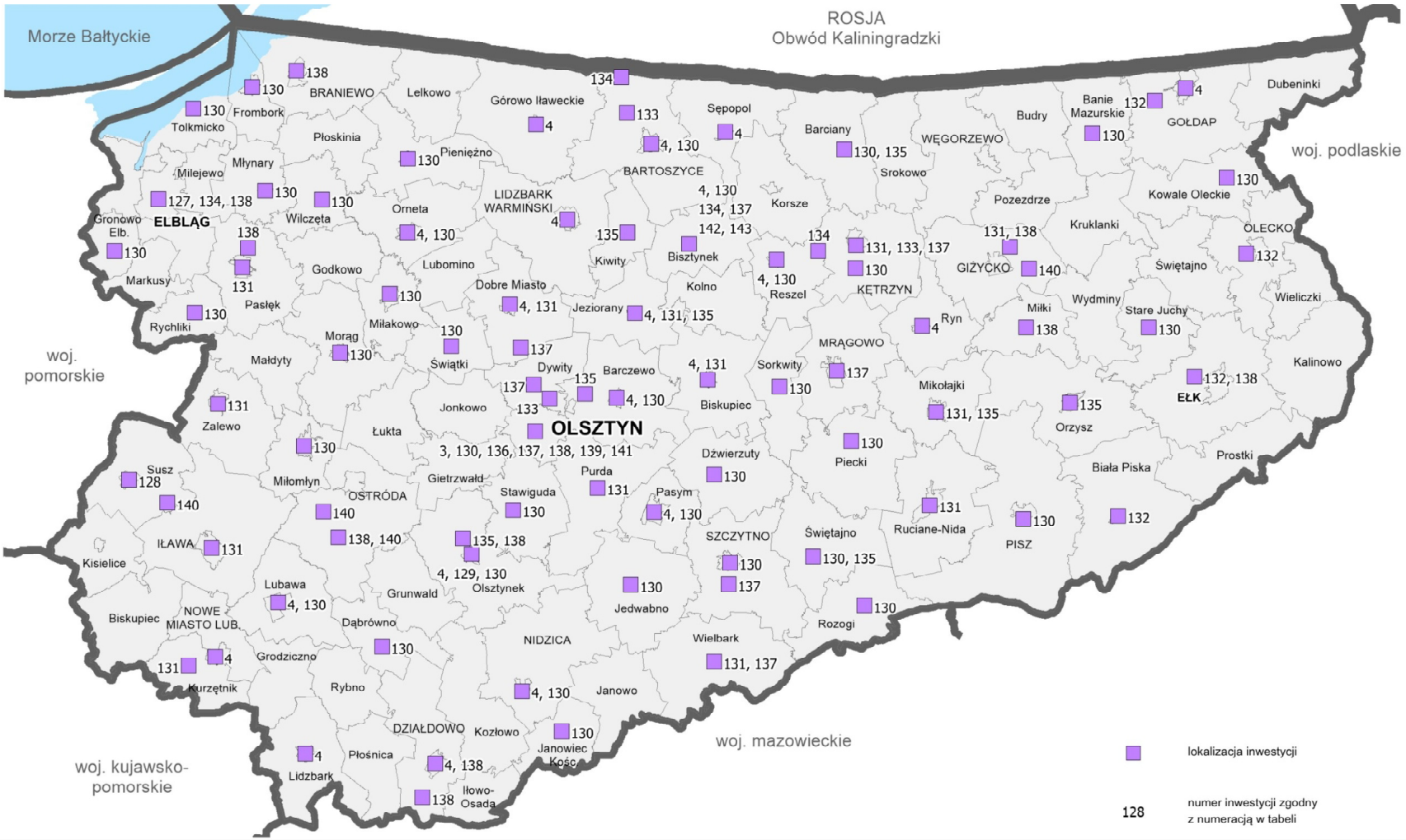
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu ochrony środowiska i gospodarki odpadami

Mapa 62

Źródło: opracowanie własne.

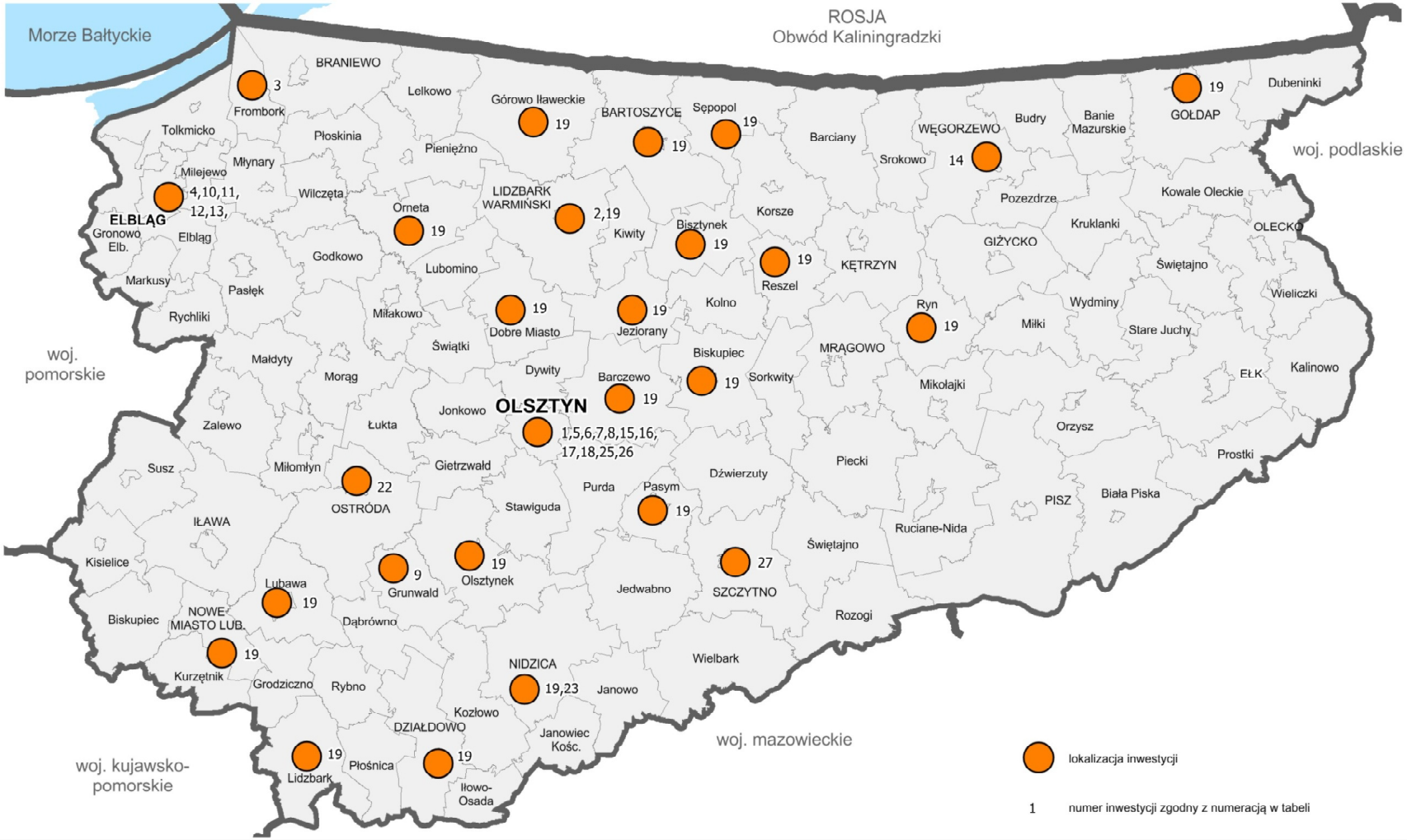
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury społecznej

Mapa 63

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2018 rok.